

اگر کچھ ہے چرخی فضل و علم و شرف

نظر مآبى بن نامه سيمون

کتابخانه آیت الله العظمی بروجردی

سید الشهدا

سورة التين

وہی ہے جس نے اسے پیدا کیا اور اسے پالیا اور اسے مرانا چاہتا ہے۔

نور محمد تالیف این مجسمه کتاب

نور دوان اراای معذک

کاجی سرجم رسد ناصر الدین شاه

در این کتاب شریف و نایب
نویسندگان و نویسندگان
برای تصانیف و تحلیفات
مشتمل بر این کتاب است
بسم الله الرحمن الرحیم

در این کتاب شریف و نایب
نویسندگان و نویسندگان
برای تصانیف و تحلیفات
مشتمل بر این کتاب است
بسم الله الرحمن الرحیم

بازرسی شد
۲۶ - ۲۷

کتابخانه مجلس شورای ملی

اسم کتاب: **نامهای شوران**

مؤلف: **بازدید شد**

موضوع: **۱۳۸۱**

شماره دفتر: **۳۶۷۷**

کتابخانه: **۲۰۵۸**

تاریخ ثبت: **۱۳۸۱**

محل، فهرست شده: **۲۰۵۸**

۱۲

کتابخانه مجلس شورای ملی

اسم کتاب: نامه‌های شوران

مؤلف:

موضوع:

شماره دفتر: ۳۶۷۷

مجله:

تاریخ ثبت: ۱۳۸۵

شماره ثبت: ۲۰۵۸

مجله ثبت شده: ۲۰۵۸

ابو بکر خطیب	ابن عبد ربہ	ابو علی بن راشد
ابن زبیر	ابو القاسم کوفی	ابن درہم
ابن ابی اسید	ابن طیرمصر	ابو الفتح ایسی
ابو مسلم خولانی	ابو بردہ اسمری	ابو محمد حبشی
ابن مخنف	ابو اسیم بن نیا	ابو نصر مروزی
ابو بکر رازی	ابن یحییٰ محمد	ابن کولانی
مجلد ہفتم از رجال کتب معتبرہ		
ابن عصفور	ابن صالح علی	ابو بکر خضر
ابو جبریل خانی	ابن حسن محمد	ابو الحسن اجدی
ابن ضو عنبی	ابو اندیل علا	ابن ابصری
ابن بطوطہ مصری	ابن النکائی علی	ابن النکائی احمد
ابن النکائی عبید	ابو اسیم لقانی	ابو بکر سجستانی
ابو مسلم سجستانی	ابو القاسم	ابو الجراح حسین

ابو اسحاق	ابو ہریرہ	ابو الصلت سمری
ابو بکر قتیبہ	ابن قیس محمد	ابن یان نحوی
ابو الفتح احمد	سید بورضا	ابو الخطاب علی
ابو بکر خوارزمی	ابن نقیب عبید	ابن نقیب صفری
ابن زکریا محمد	ابو احمد ضعی	ابو الحسن اسدی
ابو بکر مختاری	ابن فضل کوفی	ابو علی سجستانی
والشہداء ابن ابی اسیم حرقہ		
ابن زبیر	ابن ابی عقیل	ابو جعفر فزاری
ابن سہم نامی	ابو جعفر طوسی	ابو جعفر باستانی
سیرا ابو القاسم	ابو بکر سندی	ابو کرط ابلیس
ابو بکر مختاری	ابو الفتح حکیم	سیرا ابو القاسم
ابو القاسم بن رزق	ابو بقا صفوری	ابو الحسن قزوینی
ابو محمد جہری	ابن ابی الحسن	ابو اسیم سجستانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الْقَوِيُّ الْمُنْتَانِ دِي الْعِزَّةِ وَالشُّطْرِ
الْعَالِمِ بِالنَّيْرِ وَالْأَعْلَازِ أَنْشَاءُ الْوُجُودِ عَلَيْنَا
نَشَاءُ مِنْ قُدْرَتِهِ وَأَوْدَعَ فِي كُلِّ مَخْلُوقٍ بِمَا
اخْتَارَ مِنْ حِكْمَتِهِ الظَّاهِرِ رَحْمَتُهُ وَاجْتَانَهُ
الْبَاطِنِ رَحْمَتُهُ وَبُرْهَانُهُ دِي الْعِزَّةِ الدَّائِمِ التَّيَدُّ

وَاللَّهُ

وَاللَّهُ الْقَائِمُ الْمُؤَيَّدِي نَظْمَتِ الْكَائِنَاتِ
بِأَنَّهُ الْمُبْدِعُ الْحَكِيمُ وَلَا حَ مِنْ صَفَحَاتِ ذَرَاتِ
الْوُجُودِ بِأَنَّهُ الْخَارِجُ الْعَلِيمُ فَتَحَانَ مِنْ
عَزَّتْ عِظَمُهُ لَوْلَا تَعَرُّفُهُ وَتَعَدَّرَ عَلَى
الْعُقُولِ مَحْدُودُ وَتَكَيْفُهُ وَاشْهَدَانِ لَا إِلَهَ
إِلَّا اللَّهُ شَهَادَةُ خَالِصَةٍ يَوْفَاءُ الدِّمِ مَخْلُصَةٍ
مِنْ مَوْفِيَاتِ الْخَطَلِ وَالنِّدَمِ وَاشْهَدَانِ
مُحَمَّدًا عَبْدًا وَرَسُولَهُ الْمُبْعُوثِ بِجَمِيعِ الْكَلِمِ
الْمُرْسَلِ الْكَافِرِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ صَفْوَةَ أَنْبِيَائِهِ
الْأَطْهَارِ وَرَسُولَاتِ الْخُنَّارِ الَّذِي بَعَثَهُ بِأَنْوَارِ
الْشَّاطِعَةِ وَأَتَدْنَهُ بِالْبَرَاهِينِ بِحُجِّ الْفَاطِمَةِ

وَجَعَلَهُ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا وَدَاعِبًا لِلْبَلَاءِ

بِأَذْنِ سَيِّدِ الْعَالَمِينَ

الْحَقُّ الْمُبِينُ فَدَا نَوْرَهُ أَبَدًا

وَأَفْضَلَ الْحَقِّ مِنْ عَرَبِيٍّ رَجِيمٍ

إِنْ كَانَ لِلرَّسُولِ عَقْدًا وَهُوَ حَقٌّ

نَظْمًا صَدَقَ أَنْ عَقْدًا لِلرَّسُولِ

دَوْشٍ مِنَ الْحَقِّ غَضٌّ وَأَنْ نَظَرُ

مَجْمُوعِ الْعَالَمِ عَذَابُ فَاضِلٍ

الْمَلَأَ بَيْنَ ظُلَامِ الْكُفْرِ وَالْعِيَادِ وَالْمُسْتَفِي

بِقِيَادَةِ الْإِسْلَامِ وَالْإِلْحَادِ الْمُخْصُوصِ بِالْمَقَامِ

الْمُحْمُودِ وَاللَّوَاءِ الْمُعْفُودِ وَالْحَوْضِ الْمُرْدُودِ

وَالشُّرُوفِ الْمَشْهُودِ يَوْمَ يَوْمِ الْأَشْهَادِ

وَالْحَقُّ الْمُبِينُ فَدَا نَوْرَهُ أَبَدًا

وَأَفْضَلَ الْحَقِّ مِنْ عَرَبِيٍّ رَجِيمٍ

إِنْ كَانَ لِلرَّسُولِ عَقْدًا وَهُوَ حَقٌّ

نَظْمًا صَدَقَ أَنْ عَقْدًا لِلرَّسُولِ

دَوْشٍ مِنَ الْحَقِّ غَضٌّ وَأَنْ نَظَرُ

مَجْمُوعِ الْعَالَمِ عَذَابُ فَاضِلٍ

الْمَلَأَ بَيْنَ ظُلَامِ الْكُفْرِ وَالْعِيَادِ وَالْمُسْتَفِي

بِقِيَادَةِ الْإِسْلَامِ وَالْإِلْحَادِ الْمُخْصُوصِ بِالْمَقَامِ

الْمُحْمُودِ وَاللَّوَاءِ الْمُعْفُودِ وَالْحَوْضِ الْمُرْدُودِ

وَالشُّرُوفِ الْمَشْهُودِ يَوْمَ يَوْمِ الْأَشْهَادِ

وَالْحَقُّ الْمُبِينُ فَدَا نَوْرَهُ أَبَدًا

وَأَفْضَلَ الْحَقِّ مِنْ عَرَبِيٍّ رَجِيمٍ

إِنْ كَانَ لِلرَّسُولِ عَقْدًا وَهُوَ حَقٌّ

نَظْمًا صَدَقَ أَنْ عَقْدًا لِلرَّسُولِ

دَوْشٍ مِنَ الْحَقِّ غَضٌّ وَأَنْ نَظَرُ

مَجْمُوعِ الْعَالَمِ عَذَابُ فَاضِلٍ

الْمَلَأَ بَيْنَ ظُلَامِ الْكُفْرِ وَالْعِيَادِ وَالْمُسْتَفِي

بِقِيَادَةِ الْإِسْلَامِ وَالْإِلْحَادِ الْمُخْصُوصِ بِالْمَقَامِ

الْمُحْمُودِ وَاللَّوَاءِ الْمُعْفُودِ وَالْحَوْضِ الْمُرْدُودِ

وَالشُّرُوفِ الْمَشْهُودِ يَوْمَ يَوْمِ الْأَشْهَادِ

وَالْحَقُّ الْمُبِينُ فَدَا نَوْرَهُ أَبَدًا

وَأَفْضَلَ الْحَقِّ مِنْ عَرَبِيٍّ رَجِيمٍ

إِنْ كَانَ لِلرَّسُولِ عَقْدًا وَهُوَ حَقٌّ

نَظْمًا صَدَقَ أَنْ عَقْدًا لِلرَّسُولِ

وَأَخْضَهُ فِي الْمَرْثِيَيْنِ كَرِيمًا

دَا دَا فَاذْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا

صَلَوَاتُكَ وَسَلَامُكَ عَلَيْهَا

نَسْتُصَلِّيُكَ وَالسَّلَامُ عَلَى آلِهِ وَخُلَفَائِهِ وَ

أَحْبَابِهِ سَيِّمًا بِنَبِيِّهِ وَوَارِثِ عَلَيْهِ فَخْرِ

الْبَطْحَاءِ وَالْحَرَمِ وَتَحْمِذِ اللَّهِ عَلَى الْعَرَبِ وَ

الْعَجَمِ سَيِّدِ الْأَوْصِيَاءِ وَعِمَادِ الْأَصْفِيَاءِ

وَوَلِيِّ الْأَوْلِيَاءِ وَفَائِدِ الْغُرَرِ الْمُجَلِّينِ

الْأَنْبِيَاءِ صَاحِبِ الْحَوْضِ وَحَامِلِ اللَّوَاءِ

رَوْحِ الْبُيُوتِ الزَّهْرَاءِ نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَى الْأَنْبَارِ

وَنِعْمَتِهِ عَلَى الْقُبَّارِ سَيِّدِ الصِّدِّيقِينَ الْأَخْبَارِ

وَنُورِ الْأَنْوَارِ بِسْمِ الْجَنَّةِ وَالسَّارِ

وَالْحَقُّ الْمُبِينُ فَدَا نَوْرَهُ أَبَدًا

وَأَفْضَلَ الْحَقِّ مِنْ عَرَبِيٍّ رَجِيمٍ

إِنْ كَانَ لِلرَّسُولِ عَقْدًا وَهُوَ حَقٌّ

نَظْمًا صَدَقَ أَنْ عَقْدًا لِلرَّسُولِ

دَوْشٍ مِنَ الْحَقِّ غَضٌّ وَأَنْ نَظَرُ

مَجْمُوعِ الْعَالَمِ عَذَابُ فَاضِلٍ

الْمَلَأَ بَيْنَ ظُلَامِ الْكُفْرِ وَالْعِيَادِ وَالْمُسْتَفِي

بِقِيَادَةِ الْإِسْلَامِ وَالْإِلْحَادِ الْمُخْصُوصِ بِالْمَقَامِ

الْمُحْمُودِ وَاللَّوَاءِ الْمُعْفُودِ وَالْحَوْضِ الْمُرْدُودِ

وَالشُّرُوفِ الْمَشْهُودِ يَوْمَ يَوْمِ الْأَشْهَادِ

وَالْحَقُّ الْمُبِينُ فَدَا نَوْرَهُ أَبَدًا

وَأَفْضَلَ الْحَقِّ مِنْ عَرَبِيٍّ رَجِيمٍ

إِنْ كَانَ لِلرَّسُولِ عَقْدًا وَهُوَ حَقٌّ

نَظْمًا صَدَقَ أَنْ عَقْدًا لِلرَّسُولِ

دَوْشٍ مِنَ الْحَقِّ غَضٌّ وَأَنْ نَظَرُ

مَجْمُوعِ الْعَالَمِ عَذَابُ فَاضِلٍ

الْمَلَأَ بَيْنَ ظُلَامِ الْكُفْرِ وَالْعِيَادِ وَالْمُسْتَفِي

بِقِيَادَةِ الْإِسْلَامِ وَالْإِلْحَادِ الْمُخْصُوصِ بِالْمَقَامِ

الْمُحْمُودِ وَاللَّوَاءِ الْمُعْفُودِ وَالْحَوْضِ الْمُرْدُودِ

وَالشُّرُوفِ الْمَشْهُودِ يَوْمَ يَوْمِ الْأَشْهَادِ

وَالْحَقُّ الْمُبِينُ فَدَا نَوْرَهُ أَبَدًا

وَأَفْضَلَ الْحَقِّ مِنْ عَرَبِيٍّ رَجِيمٍ

إِنْ كَانَ لِلرَّسُولِ عَقْدًا وَهُوَ حَقٌّ

نَظْمًا صَدَقَ أَنْ عَقْدًا لِلرَّسُولِ

خليفة المصطفى به لا يحل	الكرية بان اهل الارض بينهم
مولى الامام واصنامهم واولادهم	من الرسول وباب العلم الام
فعله حرام ذي علم وذو علم	وسطوه سطوة محمد وذو

اَمْرُ الْمُؤْمِنِينَ وَتَعْسُوبُ الدِّينِ وَلَيْسَ الْمُؤَحَّدِينَ
 وَفَائِذُ الْمُشْرِكِينَ وَمُعِينُ رَسُولِ رَبِّ
 الْعَالَمِينَ عَنِ اللَّهِ النَّاطِقَةِ وَبَيْنَ الْبَاسِطَةِ
 وَاذْنِهِ الرَّاعِيَةِ صَاحِبِ السَّوَابِ وَالْمُنْتَقِ
 وَمُسَيِّدِ الْكَتَابِ سَدَّ اللَّهُ الْغَالِبَ عَلَى بَنِي

وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ أَفِي سَلَامٍ	من العلم هو الباب للباب
وَمَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَلْيَلِيقْ	ومولا فاصدح لغير
وَكَانَ مِنَ الصُّبْحِ أَوَّلُ شَأْنِي	الى الدين لم يبق طالع مرشد

وعلى التاجين المحسنين	هما في ناعين الرسول وسيد
شباب الوري في حبه وحمد	وقالهما زجائناي احسن
اجتهدا فاصدقهما الخبير	صلوات الله وسلامه عليه

عَلَيْهِمُ الْجَعْبَيْنِ مَا لَمَعْنَا لِرُؤُوسِهِمْ عِلْمُ الدِّينِ
والتجدد چون مجله ششم نامه دانشوران رشت تصحيح كرده
 واز شرح حالات حال پنج بايد و بايد برشته تحرير در آمد اينك شروع
 ميشود و جمع و ترتيب تصحيح مجلد نهم و اينك سستاب كه در شل
 و جمع آن خوبی عبارات نكته فرك داشت نده اتمام وانجاش
 ميرنمود لايتامد خالق مظهر و ماه و توجه طاری و با سطر
 شاه شاه و دين شاه خسرو با تيسير و غم و صاحبقران را نطق
 پاوشاكي تا آفتاب مدشن صفر جهان افت بي عدالتی از عالم

بکام هم شتافت غل غنیش آبرغارق ایل عالم فاخته و بید
 از غلک و بی یافت و تا وضع کردید که دست یاسترینان از پای
 در آورده بکامیتی دست یاری خلاف طبع باقی نماید و بگوید
 با نظر رفت بلند ساخت که خط از دست شافت خود را معاف است
 خسرو روی من عادل با دل که بود
 صاحب ما عجب لایق تاج واد
 زویدارش کم بوده بای بهمن
 پیش تماشش چهل ده موس مو
 که بعلاب و باویش شکفت
 کسیر روی شود مردم صلاح چو
 باویشش زو که چو عین غیب
 که ز خاکش پیران زنده بایست
 بر یک آبند دست شفت
 بنجم ساره نماید نقطه از شکست
 و مولی سلطان عادل لاکرم و اخافان لاشرف لاکرم
 الملوک و السلاطین و مروج شریعتی لایسلین ملک عالم

مولی ملوک العرب و العجم السلطان بن السلطان بن ناصر و الفتح و الفتح

ناصرالدین شاه و فاجار

خلد الله ملک و دولته ابد ساطعه و خوشه اند که این شاه و دین و
 و خاقان که است کتر اشتهاری ستد ام باو که طفل افت بدکان با
 مجلد یک این کتاب برشته تحریر و ترتیب آید و نامش این است که
 روزگار نماید و پوشیده نماید که تاریخ ترتیب این مجلد طبق است مجلد
 و نگارنده این ساجد الوافض فضل الله که از لایقین و ترجمین این کتاب است
 چنین توضیح نماید که در مجلد اول از این کتاب چنانکه در مجلد دوم در یادشانی
 اگر اسمی بعضی نوشته شده خود پدید است که آنها چهل در ترجمه و تالیف این کتاب
 از جمله صاحبان لایق است که به سبب چه در طریقی از طوطی مجلد است این امر ترتیب
 از و سبب حوالی این نمود در جایت مراد که است و جای دیگر است که چون
 که به سبب این جانیست که الله و دست چنانکه نوشته کار از تالیف این کتاب که است
 و سبب و در جایت ترجمین است و الله و اکنون بر مضمون از رجال و کاتبان

استاد تواند روایات خود تحت مکرر ساخت آنکه متبادر و متداول
 و با دوستانش برین تاکید موزن و تجدید نمود و با اقامت خوشنوازی
 و طایف صلوات عام انجام داده و دیگر باره بار احوال پرست و برادر
 پرست و در اوقات پیش گرفت زمانی در قضیه دشمن و ادانی در این
 صورت غیر گشت از عفو نوی تعلی است که گفت در جامع مصر تبریک
 ابو کر خلیف حاضر بودم مرد علوی بود داخل شد که مقداری از دستار
 در آستین جان خود فراموش داشت و گفت ای ابو کر خان مرد خوشتر از این
 چه تو را سلام رساند که که اینو به من در اصلاح پریشانی طویل مسرت
 دار ابو کر گفت مرا این نامیز حاجت نیست علوی گفت شاید نهالی
 قلیل نداشتی آنکه بر خاسته آستین کباب سجاده ابو کر پیشانده و در بار
 در سجاده وی برکت و گفت این سبب و نیاز است بر دار و در جماعت
 خود بکار بر ابو کر از مشاهدت نقل تحت بر آشت و از شدت غضب
 حرمت بر گونه اش نمود از شدت جایی بر جبهه کوشه سجاده و گرفت حرکت
 داد تمام آن سبب و نیاز بر کف و مساحت و از مسجد بیرون شتافت
 نوی گوید علوی از احوال اتصال بهر سید و نامی نیز از شگافهای
 حصیر بر جبهه و حرمت کرد از در و ابو کر چنان استنای طبع و عزت
 نفس مشاهدت کرد که حال در حدی نیافتام و در مرد علوی نیز از
 خندان و غلغله نگریتم که که این بیچاکس ندیده ام مع الله و دیگر
 از شدت قامت صور کا که که زیارت بیت المقدس میرفت و بر در
 عبادت و آداب و خیر قیام نموده و پس از انجام اعمال سجد و صورت
 مسودت بهشت زمانی که در آنکس توقف داشت تا فله حاج به آنجا

عبود نمود ابو کر را بواجبی یا رب میباید و در مسافر اقامه عزم هر چه در دسترس
 آنوقت صلی مرزوق گشت چون از کجا ایست مقهور و شاکست نمود و فرست
 یافت روزی که از چادر فرم گذر کرد و از حدیث مبارک با او آورد
 شام که نزد خلیف الله قیام اب فرم برای بر حاجت است که پیش آن
 آتش مید و گرد و پس یکد و کن از آن آب بیا شامید و سه حاجت از خود
 رب الهه سئلت نمود سخت که تا به این حدیث رسید که او در دار السلام
 مدواج دهد و دویم که در جامع مصر از اعا و میبکشد و در سلسله کبریه
 ختم آلم پس از وفات در تربت بیشتر مانی نمون کرده و مساحت
 جوار آن هزار و پانصد و شصت نفر است قضای هر یک از این سه حاجت است
 مقرون گشت چنانکه هر یک در مقام خود اشراف بود و از اشراف
 ابو عبدالله محمد بن سلا و محدث زیارت آمده بود ابو کر از این خبر آگاه
 شده و وجود آن سنا به تضرع و سجود و بر سرش نازگشته و به سنا راه
 حدیث شد ابو عبدالله برخی از اخبار شریع و آثار رسول برای او فرست
 کرد و در درایتها و را اجازات بخشید و هم در کماله برام الکرام
 که بریت احسن محمد بن ابی قاسم مروزی که کجا درت حریم الهی خستید
 نموده بود و بهر محمد بن اسمعیل بخاری قرائت کرد چون مراد تحصیل
 کمال خود بود و من موقوف که دار الخلفه انبیا بود و حرمت کرد و در اوقات
 غایبش از علم حدیث موعیز و در میان جماعت محدثین کس تاورد
 او میشد چنانکه از این که که منقول است که مندا در بین یاسین از مدخلی
 مندا ابو کر خلیف محدثی نیامد از قبیل این که که بسیاری از معانی صحیح
 ابو کر را حدیث کرد و اندکی از حدیثین فقهائے خاصه و برخی از موزنین

با و اسلام نظر ندارد و هرگز نمی آید و قنات مسووعات معایت
 اما حاجتی دارد جدا که برین بیکو را ندیشاست بگویند علیه تو را پیغام
 رسانده و گویند آنچه در مکنون سینه مستور نموده کشف ارا که نموت لی توسط
 و سال قرین قول است آنچه بگویند باین سخن بشنید گفتاری را از برین
 این مقدم است بخود بگویند منظور بود برای دراز و انقباض خون عادت
 بسر برد و ام و از آن صفت شریف نبی و ائمه غیر محدوده و شاره و غیره
 از آن مشایخ و ائمه اساتید فراهم نموده ام از تربیت نظره و به خاطر
 ابرار الهی و مستند و مکلف آینه در بچ پیوسته و نگار و در ترویج نماید من
 معانی مبتدولی دارد و در صفت هر که در جامع منظر مجلس علی بن عبد الله
 و غیره اخبار بر دارم چنان است بوقت عرض برداشته منوال حضرت
 بجدیل و از حاجت مقرون فاعل پس بگویند آن جامع عظیم محفل عباد
 و به طاعت رئیس بکشد و در افتاد و بر عهده افتاد و فرات
 هم استیجاب این حاجت گویند از اموال و سکه ها و او به بطور رسید
 آنچه کرد و در آن خلاصه منصب خطابت یافت و را حیا و و جماعت و انست خطب
 بر عهده او و التفت گویند تو را این منصب را باین شد که او را
 با مدیر رئیس از دنا علی بن حسین بن محمد که باین مسووف است با باب
 مخاطبت متوجه گفت و در حضرت رئیس از دنا معایت و تقریبی تمام یافت
 و چنان محفل افتاد و وثوق آن که در بر بر و عاقل و قضا صین مقرر است
 که احادیث نبویه را بر نظر او بگویند و از هر حدیث که او استناد در و کما
 نصیح نماید بر بلا حکایت کنند و آنچه را در و و مجموع شمار و از نقل و
 آن عامه شش بشنید اتفاق را در آن نام هر دی از پیوسته و نیز در

و کتب بی بر از نموده و در خصوص اعطاء جزای زهدان غیر شش می از حضرت
 رسول و صنادید صاحب در آن مسطور بود و دعوی نمود که این حدیث
 از رسول الله که پس از اسحاق نموده و خیر بر سنان آن نقل می نمود آن
 حضور است آورد و داشت از این موبت خاص استیجاب نموده
 و از مقرران برگاه رسالت حاضران کاب بایون جوی بر غنی که او را
 که هر یک شهادت خویش به دست خود ثبت نموده اند و عاقل نموده اند
 انیک از این عاقل از شجاعت افلام علی بن ابی طالب علیه السلام است
 و این خطوط و کبریا و کبریا آن رسول است و از این ششیدن آن دعوی
 و درین آن شیعه عظیم در حجت شد و علی آن عقده بر برای بگویند که از ارد
 و در احتساب رفته و صحت از و استقامت کرد و او بگویند در خطوط و عاقل
 انکتوب خود نموده و زانی در فکر و تا فرموده است و سر بر داشت گفت
 روزگار را قبل رئیس از دنا مستند بود این مردی که هر در مجلس این عاقل
 طریق تدبیر و انبیا سس پیوسته بر رسول اصحاب از دنا و بر و کوبیدند
 آورده و از این شهود که نام کرا بشتان در این مکتوب ثبت افتاده دو
 گواه عادل بر وضع و جعل آن شهادت مند شکست معاویه بن ابی سفیان
 و دیگر سعد بن معاذ و اشادات معاویه از آن است که غرضی میسر
 در سال پنجم هجرت واقع شد و او در تاریخ آن جهاد بنوعیه بر این شکر
 اذنی بود و در عاقل شش که کمال ششم هجری است سعادت اسلام غاثر
 گشت و آن شهادت سعد از آن روی شد که او را بایام اخرا بگویند که از
 نموده و التفتی گویند وفات یافت و آنرا و در سال پنجم هجری اتفاق
 افتاد پس سال شش غیر از این دگر هیچک لازم موبک نبوی بود

و انک نام برود در ملک شود این درو منطوق است و نیز نمیکند این تقریر
 بشنید تا هرگز که اسس نماند و نیز نمیکند گفت اگر نیاید تو با منی با من
 و سبک عین الله مرا از این هم نماند و نیز نمیکند گفت ای حلیت این نمیکند
 به نهاد از من گفت کردی رئیس از من از آن من به مراتب قرب
 و مقامات از من بفرمود تا قدره نشو خطابت وارد السلام بنام او شد
 نمود و از این خطیب خطیبی بستماریافت آورده اند که او از پیشین
 و شکر دادن خویش زیاد در رعایت می کرده و بر یک راند و معاش
 و مدارکات تحصیل و بختا برسانید از آن بزرگواران و بزرگواران
 نقل است که در زمان قتل حضرت امیر المومنین علی علیه السلام در آن شب
 و در رسی می در آمد چون حضور امیر المومنین را با اندیشه قتل و در آن شب
 که مراد خاطر بود و موافق یافتن و امن خطیب از دست گذارنده از دست
 پاکشیدم بر او و در آن روزی که در بازار بایست شتال و طایمان حال
 لازم باب و مجاورت او شد و از تربیت وی بهر یافتم و نگفت
 اند و ختم مرا به آن وقت در مناره جامع بنده او منزل بود و روزی دیگر
 و ثاق خود فرمود و دوم در وی مطالعت بر کتاب داشت که ناگفته
 حضرت است و منزل من قدم نهاد و بستم و مکر کرده و سکه را در آن
 بجای می آوردم و بسکه قرار گرفت گفت من یارت تو را بخواه و مشتاق
 بودم و بر ملاقات پیوسته غریبت می گاشتم ولی انواع عوائق پیش
 می آمد و از این فیض پس بماندم آگاه از هر عاصی اندم تا برشته
 کلام به بقیه کشید که خطیب گفت خنده برادران به دوستداران من
 شامع مقدس من مدوح و مدبّر و دیار و دیات بود و کلمات عیان

در آن باب بر سبیل تو ابرو استافت و شد و من امثال آن نهاد
 و آثار را قبیل خود برای تو به آورده ام تا از در سبیل تو مصروفی
 این گفت و گاه خدیجیه و بزرگ من نهاد و از مجلس بیرون شد
 چون که گذشت و دم پانصد در هم در میان آن میجو و بستم ابوکر که گوید
 هم ابوکر و حق بر سبیل سابق و ثاق من آمد و بجا و خروج و نام
 چند مالدل آن در هم بر سبیل من نهاد و گفت به نیو به شکر که خدی
 برای شت عادیث و ضبط اخبار غرام من خطیب را از من عت نفو
 و استقامت طبع نصیب او بود و در ترکیب الفاظ و تفتیق معانی قدرتی
 کامل داشت این شاعر و نثر و ابیات عذب از نایب قاصد است

تَعَزَّيْنَا مَا خَلَقَ فِي سَمَوَاتٍ	وَقَدْ نَبَذَ الْوَلَدَ كُلَّ الْوَلَدِ
وَلَا آخِزْنَاهُ بِمَنْعٍ عَنَّا	وَلَا آخِزْنَاهُ بِمَنْعٍ عَنَّا
وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا	وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا
وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا	وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا
وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا	وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا
وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا	وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا
وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا	وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا
وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا	وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا
وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا	وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا
وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا	وَلَا مَلِكًا عَدُوًّا لَنَا

یعنی بجان تو سوگند که من کنول لایم عشق نیکنده ام و از وین نام
 و بر می آید و درون کوی یاری نه و بکن گشته ام و بر می آید و درون کوی

[illegible][illegible]

ادراست تا لقب مشهور که آنرا عقد العزیزه میسود و ساحت
 جمع و تفیق آن از برای امتداد و حوز و بیستاد و بیست و یک
 نگاه داشته خطی قاصد آن نامه نامی را از جریب طار مشهور
 راستی بر آورده و نیز نامی بنیان تیغ بند را همچون مدنی که
 کشیده و خدایک معتقد در سستی آن فرو میاند و چشم از هر درش
 جاده و بیست و یک آن سخن پنج را اشارت است که از حوز
 نهایت رسیده و در عالم خصاست از سپهر بر کشته قاصد
 شمس الدین احمد بن خلکان در عنوان می از تاریخ و فایده
 میگوید که آن من العلماء المتکثرین من المخطوطات و الاشیخ
 علی اخبار الناس و صنف کتابه العقد و هو الکتاب
 المشتهر حوزی من کل شیء و له دیوان شعر جید یعنی این
 عهده به از علم است که در ساحت و اطلاع بر اخبار مردم و در
 اکثر ریاست اند و فقره عقد العزیزه تصنیف کرده و آن از کتابها
 تنوع بخش است از هر دری دارد و در سستی گویا است القاصد
 مخیر شرفی پاکیزه دارد که در کتب لی جدا گانه در سستی
 و در رشته ترتیب نظام در بر گرفته حسب النعمان است و این
 نیز در تاریخ مرآت الطمان و جبره القبطان و در اینها اوصاف
 پرستوده از کتاب مطلع متوال است که این مزمع مغربی حجاز
 کرده و گفته است روزی این عهده به را در شهر قرطبه از پایان
 کو شکی جبر افتاد و خداوند آن کو شک یکی از بزرگان ملوک
 و مقام آن احوال باطاعتی چیده و گویند و گویند و عاصره

ابن حبه به چون او از سستی باشند پای فایر سنگین کرد که یک
 استیفا را شروع نماید آن اشارت که کوشش بر ترانه کو شک است
 آتی از باد باشد که تمام بر اندام او فرو بخیزد پس در حال
 بخیز است و آن نقطه بر سبیل احوال بسیار جوی حق بر خاک
 با حق بنصرت الطمان الغریب
 لو ان نصاب اهل الارض طلبة
 غلاتهم علی جمیع مریه
 اما التیید فانی لست اشر به
 ما کنت احب هذا الفیض
 اصغنا فی القنوت ان یفعل بیز
 صونا یو لعل الی الوض فی المجد
 بلا احتیال لا نسوی بید می
 یعنی الای که از سستی آن از مرغ نغمه بر دار در مرغ میداری
 اما انیکو نجل در یکس نغمه هشتم که اگر کوشش می مردم
 تمامت بر او از می داشته شود از آن آواز زیسیع کجا به
 و نه چیزی بیفراید پس بر ما مع من نجل مورد و جوی شدن
 سر و وی که بیان وان در میگردد و است گفت که از وید کند
 مر از مشقات محفل تو بخیر غار از بهر استغفار است در حق نام
 یکبارم و در طریق حرام میارم که مر از بهر است فنان نزد کی
 زان کسبده است تمام غافان آورده که این عهده
 به جوانی پر بکهر و تعلق خاطر بود و نامب مفارقت او داشت
 و حق ایچان فریست رحیل کرد این عهده به را از فقره بحران
 وی نیروی شکیب از دست شد و هیچ حیل فیه نیست که
 از قضا روز احوال محبوب اختلافی در توایه باشد و یاری مر کرد
 به هیچ مسافر از فسخ عزیمت و قصد اقامت که بر داشت

آنچه آن یزید و هرت ترک سفر گفته خاطر ابن عبد ربیع را آن
همه بیا رسید پس آنچه بیت مناسب حال گفته بجز شایسته
فرستاد که

هلا انکرت لیبیا ننت سکو	هیبت ای طیب الله و القدر
مازلنا لی حلا البین لیتنا	سختی در دل فیلان ترجیح و الطیر
یا بیهوده من حیا من علی کبد	نیوا فیما طلیل الشوق لیسیم
الیتان لا ادری حشا ولا قرا	سختی آراک فانی الشوق العسیر

یعنی چرا جراتی که با من کار و آسایش آن داشتی غریبت گزینی
آری اراده خدا و حکم خدا منکر این نیستی است از بیم فراق دلی
او و حجت باش اشتاق چند آن که گریستم که باد و باران را بر حال
من رحمت الله باشد شکلی خاطر مرشد آغاز کرده اند اینک حکری
که شعله اش از رفت آتش عشق زبانه میکشد بر زش باری آن این
ار شکت است سوخته یاد کرده ام که تا قرانه چشم زده هرگز مرون
در راه که تو هم بر منی و جسم باه من گویند خطیب ابو الولید
سایک حج رفت و فرموده بخدا سلام بگذارد در رحمت جو طایف
مهر رسید ابو الطیب قتی آنچه ابو خطیب بدو در وی اشتاق
داشت و زیارت آن بخا و وقت را از معا و ات بخت میبرد
لاجرم بهر رخ و بی شفاقت و از اراده جامع عمر و ن العاص
بیافت پس از ادراک صحبت و لحنی معا و صفت ابو الطیب او را
گفت اندیشه منسلح الاصلی یعنی از منظم ستور کلین
منزب زمین چیزی برای من بخوان مرادش ابن عبد ربیع

بود ابو الولید تنزی از شر او نشاء و کرد که آنچه رحمت را است	یا اوله لیه البیضا لیتنا
یا اوله لیه البیضا لیتنا	و دشا بتقطع القلوب لیتنا
ما ان دایت ولا صحت بشله	ددا لیتنا من لیتنا
وانا نظرت لی محاسن حیره	اصرت و صحت سنا غریبا
یا من تقطع خصر من دقت	ما بال قلبک لا یتکون قریبا

یعنی ای وای که خوش آمدی که حکما از شر عاشقان دنیا میری
رای ابو ربیع بر قفاره که که با او در پاره کردن و از این
ماند گونه عارض توفیق حسیری دیدم و در شیشه که در دور
و نشان باشد و از آنرم لعل بر نشان کرده چون در محاسن نظر
وی بگری می بینی که فریغ جلالش دیده را چون بخت قاف
خیزد کند در وی قرار در خوشی غرق سازد ای که میان تو
مسیح می درنازی دوا که در دست کوه دل بسج ز کی
میش ابو الولید چون غزل بیان برد ابو الطیب شنود
نمود و از سپس قرار در اظهار منزلت ابن عبد ربیع و از عان
عز و مقام وی گفت یا رب عبد ربیع لیتنا لیتنا لیتنا
حجوا یعنی ای بر عبد ربیع ما خط عاق کو و ک و اربوبی
تو میگوید از لطافت نسج خاطر عالم فاضل و اویسب است
که در حکایت و لغ و دست گفته

و دعتی فخره و عساف	ثم نادیت منی بکون لیتنا
دلیت لی فاشرف الصبح منیا	بین فالت الجوی به الاطواق
یا سقیم الخجون من خیر سقم	بین عینک مصرع العشاق

ابن عبد ربیع صاحب القصد	لیستی مت قبل از فراق
یعنی محبوب مرا با خود دست بگردان برود گفت و نه از شدت	
دیدار دیگر بر کی خواهد بود چون جمال بهالشیخیم به کشت	
گفتی از افق کربان پریشش سید صبح سر بر ز ای پیر کزید	
بی هیچ باری جای است میان دو چشم تو مسیدان بهوش	
عاشقان و جای افتادن ششکان میانم برستی کرد و	
فراق سخن بر روز است کاش که من پیش از روز فراق میروم	
هم از آنجا که افکار این عبد ربیع است	
با ناله خطه العناد بوجه	خطین هاجزانه دیلا بهلا
ساخته خند و محنت صان	خه لبت مبارضیه صایلا
یعنی ای شاه خرو بر کی که دست جمال بر صفه تو دو خط خوش	
چاشته که سوز شعلتی و خنات فریضتی در بهمان آورده است	
آنکه نگاه تو و لهار تیغ زبان است صبح عید استخوانه کار از آتش	
صدق محض با فتم و برای العین بر دو سو می غرضت حال آن	
هم از آنجا که خطی او گفته است که	
و صد نقش الحال خطه	خدا له مبدم القلوب صخرجا
لما تفرق ان صیف جنونه	من فرح صجل القاد بنسجا
یعنی بسیار سینه رخسار و مید و کتافش خوبی بر صفه عارضش	
خدی آفت بخون و لهار خاشته چون سخن دانست که شمشیر	
بپایش از کس است لاجرم بدستش از سینه بخت فراداد	
این خلکان گفته برخی اند و مبتی را با او طایر کاتب نسبت کرده اند	

و بعضی

و بعضی ابو الفضل محمد بن احمد بغدادی و مرویت ای بر تصویر است	
و صد نقش الحال خطه	خدا له مبدم القلوب صخرجا
لما تفرق ان صیف جنونه	من فرح صجل القاد بنسجا
و در این وایت رتب معنون بیت فی بر مقدمه که بیت اول	
نشد یافته طایر تراست	هم از آنجا که خطه مانات ابن عبد ربیع
اد العزله از دشتک طایر	عبد الشهاب طیر عنک وصلا
و افرا ده نلت علق فانت	نسب نسله خند من خالا
یعنی زمان بر وقت بند که تو جاده جوانی در نور وید و بسن کمال	
فرار سیده و حال بساط وصال در نور وید و ستر متع بر هم خند	
و هرگاه که کشنوی که در خطاب تو را عم خویش خوانده بد آنکه این	
نژاد جدید از صلب نفرت پدید شده و این خویش وندی صورت	
مزدگرافی و جد تو است بر ایشان	ابن عبد ربیع بن
محمد بن عبد الرحمن بن حکم بن شام بن عبد الرحمن بن سعید بن شام	
ابن عبد الملک بن مروان بن حکم که یکی از امویان است	
و بعضی ابن عبد ربیع یوم یکشنبه ستم صبح اول سال و دست	
سعد و رسد و غروب بجای بر جلوس کرده و عقیده و بند بر	
و در ضمن صبح آید و بیت میصح و صح کرده است که	
بالند و بن محمد	شرف بلاد الاندلس
فالطیر بها ساکن	والحش بها قدانس
یعنی ملک عصر مندر اقلیم اندلس شرافت یافته از این عبد ربیع	
که برنده و آن میار سید و وحش برده امش گرفت از کتاب	

ابو بکر اسد لیت وزیر ابن المخری متوفی است که گفته چن سینه
ابن عبد ربیع دستايش منتهی است تا یافت و در قهر رفت
سبع ابو بکر محمد علی رسید میهن آن سخت بروی کلین
اند که شطری اخلاقیات و اکا ذیب در آن مجاور بوده پس
شعر آن دولت ابو الحسن محمد بن محمد ایادی از ان منقوش که
سخن دوران فاطمه بود از در معاصرت و اندام عیب و غرور سر
که متشکک این است

ابو بکر اسد لیت در دس | ادا حاصل من خلق منوس

ابن عبد ربیع از کتب سجده گشته می را در تاریخ طایفه و احاطه
ایشان قرار داده و شرحی برین احوال التفصیل از سید علایق
اسلام و ایام هر کدام و اسامی کتب با حجاب هر یک برادر کرده است
بجای آنکه نقطه از تصنیف عقد تاریخ لطیف است از عهد رسول
زمان عبد الرحمن بن محمد بن عبد الرحمن علی از امویان که خوا
معاصر و مولی و مداح او بوده و تواریخ اخبار و غرائب و عجایب
کلمات و کتب حکایات سجده و بیست و ده سال از تاریخ طایفه
و بایره منقعات تاریخ و طایفه از ان مقام و طریقتش اخراج
مزود در ترجمت می درج میگردد و آنکه در سوره رسول صلی الله علیه و آله
و سلم که از علما و دانشمندان بر نه قول است که از او است
و حضرت در و از او همین روز از ریح الاول عالم الفیل رخ نمود
و قول دیگر در همین روز که از آن سال و قول دیگر که می
از قدوم قبل گذشت بود و آنحضرت بولایت نهم نمود و در سال

و می برادر کازل شد و بالا جماع سیزده سال در یک سبانه و ده
سال تمام در این چ و در ده مسو و شش بطیبه روز و شنب سیزدهم
ریح الاول بود از نخستین سال تاریخ هجری و در سال یزد هم هجرت
هم برود و شنب سیزدهم ریح الاول در گذشت و این ده سال
کالی قریت انتقی در اینکلام چند مقام برود و انتقاد اهل خبر و
حکامیه است یکی آنحضرت را در وقت دیگر مقایله قول از خبر با این
و دیگر تواریخ یوم و در ده و در ده و سیزده هم تفصیل بر احوال
بر اجداد جامع بسط است لایسا سیزده و یکری میسایر
و در میان اسامی احوال از و از رسول صلی الله علیه و آله و سلم
گفته پیغمبر جزعایت و دختر ابو بکر کبری گرفت و او را در شش سالگی
تزوج و در نه سالگی تصرف نمود و می سده سال است
که رسول در گذشت پس ایام معویه بن ابی سفیان بریت
در سینه چاه و بیست هجری در گذشت و شنبه در بیست
ه فون شد نزد یک هفتاد سال زندگانی یافت و عید الله
ابن زبیر اوصی خویش کرد که خواهر زاده اش بود در ذکر
کسانی که از بیت ابی بکر خلف برزیده میگوید علی و عباس
و زبیر و سعد بن عباد و بیت کزنده علی و عباس و زبیر
خانه فاطمه نشسته تا ابو بکر عمر بن الخطاب را با حاضرات
و گفت و گفت ان ابواضا علیهم یعنی اگر از برادران انصار
کنند ایشان قائلین انجا میگوید فاطمه قبل یکلین من
نا دسله ان یحرم علیهم الا ان یفلیتته فاطمه تعالی ما بن

الخطاب اجبت لخریق دادما قال نعم اوتد خلواها دخلت
 حید الاثم فخرج علی حق دخل علی ابی بکر فبا یمه
 یعنی پس عیبا شد از آتش بخانه فاطمه روی آورد و بر این آتش
 که خانه را برایشان بسوزاند پس فاطمه او را دیده فرمود ای پس
 خطاب ای آدمه که خانه را بسوزی گفت آری بگراند ببارست
 در پیوید آنگاه علی سید آن آمد و بر ابوبکر وارد گشت و بیت
 فرمود پس گفت و من حدیث تو هرگز عن عروه عن عائشه
 قالم لم یباع علی ابی بکر حتی ماتت فاطمه و ذلك لیثقه
 اشهر من موت لیها حیلة الله علیه والله وسلم فادخل
 علی ابی بکر فانه فی منزله فباعه وقال والله ما نفینا
 علیت ما ساق الله الیک من فضل خیر و لفظ کتابی
 ان لنا فی هذه الامر شیئا فاستبددت جلد ذواتنا
 و ما ننکر فضلت یعنی ابن شهاب زهری از عروه
 و او از عائشه حدیث کرده که گفت علی با ابوبکر بیعت کرد
 تا آنگاه که فاطمه در گذشت و آن شهاد بعد از وفاتش
 پیغمبر بود پس آنوقت علی کس از دنبال ابوبکر فرستاد و ابوبکر
 بخانه علی رفت و علی بیعت کرد و گفت بخدا که در این فرزند
 و بیوفی بر تو بخل نوزیم و لی چنین میمانیم که مادر و خطبه
 حق است پس تو بخود سر در آن تصرف نمودی و ما قوفی تو را
 انکار نداریم عبد الرحیم صفی پوری در منقح الاربع گوید استبدت
 بخود می خرد بان کار ایستاد و متفرقه شد بان و منتهی استبدت

برک

سواء یصل و فی حدیث علی کنا سوری ان لک هذا الامر
 حقا فاستبددتم علينا اتین کلام المتی و شرح کلمات
 ابوبکر که نزد یک حال از حال زبان آورد و گوید که گفت من
 در خلافت خویش بعد از آنکه ام کردم و از او میردم که کان
 از آنها بچیک از من بعد و غیر سید فوددت انک لاکشف
 بیت فاطمه عن شیئ و ان کما فوا اعلفیه علی الحرب
 و ووددت انی لاکن حرقت النجار السلی و انی فتنه شیئا
 او خلیفه نجیبا و ووددت انی یوم سقیفه بنی ساعده
 قدمت الامر من حق احداث جلیس کان احدها امرا کنت
 له و دیو یعنی یکی که خانه فاطمه را بشویم و کاشش میحل
 جرات می نمودم هر چند مردم آن با بکشت جنگ بر من بسته
 باشند و دیگر اکایس بن عبداللہ را بشویم و از او
 میکنم که کاشش افار و چه بگوید و بی تیغ ترا حالت میکردم و کرد
 دست از وی بداشته بر حال خویش میگذاشتم و دیگر آنکه
 چون روز سقیفه با عروا و عصبیه و حاضران بنی امیه را
 و از پس کشاد می چند با من قاریت کرده ای کاشش از پیر
 این امر سه شایسته و کار خلافت از اند و رفیق با یکی که اراده
 خود را بوزارت متقاعد میداشتم بجا افتاد عراق فایده
 که در جمله ای ابوبکر بان اشارت شده از سلا علی است
 که در باب خبر و اصحاب سیر در حق ابوبکر نشانده و خلاصه
 آن چنانست که از س بن عبداللہ بن عبد یلیل سلوی از قطع

و خاکین عرب بود و از آنکه بر سبیل منافعت خود را بر قبایل
اطراف می میزد و بنا گمان خونی و هوس می جفت و یا مالی بد
میرد و بقلب غناه میشتاد یافته بود در سال ازل او قبایل عرب
در زم زم بنی سلیم از اسلام روی یافت و دیگر باره طریقی کفر
گرفت و چون حسن بن خالد بن مبارز بنی سلیم شده ایشان را بخت
غناه نیز با سزا برین اهل بود و در میانها چنان قبایل دیگر
بسیار بود و آنکه بخت نام که هم از دزدان نامی بود مشورت کرد
بوسینه اند و با بوی بکند غنچه بود و پس غناه بر این اسلام بر ابو بکر
سلام کرد و گفت من در حضرت پیغمبر مسلمان می گردم و انبیا
بر همان امین میباشم اگر جان من را رسول قبول فرماید و دست
عمر بن مزارانی دارد هر آنکه از من بچیند و از حدیثی بزرگتر
خواهد کرد چه که بر احوال او اهل اند و موافق هر سید و مدینه
از من شناسا تر نیست که در زمان جاهلیت مرا کار بهم فری
وراد زنی بود از حیم بر قوم و مردم بر او را بیکو میشناسم طاعتی
بر فرقه و هر قدر زمره را خوب تر میدهم اگر مرا بطلع هر شب
که بساخته جنگ کند اغراب اگر من کنم و هر قبیله هر تنی که
خاله بن و لیدش تواند بجنگ آورد و بسیار نام ابو بکر را ازین
فرصت شد و برای غناه براتی لایق اعدا کرده و بر او باده کش
از مسلمانان پیغمبر مت بر کاشت پس او را و یار خویش گرفت
رفه سال اهل اند و از هر جا پیغام فرستاد تا به و محقق شد
بیشک او است کار می یافت بیک ناکاه بر سر اندام مسلم

شاهت و حیدر اکبشت و با حاجتی که همراه داشت و یکصد
اهل زده که با او می می پیوستند قبایل اطراف غارت میرد
و تا سه ماه بر این سبب بیابان می نورود و مال مردم
بتاراج میرد چون عالی می با ابو بکر رسید از گروه پیشانی
و با حاجران قبیله بنی سلیم شکوه می ساز کرد و سخنان
سفیان کلافی گفت ای کینه رسول من اینقدر با شما ختم
برگزینا شده که با سخنان که عرض داشت هنوز اندیشه
و حسنه داشته باشد پس ابو بکر گفت بی بخال بن اید فرستاد
که غناه را بهر ایتام که توانی دستگیر نموده بدین فرست
چون خاله نام نه بخاند طریقه بن حاجره را که بیست برادر
معین ز حیم بنی سلیم بود بدفع غناه نامور ساخت و بخت
از لشکر خویش معا و منت و می فرستاد طریقه اعدا کار
کرده و بنال غناه را گرفت و اندک از سزا را که و بی از اهل
زده و سینه را استقبال نمود و حرلی عظیم روی او اتفاق
در انظار جنگ جمعی از همراهان غناه طریقه ایتام که خاله
طریقه در پیوسته سپاه مسلمانان از این تاید غنی قوی
مدان را از هر طرف احاطه کردند غناه مرکب در جولان
آورد و خاست تا رسم و لاوری بطور آورد و کاهش بهر
و آنکه مسلمانان در زمان شتافتند و اندشمنین را دستگیر کرد
نبی کران بر نهاده و مسلمانان او را از بی تاخته بسیاری
گمشتند و گمشتند و طریقه خود را بر او داشته اند و دیگر

چون حاضر آورد و طیفه بفرمود که بسم طرفه در قیاس قدسی
بزرگ بیفروخت و فقه را دوست بکردن بشت و آن بشت
آنرا رسول خدا حدیث کرده اند که از عذاب کرده آن بشت
نمود و فرمود لا تعذب بالثأر الا در صلب النبا
یعنی بقتل عذاب فرمودن خاص خداوند است پس این
در کتاب صحیح از محمد بن یزید در ذیل کلمات سابق نقل کرده است
که ابو بکر در عرض موت گفت آنرا و میگویم که کاش در باب
س چیز از پیغمبر سوال میکردم و بیاید که خافی و دود
افق سالتی من هذا الامر من تصدیه فلانیا و احد
خافی سالتی هل لا تضاد فی هذا الامر ضیاب فلا یظلموا
ضیابهم منه و دود افق سالتی من یلت الا نوح
و العله فان فی ضی من سالتی یقینی آنرا و میگویم که میسریم
که آن خلافت پس از وی حق گیت و دیگر کس در آن بخت نیست
بر من است و اتم میسریم که آیا انصار را از طیفی برده است
تا در حق ایشان سستی بوقع نمیداد و هم از سرش و خبر
برادر و عهده میت پرستی میکردم چه مراد در مقدار فریاد ایشان
همه را به چیزی در خاطر میخنده اهل کلام این سخن ابو بکر را نیز از
مطالعین می شنیده اند و گفته اند همانا او را در صحت خلافت بزرگ
خداوند بجا آورده است و کرنا این سوال از او و میگوید هم از
فقه و احکام شریعت مفتی است و سهم مواریث احسان
از پیش خود میکرد و میگفت اقول فیها صوابی فان یکنی

صوابا فی الله فان یکن خطاء فقیه یقینی در این تخصص حکم بر
الغیب را ندیم پس اگر درست افتاده است از خدا خواهد بود
و کرنا از من ابن عبید در ترجمه عمر آورده است که چون
فرمود بن ابی بکر حسین را ستم و موی کسل داشت و بی
عاقی در جوار موی بود پس کیش معاویه کس فرستاده
او را حاضر ساخت و مجلس خویش از هر کس پروراست
و گفت یا بن حسین شنیده ام که تو از اراغی طرفه و بهره ای
چیزی از تو میپرسم جواب نیکو بگوئی گفت پرسش کن
شقت امر المسلمین و سلام و خالف بینهم یعنی آیا
کار مسلمانان را چه چیز پریشان کرده و جاحات ایشان بهم
برده و خلاف افکند گفت قتل الناس عثمان یعنی موجب
این پریشان کنی کشتن عثمان شد گفت ما صنعت همیشه
یعنی کاری نداشتی و پاسخ درست ندادی گفت شنیدی
عنه الیک و قتاله انکال یعنی اگر با عثمان بشت
پس بکشتی علی بر تو و جنگ کردن می توانست گفت
ما صنعت همیشه گفت فیه طغاة و التویر و عایشه
و قتال علی باهم یعنی همانا من طغاة و سر و عایشه
و جنگ علی با ایشان موجب این کار شد گفت ما صنعت
شما گفت ما عندی غیر هذا یا امیر المؤمنین
یعنی مرا دیگر چیزی در نظر نیست موی گفت فانما اخبرک
انک لریقت بین المسلمین و لا فرق هوامهم الا الشور

القول جعلها حلالا سنة لغزيتي من كويم كباث به شد
 بها مسلمانان از انهم چيزي نپراكنده و داعي ايشان را بچ
 نيكيت كراشتوري كه هم در كار خلافت ميان آن
 تنه كنند آنگاه بعد از تفریب اينده عري كفت قلم بكن و جل
 ستم الاربابا لنفسه و در جها له قومله و قطلعت
 الى ذلك فنه و لوان هر استخلف عليهم كما استخلف
 ابد بكر ساكن في ذلك اختلاف يعني چون هر كس
 خلافت در ميان علق و عثمان و زبير و طلحه و سعد بن
 ابى وقاص و عبد الرحمن كفت انكه از اينجا حث بر كنه
 و اخذ جانشيني پيغمبر پس ايند و بنگان هر كدام اينست
 براى اى اميد وارشد و لهائى ايشان بهر سس خلافت در
 پرواز آه حث كه هر هم شل بوبكش سست ايقام را در جاي
 خود نصب كرده اى از اينهم بر هم خور كى و ير شاني كار
 بچ روى نداوى بر اين عهد ربه از عيسى از پدرش از
 عيسى بن ابى سفيان نقل كرده است كه كفت روزى امير
 در وركنده بودم كه حسن و حسين و محمد پسران محى بن عبد
 پيدا شدند من با سوي روى كرده كفتي اين نونين انور
 و عوى ميكنند كه در ميان اصحاب پدر ايشان بعل محمد
 بود كفت آواز خود كوتاه كن كه رسيدند و هيگ باز كرده
 اين سخن آواز كن و مرا حديث علم صحابه ياد آور پس چون
 انجا حث بر فنه من سوال علم اصحاب بر اسرار سوي را

انكتم كفت كل القوم كان يعلم وكان ابوهم من اعلمهم
 يعني ياران رسول خدا و ايش بود و ابى عبيد بن جوفى داشت
 آنگاه داستان شهاب ثوري در ميان آورد و كفت بر
 محمد بن الخطاب و ارد شدم و نزد وى بودم كه ناگاه وى
 و عثمان و طلحه و زبير و سعد و عبد الرحمن استند ان
 مردان و خول او و ايشان در واد شدند كيه كراوش
 همى دادند وى و بخت يندى چون هم ايشان را بديسر نرود
 ايشان دانستند كه عيذ را بختى است پس بختان بر ش
 تن بر خاسته بر فنه و عرا و نبال ايشان همى بنگرست
 پس كفت رفته اعدو با هله من شرفه موقد كفا
 شرفه موقد كفا من شرفه موقد كفا
 و خدا نكند شرفه من را اين سخن در كفت شدم و ابى عمر
 انور خود كه بملات او از جوان تفصيل پرسيد پس در جيت
 راه خريش از نه عثمان شهادت داد و ما جري بكتف از حقيقت
 در سوال كردم كفت قيسر كلام عمر كويم اما بشرط كه كاشا
 انكه كنى و چون من ساكت شدم تو نيز خواهي شني كنى
 روى كفت رسته بقتل مبنهم ذنبا و الهتنة
 يعنى الله مبنهم على اربعة يعنى ايشان شش كند از صحت
 كه آتش از فتنه در ميان ايشان شعله رده شرب را كنند
 و از آن شش بر چهار ايشان خون بريزد آنگاه عثمان خوار
 كشت من نيز بوجبه التزام استراوت كردم تا كنده بودم

شام شدم و دیگر باره بدین آمد و دوامت عمر وی را در وقت
 بستان قرار گرفت پس نزد عثمان بن عفان و اجدادش در حاکم
 آورد و او را تحال قضیه بی دست داشت بملک کرد و از
 شد سخت بدست و از عفت قضیه بدندان گرفت و شکایت
 از کزین در آن خوب پدید شد پس گفت و نصیحت موعظه
 ای شیخ ذکر کنی لولا ان يقول الناس خافنا ان نأخذ
 علیه من حجت الى الناس من هنا یعنی ما را میبرد چه خبری
 مراد و آوردی اگر بیم آن بود که مردم بکند بر سر کبروی
 مواظقتی دارند بر این خور از خلافت قطع کردی هر روز
 ذیل انقض از ابوالحسن روایت میکند که گفت چون علی بن ابی طالب
 حضرت آن میباش که بر روز شوری عبد الرحمن بن عوف
 وزیر و سعد جانب عثمان کردند با پدرش حسن بن حسین سعد را
 ملاقات کرد و فرمود اقتل الله الذی تسأئلون سبه
 و الارحام ان الله کان علیکم ذقیبا استلک برحم
 ابنته هذین من رسول الله صلی الله علیه وسلم
 و برحم عجمه منلت ان لا تكون مع عبد الرحمن
 ظهیرا علی عثمان یعنی ای محبت از دیوار که از وی از او
 پیش خواهش و او خود بر شما کباب است بر نیزه و تو را میبرد
 بر حمیک این دو فرزند مراست با رسول الله و بخویشانه می
 که عجم جزو راست با تو که زینهار با عبد الرحمن بود عثمان بن عفان
 من پشتوان باشی و عبد الرحمن در آنچه سب که لبان نکر

موقت شد و بود بهیخت و بهی از شام تا بام پیش قریش
 و در او و با یکایت که کما مشرستان خلافت در میان نهاد
 و ایشان جمله عثمان بن عفان شامت کردند تا آنکه تیر و تیر
 کما عثمان از پیش بر و بشری که در وقت
 شیت افتاده و در سرایش شیت قریش و اشارت ایشان
 ایشان خبری از عبد الله بن عباس در پان بیست استان
 از کتب قد الفید بخار شیت است خلاصه قریش که
 عبد الله گفت روزی جمعی راه میبردیم تا آنکه وی با من
 اینجا رسد ال کرد که ابی جنت انکار و شیت قریش از
 مبارشت شاور که خلافت بیت با آنکه شما صکان این
 و دو مان مزادگان اینجا اندید گفتم لا ادری گفت
 لکن ادری انکم فضلتموه بالنسبه فقالوا ان
 فضلوا با محلامه مع النسبه لم یقبلوا المناشیه ان
 ان افضل المنصبین باید یکم بل ما اخالها الا محبة
 لکم وان منولت علی رغب انک قریش یعنی اگر توسته
 این ایثار و استبداد اصل این انکار و استیجاش فیدانی
 من میدانم حقیقت است که بعضی با شما فضل نبوت بر
 تمام بطون قریش فرونی گرفت پس قریش گفت اگر شیت
 خلافت نیز با فرونی کردند و دیگر برای ما هیچ کجای نیست
 باشند با آنکه از این ده نصیحت آنچه بر تیر به دست است
 بلکه و حقیقت جرات شما است اگر چنان منزل انصاف بزم

تمام قریش کرده باشند از نواد اجار عقد الفریض است که طایفه آن
 و صفت مرد و حالت او بشوری حاضر میسند بود و طایفه از آن
 شمرده و گفت که در بی ایضا است من سید و نیز از آنجا است شایسته و کرد
 تمام این عصبه و در کتاب عصبه و در طایفه و بی است آن
 عثمان میگوید چون سید عثمان ملک مصر و برخی از بزرگان
 با جمعی از فرد و در خانه عثمان را گرفته بیکت و عثمان بر فراز با شمشیر
 بر محاصرین مشرف گشت و گفت ای سعد بن ابی وقاص در میان
 شماست گفتند فی گفت الا احدی یبلغ علیا فلیقتلنا یا
 یعنی کسی هست که با علی بن ابیطالب پیغام رساند که ما را قتل
 چون ایسلام و حضرت ابی طالب و حضرت ابراهیم و از مومنان و شایسته
 است بخانه وی بروند مردم منکر شدند که آنها برسانند حتی
 چند کس از عتقان بنی هاشم و آل امیه از بنی شدند و مشکهار
 و بودند در این وقت با علی گفتند که مردم را خیال قتل عثمان است
 آنحضرت بر آشفته و گفت مقصود تسلیم مروان بود نه قتل عثمان
 پس پسرانش حسن و حسین فرمودند ایها السیدنا حق تعالی
 علی باب عثمان خلافتها احدا یصل الیه منک و در میان
 شمشیرهای جزو در خانه عثمان بستید و زنها را که از کس غلبه
 کردند و بی ساد زهر نیز بر سرش بافرستاد و طایفه از آنرا فرزند خویش
 و مردی پس از او عثمان کرد و یکجا جمعی بگریانان سول اوداد
 خود بخواست کاشتن بر مردم نمیکند آنرا کرده و خانه را بباران
 تیر گرفته حتی حسن بن علی السلام را که در خانه جای داشت

فان قریش بکینه
 علی بن ابیطالب
 رسید و با هم کردند
 عثمان را و عثمان
 بیست کرد

از

اندام مبارک بختن خضاب گشت و قنبر غلام عصبه را سر
 و صفت بن علی نیز آمده و خن کرده و بر او آن خدایی بر حوز
 محمد بن ابی بکر که از او ساد محاصرین بود و از آنجا که بر حسین
 صلیا میرفت عظیم تر رسید که مباد این نا شمر برای اندوخته کار
 بشوند بهما امیر المؤمنین صلی در این وقت که آنرا قتل گشت بالا
 گرفته بود و در شهر مدینه حضور داشت سواقی و خبر که عصبه
 روایت میکند یکی از عصبه بن عباس که گفت عثمان مرگناست
 و گفت و علی بگوید که آنکه علی که او راست دروغ نبوده و از
 مدینه بیرون رود تا نه از اربابا یعنی باشد و نه از اربابا
 من پیغام برسانم علی فرمود عثمان مرا صاحب خوش میند
 و بی بی خواهد تا مردم را بیا زیاد پس در وقت غریب بیخ فرمود
 و خبر دیگر از ابوالحسن که گفت چون فرود قوم بدست در آمدند
 با علی گفتند ای یک با بخیز تا نزدیک عثمان شویم علی گفت مرا
 دشما چه کار است ایشان گفتند پس چرا ما مکتوب کردی
 فرمود و الله ما کتبتا لیکم کما شافنا فقط یعنی سوگند خدا
 که هرگز شما چیزی ننوشتیم ایشان چون سوگند او بشنیدند
 بیکدیگر گریستند مانند مردم تحیر پس اینوقت علی از مدینه
 بیرون رفت و در روایت اعمش است از عصبه از مسروق
 که مردم مدینه چنین میفرمودند که مروان بن الحارث
 آنها ساخته و با انقوم فرستاد است چنانکه برکن عثمان
 اختلاف مکتوب نموده بمایل مصر فرستاده بود و باقی عثمان

بعین میقاب که دید آن عباس کوی چون کار بر عثمان نمک
شد نامه بعلی علیه السلام فرستاده و بر ازین بدید خواست
و این بیت را در پانزده ان نوشت که

فان كنت مأكلا فكن من كل
والآفاد كن من كل

یعنی اگر من خورده باشم از هر چه میخوردند و اگر من
آوردم بپزید و اندر باب صورتش بکتاب در حدیث
الاشمال اندک اختلافی است و آنچه از کتابها
معلوم میگردد و حال کتب عثمان علی بن عثمان
الذین که از مشایخ است و در حدیث حدیث
کتاب کمال الدین و اتمام النعمه بر حنی از چهار
خبرش تفصیل بخواند از احوال احباب و نحوه که شرح
واده اند و از خاستن او است بسط متفاد میشود که در
حضرت بدید مقارن قتل عثمان افتاده است این حدیث
میگوید چون محمد بن ابی بکر با آن مصری از دار محمد بن حسن
در آمد و علیه را بکشتند و بدیدند که عثمان از خانه بر آمد
و بکشت بر داشت که آن امیر المومنین حدیث بر حسین
و جماعتی که همراه ایشان بودند داخل شد و عثمان را بر سر
دیدند و نخستین را بر کالبد وی افکند و کرد و از این
خبر بعلی علیه السلام و طلحه و زبیر و سعد و سایر وجه صحابه
همان از خانه بیرون شدند و در عثمان شسته و او را
کشتند یا فند پس چندان و پشت بدیشان و وی او که با آنها

از سره برید علی سلام الله علیه سخت بر حسین را سخت
و گفت کف قتل امیر المومنین و استخفاف الیاب
یعنی جلیقه را بکشتند با آنکه شهادت برده ای بود پس
دست مبارک از چشم بند فرموده و لطمه بر حسن زد و هم
بگرفت و محمد بن طلحه را دشنام داد و بر عبد الله بن عمر
کرد آنجا غضب آورد بیرون رفت و عثمان می نشست
که محمد بن طلحه بر قتل عثمان جانی کرده است و علما حضرت را
بر خیال بدید و گفت مالک یا ابی الحسن خربت الحسن
و الحسین فرمود عليك وعليهما لعنة الله قتل الله
المومنین و در جل من احباب المنجی صلی الله علیه
و سلم بیدار می و لم تقم بینه ولا حجة گفت لودع
مردان لم یقتل فرمود لودع مردان قتل قبل ان
تلت علیه حجة انکما کونتم بترجم نباید داشت و حدیث
آن را ابن عبد البر بدید که است هم ابن عبد البر
تواریخ اسلامی شطری عرض از احباب قتل عثمان را
تبره علی من حم عثمان سمون است و در وی ان خبر
بشرح آورده است و ما اختصار ترجمت را از آنها بکار
بردیم قمر نموده تا اثری نباشد که در احوال زمان خلافت
امیر المومنین علیه السلام نباشد است گفتا کردیم گویند
صراحت من شدان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله
و لا اله الا الله و لا اله الا الله و لا اله الا الله

یعنی من مصلحت امیر المومنین
کسی است که بر تمامین اقرار
آورد و قال الله و لا اله الا الله
و السلام من کنتم من الله فمعه

رسول فرمود هر که مرا بخواند او را فی قهر من الله باری علی را نیز در
ایستقامت انبار من شد با اقامه هر که با علی موالات ورزد
توبه او موالات فرماید و هر که با وی مساوات کند توبه او
مساوات نماید و قال له النبی صلی الله علیه وسلم
اما متحذیان تكون منی بمنزلة هرون من موسی
یعنی آنکه لایستی بگویی یعنی پیغمبر صلی الله علیه وسلم علی علیه
السلام را گفت آیا فرستند نیستی که تو از من باغزالت باشی
که هرون از موسی جدا شد هرون پس از موسی هم حلیف بود
و هم بنی و بعد از من پیغمبری نیست آنجا که گوید و بعد
الحديث سمعت الشیعة علی بن ابیطالب الوصی تأولوا
فیه انه استظفنه علی امته اذ جعله منه بمنزلة
هرون من موسی لان هرون کان خلیفة موسی
علی قوله اذا غاب عنهم و قال السيد الشیخی حقه
افراد من مبادیان الوصی به و شاید گفت گفته گفت
بعضیها یعنی حکم اخذ میث است که شد علی را و می میخانه
و چنین تأویل میکنند که رسول صلعم بود ای پیغمبر علی را بر است
حلیف کرد چه منزله هرون از موسی بود از موسی که بحال حلیف
و ای از بنی اسرائیل هرون منصب خلافت بر او بود است
سید اسمعیل حمیری که رحمت خدا بر او باد از اجابت گویان
میت و بر او وصی نمیده و گفته من بر آن رفیق و آنیم که وصی
رسول صلی الله علیه و آله بر آن بود و این دست من بر برادر

ان بر قائم جان ششیت که وی بروی مطین برید
و جمع التیمم فاطمة و علیا و الحسن و الحسین فاطمة
علیهم کساء و حجتهم الی نفسه ثم تلی هذه الآية
اتساءر بید الله لیدهب عنکم الذر حین اهل البیت و علیهم
قطعاً یعنی پیغمبر فاطمه و علی و حسنین را فرمود که دو جامه خوش
بر فراز ایشان بگذارد و ایشان را در او خوش کشید و انکریت
تفاوت فرمود اشارت از آنکه این آیت در شان ایشان
لا غیر و قال النبی یوم خیر لا عظیم التوایه جنداً
و جلاً یحب الله و رسوله و یحبه الله و رسوله لا یحب
من یضغ الله له حذ ما علیا و کان اکرمه ففضل
فی مینیه و قال اللهم ویه داء الحرق و البرق و الحان بللیس
کسوة الصغیر فی الشتاء و کسوة الشناء فی الصيف
و لا یضغ یعنی پیغمبر روز خیر فرمود ای آیت اسلام را
بر او با کسی خواهد داد که خدا و رسول را دوست دارد و خدا
و رسول او را روز پایان سب و آنگاه خدا را دوستی است
و می قلند خیر را بکشاید آنجا که علی را بخواند و آنحضرت را
شهر مبارک در آن وقت بخار بود پس آیت ان مقدس در
وید و وی قلند و گفت بر خدا یا علی را از کرم و سب و تحاپ
از ایشانند عا میر المؤمنین جاده تابا فی دژستان میویش
و جند زمستان و در تابستان و به کزانه میوید ذکر علی
عند حاشیه فقلت ما رأیت رجلاً احب الی رسول الله

منه و لادایت امرأه کانت احب الیه من امرأته
یعنی یکی نزد عایشه نام علی بود عایشه گفت بیج مروی بر من
که نزد رسول خدا محبوب تر از علی باشد و نه هیچ یکی محبوب تر
از فاطمه قال ابو الحسن کان علی ابیطالب و حنی الله
عنه یقسم ببيت المال فی کل جمعة حتی لا یبقی منه
شیئاً ثم میرش له و یقبل منه و یقبل منه الی بیت
هذا جنای و حیا و منه
یعنی ابو الحسن بروایت خویش آورده است که امیر المؤمنین
علی حسن بن بیت المال از یکصد شتر نه و منه است و هر
آورد تمام مخزن آن برایش می پرداختند و منه از
آن بر جای نمانده است آنجا و زمین بیت المال را برای
آنحضرت است چنانچه در آنجا بقول است است میفرماید
و یاین شتر مثل می است که مبالغه یعنی اینها روغن سر است
و کزیده آنرا بخورده ام کجا بیکدیگر که هر چه میجوید بخورید و این
ستار روغن پارس می گوید است بهر بی که نوبی از آنرا فصل
گویند

و لشد جنیتک لک و عیالاً
عبد الرحیم صفی پوری میگوید و نزد بعضی کمر از انواع
ترنجبین است که بر بنی اسرائیل نازل شد و آب آن شربت
در عین را و الصبیحانه شش ایض مثل شمع بلبستان
الادمن و هو شحم الادمن ایضا قال ابو هریره اخذت

منها ثلاثة اوجنته و عصرت و جعلت فی قارورة و کتلت
به جارته فیرث انتهی کلام المنتهی در فو شک بر آن
مسند است که ساروخ بجای نقطه و در ساروخ با عین نقطه دار
رستنی باشد که آنرا غایه و پس گویند چه تخم مرغ میانه و نکاده و آن
هم خوانند از زمینهای نمناک و دیوارهای حمامها روید و در
تیر می باشد و آنچه در حرمها روید و میست آن خرد و آنچه در جانی میگردند
بسیب سبزی که دارد و پنجه اند گویند شیشه آن جلدی بصره و عیال
آنرا پخته را گویند تخم مرغ بر کتاب نهند و آورده است که نقطه
بنا بر تاقیت سفید شکل نصف تخم مرغ که مسکوس باشد و بی رنگ
و ساقش بسیار کوتاه و چون آن را از صفاغ تا کول از آن یکی
بگسلد و بخاری بر آن منسد و قطره نکند استم حسن کول و خیر
کول آنند و نزد بعضی قطر مخصوص نوع قند آن را نکند مخصوص
کول است آنرا ابو الفضل احمد میگوید در جمع الاشیال گفته است
که نخستین کسیکه با شیل نظر کرد عیسی بن حدی بنی خا ابر زاده و نه
کتاب و نه عید با اهل و فرزندان خویش با ویرفت در مخرج
نظر برای عیسی ام فراخته و لیس نشد عیسی آن نگاه شد و عیسی
عادی نشد در میان ایشان بود پس هر کس از فرزندان کات کات
نیک می یافت میجوید و میخورد و هر چه با من میخواست می انداخت
چون بجهت بر عید بازگشته در راه میزد و دید و هر که از عیال
نیال کمتر بود این شعر می خواند
هذا جنای و حیا و منه
اذ کل جان میده الی منه

چندین جوان محال زعم و بکریست و پیرا در آن کشت و بکشت و بکشت
 و خوشوقت گردید و بفرمود تا در آن طوقی برای وی بپوشند و او
 نخستین کسی است از عرب که بر گردن طوق افکند از اینجا است
 که در این طوق کوهینه و انشیل و حتی است که بر گردن طوق
 انشیل صاحب شاهی از عرب از صفائی بنی یک سواران فرستاد
 و انشیل شاه آورد و نایز در دست داشت و قاصبت می کردیم
 و لی سید فی مکه بنی یعنی محلی است و این نظر استوار است
 که بنی یعنی مطلق حبشه شده باشد اگر چه انشیل مراد سواران است
 که بر گردن طوق افکند بنی از این سواران علیه دستورات سران از
 که سوار بود عبد الله سنیاری صاحب موسی الرضا علیه السلام آورد
 که امام فرمود که آن عثمان از آن کشتی من العیق حبشه نه هب
 عزله و قال هذا الطوق عمری فلما کثر ذلک قبل له بکرم عمر
 الطوق عمری بعد المثل یعنی چون رحمت غلام لشکر اسلام چری
 بن عثمان می آورد که در آن زر می سپرد و از آن میان فی بد
 میاحت و یکشت این باشد برای طوق عمرو و چون بر گردن طوق
 علی زیاد شده با او افکند عمر بزرگ شده سپس طوق انشیل
 از اینجا سارگشت بهم فیه فاضل بن ادریس علی در موضع دیگر
 از دستورات سران این حدیث را نقل میکند و لی با اختلافی میگوید
 معمر بن ادریس الرضا علیه السلام الفتحه و الشناه قال
 فلان اذا فی صالاحه منه و قال هذا الطوق عمر فلما
 کثر عمر و قال اهل المسلمیه کبره عن الطوق مراد عمرو

پیر عثمان است که عمری شاعر پیرزاده او بود فیه عبد الله بن
 عمر بن عمرو بن عثمان بن عفان بن عبد المطلب بن عبد المطلب
 و فاطمه بنت الحارث بن عبد السلام بن عبد الرحمن بن عبد الله بن عبد
 و آمد و محمد و یساج بن عمرو بن عثمان بن ابراهیم بن تویله کشت این
 بعد از در نوبل حدیث یوم اهل مکه بن عثمان بن حنیف انصاری
 عامل علی بن ابیطالب علیه السلام بود بر بصره چون طوق و نایز
 با عایشه در رسیدند و می با هم از آن نویسنده سببی نشان برآمد و بنی
 چندین در برابر یک کمر داشت و نایز نه آفتاب نایز ال رسیدگاه
 که بر بصره پیوست و مقرر گشت که در آن راه و مسجد جامع و مسجد المال
 در دست ابن حنیف باشد علی علیه السلام باید و کار کرد و شود و عمر
 نامه کاشتنه میگوید عایشه بعد از ورود بصره بنی مکه بنی
 بنید بن صوحان که در کوفه بود نوشت و او را مامور داشت که مردم
 کوفه را از حضرت علی و قبول عت و در جهاد با کفین باز و در خواست
 ایم المؤمنین را میباید انکار کرد بعد از صوحان سلام علیه
 اما بعد فاق باک کان دأسی فی الحاهلیه و سیدانی
 الاسلام و انک من اهلک عمر له المصلی السابق فیل کاد
 او یخون و قد بلغنا لای کان فی الاسلام من مصاب
 عثمان بن عفان و نحن قادمون علیه و العیان اشیء له
 من غیر فاذ انما لک کتابی هذا فیه التماس عن عبد ابیطالب
 و کن مکانک حتی یأتیک امری و السلام یعنی بر سینه که در
 صوحان در نهایت سروری بود و در اسلام مبروری بود و در حال

مساقت از دیرت آنجا فی کراسب صلی از سابق که مردم دریدان
 در آن جنون صلی از نیکو کسی که نیکو کسی است سابق
 فرارند و یا در سید بنام صبیحی را که از قتل عثمان سلام عاری گشته
 شنیده و مانده که خود انوار است و مشاوت کرده و این که خود خبر است
 و آنچه را که برای العین دید و ایم پیش از آنچه تو استماع کرده و تو اینست
 چون این مرد من تو رسد زینهار که مردم را از علی باز و از خود و علی
 خوشتر باشی و دیگر فغان من در رسد زید و جواب نوشت
 من زید بن حسان الی عایشه ام المومنین سلام علیک
 استامسکد فاقالت ایزت بامر و امرنا فیضه ایزت
 ان تخرج بیتک و امرنا ان نقاتل الناس حتى لا نکتون
 غنمه فخرجت ما ایزت و کتبت نهینا عا امرنا به و السلام
 یعنی و اینش است تو بخیزی قربان فیه و یا بخیزی که تو را فرموده اند
 که در خانه خویش را مگر نمی داری فرموده اند که در دم جنگ نه خرابیست
 تو ترک تحلیف خود کن و ما نیز کتب فرستاده اند که تحلیف نمی بینا فی
 میگویند چون من بن علی مسلمات اند علیها با سکر که تو شرف خود
 یا غمه امیر المومنین علیه السلام در میان کو فیان با ستم و چنین خطبه کرد
 الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد خاتم النبیین
 و اخر المرسلین اما بعد فان الله لعن محمد و صلی الله
 علیه و سلم الی الثقلین کافه و الناصح اختلاف العرب
 بشر المنازل مستضعفون و ما هم غراب الله به النای و لام
 به الصنعة و و تو قبه الفسق و امن به التبییل و حقن

به الله ماء و قطع به العداوة الراغرة للشر و الضمیر
 الحشنة للصد و ثم قننه الله فانی شکروا سعيه
 مریتنا عمله مغفورا ذنبه کرمنا عند الله منزله فیالها
 من مصیبة عمت المسلمین خصلت الاقرمیین و اولی ابیکر
 فنادیتنا بیریة رضاضی بها المسلمون ثم ولی عمر
 فنادی بیریة ابیکر و صلی الله عنهما ثم ولی عثمان قال
 منکم و نلیم منه ثم کان من امره ما کان یتقوه و قتلوه
 ثم انتحرف فقتلوه با یعتنا قتل لا اقل و قبضت
 یدیه فسلطوهما و نازعتم کفی خذیقوها و قتلتم
 لا متروضا لابلک و لا شفع الا علیک و متراکم علی
 شواکم الا بیل الیهم علی حیاضها يوم و ردوها
 حتی طفت انکم فاتلی وان بعضکم قاتل بعضنا
 فیا یعرفی و یا یعی طلحة و الذبی و ثم
 ما لبس ان استأذنا فی الی العمرة فناد
 الی المصرة فقتلوا بها المسلمین و قتلوا
 بها الا فاعیل و مما یصلان
 و الله اقی لست بدون من صغی و
 لو استاء ان اقول قتلنا لله ما اهلنا
 قطع اقاربک و نکثا بیعت
 و البیا علی عدوی الی الله و لا تحتکم
 لهما ما ابیرا و ادهما المساة فیا هملا

زید و حضرت غنی و مبارک که از آن حضرت علی بن ابی طالب علیه السلام
 بر تاسمت آدمی و پری بکشت بر عالمی که مردم علی بن ابی طالب علیه السلام
 و بر خصوص عرب در بدترین جایای جهان نشسته داشتند و از
 فرط زبونی چاره در خویش نمیداشتند پس خدای سبحان به چون
 آنحضرت پریشان را التیام داد و شکستگی را اصلاح فرمود و
 را بهار امان ساخت و خونهای آنجا داشت و شکستگی را که دلها را
 پر کرده و کینه را که سینا را کرده بود یکبار برانداخت آنجا و حضرت
 بجزار خویش بخواند و بر هر حال که سستی را در تمام پیغام برود کار
 پادشاهان بخشد و از کارش خورند گشته و گناهی از ایشان بپوشد
 و حضرت قدس کرامی داشته شده بود سلفا مصیبتی که مسلمانان را
 بحد فرود گرفت و خویش را از افزون آورد و از پس ای ابو بکر
 محطات امور و متولی مهات جبهه ریشه پس و شش پیش گرفت
 که باعث مسلمانان آن خورند گشته آنجا و عجزی ای ابو بکر
 و شیوه وی پیش نهاد و ظاهر کرد و سپید همان خلافت یافت
 و او را شاه و شاهان و طبری بر آید که کار به تمام که یکبار است و گشت
 آنچه که گشت آمد و او گشته آنجا نیز و من شایسته و قنده کاش
 خلافت با عاقبت کنی گفت میگویم دوست خویش در یکم کشیدم
 و شاه دست را کشید و من گفت خود فراموش بروم و شاه فراموش
 کشید و کشید بر تو جمع حسن اضی میست و بر اعدای اجتماع کنیم و
 ایچنان برای این امر بر یکدیگر کشید که کرده است آن شش بر حسن
 است حتی از شدت تراکم و فرط تراحم شما بر آن کردم که خود را بخواهم

گشت خواسته و هر یکی از شما نیز دست پای این نبوده و
 خواسته گشت پس بر این شش است بیت کردید و علی بن ابی طالب علیه السلام
 نمود آنجا و چیزی بر نیامد که از منی مستور می کرد آن عمره در حرم
 و درین جایان خوشتر از بصره رسانیدند و آنجا مسلمانان گشته و کار را
 بگرداند و حال آنکه نمیدانستند که از من از حلیفای می گشت که ختم و اگر
 میخواستیم که بخیر می کردیم که میخواستیم باری از خودی و اصل خودی
 پیوند ما بر بدند و جان در بختند و دشمن مرا گرد آورند و بر همان
 رسانید که ایشان آید از یکبار و دستور می بگرد و درین اندیشه که ایشان
 با قنده بر گونه می زدند می گویید رایت امیر المؤمنین صلوات الله
 بر محمد و آل و پسرش محمد بود و بر میزد حسن بن علی که بر سوره عمار بن
 و بر پیاده محمد بن ابی بکر و بر رفت در عبدالله بن عباس که گشته بود
 ابو بکر بن ابی شیبه روایت کرده است که بعد از انقضای و قنده بود
 بر ای شش بر زمین حرام از حسن بن علی سلام الله علیهما آورد
 آنحضرت فرمود و ما این تیغ حاجت گشت از آنحضرت امیر المؤمنین
 و می گشتند و آنجا بختیصلی صلوات الله علیه رفت و آنجا بر
 دست حضرت او و گفت هذا سيف الزبير حضرت شش
 زید بگرفت و زمانی در ای و آن شش بر علی نمود آنجا و فرمود
 و سم الله الزبير لما فرج الله به الكرب عن وجهه و سئل الله
 یعنی خدای را بر راجست که که می اندوه بوجود وی از وی رسول
 بر دانه گشت و محفل است که صغیر بیست و زکر و بیست و تمام
 زید و جبر بر چون کشید که عمره بن جبر بر خاشی شوی را از دبال

برفته و او را دوی السباع بخواب یافته و با تیغ کینه ایست
این اشارت در وقت می گشت

عند دایره بریز جاسوس جسد	یوم الیاس و کان غیر مبد
یا عمر و لیتنه لوسه شده	لا طائش و عقل لثانی کلا
مکتله انکه انکلت لسلما	سله علیک مقربا للمعتد

یعنی پس هر روز آن سوار و پیروز میکار قدر که او را بر عاقله ساز
چنگش داده داشت گشت ای مرد اگر زبیر را بیدار میکردی لوری
می دیدی که چنگش را گذار بر کزانه او اول از چاهی میخسب و نه دست
از کار بشود تو راست است باده و و سستی می خورده بر ساه
که مسلمانان را بکشتی انقی این عبد بن عباس بن ابی سحر
گفته است تفریح کرده ولی اسم و نسبش می در برخی از صحابه و عیون
نفر رسیده که هر عالم که بخت زید بن عمرو بن فضیل بن عبد الله
ابن دباس بن عبد الله بن مسطح بن ذلفح بن عدی بن کعبه
لوی بن غالب پس عاقله و خمر سر عمر بن الخطاب خواهد بود که برده
و فضیل بن عبد البری بن خلیفه دوم با هم می بودند و این عاقله
زن عبد الله بن ابی بکر بود و جمالی خوش و صلی است و داشت و بختی
ستوده و روی پاکیزه خویش عبد الله اخیان فرقت و که بختی
نه چاره بین می توانست پرداخت و به شغل و یا او بکر چون خشتان
بجای حال او بدید اخیان برده می پسندید و او را فرمود تا عاقله را
علاق گوید عبد الله بناچار او را مطلق ساخت اما از مقامت می
آرام نداشت و در عشق او شرفای سوزناک بنظم میگرد و او بکر داشت

که خارق عاقله در خاطر عبد الله اثری بر روی عاقله و کرده است
و او را سحران از مشاغل و نیوی و عاقله از نیوی می رسیده و
لاجرم و دستور رجوع بخشد عبد الله مهاجر رجوع نمود و باقی احوال
پوی بخشد که پس از وی کسی جدا لاین کرده آنگاه در غار طائف حیرتی
پیدا شد رسید و از آن تیرگی کران یافت و پیروی زید بن عباس
سال را و هم جوی او اعلی خلافت پدرش در گذشت و عاقله او را در
گشت پس عمر بن الخطاب عاقله را خطبه کرد و گفت میان من و عبد الله
چنین چنانی گذشته و من بر حسب عهدش می خواهم که عمرت بخشد
استقامت کن و ای ابا عبد الله بن عباس علیه السلام در ایام قوی می خوا
حضرت فرمود باغ عبد الله ابی سحر ای باز که از دشوهر کن عاقله
کرده و با سپهر عمر پیش در استیغ امیر المؤمنین علی علیه السلام را در وقت
با و مطایبی است که در محل خود بخت افتاده و بر وایت این عبد الله
در کتاب استیغاب و تقی الدین شنی در عایشه مسافه و انصاف بن الخطاب
علی متنی این شاعر عاقله را عبد الله بن ابی بکر زید بن الخطاب
برادر عمر گرفت و در خانه او بود و آنگاه می دریا که مسلمانان بیدار
کتاب جنگ داشتند شنید شد و عمر پس از برادر و برادر است
و چون او نیز بر حرم او بود و در گذشت عاقله او را رحمت گفت آنگاه
پس از انقضا عده زید بن عوام و برادر او استار شد و عاقله بشرف
بخت زید رفت زید با و گفت پس بعد مرد و ناز و خانی می کن و این
افغانی در غیرت میگرد که عاقله زنی تدار بود و سر می کلان داشت
رنگت مید و کرد و هم بختی را با نام و سپید می یار افتد عاقله

این نامه است بدان معنی که صلوات بر محمد و آله
 صلوات الله علیه و سلم و این بگو و عرض کن یعنی میفرماید برای غیبت
 تو نماز کن ای اگر بنشیند و دو جانشین می بیند نماز کند و اگر نماز
 کند فانی لا اتمتک یعنی من تو را من تمام نمی کنم چون برانگشت نماز را و او
 شنیده بر نوبت و وضو کرده و بیرون آمد و در تاریکی شبی بی ساخت
 چنان شد و انتظار و در خوشی بود تا عاقله برسد و بعد از آن که در خوشی
 زیروسی برین می و عاقله بگفت بر داشت که مالک خطه اقله
 بدید یعنی تو را چیت که خدا هست بران از این گفت و بجا بر گشت
 زیروسی نماز بخار که گفت عاقله ای اگر دیدی در صحنه ای یعنی چه بود که
 امروز تو از نماز که در پیش رفت ندیدم گفت بر صحنه ای ای عاقله
 فشا تا من اقله را ندیدم و فی القیظون اقله منها فی البیت و البیت
 اقله منها فی الخیر یعنی مردم تپادش و از امروز نماز بخار که از این
 بهتر از آنکه در میان نماز و در میان نماز بهتر از آنکه در جایت سرای
 و بعد و تپیک زیر بر وادی السباع بدست این بر موز غنایت گشت
 شد عاقله و برایشاری که گفت عاقله و در شیت گفت عاقله سوطی
 این سه بیت را بعد از آن سه بیت نزار از عاقله بدست کرده است

این القیظون و بلاد حصادی	یعنی صحنه که در المشرق
که عطره قدسها لم یکنه	عنها طرادک لیم نعم القیظون
خادمه فشا طیرت عیال الشلال	یعنی من سوطی و عاقله

از این حد بن عبد الله بن عباس بن علی بن ابی طالب که گفت چون بر
 گشت گشت عاقله که گشت عاقله بن ابی طالب در خطبه فرمود

و عاقله خواستار بنی انصاریت را ندید رفت و گفت آتش بک علی القیظون
 یا بنی عم رسول الله یعنی ای پسر عم رسول بر تو دروغ را هر گشت کرد
 کنایت از آنکه هر که او را گرفت گشت شد القیظون پس انصاریت عاقله
 حضرت ابو عبد الله حسین بن علی صلوات الله علیه عاقله را نزدیک
 فرمود و در وقت طغی اخیل سرای حرم بود و چنانکه آن بزرگوار مسعود
 شهادت فایز گشت نخستین کسی که خدا مبارک از روی خاک برداشت
 عاقله بود و بهر می و اول کسی است که درم عاشورا بر قتل و راجعی
 قبل ابو عبد الله فرستاد و اندوخت و در شیت و در شیت گشت

و حسینا خلاصیت حسینا	احصا صحنه الاعداء
خادمه و بکر بلاد صریحا	سجده المرن فی قدی کجلا

یعنی حسین که نزد من شمعان بر سیکر میوش نشاند و شده هرگز
 فراموش کنم که کعبه و برادر کعبه را عاقله و بکر که در کعبه بر حمت
 پیوسته بر فراز آن تا من ریزش کند و از آنجا که آبشار را
 مها که بفتید بن عمر و در راه ریزش حسین بن علی علیه السلام
 کرده اند که شیش شهاب الدین یاقوت بن عبد الله حموی است
 در ترجمت کرار از ترجم البلدان و دیگر علامه کزیر ابو الفتح محمد بن
 حسین اصبهانی و تفسیر از کتاب بی فانی او قوت صراحت کرد
 بر صورت نفرین آورده و گفته لایحه الشیخ بعد و کرمیلا
 گویند مردان بن حکم بعد از شهادت حسین بن علی سلام الله
 عاقله را خواستگاری کرد و عاقله خطبه در ارد فرمود و گفت ساکت
 لا تخدعنا بعد رسول الله صلوات الله علیه و الله یعنی از من که بنفیر

خدا می فرماید و می شود و دیگر برای بی بی خواجه زینب ع.ا.س. حضرت ع.ا.س. است من اراد الشهادة و فلیتبع بها تکلیفی منکر است
 شهادت در است عاقله را بفرمانی کرد و آنرا از شر عاقله در وقت
 زینب باین مصرع گوشت عینک ان قتلتم مسلما
 استبداد میکند بر جوارن اوست آن غنچه قبل از ماضی غیر ناسخ این
 از این بکر بن ابی شیبه حدیث کرده که گفت عبد الله بن عمر رضی الله عنه
 خویش با آنکه از شر در یوم الحکایت نمود و گفت ما شربت
 ضربه حتی ضربت منی حننه او سینه ثم ضربت جلی فالتک
 فی الحندق وقال الله لولا اخرک من رسول الله صلی الله علیه و آله
 علیه و سلم ما اجتمع فیک عساکر الخضر یعنی تا من با آنکه
 کی ضربت زخم می از فرط پاکی رخ یا شش ضربت من زده آنکه
 بی می را بگرفت و بکشد و بخندق بصره در انداخت و گفت کذا
 که اگر نه تو را از پیغمبر خدی پخته بودی و این وقت از تو هم بگریزید
 از امام را بگوئی چو نه نماندی تمام این بکشد و است کرده است
 که عایشه بکشد شاد است بهیدن عبد الله از جنگ اشتریا و
 چهار هزار و نه و کرده و هم شوکانی داده است که آغاز سخن این
 از و قصه جل شد که برای المؤمنین علی سلاطین علیه زبان تفرغ را از
 کردند گفتند ما اسئل الله ما نلهم و حرم علینا اموالهم
 یعنی بگوید است که برین خون بیاض است بر ما حال است و دشمن
 اموال ائمه ان حرام حضرت فرموده می السند فی اهل الله
 یعنی قتال اهل قبله را این چنین است گفتند ما نلهم ما هذا

یعنی یعنی این چنین فرمود و فرمود و عایشه دامن خود را
 عایشه یعنی اگر حکم ایضا عت نیز در بی بی حکم جاری نگار باشد نیک
 عایشه را کوسه در ایشان است و به بیان بیای می جریان شناسید
 آنرا و در معرض قرصه و قسیم خواهد بود و گفته سبحان الله
 آتشنا یعنی وی و ما شرب سیمان است ما شاکو در حق می
 حکم سببی این فرمود و قسارام یعنی این شاکو این و این است
 گفته و تم یعنی روایت فرمود و غنچه صبر من است با شما می
 سبب اینی و یکسان هم فرزند ان و باشند و غرق در میان است
 در آنجاست که اسلام بروی نهاده و یکسان بر نصیب داده و بگویند
 آنم اوفی عیدتدیر پس از انتفاغراجل بر عایشه و کشته و بجهت
 مستقیان گفت ایاد و مومنان چست و بی در حق زینب سیری
 از آن خویش بکشد گفت حکم خدا در حق چنین بی است که در این
 و در رخ پیروز ام و بی گفت پس چه فرمائی در باره فرزند
 کلان خویش در مکان و اوجیت بزرگش عایشه چون این سخن
 شنید و غضب افت و گفت خدا عایشه عذره الله یعنی
 استاید شمن خدا را بگوید و بکشد ابن عبد الله که پیغمبر با عایشه
 خبر داده و فرموده بود که یا حیدره کافی ملک فطحت خلافت
 تقابلین علیاً و انت لک خلافت یعنی ای عایشه که تو را میگویم که
 سلطان و حجاب بر تو با آنکه میکند و تو را آنست جنگ علی بش
 بر عایشه که تو بروی ستمکاری آنکه گوید بر حق از شید و این باب
 بشما نظر آورده که

ابن عبد ربیع	ابن عبد ربیع
ابن عبد ربیع	ابن عبد ربیع

یعنی من آل محمد و اولاد علی از عاصی و ابان ایشان و ستارم
 و از زیر و علی و از کسان حجاب بروی بخت کرده اند برادران
 ایشان و این من آل محمد و اولاد علی و از کسان حجاب بروی
 ام سلمه زوجه رسول صلی الله علیه و آله و استیلاست که گفت چون
 پیغمبر خاسته در مدینه مسجدی بنا کند فرمود چشمتان بزرگ و بخت
 حجابت ببارد پس حضرت در دار مبارک از و سر بر گرفت
 که بپست و عداوت و دیکه او را در حلقه و مبارک و انصار بیکه بحال
 از سوطه بپایند بیکبار و در آن بخت و بختها بزرگ و بختها
 افتادند و این در مدینه و در آن بخت و بختها بزرگ و بختها
 خاندان اهل منزل یعنی چاکر و شمشیر و خیمه کار بکند و
 کاری کرد و علی با صواب نموده باشم و همان بن عثمان
 مدوی لطیف بود آن روز چون خشتی حمل کردی آنرا از خانه پیش
 بدو و دوشی و چون برسانیدی سها بر هم کو قوی و در جاده
 کز میستی اگر جانی بجاگ آلوده شده بود در وقت پیشانی می
 علی علیه السلام چون این خبر از حضرت علی بن ابی طالب رسید این خبر
 انشا کرد

لا یتوی بهیچکس	لا یتوی بهیچکس
و قاضی و قاضی	و قاضی و قاضی

یعنی آنکس که خانه خدا عمارت کند و بپوسته در آن بر کعبه و بپوسته

بره و برای عبادت که و بخیزد و کما و نشیند با آنکه در قیامت
 احسان که بر این باشد عمار بن مرزبان بن و بخت
 احسان علی بنیه مضمون آن پسندید پس بی و با نهار خجانه کردی و
 کشیدی و نه انشای که در آن طایفه ای است که عثمان است
 و جزوی استماع کرد و بخت بر داشت و گفت این عید میا تو که کن
 تر معنی بر که میکنی و در آن حال شد و در حق و دست است با آن شای
 بجا بخت عمار کرد و گفت بنهار زبان کام کش و کنه اینجور و در دست
 کوبه بر خاست عثمان عمار و حضرت رسول صلی الله علیه و آله که در دست
 و براری نشسته بود و معروض افتاد پیغمبر فرمود عمار جلد مایه بخت
 و انقب یعنی عمار ثبات پست میان چشم و بینی من است خرمبار
 و اندک پیغمبر برای خاطر تو یا در آن چشم گرفت و تو را بخت و بخت
 بینی و چشم بخت و اصحاب اجماع است که در آن بخت و بخت
 عمار گفت اندک دارد که من خاطر شفته آنحضرت است که عمار و او
 پس بخت خواهد و گفت رسول الله این تو را بخت بخت است
 پیغمبر فرمود و مکر چاقا و گفت عمار این از که مرا بقتل آورده
 خود بر که ام شمشیر حمل و بند و مراد و بخت بر نهند پس پیغمبر دست عمار
 گرفته پس در سبب طواف میداد و خاک از روی می سست و در سبب
 با بن سست لافقت و اصحابی و لکن قتلک الفقه الباحیه
 یعنی تو را اگر روی که از طاعت امام عادل سر کشید بکشند و این
 و قشیک و مضمون عمار را اگر معا وید شهید کردند عبد الله بن
 العاصی که با پدر خویش از برایت معا وید میبود این حدیث را روایت

مسیحی گفت در آخر قادیانیت چه و را کسی که بجنگ آورده
 چون بن سخن در حضرت امیر المومنین که در کشت فرمود پس تیره را نیز
 که بجنگ فرستاده ایم گفت با شیم ابن عبد رب که از اخبار از او شنیدیم
 روایت نموده که جسیب نام قاتل صفین در صفین را بر او در جنگ
 فیروز غازی غاصب کجی جنگ کشت و کشت خاص جسیب که بر او کشته می بود
 امین حرز و حرم بر تنی در یکوی می سید و در زمان که بعد از قتل
 می پیوست و در ذیل عنوان حسن علی بن العباس بن علی بن
 از او بکر بن ابی شیبہ حکایت کرده است که گفته عبد الله عباس
 از محبوب ترین مردم بود نیز در خطاب عمر او را بر انجا را صاحب است
 و همه مهاجره انصار مقدم می داشت و انصاف بر کز او را بر یک
 نداشت بگوید عبد الله گفت که کشت آنست که و لکن انصاف
 شغل انصافی علی التا و قبل یعنی در بنو که تو را عامل ملک می کرد
 ولی هم دارم که بر منی مسلمانان گرفت کنی و در جازان تو حقیقی
 و حیاقی تراشی چون خلافت علی بن عبد السلام رسید عبد الله را بعل
 بصره برخواست و عبد الله فی انجا را از نو برین و او داشت محبوب
 قرابتی که در انجا بر او داشت که در انجا انصاف غنیمت من شیبی
 غان الله غنیمت و ان رسول و لدی القری پیرو الاسود و علی انصاف
 از کردار این عباس طاع و او حضرت و انصاف بن عباس مکتوب
 کرده و او انجا نموده چند ماه از طرفین فرستاده آن و عاقبت عبد
 انصاف که تمام مخزون بیت المال را که بیش از هزار تینین کرده
 بر داشته بگرفت و بنزد امیر المومنین عرضه داشت که والله

لله انکد خفی من اساطیرک لا یحکله الی معجده یقا مستلک
 یعنی بخدا می سوگند که اگر پس از این سخنان باز فرستاده بایستی تمام
 انزال را نیز معاویه بخوابم برو که بستاند آن تو قاتل امیر المومنین
 چون انزال بنی و ان یاجا را بستاند انزال تو امیرش کشت در غلی
 زمان خلافت حسن بن علی سلام الله علیه بگوید حسن بن علی در شهر
 حال جمل بخت بخلافت کشت مردم با او بیت کرده عبد الله بن
 مکتوبی از در انصاف و بیضیون بجهت می فرستاد که ان الناس شد
 و لکن انهم بعد علی غاشد عن عینک و سباحت و سباحت و سباحت
 و استر الطینین و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت
 المیهنات فی صلح هم عشاق حاصل تربیت که مردم تو را
 بسیار می داشت بر او شایسته آنکه باز و می نمیشد بزم را
 نیز و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت
 بر و در قتل انرا و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت
 ما کنت حال از مهران قبایل و خداوندان شریف بر کجای می
 و بر سبکتان بر یک و کلام و ده انچه که و من حسن بن علی و سباحت و سباحت
 الی بیان سبکتی از ارض سواد از حیث انرا بکن کرده و سباحت و سباحت
 نموده و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت
 بجز انزال را بجهت عام انچه که نام شده و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت
 بدینست و در نماز عثمان اردش حاش و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت
 و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت و سباحت
 و این کلام گفت که یابسته است ان الناس اعطونا طاعنه

و اعلمناهم اما نا و اظهارنا چنانچه غضب و اظهارنا
 نه لاختره حقد و مع كل انسان سینه و میوه موضع
 فان نكشناهم نكشنا و لا نكشناهم نكشنا و لا نكشناهم نكشنا
 نكشنا نكشنا نكشنا نكشنا نكشنا نكشنا نكشنا نكشنا
 الناس یعنی این خبر را در دست شما بگذارم با فرمان برادرش
 سپرد و اند و با ایشان بنیاد جیش بنیاد ایشان بر داری بنیاد
 و ایشان با خوار می و می درون بر داری با سر از پیش ایشان
 آید و است و بطون خوار می ایشان از کینه و هر کسی که بر ما
 کشیده و بر دست در دست دارد و بار و بار خود را یک یک می کشاید
 اگر چه چنان مان بیشترین ایشان نیز بعد طاعت خواهد شد و انچه
 نماند که حاجت سود ما است و از آن پس اگر بماند و به پیشانی
 و خیر هم سلطان اسلام با حق خورشید را یک نفر خورشید همان غایت
 و بر تقدیر ما سعادتی خواهد بود از آنجا که مردم میانی گوید چون
 حسن بن علی علیهما السلام در سال چهل و نه و نه که شش و هجده
 سیج کرد و بدین آمد و خواست تا حق صلوات از علیه را بر زمین
 شست کند یا از شست کند که سعد بن ابی قحطه می خواست و حق می کرد
 بن کار خدای و میوه کیس نیز سعد فرستاد و باقی الضمیر اظهار کرد
 سعد گفت اگر اینکار را بخار الله کم کنید هر آینه من از سجده بران خوار
 رفتم و هرگز نخواهم بازگشت معویه پاسبان خاطر سعد از آن اندیشه
 آید و بهی در ایام بخواهش او تا سعد و کشت پس امیر
 المؤمنین را بر فراز طبرستان گشتن آغاز کرد و بر تمامت حال اطراف

و دولت مملکت فرمان فرستاد و تا دستور علی علیه السلام را شست
 و از آن وقت امیر سلیمان را به نوشت به نیابت که است که
 تلغون الله و دستور الله علی بناسیوم و ذلک انکم تلغون
 ابیطالب و من احبته و انا امحسب ان الله احبته و دوساله
 یعنی شاید بجا است بر غیرای خویش خدا و رسول الله بنیکند چنان
 علی را سبب نیاید بهر که و برادر است دارد و من کو این هر که خدا
 و رسول الله را دوست میدارند معویه بن ابی سفيان را دوست
 کند و حکم خویش بنفازد سدید از عاصیه حبشی روایت کرده است که
 گفت معویه خواست نیکو را سر داری لکن اسلام داد و بخار و مردم
 نیز از این معنی سرزد و اظهار کرد است که معویه گفت ویران از زمین
 و شصت انجام این خبر و کز بر من است این را به قول کند نیز چون ظاهر
 شد این و است به در نوشت که

خج لا یزال یجده و شای	لنقطع کبر کل من یحیی
فیوشک ان یجک من اذانی	نزل فی التهمه و ارجالی

یعنی هرگز تو پیوسته از و به طایفه کن و من بر تو شاره تو را حاضر است
 من هم بر آورده و مرا از تو و در انداز پس نزد کیم است که تزلزل
 من در مورد و با ک و سلطان گفت تو را از این از خلاص کن و در ک
 من تو را اسود و سازد و بعد از سال اعطی به عدا و کار کرده با
 لشکر می آید و خیام بیرون شود و از سران سپاه و بزرگان اسلام
 احدی گفت نور زید حق ابی ایوب با انصاری از صحابه رسول نیز همراه
 من و معویه و از آن وقت کس نیز و حیدر بن عباس فرستاد و او را

بجواب انرا و صحابیت یزید بخواند و بدینصورت باو پیغام داد که
یا ابابک العباس بن ابی طالب خنجر منیع این خلیف قیامت را بک
و قهر بک و کثیر علیه سوار بک و لایم دخل الناس بک
و بینه خشنودا کل و احدی مسکین صاحب و اقل بر فک
حققت فاند انک انک ضد ترکته بکن هوا بکند مناجات
وان لم یکن لک فلا حاشه بکند لی ذکره مع انده حاشه
الیه و کلایه قریب و لیخذنا اذاک ان ذلک حشر الککم
یعنی اگر میخواهی در این پیرش با او دراز داشته باشی که او تو را
گیرد و تو بروی رای کافی و از اغیار احدی بیان شاد بیا که شاد
از هم جدا شود و دیگر استان خلافت کنز کوی چاکر و یاد این
امر حق است بجا در مطالب حق نویسی از کیک به دوستی و در تران
بی امید بود با ال بستم ای خواهرش نشستی امیکت با بنگان یز
بر الصفت بکش که با یکا بنگان بودی و اگر تو را در این منصب حق
پس چسبیده است از ایند رهن میرانی و بی از لا خلافت و میرانی
با انکه این امر تو خواهد رسید و زود اگر از بصره صدق بود که بزر
ایند و عقرب در خواهد رسید و با وقت که ریاست است خلافت
رسول شام خواهد رسید و انستین که برای شام برود و شام را
و این عباس در جواب بکند که ان الله لیس عطفک علیک انما
فی نصرتک لعل عطفک علیه یزید و اما ما سئل عن
عن ذکری خاتم اعد مسیحی و انما ارمیدان تنصیر بکند
و انش صلا هذا الامر السیاقه و لیکن من توی شید خا کینا

من تو ملت مثلک لایسرها هلت لاسما یجوز یعنی اگر تو را حبه
نویشتن حق عظیم نصیب فادو چه عجب که از حبه یزید بزرگوار است
بر تو عظیم است و انکه از من خواستی از یاد خلافت و خلافت
علیه درایت حاصل افتد سببی مود که مرا بخوار و دان این
است است این است که در طلب حق نویشتن تیغ بران بانی است
در نیام برود بستم که تیغ زبان ز کام بر آورم و بازوی کردار از
فر کشیده باشم که لب کفار فرو کشیم و چنانچه خلافت به او دهی
باشم باز کرد و از اندوهان مروی شل من و انی امر باشد چنانکه
در انوقت از خاندان شام شخصی چون تو ما شرع است بر آید ال
امینه چیزی جز انکه و لوا و ایشاست نخواهند دید و حق از او بستم
که را دی جز است حکایت کرده که گفت پس یزید به عصب صافند
بر آمد و بعد جاد برید تا انکه بخل قطیطین رسید انجا ابوبکر
بجای شد یزید بیا و شاه و گفت مرا حاجت که در حید و دی ظاهر سانه
ابو یوب گفت از چندی می شام را سیح نیاز نیست ولی می خواهم که
تا جوانی مرا در خاک دشمن بیشتر بی که از رسول خدا شنیده میفرمود
بکند من عیند سوره القسط طیطیه و جیل صالح یعنی نزد یکبار
قطیطیه مردی نیکو کار خاک خواهد رفت و امید میرم که اندر من
باشم چون ابوبکر در گذشت یزید فرمان داد و می و انکین کرده
بر سر بری نهادند و برادر لشکر عمل دادند تا انکه که با لشکر فیلد
اند و از هر قریب هر روز طسج جنگ ادا نموده که روز قیامت
کرده که در معکب سلیمان بر سر است که می حمل میند و حرب می کنند

رسولی بنویسند و فرستاد و پرسید که این سرپرست که حق هر دو
می بینم بنویس گفت این جدی از صاحب پند است از باطل
اختیار دور تو است که او را دور تو نه نم سازیم و ما و صیفا و
آنان را هم خواهم بنویسد و رسانید فیض چون این سخن شنید دیگر کسی
نویسند فرستاد و پیغام داد که عجب عجب از قبل عرب که پدر تو کی از
دانات و خداوندان عظمت میداند و حال کنای تو را بگریز
که رای این را می کالبد یا پیغمبر نیستی در کشور دشمن بجای بسیاری
همانداشته باش که چون چنین کنی و باز کردی او را برین نایم و بگریز
سكان انداز تو نیز بسیار سخن پیغام داد که من این بود که سخن تو
از وجبت در کوشای شایر و میان نهفت عید صاحب سال بعد
در خاک شای منتهم بهار رفیع و قامت ارکان دولت می شنیدند
که اگر پیش از این می شنید پس از این بگریز می شنید پس از این برای
او هرست منتهم کاظم اگر در هیچ بلاد اسلام کمتر می شنید که از
و یا کمین کلیسا و ایران نمیشد فیض چون این سخن شنید جواب داد
فرستاد که همانا تو را پدر تو بگریز شنید است که او را شنید
که با احترام این شخص کمینال من خود پاسبانی کور و خواهم کرد و گوی
گفته شنیدم که فیض بر فراز تربت ابواب جده بر آورد و تا کون
در آن چراغ افروخته میشد و مثل حسین بن علی صلوات الله علیه
علی ایوب و علی فیه شری متوسل من الاجال التفضل آورد و
خلاصه بیان وی در این عنوان کنای بن عبد المطلب است
ابو القاسم عبد المطلب سلام قوامت میکرد و من می شنیدم چون

روایت باجم رسیده از ابو القاسم رسیده که این حدیث را بن
تقریر که بر تو قوامت شد از تو روایت کنم گفت ای و حاصل شد
و تخریجین است که چون قات معویه بنی رسید و ای آن پدر و
حسب بود و می حسین بن علیها السلام و عبد المطلب بن عبد المطلب
و از ایشان برای یزیدیت عید ایشان گشتند بالله افشاء الله
علی دین سلفاس یقنی اگر خدا خواهد داد و علی روس الاشهادیت
کنیم این گفته و از نزد ولید بیرون شد پس حسین بن عبد السلام
سستوان در گش خویش بجای است و پشت و از راه و بزرگ راه
که گرفت و عبد المطلب بن عبد المطلب بن عبد المطلب بن عبد المطلب
عج میرا بر آمد و بگریز حسین بن عبد المطلب بن عبد المطلب بن عبد المطلب
بر خود و او برسد جا و در خنی که از ملک خویش داشت الله و جبریت
بر وی نازل شد عبد المطلب بن عبد المطلب بن عبد المطلب بن عبد المطلب
سأ طیباً این مسوید یعنی خدای پس از تو را آب کور و شام
اشک کجای می فرمود عراق می و هم گفت که چرا تو و فرمود
معویه بنی بگریز و از مردم عراق فرود آمد یک باره و بنزد من
رفت و آمد داشت گفت ای عبد المطلب بن عبد المطلب بن عبد المطلب بن عبد المطلب
بر تو پاسبانی است که از شنید که از تو بگریز بود و بگریز که از تو بگریز
رفت شوی پس سبنا به هر چه را و اگر در دستخالی حرام است
ناید آنجا حسین بن عبد السلام بگریز و می میر و برود و آنجا
بود که محمد بن سعید در ده ریحان با ایلالت دین و ایلالت حاج
بار العود الله و ولید مزل شد چون عود برای خطابت شریعت

اورا تا فی اتفاقی قادی اعوانی حاضر بود از آن حال بگریه و گشت
 سنا و الله بالله یعنی این مرد را خون آورد پس مردی بی نام
 و نام خود پیش رفتن رسیدن همه پاک نزد اعوانی گشت هم گفت
 و الله یعنی خون مردم را فرو گرفت چون برای خنده کردن
 ایستاد و عصائی بود انداخته گشت و انصاف را در پیشه بود و اعوانی
 گفت تشبیه انما هو الله یعنی مردم و شیعه شد از آنجا و مردین
 سید بشارت موسی از سینه برآمد و یک روز پیش از توبه یک روز
 چون رفت ناز شد مردم بحین عید السلام میگفتند که کاشش آمد و
 بامت ایستی و پیشانی سلاطین کنی در این شان من و زن و ران
 و نماز را قاتل کرده و مردم بن سید پیش میاید و گریه گشت عازان
 حسین عید السلام گشتند عالی که گندم بختی باری زمین صفت
 بیرون با شش ناز وادی میکن فرمود الصلوات فی الجاهل
 یعنی ناز را با جانت ثواب نوزده است پس حضرت ناز کرد و
 و رفت چون مردم بن سید روی برگردانید گشتند حسین رفت گشت
 اطلبوه اذکیما کل صبی و المقتله و الاثر من غاطلین
 یعنی حسین را بگردید که این زمین خود را که بود نه از اینجا هست نه از
 که گشتند آن تمام جبار را و چای پوی آورید و اورا جستوی گید مردم
 از سخن مردم و شکست شد نه و از و نالی آن حضرت بشناخته و درین
 عبد الله بن جعفر و پسر خود را بنام عروق در وقت روان کرد
 که حسین را بزرگ اند حضرت نذر رفت و اندوخته را نیز همراه برد
 نرسید نیز بجای از قریش و صفا و به که شطرس نمود و از آن نرسید

بچه و مضار و قناعت حجت خود برینا بزرگشت و لشکری از مردم مدینه
 به دست خود بن میراد و عبد الله بن عمرو فرستاد عبد الله ایشان
 شکست و عمرو را اسیر گرفت و در حبس نمود حسین بن علی عید السلام
 مسلم را که خود خسته شده بود که از این عراق بیعت شانه از ایشان پیش
 از سی هزار کس با مسلم بیعت کرده عامل کوخیز مردم شکست با اهل
 الکوفه این بیعت رسول الله احب لیسنا میان بن بیعت بحدیله
 نیایست که از میان خمر بخل بن قیاس احد بنی حارث بن ثمالی
 بود ازین در شام برید رسید گشت با اهل الشام اشتر با علی بن
 استغلی علی الکوفه یعنی کی را برین نماید که عامل کوخیز مردم شکست
 من و خدیجه و عویله یعنی برای این بیعت کسی که پارت شده بود
 می پسندی گشت هم گفت فان الصلوات با مائة صبیله الله بن
 علی الدراجین قد کتب فی الذیوان یعنی نشو و فرما که برای مصر و کوفه
 به هم نام صبیله در دیوان نشان را عامل نداشت گشته بود که معبود هر که
 بنی به بسته را و از این عواقب حکمت پیچیده و او پیش از رسیدن حسین عید السلام
 کوخیز و اردشده مسلم به بیعتا بوی برآید و فی اتفاقی قادی اعوانی گشت
 بهر گوی که سید گشت از ایشان گروهی راه میکرد اند و روی کوخیز
 می پوشیدند تا شرمش قلیل باشد و مردم به خود از نوا با ما اندام مسلم
 با جرمی از زنده می چون حال را بنگاه دید بجان نالی بن عروه فریاد
 پنا وید و او مردی بشان شرف بود تا فی مسلم گفت مرا در
 صبیله الله یعنی است و این تیر وقت که من طهارت جاری کنم صبیله
 لیله و تا به جیکه او افسوس شد و بیعت آهسته بیرون می کرد و نرسید

و علامت خروج تو از من است خواهی برای نوشیدن پس از آن
نموده و بخی و مع سرنگون میاشاید و فی سبی کرد خبر عبید الله بر وند که
مانی بیاست و خون از کوه براندازد و پیش از آن مانی پس از آن مانی
مسلم بر و ن نشد مانی با کت بر داشت و بختیت بهی خراس که کت
استوخی و لوکان مینه فضی یعنی مرا ب کت نوشانید اگر بکاک من
باشد مسلم چنان بر و نشاند و عبید الله بر رفت راوی که مسلم
را شمع مردم بود ولی کوئی و بر اول گرفتند و میان و با این که
عایل شده نه خواندند عبید الله از دست مانی کمانی لوده وی
کس فرستاد تا او را بر اسبی نشاند و بر کاه بر و نه عبید الله بروی
برداشت و گفت مانی مانی سوار بقامت و حقوق حاجت بین
نیز در آورده و خوش فراموش کردی و لوازم بر و نه ایضا
مرا بر حصانی که در دست مانی بود گرفت و چندان بر و نه و
تا حصان بکشت آنچه فرمان او تا مانی را کردن زود و مسلم را طلب
کرد و مسلم را شمشیر کشید و بر و نه کت بهی بر و نه و توافقی نام شده
مردم که خواهر را گرفتند و نیز دیک عبید الله بر و نه وی حکم داد و بر و نه
بر کینه مسلم گفت چنان بکند که بهیست که عبید الله بر و نه رفت مسلم
در حاضری که نیست هر بن سعد بن مانی و قاضی با و گفت آید از
قریش جز تو کسی نیست نزد کیهانی تا تو سخن کنم و بر و نه رفت مسلم
ای عمار ایضاً می که از قبیل قریش و از او می تو را بر داشت و حرمت
متر می باشد همانا حسین تا مستان در او است و ایشان از آن
نمودند بر و نه زینهار که جای من ایشان بسای و جلد از راه باز آید

و ای این گفت و سیاف تیغ بر اند هر بن سعد عبید الله بن مانی گفت
اینا الامیر میدانی چه وصیت کرد عبید الله گفت هم را و نه مری تو
سپرد خوشتر است از این مرد می بیا و بنا شتی و را ز او خوشتر است
گفت سخن می بر کز آن گفت که پوشیده و نه گفت گفت که نیست
حسین بن و کس از مرد و زن در راه است و بگو می آید و از من روی
بنو سبیس ایشان را باز کردند عبید الله گفت آما و الله اذ دلالت
علیه لایقاً تلذ احد غیرک یعنی مانی که بر حسن خود دلالت کردی
بجدا که باید چه تو را بخت پذیره شوی پس شکر می کرد و هر که کرد و
باستقبال حسن علیه السلام فرستاد و آنحضرت در منزل شرافت بود
که بهی بر و نه خواسته هم از آنجا باز شود که پس از آن عقل مثل او نه
ایشان شیخ تنی بودند گفتند یا عبید الله از پس آن که بر و نه کت
باز میگردد می باید که از مردم ایملکت تا بهما بخت تو نشاند که مانی
ملا شست و خواب و سکون خواطرات حضرت را بوقت بعضی از
اصحابش خویش خطاب کرد و فرمود مسلم علی مشایخ و من صبر کرد
یعنی در بار حال اینجا است شکایت نیست پس در منزل کرد و اسکر و کوه
و آنحضرت بر و نه و او را بهرامش در میان گرفتهند حسین علیه السلام
و هر کت از من کی از ما بر و نه بر و نه است و از آنجا که آمد و امیر
یا آنکه شام فرستاد و است در دست بکنم یا آنکه بر و نه کت
تا در غدا که در کدزم عمر در اینجا بعبید الله بن مانی داد و عبید الله
تا در قتی شام بر و نه که سرشته می بگویند گفت ای امیر و من خود را
از پس آن که خدایت بروی مکن بختی و نه می کنی لا والله بخت تو را

در تحت فرمان در آید آنچه بخت شوق و عجب اند و جسدی بکلیت
 نه نوشت و او بحسن بیاض و او حضرت فرمود معاذ الله که من وقت
 فکر این مرغان و آنچه در وقت الی حضرت می ساخت فکر و کار
 به از کشتاید عجب اند شرافت و گوشت اگر چه به شوق و او
 تو و طاعت و پیش و کنه او را بگذارد و مسخری لشکر میکن
 این وقت یکی از مردم که نزد فرموده گفتند پس و غیره
 از شما اختیار کنی از حضرت مستعاضی کند و شما یکی را
 این گفتند روی از وی یافتند و بعد از حسین علیه السلام گفتند
 مردی از اهل شام و لشکر که در چشم می بعد از حسین بن علی علیه
 نقاد و او از اهل شام بود گفت لا تقبل هذا الصنف بین زینب
 که من این را نمی گشت و یکی را گفت و خجالت ساختند
 میدادند یعنی وای تو را کشتن او را پس یکی را که از شامی نشید
 و بر عجله حمله کرد و تیغ براند عجب اند بگفت بر داشت حسین
 بخاند که بیاض شد حسین علیه السلام فرمود و لبیک
 صحتا قلنا صره و کشتن و استسلا و رفاق
 عجله حمله نمود و دشمن میدانست و حضرت یک مرتبه گفتند
 این وقت ویران بر روی در هم ریختند و دشمن قال ایا
 آنچه ترجمت روایت ابو القاسم عبد الله بن سلام بود و بر وجه
 علی بن عبد الله بن محمد و حضرت علی استجارت نموده و حدیث کرده است
 هم علی بن عبد الله بن محمد بن صفاک از پیش صفاک بن عثمان غفر
 روایت کرده است که گفت حسین بن علی بن ابی طالب صلوات الله

معاذ

ما خطا و بیهوشی بن مجرب روی کو فرمود پس از مدینه آمدند که او را
 وی بود بر عروق نوشت که ملغی آن حسنه است و لا لک
 و قد اقبل به زمانک بین الازمان و جلد که بین الملک
 و اقبلت به من بین الحال و عنده تعین او و تعود عدا
 این شنیدند و ام که حسین بجانب کوفه رفت است اتفاق از میان رفت
 و بلور و زک و قله و بودی مستلزمه و چنانکه خود از میان عالم حکم
 بدین از من اختصار صفت ایک که شایسته شود و تو مردی
 ازاده خواهی بود و یاد گیر و به بندگی باز خواهی گشت پس عجله
 حسین را بگشت و سر او را برخت و بران و خواسته و سامان می
 بزرگ فرستاد چون حسین را پیش روی نرید بر زمین نهادند
 شهر را حسین بن جابر بن قریش کوفه
 افتلن هاشم بن جابر عزیزی
 علی بن احم و هم کافر الحق و اعلی
 یعنی سرای مردانی را از هم می کشیم که خود بزرگ و عزیز و ولی ایشان
 خود را می بستاند و حق و فروتر از او در حق ایشان بر حق
 حسین که در برگ سبی بود بزرگ و فروتر از او گفت که بیاض خود
 تا نشاء شریفه و ما صاحب من مصیبتی فی لا وضر ولا
 فی انفسکم الا فی تخایب من قبل ان هان ذلک علی الله
 پس بگفت لا تا سوا علی ما فاتکم و لا تقربوا ابا انکم و الله لا
 کل صحتا لخد و یعنی مصیبتی که بر خود و جبراکه پیش از خود
 در نه تقدیر نگاشته گشته بزرگ و دشمن شد و در پیش خود نشاء
 گرفت و گفت آیت دیگر از کتاب الله بحال تو و پدرت است

منه ما احب اليكم من حبيبته فما كتبنا ميديكم وصدقتم
 يعني ان مصيبت ابي شامرا فرسدا از آنست که دست نم و کب که ده
 این گفت و روی با حاضران مجلس نمود و گفت ما مشرکان یا
 اهل الشام فی هذلا یعنی در این سران ای شما چیست
 که از مردم شما گفت لا تتخذن کلب سگ و جودا ترجمه نادر
 که شما نیست از کافری ایمان بن بشیر انصاری گفت انظرنا کافرا
 یصح و رسول الله بهم لوداهم فی هذه الحالة فاصنعوه
 هم یعنی اگر خبر خدای یا زار بر اخیال میاید هر چه او میگوید و ترجمه نادر
 میکنید گفت صدقت خدا اعظم و احقرید اعلی القباب
 یعنی است گفتی نه ایشان بر گردید و خیمها برایشان میزدند
 راوی گوید فاسأل علیهم المصلح و کما هم و تخرج الهم جواز
 کثیره و قال لو کان بینین مرجانه و یلینم لنبی ما قتلتهم
 ثم و دهم الى المدینه یعنی برای ایشان مصلح و طعام مقرر شد
 و بعد از آنکه به و جاز به سبب رنج و سخت و گفت اگر میان من و الله
 با ایشان نزاعی بود ایشان را نمی کشتم آنجا را مال بیت حضرت را
 بعد از رسول الله علیه و آله باز کردند بماند و کلام زید بن مسعود
 اینجا که میگوید لو کان بینین مرجانه و یلینم لنبی ما قتلتهم و اینجا که
 نوشت و عند فتنه او نبود عبدا و در کلام مسلم بن عقیل
 علیه السلام: عمر بن سعد و حضرت عبید الله بن جراحه و گفت ما اوی
 هر ششیا هنا علیه الله است سلطان سقا ق سوزید و این
 ابیرا و بعد از حضرت بنی قریظه قریش و شرح انقضه بطولها

در کتب

و کتب سیره و فخر بن سطور است هم در عهد الف و در اول
 مقتل الحسین است که اویا شامرا قال الحرق محمد بن ابی حمزه
 قال الحرق ابو معشر عن یزید بن زید عن محمد بن
 الحسین بن علی بن ابیطالب قال فی بنا یزید بن معاویه
 بعد ما قتل الحسین و غیر ایشان عشرين و کان اکبرنا
 یومئذ علی بن الحسین فاذیننا علیه و کان کل واحد
 منا مسئوله میده الى عنقه فقال لنا انصرفنا فاضلک جیده
 اهل العراق و ما علمت بخروج ابی عبد الله و لا بقتله
 محمد بن یزید بن زید بن زید و ما و از و پس
 بودیم بزرگتر از همه علی بن الحسین پس ابی زید و از و بعد از
 نکردن بیهوش پس با گفت این ندگان مردم عراق شما را گردانید
 و من نه خروج ابو عبد الله مصلح بود و نه قتل او در حق ان تنهیه
 من قتل مع الحسین علی من اهل بلشیه و من اهل بلشیه
 بعد از شوم و ان سامی غالب تنه لیل و بعد که کس از میگوید و اسر
 اشکی عشره غلاما من بنی هاشم خیمه محمد بن الحسین
 و علی بن الحسین و فاحله بلش الحسین فلم تقم لیسری حربه
 قاصده حق سلیم الله ملکهم مناه جارت عده العقی
 از مردم بی قیاس عمل بر نفس نمود و من محمد حسین نام علی صدق
 میانه و در اوج حضرت باقر علیه السلام امیرا اند بر انقیاد
 که حسین بن علی صلوات الله علیه را پسری محمد نام نبود و ما چون
 در کلمات مورخین و از باب مقال نقل کردیم جمعی را دیدیم که

در راه او را و آنحضرت بنام محمد بن الحسین تسبیح کرده اند که شهادت را که
 خود عبادت راوی نیز از اهل بیت محمد بن علی بن الحسین انکار دارد
 که آنحضرت علی بن ابی طالب را می بیند خود از حسن بصری روایت
 کرده که گفت قتل مع الحسین سنة عشر من اهل بیت
 والله ما كان على الاوصياء من اهل بيتي شيئا
 بهم وصل اهل الشام بنات رسول الله سببا يا علي احقا
 الابل فلما دخل علي يزيد قالت فاطمة ابنة الحسين
 يا يزيد بنات رسول الله سببا يا قال بل سببا
 كرام اذ خلى علي بنات عمتك فهدى فهدى ما فعلت
 قالت فاطمة فدخلت اليهن فبا وجدت فيهن سفينة
 الاثمة سنة تكي يعني الحسين شانه و كس از بنی ائمّه كه كشت
 كه بر روی بن مردم مسیح دودمان نده ایشان بود اهل شام چون
 پیغمبر صلی الله علیه و آله را برده و از ایشان نشان نده چون
 ایشان بر نیده و آنکه فاطمه و حسن گفت ای زید آیا و خیران
 پیغمبر برده باشند زید گفت که از او گریه شد ایستاد
 هم خیرش درای آنکری که ایشان از بنی قوسو گرانده فاطمه
 پس داخل ساری زید شد و دید مسیح زنی را ز آل ابی سفیان نشسته
 که میسند زن و مویه گراست و گریه می کند ابن عبد ربیکه
 و قتل الحسین و ضی الله عند یوم الجمعة یوم عاشوراء
 سنة احدی و ستین بالطبرستان
 من شاطئ الفرات مخرج مذهب کربلاء

و دیگر در ذیل سبقت الحسین چه شیعیان از ابن شهاب زهری
 با ضبط روایت و اسناد مختصر آنحضرت زهری گفت باقیه آنست
 صحیح و اشهر در اشعار ما فرست بر عبد الملك بن مروان دریم
 و او را آنوقت بیداد و دیدم و او را فی نشسته و برده و سویی ب
 ایوان از مردم حضور و وصف بسته شده چون عبد الملك سخن کرد
 با کسی که نزد کینه است آفرز کند و او با آنکس که در کار و بی آید
 بگوید و کذا تا آنکه ساط و احدی از میان اند و بسته مردم
 ترو و نیکو و گه گوی بر همین بسته و یک نشسته پس سر قفسه
 آرد و در طول مردم قیام و اشهر که عبد الملك با آنکه بر کار و بسته
 او بود و روی نمود و گفت هل یلکم ای شیعی اصبح فی بیت
 المقدس لیلۃ قتل الحسین علیه السلام یعنی آن شبیه و او که با او
 شبیکه حسین کشته گشت در قدس شریف چه روی و او را تسوالت
 تدریج و ترتیب هر کس از آنکه بیایند و بود و نبود و احدی خبری
 نگفت تا وقت بقام من رب من کتم عندی فی هذا علم
 یعنی من آنست که بیای و درم و در اشباب چیزی مسیده ام پس کمر
 بدار و اشباب را با یکایک ترتیب با هم بکشد تا بعد از ملک رسید
 در وقت و آنحضرت است و من از میان برده ساطی عبود و او را
 در حضرت می آید و دم و سلام کرده و گفت من انت یعنی تو
 کیستی گفت منا عبد بن مسلم بن عبد الله بن شهاب الزهری
 و او را از اشباب است و عبد الملك غلام حدیث و در بهار
 اخبار و آثار طلب می نمود و بنان سوال آنکه کرد و گفت

برخی از علما اندلس بلاد مشرق از کتاب فخر الطیب آنجا که در
 حال ابو القاسم خلف بن یحیی جبریری میرسد میگوید شیخ ابو عبد
 القاسم خلف ابو القاسم بن علی بن خلف گفت قاضی منذر بن سید و در
 برادر من اندل گشت و او از در منصب قضا مشرق و در وقت
 هنوز بقضا جماعت نرسیده بود و پدرم او را خواند که خود می گشت
 مثل او و می روز بعد از فراغ از مشایخ علم رسیده در کتب و الدفین
 یک روز گفت ای پسر من که آنجا از جریه این عید به گشت بود که
 قاضی خلیل بن خلیفه را در آن از جریه ذکر نموده و سوره را در این خلفا
 شمرده و نام علی بن ابی طالب را یاد کرده است و بعد از آنکه
 خلفا را بر سر و جریه خلفای نبی و از آن عبد الرحمن بن محمد بن
 نموده چون قاضی منذر بن علی از این از جریه بخواند و شمرده این
 عید را بر پیشانی او داد و اند و شمره را شمره کتاب بر رخا گشت که
 او صاحب لا یجوز سلفا یا بن یحیی بن خلف بن علی بن خلف
 در کتاب کسکه و خیرال معلوم و اما فی الاولاه مقدم الاسلام
 یعنی از او در این عید که همواره از جریه یاد شده باشی ای عی نزه
 شاه امام فیت اخذ او که گشت و بهترین ال محمد که بقریب رسول خدا
 اسلام از جهان ممتاز است ابو عبد که در این شمره را شمرده است
 بخط قاضی منذر بر عاصیه الکتی است از این نیز معلوم میگردد
 که این عید به در ذیل حالات عبد الرحمن بن محمد بن خلف را از آن
 از جریه که خلیل بن خلف بن عباس بن عبد الرحمن بن خلف را شمرده است
 قاضی شمس الدین محمد که در این عید به از جریه شمس الدین محمد بن خلف را
 بر دوش عید به و جای گشتن سال سید عید به گشت و گشت در این عید به
 علی بن عباس از مشرق و بلاد اندلس و در وقت گشت

ابو عبد الله بن عباس

بش حسن است از ثقات و ذات انبار را در این عید به شمس السلام
 و در این حال حضرت امام ابو جعفر جواد و امام ابو حسن مادی
 صلوات الله علیهما بود از حسن داشت و خلوص خدمتی که داشت
 بقام و کالت رسیده و حضرت عسکری را و خاندان ائمه و برادر
 شیعیان عراق بگماشت و بجایت خراج شرعی آنجا که او گذارد
 و حقوق مالی موالی آنکست به و دولت فرموده و در این صورت
 توقیفی نیست مثل بر فراشته شیعیان عسکری بنی عباس و فرمود
 و او را در مطایب آن مندرمان عبارت از من و جلی از جریه
 و طاعت و عصیان و بی آتای موافقت و مخالفت حکم خویش
 داشت شیخ اجل ابو جعفر طوسی عنوان نموده که کتاب سبب
 آنجا که محمد و حسن و کلا را در این عید به صلوات الله تعالی علیهم
 تعدا کرده ابو علی را یاد نموده گفته است در این ایام عید
 حسن بن علی از صفار از محمد بن عسکری خبر داد و گفت حضرت ابو حسن
 داشت امام علی بن محمد عسکری شیعیان از اسلام بجا و شهره این
 و سواد عسکری به عبارت توقیف فرستاد که اقامت ابا علی بن
 داشت مقام علی بن حسین بن عبد و شبه و من قبله من خلافت
 و قد اوجبت فی طاعت طاعتی و فی عصیان من خلافت
 الی عصیان و کتبت بخطی یعنی ابو علی بن راشد را بجا می علی
 این حسین و کیران او کلا سابق بود بر کاشتم اقبال
 امر و ترک حکم او را موجب پذیرائی امر و کفره فی حکم خویش

و انکتاب بخلاف و کاشتم در بعضی از روایات مقام حسین بن
عبدیه رسیده و چون علی و ابن و ابن روایت را بر حق از
وجه استخانت بر روایت دیگر ترجیح است چه علی میگوید
اذا داوا الامر بین المکره و المأیاده فالاول اقرب
یعنی چون در خبری میان فروعی که در ترک آن بایمن و ایست
اختلاف افتد بماند ترک زیادت بحکم اصالت عدم نزوکیه
بنیاید شیخ بزرگوار ابو جعفری که از امام حسن تقی و ابن اسناد
اخبار و مؤلفین احوال اهل بیت علیهم السلام است میگوید
من بخلاف جبرئیل بن احمد بن حسین بن نعم که نوشته بود محمد بن عیسی
تقیطی را خبر داد و گفت حضرت ابو الحسن ثانی صلووات الله
علیه در سال ده بیت هجری که ابو علی بن رستم را
نامبر اقامت ملک عراق و مغرب کالت افتد حقوق الخطه
فرموده بود و علی بن بلال را چه که از شیخ وقت و خطرات
ناجیه بشمار گرفت بفرمانی به آنکه نه مستی از بخیه بود و نه
فرمان پیوند این است **بسم الله الرحمن الرحیم**
احمد الله البیت و اشکر طوله و عوده و اوصی علی محمد
النسبی و الله صلووات الله و رحمته علیهم بشرا غث
اقمت ابا علی مقام الحسین بن عبدربه قائمته علی
ذلک بالمعرفه جامعته الذی لا یتقدم احد
وقد علم انک شیخ ناحیه ناحتله ناحیه افراد و الکلام
بالکتاب بذاتک فعلیک بالطاعه لله و التسليم الیه

جميع الحق قبالت وان تحقن موالی علی ذلک و قمران
من ذلک ما یصیر سببا الی عوفه و کما هیته فذلک
موفود و توفیر علینا و محبوب لیلنا و لکله جزاء
من الله و اجر فان الله یعطی من یشاء ذوالعطاء و العطاء
مبوحته و انت فی دعبته الله و کتبت بحسبی و احمد الله
کثیرا حاصل مرا که من ابو علی را بجای حسین بن رستم
و ابو الرزبه که درستی و راستی چنان شایسته ام که کسی بد
پیش نیست و آنکه گفت ماخذ حق و حج و جو و این قرار بود
و چون میدانم که تو بزرگ الکا خویش میباشی محض استیاض
و اعزاز تو را بتو مقیم جدا که از اختصاص آدم پس بر تو باد
بمثال صدایان فی من و اقباض هر کوزه حق که در نزد تو است
بوی و اندک شیعیه را به من دستور ترغیب کنی و مقام
ابو علی را آنچنان پریشان بجانی که موجب سهولت امر
در و ارجشانی می گردد چه اینجه مت نشانی است لیل المال
و عراست عرض و غرت ناخواه بوده و ناخجل را دوست
میداریم و تو را از ارا اینها و منت منرا نیکن از خدا بیجا
خواهد رسید چه از دقتی خداوند بر بخش و ستم است و تو
و امان پروردگار باشی و من اینکتاب بخلاف و کردم
هم شیخ ابو جعفری که نوشته بودی را که ابو علی سوره خویش بر حق
برده بود و در کتاب خویش بیار و دوست ولی مقصود از آنکه
از کن سبب غبت شیخ ابو جعفر طوسی نقل فاد و چنین بنیاید

که او جز از آن توفیق بهمان عبارتی که لیسل توفیق و ایت
 ح ابی علی بن راشد توانست اقامه دهد و گزینش توفیق
 بر او ای که او همسر و کشی آورده او نیز داشته است و حقیقت
 اختیار فی باین و ایت اند و بزرگوار نیست کشی میفرماید محمد بن
 سم و گفت محمد بن نصیر از احمد بن محمد بن عیسی و ایت کرد
 که او فرمود و سخن گفت فی که باین آمده بر عهد و مقیمان بعد از
 و دامن و سواد و آن نواحی از جماعت موالی صادر گشته بود
 چنین است احمد الله الیکم علی ما انا علیه من عافیته
 و حسن عافیته و اصلی علی بلیته و الله افضل صلواته
 و اکل رافته و رافته و ان افت ابی علی بن راشد کلام
 انحصین بن عبد ربه و من کان قبله من و کلاقی و
 صار فی منزلته عندی و ولیته ساکن یولاه
 غیره من و کلاقی قبله لبقض حق و ارضیته لکم
 و قد متته علی غیره فی ذلک و هو اهلله و موضع
 مضیر و حکم الله الی الذی المیه ذلک و الی و لا یصل
 له علی انکم علیه ضلیکم باخروج من ذلک و التفرع
 الی طاعه الله و خلیل اموالکم و احسن لکم و تعارف
 علی البر و التقوی و اتقوا الله لکم مخرج و اعتصموا
 بحبل الله جمیعاً و لا تقربوا الی ما انتم مسلمون فقد
 اوجبت فی طاعته طاعتی و اخرج الی عصیان
 عصیان فی فالنموالطریق یا جگر که الله و بنزد که من فضله

فان الله جماعته و اسع کسیر متطول علی عباد ده حیم
 حق دانستم فی و دینه الله و حفظه و کتبه بصلی و اهلله
 کشیتی یعنی خدای سبحان را بخوش عافیت و یکه فی عقیق کرب
 فرموده پس میآورم بر حالتیکه بوی شامایل و شایع و بر و ان
 پیغمبر و ذریه پاکش فرود تر در و و اما تر مسد فی ایزد تعالی
 تا میگویم همان بن علی بن راشد را بجای حسین بن عبد ربه
 و سایر کاشان سابق خوش میکارم چو ابوعلی را در نزد من
 بهمان در جاست که حسین را بود از ایزدی و برادر شعلی که و کلام
 من در ایت عراق مباشرت میکرد و منصوب ساخته که حق
 که از آن من است ستانده و برای شما ای کماست شیعیان اوست
 پسندیدم و او را بر دیگران در خدمت مقدم و اکثر چه او
 شایسته این شغل و سزاوار این منصب است پس شما اگر چه و موافق
 که خدایتعالی جلد را رحمت کند و چه در باب و دین پروراید و در
 هیچ ضرر نیست بخوبی بر شما با که از عهد و این تکلیف بر آید
 و نیز یاری من در حق بشاید و مالهای خود را و در حقوق
 ششم و شریف پاکیزه سازید و خونی و خویشین قبله ایام
 ملت حیف از یحیی بن کاهن و یکدیگر را به نیکوئی و پروردگار
 یاری و بیست باشد مورد رحمت خدای مهربان گردید و همچنان
 بهرین متین الهی اعتصام چسبید و غیره کبر حالتیکه با اسلام
 با شیه تحقیق طاعت و عصیان ابوعلی را در من طاعت
 و عصیان خود کرد و ایندم پس با چه دستگیر بهر با شیه اعتصام

شماره ای نیکو بخشد و از هر نعمت خویش بر جویند و فی آورد
که او پیش آنچه در سنان غیبی او و گریه است و بر نه کان خود
رجیم ما و شاه جود امان و حر است که کار با شیم بمانا او بکین
ایوب بن نوح بن دراج نخی که از ثقات محدثین و مدد و حسن
و کلا حضرت امام ابو الحسن امام ابو محمد علیهما صلوات الله و سلامه
بود و پدرش نوح بن دراج بهبه خلفاء آل عباس بود که در منصب
تقار داشت و عرش جمیل بن دراج هم بنان برادر بصیرت عقاب
و تحمل عادی است بود و مقارن و کالت ابو علی از جانب
امام ابو الحسن و ادعی و اخلا لا اله الا الله و در برخی از نواحی عراق و
و کالت مشغولی میکرد امام علیه السلام در باب موفقتی و ترک
مراحمش ایشان فرمائی توقع فرموده و هر دو را بکین سلوک
و التزام تقاون و صیت آورد است از چهار است آن در میان
بعضه و در کتاب منع المقال فی احوال الرجال تصنیف محمد بن اسحاق
نقل افتاده که و اما املت یا ایوب بن نوح ان قطع الا کلام
بلیک و بیانی علی و ان میلزم کل واحد منکما ما و کلا
سبه و امر با لقیام فیبه با مرنا حینه فامکم اذا اتهمتم
الی کل ما امرتم به استغنیتم بذالک عن معا و دت
و امرنا با علی بمثلنا امرناک به یا ایوب ان لا یقبل
من احد من اهل بیتنا و المداثن شیئا مجهولنه
ولا یطعمهم استیداننا علی و امرنا انک فی شیئی من غیر
اهل فاحیلت ان یصیره الی الموکل منا حیثه و امرنا

یا ایوب علی فی ذلک مثل ما امرت به ایوب و لقیل کل
واحد منکما ما امرت به یعنی ای ایوب من تو را فرمان
میدهیم بر اینیک سبیل اکثر کالت در میان خود و ابو علی سده
واری و رسمت جفر صحت بر اندازی بیاید بر یک از شما بود
عمل خدایتان باشد و برنا حیت آنکه بگردن نیاز و در اگر شایسته
و کلا احوال از شغل مقرر خویش که بی بخوبی ببرد و از بر صحت
سوال و در حیت من محتاج نگردید و بر همین من نیز ابو علی
مأمور شده بود که در شون و کالت در رسم منصب خویش از
دیج و قید تجار و تجویز نماید و از شیعیه بیداد و بدان اگر چیزی نزد
او بر نه پذیرد و برای احدی از مردم آن نواحی از آن دیگر
در خدمت زیارت از من بخوبی و برین و تیر و از غیر فقر و تو بر ک
نیز و یک تو حقی و وجهی ما و و باید که گستانی و انجاض آن
یو گیل حاجت آنکس حالت کنی ای ابو علی تو را نیز بهین تکلیف که برای
ایوب مقرر داشتیم فرمان میدهم البته باید بر یک از شما این
از جان و دل بپذیرد و در عهد و شهادت آورد و آنکه که بعد از
توفت ابو علی بن راشد رضوان الله علیه از حضرت امام ابو الحسن
ثالث حال وی سوال کردند و هم در ضمن عرض مسئلت حال
این بنده و عیسی بن معمر بن عاصم باز پرسیدند که ایشان نیز
از و که شش حمان و رات اخبار از اظهار بودند که برخی از
عناسیق چهار و احادیث را نشان نموده کالت عیسی
قرا و او و بر این نیز از و کلا احوال شده و او این منصب دلیل

و ثقت کرده است امام عیالسلام بر بیان رحمت فرستاد
و هر سر را به غایب و منمود چنانکه فاضل خورشید ابو علی
مصنف کتاب تنقیح المقال در ترجمت احوال عاصمی چنین نقل
کرده است که شیخ ابو محمد کشتی گفته محمد بن قزوینی برای من از
سعد بن عبد الله روایت کرده که او گفت احمد بن بلال منمود
محمد بن مسیح حکایت کرده که گفت من بحضرت امام ابو الحسن ثانی
ارواح الله المکون فی حسیه منمود که در آن امر و کیفیت حال
ابی علی بن راشد و عیسی بن جعفر بن عاصم و ابن بند حضرت
در جواب نوشت ذکرت ابن راشد و حمد الله و حمد
عاشق سعید و مسات شهید که یعنی از حال ابو علی پرسید
که خداوند تعالی و بر اسماء را در همانان مومن نیک عاقبت
بیکجائی نذکی کرد و از اینجهان بر صفت جانان در گذشت
انچه آنحضرت در حق این بنده عاصمی عا کرده و این بنده را
در عهد خلفای بنی عباس چندان بگوشته که اینسر را از ضرب
عمود پرورده و این عاصم را بر سر جبر سید تا زیاده برون
آنگاه در جلا گفته اند علامه جلال احمد بن بلال را در
اینخبر سوسال از حال ابی علی داخل است ضعیف میشارند
و اینخبر را دلیل تصریح نمیکند ولی علامه علی و غیره ی این
روایت را موجب حصول حق شرعی بر صحت منمود علی صریح
مقادیر و انستانت از اکثر مشایخ عظام و اساتید اعلام نقل آن
در مقام توثیق و تعدیل بنمای دارند و البته ترک آن شایسته

ابن زینب نعمانی

آتش محاسن پیر ابراهیم بن جعفر و کشتی ابو عبد الله بنیوت
بنقیب کتاب از مشایخ قدما و علامه شیخ عسکری و اکابر مستوفیان
نسب جدید بوده ترجمت احوال شیخ اخبار وی بر بیان
در چند مصنف از کتب جلال ثبت افتاده مانند تنقیح المقال
و علامه المقال و تنقیح المقال و تنقیح المقال و جلال
نخشی و غیره گفت جمال الدین علامه علی رضوان الله تعالی
علیه و صفت صحت عقیدت و تجربه طهر شریف وی
در نقل اخبار و روایت آثار چنین فرموده است که محمد بن
ابراهم بن جعفر ابو عبد الله الکاتب النعمانی المعروف
باین ذیل شیخ من اصحابنا عظیم القدره و شریف
المنزله صحیح العقیده کثیر الحديث ابن زینب مصنف
ستوده بود و است نجاشی نام خود محدثان را در بیان
آورده و معینه ماید که کتب منها کتاب الخلیفه کتاب
الغزالی کتاب التوفیق علی الامم علیته انما یکو
من ابی الحسن محمد بن علی شجاعی کاتب را در عهد حقیقه بدیم
که کتاب انبیه تصنیف محمد بن ابراهیم نعمانی را بر وی قرائت
میکردند چه شجاعی کتاب را خود بر این زینب قرائت نمود
بود و در حال وصیت هم کتاب انبیه را از کتبت نفرزید
ابو عبد الله حسین بن محمد شجاعی سپرد و آن نسخه که ابو محمد
بر مصنف قرائت کرده بود در نزد دست علامه جلال بنجان

در ذیل حجت بن یزید تبصره میخواند که او جدا داری با اعمام
 حسین بن علی بن حسین بن علی بن محمد بن یوسف معروف
 یوزیر مغربی بود چه مادر وزیر فاطمه بنت ابی عبد الله محمد بن
 ابراهیم نعمانی است و او از اعظم وزراء آل بویه بود و پیش
 خدمت سیف الدوله بن حمدان ملکت شام میگردد و ابراهیم
 بجای او که پدر و برادرش را قتل و از سوله و قتل خویش میگریخت
 و بجای او آمد و شرف الدوله بن بویه او را وزارت داد و در
 و کمال وزیر عیارات بنده بنظر رسیده است هند و شاه
 صاحبی در تجاریه سلف آورده که ابو القاسم مغربی مرد
 ادیب و فاضل وزیرک و مترسل و مشهور بود کتاب اصلاح
 المطلق را که یعقوب بن السکیت ساخته است در تحت تصرف کرده
 و او که بنده برای انصار تصب میکرد و عیارات را میگفت و در
 وقت وزارت او خلیفه بغداد قاهر بود و دشمنان با قاهر گفته
 ابو القاسم جاسوس خلفا میفرستاد و شرف الدوله را بر آن
 میداد که قوای بکشد و خلع کند قاهر چون این معلوم کرد وزیر
 در عرص مغربی تظلم کرد و ایند و او را بر فرض و معایب استاده
 میداد و در استیصال او بی در بنال بنانه میگشت تا وقتی
 شرف الدوله بواسطه رفت و مغربی با او روانه شد و در حال
 اتحال جموع از شهر مغربی بخلاف او یکی از دشمنان بر سبیل پناه
 پیش قاهر آورد و در آنجا حقیقه نوشته بود و در تصب انصار
 و تصب عیارات تا حدیکه کار با کلاه و زنده قوی کشید خلیفه را

در یکصد و سیار شد و آنچه با خود به یوان خلافت آورد
 و بکثرت رخصت و تقاضا و اعیان بغداد بخانه و بیشتر اهل
 مجلس کوایی دادند که ایند قرض و خط مزبیت پس فرات صابر
 گشت که صورت جری بشرف الدوله عرض سزانه یکی از او را
 وزیر پیش از توقف شرف الدوله از اتحال و از خبر داد و او
 به ناساحت با کثرتی که بسیار شد و دست میداشت و خلاصی چند
 بطریق کرمیت و از آنجا بوصول رفت و روی بشام نهاد و در راه
 برده و وصیت کرد که جانش بشهد امیر المؤمنین صلوات الله
 نقل و بنده و در نزدیکی آن تربت مقدس دفن کنند پیش از چو
 کشی کویه ابن زبیر جدا وزیر مغربی صاحب این ترجمت در شام
 بر در زمانیکه از بغداد بر آید و بخلاف مات و او را کشته بود
 رحمة الله علیه

شیخ ابو القاسم کوفی

امجد بن علی بن ابی حبت از علماء را بعد و مصنفین حال کوفه است
 شیخ نجاشی و علامه علی و ابو جعفر طوسی و محمد شریانی
 و ابو علی اصفهانی و سائر اساتید فن رجال شیخ احوال او را
 در مناقب خود درج کرده اند که بنده وی از اعمام عیالات الحاکمه
 بود و خود را پدر و نوه از شاد حسن بن ابی امام موسی الکاسم
 سلام الله علیه میخواند و نسبتی مجهول و سلسله مجهول امام زاده
 حرون بن موسی علیه السلام برای خود وضع کرده بود
 در تحت بر نه بوب امامیه میرفت و با شقامت طریقت

صحت حدیث استوار داشت و در آنجا لایقانیست متین بجا است
 هیچ نوشت و در فن مقالات و علم فقه و معرفت اطلاق و احکام
 وین و صناعت حکمت و غیره آن هاست سودمند و داشت
 و آن هاستی خاطر سپند بجا است براسطه طایفه بر ابرو و احمیلیه
 و مستزاد و طایفه و زیاده و اصحاب رای و حاکمین قیاس
 رد و در آنجا است و ابواب نظر و استدلال و تحقیق و ابطال
 انداز مسائل متنازع فیها مفتوح و داشت ولی عاقبت از این
 اندامان مخوف شد و در تیر غلات فرو افتاد و کیش غرضش
 گرفت و در سلسله فایان مقامی مذکور و نامی مشهور ریاست
 انفرقه برای می منازل عظیم و درجات رفیع ثابت کند و او را
 از دسار و و چه پیر و آن طریقت خویش شماره خلاصه
 است و اهل حال الدین بن یوسف بن مطهر رضوان الله تعالی
 علیه در خلاصه کتاب کبر خویش از فرست شیخ اجل ابو جعفر
 طوسی نقل میکند که در ترجمت ابوالقاسم کوفی خالی از غرض و ده
 کتاب اما بسیار مستقیم الطریقه و صنف کتب کثیر
 سلسله و صنف کتب فی الفلو و الحلیط و له مقاله
 فلسفیه و صنف کتب فی الفقه و شریعت حدیث بود
 و کتابهای بسیار نوشت بر حکم و متین و چند کتاب هم در طایفه
 غلات بر داشت و در آنها از اخبار صحیح و مقیم در هم و تحقیق
 و برادر خود طریقی است مخصوص که از او در کتب مقالات
 و حاجت ادیان و نسبت دهند شیخ ابو عمرو کاشی در سمرجیل

خویش حال و چنین میانه کرده است که ابوالقاسم الکوفی و جبل
 من اهل الکوفه کان یقول انه من الی الی طالب و غلامه
 اخراجه و من اهل کوفه و صنف کتب کثیره اکثرها عقلیه
 نزد کتب همین ضامین این غرض این مقولست که کتب ابوالقاسم
 الکوفی المدعی العلویه کذاب قال صاحب مدینه و قاله
 وایت له کتب کثیره لایلیقت لهما القرض ابوالقاسم عاقبت
 الامراز و شش بر کان بن یوسف و کیش طایفان در آن
 و در بیان عمر بن عباس قنار و آنجا و موصی که باسم کرمی مشهور
 و در کتب تاریخ جمادی نخستین از سال سیصد و پنجاه و
 و و بجوی و کرمی که در فن است از شیرین است و اندر
 و و و و و شیخ ابو عمرو میکوه قرا و در موضع مشهور بکرمی
 نزد یک فان حامی است که بر کعبه و او درین از شیرین
 یا اصل واقع شده و خود کرمی از حیت فاضل و سبب سیاه
 و از کرمی فاضل و سبب فاضل و سبب فاضل ابوالقاسم را پیری
 بود و کرمی بانی فقه و تحقیقات بود و فرست کرده و بدین
 تفصیل ثبت نموده است کتاب لایفیا کتاب لایفیا
 کتاب سبب المدح الحمد کتاب سبب المدح الحمد کتاب
 تحقیق لسان فی و چه البیان کتاب سبب لایفیا
 کتاب تحقیق الفایده من المقالات کتاب منازل
 النظر و الاختیار کتاب ابواب النظر و تحقیق کتاب
 تنقیر احکام المذاهب الفاسده و شیخ کاشی میفرماید این کتاب

تألیف بر سبیل تحفه نوشته شده کتاب اصول فی تحقیق
 المقالات کتاب التبیان کتاب معرفه و جود الحکمه
 کتاب معرفه ترتیب نظام الشریع کتاب التوحید
 کتاب مختصر فی فضائل التوبه کتاب فی تثبیت بنو الانبیاء
 کتاب مختصر فی الامامه کتاب مختصر فی الارکان
 الاربعه کتاب الفقه علی ترتیب کتاب المیزان فی کتاب
 الادب و مکرم الاخلاق کتاب فساد قاعه و دل الامیر
 کتاب الرد علی ارسطاطلیس کتاب المسائل
 و الحجرات کتاب فساد قول المبراهیم کتاب
 تناقض اقاویل المتعارف کتاب الرد علی محمد بن بحرانی
 کتاب الفحص عن مناجی الاعتبار کتاب الاستلال
 فی طلب الحق کتاب تثبیت المخرجات کتاب الرد
 علی من یتوالن المعروف من قبل الموجد کتاب البطلان
 فی رد و ادوین علی الاصحاب کتاب الرد علی
 الزیدیه کتاب تحقیق وجود المعرفه کتاب التفرقه
 بر امیر المؤمنین علی علیه السلام من الفضائل کتاب
 الصلوٰه و السلام علی النبی امیر المؤمنین علیهما السلام
 کتاب الرساله فی تحقیق الدلال کتاب الرد علی اصحاب
 الاجتهاد فی الاحکام کتاب فی الامامه کتاب بیضاء
 الاختیار رساله الی بعض الرضا ساله الرد علی المبتدع
 کتاب الراعی و المرعی کتاب الدلائل و المخرجات

کتاب بایه النفس کتاب میزان العقل کتاب بیان
 حکم النفس کتاب الرد علی الاستسما عین فی المعاد
 کتاب تفسیر القرآن این تصنیف را گویند که باجمام رسائید
 و توفیق اتمام ان یافت کتاب فی النفس
 در حال مجاشی مسطر راست که واپسین تألیف غیر کتابت
 موسوم بفناج الاستدلال این اسمی بجهت از وی نیست
 ابوجهد بر ابوالقاسم منقول افتاد تحت خانکه شیخ ابوجهد
 رضوان الله علیه در باب کتاب کتاب فنی المقال درود
 که وی از غلات باشد که گویند رخ کس از جانب پروردگار
 نه کلمه بر مصالح این عالم و از ایشان یکی سلطان است دیگر
 ابو فر و دیگر معتاد و دیگر عمار و دیگر عرو بن امیه
 ضمری و خطایه که اصحابی فی الخطاب محمد بن ابی زینب
 احمدی بوده اند چنین بنادند که از مردم هر کس خود را
 پیغمبر بنیت و در راه خویش بان بزرگوار رساند البته
 بر خویشین آفراند و دروغ زن باشد قاتل محمد علیه السلام
 مراده از جود و ترسانند در اینکه نه نازل گردید و بکشت
 که در حالت اليهود و النصارى حق سبحانه الله و احسان
 قل منکم بعدکم بدخوبکم بل انتم لیسر الایم الخامل
 اباطیل اخر اعمات قاتل و اختلافات فرقی عذات حقان
 و اصول بسیار است مگر تفصیل جزایات مستش و اقامه
 مستحسن ایشان خواهد بود بکتاب مقالات رجوع نماید والسلام علیکم

در تاریخ مقصد و محل شش برجی که سال در جدولش بود
 از آنکه تاریخ را بشام و آن ساعت و او را در وقت از دیوان
 خاص مطالبات بسیار بود و قریباً بهشت هزار دریم اجناس
 و مقصد داده و جاسازیده بود و ناچار چند بار از شام قیام فرست
 که بهشت از انقلب چیزی و وصل کند میر نکشت و در طلال آن
 احوال دورا خشتی میکرد و بی ادبانه فی از جانب میفایید
 که این دریم را از شام حمله کند تا شکان می بناگاه و خانه
 این دریم بخت و آنچه یافته بقیه بودند و تمام که بیا پیش
 تاریخ کرده و خود او را در کی از جادوین سال مقصد و جدول
 در شام جلاد او و بی از شوق محبت وقت و پس از این می پیش
 باز کرده و از آنجا بصره رفت تا که از کتب اموال آن شام
 شش می متخلص کرده اند و الغرض پیوسته و چه اوست و شش
 که قرار بود تا آنکه از مصر بشنیده و منصب در می داشت
 امیر می باز کرده و رئیس نامی صاحب بهانی می می
 اشکل قرار داده و آنجا او را در دیوان اسدی اصل کرده و در
 بر سه کار شش طخیرت و کفایت بگذارد و تا یازده سال در آن
 می می بر این احوالی سیر برده و پس در سال مقصد و شش برجی
 سیر رفت و در آن تاریخ طراکی شیر بامک ناصر حسن بن ملک
 ناصر محمد بود و برادر ملک کامل و ملک مظفر از مالک الی بود
 کردی ناصر او را بر سالت بجانب جبهه فرستاده و او خود
 بهشتیال بوده و بکره امثال اخیلم نمود و تمیکه در طی طریق

قیصر رسید عرش برآید و دنیا را بدو گفت و این
 در ماه صفر سال مقصد و شش و از هجرت رسول صلی الله علیه
 و آله و سلم در آنست و گویند این دریم در احوالی و العت
 سرجم و او فاق جسد و اعدا و سطلی انچه از غریب شست
 که مردم آنجا را در احوال حیرت بود از جهات او را استخراج
 خدایا و کشتن فخر یا چنین نوشته اند که سال بخلاف و حفر
 خویش در کاغذ می ثبت میکرد و ضبط می نمود و از این دریم
 جراب می طلبید و می حرفی بطور اقطیع کار میسید و انداز
 نگین میسید و در حال چه انی منظم استخراج میکرد و کار کلمات
 جراب حرفی بیرون حرف ستمالی بنده و این از می می
 این دریم را شری می سلا کثیر القف غالب الخلف بوده
 اند و بیت از می حسن نظم او بنظر رسیده

صد مصلی فلا نکل یا خذ و ک	لست اسلمو هود حق المصالح
لا تسلم قد عصی غیر المومنین	حسنات یدهم بالمسلمات

یعنی اند و طاعتگر از من در گذر و مرا در هوای و دست کوچه
 میا و اگر من تا دم مرگ عشق او از درون و شوقش از سر
 میا هم نهد کو که دست تا تو می بی کند و بهو و هجرات
 می بیبازد چه در حال او می نیکی نیاست که تمام این
 به یار برده و این کتاب را بجهلی حشر خواهد
 این دریم بسیار است و در علوم مختلفه دشته و تنوع و از
 اسامی نمایان در دست در می این هجرت افشا و

اثبات الفایده فی آیات الفاتحه
 اثر الراجعه فی اسرار الاله
 کلام الدوز فی حروف اول السوره
 غایه المغنم فی الاسم الاعظم
 الانصاف و الدلیل فی اوصاف النبی
 من الترجیم غایه العجاز فی الاعجاز
 سلم الخراسان فی علم الفرائض
 فی مشارع الرزق اختصار الخصال فی انواع الاغاث
 سبط القوام فی حساب القواعد
 رساله الاراضی بین الامر القاسی
 فیما فی السطوح من المناجیب
 از رسالت و مجامیع و کتب

لک

ابو حامد محمد بن ابی الحدید
 له من کتبه
 اثبات الفایده فی آیات الفاتحه
 اثر الراجعه فی اسرار الاله
 کلام الدوز فی حروف اول السوره
 غایه المغنم فی الاسم الاعظم
 الانصاف و الدلیل فی اوصاف النبی
 من الترجیم غایه العجاز فی الاعجاز
 سلم الخراسان فی علم الفرائض
 فی مشارع الرزق اختصار الخصال فی انواع الاغاث
 سبط القوام فی حساب القواعد
 رساله الاراضی بین الامر القاسی
 فیما فی السطوح من المناجیب
 از رسالت و مجامیع و کتب

مسئله بصره اش را بر علی الشیخ انرا که گفته آن از دار الکتاب در
 قمر الدوله مروزی بنظر رسید میگوید من آنچه را که ابو جعفر
 عزالدین ابن ابی اجدید بر امام الشیخ ضیاء الدین ابن اثیر در
 این تصنیف کرده ساخته بود دیدم و عیسا را خاطر زخانی را
 در این در آن مواضع است و گفتات بیزان بصیرت بخیر
 و کی چون بسیاری از مولودان و تقاضا و مواضع تزیینات
 که است و در گذشته بود و خواستم تا شاره الزمانه و نادر
 افشاست ابن اثیر در قراک کشم و سایر مقطعات و قطع
 است و آن نایم آنجا و ابن ابی اجدید و مطاوعی کلام بیجا
 می ستاید که علی الشیخ مبدآن را فی الحدید کن جابه بعد
 اجتماع سبیل اصبح بعد قاطعها لها و صاحب
 لیل فان هذا الرجل له تعانیف تدل علی عقلیه
 و اعلامیه و سداد مرایه عند مد باعیه و دریه
 من الفنون و قیامه بها و اصطلاحیه و وضع علی
 نهج البلاغه شرحی ستمه عشر مجلدات و ناهیک
 من تصدی نهج البلاغه و تشریح و یا قی علی
 ما یصلح به من کل علم اصولا و فقهها و عربیه و
 تاجها و اسماء و رجال و غیره لک و من وقت علی
 هذا الشیخ علم انه قل من یدخل مسنده لک
 الصبح او یسام صده فی مثل هذا السج و حسبک
 من و احدا لامام فخر الدین و او دد علیه و لکن

ادامه مؤلفه الفریقه الحیاب اعتراف و تشیع و اهل
 جانب الشیعه و وضع و له تراجمه منه بعض جوده
 و لم یکن کتبه الذی دفعه عنیه و وطد طو کلا
 قانی قوام ینهض بها من جاء بعد هذا الکلم و
 انی سبغت یزیدی فقیه و هو متشلم و المتفرقه و
 المساحه و من توفرت لهم الامم علی المجد و طایفه
 الذی اصاب و البواش حاکم را که بعضی من این
 و انشور بخیر بر بعضی مثل الشیخ ابن اثیر فی المثل و ان مانه
 که کس پس از سبیل سرشار و او را دو سار شود و از و نال عین
 روز و روشن بیزم کن شکار کرد و چه تیر و در فون چند
 چندین مصفاست که هر که بگردانست شادی صفت
 انما فی بر و بر کن سبیل البلاغه شرحی فخر کاشته و شایسته
 مجلد و صفت انش و ی بین سبیل نهج البلاغه و تفسیر
 علی الشیخ ابو المین عبد السلام و لیری و زاید و از هر یک
 از منافع معتدل و منقول آنچه بهر جا تعلق داشت با فقه
 دست هر صاحب فکر قی که در اعناق مباحث انشور نکشت
 مواضع موده و عرض و طول مطایفات آن مقدم خبرت
 پیوده باشد میداند که رسید ان بنرمندی یح مرو با و
 و ای کرد و در قد رت عیش و عفت انش او بهین سده
 که با عین چون فخر رازی در انداخته و بر تصانیف ان
 و انی روزگار بسی طر نای زشت و سخنان درشت دارد

ساخته اند و این که غارت داده و بعد غارتش او را بدین است
که در فن قیاد بسیار است و در فن و متحرری شیخی شریف
و او را در هر سخن شیخی شریف است و گوئی چون نقش
او شیخی را که این را بدین پر و از پیوسته است که امیر خورشید
پایه و خسته که آن شیخی نیز از هر شیخی که است شریف است
برید اما که نهشته از این شیخی از این شیخی خود نصف متحرری
مشکلات متنازه و در معار که بدل مناظره بیکان است
انسانه شیخی بل کمال الدین ابو الفضل عبدالرزاق بن احمد
محدث ابی المعالی شیبانی غفرلی که در علم تاریخ و صناعات
اب سراسر اقران خویش بوده ابن ابی الحدید را که کتاب
مجمع الادب فی سیر الامم و الاقطاب چنین ستوده است که
عزالدین بن ابی الحدید المذاق الحکیم الاصولی
کان من اعیان العلماء الا ما حیل و اکابر الصدوق
والاساتیل حکیمان فاضلاً و کامیلاً کاملاً قادراً
الکلام بذهب مذهب المعتزله و خدم فی الولايات
الدیوانیه و الخدم السلطانیه و اشتغل و سئل
وصف و الف من تصانیفه شرح نهج البلاغه
مجلدات و متداخلی هذا الشرح علی سالم معتزلیه
کتاب من جنسیه یعنی دی از احوال علماء و کبریه و از اب
در علم حکمت و صناعات فی فضل ظاهر کمالی با بر داشت
و در اصول قیاد بر این متحرری میرفت در کارهای دیوانه

و بر مناسبت مناسبت کاشته اند و در فن کون کتابها
ساخت و نامها پر داشت از انجمن است شرح شیخ در بیت
مجلد آنچه کتاب بر آن مشتمل است شیخ کتاب بر آن مشتمل
نیت ارباب طبقات و اصحاب جهات آورده اند
که ابن ابی الحدید شرح نهج البلاغه را چنانکه خود را آغاز آن
تصنیع کرده بر سر خزان خواجه دانشور و صاحب هنر پرور
مؤید الدین محمد بن علی وزیر مستعصر عباسی کجاست و نام او
انبار دانش و حکم و مواعظ و ادب و انواع فوائد و فواید
مباحثش بر و چنانکه خود در انجام آن ترویج نموده بدست
چهار سال هشتاد که مقداره ت خلافت خداوند اینکلام
چنین است در هر یافت و در هر جیب مال شش و چهل چهار
از هر گرفت و در هر سفر سال چهل و نه پایی رسانید پس
مجلدات انجمن حافل و محیط میا حل را بدست برادرش مؤید
الدین ابو المعالی احمد که او را تمام اسم نیز میخوانند بحضرت وزیر
عزالدین فرستاد و او چون از مراتب استیازه شئون
ترتیب آن کتاب مستطاب نگه کرد و بدین می شاد و تشکرت
بطور آرد و یکصد هزار دیار نقد بشهر شیخی کرانیه و ابی
شایان برای ابن ابی الحدید فرستاد صاحب تاریخ
نخواب السلف که در تقان خبر و مناقبت حدیث از پیشتر
مورخین ممتاز است در تقریر یعنی از ترجمت خواجه کاشته
مؤید الدین رضوان الله علیه شرحی گفت می آورد و سخن

بازوی من بنیادت روح قدسی برافراختی و کلام بر سخات
 فیض نبوی ترساختی تیری که شبهاش اشوه بی زور و غلام
 منجلی داشتی و کذاشتی که از عراط مستقیم و جاذبه حطی کنار افتد
 و راههای خود پیش گیرم ندیدم خدای که مقتدا انرا که حید
 خداوندان خود و دانشمند دست میدارم و از باب حدیث
 توحید را پیشوایان خویش شمارم پنج ابلاغ را پس از چندین سال
 بیاری تو شرح کردم و تکیه در اشغال خط و خط عظیم شرف
 نمودم از عراط مستقیم و ایضا خط که بی پس نمیدار بود ولی
 اعدا و غیبی کار و شوار چنان سهل ساخت که از کوه بوق
 و بیضا خطی در ترو بود و نیز کردید و بجا آمد رسید بر مقتدا
 آمل نیست که علقی بجهت بشید و باز کار کمال بر روی ایشان علق
 یافت از کرم اندوه و مان بجا طراشان چه شرفی بجا می شد
 و بچه مرگهای عجیب بر شتم خداست و ولت بجا ندان علق
 و ستر باراد و هر کوه سختی بر دشمنان ایشان روی آورده و بجا
 شرف شتم و بفرموده است آنچه شایع در ختم کتاب است که
 و کذا کرد و گفتند که علقه و ایضا خطی بجا کمال و ایضا
 نزول الوعد العظمی عن قدس قاضیه بل کالکلیه لا یطعن
 لا یبلغ الا و هاء و العقول الی حد و دغایا نیز بجا زالت
 سعونه الله تعالی تهتم لنا من شرف و قد دل لنا صغیه
 حتی اصحاب آیه و اطاع عقیقه و فحمت علینا عجل التیله

والمعانی

و اخلاص المطویه فی تصلیف اجواب البرکات و تلیت لنا
 مطالبا لبحر حقیق کانا کلام یشال علینا انشالا
 و یواندنا بدینه و ادجالا این شرح شریف چنانکه میر
 معاصر نیز از برخی مشاهیرین علق نقل کرده و در ذوق متکلمین
 شده و شرح فیلسوف اعظم شیم بن علی بن شیم بحرانی بر شرح
 حکما و شرح میرزا علارالدین حسینی اصهبانی عقب بجا
 بر خط سبب جاریین آمل فی الحدیث پس از تمام شرح انرا
 ارجل ابو الحسن محمد بن احمد مشهور بر شیخی رضی الله عنه از خطیب
 و کتب و کلمات قصار امیر المومنین صلوات الله علیه برگزیده
 و تب بزار فصل از مشهورات علم و مرویات حکم انحضرت از
 سطح من معتبر و اصول موشق القاطع نموده و باب شش
 کرد و است و احیاناً بر بعضی از سخنان حکما و پندهای عرفا
 نیز و اشباه و نظایرها در مسکت واحد کشیده و در ج اینها
 قیله بر کار کمال ساخته و این یکی از فوائد عظیمه و فزایای شریفه
 است که بجا است و دیگر از مصنفات او کتاب الفکت الداریم
 الفکت الداریم است این خلکان میگوید چون ابو الفتح
 انصر صمدی فی الکرم مشهور بن شیر مزی کتاب المثل السام
 فی ادب الکاتب و آن هر دو در مجلد پیردانت و تمام آنچه
 بقیه کتابت و ضامات انرا متعلق است در آن باز نمود
 مردم از روی آن نسخا کرده و هر سوی بسپرد و تکیه
 در مجموع طریف ننویسند و رسید فیه و یب عزالدین

ابو حامد عبد الحميد بن ابي حمزة باين اشركا وکار سخن گستره باين
آغاز کرد و بسي سوار و افتاد و موار و تريت باغ و موار و الوافيا
و معتقدات را که با فقه المذاهب على المثل السائر و موار و موار و موار
موفق الدين ابو المعالي ايند و مشهور در قراقرط و انوار و احمد و

المثل الثاني يا سيدنا	صفت في القلت الذامرا
لكن هذا قلت ذامرا	نصير في المثل الثاني

یعنی در حق این اثر و نقص مثل سایر کتاب فلک را تصنیف کردی
و ما این تصنیف در محفل شایسته کرده و این است که در حدیث
نموده که در حدیث مشهور و مشون خواهد گشت بهم در وفات
که موفی الدین برادر کمال این ابی الحیة در عهده جمادی دیگر
و توفی در سن پنجاه و سه سال پس از وفات خود و جری بدین
در بزرگو در تصنیف و تحاشش پس از وفات خود و زمانه
از یک در عمارت گشت آنکه در وفات او در این میگویند
و کما فیهم اربعین فاضلین لهذا استاد مایه
صلوات الدین علی بن ابی طالب حضرت ائمه علی بن ابی طالب
علیه السلام علیه السلام این ابی الحیة فلک را در سینه و در
نفس این اثر تعلیق کرد که انهم اخلاق کلام و اعضا یوان می
و نام رکن الدین ابوالقاسم محمود بن الحسین بن امام ارشد
الدین و مباهاتی را اصل انصاری را که که از تکلیف غنیة و قادی
سیف الدین می و ضیاء الدین بن ابی بکر بود و حسب حدیث
برای استاد خویش تصعب و زیاده و کثرت از این ابی الحیة

کتابه و کتابی در نفس فلان کتاب است مترجم فیض العارف ابرار
فلان الدائر و او را که در نفس خفیه و غنی خلف و معرفت
اصولین و علم ارباب استادی را بود عاقبت از غرقه فنا و
صفیان علم اراض نمود و بر بنی افشا و در آیه و طوبی س شکر
پوشید و بهائی چند پیش از استیلا سار بر قاف و شوق شام
در گذشت و دیگر از صفات ابن ابی الحدید شرح محصل امام
نورالدین رازی است که در حقیقت لغضی بر کتاب نوشته صفی
میگوید و وقتی من در مع امام نورالدین و قدح متفحصین کتابی
شربت بر کتاب محصل نمائید بودم اکنون بقریب فصل
ابن ابی الحدید انرا در اختیار میگیرم گفته بودم

علم الأصول بفهم الدين من مشهور
اصناف الستة الزيادة واحسنه
له سبحانه قد عرفت شيئا

بسیار خدایه را قتل نمود و او را هم فرستاد است و پادشاهان
بزرگی وی را بر دشمنان خود می کشیدند و با هر کس که خود پسند می
خواستند ایشان را زندانی می نمودند و بر دشمنان و جادوگران اسلام
و پادشاهان نام جام می ریختند و بر یکس بود که در یک جا
توفیق ملوک حاصل می و می فتنه و چه آنان که داشتند و فتنه
از خود می فتنه و قهر از می رسیده و انش شیعی است که
شش طین شب و شش کوب را بویست پس گیت که برین طینی
بزرگ خشم آورد و از مرض گیت و نقض مصافات می سرزد بر

و کتبها ذاتی الخلفاء	حسن العنايته للتزويد
و تقصيرها من الاجل	بهاكتة تحت الحيا المكنو

یعنی اگر از وی بدست که است چنانکه از او می دانند خودی پاک
 خداست که خود بر سر مرکب کی در ختم و عبادت نام کی بر ختم
 همانا مذکاتی رود که برای آنست که می خوانم کی از سانی
 رخت را جام شام و دیگر آنکه در میدان کار کام کارم
 و دیگر آنکه به جبر سیم هزار کام بر نام در چهار سبب مسعود
 که خرد الین احمد پسر مویه الدین فی وزیر احمد و ظاهر مستند که
 جوانی اویست فاضل بود و بعدیک در شش وزارت مستند شد
 صاحب شرط و محنت بغداد بود و خرد الین ابن ابی الحدید
 اکید داشت و که خرد الین بر سر ترک عثمان و خرد الین
 و نبوت او چنان بودی غالب شد که از ملازمت محاسن خرد
 احمد و از چون او را صورت حال معلوم گردید ابن ابی الحدید
 جس کرده بعد از روزی چند بیرون آورد و او مقرب گردانید
 که پس آن پسر نشیند ابن ابی الحدید در مع خرد الین احمد
 گفت که این بیت از آن است

و قد ثبت عن الخلفاء	و قد اتمم شمس طالع
---------------------	--------------------

یعنی خبش نشین از کرامی عشق بزرگش و نفس فریفته را دیو هوا
 و آنکه است آنچه و منه و شامه میگرد اگر چه آوردن چنین سخنان
 از هیچ صواب و راست آنچون عترت منده و میگرد و در کتاب
 هر چه درین فضل است بیاوریم بحسب اترام آورده شده دانما

منقول

استمقر الله من جميع ما كره الله صلاح الدين محمد بن
 در شرب ابن ابی الحدید است قصیده به شیراز جمله مدح و سی در حق
 سی بن ابی الحدید سی بن احمد مدح مطلع آن بن است که

الا ان ناهج الجدل بيننا	ولكنه رحم الله الميرجوب
-------------------------	-------------------------

و اگر از مدح او در حق علی بن ابی طالب رضی الله عنه
 قصیده و کافیه است به بن سهل که

عن يمينها يحدش المسواك	ارحبا جنيل شجر الكلب والاراك
------------------------	------------------------------

احمد و حمید و از سبب علویات است که ابن ابی الحدید از ابن
 ششده و از ده و بشیر و از بن در ستایش است به یونان
 سی بن احمد السلام و ششده از مزایا و صفات ناصر و فضایل
 آن بزرگوار بنظر کشیده و در آنها بسی صفات نغز و معانی تازه
 در قالب بر حمت نخته و ایمان قضا مدح و تحسین و ایضا
 و مطایع کرامت صفت و بهر معنی حدیث ثبات خاطر در
 شصت شصت نغزهای ششده آورده و تقریبات فطیحه نموده
 ششده ششده میگوید این صفت حمید و اجل و شرف اشعار

ابن ابی الحدید است و حدیث بحرانی میفرماید من بعد برخی از
 احادیثی که از وی حدیث شریف ششده ششده در صفات احمد
 نقل نموده بود که ابن ابی الحدید بسبب علویات را بهر مثل شرف
 النعم بر وی و زیر سید صاحب مجد اکرم مویه الدین ابو طالب
 محمد بن احمد طبعی و حرام علی سادست و دلیل آنکه وی نگاه
 نظم انقصا در دین بوده است که ششده از توضیح شیخ محمد الین

فمنه صحیح و عجیب است فاست و از آثار و اخبار ابن ابی الحدید
 استنباطی از اخبار آن متقول گردید ابن ابی الحدید را بر حق می
 میدانم کم خبرت شیعی میماند و میگویند وی از پس آنکه متزلی
 متضلی بوده بطریق است و صدق است حق حشر استقال مؤلف
 فخر الدین طریقی در غریب خود میگوید و ابن ابی الحدید فی
 الاصل متزلی لیستند الی المعزلة مدعیانهم لیستند
 الی شیخهم امیر المؤمنین فی العدل و التوحید و من عباد
 فاول شیخ النبی محمد الله الذی تقدم المفضول علی الاكمل
 لمصلحة اقتضاها التكليف قال بعض الافاضل كان له
 قبل رجوعه الی الحق لا نافع من كلامه الا ان الله علیه السلام
 و التبرع من غیره من تقدم علیه و ذلك فیه تزیل و انفع علیه السلام
 انهم و هو جید انهم و هو غیر جید میمعا که در حق است
 از اهل سنت اخبار متزلی ابن ابی الحدید است و این سخن حق است
 بظهور آنکه که شیعه خوانند در مقام الزام ایشان بحجرات وی
 تشکیک کنند و باضافات و اختلافاتش احتجاج جویند و آنکه در حق
 نقل متزلی صورت باشد شیخ ابن ابی الحدید را حقانی و عالم سنی را
 چنین آورده است که ابن ابی الحدید را بر وی گفت چگونه در حق
 و تحقیقات امیر المؤمنین علی علیه السلام از خلفاء است که در حق شیعه
 در روایت ابن عباس رسیده و گفت از اصحاب کرام صحیفه انصاری
 اینکلام یعنی علیه السلام شهادت داده است گفت عبد الحمید بن

ابن ابی الحدید

ابن ابی الحدید گفت ابن ابی الحدید را شیعیه است تا آنکه گفت سخن
 در استنباط بر آنکه تو از علم رجال اطلاع بر تراجم علماء بهره
 داشت چنانکه ابن ابی الحدید مشهور است باقتضال کلام فخر الدین
 شایخ انفرقه است خود در تصانیف و اشعاری که از وی
 نویسد تصریح نموده بر وی اعتراف نموده که وی متزلی است
 استی و بر حق از عامه متزلی بودن او را مسلم دانند و مع ذلک
 او را از شیعه خوانند بلکه معتقد متزلی را عموماً بجرم قرب عقیدت
 ایشان از سبب شیعیه از سلسله اهل سنت خارج نگارند و قول
 بعضی از تشیع جاریه از وی در حدیث سازند چنانکه
 صلوات الدین صدیقی در صفت خبر و دانش می گوید و لکن اذ
 موافقه المزیزیه الی ان اختار و تشیع و اهل جانب السنه
 و ضیع شاه عبد الوتر صاحب بندی در کتاب الحقه الاثنا عشر
 بی برای تعدد مکاتب شیعه قرار داده و آنجا از در حدیث
 اخباری آغاز کرده و سنی و سنی را در حدیث و دست از جمل
 میگوید و یکدست و اسم اکثر و بعضی شخصی از علمای زیدیه و بعضی
 فرق شیعه غیر از امام بر نه اول در رجال و موافقه نماید
 که وی از متزلیان اهل سنت بود بعد از آن از وی روایتی نقل
 کنند که دلالت بر اطلاق تاج سبب سنیان و نمایند سبب حق
 عشره نماید تا طرآن ضبط الحقه و حکایت بر آنکه این شیعیان
 با وصفت شدت عصبیت و آن جهت نقل این روایات را بر آورد
 و بر آن سکوت میکردن سخن تحسینی صاحب کشف که فیضی متزلی است

و خطب خوارزم که زیدی غالی است و ابن قتیبه صاحب صراف
که از فضی مرقی است و ابن ابی الحدید شارح نوح ابی الحدید که شیخ
ابن قزّال جمع نموده و عالم عالم مفتی فاضل محمد قلی غاصب
در کتاب مستطاب تعلیق لمّا بعد از وفات و تصنیف مرقی
عبادت عبد العزیز صاحب درایع عام میفرماید و حوی شیخ ابن ابی
باطل غفیل است از اصحاب قزّال حضرت بود و انگاه از
لفظ مجمع الاواب فی سیم الاغاب تألیف شیخ کمال الدین بر میگردد
که در وقت نقل نموده میگوید و چون از باب ابن قزّال انداخته بود
جلد قلمین تحت خلافت اصحاب ثمانه در مقام نقل خلافت
اصحاب ثمانه استدلال بقولات و منقولات و حکایات و
روایات ایشان صحیح و درست باشد و شرح او که برخی البلاط
نوشته دلیل است قاطع بر اینکه او قائل بحیثیت امامت اصحاب
ثمانه و اینکه ابرام است بنیاست موافق مشی اهل سنت و جماعت
استحقاق در شرح مشهور سبع حلویات در ذیل این که میگوید
و دایت درین لا قزّال فیمنه اخری لأجلک کل من تلخیص
چنین مستطاب است که این ای که علم و حوی کرده منافع
مطالعنی است که در اشارت بقدر این مرقی کرده و شیخین را
بجا بر که موجب علوه خواهد بود و مستطاب و او چه مرقی انکشاف
نفسند و با اعتقاد و تفضیل علی بن ابی طالب علیه السلام
بر سایر صحابه بهیچ وجه صحیح دانده و در باره ایشان هیچ
افسار و ناراضانه و چنانکه می خود در شرح مرقی بن

مطالع قریح نموده و بعضی علی را در خلافت علی انکار کرده
و گفته است هر که انصاف و داند که رای حق و حقیقت
صحیح چنین است که داریم و یقیناً ان گفت که یقیناً
از در واقع گفته است که انظر از این داشته آنچه که یقیناً
عن الشیخ الصدوق علی بن محمد البوشی ابن ابی
ابن ابی الحدید کان رأی حکم الله اهلکم بیاطین
اسوده و حشره الله مع من احبته محمد بن یسار بن یزید
در حال کبر خویش تصریح میکند بر اینکه ابن ابی الحدید را شیخ
و نخستین خیالی است بسیار عام و استخفافی است از شیخ امام
الحاصل از حدیث اینکلمات و اشارت سابقه و آید و مطالع
عبادتی که در شرح نوح ابی الحدید بنیاست ثبت اقامه و در بعضی
درینکه حقیقت مشهور و ثبت اقامه و مقتضای است لا یخص
در اینکه با حدیث معتضد و سخاقت از بر صاحب شور و کجا و غیره
و در است با حدیث و یقین میکند که ثبات شیخ ابن ابی الحدید
در مقام نقل مستطاب لای بر خلاف من و کتاب تجارب السلف
مستطاب است که در واقع اندازد و از الدین مذکور و برادرش مرقی که
از بنیاد و بر و ن و در دنا بکشد و ابن حقیق را و شاه و ناخته بود
و مهمات عراق و بغداد و تفویض کرده و در دلی پادشاهی
تمام داشت چون حال عزالدین بن ابی الحدید پرسشید و در بر
او در آمدن حال بخندست و او را به افضل العالم نصیر الدین
حوی قدس سره و در وقت و اسن او گرفت و گفت

و کس از فضل بنده و که بر بند و حقوق عظیم دارند گرفت اند
 و خواهند گشت و اقامت من از کم که خواهد بنده کی باو شایسته
 بنده و در خدمت باشد و در باب این و بزرگ شایسته کند
 خواهی بی وقت روان شد و زید و یار و یاران منقول
 داد و محبت خواست و بدو کار رفت چون به شایسته
 بدید و است که بجای آمد و از وزیر برسم منقول
 زانو زد و گفت و کس را از مهر بیرون آورد و اند
 و بر لب پا و شایسته شد که ایشان را با سار ساند
 بنده و کمتر بین را از دستک و شاه و از من ایشان
 کشت و ایشان را از او گشت و از این معنی مادر بنده
 با شاه و بر من رسانید و شاه بخند و گفت اگر من
 خواستی تو را بکشم تا این خاتمت گذاشتی و در حال
 عافیت بفرمود و هر دو را باو بخشید و وزیر منقول
 آمد و ایشان را عطا نمود و با جزا الدین بن ابی الحدید
 گفت بخدای که اگر در قبول شایسته تو نمی میرفت
 نفس خود را فدای تو خواستم که تا ملاقات آن
 لعنت باشد که تو با من کردی نام را بسبب شرع
 نفع البلاغه مخلص کرد و اند می خال الدین میگوید استخار صرا
 و ما اخذت بنده و کان بمن مخلص من القتل و از او بر می آید
 سوختن الدین حدیث بنید و المولى السيد خواست فضل الدین
 قدس الله سره و قرض الدین از کتاب بنده از احب بنو قلد
 والشیخ تاج الدین علی بن اعیان

ابن ابی الحدید و قرضه فعل صم
 منقول از حدیثی که در این کتاب
 سوختن الدین حدیث بنید و المولى السيد خواست فضل الدین
 قدس الله سره و قرض الدین از کتاب بنده از احب بنو قلد
 والشیخ تاج الدین علی بن اعیان

بکشتن بر منی از خواجه به بعد و کجاست طریقه که بشن اخبار و ترجم
 احوال و در سبک واحد تواند منظم بود و از نسخ تواند و حسن
 و ضایع می تواند معده و کرد و از قبل حکایت میباشند محاور
 که از این تفسیر باطل است و المکملین و بعضی حسن منقول نقد علیه
 دیگر مشایخش روی داده و تفرص زلفی که امین از تفسیر فیه
 را ندیده می خواند است از معاصی می شود و امین
 صحت انشعاج جعل و تفسیر منوال قطع کرده و در تفسیر با اثر و
 ذیل منوال حالات آن بنده افاق و شهده افاق میرا و کایم
 و در شرح بنیفره از کتاب شایسته بن حنیف که فرموده است
 مله کانت فی امید بنی خلد من کل ما اخلت الحماض
 علیها قدس قدم و صفت علیها نفوس احرب و ایشان
 حکم را بسبب تمام در ضمن فصل ای و بنیام و در شاه میگوید
 شریف علی بن برنجی بن ابی زید و فرمود که یک خلیفه ابو بکر را
 که پس از خلیفه فاطمه سلام الله علیها بنده است و بنده
 کشته شد و از ایشان که میگوید بنی خلد است و بنده
 از آن لشکر میگوید ابی فرزدک روی سخن با کیت و این ترجم
 با که میکند گفت تفرص که تفرص میکند گفت اگر تفرص بودی بسوال
 حضرت یغثای خدیجه و گفت این غازی و غازی بنی خلد
 سیدم الله علیه کثر و چندین کار می کرد جلای علی علیه السلام است
 گفت این لغز نه ایست استان ملکاری و کتیبه داری است
 کثرت انصار چه گفته بود که خلیفه میگوید امینا شرف انصار سخن شما

ابن ابی الحدید
 منقول از حدیثی که در این کتاب
 سوختن الدین حدیث بنید و المولى السيد خواست فضل الدین
 قدس الله سره و قرض الدین از کتاب بنده از احب بنو قلد
 والشیخ تاج الدین علی بن اعیان

شاید این کشته و مقاتل که خداوند شهادت برساند که کشته شد
بر طبق رای علی علیه السلام بماند برده است تصدیق بر روی وی
صلی الله علیه و آله این را بگویم رسید بود و لا محذور و انچه از
عمر و خدایت قوم آنجا است آنجا میری کرده و بی عیب و نقص
نزدک را چون فاطمه از او بگریخت و می گریست و گفت ای خدایت
چشمه پرست فرمود انا لا یجیبه الا یقوتون فاطمه فرمود
رسول الله اینک با من بر سر بود و در میان ایند حق خویشین
میطلب نماز او داشت کشته بعد از این بود وی که که ای پسر
صلی بنی عباس علیه السلام و امین الله و شهادت داده
آنگاه عمر بن الخطاب و عبدالرحمن بن عوف بر خلاف کوفی
و انچه از آنکه رسول الله صلی الله علیه و آله حاصل اینک را بر سر
می میفرمود پس او بگریخت هم تو هم علی و امین الله راست گفتم
و هم اینان همانا قول او باشد از آن رسول الله بود و راست آن
بزرگوار بر حسب آن اختیار وقت شهادت از خود زد که بر عید شسته
و باقی را گفت میفرمود من نیز از چنین کنم و ایمان را مخلوقا طواف
سوی کند و کرد که گفت نوزاد فاطمه فرمود و با او که داشت
و سپس علی بر همان منوال میگذشت که او بگریخت و داشت هم
بعد وی و هم در خلافت عمر و عثمان علی را چون کار بست
و صوابه افتاد که آن اقامه در میان سرگشته و بگریخت
یکی که خداوند را حکم و دیگر عمر بن عثمان بن عثمان و دیگر عمر بن
نیزه و او را که از آنکه بعد از وقت حضرت امام ابو محمد سلام بر سر

پس برین ایتر بود و آن زمان خلافت مروان آمد و شش کبر
خیزد و می صافی گشت و او جدا قطعه واحد با پیش پلین
باز کرد و عبد العزیز با پیش عرب باز کرد و شش خلافت خود
عبد العزیز رسید نخستین خلافت کرد و گردانید حدک بود که حسن
حسن بن علی علیه السلام را و برایتی علی بن الحسین علیه السلام
بنامه داد و خود و از آنوقت در دست اولاد فاطمه بود و عمر
و گذشت و امیریز بن عاکبر رسید پس حدک را از بنی فاطمه
گرفت و همچنان مثل آن گذشت که شش مال مروان با و بدست
انجامت بود و ادوات ایشان نزد ال پیست و بنی عباس
خلافت رسیدند و چیکر سفاح بخت شش حدک را بعد از
خمس پس حسن شنی باز گردانید و پس از وی منصور و از آن
قبض بنی الحسن حدک را نیز گرفت و بعد از او پیش محمدی
و اولاد فاطمه با پیش او افتاد و میان او موسی الهادی و جبرئیل
از شش از ایشان است و او را گرفته اند که موسی بخلاف شش
پس از بغا هجرت نمود و ش عروقت و جل بن علی شاکری
داشت و کرد که ستم انجامت است

اصح وجه الزمان قد حكا
سبد و سادن هاشم فلکا
و از این قصه در دست آل فاطمه بود و متوکل علیه السلام ایضا
عمر بن زید قطع داد و در القدره بود و خود که بنی عباس صلی الله
علیه و آل خود است مبارک از ایشان بنی فاطمه عزیزی آن
نیز در خود دارد و چون میگذشت که در قوم بنی عباس

و از این اموالی فراوان می باشد عبد الله بن عمر بن خطاب را مردی
 بنام بشیر بن ابی امیه شقی از بصره بدست فرستاد آن
 غلام را بدست خود برید پس بصره بدست مفلح کرد و بد
 این تحصیل کرات انتقال فذک بود و روایت اشباح فاضل
 او را بود و میگوید یکی از علویان مذکور را معنی بن می نامیدند
 و مردی فاضل و ذکی بود و بدست گرفت و او را در سرش فذک بست
 منیر شخیص چه مکان است گفت که بگو گفت خواستد بر منی که
 حق خلافت او را نصب کرده بود و در وقت خاطر و لیل با منی
 اظهار کرده باشد و حق شخیص بر آنکه که ایشان در غریت خود
 بیچگونه سستی نه اند لا حرم زحمتی از نهال نمی بارید و نه وکی
 متکلمی نامید که معنی بن تقی نام داشت از مردم بدو بیست
 کرده که از خلعتی اندک بود و از بعد عطی و خطری نه داشت
 گفت نه چنین است فذک مختاری عظیم و مستغنی بلیل بود و بعد
 تمام نمی که امر و در کو دست تحمل داشت و هند ابو بکر و عمر
 در منع فذک جز این بود که معنی حاصل آنجا نبرد می خاص ایشان
 در خلافت نه اند تحصیل نمود و از پسین جده فاطمه معنی و دیگر
 بنی هاشم و آل مطلب را از معنی که در پیش داشتند نیز محروم نمیدادند
 که فاضل از طلب طلب و ریاست عا ریشتمال کرده بود بین امر
 فذک بر چه بود و در معنی بشید رسوخ نموده و بچه افاض
 اظهار ایشان معلول گشته و انجمن از جعفر اراضی میلان است

المنع

و در منع مملکت غیر ممکن الزوال گیر و از معنی بن فارقی
 سسته ال کرده که با فاطمه در بسا و عا فذک را سسته بگوشت
 از معنی گفتن پس چرا ابو کر با فذک خلافت را صادر میداشتند
 که نه است و بر این دیگر مردم در حق او قصاص کرد و شیخ بنم نموده
 و بر ابی بر سبیل طلیعت و مزاج او را اندکی قیل الذعاب و عا
 انچه بود و در عاقبت ناموس حرمت بر وجه کامل میکرد و نموده
 اگر ابو بکر از ملک فذک را بیضا یق و محروم می بنی طریقه
 بر صدق کلام و طلب ابی وی از شتاب کذب بنا عظم مینا و
 به عا و خلافت را بر ای شوی و طلب میکرد و ابو بکر در و ش
 و معنی و در کلام وی سیح و لیل داشت که در عا و قواست
 بنا امر بزرگ بین و معنی است میزان طاهر عا و بود و لازم می
 که در انچه عقیده نیز جز عقلم و موافقت مع خیال نمیداشت و از سسته
 خلافت کلید فرو داده و امر است بشوی فاطمه را که او را بنا
 از پسین هر چند در تخرج و عا و جزل بر آید و ملی در حقیقت کلا
 سیح و معنی می شود و در پادشاه جزو چهارم میگوید بسیاری
 از مردم را اعتقاد است که او نیست

بشیر اشباحی بیکه بنده
 از این بن معاد است یکی از عا عا که نام وی شیخ بکران
 کرده و میدارم گفت این شتر از نرید میباش گفت نرید چا بیکه
 حسین بن علی علیه السلام را زود او پرده ناید بین سبیل کز و آن
 از عبد الله بن زهری است و می بیند دست چند برقت تا کن

در منع مملکت غیر ممکن الزوال

من تویح کردم و گفتم ای بنی امی که صاحب بیت آرزو می شایست
 از جرح قید مزاج برای پیش خورش میکند با آنکه از آنکه نقد
 کس با حسین بن علی نبوده تا بنده در شرف و کبر و زاری ایشان
 اظهار نشاط نموده باشد پس اگر میخواست بنی از خود مناسب
 احتمال بطل کند لازم بود که بگوید جسوع بنی با شتم من حق اهل
 کی از حاضران گفت شاید بنده این شرف در بشارت و قدح خمر
 و بر این احتمال جرح الخزع صبح خواهد بود و گفتم آنچه بطل اهل خبر
 استماع شده است که در عین حصول بر حسین سلام الله علیه
 این بیت انشاء کرد و جایز نیست که بگوید احتمال ترک قبول
 که بر و غیر متقول که از شتم من بگوید و زنا یک خطا می باشد و متقول
 و استقام در خانه حب الدین عبد القادر بن اده و اسطی که با
 در سه خطا می بودم امیر بایکین و می که عاقبت الی اهل شد
 با جعفر بن علی حاجب بزر در آنجا بودند محاور مجلس بود و احد
 اشارت بن زهری کشید و اینکه مسلمانان کجاست و شک در نه
 و تازی شب در میان مسلمین و مشرکین مایل شد این یکی بین
 و و بیت از شرف او تمام که مناسبتی با مقام داشت مثل نموده
 لا اله الا الله محمد رسول الله

ما ذنر حتی ذافلتهم و تنازعتم فی الامر و عصیتهم من بعد
 ما اداکم ما حقون منکم من یوید الذنیا و منکم من یوید
 الاخرة ثم صرکم عنهم لیبتلیکم و لقد عفا عنکم الله
 ذر و فضل علی المؤمنین امیر بایکین مردی صحیح العقیده بود
 و جعفر بن شعیب الحال صاحب الله و لا یحیی که قول ابن ابی حمزه
 در قدح احتمال انشاء و نیز بیشتر آورده قدح است از نیست که گفته
 و لا یجوز ان سیرک المنقول الی سالیس عنقول چه در خودی
 از کتب متبهره و تواریخ صحیحین رسیده که بنده این شرف در خبر
 حره انشاء نمود این خبر در عقد الغریه میگوید و بحث مسلم
 ابن عقیله سرور اهل المدینه الی بنو مدینه فلما القیت
 بین یوید جعفر بن شعیب بقول ابن ابی حمزه یوم احد
 لیت انما یوید یوید

فقال رجل من الصحاب و سول الله صلی الله علیه و اله
 ادتدعت عن الاسلام یا امیر المؤمنین قال بلی انتظر
 قال و الله لا سالتک ارضا ابدا و خرج عنه و ابو جعفر
 محمد بن بربرطری و ضمن که یک متعهد خلیف در سال و بیست و
 چهار هجری انشاء کرده و بخت و زرش عبید الله بن سلیمان بن
 و تاجی بیست یوسف بن یعقوب بنده و فرزند متعهدی بعد در آن
 بود که بیکتوب بر محمد بن سلیمان از علماء و غیر هم قرائت شود
 این عبارت روایت میکند که فادق باهل المدینه

فی وقته اخره التي لم تكن في الاسلام اشنع منها ولا
الحش نفسي عند فضله وخلقته قد انتقم من اهل
الله وبلغ النار لاعلاء الله فقال عباها بكسوة وخلقها

ليشركه

ليشركه ايحيى بعد وشدك
جزع الخرج من قع الاسل

بسم الله الرحمن الرحيم
مره بان نكل جبهه ومانعي من ان يمشي كدوسين رويته راس
مباركنا امام ابو عبد الله عليه السلام نراين نكل كروه باشد بر چند
مواقت نكل به مقام و قه عرو به عتبار ما سبت لفظ قريش
فرو نرا افاده باشد و در مسئله اسلام ابو طالب ميگويد
حقيقت حال در انچه ال بر من مشبه است محمد بن عبد الله
ابن الحسن بن علي بن ابي طالب كره او را نفس كره ميچاند
نام كره منصور نوشته ميدهد فانا ابن جبر الاخياد وانا
ابن شرا لا شرار وانا ابن مسيد اهل الجنة وانا ابن سيد
اهل النار انفرزه ابو طالب است به قرب محمد و عدم تمام
در حق نياي بزرگوار خوش بگوشا دست ميد به باري انباري
در اسلام ان بزرگوار رسيد و اخباري در انيكه وي بر دين
قوم نميشد كره شده تقار من مرج و بعد لي ان مقام را نظر تعين
يشتين نزد حاكم نموده است و تكافؤ امارات و تراحم او را
توقفت خواهد بود و تار اين است كه انسل از موار و ايجاب نفني
باشد تا سخن بر تني بر شيد دست ايد كه گفته امارت از جانب ما

شواهد بر اثبات و از جانب اهل سنت شواهد بر نفی و الاشهاد
على النفي پس تحريم استدلال بر عدم اسلام ابو طالب
اينست از موار و اشيات متضادين است قومي ميچاند
ايند قومي قامت شواهد كند كه ابو طالب مال متضاد باشد
تلف و نموده و قومي بر انيكه وي خدا الموت بر دين سخن نطق نموده
كه انا على دين الاسلام نكل از طالبيين در انصركي كني تصنيف
كره اندر اسلام ابو طالب و نكل از ان بزرگوار قريش و در حقا
كه بخله خورش نكل و كره بزي در صحت الكتاب بنجام و قومي
من بر خلافت را ميصفت بود اما و انده شتم كه شرط لفظ
بجاي نيامد اما كره نكلت و اوار حق وي بر هر مسلمي و در تار
قيامت واجب است چه اكران بزرگوار بودي اصلا
نمور نموده وي لا جرم اين اشعار كه هم بخله كره مقدار و مي
دارد و هم از تصحيح اسلامش انكار بر خط بر انچه نكله شتم

لما مثل الدين شخصاً عاماً	دلا ابو طالب و انبه
وهذا بذكر بعض الجصاصا	فدا انيكه او ميچاند
واذكر في مكان على شامسا	نكله بعد ثبات باسي
قصصا قصصاً و انفي شامسا	نكله بغير حق بعد ما
ولله في العالى حشامسا	فدا و انما نكله
جهول لغا و جبر نكله	و ما شكم كره طالبي
من نكله نكله انما العلاما	نكله انما العلاما

يعني اكر ابو طالب پسرش علي نبو و ندي كره و دين مدين

روان یافتی و برپای ایستادی و بر جمل صاحب اسلام گرد
 و قهر شرب آب طالب آغاز گشت فرمود و علی بن ابی طالب
 یاد و نام خود را بر در گشت و گوهر شام بجای گذاشت این
 آنکه در راستی کشود و جبهه ایستاد و بزرگی تمام فرمود و تمام
 محمد ابو طالب را از برادران بیو و سلسله ای و بجای گوهر
 چه زیان کوفی المثل و این که کس فروغ روز روشن بر آری
 شب و بچرخد که ایاز فتح این پندار افروز و چنانچه زیانست
 و در ذیل امیر المومنین علیه السلام با عبید الله بن جراح
 در جواب رسالت و بی از فتح آن امر حضرت بخروج از مدینه
 بکنی که در بیع داشت میگوید و آنکه هر چند یک سیر مسی ابی طالب
 در تمام عمر بحیث خواهد بشیر علی بن ابی طالب خواهد بشیر
 و کز آن قبایل عرب تمام آنها بعد از آن بزرگوار تنها بلی
 علیه السلام هستند چنان حادث و برین است ایشان را که چون
 کسی از ایشان جماعتی را کشته آقا قلی خود را دست تو خورانی
 از او کشند و چنانچه او در گشت و کفر می گشت هر که در میان
 کسان می معلوم جاده و فریدشان فرود تر از و کز آن است
 خویش از وی بخواهند و کین از او باز جویند هر کس که تقصیر
 ایام عرب و عرب و مقابل ایشان بگردید یک با آنکه گشت
 مسلوک و میرت محمودین پس از روزگار و بر این چنین است
 و حق در نزد شریف اجل نقیب ابو جریج بن ابوزید بن ابی
 جهمه العتب تألیف ابن کلین بخوانم بناسبتی کلام انعام

گشت که موبورین عرب بکثر تر از علت رسول صلی الله علیه و آله
 آن کین کین موجب برشم متنا و خویشین از علی بن ابی طالب
 می جسته من نقیب گفتند بر حق را از طول حیات مرا از من
 بعد از رسول الله عجب آنکه گویند که قبال قریش و طایفه عرب
 با آنکه از دست حضرت حکوفی سوخت داشتند و الهای فروخته
 او را بر سبیل فکرت و خیل کشند فرمودین است لی آن بزرگوار
 بعد از رسول خدا رسرت خویش گردانند و رای عبادت و این
 خدا پرستی و طاعت کلام الله متضمن گشت و از آن در خستین
 و شاعر و برین یکبار و دست کشید و بشیر افروزش فرمود و شیل
 آنکه مردی خفاک از قالی تو به فرود رسم سبایان قایم و بشیر
 در میان حبال پیش گرفته باشد و از الطوفان و لالت است
 و طهارت حضرت لازم امانت و خضوع را بدین پیوسته کرد
 که در خاطرهای ایشان چیزی که هیچ فیلد اندیش قلی آن
 بزرگوار بود و اگر یکی از کینه حریان عرب میخواست که تعلیم
 و تعلیم وی بخرد و روز و البت تا با جلد وقت در بیاضت بعضی
 بر صیت خویش نیتوانست پروا خست و آنکی خود اجل مقدر
 پسبانی است مقرر که الا سبل خسته حصینه گفتن این
 حدیث خالد که میگویند بسته ابو بکر میخواست امیر المومنین را
 در نماز قبل بسند صحیح است گفت بی جماعتی از علوی و بنجر را
 وایت میکنند و انجکایت هم شاد صحت آن و ایت است
 که میگویند مردی بزرگ از بن العذیل صاحب ابو حنیفه و از قوی

به خنقه در حوزة خروج از صلوة بجای فرستاد سلام سؤال کرد گفت
 حاضر است که ابو بکر در قنبره گفت ای کاش که سال گفت ابو بکر
 چه گفت گفت تو را بکلام ابو بکر که کار است وی سؤال کرد
 تا در کرت سیمین فرج خزان گفت زد که ای خود را باند که بهمان
 از اصحاب ابو الخطاب است من گفته ام ای تو در حوض است و من
 خاله چیت گفت اگر چه امید اند است از او است میکند اما
 مرا راستی آن دست بود و بیا به دست و من از جد ابو بکر است
 نه خاله چه ابو بکر می متوجه بود و الله در خلافت انصاف فرمود
 که بهر خلافت و من مذکور و خطاب غاصب را از خلافت بکنند
 و بهر خطبه قتل علی بن ابیطالب را از قوافل نماید اما خاله چه در
 ذات خود و لیری بهادر بود و بهر نسبت بجای علیه السلام بهر
 کند در گفته ای خاله تو انستی علی را گفتن گفت پر از تو انستی وی
 شعله شعله بود و علی عاری از صلاح پس هر دو ای انصاف
 بنیلت شدید کرد و انکه در پردی هرگز نخواهد فرستاد گفت بر حال
 خود و است امید برید بهار است خندید و این صلوة بجا و
 فرمود که کم خالمانی و هویشانی یعنی بسا مردی که
 با مردی است و از این سؤال میکند که سید از انکه تو در
 شید را بظن میانی انچه فرمود اینصحن بکار و از اشاری
 که در معنی بجا عارف و سؤال عالم از برداری چیزی یار
 گفت ابو طیب از در غمی که

صحنه در دستا بجد | الطویل طریق نام بطول

تکلیف است سوال اشتیاق | و کثیر من بدیهه سلیل

یعنی چون کاروان بخیر رسید پرسید که آیا راه ما خود را از
 و یا با و از میانه و ما مساحت بخیر امید انشیم ولی این سؤال
 از انرا که کرده بود که عشاق از در اشتیاق بسیار و انست را
 پرسید و محض مشتاق خاطر سؤال خویش بکر میکند انصاف
 این شعر بشود و من این فرمود و گفت ای من که من بطریقت
 از سرش استهلا کرده ام از کیت گفته ام از سر بنانی مغربی صد
 انقباض است که من کلیدم استرید بخیر و شایان
 چند بار فرمود بارک الله عليك انچه فرمود انکیت تهر رس
 و تمام و بهم و بقر است جبهه باز کشیم و بطریقی چند پس این
 تفصیل بهم رساند که او را انقباض ابو جعفر بن ابی زید و در
 قصد نبیست روی داده حکایت میکند و شکوید از انقباض ابو جعفر
 پرسید که آیا پس از انکه قبلی قریش و انچه فرمود
 بر این را می شیطان بهر استان شده که در بر بطنی می را بهر
 بر سر غیر فرستاد و بهر بیخ جاعلی آن بزرگوار در گذرانند
 و تمامست قابل خویش را انوده خون پاک سید لولاک
 سازد و شباهت بکرده که در منزله انحضرت را فرود گرفته
 پس چرا عزمیت خویش نجات نرسانید و از شام تا بام
 در دور انرا ای پاسبی برده باشد بهرسته را قدم نموده
 انکه دور و ایات رسید و است که انچه است از دیوار بالا نشد
 و دید که شخصی خود را در زیر پرده انحضرت می نهفت و خفته است

و یقین داشتند که او پیغمبر است آن سر آن انتظار و موجب
آن فرصت چه شد گفت بنی کره ای که این را می زد و بود
از روز انشب عزم واحد بقصد نقل حضرت که گشت گشت
بود که در غمت بیل نوزده را از او پیش کشد اما ایشان حالت
از غیر بطن بنی عدنانست بودند و این بنی و اتفاق را از
عدنانست یعنی می داشتند چه را که یکدین تدبیر الهی بود
ابو العترة بن هشام و حکیم بن عزام و رستم بن اسود بن
و این سر از بنی اسد بن عبد المزی می باشند و ابو جهم بن
هشام و برادرش عمارت و خالد بن ولید بن خیره و این سه
از بنی مخزومند و بنی مدینه پسران هلال و عمرو بن العاص
و این سه از بنی سعد و امیه بن خلف و برادرش ابی و این سه
از بنی محمد و نصر بن عمارت و این یک از بنی عدل است
و این خیره شهاب بن عتبه بن عتبه بن عبد شمس سید و او چند
کس از انجاست و ملاقات کرده ایشان را و انحضرت نمی نمود
و گفت الی عدنانست از خون قریش دست نخواهند گشته محمد
و این بنی امیهن و پاره ای که از دودری از دیر قریش میسند
و انتظار می بردند و می کشد عزم در کرد و عتبه بن زید
رئیس بنی عدنانست و شیخ بنی عامر بن خیره و که بعد از ان
علامه در عزم ابو جهم و یارانش انشب رختا پدید آمد و در
ایمان بر خیزد و از سیدی رفتند و بر بر و سبزه را می کردند
و هیچ شک نداشتند که وی مقصود ایشان است ای صلوات

در

انشاء می بود و جمل مدافع از او می ساخت و عزم ایشان می
و ایشان بنی در میان انبک و در کت بوده که کاه اقدم داشته
و کاه اجام آنجا که با بر می گشتند حالی که کار گشتا بر قریش
واری سبکی چند و جو و شش را باز از پس سبکی یعنی علیه السلام
می زدند و انحضرت از الم یزدی حبیب و انجی است می شنیدند
میشد و در کار سبک است و جو و آن بر گوار قرار گرفت بود و با
حالی بر جان منوال گشت و علی الصبح که بر خاست انام
میدار گشت از سبک سبک بنی کوته و کزده بود و اگر سبک
انشاء بجایب مدینه رفت و بکه در میان قریش میانه می
در شب و یک گشت می کشد که ابو جهم مدینه را که بعد و نا
العزم بوده و می کشد که قبایل قریش از غنیمت کل محمد
و صفای خیال قریش باز میستند و در حرکت متاثره قریش
میزد و پاره ای تر و خیره می خوانند و می شنیدند که بود و کشته
آیا پیغمبر و علی صلوات الله علیهما داشتند که انشب عتبه بن
زید انکار انکار را بخار نمود و قصد عزم قبایل قریش و غنیمت
گشت انشب از پیغمبر فرستاد می شنیدند و از علی علیه السلام
میدان شنیدند که داشتند و رسول خدا یعنی در حق منظر
میفرمود که روزی با او شاست آورد و گفت ان یکن الحق
خیر حق صا حیا لعل الاحسن و اگر هم فرض کنیم که می
از من عتبه آگاه بود و از فضل آن بزرگوار از جهت بیست سال
خود خواهد ماند و علم وی بنی عتبه از قتل محمد موجب سقوط است

عظمت و شرف گری نخواهد کرد و بدین سبب که هر چه در پیشگاه او
معلوم بود که قبایل قریش متفق خواهند شد و از غرضی که بر آن
اتفاق کرده اند منصرف خواهند گشت بجز طعن غالب و عموماً
بر آن بود که در انساب بجای رسول الله عرضیه تنهایی بر آن
خواهد شد و شفا سینه های سوزان خواهد گردید و در باب
اخبار و حالت رسول الله صلی الله علیه و آله میگوید ابو جعفر طبری
گفته عایشه روایت کرده است که علی بن ابی طالب عیسی بن
عبد المطلب و فضل و شرف پدرین عباس و اسامه بن زید و
شهران غلام پیغمبر و اوس صحابی از اهل مدینه که مباشرت رسول
رسول الله بودند در آن جهت اختلاف کردند که آیا آنحضرت را برین
گفته و فضل و شرف بیانی پس خدا تعالی مقدراً ثوابی بر ایشان سلسله
ساخت که تا است بجا است تا این ایام و انشاء الله تعالی در
این وقت که نیکو از کموی سیدی بر آن آمده گفت غنیمت
الشیخ و علیه شایعه یعنی پیغمبر ایشانند بر جای که باقی
در کالبد مبارک باشد و کس ندانست که آن قبایل که بود در میان
بر خاستند و دستور عمل کردند و عایشه پس گفت که استقبلت
من امری ما استقبلت ما عتله الا انساناً
بر او نیکو بعد از آنکه شستن کار و انجام امر پیغمبر من رسید که
چون آنروز از حبس میایدی اخبار پیش و چون آن بزرگوار
اختلافی در میان آمد حسم داد و اضطراب را بر پیشانی حاصل میشد
و اگر این را می که روزی اندیشم آنروز زود بودی پیغمبر کسی مثل

ملای

خداوندی که عزت و کرامت سرای قدس مستورات حرم شریف آن بزرگوار
که در روزی سید او در خانه محمد بن سعد موسوی بود و او چنین
ابن صالحی علی معروف باین ابی حمزه و ابی حمزه را از قریش
ابو جعفر طبری قرائت میکرد و پس محمد بن سعد ابن صالحی گفت
کنون منسبه عایشه را از این سخن چه می گویی گفت به پدر تو را
در این نسبت عظمی شکست میداد و رسول الله را غسل داد و محمد بن
خدیجه و گفت سلطانا که عایشه را این فضیلت تو است امیر المؤمنین
زراعت نمود و از دیگر خصایص آن بزرگوار چه خواهد گفت
و در علی کلام بر تشکی امیر المؤمنین از قریش و احسان ایشان
که گفت اللهم انی استعذ بک علی قریش و من عاصیهم
میگوید از انقیاب ابو جعفر یحیی بن محمد رحمه الله سؤال کردم که آیا
بر عقیقه و تو اگر حمزه و جعفر و یوم و حالت رسول الله صلی الله علیه و آله
را ندیده بودی با علی بکلی گفت بیعت نمودی گفت ای پیغمبر
از افسوس تو در چیز شکست درخت خرما که من در حق پیغمبر صلی الله علیه و آله
و متابعت علی را و دارم و دارم و در روز عقیقه دارم و چنین می گویی
که اگر وی در بیعت بودی پس رسول الله صلی الله علیه و آله خلافت فرمود
که تمام جماعت و خلوص و انکار جهاد و اندوختن با علی شیب کند
و این قوت نفس شدت شکست و در شجاعت و بعد از آن که
او داشت گفت بی سخن و اخلاق و سخنانی حمزه همین است
که تو میگوئی و لیکن آن بزرگوار و منی مستبصر و است و عقیقه
نیزین و بعد از آنکه رسول الله بخلوص اخلاصیت را است و

و اگر در این امر استادی می یافت از احوال علی علیه السلام
 پیغمبر صلی الله علیه و آله می شناسد که موجب کبر و نخوت و تعین
 و کشش میشت و انکار و خوی و نخوت و خلق و زندگی جزه
 کجاست از آن شامل و عاید و ملکات ملایکه که توفیق اوست
 و در قدرت از افاق و روح در وجود مسدود علی فراموش
 و کجاست به لا یتفکر نفس انسانی جزه با ایت نفس قدسی علی که
 آن از عدم مسیح برود است و این حضرت حضرت نبوت
 تعلیم در شئون معارف و فواید معقول بسی غایت بارک و در
 و خالق از آن غنی و گوشت و استغنی عن العالمین از انسانی
 و در آن توانسته اند و اگر جز درنده می بود و از علی علیه السلام
 آنچه و بیکران و پیغمبر و برادر و سایه تابع و از او در مقام
 طبع تریش و اینکه گفتی عیون و کبر سن او را از عیون مانع
 میشت پس عباس چگونه پیش از کس برایت بیت خواند
 و همچنین ابو سفیان که بشاید هم بود و از آنکه از آل امام خدمت
 برادر زادگان کرده اند می شناسی و او بن علی و عبدالله
 و صالح بن علی و سلیمان بن علی و اسماعیل بن علی و عبدالله
 این علی بن علی عبدالله صالح را که پسر محمد بن علی بود خدمت
 کردند و جمله سنان سپاه و سالاران لشکر و می بودند و آیا
 می شناسی جزه و عباس پسران عبدالعزیز چگونه محمد بن
 عبدالعزیز بن عبدالعزیز را طاعت نمودند و از پادشاهان
 فرمودند و آیا می دانی که امام طایف با کرم و میان می با شتم

بر بنگان است همسری بزرگی داشت و برادر زاد و همسر محمد
 که شش از قبیله در کفالت وی بود و در حد اولادش شش نفر
 چون آنحضرت انصار ریاست عادت و دعوت تلمذ فرمود و آن
 بزرگوار برای او چنان حمزه می خوانی پیش گرفت که بیان کنی
 از شعر الملوک و بر انحصار خلاصی ستود و همان آن سر لایط
 ربانی که در حقیقت محمدیه نهاده بوده امر است بزرگ و غایت
 شکست که حکم انسانی بکنون کار مردی در پیش گرفته و چنانچه
 داشت و از خویشین دفع کند و از ارمی تو امنت بجای
 رسید که دعوت و اتوالش در دلهای مردم انشل کرد که می خالص
 به بنای سلم احرام کرامش قلا و اطاعت بکردن نهاده و چنان
 که در پیش خط بندگی و لوند و کسکه تا آخر عمر آنحضرت را تربیت
 و کفالت نمود و بخورش و پوشش او چنان فرمود و در تعلیم و پیش
 شایسته پیش بود این عجز را مرد مصلحت اندک از انشقاق
 قریب تر است و از انقلاب عصا و الاثر انکار و نصیب ابو جعفر
 دیگر بیت جعفر از مظهر انجاشتی برای بیت اگر برادر یا
 بیت و محرم است گرفته این مبارک است بکرمین چنانچه
 به و مال از جعفر خرد تر بود و هم جعفر را خضای است بسیار و
 شایسته فراوان در رسول صلی الله علیه و آله و آله و او قوی شریف
 بیان مبارک جاری فرمود است که حدیثین بر او است آن
 شریف اندک جعفر و علی و زید بن حارثه با هم معاشرت کردند و در
 حضرت رسول صلی الله علیه و آله و آله بودند و جعفر فرمود و شهادت

خلفه خطی یعنی تو در صورت و سیرت من مانند جبرائیل شد و مانند فرموده است جل و صاحبنا یعنی تو را و کرده و باقی نباشد از شاه و منضم گشت و باقی فرموده است آنچه و خدا بختی یعنی تو برادر و برادره یعنی علی ازین سخن چون کبریا آخری میانه است گویند چه است که از تفاوت تشریفات عظیم و توار و توصیفات کبریا برای این شایان را حاضر مبارکس جلوه پذیر کرده بر خلاف دیگران که چون قطعی میسند مذمت بود لاجرم تا شری شکست می نمود و گفته است حق با حق است اختلاف دارند در اینکه آیا از این دو هیچ و در برادران و در کرامین بالاتر است کفر قطعی کلام در ترجیح هیچ احد الاخرین علی الاخر است آنچه من در جبر خاص کتاب اخبار ابی حیان تو میدی خوانده ام از فضل مناظری که ما بین قاضی ابو سعید و حسین ایشیخ ابو عبد الله طبری روی آورده است در فضیلت احد الاخرین علی الاخر گفت استوارت فدای تو باد ابو حیان عیدی بر و طهرانه یعنی است دوست میدار که با دین بازی کند و در روی بر این است که چون بر حسب قصدی که در در ملت عرب دارد چیزی بیدیشد از امتیاز پیشینج ما حسب ساخته از این روایت کند بخدا سو کند که قاضی ابو سعید از انکلام کلمه کفر را از موضوعات روایات و تزیینات اعدایت ابو حیان است چنانکه احیاناً مقامات معمول ساخته و مقامات معمول پرورده از لسان قاضی ابو حامد مرور و زیج حکایت میکنند ای ابو حیان

مقصود

مقصود اصلی تو در این مختصر من آنست که است در میان حاکمین و بر هر حال خوارشایان است لاخر چه علی افضل باشد و چه جبرائیل نقیب بخدا چه جبرائیل پشت افتاد و پائینا کشید و فرموده است حق مسلمین بر اینست علی افضل از جبرائیل است و از نعمت استلال و استماع کلام بی نیاز میازد و ابو حیان در علی که برای فضیلت جبر بر علی آورده بر نایه منظور تاراج برده که با نفس زکیه میگوید حمزه و عباس و جبر از خون امت پاک و گدشته و پدر تو بود که تو پیش جلع مسلمین محقق مبت منصور مخالفت کرده و علی بر جبر داشت گفت قول منصور سبق است انعام و اجاع و با لاف حق بر تو لیکه اجاع بر آن سبقت گرفت باشد لاف حق است و تو پادشاه این ابی الحدید میگوید چون از حضرت ابو جعفر بر آمدیم در غیله و کینه جبر و اسطی رحمة الله مبارک گردیم و او را انشوری فاضل عامل بود و بر نه سبب ما میبرد گفت نقیب اجل و ابی حیان سخن بعدی فرموده است چه اگر افضلیت از زیادت مناقب و خصایص اکثر است مخصوص و اکثر تعظیم تفسیر کنیم مسلم است که از مسلمین احدی بر این یعنی باقی نزد کتب نمی تواند شد و چگونه برادر کرده و یا فرموده از اینجاست که افضلیت بدین تفسیر مورد نزاع و محل حجاج نیست و اگر افضلیت را کرمیت توانا تفسیر کنیم اصحاب شما مشرکند بر دو گروه هستند برخی ابو کبریا افضل و برخی علی را و اما میگویند یا افضل مسلمین علی را شسته قائل مطلقا و اشتریکه که امیه ابو کبریا را یا احد پس از مجموع این قوال

است چنان گفت که خداوند انور گیت گفت منی بنی اسطیاب
گفت او باب سبب اصحاب کثوره و شیدادان محال و
اقوال ایرافوده است گفت ای عباد گیت یا سیدی من اگر
وی در این طبع و لحن منی است و دیگر چنانکه ابو بکر و عمر و دست
داریم و اگر سطل است پس او را به دلیل خرافان بشیم گفتگان
باید از او تیری کرد و از ایشان این عاید گیت شیخ فرزند
و سمیع شتاب برخواست و سوز و سخن پوشید و گفتند
گیت که اسمعیل زانی میرزانی را اگر جواب آید با او این
گیت و مجرم سزای خویش در وقت غایت بر خاستیم و در هیچ
ایضا گیت طبع و شرح احوال حکم نیاوردی مشهور این شیخ
مخارصش نیت آه چون رشته عنوان اقتضای قوی است در
ایضا نیز گیت فغان و در حق کلام بر جواب داد علیه السلام رسول
روایت میگوید از ابو جعفر نجی قیاس بصره و فیک ایضا است
قرانت میکردم پسیدم که آیا مقصود از فیک از او است
ان سوال نمود و او میرالمومنین جواب فرمود است دفع بود
استقامت و یا دفع بود الثوری و ابو جعفر قیاس عالمی صوی
نویسب و مصنفه و از نقل بود و در جواب من فرمود و مرا و در
سقیفه است گفتند من را منی نشود و که صحابه را بمصان سول
در خلافت و دفع لکن علی شیب سازم گیت ولی من هم
نشود و از جهت اقبال و ارامت و محافطت حکم عقل بعد
رسول اندر دایم چه از جمیع جهانیان مدعی است که نیست از او

محمد بن عبد الله مروی کمال العقل و تمام الحکمه بود نهایت گیت بود
و انصاری و خلاصه از رای میگویند و فرق مبین از ای
در حق نقل حکم راست که گویم وی از نقل عرب خاصه
از قریش و خنجریت و خاصه است که از قریش است کرد
و در فیک نام و از اوقات نفس سپهر خود را با دشمنان
کار و ملازم کار بود و چند گاه در امثال حکم بخود فرموده که از
خود خوبی تمام عرب کرد و حکم از گیت او را می کشید و دلها
از او می کشید میگردانست و انچه نقلی حاصل کمال تهرانی
در نهایت غرت بخانه او داشت و از اندیشه و میرا مور
که بشا فرزند بلا واسطه وی محسوب می گشتند و عادت این
عرب از تهرانی می داشت که ایشان را سرخون خود خوانده
گشتند و قائل در حیات است برادر از ایشان صاحب مشق
قائل حاضرند هستند و اگر او در کردار و مثل اقرب الفضل و اب
بزرگان کان او را می چید تا بگاه فرصت گیر گیت و بر این
احوال چون نام بر سپری دیدند از او اندیشه و از او فرزند
خود را در میان او باب حقا و حقیقه و اصحاب صفان قدیر
بشان می کرد عاید او ساطع الس کذاشت و هیچ نیت نشید
که ایشان را در حقه ملک ساخته بلکه خویش با او قیاس و انچه
پروا نیت متاذا نیت هیچ عکس با تهرانی و هیچ حکم تهرانی
رای خود را به دو گیت غریبان خود را در میان صد نفر
ششیر کرد از خود بخار کرد و او را به حکم قاطع مثل و لحن صریح

حکمت جان شمشیر را که در تمام برآخته و در آن قابل تامل است آن
 دانه خواهد داد و جان مقام فرما که از سی و شش و در هر که بهتر
 رجال و قتل ابطال بدست آورده است با و خواهد بازگشت
 گفتیم براسی که آسی استوار برقرار فرمودی و ابی ایوب را
 نمودی اما خود سابق کلام امیرالمومنین و لالت صبح بر منی صبح
 صبح و در و چه می بینم و چنین عبارت بود چه استخفاف و اولی است
 از دیگران اشارت می آورد و سخن اعلیٰ کتب و الاشفاق
 با الوصول فو کما میفرماید و اگر کسی را می در میان بود می شد
 فرمود می و اما المنصوص علی و المخطوب بالامس
 گفت این را از جهت نقد قضاست بلکه چون آن مرد و اندکی نیست
 سنو الی از موجب دفع جبهه و قصد استعدا و تسخیر خلافت کرده
 بود و صورت سوال و می قوت این است که گفت باشد کیف
 در صورت یا نهی هاشم و انتقم باعتبار القریب خاصه و
 الا نسیب الصبیح الی بلویعه و معدینه انتقم مقابله
 و منصفیه لاجرم امیرالمومنین از موجهات بلیت و دلالی آورد
 چیزی در علی کلام آورد و اگر میفرمود و اما المنصوص علی چه
 مطابق سوال می افتاد و اگر بدست آن شخص علی و قاتل
 باطن مرد و دست میزد کار می بطول می انجامد و عمل خود را
 و اضطراب حال تنی می آید کشید و در شرح این کلام که
 حضرت در ضمن خطبه بر سبیل اقتضای کلام شهر بصره فرموده
 که و اما خلافت فادد کما ضعف داعی النساء و حیض غلا

مصدرا

فی صد و هجده جبل العین حید و قد عایش را در حق امیرالمومنین
 علیه السلام ثابت و محقق میاید بشری مبوط و تفصیل طویل میگوید
 من این قریب را از استادم شیخ ابویوب یوسف یوسف بن
 اسماعیل معالی نقل نموده ام او قاضی که در علم کلام بروی اشتغال
 داشتیم و ابویوب که اینفخان شکفت و تقریر لغز را و او
 شیشی در سبب نبود که در طریق فریق اقرارال قضای داشت
 اند و مسئله تفصیل بدان تفصیل قائل بود که معتزله بودند و عقاید
 دارند اختلاف کلام ابن ابی الحدید است در فایده و خاتمه
 کلام مضبوط و شرح مبوط چون طوفانی طلب را عقل و حجت
 مانع بود و به نیت که از جهت اشتغال نام کی از اساتید این می آید
 گفته اند که در شرح کلام امیرالمومنین که می آید است و در فرموده
 قد بلای غلا میگوید مراد بملان عربین خطا است و امیرالمومنین
 اینها را حله و دست و گفته شریف جلیل فاین سعد موسوی
 شاعرین گفت که در خطبه خود خطبه صحنی را می آید خطبه بود و خط
 شد که در زیر همان خطبه عرضه شد بود و از قریب اصل ابی جعفر می آید
 ابی زید طوی نیز رسیدم که در او کتبت فرمود و عربین خطاب
 گفتیم و آن صحنی مراد این طور نیست که گفت اما امیرالمومنین
 با اعراب از این جهت بوده و آنحضرت میفرمود است که عمر
 پرستان را این شایش خرسند سازد و طوبیایا را خود
 بطلع آورد و فرقه صایا را مشید زید یا بنایابی که دارند
 میگویند شاه و اعراب امیرالمومنین در حق عمر از روی حقیت است

نه تفتید و این ترکیت و قهرج بر اوستی و بی صادر شده و جاریه و نه
از زیدیه میگویند منظور از معمر قهرج عثمان است و این سخن
در تفسیر امام حیل و ذم ابی طیل و او بیرون نمانده و است چنانکه
کسی در حیات یکی از دولات از دولتی در گذشته تجدید میکند و میراث
او را می ستاید و اینجانی علی العاده بغیر و الی حال و طریقه حال او
منصرف میگردد و گفتیم اباجیر ستایش و الی است و قتی بگویند
والی حق تعزیز می تواند شد که مضامین معراج علیه صحیح باشد و این
بواقع و نفس الامر مطابقت کند که احتمال اختلاف هیچ شبهه ری
در آن راه نیابد و بر اینها بعد سپید یا امیر المومنین قهرج عمر
بدی موافق واقع و تعدی مطابقت حق حکم فرموده باشد که است
سخن همین بود که شنیدید و دیگر چیزی فرمود اما قطب الدین
راوندی در شرح خود گفته که مورد نزول این کلام یکی از اصحاب
امیر المومنین است و لهذا گفته اند چه خود لفظ حضرت آمده
قام دولت بن بر این که در مدح این شاه عظیم مردی بوده
والی و خداوند رحمت مضامین و ضار را یک نگرین آید
و این سلیم و هم مستقر و امیدوار که این فقرات درباره یکی از
احاد مردم باشد که در کتاب و ایالات مختلف و تقریبات لفظی و طبع را
انجمن سخن خوشنما ندیده است و از این در مورد و گفته متفرق شده
نسخ قطب الدین را ندیده شده کلامی نقل میکند و پس از این
خط و اثبات خط در حق آنفیته فیه تفسیر طبع می آید و از حد
در تفسیر این کلام که در قم مبارک امیر المومنین بر سبیل مناظرت

و معمر بن ابی سفیان واقع شد و در منا الفتن و منکم المکذبه
و منا اسد الله و منکم اسد الاخوان و مناسبتند
شبابا علی الجند و منکم هبیه النار میگوید مرا
بکند در جانشان میر که در سال سیصد و ده از جانشان شیده ابو
سفیانست امیر عرب بن امیه که هم از حضرت دشمنی کرده و هم
او را در معراج در دعوی نبوت اساده و او هم لشکر را برای شهادت
فرما ساخت خود با بغیر برابر می کرد و پیش معاویه با حیل
علیه السلام و نواده اش یزید با حسین بن علی صلوات الله علیهما
و معاشرت است از بنی امیه و این سه از بنی امیه است
که در هیچ اشترقیان عمل فرموده و او را بعد از عمره است و اسد
الاخوان عبت بن امیه تفریحی شش آن در قهده که گشت و در
مقتدره در آن و بیان میکند و مضامین را بر سر دست میگذارد
حلقه کمر بعینه مفرد یعنی یکی که از آن حصار سازند و دیگران
حلقه و اعلاف بعینه جمع اند علی و اشراف پشت کشین
در راه است و اقدسی است که گفته چون در بدر شب و شب و لید
سباز می که قرین و کمر ایشان باشد خواستند حمزه بن عبد المطلب
و علی بن ابی طالب و عبیده بن حارث بن مطلب بن عبیده
در سینه تفریحی علی علیه و آله مصباح فیه الله این سر
نشانی که خود بر فرق معادیه بوده پس عبیده نام و نژاد
بر سید حمزه فرمود انا حمزه بن عبد المطلب است الله
و اسد و سوله گفت که کرم و انا اسد الاخوان

در این کتاب

و اقدی گوید این از آنکست من کفر از عقیده بر این کی چنانچه نشود
 بود که خود پیش از آنکه در کفر و استیلا کرد و چنانچه
 که هر دو مقدم است یکی که او شریف الطیفین باشد که بنی
 عبد مناف و بنی اسد بن عبد العزی بن تیم و بنی زهره و بنی عاتق
 این چهار بنی پنج قبیله در بانی جمهور بنی برانند منصب محاسبت
 و سیاست از بنی عبد الدار در مقابل پنج قبیله دیگر که بنی عبد الدار
 و بنی مخزوم و بنی سهم و بنی جمح و بنی عبد شمس بن کعب باشند
 معاشرت و محالفت کردند و دیگر اگر امرا و شایسته معاشرت
 و تحلف الفضول باشد که بر بانی سیرا حلف الطیفین بنی اسد
 و بنی اسد و بنی زهره و بنی سهم در خانه ابن جذعان برافراشت
 مظلومین و در مقامات مساکنند و قضا نموده حمل اول
 از این پنج صفت که لفظ حلف را بر این پنج قبیله کشید که بنی
 در میان ایشان بوده از اطلاق میکنند بگویند این لقب بشایسته
 و نجار و قوامی و گشتاد و بیست و شش خاص آن پنج قبیله دیگر
 پس بنی عبد مناف و محمد بن ایشان طیفین باشند
 و بنی عبد الدار و هم سو گذران ایشان اطلاق و حلفاء
 و حمل بانی از این جهت که بنی عبد شمس در حلف الفضول
 داخل نبوده و شاید که پیچ اموی متری حاضران حمل
 آن متری کنند و تفسیر اینکلام سیرا اقدی صحیح است
 زاده سخن ابن ابی الحدید در مطلقه بدر بنین بود ولی پنج
 او پسندیده و موافق روایت امیر المومنین نیست و میر

کاف

که آن حق است را متری حاضران حلف طیفین حمل کنند و در جواب
 آن تخریص گویند که اگر در احواف اصطلاحی مسلم عربی شریف طیف
 باشد تا از زبانهای و اسپین برقرار شده و در آنوقت
 بنویسند بقای که مراحم اطلاق لغوی و صحت اول تواند کرد و
 ترسیده بود دست و میگوید مراد بصیبه ان را و لاه حقیقت
 الی معیط است که روزی در چمن خیمه بقتل آن پادشاه و اموی
 زاده فزون در آن قصد سقطت گفت من للمصیبه یا محمد
 یعنی که در کاین شیر خوار مرا کی کفالت خواهد کرد حضرت فرمود
 ان شاء الله یعنی ایش امیر المومنین از اینچه آنها را بصیبه ان را خواند
 در مقابل ستمین که مهران جوانان نهشتانند الفرض پس از
 تفسیر اینکلمات میگوید راوده ای گفته است مراد بکذب
 که خنده از قریش که آن بزرگواران کذب می کردند و باید
 از احواف اسد بن عبد العزی چه بنی اسد از آن قبایل حلف کنند
 که حلف طیفیان حاضر بودند اینکلام را و نه ای طوطی حقیقت
 چه پیچ نه گفت است که بیاید و از رسول الله بنی اسد
 که بنی از بنی امیه باشد که مقام مقام حاضر و مخصوص بنی اسد
 و مخصوص اموی پس اگر از جمهور بطون قریش بدین معنی حلف
 کنند و یا فرود تر کنند سبب پیرو حاسی کرده باشند اما عاران از چه
 راه عاید معویه اموی با مخصوص میگردند یا شخصی مفاخر او را پیش
 آورد و تفسیر نماید و آیا از اسد بن عبد العزی که تیره از قریش است
 در مقابل ستمین و اموی چه گفت بر پسر ابو سیدان طایفه

که موجب سرزنش او تواند کردید با آنکه خود حلفت بر این است
 که شایب و علی بن ابی طالبی معویه بن ابی سفیان از بنی عبید
 منافذ و عبید منافذ خود کسی است که طیب مطهرین او را و او را و او را
 بزرگ انصاف شایق و بهتر مجلس معاقدت بود و لکن او را و او را
 بظلم نفس بر ضد همدیگر لایستکند و نیز او را و او را
 بصیبه التناد صیبه گفته مقصود او را و او را بن حکم است
 روزیکه خیر صلی الله علیه و آله را ایشان بدینکه خبر دادند
 بودند چون بزرگ شد از اهل اکره بدند و لا شبهه ان
 الراوندی قد کان فیصر من خاطره فیسا خطه لکمال
 و در جست اوسا بکلام که فرموده است و هموا بنی الامم
 میگوید را و نه می گفته اینجا مصافی نموده است ای هموا
 فقول اللهم یعنی قریش خواستند هرگز اندود و برافرو و آیه
 و لیس ما قاله جمید چه بجوم مشغول است ای هموا
 همدما کینه یعنی قریش در دماغ بنی دشمن پس او را اندیشه
 و عرب است لام تعریف و را بنی او بر صید و غل میکند برای
 عبد ای هموا بنی اهلکم الکتی نفر و حضا و مقصود از این
 است و عبد و حطمه دخل عبد است و صده و ده کران و قلوب
 و آنکه امیر المؤمنین علیه السلام در همین مکتوب معاویه می نویسد
 الا ان یذعی مدح مالا اعرضه و لا اظن الله یعرضه
 طعن و را بنی معویه است مثل یکدیگر که و را بنی معویه
 التناد فظنوا انهم معاویه ها و این فقره را بر نوح این

بر آورده که میفرماید قتل انتبوت الله جبالا یصلکم فی السموات
 و الارض که مراد بنو سلب است از سلب عم را و نه می گفته این
 فقره بر مثال قریشی است که میفرماید و لتبلیو قتلکم
 فاعلم المجاهدین منکم و الصابین و انکم ای کلام را و نه
 را یعنی آیه مبارک نیست تا تنظیر شود کمالا یعنی علی الحناکیل
 الله حق و لکن الراوندی شکم بکل ما یخبره من غیر
 این غیر ما بقول و در تنظیر کلام که فرموده است ادوکت
 و قوی منشی حد مناف و انکلفی اعیان و بنی میگوید
 و شرح بیج البلاء عقب را و نه می و انکلفی اعیان بنی بنی
 رسیده که جو عبید است و طریف یکی که گفته مراد حضرت ابی
 و تران بنی عبید مناف قتل خود را بر است که اند و از آن بگذرد
 این خطی است قبح چرا که خط از بنی تیم بن مره می باشد و نه
 از اب بن عبد العزی و نیز و آنکه میگوید ام از بنی عبید مناف می بیند
 که عبید مناف چهار پسر بود و لا غیر لاشتم و عبید شمس و اول
 و مطلب هرگز از نژاد انجبار نیست از بنی عبید مناف خواهد بود
 و دیگر آنکه گفته مروان بن حکم از بنی جمح است که حضرت جعفر
 و سسین ایشان خبر داده مروان از بنی امیه می باشد و نوح
 از او را و حصیص بن کعب بن لوی بن غالب بن ابی لوی بن مروان
 این حکم بنا خاص بن امیه بن عبد شمس که و دیگر آنکه گفته انجبار
 یعنی جمح جمع خراست یعنی حارثی کسی از شمشیر شام می باشد
 جز در آنکه بنی جمح و بر و را بنی حیان بن جمح بن است

بنی امیه را که ابی لوی بن
 بنی و همدما می باشد
 ما بکلام در البیوت و جمح
 بنی امیه جمح

یعنی سزاوارت آن بطن از قریش باقی نماند و در شرح
جواب کتاب عقل میگوید و او میگوید است این که زنده
که امیر المومنین اینهاست در صفت حال او نوشته میگوید است
و بعضی میگویند میگوید که او را میبوست داشت و او را میبوس
فرموده و قول عتبتین صحیح است و هذا عجیب مضطرب و در
له ان لا یكون شرح هذا الکتاب چه عقل بن ابی طالب جری
مورخین و بعضی از باب خبر را که اینهاست و در جواب است
پس از غارت صفاک بن قیس بر اعراف حال قزو امیر المومنین
علیه السلام و انما از حضرت جعفر بن محمد که را بدید او نوشته
و مراد بهار صفاک که پاک است که مجروحانیه در بوی است
و فوزه و مرد جنگی از اصحابش کشت و او شبانه فرار کرد و کتاب
غارت تا لیثا بر ابریم یعنی شرح انفسد و کتاب عقل جواب
ان تا اقامت افتاد و ایشان حضرت زبا حال هم بر طاعت
میآید و در آن میبوست که شبانه و هم بطریقی پس
از این مواظبت در تفسیر این تفسیر که فرموده است حضرت
قریشا عجمی الحجازی میگوید قال لا وندى الحوازی
جمع جاذبه و هو النفسانی جزئی ای تمام و عقل بهم سلام
میخوردن صفاک را لایق و فی سائقی و کفنا هم سر سینه
نهضت بهم و هذیه اشاره الی ان بنی امیه هیچکون
من صیده و هذا تفسیر غریب طریقت و قال امینا قوله
سلطان بن ابی یعنی نقشه ای سلطان را نه این تفسیر

قال و هذا من احسن الكلام ولا شبهة انظر علی نفس الامر و
لو قال سلجونی سلطان بن ابی خانی و ابن ابی خانی عتبتین
احسن واحسن و هذا الرجل قد كان عتبتین عتبتین
ولا یمكن من تفسیر هذا الکتاب و یؤخذ علی انفسه
ان لا یتبرهن له بهم ایچند گفته طریقت: محاسن انفسه
است که اشباع سخن اعراف از صفت حالت جانی است
انفسه مفید و صریح میشد که دید و باب کتاب پس از شبانه
میکند که در میان امیر المومنین علیه السلام و وصی بن ابی سفیان
رومی و او است میگوید اگر چه عتبتین هر دو با هم زنا بیاید
چنانچه اما پیقتد من از بهر غیبت است که ارضی علیه السلام
انجا میشد که با موی را نیاز شود و در کتاب و جواب با هم میآید
و قضا می کشند هر کس که علی بن ابی طالب و موی را اندازد و یا
در شتران یا با شیخ فوید ایچش محمد بن عبد الله می بود
و ایند استخوان شکفت خدو برای امین مشایخ و میگوید که گفته
یعنی این است و میگوید که در طلبان چه رنجها برد و چه رنجها
مکشید و پیشتر از خود چه خونا بخت آورده و در حق عظیم
میشه حاجت و اساس علی کبر استوار فرموده بکار خالص
اخذاری می شد و صافی انداختش کرد و خاک کرده و خصوص
زود که آنرا که از آنکه بگرد و از آنرا و وطن خود و در
صبار کش بخون میآوردند و هم گرامی و خورشید و از غاصش
عقل آوردند و گویا حضرت اینهمه سیلیغ و کج شد و برای

استایش خاطر و آرامش قلبا میگردد و میفرموده اند که کوه
در خلافت عثمان کور مردمی جزو شهید گذارند و ای ابن
خاک پکن زود گفت ای ابن ابی الحدید اگر شکرست که بر تو باد
برای آن که می بینید ریح یکدیگر را دایر میگردد و میگویند چاک
نمودار عیان خیمه مردم به دست که گمان است ای ابن ابی
می کشند و پس از آن را بگردانند و بپندارند و ز کار شود و
مکتوب و جایون امیر المؤمنین عبارت می و مردم که آنجا
نمی رسد و جواب چون میوه از چرم و در کتاب لوازم
و شادی از سعادت و تفرقه و سعادت و غیره از چرم
چنانچه ضرورت وقت و صحت حال مقتضی آنجا می باشد و
یو و ای می خواست دور که است و ای ابن ابی الحدید
و صیفت قدسی نموده از مویجات مقابلت عبارت از
فرمان چو باید از عظیم القدر عین الله انفس شریف خود را
شتم و سبب انبیا حق سازد و انکه می خود گویند و این
مردم را است که من و احبه الناس جانی که
قالوا هبلنا لا یسکون یعنی هر که خوشتر با مردم
بعضی که مکره و طبع ایشان است و باروی سازد و در
وی تمنا گویند و بهمانجا روند و آینه می کنند که

ایها الناس حق تعالی	ایها الناس حق تعالی
لا تسبقنی فلیست بسنة	ان سبی من الرجال الکرمه

یعنی ای کرمه مرا و شما هم کوئی پیش از من نه باشد که با مردم باشد

آتی تا با او میگردد می میگردد می بیند و ای ابن ابی الحدید
مکن که آنکه کسی می بیند در حاجت از من باشد
بزرگوار در قنوت عین میوه چهار فرموده و در خطبه و یا
علی و سسر الله و لغت قرست و از دو و آنرا می بیند
کس را در انعام نام برده یکی عمرو بن العاص و دیگری ابوسبی
اشعری و او آن را در صلی و حبیب بن مسلمة شفره در شام
معبود رسید و نزد وقت نماز و خطبه حبیب سجده کرد و
ای حدیث بن عباس و آنکه شتر شکی اضافت نموده آنرا
و آن است شاید بر آنحضرت آن در صلی بود و که امروز
بر او پوشیده است در ضمن شرح ایسلام از امام همام
صی صلو است و حدیث که فرزند من حضرت ابوجحش حدیث
ایسلام خطاب کرده فرموده است لا تدعوننا لحملین
فان ک حینما لهما فاجب فان الدائم باقی و البانی
پس از قیام با جرات آن بزرگوار در فرموده بدو و حدیث
نفس میگردد ای ابن ابی الحدید و اجابتی که روز خدق بعد از
و حرات عمره پیرمرد و فرموده و لا ترانست که در صفت
آن گویند که حقا حزو می عظیم بود و یا اجابتی جلیل همان است
انقصه بنامست که شیخ ما ابو العزیز خلافت گفت در جواب
که یک از او پیسید انبیا اعظم من لا یحسد الله علی ام ابی که
یعنی از من ابی که بزرگوار است خدا بیانی که این را من است
است فرموده یا ابن ابی الحدید الله یسارده علی عمر ابی که

مستدل عالیهما برین و الاضداد و طاعتهم کلها و توفیق
 علیها فضل عن ابی جعفر و حدیثی یزید بن ابی جعفر
 سوگند که بکین منقبت محاربه سید بن عمرو در روز غزای
 بکه فرو تراست از تمام عبادت و طاعتات جمیع صحابه
 از مهاجرین انصار و عجمی بیک مرتبه ای و استقامت
 ابی جعفر صدق بن شیب بنی و شیب در مجلس قرائت
 حدیث حدیثی باینجا میرسد که عمر با جمعی گفت من پند
 ابی طالب ندیدم و حدیثی بودم اینک از کرد که من شستن
 دوست ندارم می گفت و الله ما امره بالوجع انشاء
 علیه بل خوفنا منه فقد عرفنا انفسنا و اولادنا
 انه ان ناهضه فقله فاسخ ان ناهضه فقله فاسخ
 الا انشاء و الا دعاء و انشاء لکما و من هاهنا یعنی محاربه
 علی الزبیر جان خویش بر اوست ترک قال مرعش و نه از بیم
 جان می که گشتار علی در بدر دیده و در احد شنیده بود و میداد
 که اگر با علی در ناز و الفت خود را بکس سازد و ملک میدهد که
 حفظ جان مراست خون خود را بید می و ترس اطمینان کند که
 اعیانیت مجری در عایت حق ابی طالب معتقد گردید و در
 این بره و جهان درو عکس می بود و در همین شرح اینکلام که از ابی
 فرموده است الله الزبیر استر مسکه الصد و میگوید و سمع بن
 ابی سفیان بنی اسعد الصد و کثیر الاحمال بود و از این بگذرد
 رسید به بنی سید آورد که در عهد معاویه بنی از خط بنی

شام صل داده نزد وی میسر شد چون کاروان بدر رسید
 حضرت ابو عبد الله حسین بن علی سلام الله علیه تمام انجیل
 بسته و در میان ابی بیت و سوانی نه پیش آفرید فرمود و گفتی
 بر این سیاق میفرمود که من محمد بن علی بن ابی طالب
 ابی سفیان اما بعد کان غیر امرت بنایین الکین
 تفل مالا و حلالا و غیرا و طببا الیک لتودعها خیرا
 دمشق و عمل بها بعد الفل بغیر ملک وانی احضرت
 الیها فاحذ فیما و السلام یعنی قافله از جانب من برآید
 کرد که با آنها نمی نهد بود یعنی جنس از حد و غیر و طب و اینها
 نزد تو می کشد که در غرضهای شهر و مشق نهاد می تابد
 و می کشد و از آن خویش می من بر این خرج خراج بودم
 لاجرم از اینها بر گزاف چون گفته با ابو عبد الله علیه السلام
 در جواب نوشت من جند عبد الله معاویه امیر المؤمنین
 ابی العباس بن علی سلام علیه علیا تا بعد کان تکلمت و ذکر
 علی شد کوان غیر امرت ملک من الفل تفل مالا و حلالا و غیرا
 و طببا الی لا و در هاهنا حق و دمشق و اهل بها بعد
 الفل بخاری و آنکه انجیل الیها فاحذ فیما و لم تکن
 جلیبها یا خذها اذ نسبتها الی لأن الی الی الحق
 بالمال ثم علیه الحق منه و ایم الله که ترک کرد
 حق ما را که لم انجیل حلت منه و لکن قد ظننت
 باین اجازت فی و اسیرت زوده و بود می ان یکون لک

فی دما فی ما کفرت لک حقلک و انما و ذعن ذلت و کفحت
 و الله اعلم ان تبذل من لا یطرق فوات ما عطف
 یعنی نه تو بر من در آید که نه شسته بودی کاروانی از زمین بسوی
 من حمل شستی میگرد که من از در کجائی را ملکست نه خسته
 کرده بعد از آن که بکسان خود بخش کرده بودم و از آن صدها بود
 تمام آن سبب آنده جان از پس آنکه اهل استیفا هم در زمین
 منسوب ساخته بر حسب اقرار خویشین بچگونگی تصرف منسوب
 ضبط در افتاد و منتهی چه اهل امر است کراج و حقوق مسلمین
 از غیر خود شایسته تر است و میاید و میاید از شط و از غنای
 از عهد و وضع آن در مصارف مقرر بر آید سوگند باری که
 اگر تو فرصتی داده بودی تا اهل حق از من میرسد البته بهره
 تو را از انانی که استم و آنی افزون بر او من چنین اندیشیده ام
 که خیال مروتی در سر تو باشد و آرزو دارم که اینکار از تو در عهد من
 صادر شود تا حق تو را بشمارم و از آن تو افتاده است در گذرم
 لیکن بخدا سوگند که مرا میر است که تو بکسی بنگاه گویی که تو را به
 آرزو منشته می هست بخدا آنچه این شمار بر پان انگوب
 بر نداشت که

یا حسین بن علی ما اخذت لک از کفر منیر فدا جزایا و احسنها یا حسین بن علی و الامل	حیث بالسایغ و عافه العال ان هذا من حسین لعل و احسنها من حسین یا مقل لک بعدی و غیره لا یحتمل
--	--

و بعد از آن شایسته ها اشیا از هفتان فصل من	فألیا منک یا علی و الامل عذله و قد سبک لک العذل
---	--

یعنی یحیی بن ابی اوفاد و صح را در و انوار ای که دل من را
 سستی بر عالمیده ستودند و آن نه شستی و ای کار از تو
 شستی بی بود و این عمل اجازت گردیدم و در ایجاب شمر گرفته بودم
 حسین آنچه کرده بود و محل نمودیم و یحیی بن علی و ای که او خیال
 مزاج از تو پس از من مبتنی بر خلافت بطور خود خواهد رسیدن
 که دانی وقت عمل خود نمودن دوست میدارم که من در حیات
 خویش بر این و طیش مشا به میگردد و از آن خلق وسیع و صده
 فیض از تو متحمل شدم و کی تحقیقت میرسد که تو بر کسی متلا گردی
 که عذر کند و انجام گرفته و می تنگ گیرانده باشد نسبت کنی
 العذل مثل است ابن ابی الحدید میگردد و عده سده
 حصد و فراسه حصد قدر یعنی اینقدر بر بگاردی که سیزده
 ش است و هم برستی و من همی و در آن شش ج خط که
 بیکر صد و نه صده مثل است میگردد و ای خبر اختلاف است
 در ای که آن فصل بن ابی طالب در حال حیات بر او شمر میزد
 بر سبیل خود بر من و بن ابی سفیان و در و فرموده و ای که از آن
 بزرگوار بود و دلیل قول عیسی بن حارثی است که وایت میکند
 که من و هر جلیک عقل صوره داشت گفت این ابو یزید اگر مرا
 بر می خود بهتر از برادرش میدید او را که داده و نزد من افت
 نیکوید عقل چون این شنیده گفت تو بر این نای من بهتر می

و برادر من برای من سخن اینک صلاح دنیا را بر فلان و من
 احتیاج کرده ام که نزد تو آید و ام و اگر تو که عاقبت امر حق
 باشد و در قیل و قال دیگر گفتوب معروف امیر المؤمنین است
 که در او از هر جهت خلافت خود معین باشد و عقیق نیز جوی من
 داشت و این قول بعید است من صورت ترا است حاجتی داری که بگویم
 کرده که روزی مسویه با عقیق گفت یا یزید حاجتی داری که بگویم
 گفت ای کنیزی بر من عرض کرده اند که چهل هزار درهم بای
 است مسویه خواست با او مزاج کند گفت یا یزید بی چون تو را
 با کنیزی بر من بای کران چه کار است برده به چاه و یاز
 استیلاج میکند حاجت خویش را و بگذران گفت کنیز کران
 بها بدین را جایز نم کرد شد از وی فرزند یزید که اگر بر تو
 کینه دشمنیست که در آن زن مسویه خندید و گفت یا یزید با تو بر
 کرده ام آنکه بگفت تا آن کنیز را بدان من برای عقیق بخرید و سلم
 از وی براه و چون سال مسلم بچیده رسید پدر من در گذشت
 و او روزی با مسویه گفت یا امیر المؤمنین مراد پدر من نیستی است
 که من شتر می آن یکصد هزار درهم بها داده و من دوست میدارم
 که آنرا با تو بفروشم مسویه امر نمود و بیع عقیق کرده من شکم
 از خبر و حضرت ابو عبد الله حسین بن علی علیه السلام سرور من
 افتاد و می نامد به شیعارت مسویه داشت اما عقیق
 فانك اغتردت خلاصا من بخیها شیخ فابتنه لایضا
 لا یملکها فاقبض من السلام ما دفعته المیده و اذنع لایضا

یعنی چه رسید که تو پسری از منی باشم را فرستاده و می گوید اگر از آن
 او بخود است خریده آنچه بوی داده باز گیر و زمین را باز
 کرد آن چون آمد حسین علیه السلام بمعیه رسید سلم را طلبیده
 از خود و شتران من باز خواست و گفت ادد علیسانا
 و خدا در ملک فانك لعبت ما لا یملک سلم را بایع گفت انا
 دونك انک شربت و اسکت بالشیف فلا یعنی بها بی من را
 باز پس هم بی آنکه فرق تو را عرض بشیر کرده باشم هرگز نخوا
 شد مسویه از این جواب چندین بختی که به پشت افتاد و از
 شدت خشمک همی پایا بر زمین میزد و پیش گفت ای پسرک
 من اینها را خبریت که پدرت عقیق را و زدی که او را من برای
 او خریدم که او آنکه در جواب حسین بن علی علیه السلام فرستید
 ای فلک و ده که علیکم الاذن و سوختن من با اهل
 یعنی من از زمین شهاب باز کرده اندم و سلم را نیز از آنجا که تو بودی
 تا ختم چون ابو عبد الله جواب نامه بخواند فرمود ایستیم یا آل
 ای سقیا لایکوننا یعنی ای داد و بیداد بوسیله ان شاهرار
 بر صفت یزید میرند که از مرد می گرم روزی معاویه حدیث
 حدیه و معاویه از عقیق پرسید عقیق گوید و گفت ای معاویه سخت
 چیزی از علی بگویم آنجا و خبر را که پرسیدی شرح هم بگویم
 بر حسین بن علی همانی وارد شد و او در می سلم بسته و آن خبر
 و او ام خود داشت پس از خبر داد و خواست از عقیق بای
 بگویند که از زمین آورده بودند یکی را سرکش و از آن علی برای

همان حسین بر گرفت چون علی اکبرینما را برای تقسیم بخش است
و انشک بر این گفتای تقسیم حسین می بدارم که اگر وی این
بر داشتند شد و گفت ای امیرالمؤمنین انکار ما جری گفت
علی در غضب شد و فرمود تا زبانه حاضر کنید حسین علی را بگوید
و گفت ای محمد بن حنفیه و هر وقت که او را بگویم جگر سوخته داندی
او دم ساکن شد می پرس از در میخاست فرمود تو ای چه برای این
و او داشت که در گفتی که دیگران تو را از این لغت و ادب
گفت زانست که خود ما از آن می بودیم چون گفت داد و شد
البتة رطل غنم باز پس میدادم فرمود پیرست خدای تو و از آن
پیش که دیگر مسلمانان از اینها هم خویش سوخته و امینت که تو
با بره خود فراری اگر زان بود که تقسیم خدای اویم که زانند
تو را به سداوی بر این اندام تو برین زبانه زده می نگاه و می
روای خویش بر آورده و بفرمود و گفت بهتر این گفتی که بتوانی
برین دم بخور ای محمد بن اکبر که با یک پرده است سینه ای که
که و من مشک بگرفته و تقسیم اکبرین را آن میریزد پس آن پرست
سر به بست بر حالیکه میگفت و برای حسین استخفا میکرد و
میگفت اللهم اعز الحسین فانه لم یجلم الخ و عتیل تصدق
تو را با تقسیم که مشهور است برای سوره حکایت میکند و در حدیث
پیر محمد با کلسا شتر میگوید محمد ثون و شتر و غاست ابی و خبری
روایت کرده اند که برای شتر فضیلتی عظیم است و او را و آن
شهادت قاطع است از رسول خدا صلی الله علیه و آله و آله و ع

مومن است و انچه شربت را ابو جری بن عبد الله در کتاب است
روایت نموده و هم وی تصریح نموده که خبر بن ابی حداد گفت
حارث اشتر از مردم انکار و انکه که بر سبیل خدا وقت حاضر حال
اختیار را بگذراند خبر بن ابی حداد را اعلام شد و عطا انفرقه
سوی او را با جوی شهید کرد و انکه بن اشتر در میان شهید شدند
است از ابو الحدید در میان معتزله گفت سبب سبب بر شتر
عبد الوهاب چه سبب قرامت شد و من نیز برای استماع حدیث
و استادم عمر بن عبد الله و انس حاضر شد و بودم چون شد
قرامت محمدر حرو و اشتر و قوت ابوذر سدا و سن حدیث عمر
گفت لعل الشیعه بعد هذا ما شاءت فاعلموا ان
و المبدأ لا یجوز ما کان حجة الا شتر یقتل فی عثمان
و من یقتل معنی مالی که ایمان حرو و اشتر بر شهادت
پیشتر تحقق شد سپس شید هر چه میخواستند بگوید زیرا که آن سبب
بر تقاضی و شتر بنفید در حق حاضر شد گفته اند بر حق است که
این ده مومن در باره انکه کس مقتد بود و شتر حدیث عبد الله
این سبب چنانکه این سخن شید شتر و کرد که سبب شود
او نیز دم در کشد انفرقه در شرح احوال حضرت ابوذر نیز
قصی شد و در شرح طراز آن میگوید که آنکه از خبر غیبی را که امیر
المؤمنین علیه السلام داده است با ایمان بی یوم و عصر و انکه
رسید مردم از صد اسلام و عهد خلافت علی علیه السلام
در انقطاع صدق انچه شید بود تا قضا و قدر انکشاف صحت

بنام باطله و این را آن که مختصرت از مروج ایشان کرده
و صفت و بیخ و بن ایشان را بنموده قبل تا به و منون که در
این مروج از اقصی بلاد مشرق حرکت کردند و به ملک خلافت قیام
و در باران و البر و خوارزم و خراسان بلاد حبش و غیره لشکر
کشیدند و مسطحات مدین و مکه قبل حصین کشیدند و قتل عام
نمودند و در تاریخ عالم و اخبار اهل از عهد پیوسته و البشر الی حال
شکل فتنه تا به وید و ام و نه کشیدند و کجایت بکثرتی اگر چه
میت سال امتداد یافت و در منجات مدعی شهادت شد
شمس ان نه بین و دیو سارانش حرکت اندازید و علم برین
بنمود و از خط او بپایان فتنی نمود و تحت نصر حکایت او
برنجی است و بی شام شد است و آنکه بیت الله سب و این
ساخت و در دیو و کشور گشتا بزرگ نمود لکن عرصه شام و دیو
از آنجا که است از ممالک و اقالیم غیر محدود و طوائف و قبایلی
غیر معدود و یک عنوان منول بر سر ایشان ایستاد و در و جلی
بیای بلوک در سب و در و کثرت شمال فتنی که درین
تواریخ عالم و کتب معتبره اخبار و آن اصفای هم داشته ام در
تاریخ ابی از بیج کنی از این فتنه اسمی نخواهد بود و در مکرز کتاب
و آن مروج از حبش بود و بی است که در علی ذکر طوائف از ایشان
لیطه تیره تغییر نمود و آن نیز در سب از آنکه اگر بلاد اسلامی و غیره را
بغیر سب بشیر و حیطه تغییر دادند و آتش جهل و ایشان
از حد و در گشتان تخم روم باز کشید و صلوات حال را مقرر من

خط عراق و از آنجا که نهاد فتنه نه آنکه در سال شش و چهل و سه
سلیمان بن جهم که از امرای اعداء بود و جلیل بن جهم و کثرت و او
از جانب سب تا به شش شهری بود از بلاد حبش و آنجا که
و در باران و خوارزم و خراسان و غیره بلاد حبش و غیره
بکثرت فتنه مستعصر بود برای حبش و در سب و در
جهم که در مروج منول بیج مستعمر رسید ملک فتنه خویش
شرف الدین قبال شرفی را که قایم میوش بود پیش از در و
بنمود تا به کثرت فتنه و ایشان بهند هم روح الاخر انان اصل
حزب بنام و بنمود و رسیدند و معالی حکایت و در صفت
و احد با سب و در و شرف الدین بنی در دست لشکر از سب و او
و تا چون کثرت حکایت و در و سب و سب و سب و سب و سب
و فتنه که حقیقت حال بر خلاف است که با سوسان ایشان
خبر داد و اند و وزیر وقت و در خلافت موالین محمد بن احمد
العلوی بود و او اگر چه خود حاضر در کثرت کرد و در و فتنه
خلافت بود و آن حکمران اسلام را بی بار و در سب و سب و سب
سب و سب و سب و سب و سب و سب و سب و سب و سب و سب
جنود سب و سب و سب و سب و سب و سب و سب و سب و سب
و آن و آنی صفوف مسلین چون صحنی صحنی شاد و در و سب و سب
مباران تیر که فتنه و آنرا تا آنجا که سب و سب و سب و سب
کثرت و سب و سب و سب و سب و سب و سب و سب و سب و سب
در هم می آمیختند و با دران عرب و ترک چنانکه با نام در و سب و سب

چونکه خلت شب عرس عالمی آید یک ساعت متوالان در العباد
 آفتاب می زند که بفرستند و است سیدی مرکز دولت خویش
 که بفرستند عسکر بیدار چون بدو که بفرستند از لشکر تا اثر می رسند
 و آن امره که شمشیر بفرستد از آن رسیده و بنور زدن خاک جری از
 از آن بفرستد و بنور زدن کلام امیرالمومنین بر من چنین
 نه در شده که از این لشکر پاک بفرستد عرق و آن باشد چرا که
 حضرت میفرماید و یکنون هتاک است که از قتل میفرماید
 کشتن رحمت می خورده و از آب رحمت تفریح کرده اند که
 هتاک جناح با کاف برای شارب میباشند چنانکه کفر چنانچه در
 کاف برای شارب و قریب و امیرالمومنین با یک خطابه خطاب
 باصف بن برخیا میفرمود است در عصره بود است و عصره
 و بعد از شنبی و احد است پس با استوار نقل در محلی بودی که از
 عصره و بعد از یعنی کت عرق بود و باشد که ابن ابی الحدید
 و قتیله و این سخن حق بر اساس اصناف عربیت میگذراند
 از قتل عام با که بفرستد و بنور زدن عرق و آن است که خود
 بر او سرش موفقی اند که با حکم ایمان میفرستند با سار سار
 را صنی شده بود که مسافت بین بصره و بغداد از بیابانها و
 چنانکه از مرکز عرق هرگز که از شارب است که در و از شارب
 خلیفه که مشغول است با یک سار که از آن الفاس مسلطی قتل
 آن قتل و قتل میگوید بنا سبب اینکلام را میفرستد نظام حلقه
 که یکی از موفقیان مل عمر برای من نقل نموده اند که من بر این واقعه

طوفان طوفان به می است گفت در عهد امیر خلیفه در السامند
 و اعلی بود بعضی از اوقات مشهور و در عهد حدیث و معرفت
 رجال متنازه و مواسم موافقتش اینی عظیم از عهد ام و خاص
 عهد او در بحث خبری و از هر یک است و او بر این مشهور و کروی
 که اصحاب حکمت و علوم خلیفه را دشمن میدانند نیز برای تمام
 و سینه از قتل متزلی و از آب بفرستد و بود و از شارب نیز
 و از شارب است و این شارب شارب خلیفه را میفرستد
 و اختلاف قلوب با سار طاف خلق میفرستد پس یکبار در
 سینه میفرستد که یکی را بر وی بیان کردیم که با یکبار
 از میان مردم با او مناظره آغاز کند و سبب سوال خطاب
 و است حکم علی بن ابی طالب منقول سازد و آن شارب است
 که احیاناً مردم در مالک ایشان متزلی سخن کردند با می است
 سوارات آغازند و ایشان را با او در جرات مخالفت سازند
 بنده کان شارب را برای شارب شارب شارب شارب شارب
 شارب که او را از عهد امیرالمومنین که بفرستد می فرستد
 و من عازم او را در آخرات هر شارب که مردم مردم برای
 قیام سار است نزد او در اوقات میفرستد پس فی الضمیر او را
 کردند و او در سار ایشان را با او در جرات مخالفت سازند
 بنده کان شارب را برای شارب شارب شارب شارب شارب
 شارب که او را از عهد امیرالمومنین که بفرستد می فرستد
 و من عازم او را در آخرات هر شارب که مردم مردم برای
 قیام سار است نزد او در اوقات میفرستد پس فی الضمیر او را

برسبست و خسته الی صفائی بر منهای اربابا اقتدار از منکلیان
بروا عطا و داد و در مسکینان از جواب نظری که چه ترا داشت تا باین
اصناف عفت عطا شد و چون شکست جبهه پیاخت الفاعلی مسیح و دوست
و برادر و احمد قزقره رسد که بر کرد و عطا می فرست عطا می فرست عطا می فرست
شهره تجرید نمود تا ملک سخن در میان آن و در دانش و در عطا و داد
خواه می شود و خند جلد بر سبیل خیال بر سر بخت گفت که
اعلیٰ المیزان ^{میزان} و اصواتی فی سائرهم بطول و خلاهی
فما نقد لهم باعن بالاعتزال بخل و عجلت لهم عظم حوکل من لا
ستد و کما انقول کما اقول کما اقول خلقی هذا الفضول منی با
چشمه می ستد و در این است و باکن من در کوشای ایشان
او از طویل فی اثر و سخن حق بر دلها می ایشان بدان بخت
آلای می کند و او می شنود که می جوان کنی و بخت خود شناس
میزان و جوی دایمی بر تو کرد و انحال پدید می خالی باشی چند بر شما
باکنست و بزم از حیضان فضول بنگارید و از پیوسته و سلفی و از
گویی در گذرد و راه می گفت سینه مردم غریب غرور این شیوه
و سخن را می دیدند از جای بختیست و می چستیا باکنست غرور عباد
و عطا و زنده و با خیال در وجه آن و در مثال حریف شطاحی
و طریقه با کن کرد و در لاف و کرافت از خود و گفت سلسله
شکل آن نقیض و بی و افتد از یک گفتار می کرد که احمد بر تو
محسوس و از عطا عطا می نماید و دیگر بار و باکنست سخن
اینگنان آن طرا خود و گفت با من باکنست و از کاند و عباد

علی بن ابیطالب کس نرمان بود و دست و قدمه حدیث معلوم است
که حدیث از ایشان که امیر المؤمنین علیه السلام فرموده است که
لا یقتله لها بعدی الا مسلح کذاب یعنی این حدیث این زمین
کسی که مکره در و مکلوی لافان از آنجا نوزد گفت ابیطالب سال
حاضران و مکرار الحال کلمات بسوی خورشید بود و خواست از آنجا
تخصیص کند و مقام معرفت خود بر ابی حدیث را و است اخبار
ناید گفت کدام حدیث بن ابیطالب علی بن ابیطالب بن المبارک
و علی بن ابیطالب بن اسحق المزدنی و ابی علی بن ابیطالب بن
القیروانی و ابی علی بن ابیطالب بن سلیمان لازمی و ابی حدیث
راوی بشیر و احمد نام علی بود بر ابیطالب پس احمد بن حنبل
و ابن عیین و بسیار مجلس نیز کس بنی خافش برخواستند و دل بر سر خلافت
احمد گشت با مولانا فلان الدین ارام بشیر تیرمهر و صاحب انبیا
علی بن ابیطالب بشیر فاجه مسند زان جهان است اگر بنی خافش
بر میان و عثمان بنی خافش است که چون خود خافش در
میان انجاس و از ابی حدیث تراخت می بست او را و خویش را در
ساخت و علی انجاس بنی خافش فرمود که آن بزرگوار حال و انجا
احمد بنی خافش است یا در بساط شاه از انجا که کالای خیری شد و از حدیث
چو ای گوید که از ابی حدیث بنی خافش است و بنی خافش در حدیث
با مولانا فلان الدین محمد بن حدیث در میان ما بنی خافش است
ایز و عثمان بنی خافش تیرمهر و که با حدیث صاحب حکم و سا
حدیث و با حدیث علی ابیوی از مولانا ابیوی و کس بنی

اسطبله در میان اسامی قرار است و لی صاحب شریعت است
چگونه نام نغمه بود که انت سنی بمنزله هر وقت من موسی لایق
لاشعنی بعد بی بی اما سبب است و کتبها بسیار الا که موسی
باید غیره و او مردم را از یکدیگر رشت است و اعطای موسی
تا پاسخی گوید که از یکدیگر جانب الکریم شده بود و سر و صیغه زد که او را
فلان نامند من خود را نوشتم با پیشانی اگر در حق آن بزرگوار جانی
باشی به عجب

و اما خطبت علی القضاة
این لا اله الا الله
یعنی اگر شام من بریزد آن گول خوار پوشیده اند مخدونه باشد
که مرا چشم که در بیند پس یکبار مجلس خطبم برآید و مردم چون من
در آید در قلم شده و از دستگیره در هم نشسته و ای سرور من که
بوفتند سر را برین گشت و جاها چاک شد و دهانها باز می فرو افتد
و میرانی در پانصد آخوان غلیظه در سینه و غنچه را ساکن کردند
و مردم را بر سر من از من خلیف من از کرمه و از آفریننده و از
کس فرستاده و احدین عبد العزیز را اندو کس بگرفتند و حبس کردند
و بعد از چند روز ما حشد ابن ابی الحدید را در افراس فرستادند
نظایر من است مشهور که در سلسله در باب شایع مستقیم دانستند
با فقه و در این فقه متعین تقریر هم بهشت و آن من مناجات
و مناجات است بر آئین اصحاب طریقت قطعات و مقادیر آن
استاد را و در این باب جمله است اسلوب و وقت مقدم و وقت
الطه و لطف منقذ از یکرادگان طایفه در شش سیمین وارد

و

در شرح پنج البلاد از این و تیره فاضل در چند محل مناسب از قوه است
از جمله بتقریب تفسیر این فقرات که امر المؤمنین در علی خلیفه میفرماید
و لم یصل به الا و هام بل علی لها و بها و بها انتفع منها و
ما کتبا حاکما میگوید بدانکه قول بجزت در جلال است و علی حرف
در نزد حدی معین که عقول از آن تجاوز میکنند کرد و فراموشی
رفت قوی است که لایزال حکما کبار و عقلا عظام بر آن رفته
و از اشاری که من این معنی گفته ام و در آنها در دعوات باشد ای
خود مناجات کرده ام این چند بیت است که

والله لا مومنی ولا علی المسیح محمد
طه و لاجریل و هو الی علی الله سر محمد
کلا و لا الفکر البسط لا اله الا الله
من کفر ذلیک غیر ذلک واحد علی الذات سر محمد
و حد و احنا فاج و سلما و محققه لکن یوجد
و ما و لیس و اوجبا فیه الزمانه لیس نفع
فکفنا و الحکماء من حرم لرا لا فلاح محمد
من انت یار کطرو من افلاط متبک با سلسله
و من ان سبنا حیدر و ما بک لیس و شمس
هل انتم الا الفرائد رأی الشهابه فک تو قد
فلنا غاصر منک و لواءه شمس لا

یعنی بیات پاک تو سوخته که پنهان مرسل و فرشتگان مقرب
و مجزوات محض بحکم ازک ذات تو هیچ نی برده اند جز

منیر زکات ضلال بصیرت علم خواهم زد و دیکه کاه و دم که تری
 خاطر و الهی حقیقت خود از این معلوم است که از استوان
 آموخته ام و از انشغول است که در خیر انداخته ام پس بیای
 بی راه حساب که کشتم و بدیاری کی گشتی بخت در اقامه و دوا
 از دانش حق دلی از آنده پر باز کرده ام بر جایگاه از رو
 حکمت زمین را به دست میکارم و گاه از حیرت کف در زیر
 می ختم و بی بصیرت نه میگویم که ای کاه بر و کاه بران در کس
 زناخت و ای کاه و بیای برای می خور می فروشی کنند و گرو
 بند بندگی هم در موندن و ای کاه در عالم وجود شما به خیر
 که کس از آنرا تواند در یافت ایان و از جان میاورم که تو را به
 احساس تواند کرد و بی بصیرتی ادراک تواند نمود و در جای دیگر
 نظم خویش در دنیا جاست این بیای بشود آورده است که

افا کت فیل حیرت علی	و احوال الجانی الکبار
و اسحق نادره فیل حیرت	و قدح خاطر کثرت الحاد
فما من فاما العتلا منیر	فما من فاما صریح عتاد
و ما من فاما الا کما منیر	فما من فاما المناجیح الحاد
و ما من فاما منیر کت	و لا سلمه لایلدیه و کت
و ما من فاما کت کما منیر	و لا سلمه لایلدیه و کت
و لا فاما منیر و کت	و لا سلمه لایلدیه و کت
و ما من فاما منیر و کت	و لا سلمه لایلدیه و کت
و ما من فاما منیر و کت	و لا سلمه لایلدیه و کت
و ما من فاما منیر و کت	و لا سلمه لایلدیه و کت

صحت ایضا و کما منیر

یعنی یار خدا ای تو چستی که من چون در امر تو بکفر فرود شوم بفرمان
 حیرت از بوش بر دوم و یکی از دو انجان بزرگ بشمار آید و چون
 بخود باز گردم و دیگر باده اندیشم که دلال این مرد اولیام
 تو آه شده و دانش زده خاطر و قاصد شباهت شباهت از دانش بگفت
 ای ایان است پایی که تمام بخردان جهان در شما سانی می گشته
 و حیرت در پیش رویا و در سیله میان یکسان است و بوش
 افتاده اند و فکر شما انجان از جوان میان معرفت رسید و اند
 که بعد از پنج فراوان زیان بی پایان از کت اند و ای کاه در
 پیگیری او را به جوی شناخت و نه هیچ فرشته و ای کاه از
 احاطت جاست شکایت میرانی نه در پیش و نه در پس و نه در کت
 و نه در پش و نه از فراوان کت و نه از نشیب و نه از فروشته
 و بر این صفت همه با وجود بیایست از صحت مید و غور شد
 در مشید و در مشید است تو را تمام پوشیده است میخوانم که
 اسیر می زبانی من بنده بر گیری و از آنچه نخواه او است
 نه در می که تو را زده ای و در می و دو سهای نهانی و انانی و

در انیاب کت

ما دت انک عالم	صحتی لک و احیای
و توتی لایلدیه منیر	علی مراد لایلدیه
و ما دت انک عالم	صحتی لک و احیای
و توتی لایلدیه منیر	علی مراد لایلدیه

وَفَقَّتْ سَائِلًا	مِنْ السَّلَاحِ وَالْكَفَّ
وَابْكَتْ مِنْ غَوَاةٍ	لَمْ يَسْجُدْ لِلشَّادِ
وَجَلَّتْ أَرْجُلُهَا	عَنْهَا بِالسَّادِ
وَكَلَّتْ عَنْ غُلَامٍ	كَبِيرٍ فِي الْيَمِينِ
قَوْلًا عَنِ الرِّسَالَةِ	عَلَيْهِمُ الْبَسَادِ
وَهَضَّتْ وَجْهًا	حَسَنًا لِلثَّوْبِ فِي الْمَعَادِ
فَأَبْصَرَ عَلَى الْعَبْرِ	الْبَيْتَ وَرَأَى السَّادِ
وَأَبْصَرَ عَلَى الْكُوفِ	سُفْرَةَ الْمَصَادِ
وَأَحْكَمَ سِتْرَ عَرَسِ	بِالْأَسْفَادِ
وَأَغْلَسَ صُفْرَةَ	أَبْوَابِهِ كَذَلِكَ
وَأَعْيَنَ مِنْ سِرِّ السَّيْلِ	بِوَجْهِهِ كَذَلِكَ
وَأَكْرَمَ صِدْقًا	وَقَلَّمَ بِلِسانِهِ
يَا بَاطِلُ الْأَعْيُنِ	وَمِنْهُ السَّيِّئُ الْمَعَادِ

یعنی پروردگار تو چنانکه من درگاهت آورده ام و مشتاقی که در راهت
برده ام آگاهی میدانی که من بر تو مشتاقان این از سبب
حریم حقیقت و همانی صدق حقیقت است پس شکوک و شبهات را من
داودم و علی الجبار تو حید ذات و صفت عدل تو اظهار کردم و
اصحالات و کمالات خیر را از من نمودم و قناعت تو را در گدایی
و احوال تباهی طریقت او مندم ساختم و خواهی آن سرکش را
سپارد و این احمد مختار آشکار کرد و اندم در و بیانی را پیش
ایستاد سوره سوره سید و نمودم و بعد از این از سرکش را که

فاحش و فحاش فاحش از دهنم بقوت عیدتی که کاش
بر سرش کجاست و در این کار با جزا کردی
یک در در رستخیز هیچ چیز نیکبخت من خاطر این بد نیستند
نمود راستی روشن گامی و پیش از مرگ شناسانی بد و ساد
روزی فرمایند اسیری از پیش بر کرد و زلال قرب خویش
کرد و پیش از چهره دل فرو شوی و بجای تشنیه شوق و صالت
خاطر من شکست فرمای و بر سر شک رزان و دل سوزانش
رحمت آوردی که زمین گشوده را تو در آغز ده و اسما نهی
استوار را تو نگاه دارند و در ضبطه فاحش این ابی الحدید
و قول نظر رسید یکی آنچه در و فیات و فوات نوشته و آن
نه ششده و چاه و چرخ بگری است و این قول استوار نیست
چه با تفاق مورخین شجر عراق و قتل عام بغداد و ششده
چاه و شش روی او و لفظ خون بحساب علی در این آواز
فد است و این ابی الحدید بنیوز در آغز ده و بود که خواج
طیبر الدین وزیر ابن اعلی و در بارش موفقی الدین متخلص
ساخته اند و منصب غازی کنایه نامی ده لفظی بدیشان حیات
کرده اند و احتمال کذب تعلیلی که از صاحب نجار است
نقل افتاد علیل بیدلیل است قولی که از آن کتاب مجاز
فی سحر القاب حکایت شده و آن سال ششده و چاه و شش
بر نیجارت که بعد از ثبت تو میفرم از عزانت میگوید و اطل
ایامه و سات ده فی جادی الا حیدر مستند است و چنین

شد و عمره و اعمال هدی و سبوی سنه و ستاره هدی
 یعنی ایام او در کتابهای طریقی میشد و در مجاری و کتب
 از ششصد و چهار و شش در گذشت چون تاریخ میلاد او را با تاریخ
 و فاش حساب کنیم معلوم شود که هفتاد و سال و شش ماه و نوزده روز
 متع کرده که در تمام خطا چون تاریخ فوت و تاریخ ولادت
 ابن ابی الحدید موفقی الذین شیخ عارف عظمی ابو الحسن شاذلی
 و محدث تخریر یوسف بن عبدالرحمن المعروف ابن حجر
 است و الله مستعصر خلیفه است

ابن عمر
 است احمد بن محمد بن عمر الطبری المتوفی کتبت ابی القاسم و از بزرگان
 محدثین و متوفیان است و جامع است و در پیشگاه شاذلی
 از سال چهارصد و سی و پنج متولد گردید و در خدمت حاجی از محدثین شد
 ابو الحسن ابی الحوه و ابو طالب شاذلی و بر یکی و ابن مومن
 و در فلسفه و کلام و کتب استماع حدیث کرد کلام امام احمد را
 با وجود قرائت آن بر او بکفر خفا و غیره قرائت نمود ابو القاسم
 ابن حجر شیخ احوالی گوید حالت واقعه و احوال صحیح است
 قریب التدریس ثبت اکثر الذکر و اتم التلاوه و هو اخو من صدق
 عن ذوی الحوه ابی الحسن یعنی بن طبر بردمان حدیث را کرده و علم
 قرائت تعلیم نمود و صحبت ساج و قوت را می دانست و کثرت ذکر
 موصوف بود و در کلام امام احمد را قرائت نموده و او آخرین از آن
 کسان است که از ابو الحسن ابی الحوه حدیث روایت کنند ابن حجر
 گوید شیخ عبدالواسع با فاطمی پس برادر این طریقی است من خود
 احوالی کثیر و حدیثش استماع نمودم و در قرائت از وی فرا
 گرفته و قوت و نیروی نیکو داشت بهنگام حرارت هوا از او
 بیش تر مرا میگفت بر غیر تا بام مسجد و تا نیم پس بر خاسته از آنجا
 نیروی که داشت بر من و صدمه و در جایت سبقت میگرفت و تا
 بهنگام وفات از شیخ و بعد و سایر جوارش قطع میبرد و در پیشگاه
 دوم شهر جمادی الاولیة از سال پنصد و سی و یک در ایامی نکال
 نمود و در سنین عمرش نود و شش سال گذشت بود در شوی نیز توفیق

در

مزار عبد الوهاب اناسیله اور انکا کسیر شدہ قوت حموی و سید محمد شریف
کو بیست و پنج سال سکونت فی بر سر ان قوت کسیر و دیس کس
وزای احمد شریف نسبت مقبره ایست و حاجت غریب مکرر کردی
از صفا و انجا رفته که از آنجا است جید و جیف حلدی و سید
و دیلم و در آنجا خانه ای است از صفا

ابو الصبح المصطفى

محمد بن الفضل بن محمد الواحشي اشعري اشرافيه قضاي شاعر و
مظلوم است بهاء قی ملین طبع و عفت مینود و بهرام
بهارت و در عرش ارباب استخوان قرون بود و بیانی شانی و
عالمی عین سال افعلی قیامت عقیده قی حقیق حاصل بیند و
داشت تجلیه به و تقوی راسته و دنیا و ربابه دنیا و الهیاتی بود
چگونه که زین محمد بن محمود قری و در شمس احوالی کویه کجای دنیا
فاجعلا عالم از اهل المرج الناس عبدالشوان جوابا و استقامت
عبدالاسود خطا باع صفة العفيدة و احمدا الحميد
و خلة الکفایت الی انشاء و در جهان بی و درات النجاش
و کرمی کویه الواحش الکلم لله تصانیف الاصول النقص
قال الخطا بن عساكری من دایت لسانا و جنانا و اسرار
جوابا و اسلم خطا با لازمت حضور محلیه فما دایت مثله
واظفا و لا مذاکرا یعنی ابو الفتح و در حداد و عاقل و محسن
بود و اصول لغوت مصنفات رواحت و فخر عساكری

و میان آن حافظ و مخفیکن که من در دلم در حرات زبان نشانی قلب عیشت
جایست سلاست کلاه چسبکمانه او شایست خود در حضور در مجلس
افان شش با غلام شدم و اعطای کردی نظریه ای تا ختم شیخ ابو الفتح
این جزئی گوید ابو الفتح به دست معصوم فست سال چهار
صد و پنجاه و چهار هجری در سفر من متولد گردید و از اسلام میسر و قابل
شده و قی به آنجا بر طبق به حساب شری تعلم و معیت نمود و در عقب
از توب میمانست و داشت و در آن ایام که در دنیا و علم میگردد و میان
اشاعره و مخالفین ایشان بجماله نزاع و خصومت قائم بود و در بین
او و علی غزوی در باب توب میباشست مناقشات اتفاق افتاد
و بر و خطا و حق که هر یک از آنجا میگذشت و درین معادست که
سید بیشت و اتفاق و خلیفه بیشت از بغداد بیرون رفت و متغیر
گردید ابو الفتح در صحبت باشد از بغداد خارج گردید چون آمده و فای
داشت معادست ابو الفتح از خلیفه بیشتی از نو است گردید و بیشت
اجازت او ابو الفتح میخواست معادست کرد و معیت و علم میخواست
حسب از اتفاق که در آن ایام حسن بن ابی کریم بنی اخی را داشت
بنهاد شده و معیت متغیر گردید در معیت علانیه اشاعره را داشت
و فتح سیسوه و ملازمان سلطان غلام اشاعره او را سعادت
میخواست به غزوی رفت غیبت انباشت با سلطان معصوم و غمگین
گفت بر که ابو الفتح در بغداد میخواست بود و سیسوه را غمگین
نهادیم است که در باب توب فست پیدا کرد که تدارک آن و تدار
بش صلاح وقت در آنست که سلطان غلامه او را از بغداد خارج

خاندان سلطان بختان خونی سید گرفت در حال مقرر نمود که ابو الفتح
 از آن کشته این جزئی گوید که در این کشته که سلطان حسن شایر بر
 کشت بر کاه ابو الفتح را متحمل سازم خون و اگر در کبری کشت
 بر کاه متعلقه خون ابو الفتح کردم پس سلطان ابو الفتح موکلانی چند
 بر کاشت ابو الفتح را در جمیع کشته از شهرستان سال پانصد و سی
 هشت از دی ماه فروردین برادر در کشته پانزده تن از اراک را نزد یک
 دایره می شهزاده نمود که ابو الفتح را در کشته می کشند و در
 اراک نزد ابو الفتح آمد و اراک را در کشته بر نیز برای غم و شادان
 ای ابو الفتح بدون عده و تیس هزار دینار خود بیرون آمد از آن
 انجمنی بسیار اورا میست نمودند چون قریب یازده می شهزاده
 اراک اتباع ابو الفتح را زده و ایشان را بیدار و مجتهد و اندک و ابو الفتح
 ناخودار شسته شکر قایم می نمودند تا بدان فصل نموده در آنجا
 نگاشته سلطان نایب آرد و از سفران حمل بنده با ابو الفتح معز
 داشتند هرگاه از یک شش خان شود و اراک نایب پس از آنکه ابو الفتح
 اهل قاریش نزد سلطان رفت و در باب ابو الفتح زبان تراخت
 و شطاعت بر کشید و سلطان بر ایشان اتفاق نمود و آنجا بر عطف
 معز داشتند که در موعظت بختانی که متعلق به اصولی است بخت
 نایب پس شاعر را و بن و صنف و می آید و نخله ل کرده و نخله
 بختی غراسان حمل آید چون نایب رسید و آنجا در شهر و آنجا از
 سال پانصد و سی هشت و نوات یافت در آنجا اراک کشته
 خبر و قاتل بنیاد و شتر کردید و اراک را خورشید و آتش در باطون

منه

منتهی ساخته چند روز بعد از آن قریب قیام نمودند صاحب اثر اراک و
 ابو الفتح را در بطن و ضبط کرده گوید چون ابو الفتح از آنجا
 نمود و صاحبش از منار رفت و می نگارست و گوید ابو الفتح را
 کشت لعل الله او ادا و آن تکون تو مستحق بود و در حال صلح می
 شد و شست خدای علی حسن تعلی توفیق که در جوار مروی صلح و خون
 چون بطن رسید و نایب را مقرر کرد و اراک را صاحب فرار شد و نایب
 بطن می خاک سپردند و در پیچ بن پیچ که شیخ صوفی بطن بود
 حکایت کند که گفت پیش از زنده ابو الفتح نزد فی قلیل ابو زید و ابو الفتح
 دیدار کرده و مرا گفت در این ایام بختانی با خواهر رسید و اراک را
 پس در آن ایام شیخ ابو الفتح و سفرانی بر بطن آمد و در آنجا میرانی
 اراک را نمود و در پیچ بن پیچ منقول شد که گفت نزد مرار
 شیخ ابو زید و بعضی را برای فن خود معین نموده بودم چون ابو الفتح
 یافت آنجا بر او ایثار نمود و در حبس می آید و اراک را کشته
 مت اجماع چون در بند او برای ابو الفتح مجلس خوانند و شسته و حق
 که در میان ابو الفتح با برایشان حال مساوات و فصاحت بود و
 او را در خبر و حق نگه می داشت و شسته و مجلس غریبی شیخ ابو
 حاضر گردید که در بستان کرد و آن کی از شکران ابو الفتح که میر
 او را بر شاست حمل کرده بختان و شسته و گوید ابو الفتح را
 چرا بگفت و آن شاعر و می شسته و جابر ناست و غزونی را صاحب
 ساخته این او بیت نشاد کرد

خلالت یا عهد و انجمن یا صفی	و بختیاری صعد و کل شیخ ح
-----------------------------	--------------------------

میں سحر کر دے کس نیرہ ابو مسلم فرستادہ اور انصار سناست چون
 ابو مسلم حاضر گشت اسود اور بکعت آیا کو ایسی ہی کہ میں از جانب
 خدا ایسی ہی پر مردان سول ہستم ابو مسلم گفت میں کلام از تو است
 نکم و از جانب را کو ایسی ہیست اسود گفت آہ کو ایسی ہی کہ تو رسول
 خداست گفت اگر ہی اسود کلام خویش چند نوبت براہ مسلم عادت
 نمود ابو مسلم بنا کو اب بختیقن بگفت اسود در چشمش ہر مقرر داشت
 آتشی عظیم بر آفرودند و ابو مسلم را در آتش کشیدند از آتش ایسی
 ابو مسلم ترسید خواص صاحب اسود چون بخارج عادت را ابو مسلم
 مشاہدت کردند اسود گفت ابو مسلم را از آتش بیرون تر کریم
 تو را تباہ سازد و موجب آتش شود و کتاب و صاحب از کوفہ تفرق
 شوند اسود ابو مسلم را از آتش بیرون آورد و بروی مقدور داشت کہ از
 بین بیاد دیکر محال نماید ابو مسلم از آنجا آتشت بدید رسول صلی اللہ علیہ
 کرد و تفرق داخل شد کہ یہ کہ رسول خدا ہی بجزی تا یہ الحال نمود
 بود پس احد خویش در باب مسجد رسول خوابیدہ داخل مسجد شد
 ترسبستونی بنام مشعل گشت عربین خطیب چون نظر بر او افتاد
 از جای برخاستہ نزد او شد و او را بگفت ای از مردمان کدام و یا کی
 ابو مسلم گفت از مردمان ہم عمر او را بگفت کلا انکس کہ اسود کتاب
 او را در آتش سوخت بجای میاید ابو مسلم گفت او بعد بن ثوب
 و اکنون در قہ حیات است عرفت تو را و خدای سوگند و ہمراز
 کوئی آید تو خود عبد اللہ بنی ابو مسلم گفت آری میں خواہم راہ پر کشید
 کریشن آغاز کرد و انصار را باہرین خود و او را بکر بنشاند و گفت

الحمد لله الذی ہدینى حق الدین و جلا صراطہ محمد صلی اللہ علیہ
 و آلہ و سلم صل علیہم اجمعین یا ہدیہم اجمعین علیہ السلام یعنی سب
 خدائی را کہ مرا ہدایت کند آگاہ از امت محمد صلی اللہ علیہ و آلہ کسلی میں نمود
 کہ باہی معاشرت کردہ اندامند انصاف است کہ باہر ہم خلیل نمودہ اند
 یعنی پس از آنکه خلیت کو یہ ابو مسلم را جز این کہ امت کرانی ہی بکرات
 در آنجا کو نہدی سیدہ از مسلمین بعضی از عذرات بودہ معاشرت
 ایشان بطول انجامیدہ از آنجا خبری برسیدہ بود از آنروہی مسلمانان
 در مدینہ و آن سیدہ مضطرب ازیشانک بودہ در آتشانی کہ ابو مسلم نیزہ
 خود و بر زمین نصب نمودہ بنام اشتغال است طاری ہی پر و لگنان
 اندام فراز آن نیزہ برشتہ ابو مسلم را بشارت دادہ گفت کہ سیرت
 مطہر است و شدہ و بر دشمنان غزوات گنجینی شایان بست آوردہ
 در غلات قشت فلان روز دارہ خرامند شد پس بر برخی کہ انصار خبر
 دادہ بودہ بطور ریاست مع اللہ ابو مسلم را از آنجا کہ دات و غارتی داشت
 بسیار است از آنوقت اصحاب از آنجا اعراض کنیم صاحب فوات کو
 ابو مسلم رسالت داشت و جوی بجزی فی انتقال نمود و در واریا اورا بجا
 سپردند و راہ خبیہ یا قریب است در غوطہ مشق فرستیدہ ان دارانی
 کہ نید غیر قیاس از انجا است ابو سلمان را فی قمرہ فی دربار جبار اولی
 و بنی شعیب و راہ کو یہ وہا ذلک ہولان سیدہ بن جلیل فی مسلم
 ابی جہل اللہ بنی امیہ سیدہ علی در کتب لیل اللیل صلی اللہ علیہ و آلہ
 خولانی فیض اول سکون فی منسوب بخوان و خولان ام قبیلہ اسبیلہ
 عرب کہ در زمین شام فرو دادہ در آنجا توطن اختیار نمودند

کہ سبب حاکم بن جلیل است
 و بنی شعیب و راہ کو یہ وہا ذلک ہولان سیدہ بن جلیل فی مسلم

ابو برده
 حاضرین ابوموسی بن جعفر بن شمس الاشعری پرورش ابوموسی بن جعفر بن
 رسول خدای صلی الله علیه و آله و سلم داشت با گروه اشعریین رسول
 خدای وارده شده و حضرت اسلام شریف گفته ابوموسی زمان قضاوت
 کرده داشت و در عهد عثمان قضاوت نموده بعد از وی توفیق بود
 محمد بن سعد و کتاب طبقات ابو برده را در کتاب قضاوت منظم داشته
 گوید ابو برده پس از قاضی شمس بن موی قضاوت که فرموده و مال
 پس ابو برده نیز جندی بنابر قضاوت معبره بوده است از اخبار
 که در حق ایشان گفته اند ثلثه قضاة فی شوق ارباب تراجم و
 صحاح است آورده اند آنکه که ابوموسی اشعری عامل بصره بود و
 و خرد و چون از زوج خود جدا گشتن یکی از مردمان طاعت بود از آن
 زن ابو برده متوجه گردید ابوموسی حاضر نام نهاد و برای ارضاع او را
 برای ارضاع بختی فرستاد و چون در میان ارضاع چندی نگذشت
 پیش قبیله و برده بر او می شنید علی الصباغ و از نزد ابوموسی
 آورد ابوموسی او را با برده گفنی ساخت و در آن گشت شکار
 امشش از میان رفت قاضی احمد بن خلکان گوید در بعضی احادیث
 دیدم که ابو برده روزی در مجلسی عالم که فرزدق شاعر نیز حضور داشت
 نشست قاضی ابوموسی صحبت او را با رسول خدای می گوید
 و بیان بر مردمان اطفا فرمود و مباحات نمود چون کلامش شریف
 قاضی ابوموسی بطول انجاء فرزدق غرضش آن بود که نشان
 او بطل کند و مرتب او را پس متوجه وی گردید و گفت

ابو برده
 ابو لؤیس لای موصی بن قتیبه الانه حجه رسول الله صلی
 علیه و آله و سلم گفته یعنی مرگاه ابوموسی را فضیلتش بیشتر
 باشد جز آنکه رسول خدای صلی الله علیه و آله را حجت نمود و در غیر
 و شرف او کفایت کند ابو برده از شنیدن این کلام در شرم شده و آنجا
 فرزدق را گفت صدقت گفته ما هم احدا قبیله و لا
 بعد یعنی راستی سخن گفتی ولی ابوموسی پیش از حضرت رسول
 و بعد از آنجا بی یکس با حجت نمود فرزدق او را گفت و
 کان ابوموسی و الله افضل من ابی جریل نجاشی و رسول الله
 صلی الله علیه و آله و سلم یعنی سوگند خدای ابوموسی از مرتبه
 و شان از این بالاتر است که در حاضری رسول خدای را حجت بطلان
 کند و حجت او در رسول خدای محترم نماید ابو برده با حالت خشم
 ساکت و خاموش گردید این خلکان گوید بل ابو برده
 مدح و ذم را در شاعر است و ذم را در حق بلال و ابی یحیی میگو
 انشاء کرده و این سبب ناله خویش را می طلب ساخته
 در حق بلال گوید

ادامه ابوموسی بلال الجعفی	انعام عباس بن جعفر الجعفی
بنو جعفر و صبیح خطاب می کند و میگوید چون بد که بلال فراموشی می کرد	
چون فراموشی می کرد میگوید می گوید که تو می گوئی که پر از سبب سبب است	
و آنجا میفرماید می گویم که در بعضی میان شریف است و بعضی میگوید	
و این را ناس بن جعفر بن عیسی	انقلت بصدح ابی جعفر بلال
یعنی شنیدم که مردمان بطلب سبب و علت شده پس شرف خویش را	

گفته بر این آیه علف بلال پس ابو برده را طلب نامی ابو عبده
در کتاب عهد الفرویه مقام قد و اشعاری که در آنجا حبیب گفته اند
که در آنجا حبیبیت گوید چون این بیت را برای بلال نشاء
کردند حبیبین تو هر غنوه که مقصود ذوالرماض حبیب در تقی ذوالحجّه است
گوید ای شتر برای آب و علف بلال را طلب نامی از روی این کلام
علامه خویش را بگفت مقرر کرد که دست از علف نهد و ذوالرماض را
این عبده گوید این علف از راه اعتناست نه طریق انصاف
این شتر حبیب را گوید و اسئل القریبه اللقی کما فیها و العصر
اللقى حبیبنا حبیبنا است چنانکه از اسناد سوال تقریر و میراث
اقتار است از اسناد و اجتماع بصیرت نیز صاحب و اکب آن
اراده شده و حریری کتاب دره الغاص فی احوال خاص و عمومی این
خواص در باره این بیت ابرار کرده که از جمله احوال خاص اکابر
بیت ذوالرماض گوید و اینها اسامی شیخون حبیبنا
نشاء کنند و لفظ اسامی بقبولیت منسوب خوانند و این بیت
ذوالرماض اسامی مستلزم است که اجتماع حبیب مسجود ذوالرماض
و حال که حبیبین نیست بلکه صاحب و انشاء این شعران است که
لفظ اسامی را بر حمایت و فوج خوانند که کلام حبیبین فاده کند که
مجموع اسامی شیخون حبیبنا مسجود ذوالرماض است و را از راه
ششند تمامی را گویند اسامی شیخون حبیبنا پس این
بیت انشاء نمود و غرضش از شعرین صافی و بعضی از معنیات خوانند
که ابو صفوان خالد بن صفوان میگوید که این بیت مشهور است و از مجلس

بلال

بلال بن ابو برده شده او را حدیث میگوید و در تحمیل حج صاحب علم کرد
چون سخن از وی بحدیث رسید بلال در آنوقت یا خالداً یا خالداً
احادیث الخلفاء و تلمیذین المشافه یعنی اخبار خلفاء بر من
گفتی و مانند آنی که ستایت مردمان کنند بخل سخن گفتی خالداً
پس همواره بسجده فریاد عراب تعلیم میبندد و از دیده نابینا کرد
بود چون موکب بلال از زود او میگذاشت از مردمان برش میخورد
که آیا این موکب از آن کیست او را می گفتند امیر بلال است که از زود
تر عبور نمود پس خالد در تعریف بلال میگوید صاحب جنت حقیقی
تغش یعنی ابراهیم است که بزودی بر آنکه خواهد گردید کاست
از اینک حشمت و بزرگی بلال بزودی زایل و فانی خواهد گشت تا آنکه
در حق بلال از این کلام خبر دادند گفت و الله لا تغش حقیق
بصیلت مستجاب شود پس یعنی دارم که بحدیث باران این
صحاب بر تو رسد بر آنکه مکره آنجا مقرر داشت که دوستی با
بر خالد نرودند قاضی احمد بن خلکان گوید بلال پس ابو برده در ملک
نواب خالد بن عبدالله قمری استقام داشت چون خالد را حکومت
عراق عرب مقرر داشت و یوسف بن عمر قاضی منصوب کرد خالد
و عراب او را محاسبه نمود و انشاء نامه بدست خالد و بلال از
شکایت او پاک گردیدند مسیح الجبل ابو برده در سال هجده و سی و یقوی
چهار و یقوی شش و یقوی هفت برای قیام بلال نمود این سعد
در کتاب طبقات خود آورده که ابو برده و یقوی در سال هجده و سی و سه
بیت آیدند و فانی گشتند

در حق امیر بن عبد الوهاب بن عبد العزیز بن عمار بن عبد بن
سلیمان بن سعد بن سفیان بن یزید بن ابراهیم بن عبد الله بن کابر
نخعی و عاصم بن سنان و جعت است و است در حبس
جبل بوی نخی گوید و ارباب سخاوت آورده اند که عبد الله بن جاسی
ابو محمد فیض صحبت حضرت رسول خدا را در آن نو و دشمنی کلات
بود رسول خدای صلی الله علیه و آله او را عبد الله نام کرد و در شهر
اسلام بر روی بایستاد و او را بیامد و بجزین فرستاد و با برودان
استحسان و احکام و این تعلیم ناید و در حق عبد الله و عاصم و
منزوح الله من صدرک و صد و دوازده لاله و الفی فی
یوم القیمه یعنی خدا آیتها را رسیده تو را رسیده فرزندان خدا
آورد قیامت کند و دشمنی را بر کند شیخ ابو الفرج بن جریری گوید
حدیث کرده اند این ناصح گفت خبر داد ابو محمد یعنی و گفت
صحبت ای بقول صحبت ای بقول صحبت ای بقول صحبت
ای بقول صحبت ای بقول صحبت ای بقول صحبت علی السطی
بقول هفتاد العلم بالحق فان جابده والاحمد مصل منی انک
شهادت علم بعمل منوط است و علم عمل را نه کنه هرگاه او را جواب
گوید و علم برای کند و حق را نه و اگر نه را می کرده و طاعت
ناید و دولت ابو محمد در سال چهار صد و هجری بقولی در چهار
صد و یک اتفاق افتاد کلام الله مجید را با قرأت سبع بر او احسن جاری
قرانت کرد و در محضر ابو بن محمد بن ابی انشازن کردی دیگر از مشایخ

حسن بن حدیث استماع نو و مسائل فقهیه از قاضی ابی علی بن ابی موسی
در شریعی بایستاد و در راست علمی ثروت و جماعت بنوی در حبس
نخعی پیشوای اصحاب عبد بن جبل بشا ریفت و در مویطت بر علی
داشت اصحاب اقی شیرین بلع مرد را زانو محبت میسوزد و در مویطت
و انش و معرفت می انجمنان افزون بود چنانکه از ابو الوفا بن عیسی
منقول است که در توصیف می گفت کان سیندا الجماعه من اصحاب
احمد غناء و دیاسته و حشمته ابو محمد القیمی مکان اسلم
الناس عباده فی الوعظ و اجراءه علی فی الغنایا و احسنهم
و عفا ابو الفرج گوید و کان قد اجتمع لابی محمد القیمی
والفقه و الحديث و الادب و الوعظ و کان یجیل الصوفی
فرغم له التعلیل من الشیخ اصحاب العوام و جعله الخلیفه رسول الله
السلطانیه مهمات الدوله یعنی قزاقان حکمانه و علم خود فتن
حدیث و صناعت و سب و عطا قیامت انوار ابو محمد یعنی فراهم گوید
بود و هم بطریق میگو داشت لاجرم نزد خواص عوام از مردمان قیامت
قبول یافت و سوانح و جهات و ولت خلیفه عباسی او را بر مسالت
سلطان ارسال میداشت انش کلام ابن جریری مورخین و
نموده اند در افسان که سلطان کتب بطریق و خیر خلیفه القام و ابی
خلیفه نو خلیفه در جواب ابو محمد را بر مسالت نزد سلطان فرستاد
ابو محمد بجای می نشست نو و جواب خلیفه را سلطان بطریق
کرد و تقضیل این مسالت بدین شرح است عز الدین بن ابی جریری
ذیل حوادث سال چهار صد و پنجاه و چهار هجری که در افسان و خیر خلیفه

اقامه بامانه را بر پای سلطان مغرب ملک بخرج نموده و خلیفه آن در
 سال چهارصد و پنجاه و سه واقع گردید و چون در سال که در سلطان
 ابو سعید قاضی را بر پای خود مستکاری نیز خلیفه فرستاد و خلیفه بسیار
 از جای برآمد در جواب ابو محمد قاضی که از اعیان همدانی عصر بود و نزد سلطان
 فرستاده بودی مقرر داشت که گفت از سلطان خواست که بگوید که
 امر از دلج در گذرد هرگاه از آن در گذشت و اغراض خود قضا و کرد
 امر باین انجامد که در سلطان سید هزار و بیست و یکم صدایق و از
 حل نماید و واسطه و مصافحات از آنجا مستحقان خلافت تسلیم نماید
 ابو محمد چون سلطان پیوست گفت وزیر عید الملک که بر اوقات
 کرده و حکایت استغای امر از دلج بر آید و بی و سیان ببرد و زیاده
 گفت و ملت و فراغت سلطان و شمس او نمودن مستحق بود و اول
 و بلاد از وی طلب کرد و شایسته نباشد که سلطان اضافت آنچه
 خلیفه از وی طلب نموده و مندول خواهد داشت ابو محمد بخان نیز را
 صلاح وقت داشت و او را گفت امر بر پای صوابید و وزیر مغرض است
 آنچه را که معمول دارد و عین صواب است و وزیر صلاح امر را در آن است
 که بر سلطان اظهار نماید که خلیفه شمس سلطان را بجا بست مقرون ساخته
 لاجرم سلطان را بجا بست خلیفه مستحق ساخت سلطان از آنجا نیز آید
 سرور و مسرت گشت شیخ ابو الفرج جرجانی که به خلیفه طراد بن محمد بنی
 نقیب بن شمیم ابو محمد بنی خلیفه ای قاهره نزد سلطان ارسال
 داشت و نشان آنکه می نموده پس از وصول مقصد نزد سلطان
 حاضر شد و خلیفه ای که خلیفه اقامه داشت بود و نزد سلطان نهادند

سلطان چون آن خلیفه اقامه را بجا بست چهار تومن و فردی
 فردی نیز از ایشان را احضار نمود و مجلس سرای خلافت ایشان
 که در هشتاد و آن فروشنده آلات و ادواتی که در آن مجلس بود
 مشاهده نمود و ایشان را بکفایت که آنچه فروشنده اموال آلات که
 مشاهده نمود تا مست از آنها از آن خلیفه است این جزی که
 از شمس از آن اعدا و فروشنده آلات که در این مجلس بود و در خلیفه
 و امر خلیفه گفتگو نمود و صورت سالی که در جانت خلافت داشت بود
 و چهار خود و وزیر را در گفت بر سلطان عرض داشت که این سالت مستحق
 نیز استماع در جواب انصر است نه فی که از سلطان طلب می شود
 بقدر پیوست میگویند و در مقابل غبت و میل سلطان بخواهیم طلبت بول
 موافقی نباشد هرگاه و صورت این سالت بسم سلطان سید نقیب را خلیفه
 کرده و هرگاه به خلیفه شمس سلطان را بجا بست که سلطان خود زیاده و از آنچه
 از وی طلب نموده اند خراج میداد داشت ابو محمد وزیر را گفت امر
 بر پای تو بر وزیر منوط است آنچه را که صلاح وقت را در معمول کرد
 و وزیر بر سلطان گفته و داشت که خلیفه شمس سلطان را بجا بست نموده
 و ابو محمد قاضی طراد بن محمد بنی را بی سالت بجا بست ارسال داشت
 و از آنجا سرور کرده اعیان آن سلطنت را باین آگاه ساخت انگاه
 وزیر عید الملک مقرر داشت تا محمد و اطمینان طراد ابو محمد بنی
 در این باب بخدمت خود و در وزیر ابو محمد را سلی نوشت منشی این
 خلیفه و مقابل خدی که از تو بطور پیوست اظهار میگردد و امکنش آن
 کرده و باین امر اقدام نماید اکنون تن غرضت آن نموده امر که در این

و لایق

و شاد و به مثل اخلاص و شادمانی
 قلبی شاد و شادمانی من السیر
 کائنات خال من غریق و جسته
 سوار و عین بدای حیرت الزید
 یعنی آنچه برده که زافش در لطافت و صفا چون حرکت بود و سبب شادمانی
 که نماند غیر صا و است و فرامید کرد که با جالی که بر صفت جبار است
 بسیار چتر است که در سرخی چشم صاحب مدعا بر شده معاجیل
 این منجر در روش بر صفت اشغال است تا آنکه در سال پند و
 چنانچه و صفت بجوی از این در غایتی از حال نمود و ازین منجر
 چنانچه و سال الذی گذشت بود

ابراهم بن خمار و عطف

کلیش ابو حکیم و از بزرگان حدیث و فاضل و الفی
 جزئی ابو صاحب تاریخ فقه را معاصر و در حداد و شادمانی
 ابو الفی شمر شده و ابو الفی بن جزئی در شرح احوال یو
 و له سنه شامین و در انعام و سمع من ابن عله و ابن عیض
 و غیرهما الحدیث الکثیر و تصد علی بن سعد بن حمزه صا
 ای انصاف و الکوفی و قد دلی با الخطاب مع منبه
 اصناف و کان عالما بالذهب و الاخلاق و الفرائض و شرا
 علیه مطلق کثیر و استوفیه یعنی ابراهیم نهرانی در سال چهارم
 بشا و متولد گردید از ابن عله و ابن عیض و که بی کریم و شادمانی
 استماع نمود و در حداد و سمع من حمزه صاحب ابو الخطاب کلودا

تو این تفسیر یا مویشت و ابو الخطاب را از ادراک کرد و از او حدیث
 استماع نمود و بقوله و اصول و حجب و حق خلاف و هم فرائض و لایق
 که و بی بسیار از طالبان علوم بروی فراست کرده از افاد و شادمانی
 شد و هم این جزئی گوید تدریس در حداد که این مجال و مویشت و لایق
 یو من مویشت حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد
 انقاد و فاضل است پس از فاضل تدریس انقاد و در حداد و در حداد و در حداد
 پس برای تدریس در آن حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد
 و ابراهیم را در باب لایق حداد بود که در انقاد و در حداد و در حداد
 انقاد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد
 زنا و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد
 جمیع و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد
 و یو یا مویشت هم این جزئی گوید و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد
 مذکور و یو فاضل بود که در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد
 چهل و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد
 کفر و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد
 آن کریم می نیست و یا و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد
 آن نموده و ام که از او پرسش کرد که آیا اجل موعود نزدیک شده
 از انبیا و یو را کتب از حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد
 و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد
 گوید و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد
 و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد و در حداد

تا آنکه مدت بیست و دو روز مرصع گشت و روز ششم بعد از آنکه مرصع
شهر را بدی الاخری از سال بقیه و پنج و شش غایت یافت مرصع شد
خواهش کرد که او را گشت بودند و از ده سال از عرق و قوتی است بامتی کمال
تیرگی گشتی نماید و پنج و ده غایت اتفاق افتد پس میان آن کلام
قایل گردد که گشت مرصع و از این کلام دخول در سال و از ده سال
شمار آن و از آنکه در آن سال بقیه و چهل رخ اتفاق بدید و در آن
پنج و شش غایت اتفاق افتاد و از آنکه در ده سال پیش
مقصود است متعجب او را قریب و از پیش جانی خاک سراند

ابو نصر المروزي

محمد بن احمد بن علی بن عمار از مشایخ فاضلای مرو و از مشایخ معتز بن
 بشیر بود و در علوم قرآنی پیشوای مروان و از عصر خود بود و در
 یکتا بود و در حدیث و تفسیر و کلمات و فضائل و بیانت و در حدیث
 کمال داشت یا فی شرح احوال وی گوید شیخ القزاق
 جبر و مسند الافاق کان اماما فی علوم القرآن
 کثیر التصانیف متین الذیانه ابو الفرج بن جوزی در حدیث
 وی گوید کان اماما فی القراءات و احد عصره و مصنف
 فیها التصانیف و سافر اکثر فی طلب علم القرآن یعنی ابو نصر
 در معرفت ابودود قرائت پیشوای مروان و از عصر خود بود و در
 قرائت مصنفات این گروه و برای تحصیل علم قرآن بسیار
 نمود استغنی از آراء غیر از کیشی منقولست گفته ابو نصر در حدیث

و در عجب علم ساقوت بسیار میکرد و یکی از اسرار گشتی او شست
نموده و در آب فروخت و مرغ و کبک را می خورد و با آن آرد و کباب
میکرد و آن آش را قطرش بر قوس قزح آب آفتاب و اگر از صفت آفتاب
زایل کردید و وقت فراغت نرسیده است فی الحال در آب فرو
رخته نمیت و مشغول بود و ای فرزند طرب سادات کرد و چون از آب
سرمه را آورد و با هر چه بی باریه که از جانب دومی گذرد و حال خود را
بر قزح از آن خفته اند و برگشت ادای فرزند از آن طبیعت بخات
یافت و بعد از آن مدتی دید و حیات بود و آنکه روزی کشیده
میت و دوم شهر بیک از سال چهارصد و هشتاد و چهار هجری
و وفات یافت و مدت زندگی او بی نود و نه سال از آب

بویکری

اصح بن علی الرضای الفقیه از بزرگان فقهای خفیه و از اصحاب
ابو الحسن کرخی است ریاست مذہب ابو خفیه و در پایه دین
مسلم گردید و در دانش نیز و تقوی بر ائمه انوار خود تقدم داشت
در استعداده و قضایات قضات بر وی عرضه داشتند و قبول
این احتجاج نمود و در تقریر طبق اصول ابو خفیه مصداق میگرد
ید و اخت چنانکه بعضی در استنباط در شرح احوال وی
گویی انتهت الیه ریاسة المذهب و کان شهیداً بالهدی
والذین عرض علیه القضاء بعد فادام حاشیة و له عدة
مسننات شرح ابو الفتح بن جوزی در ترجمت وی گوید

اسام اصحاب الرازی فی وقتہ کان شہورا بالزہد
والورع وودعینا فی شیعہ ودرس العفتہ
علی فی الحسن الکرخی و لم یزل حتی انتہت الیہ الزیادۃ
وودحل الیہ المتفقہ وخرطب فان یلی قضاء القضاۃ
قامتہ واعدید علیہ الخطاب فلم یقبل و لہ مضایف
کثیرہ ضمنہا احادیث رواها عن ابی العباس الاصم و
سلطان الطبرانی واما بنی ابوبکر رازی وصرخہ وشیخی اصحاب
ابو خنیفہ بشا میرفت بزہد و تقویٰ مین مردمان مشہور بود و نام
چراغی دارد و السلام بقدا شد و محضر ابوالحسن کرخی مسافر
فیقید باموت و تہ لہ باخذ و تحصیل علوم اشتغال داشت
است خفیہ بروی شش شست حالیان مقرر شد حال کردہ
در محضر حاضر شد و قضایات قضات او را دعوت نمودند
از ان امتناع نمود تا آنرا برای قضایات طلب نمودند پندیر
و او را مصنفات بسیار است و در مصنفاتش عاویثی مندرج
ساختہ کہ انما را از ابی العباس اصم و سلطان طبرانی و کرخی و دیگر
از محدثین راست نموده است و ہم این جزئی بسنادی چند
از ابوبکر ابری روایت کردہ کہ گفت کہ حقی خطیب مذہب است یعنی
این عمرہ شریفی را بشارت نزد من فرستادہ مرا بقضایات
قضات دعوت نمود من از قبول آن امر امتناع نمودم و ابوالحسن
ابوبکر احمد بن علی رازی را لست کردہ من پس ابوالحسن ابوبکر رازی را
برای تخلیف قضایات طلب نمود و از من درخواست کرد کہ در علم

و ترضیہ ابوبکر بقضایات او را معاہدست نماید چون ابوبکر حنفیہ
وقت را برای او باب قضایات تخل نمودہ از ان امتناع کردہ
ابوبکر ابری کوید من ابوبکر رازی خلعت کردہ مرا بگفت
از قبول نمودن قضایات تو مشورت مناجیم آیا قضایات را
تقبل شوم گفت من قضایات را برای تو صلاح دانم و خلعت
بر حالت منزل ابوالحسن بن عمر شدیم ابوالحسن خطاب فرمود
ابوبکر احادیث نمود من نیز در آداب او را معاہدست کردم پس
ابوبکر متوجہ من شد و گفت ای زید چنان است کہ من در قبول
قضایات تو مشورت نمودم مرا از قبول آن منع نمودی اکنون
بر خلاف قول خویش سخن کوئی را بیکلام ابوالحسن درختر شدہ
بگفت برای قضایات ما یکبسی دولت و رشاد کنی انما او را از قبول
قضایات منع نمائی ابوبکر کوید گفت اما می فی ذلک
ما لک بن افسار اشار علی اهل المسلیہ ان یقتد
ناضا القادی فی مصدد رسول اللہ صلی
علیہ و آلہ و اشار علی نافع ان لا یقبل
لہ فی ذلک فضال شریعت علیکم
سنا نفع لانی لا عرف مشلہ و شریعت
علیہ ان لا یقبل لانی لا یقبل
لہ اعتقاد و حواء شکلا لانا
اشریعت علیکم بہ لانی لا عرف مشلہ
و اشریعت علیہ ان لا یقبل لانی لا یقبل

لله وعباده ومرتد الصوم عاشق تبيين سبيله
 يعني در اين سال خليفه ابو الحسين محمد بن علي با شقي وفات يافته عصر
 خود بزرگ بني عباس را بشايخ نظامه سعد و دو بختاين گزشت
 عبادت زاده في صوم او را زاده بني دشم ميگفتند مدت نورال
 اندك في خود ابو الحسن بن ابو الكرم جزري را حداثت سال
 مذكور كويد و فيها في ذي الحجه قولي الشريفا ابو الحسين محمد
 علي بن عبدالله بن عبدالقادر بن محمد بن المرحوم بن
 الخريف در كار طبع راهب بنو القبايح هولتر من حديث عن الاله
 قطعه در بارش اعيان غير صمد و كان عوده ببغداد يعني در
 اين سال شهر ذيقعد شريف ابو الحسين محمد بن علي با شقي مروت
 بن الخريف وفات يافت او را بسب بني العباس ميگفتند او
 در كسلي است كه از او قطعي و ابن شامين و كساني كه در حقه اين
 دو بوده اند و ايت كند و وفات في در مباد اتفاق افتاد
 مع احمد بن الخريف از عالم فضاي عصر خورشيد حضرت
 و تقوي را است و در بين شان زده سالگي مثل خطا مي
 مفرض كويد و در چهار صد و هشت و هشتاد و هشتاد و هشتاد
 شاد و شش ميقول افتاد و در چهار صد و هشتاد و هشتاد و هشتاد
 كويد خطا است جامع منصور و همد مي رت بغداد و شش سال
 بوي مفرض بود چاه و شش سال تفاوت مود و بختاين و شش
 از روز چهارشنبه سفي شهر ذوالقعدة سال چهار صد و شش
 پنج هجري بسب اي با في انتقال حبت روز چيشه فروزي كج

در عقب قريظه او را بجاك سترند كروي بسار و شمع جبار و اس
 حاضر شد پس از وفات او را واقع و يدار كرده و او را كفتند
 كدام عمل منفعت و آفرينش خداي تعالي شامل حال تو كويد در جواب
 كفت بطول چندي يعني خداي سبحان بوطبت و عارتم
 بر خداز من عرض كرده ابو الخريف بن جزري كويد ابو بكر بن
 فاضل كفت بشي در واقع بديم كه كونا قياست قاعده و
 شادي نادر او كجاست ابن الخريف رفته جواب كفتند
 و اصل بيت شود داخل شدم و زمان في سترت كرده و انچه سران
 كرم و دستي بازين و بحبام و دست
 علامي مشايرت كرده كترم اين شتران كيت مرا كفتند
 هذا الشريفا ابو الحسين بن الخريف يعني اين شتر براي بن الخريف
 زين مود و از خواص بيدار شدم على الصباح خبر رسد كه
 كه شريف ابو الحسين بن خرق در بيان شب وفات يافته

ابن كويد

علي بن بنده الله بن سيبه بن جعفر بن علكان بن محمد بن الحسين
 اني ولف ان سم بن صبي بن اديس بن معقل بن عير بن شيخ بن
 معاوية بن خراعي بن عبد العزيز بن الحسن بن جهم بن قيس بن
 سعد بن جمل بن محمد بن حبيب بن سيبه بن بكر بن وائل بن قاسط
 بن سب بن اضمي بن عبي بن جهم بن سعد بن سيبه بن بكر
 ابن سعد بن عدنان البجلي كيتش ابو نصر و از اعاظم محدثين

از نشت جماعت است اصلش از کلمه یحیی است که از نوا حی
 و صفیان شده و شود عرش ابو عبد الله حسین بن جعفر و در السلام
 بقاد قاضی القضاات بود پدرش ابو القاسم بن عبد الله بن ماکولا
 وزارت جلال الدوله بن بویه مخصوص گشت مولدش رسالت
 شصت و پنج بوده در سال چهارصد و سی و شصت هجری بمکه متولد
 یافت و در سال پنجاه و دهمیت بمکه بسوزید و چنانکه ابن اثیر
 جزیری تقریباً بن سخن در ذیل خواست سال مذکور گوید
 و ضیاء قوفی لوز میر ابو القاسم بن ماکولا را بمکه مشایخ است
 و کان مقامه فی المحققین و حسن شهره و مولد سنه
 خمس و ستین و ثلث مائه و کان وزیر جلال الدوله و هو
 والد الامیر المفضل مصنف کتاب لا محال فی المؤلفات المجلد
 مع الجمله صریح مؤرخین را باینکه ابو القاسم بن ماکولا وزیر جلال
 ابن بویه بوده است ولی قاضی شمس الدین بن خلکان شرح
 احوال ابو نصر سیطی بن بیهق بن ماکولا که این ترجمت مخصوص
 شرح احوال او است ابو القاسم بن ماکولا را صاحب حربه
 از وزیرای قائم بامر الله عباسی مسند و داشته گوید و وزیر ابو
 ابو القاسم هبه الله بن ماکولا الامام القائم بامر الله الخ
 و انکلام از ابن خلکان از روی سواد منشی شده است چه درین
 ال عباسی بن زبیری قائم باین اسم و گنیت زبیری بنیه شده
 چنانکه خطیب بر آن که ایشان را در کتاب خبره سیر بن بیهق
 مخفی پرسیده نیست مع الجمله علی بن بیهق بن ماکولا بن بیهق

شبان سال چهارصد و هشت و گنیت بیهق بن بیهق و وزیر جلال
 احوال ابتدا و متولد گردید در ربیعان جوانی همت بر کتب تعلیم
 و تحصیل کلمات مصروف داشت برای طلب علم ببلدان
 مسافرت نمود یا فنی در کتاب مراتب الجنان در حوادث سال
 صد و هفتاد و هفت هجری گوید و فیها المأخذ الکبر لا یعد
 ابو نصر علی هبه الله البغدادی المعروف بابن ماکولا
 النسابه صاحب لتصانیفنا هذه لم یکن یفیدنا
 بعد الخطیب الحفصی انه یعنی در اشغال حافظ بکر امیر بیهق
 بن ماکولا معروف است فوات یافت و او بعلم انساب یاد
 مهارت داشت خداوند معنیات مفیده بود در بنیاد و پس از
 خطیب ابو بکر بنیادی بکس در توفه خطابه و بی توفیق یافت
 و حفظ بر سخنان رقت تقدم و برتری داشت و هم فنی گوید
 قال الحمیدی ما را احسن الخطیب فی مشی لا ارا حاکم
 علی الکتاب و قال حق کشفه ما را احسن ابن ماکولا
 الامام اجاب فی حفظا کانه یقره من خطیب یعنی حمیدی
 گفت بخلیب ابو بکر در چیزی را احسن نفهمم که آنکه در جواب
 آن مراتب حرات میفهمد و میگفت ما را احسن گفتن از ابن
 بنیت که آنکه گفت مطلبی که بی رجوع نماید و بچهاره خطیب
 بن ماکولا رجوع نمود که آنکه از حفظ جواب میگفت و در
 جواب بنیاد بود که گوئی آنچه اب را از روی کتاب قرات
 کند قاضی احمد بن خلکان در ترجمت احوال بنی گوید

سمع الحديث الكثير وصنف المصنفات النافعة واخذ من
 مشايخ العراق والشام وغير ذلك وكان ابن ماکو لاسد
 الفضلاء المشهورين تقع الالفاظ المشبهة في الالهام
 الاعلام وجمع منها شيئا كثيرا يعني ابن ماکو لا در محضر محققين
 احاديثي بسيار فراكفت مصنفات نافعه ومفيد يروى عنه انه
 مشايخ واساتيد عراق وشم و غير آنها از بلدان اخذ و تحصيل
 علوم نمود و یکی از فضولي مشهورين محضر شمار ميرفت در آن سامی
 که در ضبط آنها اشتباه است قیچ کرد و از آنها سامی بسیار فراگرفت
 و در ضبط هر کتبه را واضح ساخت صاحب قوت الوفاست
 و ترتیب احوالی می گوید و کان غویا عجمی و مشاهیر اصحاب
 النقل ساکنان فی البغداد مبین فی زمانه مشله مصحح
 اباطالب بن خلیل و ابابکر بن بشران اباطالب بن
 شاهین و اباطالب الطبری و سافر الى الشام و الموصل
 و دیا و مصر و المغرب و الجبال و دخل بلاد خراسان
 و ما وراء النهر و جالسه الافاق و ولد بعکرا مسنة
 اثنتين و عشرين و اربع مائة و توفي سنة خمس و ثمانين
 و اربع مائة يعني ابن ماکو لا باصول نحو معرفتی بکذا داشت
 شاعری بود و صحیح النقل باین بعد او بن در عصرش او را مثل او
 نبود در محضر ابوطالب بن خلیل و ابوبکر بن بشران و
 ابوالقاسم بن شاهین و ابو الطیب طبری استغاثی و
 من و برای طلب علم شام و سواحل و یا مصر و جزیره و جبال رفت

که او را مثل بلاد خراسان و ما وراء النهر و ديار مصر و اقطار کر و بخش نمود
 و کثیر سال چارصد و بیست و دو مشوله شد و در سال چهارصد و شصت و شش
 قیچ و فاکت یافت و بر صاحب قوت گوید تالی بر این مجتهد
 نعمت شریف عبد الوهاب بیدلج فيه و يقول يحتاج الى
 یعنی ابو الفرج بن جوزی گفت از استاد خود عبد الوهاب شنیدم
 که بر این ماکو لا طعن متوجه نمید و میکند ایضا عتق و دین از کتبه
 و او را بدین استیلاج است استی قاضی ابن خلکان گوید ابوبکر
 خلیف صاحب تاریخ بغداد باین کتاب معتقد و در حقش هر کس
 شکیه القلب عاقله عبد الحق بن سعید جمع نمود و بر این ماکو لا طعن
 آورد و حمد را کما فی مستقل ساخته از آن کتاب مؤلف نحو مختلف نام
 نهاد پس از خلیف ابو نصر بن ماکو لا بر کتاب نحو اضافه کرد و در آن
 سامی شنید که خود آنها را ضبط و تحویل نمود و بر این سامی که
 در کتاب نحو بود و تذکره است و مجموع از آن کتابی مستقل ساخته از
 کتاب بحال نام نهاد و آن کتاب در نسخ المتبایس باین اسم مشهور
 و قید آنها زیاده و قید است آنها و محدثین و ارباب حدیث بر آن
 کتاب است چه مانند آن کتاب کما فی در تفرع ضبط سامی علامه شریف
 تالیف نشد و پس از این ماکو لا ابن لفظ محمد بن عبد الحق بر بحال
 این ماکو لا تذکره و او نیز در سبکونی و تالیفات متعدد خود تصدیق
 نمود و او را بر این ماکو لا را در وجه دانند این کتاب قضیاتی دیگر
 مستیلاج نباشد زیرا این کتاب بر زیادتی اطلاع و ضبط و اتقان ابن
 ماکو لا دلیل واضح و بر تالیفات است عاقله ابو الفرج بن جوزی گوید

ابن کولاه پس از آنکه بکمال کثرت کتب تالیف نموده در آن
کتابها نام و اختلاط او بر خطیب و ارمغان و حافظه الهی را
فراهم ساخته این خلکان گوید از جمله اشعاری که بن کولاه است

و بنده این و بخت است

فروغ خیا من در چنانجا	و جانبدار دل دل جلت
دار حل از کائنات الا و کائنات	فالمندل لوتیته و طایر حلیب

ترجمه باینست در شرح احوال ابو الفرج بن حسنه و بی طیب بشیخ فخر
ملاک اصفا
اقول لقلی قد سلی کل واحد
و سبک ما بنده الا تجلدا
بنی باول تریش کویم جان هر یکس از مردمان از مشوق محبوب
خو تلیست فراموشی حاصل گشت ولی محبت تو چیزی بر ملاوت
در هوای دوست نیز آید ای کاشش الهی که آید که ام کس تو را
با این بلیت مستلزم بود و الله اعلم

فراد ما یفیک من التماسه	طاع فراده و صول انواهی
و قالدو قشیر کان حیلو	در حل صلیب اعد و التوی هم

یعنی و لمر از هوای دست افتاده روی پیشینگی خود را طاعت
کنده و آنانی که او را من و زجر کنند تا فراموشی نماید مردمان حق
من بکشد هر که پیشکشیانی را شمار خود سازد او را تسلیم حاصل
شود و نه چنین است آری با آن جتنی که مرا مطلوب است چگونه میسر
مراستاده کنند

و الله اعلم

و الله اعلم

تصلت ابواب الملوك لا تمنی	علت جهان صل التقلات
دایت مهیلام عید من طریق	من الشنن لا من مقام صان

یعنی از درگاه سلطان چنانچه بکشد که در خود بجزئی آید بستم که
جهانیان بر آن اکتفا نمیشدند ستاره سمیل را مشاهدت کردند
که چون در قریب جوارش با قیام او از دست و خواری فراموشید
لاجرم از آنجا ب دور افتاد و از قریب جوارش عارض کرده
و سال فاش این کولاه را موزنین با اختلاف ضبط نموده اند
چنانکه صاحب فرات در چهارصد و پنجاه و پنج ضبط کرده و در
چنانکه از نقل جبارش ظاهر گشت در ذیل حوادث چهارصد و پنجاه
هفت تقدیر کرده ابو الفرج بن جوزی در مقام شریفی
که در چهارصد و پنجاه و پنج و فاش یافته اند گوید و ساخر خوی
کرمان و صد جا حدیثی می آید که الامتیه الی خدا و بید
و قتلده واحد و الموجود من صلی الله یعنی در ایصال بن کولاه
بگریه ای از غلطان ترک خود بچاسب کرمان مسافرت کرده
غلامش مقتدی وی کرده او را بکشد و آنچه از اموال نزد او
موجود بود را خود داشتند این اثر عزیزی قتل او را در ذیل حوادث
سال چهارصد و پنجاه و شش شمرده و برخی در چهارصد و پنجاه و
ضبط نموده اند و بعضی از موزنین ذکر نموده که قتل ابن کولاه
و جرجان اتفاق افتاد و چنانکه ابن خلکان گوید قال النجاشی
سنسج الی خراسان و صد غلامان له اشتراك فقتلوه و جرجان

و اخذ و مال و هر دو طاح و مسدود و
و اولاً بفتح میم بعد از الف کاف معتبره و بعد از آن و او
ساکت پس زان لام و الف است ابن علقان گوید معنای
این اظهار ادا است که حیث نیز و نسبت ابن کا کولاب میرزا
معلوم گشت که آیا خود بنفشه امیر بوده و یا آنکه چون از اولاد امیر
ابن دلف محلی است یا بنحیه او را امیر گویند و ضبط عکبر در
شرح احوال ابو الباقای عکبری بشهر رفت

الحمد لله

عن ابن من بن محمد بن علي النخعي الحنفي الاشعري عن ابي اسحاق
والمشهور عنه في عتبات مصر خود مکتب اندلس و باقی
عبت برافراشته شهر واقفا بود و لا دانش رسالت اخذ و تودود
اتفاق افتاده صاحب قوت در حجت اعمالی گوید اخذ
عن الاستاذ ابا الحسن الادباج ثم عن الاستاذ ابي علي
المشلوبين بقصدى الاشتغال مدة و لازم الشلو بين
عشر سنين الى ان يتم عليه تخاطب بيديه و كان اصل الناس
على المطالعة لا मिल عن ذلك واقرباء به شلو و شريش
صالحه و لودقه و مرسيه اتقى يعني ابن صفور و محضه
ابو الحسن ادب علوم عربيت فرا گرفت پس از ان از استاد ابو علي
شلو يعني اصول عربيت يا مبحث و نگار می تصدیق اشتغال
واحد علوم گشت و سال ابو علي شلوبين اعلام گردید که کتاب
سبیه را در محضر او ختم و مصر و قاهره مرطالت است و زمان

بیشتر بود و سخط و از مطالعت او ملاقات و صحبت حاصل گشت
 و در کتب او تشکیک و تشریح یافته و در مورد و سبب آفرینش
 علوم مشغول گشت سیوهی در کتاب بغیر شرح احوال ابن
 یزید قال بن الرضوی او از علم الدیاج و الشکوکین لا فیه
 مدته ثم کانت یلها منافرة و مقاطعة و قصد ولا اشتغال
 مدته بعدة بلاد و جبال بالاندلس و اقل علیه الطلبة
 و کما و احب الناس علی الماطلة لاجل من ذلت و لم یکن عنده
 ما یؤخذ عنه فیدلت و لا تا علی امره ذلت قال الصدفی
 و لم یکن عنده و در مجلس مجلس الشرب و لم یسئل ابر
 بالنار فی الحان مات فی الرابع و العشرين مرغ فی القدر و منه
 ثلث و قیل تسع و ستین و سقاده عن ثلثین و سبعین
 منه انتهى یعنی این گفتمان صفور از
 و باج و شلو من اخذ علوم نمود و در کار می شده این ملازمه کرد
 انچه از این نشان مخالفت و منافرت می داده از کبریا
 الفت نمود و در ملا حمید و دیتیه بر منته ترس صدگر و
 و ملا و ایامس کردش مؤطالبا بن علوم بوی استقبال نمود و در
 استغاثت می نمود و در مطالعت کتب صبرش از مکان فروزتر
 بود و هیچگاه از مطالعت باول نشکیده و از علوم غرر و شش علمی که
 بتوان از او اخذ نمود جز آنکه نبود و سبب عدم کمالیت فنی و کبریا
 صدق می گفت ابن صفور از دروغ عاری بود و در مجلس شرب می
 و در مجلس شرب می جواره بود و کسب از احق تاریخ مشغول می

و هم سیه علی گوید این مصنف کتاب صباغ ابی علی فارسی از زبان
الاعوان و اختراعات ابن طراوه را رو کرده و نیز از اختراعات ابن
خروف را بر سیه و در دهنوده بود و مردود ساخت و آنچه در
حقیقت غیر آن از علوم پیشای مردمان بشمار میرفت و منظم قیامات
این مصنف را بر آورده و چون در فی شرح میگردد عجایب از او
در لغت بطور می یوست سیه علی نقل کرده از مصنفات ابن
صباغ است کتاب شرح حمل و شرح کتاب سیه و در این شرح
باین شرح سیرانی و این فروع بر طریق اختصار جمع نموده و این
صباغ در پانزدهم شهر ربیع الاول ارسال شده و بشماره بیست و
باقی از رجال نموده و از سنن ای قریب بمقدار سال گذشته بود
و نظایر این صباغ باضا و جبه و من منوط نموده

جده اندر بن محمد الکوفی از حیان تبیین الکابر محمد بن فخر الدین
شماره و شده و پیش محمد میر شرح حفصی است علامه علی بن علی الزهری
او او قهرمان از کتاب خلاصه و باب کنی که در او شده و در حق می
گوید عبد الله بن محمد ابوبکر حفصی در حق الکشی له مظهره
حیرت له مع ذیل جید و در حق عنده سید ابی جعفر
محمد علیه السلام قال ان النار لا تحترق من صیات و
هو یقول بعد الامر منی ابو بکر بنی روایت کرده که ابو بکر از ابن
علی بن عیین علیه السلام سناطی بنی اتفاق نموده و کشی از او
و در حدیث روایت کرده و بنفین که جناب جعفر بن محمد فرمود
که میره بر عالی گوید بن امامیه معتقد باشد اثنی عشر و از اسناد
از کتاب رجال صدوق علیه السلام منقول است که در حدیث ابو بکر
کفر عبد الله بن محمد ابوبکر حفصی الکوفی جمع من ابی
الطفیل تا بی در حق عنده یعنی ابو بکر حفصی در سلسله تبیین
منظوم است و از ابو الفضل استماع حدیث کرده و از ابو جعفر
باقر و ابو عبد الله صادق روایت کند ابو علی اصحابی صاحب
رجال در کتاب منتهی المقال در حدیث و می گوید استماع و خلاصه
در نقل کرده و مقدس از علی در کتاب شرح ارشاد و او که در حق
و باب کنی از رجال خود ابو بکر حفصی بن سیه نموده ابو بکر حفصی
شته و این صباغی الخیر الواقع هوفیه بالصد یعنی ابو بکر
حفصی از موثقیین محد و است و نیز خبر را که ابو بکر و سید

آن آفتند و صحیح نامند و مقدس مذکور در کتاب تجارت از مرتبه
 ارشاد گوید بر وایت ابو کر خلی بنو بنی است زیرا این دو
 در باب کتب توشیح او را از کتب نقل کرده و مقدس مذکور گوید
 در کتاب بنی او را خطی بسیار باشد و فو دم بعضی که در توشیح
 خط بنقل توشیح او را از کتب با سکوت بکران قصار نتوان نمود
 و بدان توشیح حاصل شود زیرا بسیار باشد که از کتب نقل کند که گفت
 فلان توشیح را چون بنی کتب نقل نماید ظاهر شود که کتب در حق فلان توشیح
 صدق می کند بر توشیح و لایق کند را است کرده است انکار و می نویسد
 حکم نموده باشد و می گوید آن توشیح که از کتب نقل نماید است در
 کتاب است و در عقیده گوید در بیامی های توشیح ما بظهور
 من لا اخبار است که آن اسامی جماعتی در الصلوة و الصلوة
 للمصوم علم میسر علیه و در کمال احکام الشیعة و اصحاب
 کشید الزواجد جدا و بروی عنه الأجله و من اجتمع
 العصاة علیه یعنی از چیز دیگر بر توشیح ابو کر و لایق کند
 است که از اخبار چنین ظاهر شود که ابو کر که بهی در مقامات
 می نمود و نامش را بر نام حضرتش اظهار داشت و امام السلام
 است او را غار نمود و احکام جماعت بر او القا کرد و نیز از
 اصحاب او آن که مجتهد بر توشیح روایات بنا اتفاق نموده
 از او روایت کند ابو علی گوید بنا بر مشهور ابو کر حسن توشیح
 و این مجتهدین انکس که بدین گفت و این وصف معروف است
 همان عبد الله بن محمد صاحب عنوان است و عمار معانی مال

کند که می می باشد و صحیح
 و صحیح باشد و بر توشیح
 و اگر صحیح باشد از توشیح
 و توشیح و حکم کند آن را
 از توشیح و کتب نقل نماید
 که بر توشیح و لایق کند
 نمود که کتب نقل نماید
 توشیح حکم نموده است از
 از توشیح که کتب نقل نماید
 توشیح با کتب نقل نماید
 حکم نموده و کتب نقل نماید
 که و لایق بر توشیح است
 او را و توشیح است
 لا محذور

ابو کر خلی اطلاق جز بر وی منحرف نشود تا آنجا که گوید شیخ عیاض
 در کتاب مجمع الرجال روایتی را که در ترجمت بر این عارضت که
 کتب بر جلالت مرتبت و مقامات ابو کر و لایق کرده و بسیار
 در حاشی خود بر کتب و ثقات ابو کر حکم نموده است و از روایت که
 در ترجمت بر این عارضت که نموده و این شرح است
 گوید در کتاب کتب است جاتی از اصحاب که از جمله ایشان است
 ابو کر خضری ابان بن تغلب و حسین بن ابی العلاء و صاحب مرقی
 از اصحاب ابو حنیفه و ابو عبد الله صادق روایت کرده اند
 که فرمودند ان امیر المؤمنین علیه السلام قال لبراهیم
 عاذب کیف وجدت هذا الذین یعنی امیر المؤمنین علیه السلام
 بر این عارضت را فرمود چگونگی یافتن این بر این عارضت کرد
 کما جئنا لکم الیه و قبل ان یقبلت خلف علینا العباد
 فلما اتبعنا لک دو فتح حقایق الا عیان فی قلوبنا و جلد
 العبادت شد تشاقلت علی احسادنا حاصل معنی آنکه گوید
 پیش از آنکه تو را می کنیم نامه فرمود بود و بر از جمل احکام
 و شرایط عبادت در لفظ های امامی سهل و خفیف بود و چون پدید
 تو نمودیم حقیقت یان در لفظ های ظاهر گشت و احکام ما یان و
 شرایط آن از تو بیا خویش عبادت را امری صعب و شواریم
 امیر المؤمنین فرمود و من ثم ایضا الناس یدم الفیقه فی صید
 المجهول و یحضر و یفاد و یفاد ی یخذبکم الی الجنة
 یعنی از اینجا است که مردمان روز قیامت بصورت حاضر گردند

و شما که به شهادت میفرمودید و شما را که در آن وقت شهادت دادید
 راوی گوید: آن جناب ابو عبد الله صلی الله علیه و آله و سلم از فضل انجیر حلال گفتند
 در حاضرت آن شهادت فرمود پس گوید: روایت شد به عقیده شما
 و دیگر باده ایشان خطاب نماز کرد و گفت: صاحب الکرم ما
 احدی هم التمس الا وهو یعوی عوی البهائم انی اشهد
 انما و استغفر لکما فخر من عظم مناهم من طبعین یعنی این
 ای بجهت شما ازین سخن چه بجا فرمود در روز قیامت بجهت این
 منتهی که آنکه باند خدا می باشد و از آن منتهی که باند شیطان
 باشد و گوید: آنش و در آن منتهی که باند شیطان باشد و گوید
 و از خدا بیگانه برای طلب مغفرت نماید پس از ایشان چون
 کنیم زیرا که رسکوار نباشد محمد شایسته آبادی در کتاب
 منبع المقال گوید: شیخ الطایفه در کتاب تهذیب در باب تعقیب
 گوید: محمد بن یعقوب از محمد بن یحیی از احمد بن محمد از حسین بن
 از نظر بن سویه از او و بن سیدان کوفی از ابو بکر حضرت می گوید
 کرده که گفت: مردی از اهل بیت من مرخص گشت بیایه کس و فرم
 او را گفت: ای پسر برادر من بپرست که برای تو از بیعتی است
 آنرا از من میگیری گفت: ای کفر من قتل امیرمندان لا اله الا الله
 و حده لا شریک له گفتند: منتهی که بگوئی
 که کواهی هم که خدای عز و جل است ای موجود نیست او فرد است
 و شریکی او نباشد پس بر این کواهی داد آنگاه گفت: منتهی
 و امیرمندان محمد صلی الله علیه و آله و سلم را که خداوند است

یعنی بگوئی که شهادت من محمد بن عبد الله رسول خدا بیگانه است
 بر کافران و منافقان و بنی نسیه کواهی داد پس او را گفت: ان هذا لا
 یلتحق به الا ان یکون منک علی یقین یعنی این کواهی تو را
 سود می دهد مگر آنکه کواهی تو از روی یقین بوده باشد گفتند: تم
 از روی یقین است پس او را گفت: قتل امیرمندان علیا و سید
 و هو الخلیفه من بعد و الا سلام المقتدر من الطاعة من بعد
 گفتند: منتهی که بگوئی که کواهی هم که علی بن ابیطالب است
 و صبی جانین رسول خداست او است ای کواهی بیگانه
 او را بر مردمان واجب ساخت پس برین نیز شهادت داد و او را گفت
 انک لا تنفخ بملک حتی یکفر منک علی یقین یعنی این
 کواهی با دمی که از روی یقین نباشد تو را سود می بخش گفت
 شهادت از روی یقین است ابو بکر گوید: ثم سمیت له الامامة
 علیه السلام و احدا بعد واحد خاف منک و ذکر
 انشد علی یقین یعنی ای سلام الله علیه که یکت یکت از پیش
 نام بردم با ما است جلایان اعتراف نموده گفت: احقر افرام
 روی منم و یقین است پس باقی گفتند: که از وفات
 یافت اهل بیت از مردان و حسب می شد به اطاعت و از ایشان
 غایب شد پس از چند روز بر سر ایشان در آمد از اهل بیت
 حالت تحمل نیکی می باشد گفت: مردم گفتند: چگونه می باشد
 گفتند: آه چگونه است صبره تحمل تو ازین گفت: سوگند بخدا ای
 بوفاست فلان مصیبتی بزرگ باروی داد ولی صلبت نخواهی

که به دام نیست او را نیست حاصل کرده و پیشتر برین سبیل
و آسان گفت گفتم گفت اجازت بر من شیع نامی گفت و چون
او را زنده و سالم دیدار کرده گفتم ای تو خلافتی گفت ای منم و آن
آفت که تو و خات نمودی گفت ای منی بی برائت که ابو بکر
حضرتی بر من تعیین نمود خاست رفتم اگر این کلمات در خاطر
نموده نزد یکس آن بود که ملاک کردم و آن کیفیت مناظرت ابو بکر
بفرمود بن علی بن الحسین را شیع است شیخ ابو عمرو گفتی و این
کن از علی بن محمد بن قیس که گفت حدیث کرده و اصل بن شاذان
و گفت خبر داده و درم از محمد بن جهم را زنگار بنی بکر خضری گفت
داخل شد پدرم ابو بکر و علقمه برزید بن علی و علقمه حبیب بن ابی بکر
برگشتند و پس یکی بجانب یمن و یک طرف و آن دیگری بر طرف
ایستادند و ایشا زنجین رسیده بود که زید کوید الیسر الامام
مناجحت و سخن مستر علیه انشا الامام من شهر سینه
یعنی امام در میان اهل بیت زان کسی است که در سری خود نشیند
و امامت خویش پوشیده دارد بلکه امام آن کسی است که بشیر تر از
ناید و چون بشنیدند پدرم ابو بکر که در سخن گفتن از علقمه و لیر تر بود
زید را خطاب نموده گفت یا ابا الحسین اخباری عرق است
ابیطالب ای کمان اماما علیه ستره او لم یکن اماما حقه
شیخ یعنی ای ابو الحسین مرا خبر ده از علی بن ابیطالب که ای امام
انگاه که امامت خود پنهان میداشت و با اخبار عمر می گفتی که
و ای آنکه امام نبود تا آن زمان که حشمت خود و شرف خود آشکار کرد

راهی گوید زید مناظرت زاده صارت داشت ولی در مناظرت
ابو بکر ساکت شده جواب گفت ابو بکر کلام خویش سه مرتبه تکرار
نموده زید اصلا جوابی نگفت پس ابو بکر او را گفت ای کمان علی بن
ابطالب اماما خست یعنی ای یکنون عبده اماما منخ علیه
ستره و آن کمان علی بن ابیطالب لم یکن اماما و هو منخ علیه
ستره فانت صاحب ملک ههنا یعنی اگر خطاب علی بن ابیطالب
در امام است تا طلبه امام خود را از امام بود پس گفت
که بعد از او امامی باشد که حال خود مستور دارد و هرگاه علی بن
در حال ستار امام نبود پس از پدری خود در حال اختفاء نبود
مستور بود و عوی امامت کنی و امامت را از دیگران
نفی نمائی محدث استرا باهی در کتاب منیع المقال باسناده
چند از عمر بن ابی اسیر روایت کند که گفت یا پدرم ابی اسیر
عمر و منزل ابو بکر خضری شدیم و او بر حال نزع بود پس از آن
نموده گفت یا عمر و ولایت جاسقه الکذبا شهید خط جعفر
محسنی صحته بقول لامتن النار من صیات و هو قیل
بهذا الامر یعنی ای عمر و این وقت نه وقت دروغ گفتن است
و آنکه خود کوایی بهم بر حجاب جعفر بن محمد که از او شنیدم فرمود
آنکس که بدین امر متذنب باشد نماز او نشویند و روز را نخواندند
و بر و استیگر که ابو بکر خضری گفت کوایی بهم بر حجاب
جعفر بن محمد که فرمود لا یصلح منکم احد فاضی فرامد
قتیری فرامد مرقد پس از نقل این حدیث گوید در آخر کتاب

که از تها نیت شیخ علی بن ابراهیم بن سیدان نقلی است سجده حضرت را
که مشتمل اند بر صفاتی اندر روایت و بر آنکه فرموده جیشید امیر المؤمنین
علی نه و اولیای ایشان و اولیای خدا و رسول آل رسول و در آن عادت
نیز ذکر است که حاجی انگشتی است که غیر امیر المؤمنین بر او تقدیر نماید
و با چون نخو استیم که ایتمار از فرایان عادت ایضاً نماید
از برای مراعات اقتضای ذکر حدیث از آن قصار میرود و حدیث
الاول قال ما رواه الشيخ العالم الفاضل العادل الفقیه الامام
ابو محمد الحسن بن علی بن الحسین بن شیبته الشریفی فی الکتاب
الطبیع بالتحقیق عن امیر المؤمنین علیه السلام انه قال
ما من شیء الا حدیثاً و امرایضاً عنه فهو حق و حق علیه
بسیله محض بیاض فوجه اما فی مبالی و اوله و اما فی فیه
حق یطیق الله محضاً و ماله ذنب و انده یو بقی علیه
مشقی من فوجه شده علیه عند موت فیه محض فوجه
یعنی شیخ و انشد فیه ابو محمد حسن بن علی بن حسن بن شیبته مرانی
در کتابی که از امیر المؤمنین علیه السلام نقلی است که در کتب شده و است
روایت کرده که فرموده از شیعیان کسی نیست که مکتب شده و است
چیز را که از کتابها و این مژده بود و وفات یافته باشد مگر آنکه
خدا امتحالی او را بلیتی بگذرانید و در حال زنده و اوله و یا در نفس
که بدان نیست از کائنات خود پاکیزه کرده و خدا امتحالی را بگذرانید
و مسکن نفس مافات گذر حالی که او را هیچ کس نمی باشد
و هرگاه از کائنات می جویی از مرد و زهر و می و شکر نماید تا آنکه

شیخ ابو محمد حسن بن علی بن الحسین بن شیبته الشریفی فی الکتاب الطبیع بالتحقیق عن امیر المؤمنین علیه السلام انه قال ما من شیء الا حدیثاً و امرایضاً عنه فهو حق و حق علیه بسیله محض بیاض فوجه اما فی مبالی و اوله و اما فی فیه حق یطیق الله محضاً و ماله ذنب و انده یو بقی علیه مشقی من فوجه شده علیه عند موت فیه محض فوجه یعنی شیخ و انشد فیه ابو محمد حسن بن علی بن حسن بن شیبته مرانی در کتابی که از امیر المؤمنین علیه السلام نقلی است که در کتب شده و است روایت کرده که فرموده از شیعیان کسی نیست که مکتب شده و است چیز را که از کتابها و این مژده بود و وفات یافته باشد مگر آنکه خدا امتحالی او را بلیتی بگذرانید و در حال زنده و اوله و یا در نفس که بدان نیست از کائنات خود پاکیزه کرده و خدا امتحالی را بگذرانید و مسکن نفس مافات گذر حالی که او را هیچ کس نمی باشد و هرگاه از کائنات می جویی از مرد و زهر و می و شکر نماید تا آنکه

بالحقیق از کائنات خالص کرده الحدیث الثانی ما رواه
عمر السامیری قال قلت لابی عبد الله علیه السلام
ان لا یمنی من اصحابنا من یزکی الذنوب الموصیه یعنی عمر
سأری و امیت کرد که بجانب ابو عبد الله صافی عرض کردم از
اصحاب ما امیت بر حق را است که کفر کنانی که موجب بلاکت
ایشانست مکتب شود بجانب فرموده یا عمر لا تشنع علی
اولیاء الله ان و لم یکن الذنوب ذنوباً یحق من الله الذنوب
مجتلیه الله فی مبدنه بالسم حتی یحص عنه الذنوب
فان عافاه من جاتی الذنوب شدد علیه من شرج فیه
حق یلیق و هو عنه راض قد اوجب له الجنة یعنی
ای عمر مردستان خدا می بانی شیخ فوجه بر رسید و است
کنانی را مکتب شود که بر انماستی عذاب الهی گردد پس خدایت
او را بر منی در پیش بگذرانید تا آنکه با عرض از کائنات خالص
کرده و اگر از بیات مژده و زکار او را محفوظ بدار و بیرون
روح را از او بخت و دشوار گردانید تا آنکه خدا امتحالی را بگذرانید
بر حالی که خدا امتحالی از او بگذرانید و کشت بهشت را بر او واجب
گردانید الحدیث الثالث و رواه الاصبغ بن نباته
قال ان امیر المؤمنین علیه السلام التلاصق من شیبته
و انشقی علیه ثم قال ایها الناس ان شیعتنا غفروا
قبل ان یخلق الله ادم بالیوم سنه لا یشد منها شاذ
و لا یحد من صیاد اسل وانی لا عرفهم حین انظر الیهم

رسالت از جبرئیل از خدای عزوجل که فرمود و لایحه علی بن ابی طالب
 حصنی من و خل حصنی من و خدای تا آنجا که گوید اگر کسی از این
 این اخبار را بخواند و یا بشنود که ولایت بر آن دارد که کسی است
 که حامل تقوی و متصف به روح باشد و ششیم نیست و آنکه تقوی در عباد
 زیاد و اگر قائم صاف باشد و مانند آن را اوصاف جواب که خود
 احادیثی که تفصیل مذکور شد و در گذشته و احادیثی که محلی آن
 مذکور شد نیز در گذشته و میرا جاریست از جمیع میان ایشان که جمیع است
 تناقض در کلام معصومین پس محلی که در گذشته و آنکه اشتراک تفرقی
 و روح و مانند آن در آن مذکور است بر تفسیر کامل
 و احادیث و دیگر بر تفسیر غیر کامل و نظیر این کامل است
 المذکور قول خدا تعالی ایضا المؤمنین الذین اذا ذکروا لله صلیت
 قلوبهم و انما تلیت علیهم ایامه ذاد منهم ایماناً و علی و امام
 یسبحون گفته اند که مراد ایمان کامل است زیرا که خوف زیادتی
 ایمان و توکل که در آیه مذکور شده در اصل ایمان شش طاعت زیاده
 رسالت و نه بر مذمت ترکیب چه طاعت است که عمل صالح که بر تفسیر
 ترکیب در ایمان شرط است با تفسیر رسد که در آیه مذکور شده و الله
 اعلم انتهى حضرت منسوب است بحضرت موسی علیه السلام
 گوید حضرت موسی علیه السلام است و است شرقی که منسوب بر واقع شده
 اطراف حالی آن گویای بسیاری است که آنها را متفق اند و بر تفسیر حضرت
 در آنجا است چاره بر بسته نزدیکی آن واقع است حضرت موسی و در شهر است
 ترمیم و اندک بر بسیاری گویند و در عهد رسول خدای صلی الله علیه و آله منفرج شده

ابو یحییٰ

احمد بن محمد بن اود بن سعید الغفاری از اعلای محمد بن طایفه ای
 از رجال شیخ طوسی علیه السلام منقولست که گفته ابو یحیی در اصل
 از محمد بن ابل سنت و جماعت معصومه و بعیدت ایشان بود پس از
 چند می از طریق اهل سنت عدول کرده مذمت نماید و حسیا نمود
 ابو یحیی که گوید مکان من اصل اصحاب الحدیث و در ذمه الله تعالی
 هذا الامر و صنف فی الله و علی الشویه حقیقاً کثیراً یعنی ابو یحیی
 از اعلای اصحاب حدیث بود و خدا تعالی مذمت نماید بر وی حدیث
 فرمود و ابو یحیی در درستی مضاعفی بسیار بر دست علامه و در
 در جهت احوالی قریب بر ایگام ایراد کرده گوید ابو یحیی که در
 احمد بن محمد بن محمد بن داود بن سعید الغفاری و مکان من سیله
 اصحاب الحدیث و در ذمه الله تعالی هذا الامر و صنف فی الله
 علی اصحاب الحدیث و تصنیفات کثیره و اختلف من غول لا یحفظ
 کتباً خلاصاً انتهى از باب تراجم آورده اند بحلیت مخالفی
 که ابو یحیی را که وی از محمد بن ابل سنت در تفسیر بعضی احادیث نموده
 واقع شده بر او تفسیر شده و نزد محمد بن طایفه از حکام بود از او سنا
 نموده و در حدیث بزرگ و کشتن ابو یحیی فرمود و احراز امر بواسطه شهادت
 مسلم که از آنجا بر محمد بن ابل سنت و از آن نیست نجات یافت حدیث
 اشتراک وی در منبع المقال از خلاصه نقل نموده که محمد بن یحیی
 ذکر کرده که محمد بن طایفه بر ابو یحیی هجوم آورد و مسلمانان و از زبان
 دست پای او را قطع کنند و یکبار از زبان بر وی بسته و او را

شماره و اندک آیه شده نقل نموده است که در ترجمه
ابن حمزه چنین آورده که الشيخ الاحماد عا دالدين
ابو جعفر محمد بن علي بن حمزة الطوسي الشهيد
فقيه عالم فاضل واعظم له تصانيف منها الوسيلة
الاربابية معلوم ميشود که ابن حمزه صاحب وسيله و
طريقه بعد از شيخ الطائفة آقا آية الله شهاب الدين بن
ابن حمزه ايشان فاضل فاضل و آخيه از قبيح اعجاز است
و تطبيق تواريخ و نسبت طبقات مستفاد ميگردد و است
که ابن حمزه با شيخ الطائفة قريب العصر بوده و با بعضي
از شاگردان شيخ است معاشرت بلکه معاشرت داشته
و نيافته اين و چنين است که ابن حمزه از شيخ ابو جعفر
شماره و اندک واسطه روايت ميکند چنانکه سنده نقل ميگردد
ابن حمزه حسن رضى الله عنه صاحب النقل و کتاب
مشهور خود که موسوم است بنبات سلطان الورى فرمود
که و عند حکما بن حمزه في كتابه في تصانيف العلماء
عن الشيخ ابى جعفر محمد بن الحسين الشوهاني انه
كان يروي الاسناد عن المصنف و انما لم اكره
اليوم و برهان و حكايت بلا فاصل و لا فني ندارد الا ان
تقرير من مواعين و كبر محقق است که شيخ شوهاني
از مشايخ روايت ابن حمزه صاحب وسيله است
مثل اينکه خود در كتاب ثقب و مقام اثبات معجزات

ابن الحسين بن علي بن حمزة الشوهاني
صغير يروي و اما النافذة و ما اظهرها الله
سجانه و مثالي بها من الامية فتداني الله
شماره و مثالي اهل البيت عليهم السلام ما يقان
ذلك و يدانيه و يجانسه و يحاكيه و هو ما
حدثني به شيخ ابو جعفر محمد بن الحسين بن جعفر
الشوهاني و انه فاضل و جليل الرضا و باسناد
يسر فاضل الى حطاه عن ابن عباس راجع
محقق است که ابن حمزه از شيخ ابو جعفر شوهاني اخذ
خبر نموده است بلا واسطه و شيخ شوهاني از مشايخ
ابن شهاب روايت کرده چنانکه صاحب اعلال اضرحت
نموده است و گفته کان حال الشاهد و ما من مشايخ
ابن شهاب مشوب و از سلفي تا که مرتبه مشايخ
ابن شهاب ما از شوهاني مرسله تا ميده شيخ ابو جعفر
طوسي است شيخ الطائفة بن شوهاني با شاگردان
شيخ هم طبقه بوده است و ابن حمزه و ابن شهاب
با يكديگر هم طبقه و معاشر و شاگردان يك شيخ مي بوده اند
و توهم شوهاني را در مشهد سحره فجب الذين فني
نيز ذکر نموده است و در ترجمه گفته الشيخ الغيف
ابو جعفر محمد بن الحسين الشوهاني في تذييل مشهد
الرضا فقيه صاحب فقه و تلميذ ابن حمزه

صاحب این عنوان از مشایخ سیرت قدسین فقه و محدثین
صاحب صحیفه تصانیف ترا در مذکور داشته و سبک
بیانی حماد الدین فاضل جمال الدین دیده و شیوه و سبک
محمد بن علی بن حمزه الامام جمال الدین صاحب
الطوسی المشهدی شیخ امام فقیه و اعظم عالم
للمصانیف و فکوه منجب الدین و حسن
صاحب الأمل و الفاضل جمال الدین علی الحقیق
از علماء الدین صحیفه شده است و این کتابهاست
در سر و سامانی قبی برسانه شایعه است و اینهاست
که کثیرا کثیرا معنی از این مذکور میشود و شخص را بعد
عالمی منسوب میباشد و ترا و نام این حمزه همان بود
که در عنوان ثبت شده موافق آنچه سیرت از عبد الله محمد
در صحیح را نقل علی آورده است شکی که محقق گشته
شیخ ابو الدین علی بن عبد العالی الکرکی صاحب
جامع المقاصد فی شرح القواعد و بعضی از اجازات
مبسوط خویش فرموده است که این حمزه را نام پدیده الله
بوده و از فقهاء حلب شهر می آمده و این مرد فقیه
و مشهورات کلام آن نزد اوست و احدی از اصحاب
اجازات و از باب صحاح و تصانیف جمال و نقد کتب
علما و غیرهم این سخنان گفته و غالب آنست که این شهاده
از روی نام و نسبت سید بن عبد الله بن علی بن محمد بن

حمزه العلومی الحقیق صاحب المال علی نقل عن العبد
الشیخی روی واده با اعتبار آنکه کلمه حسن نیز بحقیق
یا فقه باشد و در مداد علی عظام از فرقه ثانی عشره
و کس نیز اصحاب فهارس از باب تراجم مذکور
میباشد و بعضی از معاصرين حال او مذکور ایشان برب
ولایت پاره از امارات از اصحاب صاحب این عنوان
باشند یکی الشیخ ضیاء الدین علی بن حمزه ابن محسن الطوسی
که صاحب طریقه اهل در حق او گفته است فاضل جلیل
للمصنفات و در بها علی بن یحیی الخياط و دیگر
الشیخ ضیاء الدین ابوطالب عبد الله بن حمزه
الطوسی المشهدی صاحب المقاصف و الفقه
که هم شیخ حر عامی در کتاب طریقه ویرایش سابق
ذکر کرده و بخود زمان ولایت و وفات ابن حمزه بیت
احدی از متبعین و متعلمین بکتاب متعلقه خطا نیست
کتابها رسید و کتابها ثانی هر دو از مشهورات نسخ
و فهارس مصنفات شیعه میباشد و بدون سلسله از این
حمزه طوسی صاحب این ترجمت سلسله است و از پیشانیان
نیز کسی که بر این معنی تصریح کرده و تصریح او فاضل موجود است
یحیی بن سید الهندی الحقی حمزه و تحقیق اول میباشد
صاحب کتاب جامع فی الفقه و المدخل فی الاصول
و فاضل و کتاب دیگرش که موسوم است بترتیب المناظر

فی الجمع بین الاشیاء والتطایر میفرماید قال
شیخنا الشیخ ابو جعفر محمد بن الحسن الطوسی
قدس الله روحه عبادات الشریع خمس
الصلوة والزکوة والصوم والحج والجهاد
وقال الشیخ ابو جعفر محمد بن علی الطوسی المصنف
رضی الله عنه فی الوسیلة عبادات
الشرع عشر اضافة الى هذا الخمس غسل الجنابة
والمحس والاعتکاف والعمرة والرباط وقال
الشیخ ابو علی سائر العبادات ستة اسقط
المجاهد من الخمس الاول وادفاه اليها الطیار
والاعتکاف وقال الشیخ ابو الصلاح العبادات
عشر اسقط المجهاد ايضا من الخمس الاول وادفاه
اليها الوفاء بالنذور والهمود والوعود و
سرا صین الامیانت وقاد منه الاسانید
والخروج عن المحقوق والوصایا وکن در باره
کتاب ثواب فی المناقب مختصر اشتباخی برای برقی
از علماء این فن حاصل شده و آنرا بدگری نسبت داده اند
صاحب روایات نجاشی زید قویقه در ترجمه باب الکن
علی بن حبیب الاربلی صاحب کشف العزم میگوید صاحب
رایض از سید امیر حسن مجتهد عالم نقل نموده که او
کتاب ثواب فی المناقب را نیز از مصنفات علی بن

والمستحبات فی بعض حدیث سید عالمی مذکور کرده است
که وی در آن کتاب این تألیف را صاحب کشف العزم میگوید
چرا که کتاب از آن یکی از شاگردان محمد بن حسین شریف
و او با شیخ طوسی علیه الرحمه قریب العصر بوده صاحب
روایات نجاشی خود نیز بعد از نقل بعضی سطور میگوید
والمختص به کما ذکره لنا فضل فان الکتاب المذكور
من تألیفات حامد بن الفقیه الطوسی صاحب
الوسیلة والواسطه یقیناً هم صاحب
روایات نجاشی خود و ترجمه این حمزه در روایت در
مختارات از مطاوی کتاب ثواب ایراد نموده است میگوید
ابن حمزه در باب ثوابت مختارات جمیع تألیفات برای تغییر
و اهل بیت طاهرین علیهم السلام و علیه السلام و غیره
که و احساناً فی و انچه از دستجات انجمن از آن
خریش با نفوذ نظیر آنرا در این است و خود برای حق میگوید
و آخر الزمان بطور رسانید موافق حدیثی که استوار من
شیخ ابو جعفر محمد بن الحسن بن جعفر الشواکی در خانه خویش
میشد رضوی سبیدی که آنرا بواسطه عطای ابن عباس
رسانید برای من روایت نموده که ابن عباس رضی الله
عنه است که او را العاصم بن حمیس و یا عجمیون رسول الله
و آنقدر خویش بود مسجد کوفه حضرت مجتهدانید و داخل مسجد شد
و سلام کرد بطرازی نقر آنجا و گفت ای کمال الحق القوی

الذی یزعم انه النبی سلمان از عیسی بخت گفت
یا اخا العرب اما تری صاحب الوجرا لا یتر
وایحسین لا زهره و المحض و الشفاعة و القرآن
و القبلة و الساج و الهراوة و المجمع و المصباح
و التواضع و السکينة و المسئلة و الاحیاء
و السیف و القضیب و التکبیر و التهلیل و الاقسام
و القنیه و الاحکام المحنیه و النور و النیر
و العلو و الرفعة و السخا و الشجاعة
و الخدة و الصلوة المفروضة و الزکوة المكتوبة
و الحج و الاحرام و زمزم و المنام و المشعر الحرام
و البیوم المشهور و المقام المحمود و المحض المودود
و الشفاعة الکبری ذی السیدنا
و مولانا محمد صلی الله علیه و آله
اگر می گفت اگر تو پیغمبری بگو قیامت کی برپا شود
و باران چه زمان آید و در شکم تو چه چیز است و من در
چه خوابم کرده و کی خواهم در گذشت پیغمبر ساکت
ماند و نطق لغت بود و جبریل بود و گفت ای محمد
در جواب اعرابی اینک پیغمبر بخوان که ان الله عندہ
علم الساعة و نیز لما الغیت و بعلم ما فی الاکام
و ما تدوی نفس ما ذاکتک عینا
و ما تدوی نفس ما تراه و حق ثقتان الله علیکم

و انما

ابن محمد

ابن محمد بن عیسی که این بیت شنید گفت دست بخت و لرز
سکین که اشتهادان لا اله الا الله و اخر انک محمد
و رسول الله انک و مخرج سائید که در من اعلی ابناء اعمام
خویش بخت نماید برای من چه خواهد بود از عطای پیغمبر بود
از این کار از تو اسلام بظهور رسد شتاد و قد ریت سرخا
شکم سپید سیاه چشم که با رانها از طرفت من و انیس حجاز
باشد و حق تو میدول خواهد افتاد و انک و جمیع داران پیش
بر این نود شاد ساخت و ابو الصمصام بسوی قبیله عیسی رفت
و وقتی با هر بنو العیس و بیعت اسلام فاش شد و مدینه وارد
کرد و در کربلا صلوات بر کشته بود و از مردم پرسید رسول الله
کی است کشته می شود گفتی انک و انک فرمود و گفت و من و کعبه
گفتند که پیغمبر کشته شد گفت پس بیا من پیغمبر کی کشته شد
گفتند ای بکر ابو الصمصام داخل مسجد شد و گفت یا جعفر بن
ابرهیم در مسجد است و اقامه است و بیعت و بر این نشان
اگر می گفت یا اخا العرب چیزی می فوق القل سوال کردی
بگذار که پیغمبر معلی اند و بعد و انک و در میان آن ندید و ندیدی
و باقی نگذاشتی و مکر است و دل و دروغ فاضل آنها را
علی بن ابیطالب بود و دیگر ملک مذکور را بر ما گذاشت
که من سخن از حضرت کردم و از پیغمبر ما میراثی نگذاشت سلمان
صیحه زد و پیغمبر می گفت که و می و نگردی و حق میر میردی
ای بکر کار را با حق خود باز کرد و انک و دست برد

ابو العتصام زود و بر از خاسی بخیر است و بسوی منزل
 علی بن ابیطالب برو و این بزرگوار و منور غازی است
 سلمان در نزد علی از سببان سزای فرموده و می گوید
 و هم ابو العتصام عیسی ابو العتصم شکست و گفت
 آنچه منته و بسا لکجه این گشت که مرا شافتم
 سلمان در جواب شرحی از فضائل و مناقب آن بزرگوار
 مذکور داشت باین عبارت که هذا وصی رسول الله
 هذا الذي قال رسول الله انا مدينة العلم و
 علي بابها فمنا واد العلم فليأتنا لباب هذا البيت
 قال له رسول الله انت مني بمنزلة هرون من موسى
 الا اضلنا حتى يعبدى هذا الذي قال له رسول الله
 على خير البشر فمن رضى عنه شكروا من ابي فتدكروا
 هذا الذي قال عمر عز وجل فيه وحبينا اهل بيته
 صدق عليا هذا الذي قال عمر عز وجل فيه
 ائمن كان مومنا لمن كان فاسقا لا يستون
 هذا الذي قال عمر عز وجل فيديا ايها الرسول
 بلغ ما انزل اليك من وحي هذا الذي قال له
 عز وجل فيه اجعلتم سقاية الحاج وعمارته
 المسجد الحرام مكن امن بالله ويا ايها الذين
 امن الله هذا الذي قال عمر عز وجل فيه فمنا حاجك
 من بعد ما حانك من العلم فتدنا وامن دع

ابن خلدون

ابن خلدون و ابنا تكم ولسا ثنا ولسا تكم ولسا ثنا
 ولسا تكم ثم يتنهل فجعل لعنة الله على الكاذبين
 هذا الذي قال الله عز وجل انما يريد الله
 ليذهب عنكم الرجس اهل البيت ويطهر كسبه
 تطهيرا هذا الذي قال الله عز وجل فيه امنوا
 وليعلم الله موده واذين امنوا الذين يقيمون الصلوة
 ويطون الزكوة وهم راكعون امنوا بجمعهم وامنوا
 شو برو وى سلام ميكن بجمعهم وامنوا بسلامه وامنوا
 گفت مرا بر رسول خدا شناده است که او کذا حضرت
 امير المؤمنين علي سلام الله عليه فرموده يا برادر من دعوى
 حجتى دارى گفت ارى من و شيعه که در قيامت داشت بر
 اهد و بيان بزرگوار داد پس امير المؤمنين فرمود و سببان
 مردم نما کنند که الا پر که خوا و تما شانى دامى بن رسول
 را به با و او خارج در شيعه حاضر شود مندا همه مردم بخارج
 ديگر کشيدند و منا تمان ميگفتند چگونه بشنا و تمان
 حضور من و بار لاسى معين بماند و او بر عالميه دارى خبرى
 منيت همانا رسوا خواهد شد بارى چون مردم در شيعه
 شدند على ايمان و دوستان خویش و جماعتى از ياران
 رسول الله صلعم سبيد و ن آمدند و بفرستش ابو محمد حسن
 بر سرى بدين کرد که احدى ندانست که آن چه بود آنکه و
 گفت يا ابو العتصام با من بزمندم حسن بسوى بنى تميم

بوصفا و خدمت امام حسن روانه شد و آنرا کوار چون
 بکلیب علی رسید و در کت نماز گذار و از من سخن گفت که
 ما ذالستیم چه بود آنجا و اقصیب رسول الله که پیش
 بزمین بود در حال آن توده رکب شکافه شده و محضر کرد
 و تحت نمود رکبت که دو سطر نور بر آن مکتوب بود سطر اول
 بسم الله الرحمن الرحیم لا اله الا الله محمد رسول الله
 و سطر دوم لا اله الا الله علی ولی الله پس امام حسن بن علی
 سلام الله علیه با اقصیب آن محضر صلب شد بر رکبت و در
 وقت شکافت و ماریه ظاهر شد با ابوصفا و منبر بود
 شد یا ابالصفا بوصفا ماریه کشید و نقد رفت
 خدا بیانی شتاد و آن زمان آن سنگ شکفت و بر آن
 بر دایمی پشت سرخ و اشکم سپید و چشمها سیاه و در
 از طرفت مکتب من و نقطه خط خمار و ماریه ظاهر شد
 گشتان گشتان بسوی علی بن ابیطالب که بر آن محضر نشاند
 گفت استوفیت حشمت یا ابالصفا گفت نعم
 گفت پس شیده بازده بوصفا و شیده بازده علی علیه السلام
 از پا بر کرد آنجا و من بود برادر و سپهر هم با چنین خبر او بود
 مرا که باری تعالی این ماریه را در جوف این محضر و صفا رساند
 بود پیش از خلقت تا حضرت صاحب بود و هزار سال شتاد
 چون اخیال نمیکند گفتند همدان صحرای قلیل رود
 و در کور ماریه القاب نقل شده خبر گرامی است که هم

باز کرد

ابن حمزه در طی حیات امیر المومنین علیه الصلوه والسلام
 آورده بر وایت شیخ ثقه فاضل ابو عبد الله جعفر بن محمد
 و در بیستی رضوان الله علیه منتهی بود دست که در سال چهار
 صد و یک هجری در مجلس شیخ سعید ابو عبد الله علیه الرحمه
 بعد از حاضر شدن شخص علوی بنیاده را در مجلس شد و جواب
 دیده بود و تقریر کرد و تاویل در خواست و مفید تغییر نمود
 علوی گفت بقا حضرت شیخ طولانی با و آیا علم تاویل
 قرانت نموده مفید فرمود من سالها باین علم شریف اشتغال
 داشتم و در ایجاب چند کتاب ساخته ام آنجا و فرمود
 که نفع دست گیر و آنچه بر تو اعلا میگردد بنویس پس گفت در
 انبیا و عالمی بود و از اصحاب شافعی و کتاب بسیار داشت
 و او را سنه زهدی بود چون حکام و فاضل و بی کسی
 مرد را که حیف و تاق می گفتند بطلید و او را حسن خیر قرار
 داد و گفت چون از تجیز و حق من و راعت یا فنی کن بای
 مرا باز من و من بر برادر فزوده بای تمام هر چه شد
 در و جو و خبری که تفصیل داد و ام مصر و فسان و صورت
 تفصیل را بدست و صلی او حیف و تاق چون از گفتن و فنی او
 استود شد مناد را گفت در بغداد نذاکر و که بر کس طالب
 و خرد و از چیرست از کتب در فلان مکان حاضر شود که آنجا
 شیخ از ترک فلان عالم شافعی بی خبر شد من هم بیک
 رفتم باشد نسخه عزیز و کنایه فنیست دست و درم و آن مکان

ما منزه بود که آنجا نسخ از شر که مسلمان عالم شافعی است
خواهد شد من جسم با مکان رفیع باشد نه عزیز و گدایی
نفس من است او را در مکان کثیف و خوار است
بود و هر کس که نسخ می خرید صبر و تقوی پرست آن
عین است که در صحنه غنچه و من آن روز چهار کتاب در علم
تجربه خریدم و بهای آنها بر دمه خویش نوشتم و سبب
فروشی که بجز باشد بر من سایرین شرط میکرد
که باید قیمت را نگه داشته پرواز مذ چون میخواستم بخرم
بجز گفت یا شیخ جان که مرا چیزی برده است جای
شد و که آنرا مذکور سازم مگر برای تو جان برای
حضرت مذرب تو بکار باشد آنجا حکایت کرد و
گفت مرا رفتی بود که با من در تحصیل علم شرکت داشت
و در محله باب البصره مردی بود که در من حدیث جوش
با و میکرد و مردم از سنانهای خدا خبر و روایت
آنها میکردند و او را ابو عبد الله محمدت گفتند می
من و رفیق نیز زمانی نزد او حاضر می شدم و او را
امادیت می نوشتم و او هر وقت که حدیثی از
فضایل اهل البیت علیه السلام روایت میکرد و سند
آن طعن میکرد و راه پراستحاج مینمود تا آنکه در یکی
حدیثی چند در فضیلت حضرت بیول سلام الله علیها
آمد که او آنرا در عادت و بر سینه طعن و طعنه افکند

و گفت این فضل علی علیه و فاطمه را چه سود می بخشد با آنکه
علی مسلمانان را می کشد و در حق فاطمه نیز گلهای
مشکله زبان آورد و حضرت فاطمه گفت من چیست که اینها
از ابو عبد الله محدث استماع کردم بار حق خود گفتتم
سپس بار آورد و گفت که بخبر این و در آنم که در آن روز
و این خبر دیت چه زبان اولایزال در حق علی علیه
در آن است و در آنش سبب و طعن اهل البیت باز دین
مذرب مسلمین نیست رفیق من گفت آنرا راست میگویی
حق ما نیست که نزد محدث دیگر حاضر شویم و هرگز باین
مجلس مشوم در نیایم چون نشد من بودم و دیدم
که کوئینا مسجد جامع بیروم پس گفت شدم و دیدم استاد
ابو عبد الله مزبور حاضر است و در این اثنا دیدم
امیر المؤمنین علی سلام الله علیه بر دراز کوشی مصری
نشسته و بعدی مسجد جامع میراند از سفارته احوال در
دل گفتم همین ساعت است که امیر المؤمنین محدث را
نشین کرده و من نیز مدعیست که حضرت با او نزدیک شد با
نفسی که دست داشت بر چشم راست وی زد و فرمود
یا ملعون لم تسبني و فاطمة محدث دست
بر چشم نهاد و فرمود بر آورد که آه مرا که گردی و من از بیول
احوال پیدا شدم و چنین اندیشدم که رفیق خود را چگونه
کنم و این واقعه عجیب را برای او نقل نمایند در آن حال

بیکبار رویدم رفیق من خود از در داخل شد باز یکی متغیر
 و گویا دیگر کون و گشت مدانی چه شد و گفته بود که گفت
 در حق ابو عبد الله الحدیث خوانی دیدم و تقریر کرد و خط
 آنچه من دیدم و هم من خبر را و قول آن بستان گفت من
 منبر عینا بین افتد و در پیش دیدم و منبر استیم پس
 ساعت نزد تو ایتم و برای تو حکایت کنم که خود آمدی
 و طیفه آمد و هر دو با مصطفی عزیز نزد ابو عبد الله الحدیث
 حاضر شوم و صورت و افتد برای منی نفس نایم و سکنه
 یاد گویم که با این خواب موافقت نموده ایم و او را نصیحت
 کنیم باشد بارش و دلالت از این اعتقاد باز کرد و پس
 بر فاسدیم و با هم بخانه و منی فاسدیم و در دست است
 ورق الباب کردیم و جاریه و گفت شیخ را و فاسدیم
 منیت دیدن با باز شستیم و تا نایب شست و آمد و گفتیم
 اما بخاریه و یاد و گفت طاعت شیخ ممکن است گفتیم که چه
 امت و گفت شیخ از نیت است دست بر شتر راست
 نماده از شدت و معنی یاله و منی سجده میزد و میگوید
 علی بن ابیطالب را که گفتیم پس در گشتا که ما نیز برای
 همین ماجری آمد و او در سراسر باز کرد و داخل شد و هم
 ابو عبد الله را با قیاس ترین جینی و دیدیم که عدله و استقامت
 میکند و میگوید ساله و علی بن ابیطالب ما غفلت
 ما نه صریح بقصیب علی عقیق الباصتر و احسان

جعفر و قاق گفت پس خواب خود را برای منی نفس نمودیم
 و گفتیم از این اعتقاد که واری را کرد و دیگر زبان در حق علی
 بنی سنان و از این که انجیسات و در جواب گفت که اگر
 خبیثا اگر علی بن ابیطالب دیده و دیگر را منبر با اینها
 سازد و خواب جسم او را بر او بگوید و عمر معتد م داشت پس
 ما بر فاسدیم و گفتیم در نماز و نیز از خبر چیزی نهاد و شد
 و مراجعت کردیم و بعد از سه روز باز سراسر می رفتیم و بینیم
 حالت نیکو انجامید چون در آمدیم دیدیم و دیدیم و دیگر نشین
 نیز گور شده است گفتیم پیش شیخ ایام عقیدت و دیگر کون
 عینک گفت حاشا که از اعتقاد خویش باز کردیم و گوئی بن
 ابیطالب هر چه خواهد بکند ما بر فاسدیم و بر آمدیم و بعد از
 یک هفته برای استقامت احوال و منی دیگر با رو بختان او رفتیم
 و خبر رسیدیم که گفتیم که گشت سیر و هم و میرش نیز نشاند
 احوال که بر پدرش رفت تقصیر علی علی مرده شد و از این
 گشت و بلا و زخم بر سالیان لحق شد ما از راستی و خبر
 تفاوت کردیم که قطع و اسب الفوم الذین خطبوا
 و الله الله و سب العالمین ابن حمزه بعد از آن
 این روایت در کتاب ما قبل المناقب می نویسد که من
 اینجا میت عجیب را خود از روی خط شیخ جعفر بن محمد
 نقل نمودم و او عبارت شیخ مفید را بنام منی ترجمه
 کرده بود و تاریخ خط منی سال چهار صد و هشتاد و

بود و با دیگر باره از فارس سی و سه روز در راه گذشت
تا به یخ سال پانصد و شصت و شصت و شصت و شصت و شصت
انجمن است بعد از آنکه او را شایسته این دو گرامت میگویند
این حمزه در کتاب ثاقب از امور خواص که در شهرت
منافقت حضرت امام من سیدنا الرضا علیه السلام آورده
خبر است که خود مشاهده نموده و سن آنرا نیز نقل نموده
و در روایت سابق را عیث میگویند میفرماید عجیب تر
از جمیع این امور آنکه در گرامت هم چنین است که با خود مشاهده
نمودیم در زمان خویش و آن را عجیب و گرامت عریض
چنان بود که آنوشید و آن چو سی و سه نفر از نوادگان
بسیار مغرب بودند و این خود از مشاهده و بر سر سالت نزد
سلطان خدیجه بن عباسی از دوله عراقین گشاده سلطانی
فرستاد و بر امام انوشیروان برضی فاحش بود
و از امینداری هم داشت که بجهت سلطان سخر در آید
چون قدرت طبع از خویشین میگویند بدی چون در امان
می مسافت میشد رهنویز در خاک طلوس سید برحق از
مروم او را گشتند اگر چه علی بن موسی الرضا و آقا و
زایست عالمی و در کنار مزار آن بزرگوار عزت و اقبال
کمی و آنحضرت را نزد خدا شفاعت میکنند بی تو را شفا
خواهد داد و این بسیار بی شکر از امام تو بر خواهد داشت
انوشیروان گفت اینچنین چگونه صورت پیدا خواهد کرد

من مروی می میباشد و شاید خود و سده این مشهد
همین مرا از و خول مانع شد که گشتند و بی خویش تغییر
و دو یا لباس دیگر گوناگون داخل شود بطوریکه کس بر حال
تو مطلع نگردد و انوشیروان چنین کرد و جزای مبارک
رضوی مستحضر گردید و تضرع و دعا صدق و یقین آید
نمود و بر وجه کاملی تو تسلیم است چون از قبر مقدس برآمد
در دست خویش گرفت است اثری از برص نماند پس لباس
برگذاشت و بر منته شد و مقام امام خویش تقدس نمود و بقدرت
خدا در هیچ موضع از بدن خود اثری از پستی از بول از خود
نماند و چون بهوش آمد بشرفت و این سلام ظاهر گردید
و سلامی پاکیزه و با سر و شات بهر سینه و شسته
صند و بی از نقره برای قبر مبارک گشته و او و مالی بر
صند و بی صرف نمود و این امر مشهور و شایع است طبعی
کثیر از اهل حسنه اسان مشاهده کردند اینی از نقل از خبر
و روایت سابق معلوم گردید این حمزه صاحب بطل
و در اسطه و ثاقب از حاکمین سلاطین و در دولت
سلطان سخر و تا پانصد و شصت و شصت و شصت و شصت
بوده است و دیگر حقیقت است که بعد از آن تاریخ
تا چه مدت در خدمت یافتند

این خلکان میگوید ابو جعفر علیه السلام که برای سال
خود از واحدی گرفته و او را به شرف و کبریت به سوم
بالجمله شیخ اسرار الدین و شرح مستوفی و مبدی
که واحدی بر ویان ابو طیب نوشته در میان شروع
آن عمل گشته همانا نظر دارد در آنجا اشیا گنیزه و غریبه
نقل نموده و گاه است و او را عیب ثبات و ایراد کرد
از جمله در نقل شرح این شعر که

و انما الکلام والصلوالم لقلنا
و منات اوج کل شیء صبح
بعد از حکم برکت و معنی میگوید اوج نام زبان یکی است
که بنی لال بن عامر داشته اند از اخبار خضایع آن می گویند
خداوند سس را نوحی برسد که از زبان این جو او خود
و دیدن چه دید و گفت وقتی در او یک گشته بودم و این
مرکب در زبان داشت و او را و سیم در آنجا که وی از
مرغ قطا و دیدم که خدا آب داشتند با خود گفت که باید از
و سنبل یزغان چند بیابان و سپرد و بزرگی بود
پس برای من خلک با او را معین نمودم و از سنبل سبب قطا
تا ختم و سسی از الکام این میسند و دیدم و در این میگویند
واری ما و سب قطا و نموده واحد و ارباب شدیم و آنچه
میگوید این از محاسب بنزاست چه سبب قطا از میان بنز
بشدت شدی تیز بر می مشهور میسبب شد و چون برای آب
خوار پرواز گشت البته سر بریزد و و چالا کرد و صاحب

اوج اینها گفتا نکرد و این همد تیز میفرزد که در سبب
مساحت بنی از الکام آن میگویند که گاه است از الکام
اینکار نکرد و بنی از قطا پیش افتاد و چه صاحبان
و اینکه آن نقل کریم و جو اعیان را اوج سبب داده اند
از بابت که با اوج حاجی بود و است که در سبب داشته
چه در زمانیکه این مرکب صغیر و نوزاد بود و بر بنی لال
عاقبتی آمد و او را و ایشان از پیش میباشند و ثبات
میگرفتند و اینجو از در میان خرمی نموده بودند
چه هنوز قدرت مساحت و بنویس مساحت نموده
از آنوقت بر پشت اینجو یک نوع کوشی پیدا شده بود
و از آنجا اثر اوج گشتندی صاحب منقذی لاری میگوید
اوج کاچه اسبی است سابق مر بنی لال را در
جای است اوجیات منقذت بود
و البیت العربی عن شهره لا اکثر
فلا منه کان لیکنه فاحذ
سلیم شد صداره بنی لال و صناد
الهم من بنی اکلا المار اه
و نجات واحدی از سال چهار صد و شصت و شصت
در ماه جمادی الاخره برضی طلالی در شهر قضا
به یاد از و چه سمیت او را واحدی سمی
در انساب ساکت است ولی از ابو احمد

عسکری نقل شد که گفت این نسبت بجد است
چون یکی از نیاکان ابوالحسن واحد الدین ابن بود

ابن رضوان

ابو القاسم عبد الله بن یحیی بن صف بن رضوان اصلش از مردم مدینه است
و در مکه است و فاضل و با فقه و کثرت علم و ابرعت خط و جوهر و کمال
اشتهای تمام داشته و زمره ارباب علم و خدایه و تدریس مقامی
و مکی فی اربعه گرفت بعد مدت سلاطین عصر و ایشانان همه بر او
و فرمان دهان ملک مدلس مخصوص مقام بود که بعد در نزد
الکعبه کمال اخذ علوم را پی و قدم در دی استوار نمود و درین
و در میان عرب و اهل آنکه بسیار علوم تفهین گرفت و در تفسیر
ابجاده ابن عبد السلام را مکتوب علامه تفسیری در نسخ الطبع است
و می آورده اند و یحیی بن شاه و صفح کلبه خلاصه المکرر
و علی الشنا و عافی علی حدیثه الشریع و الاشیاء و له علیه
بیت متعبد بفضل و مانت و یحیی و دیانت و انشاء هدی
القاضی علی تم العفاف و الصون فاما مال الی خدا و صلوات
وله خطه با دوع دقام الی الخواص من سار و قد اقبلت من کماله
و تفصیلات قلابه کل حکم المقود و قد با بینه المقود و یحیی
یعنی دی و یحیی است که آنچه خواستی بگو فخر من و یحیی و خاطرش
چندان تواند علی فرازش بود که او فکرش پر شد و هم رسان
خیال تفسیری در حدیث من در نظر شمار و پنج مراثت ماست
که در ویران مکتب خود خانه است که از فضل و امانت و بزرگی
و باحت محو است و این فاضل و انتمند بر تمام ترین صفت
و حیانت نشو نموده و یحیی و یحیی فاضل و یحیی و یحیی فاضل و یحیی

و نفی و علی بن رضوان سال پیش که صاحبان قهقهه که در شهر
 در زیارت نالی کلمات و فحشات اعلام می یافتند و اندر
 رساله داشت و آن قلمی شایع بود و آنرا می خواندند و آنرا
 اصل بار سفر بست و هوای اقامت از سر نهاد و ملک بخت
 بشو و شرف طاقت سلطان ابو الحسن قانزاده و قصیده در
 می افشاد و کرد و جایز است فرادان یافت پس با ابراهیم بن علی
 قاضی عساکره و جمعی طایفه سلطان بود و اختصاص طاعت گرفت
 در فصل حضرت ابراهیم حکامات و خطاها را به بیان می نمود
 شد و چون جندی که کلمات حدیثی و حدیثی بن رضوان طاعت گرفت
 قاضی در حرکت آن سیاب سلطان منظم می نمود و حدیثی را
 کرد آن همه منصب ریاست کتاب بودی منظم و منظم می نمود
 نکات اشعار و قافیه و مضامین و می نمود و آنکه سلطان
 ابو الحسن پس از فوت سلطان ابو یحیی سبزه بهی فرستاد
 و فتح خردان نمود و جماعتی از دست آن اهل اولاد خود
 محصور شد چون ابن رضوان از جانب سلطان جندی می نمود
 به دور آن و قاتل شد و شایان زدی می نمود و رسید
 و سلطان ابو الحسن از آن سفر مراجعت کرد و زیاد در حالت خدمت
 ابن رضوان از منظر کرد و بر مدارج قریش می افزود و او می نمود
 زیاد گرفت و بسیار از کارها را داخل کرد و بعد می ترقتان
 رضوان نیا و میشد تا آنکه در سال بیست و چهار سلطان از او
 بکشی قیامت بجانب مغرب براند و پسر خود ابو الفضل را بکشت

ساخته ابن رضوان کاتبی قرار و او پس از روزی چند سلطان
 فضل بن سلطان ابو یحیی بر توفیق استیلا یافت ابو الفضل خود بجانب
 پسر براند و ابن رضوان طاقت حرکت نمود و آنرا که یکسال بود
 بود پس بکشته برشت از طرف دریا می آمد پس از آنکه برید که در وقت
 حرم سلطان ابو الحسن نیز به آنجا اقامت داشت در آن وقت
 و حمایت سلطان ابو الحسن از کجاست و دشمنان این شد که آنرا
 که سلطان ملک بود و هر چند خواست ابن رضوان در حرکت
 مسلوک دارد و اجتماع کرد و بعد از آن می چند که خبر فوت سلطان
 ابو الحسن رسید ابن رضوان بهر ای حرم سلطان بکشته شد و آن
 که بر حسب ولایت بعد از جانب در سلطنت به و منقضی گشت و
 براند سلطان ابو خان نظر بکلمات شایسته و از وی نیست
 ظاهر شده بود و تقریب حضورش اختصاص داد و آنرا که بکشد که نگاه
 مجلس عمومی می نمود آن زمان حاضر آمد که چند وقتی سلطان ابو خان
 در برادر آن است که در وصف صیدی که در غدیری با هم افتاد بود
 شری که پدر ابن رضوان بن بیات بنظر آورد

و لوتیوم فی حاکم شهلقد	و النسخ فاشرة علی سلطان
حبش الخدیو بریلک سرچقا	در عا قجیده لویاج صفا
و الممشات بدند بر حبا ملا	للسک حیل تد بر حبا لها
و قلیلیه علی بها الم الذی	اخذت جو ائمه و غاضلا لها
و حینتها دودا و ان عولها	ترکت بد عند الطمان صفا

یعنی بسیار روزی که در تحت ظل حمایت نگاه داشت حضور داشته نظر

بجای که چنین توهم کند که آن بوده و بعد و چون شده و در
 چیزی که موجود نبوده است شک ندارد یعنی که توهم کند که آن
 موجود بوده است ابو المذنب را بگفت فاشکانت فی تو
 اینک و اعلی علی انما حیت وان کان قد مات فیکون
 انما شک فاشک کتاب الشکوک وان کان لم یضرب لیس
 کتاب شکوک را چنین تا حقیقت است پس باید که میرسد فاشک
 در مردن می شک نمی باشد اگر کتاب را بخواند چنین توهم کند
 اگر قرائت نموده است این خطای گوید ابو المذنب را گفتی است
 معروف میلا من گویند میلا من مردی از طایفه خویش بود
 اسلام اختیار نمود و سبب سلامش آنکه کسی مجلس فراموش
 در مجلس ابو المذنب کرد و بی از شو را بجهت ساخت که با یکدیگر
 محالست و مناظره نمایند ابو المذنب ایشان را باز حیا گشت
 کرد و باز در این دلالی فاشک ایشان را محاسب فرمود و میلا من
 چون این بدید این مجلس گذارد و بفرست اسلام مشرف
 کردید از باب سخاوت آورد و اند روزی در مجلس محلی رفت
 یکی جماعتی از دانشمندان فن کلام حضور داشتند یکی از
 از حقیقت و ایهیت عشق پرسش نمود و بگفت از آنجا هست فاشک
 در حقیقت عشق مذکور داشت ابو المذنب نیز در آن مجلس
 در عداوت ایشان معذور بود و متکلمین سینه در حق بود و در حق
 و بگفت آن سینه متکلمین می بود و فاشک را بگفت رسید و بود
 و جوابی که می گفتی معذور و لغت

و جان چندار کرده است
 و در هر روزی که می
 شکوک را شکای می

ابو المذنب

ابن الوزیر العشق یختم علی النواظر و یطبع علی
 الافئدة و صرفه فی الاجسام و مشرقه فی الاکاد
 و صاحب شمع و الظنون سفتن الاوهام
 لا یغفوله سر جو و الا لا یلم له مدعو
 تسرع الیه السوائب
 و هو جریعه من تعجب الموت
 و تقصیه من حیا الشکل
 غبرائه من ارجح ذکوة الطبع
 و طلاوة توجد فی الضمائل
 صاحب جواد لا یستغنی
 الی داعی المنع و لا یجیم لناع المذل
 فحلت آن سینه و تن باقام بر حجت آن در شرح
 ابو عبد الله مصومی شرح یافت و ابو المذنب را بشمارین
 حکم که از اعظم متکلمین نامیده و در سلسله راویان ائمه بین
 ابو عبد الله جعفر صادق و ابو الحسن موسی کاظم منقول است
 حاضر بوده است و او را با شام مناظرات و محادلات
 افتاد و قاضی فراتة تشری نور الله مرقد در شرح احوال شام
 این حکم گوید محمد بن عبد الله بن محمد بن عثمانی اشعری در کتاب
 کتبه که شام بن حکم از متکلمین شیعیه است و میان او ابو المذنب
 خلاف کرد و علما و قدامی معتزله است مناظرات بسیار در علم
 حکیم و اتم است قاضی مذکور گوید و از جمله مناظرات بشام

ابو الهذیل است که وزی ابو الهذیل است که در کتاب خود
میگوید بشرط آنکه اگر بر من غلبه کنی بدست تو رجوع میکنم و اگر من
بر تو غالب شوم بدست من رجوع کنی هشتم درجه است
اصناف این نهادهای اصناف است که اگر من بر تو غالب شوم
بدست من رجوع کنی و اگر تو بر من غالب شوی بدست من رجوع کنی
نهم تا به کمال انقلد الشیخ الاجل ابن ماجه و صحاحه
فی کتابها الاعتقادات انتهی مستودی در کتابها
الذی کتبه ابو الهذیل هشتم بن حکم که فی حوزة مجلسی فرام
آید و هشتم در عصر خود شیخ مجتهد و فاضل بوده و ابو الهذیل
بر بعضی تفسیر و رفع تشبیه معتقد و در توحید مسلک است و هشتم
بود پس هشتم ابو الهذیل است که کتب عال که در الحان است که کتب
در بعضی مرتبی میشود و از راه کوفی که حرکت نمیکند پس از آنکه
بود ابو الهذیل است که در کتابها بر اجسام واقع شده و حرکت
جسم نیست هشتم کتب پس بنا بر این نیز بر کوفی که حرکت مری
نیز اگر در دیت بر اجسام واقع کرده پس ابو الهذیل از هشتم
مورد که تو از راه کوفی که حرکت نه چین و صوف و غیره و هشتم
هشتم کتب قبل از محالی است که حرکتی من چین من بوده
و نیز محالی است که غیر من بوده باشد زیرا من تنها بر اجسام
و احیاناً فی نفسها قائم و واقع میبازم چون فعل من نهاده ام
منست و جایز نیست که افضل چین من بوده باشد و اگر من واجب
آید که نه چین من نه غیر من بوده باشد و نیز داین همی را بر بعضی

و کبر است و این است ای ابو الهذیل که را حان است که کتب
ترجمان اجسام و نه بیان اجسام است زیرا حرکت را
از حیثیاتی وانی که حاصله و میبایست بران جا نیست از
انجاست که من قائل شده ام که حرکت نه چین و صوف
نه غیره و صوف است و دلیل من بر اینست که دلیل من
بره منی خود که فی حرکت است و نیز بحیثی حاصل است و این
ابو الهذیل فرمود و محاب گردید و از جواب هشتم فرمود که بعضی
که کرده اند نه بدست و کبرای فاضله و اگر اهل سنت
هشتم بن حکم نیست و بدست من نهاده و هشتم را از انکه
حقایق فاضله و میر می دانند است و بعضی معانی الله علیه و آله
شده و در میزاید ابو القاسم میگوید که ابو الهذیل از کوفی علیه السلام
و در سال مکه و سی و چهار مکه گردید و دست و ابو الهذیل خط
گفت که و لا تقش و سال مکه و سی و یکت اتفاق افتاده و
ابو الهذیل فن کلام از عثمان طویل صاحب اصل بن خط
بیا مونت یعنی گفتند که در آن حدیث منشی و تخی او را
نیز و اند که مردی میبودی بصره آمده و جامعیتی که در بصره
معه را در مناظره و محاب لغز و فرم ساخته ابو الهذیل
هم خود را گفت و نیز داین میبودی بر تابه ای حکم نام غرض
او را گفت ای فرزند من چگونه تو را با وی میبینی و سخن گفتن
و حال آنکه تو خود را در بصره و کوشش میبینی بصره را فرمود
نمود ابو الهذیل گفت لابد به مرز و راه بری پس من اول

نزد آمد و دیدی بر او ابو الهذیل گوید چون آن بیوه را ملاقات
کردم دیدم مردی را بر آن میدانم که بر نبوت موسی علی
و علیه السلام را کشته چون مردی بر نبوت موسی اعتراف
نمود و میگفت من علی ما ائتمنا علیه الان جمع علی
صادق عوفند یعنی مال که نبوت موسی نزد ما و شما مسلم است
پس چنانکه که جمله این متفقین از دست نه برآید آنجا که در دنیا
و لیل بر نبوت انیس که شاید عوی نبوت او میگفت اتفاق نام
ابو الهذیل گوید پیش فرمود و او را گفت من از تو سوال کنم و اگر
تو از من سوال خواهی کرد و گفت بگو من از تو سوال میکنم
گفتم این برای تو موهبت است پس مرا گفت اعتراف یافت
موسی علیه السلام منی صادق ام شکرتان حقان صاحب
یعنی این به این اعتراف داری که موسی پیغمبری بوده و سگویی
از قول من خبر خود را مخالفت نموده نبوت موسی را انکار کنی
پس در بر آید او گفت من آن کان موسی لای تسلیح
عند هو الذی بشر فیلبنا علیه السلام علیه و شهید خبر
و صلوات بر موسی صادق و آن کان غیر من و صفی فذلک
الشيطان لا اعترف بیلو قمر یعنی آن موسی که از من نبوت
میگفت اگر انکس است که مردی را بدین پیغمبر بشارت داده
و به نبوت و صدق قول جناب کو این داده است بر من
چنین کس پیغمبر نیست است که می دانند نبوت و پیغمبر و نگاه
کسی است بدین صفات که مذکور و هشتم موصوف نیست

پس چنین کس شیطان است به نبوت و متصرف نیست ابو الهذیل
گوید که منی چنین جواب در خاطر می نمودم بود و اگر مردم
و جناب کردند آنجا و مرا گفت اقول ان الحق در حق یعنی
این بحیثیت توحید اعتراف داری گفتم هذا المسئلة خبری
صوری الاولی ان كانت هذه التواتر التي تسالني عنها
هنا الحق تتضمن البشارة بنبی علیه السلام مختلف حق وان
لم تكن كذلك فليست بحق ولا اقربها یعنی انفسه خود بدان
مانند مساله نخستین و جواب از این ها بخواب است که در آن مرکز
مؤدم اگر این توحید که سوال میکنی توراتی است که نبوت
پیغمبر من بشارت و پس این حق است بدان متصرف و برآید
توراتی است که از پیغمبر من در آن نام و اثری نیست بر آنرا
حق نام و در آن متصرف نیست ابو الهذیل گوید ان شخص بودی
چون این جواب از من شنید مبهوت و متحیر ماند و ندانست
که کدام کلام سخن را به آنجا و مرا گفت عزیمت من نموده ام
که تورا سخن بگویم که کسی بدین اوقات نکرده ابو الهذیل گوید
چنین کان کردم که سخن خبری من خواهد گفت نزد گناه شده ام
مطهر بخوبی و مرا و او را گفت که مرا بگویم و در میان است اسناد
داد و گفت املت کلام من علق و بر طریق تفریق و کلام
تشی نموده بلکه صریح آشکارا داشته ام و شناسم و او چنین کان
مؤده بود که من این کلام و می درخش خواهم شد و بر او حلقه خواهم
نمود چون چنین نماید عوی نماید که این قوم در شایع بدل

و مشاخرت بر من حمل آورده و فتنه بپا داشته پس من گفتم
که در مجلس حضور داشته بودم و گفتم اگر کم و اندک
بر مسند که این شخص سوال کرد و چنان که من ندانم و دانستم
و اوقات نشسته گفتم آری و اوقات نشسته گفتم نه راست برادر
بود که جواب دارد و غایب گفتم آری گفتم این شخص چون با من
بخوبی میزد مرا و شامی گفتم که بدان حد الهی بروی و سب
کرد و نیز معلم مرا شتم و دانستم که گفت و چنین نداشت بود
که از دشمنانم وی من برادر خود را بگویم که در آنکه بی نوبت
و عوی نماید که بر او حمله نمودم و فتنه برپا ساختم حال که
صورت و جری او استید مرا فتنه نماید پس از هر جانب
مردمان دست برآورده بوی حمل کرده اند و انقضای من
عاقبت امر چنین دیدم که مجلس بیرون آمد و بجانب مسجد
فرار کرد و گویند روزی که فتنه نمود ایضا منزل حسن بن سهل و در آن
و نزد حسن چنانی بود که حسن در مجلس و انقضای او مبالغت نمود
ابو العزیز منوچه حسن بن سهل شد و او را گفتم ایما ایچوان
که امیر مرتضی را فرغ داشته و در مکانی از جمله او را جای داده
گفت آه او را شایسته و آنچه شایسته او است از اکرانم و تعلیم
مرعی و ارم حسن گفتم وی یکی از باب نجوم است و انقضای
گفت ایما از ازل صناعت حساب نموده شود و اگر احکام
او را صرفت است حسن گفتم و بر احکام جزیت و بیعت
ابو العزیز گفست احکام نجوم را ضاوه و بعد از آن ظاهر شد

و با جرات است که چیزی را بوی سوال نام حسن گفست سوال نمی
کنم و ابو العزیز سببی که در پیش روی من گذارده بودند
برداشت و بر دست گرفت پس وی آن خیمه کرده گفست
اگر چه سده ام لا یعنی آری این سبب را من خودم خورده ام
گفست بخور ای ابو العزیز آن سبب را از دست خود بر زمین گذارده
گفست ترا بخورم من خود ابو العزیز گفتم آن سبب را بر زمین و بگر
بست که تبه بید نظرم بود و آنکه حکم نماید ابو العزیز سبب
تختین گذارده سبب و بگر بر دست گرفت حسن بن سهل او را
گفست چرا سبب دیگر برداشتی سبب تختین گذارده ای گفست
بر کاه سبب تختین را بر میداشتم مرا می گفت که از آن خیمه ای پس
بر کاه خلاف قولش ترا بخورم مرا گفت بنام او رسد
تختین گفتم ترا خورای خود و بعد از آن حساب حکم نمودم
و تمام سینه مرا بقی میزد و نعمان شانی و وی ابو العزیز را
گفست دل علی حدود العالم فیض المکره و التکون
یعنی بر حدود عالم برای من لیلی فاست نکر ای لی بشرط
و اگر بخواست و سکون احتجاج نهانی ابو العزیز او را گفست شلک
مثل و جل غالی شخصه اخضر صلی لی التاضی لا تخصی بطلک
یعنی مثل مثل کنش از که بختنم خود گفتم من محله قاضی حاضر
شود لی شایه و کو او خویش حاضر نهایی و نیز از ابو العزیز
حکایت کرد گفست یکی از آنان که مکر حرکت میباشند و آنرا
نفی میکنند کمتر مرا خبرده اند ایتمالی در کلام مجید خود و برایت

زانی میفرماید الزانی قاجلد و کل واحد منها
سامة جلده و قاذف را ذکر نموده و در حد آن فرموده است
اجلد و شامین جلده مرا خبر و این حدانی میفرستد حد
قاذف گفت حدانی از حد قاذف میفرستد گفت میفرستد
زایدی و در حد است زایدی که کمتر از حد و از حد و زاید
آن دست جلده است گفت زید گفت آه عبارت از آن است
گفت زید گفت آه شست گشتی است که بر او حد نهاده گفت زید
جلده عبارت است از آن که زایدی که در حد است و شست جلده است
گفت زید گفت آه یک چیز می باشد که جلده عبارت از آن بوده و شست
گفت زید گفت میس بنا بر قول تو که حرکت را طایفه گشتی لازم آید
که لایق نیست حد و بر لایق زایدی است باشد میس نفس
محاسب فرمود کردیم هم از ابو الهذیل حکایت کنند که گفت یکی
از مجوسان گفت ما بقول فالنار یعنی آتش بود و با آتش میگوئی
گفت بخت الله یعنی آتش و خبر خداست گفت فما البقر در حق
کا و حیدت چیست گفت سلام الله قصدا حقیقتها و حقیقتها
الی الارض یعنی گا و در حد و طایفه حدیثی است حد و در حد
بر و بال او را چیده او را بر زمین نازل نموده اند تا اگر با تمام
در اعت کند پس گفت فما الماء یعنی آب را میگوئی گفت
نور الله یعنی آب نور خداست گفت فما الجموع و العطش
که سکنی و تشنگی را میگوئی گفت هما فقر الشیطان و قاذف
یعنی جمع و عطش فقر و قاذف شیطان است کمتر فمیل الاذن

مر

یعنی آب گشت که زمین را حاصل است گفت همین الملك یعنی فرشته
از فرشتگان خدا که او را همین گویند ابو الهذیل گوید کمتر حدی
الناس شر من الجوراح و ملائکه الله قد جوهها ثم
عسلوها بنور الله ثم دحوها الی فقر الشیطان و قاذف
ثم سلحوها علی دامن همین عز ملائکه الله یعنی در دامن
از طایفه مجوسان است زیرا ملائکه خدا را اگر فرستد هیچ نمیدانند
بنور خدا یتیمانی شست شوند مانند آنکه او را خبر خدا می بینان
گشتند پس از فقر و قاذف شیطان دفع نماید آنجا که در آن را
بر سر همین که کرامی ترین فرشتها میفرستد میگوئی گشتند
هم ابو الهذیل گوید سعد بن حیلان عیدی که یکی از بزرگان
قبیله عبد القیس بود و ارباب نظر و خدایان و انفس در
مجلس فراموش شدند مرا گفت ای ابو الهذیل در سلسله بخت
و قدرت و قدرت از قدرت مردمان شبیه است کلامی که می بین
دگفت شبیه از دلم زدوده کرد ابو الهذیل گوید او را کمتر خبر ده
از قول خدا یتیمانی که میفرماید سیحلفون بالله لو استظفنا
مخرجنا معکم میگوئید انصرهم ما الله یعلم اهلهم لکاذب
مخرجیب خدا یتیمانی میگوید از این و در حدی نیست از این
است که ایشان استقامت و قدرت بر خروج داشته
و خروج نموده پس استطاعت خروج در ایشان بوده و در حد
نمودند پس خدا یتیمانی میفرماید میگوید در حد سخن گویند یعنی
ایشان قدرت بر خروج دارند و در حد میگویند در حد حد

که او را برون قدرت نیست و هرگاه دستا تحت میباشتم خروج
می نمود و هر پس خدا ایستای برای من و ایشان را که تیب نمود و
تیب برای است میفرماید اینگونه و در اینقول که گویند
هرگاه دستا تحت خروج میباشتم خروج می نمود و هرگاه
ایستای یعنی هرگاه ایشان را دستا تحت خروج باشد خروج
نخواهند نمود و مقصود ابو الذلیل از دستا تحت و ایستای آن است
که از ای که هر یک از هر یک از دو وجه ظاهر شود که هرگاه در اصل
مجموع نباشند بلکه قدرت و استطاعت فعل برای ایشان موجود
و افعال بر سبیل اختیار از ایشان صادر شود و تیسری شایخی
در کتاب حیات الحیوان گوید که احدی از کتابه قیامت
در ترجمه ابو الذلیل محمد بن فضل خلافت ابی حمزه را که شریک
عبده بوده است گوید ابو الذلیل گفت و حق برای ملاقات من
از عبده بجانب بغداد شد من بر حال که بر برداری سوار
بودم در دوشانی راه دیدم بر علی سعیدم در آنجا مردی را
دیدم که دیوار او را سبزه بود و دانه را باغچه را سبزه میدادند
من در آنوقت بر او سلام کردم جواب سلام خود نمود پس مرا سبزه
نظر کرد و گفت احتیظ از است یعنی آگاهانه مقرر کنی عیاش
کتم است یعنی چنین نماید که خود ابو الذلیل خلافت داشتی کتم را
ابو الذلیل گفت چهل لغوم لذت آید از خواب و لذتی است
کتم را می گفت و حسنه بچند ها صاحبها یعنی خداوند
موم چه وقت لذت از آنرا در گن می کند ابو الذلیل گوید خود

[illegible]

گفتم بکراتفاق است انچه پرس گفتم خدا تعالی میفرماید و ما
 در سلسله الادهة العالمین یعنی ای پیغمبر ما تو را نفرستادیم
 مگر برای رحمت عالیشان خدا بالصلی الله علیه و اله
 حسین مرتضی مرتضی ما قال هذا خلیفتکم من بعدکم
 و مقدض صلی الله علیه و اله علی الوصیة و حجت علیها
 و مرتضی یعنی پس از چه روی مختصرت و مرتضی موصی
 خود تعیین نموده و گفست فلان پس از من بر شما خلیفه و جانشین
 من است و حال آنکه خود مردمان را وصیت امر کرده و بدان
 سخن معین نموده ابو الهذیل گوید از چه اسباب فرمودم جواب
 این سخنان را از او سئوال نمودم حالتش متقلب گردیده
 جوابی نگفت پس عثمان بر ذوق خود را گرفت از نزدش
 بیرون آمدم نزد مامون شدم از وقایعی که در امر حضرت راه
 اتفاق افتاده بود پرسش کردم جری ابوی گفست اشته
 مقدره است که آن مردمان بمانند بقیه کسین و راه را گرفته
 بودند نزد من حاضر سازند چون حاضر گردید مامون او را گفت
 سئوالی کرد ابو الهذیل پرسش نموده بودی عادت
 های سئوال را عادت او در آنوقت در مجلس مامون
 گردیده از علل و خدو و آن دانش حضور داشتند جواب
 و فلسفه بر هر یک از ایشان مسجل گردیده و جوابی گفته پس
 مامون انشخص را گفت جواب اینست که ما تو را نفرستادیم
 گفت سبحان الله ای خود و یک حال بهم سالی و هم مجیب بودم

مامون

مامون گفت بر تو حجتی نخواهد بود مگر جواب اینست که ما تو را
 نفرستادیم مگر برای رحمت عالیشان خدا بالصلی الله علیه و اله
 حسین مرتضی مرتضی ما قال هذا خلیفتکم من بعدکم
 و مقدض صلی الله علیه و اله علی الوصیة و حجت علیها
 و مرتضی یعنی پس از چه روی مختصرت و مرتضی موصی
 خود تعیین نموده و گفست فلان پس از من بر شما خلیفه و جانشین
 من است و حال آنکه خود مردمان را وصیت امر کرده و بدان
 سخن معین نموده ابو الهذیل گوید از چه اسباب فرمودم جواب
 این سخنان را از او سئوال نمودم حالتش متقلب گردیده
 جوابی نگفت پس عثمان بر ذوق خود را گرفت از نزدش
 بیرون آمدم نزد مامون شدم از وقایعی که در امر حضرت راه
 اتفاق افتاده بود پرسش کردم جری ابوی گفست اشته
 مقدره است که آن مردمان بمانند بقیه کسین و راه را گرفته
 بودند نزد من حاضر سازند چون حاضر گردید مامون او را گفت
 سئوالی کرد ابو الهذیل پرسش نموده بودی عادت
 های سئوال را عادت او در آنوقت در مجلس مامون
 گردیده از علل و خدو و آن دانش حضور داشتند جواب
 و فلسفه بر هر یک از ایشان مسجل گردیده و جوابی گفته پس
 مامون انشخص را گفت جواب اینست که ما تو را نفرستادیم
 گفت سبحان الله ای خود و یک حال بهم سالی و هم مجیب بودم

گفت در صحبت با من عباسی بجایست قد مسافرت کردم
و در آنجا که بر کنار قزاق راه میفرستم عبور ما بیری
افتاد مرا گفت که در این ایر و یوانه ایتیت که سیخان
حکمت امیر حکم که ملاقات آن مجوز را داخل آن ایر
شدم در آنجا مرده را دیدم که منظری نیکو داشت و منظر
و مضاحت آراست و او را میفهم خود بود پیش رفت
بر او سلام کردم سلام را جواب گفت آنجا که مرا گفت
قلبه عیدش آنک است من اهل هذه المدينة
القلیل عتول اهلها یعنی قریب و اجزیه
که تو از مردمان شهر تو که عتولای ایشان اند که است
بنایشی گفتاری من از مردم عراق پس گفت مسالی من
از تو سوال میکنم کوش خود را تا آنچه گویم فهم ناسیله
گفتم پرسشهای گفت اخبرنی عن انفسی حیل الله علیه
والله وسلم هل اوصی را خبر ده از رسول خدا که آیا
به بخاتم و فات و باب خلافت و صحبت نمود و کسی بجای
خویش تعیین کرده گفتم نه و صحبت نمود گفتم حلیف و صل
ابو بکر مجتهد من خبر و صیقه پس بگوید ابو بکر بدو
و صحبت پیغمبر بجای آنجا ب نشست گفتم مهاجرین
و انصار را و را اختصار کرده و سایر مردمان نیز
بدان رضا دادند گفت کفین
اجازة المهاجرون

و هست قد قال المؤمنین العوام لا باع
الا على بن ابي طالب و کذا العباس و کیف اختاره لا باع
و قد قالت سنا امیر و منکم امیر و لو سعد بن عباد
یوم السقیفه و قال عمر اقلوا سعدا قتل الله و کیف قیل
و حتی بیا الناس و قد قال سلمان الناصبی کرده و مکرر
ای ضلعتوها فوجئت عنقه و قال یوسفیان بن حرب
لعلی علیه السلام مدیدلت لا باعیک و ان شئت
سلا نیاخیلا و در جلاتم مقتدینوها شیم من بیعتی بیکو
ستة اشهر فاین لا جامع لمخص عبارات که گوید بیکو
مهاجرین بخلافت ابو بکر اجازت دادند و حال که از بیزین
عوام و عباس بن عبدالمطلب گفتند خبرا علی بن ابی طالب
و کسی بیت نخواهم کرد و بگوید کرده انصار ابو بکر بخلافت
اختیار کردند و انکه ایشان مهاجرین و انفسه از میان
خود امیری بر خود میکاریم شایسته امیری از خود تعیین کنند
و انصار را و ز تحفه بنی ساعده سعد بن عباد را استولی امر
مؤذنه از امیری و عی و گفت بشید سعد را ندای او را بشید و بگوید
کوی که مردمان بخلافت ابو بکر رضا دادند و حال که سلمان
فا رسی گفت کرده و کرده پس کردش گوید و بوی
جدمت رسانند و ابو سفیان بن حرب علی بن ابی طالب
گفت است خود را از آنجا تو سمیت کن و اگر خواهی بر ای
نصرت شهره یار از سواران و پادگان بر تو ام شست

و کرده بنی هاشم آمدت شما را به بیت ابو بکر تقاعد و روزی
 پس از این و صفی جامع بر خلافت ابو بکر فراموش کرد و ابو الهذیل
 کوید انگاه گفت ثم لما اقبل ابو بکر الخلفاء محمد الله
 ثم قال وليتكم ولست بحیرکم و کیف تجدتم المفضل
 علی الفاضل و لما اقبل عمر قال و ددت انی کنت مشرک
 مع صدرا بی بکر ثم قال بعد ذلک کانت بیتة ابی بکر
 فلتة مع الله الاله شرها من عادله مثلها فاقتره
 ثم ان عمر و السبی لای سباء خالد بن ولید و
 ایام ابی بکر فان خالد تزوج امرأة مالت بن لویس
 فردها عمر صداما و لدت منه ثم و له عمر صهیبا طاحنا
 رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم و هو عبد المزین
 قاسط و کل هذا تناقض یعنی چون ابو بکر متقدم خلافت
 کرد و بعد بر آمد پس از حد و ثانی می گفت ایروم من متولی
 امر شما شدم و حال کنه من بیکو ترا بشما نیستیم اخبارت ظاهر
 کرد می و نسبت به بکران مفضل بوده است چگونه مفضل
 بر فاضل ترجیح یابد و بر او تقدیم جید و انگاه که خلافت عمر
 مسلم کرد و کاهی انظار تو قریه و جلیل ابو بکر نموده و بیکت انگاه
 که من متولی بودم پس سید ابو بکر و کاهی بیکت بیت ابو بکر
 امری بود که بدین رویه و تدبیر انصاف و انفا و خدا شهادت
 است از ان شر او انگاه که از این پس بر انکس مانند بیت و
 اقامه کند و مقتول و اید پس عمر در خلافت خود اسیرانی

لایق

و خالد بن ولید و خلافت ابو بکر انما اسیر کرخت بود و وفود
 زو جی مالک بن نویره و ک خالد تزوج نمود و بعد از این
 که از خالد اولاد آورد و بعد از او باز گرفت و این نشان
 نمود و نیز عمر در عهد خلافتش صیب غلام بن مزین قاسط را بود
 که بعد بود و بر صاحب سول خدا می لایت و حکومت داد
 و قوال انحال ایشان چند را با یکدیگر مابیت و مابیت است
 ابو الهذیل کوید انگاه مرا گفت اخبرنی عن عبد الرحمن بن عوف
 حین صلی عثمان الخلفاء و اختاره هل و لاه الا و هو غیر
 یعنی را خبر ده از حال عبد الرحمن بن عوف آنکه که شما را خلافت
 نصیب نمود و او را بحال عثمان معرفت بود که عمر گفت از بنی
 که کوئی در اینهاست که عبد الرحمن و خلافت عثمان
 از او شکایت مینمود و می گفت دوست منید اشتر که زنده بمانم
 و عثمان مرا متولی خواند و عثمان عبد الرحمن را پیشا حق
 که او را بنیاق نسبت میداد و من معرفت بهنگامی که عبد الرحمن
 عثمان را بر خلافت برکاشت عثمان را حاصل بود پس انقباض
 شد و عثمانی خلافت عثمان گفت کند چه منی و مستند خلافت
 به نصیب شخصی بوده که عثمان با خرافت خود او را قوی میدان
 آنکه و انبوهان گفت و اخبرنی عن عائشة لما کانت حین
 الناس علی عثمان يوم الاراد و تقول اقلوا مشلا فقل الله
 فتدکفرنا و لا علی علیه السلام الخلافة و ددت ان
 هذه سقطت علی هذه ففی السماء علی الارض ثم نرجعت

من ميتها قتال عليا عليه السلام مع طلحة والزبير
 وشفقتنا لدم المحرم والله قلل يقول وقرت
 في بيوتكم ولا ترجعن ترجع عليا عليه السلام وقرت
 خلفه الله قلل ولما قتل عثمان جاء المسلمون
 والصحابه ارسالا لعل علي عليه السلام ليبايعوه
 فلم يفعل حتى قالوا له ان لم تقتل الخوفا لمقتل عثمان
 فاجتمعوا اليك من ضرب سعدا ووجع عني سلمان
 لكن جاء الناس بكم هو منكم على البيعة يعني مرا جوده
 از حال عايشه آنجا كه مردمان را در روز يكشنبه عثمان بن
 حنيف ميبرد و ميگفت بيشه شما را خداوند او را كشته اما از
 دين خدايي خارج شد و و كافر گرديد و است پس چون
 علي بن ابي طالب عليه السلام بخلافت منصوب گشت گفت او
 داشتيم كه آسمان بر زمین فرو ميآيد و علي مصدق خلافت شد
 آنجا و از منزل خود برود و آيه و اتفاق طلحه و زبير و علي بن ابي طالب
 عليه السلام آغاز ميگفتند و در خون مسلمانان با حق ميگشت
 و حال آنكه خدايتالي در باره و زو جات رسول خدا اين كار
 نازل فرموده بود و هر چه ميكني الخ يعني اطاعت كنيد و نهايت
 خود را خداي زمانه را با هم جايگزين نميكنين پس عروج
 بخدايتالي مخالفت نمود و چون عثمان كشته شد مسلمانان
 و صحابه بنزد علي بن ابي طالب آمدند تا با او بيعت كنند علي
 بدان قيام نمود و اگر او را كشته سر كاه خلافت را مستقبل شوي

و بيعت و پذيرى بر آيد بشانت طعن تو ايشم ساخت مرا
 خبر ده آيه خلافت كدام گيت از ايشان حكومت است يا اكنس
 كه براي من است و تقويت خلافت خود سعد بن عباد و زبير
 ساخت و كردن سلمان را كميد مانند كسي است كه بر قول
 خلافت او را اگر او نمونده و با اگر خلافت را تصدق گشت
 بيعت مردمان را قبول نمود ابو الهيثم كويد از جايش فرو نهاد
 پس مرا گفتم خبر ده كه چه قطع در سقوت چه مقدار است گفتم
 ربع و ناي گفتم تو را هر سوم از اين شخص كه با او بيعت نمايد
 چيست گفتم پانصد و ناي گفتم عيبدان قطع اعضا است
 عيبدان ما اخذت يعني و عيبدان محاسبان خود ميگفت
 اعضاءي تو را قطع كنند سبب پرسيدم گفتم لا فلك سقوت
 ما المسلمين يعني زيرا تو مال مسلمانان را سقوت نموده گفتم بگو
 از مال خود را عطا كن گفتم و من اين ماله المال الله عطا
 و لسانه المسلمين و الله انك لاحق بهذا السوء و الله
 اسطبر كل يوم والعيد يعني از كجاي مال از آن عطا گشت
 و من حق خدايتالي و حق كاه مسلمانان است سوگند بخدايي
 براي من دارد كه هر روزه در غلغله من ميشند و اين قيد كه مرا
 سقوت نموده و اندوخته و سبب و از ترمي ابو الهيثم كويد با حالت
 انفعال از نزد او برود و آن دم با جري با نون مشوقت اشتم
 و نون از سخنان آن مجنون در تعجب شد تا مدتي بموارد
 گزارش او عادت است آن حديث از من طلب مي نمود و آنچه

مع احمد ابو الهذیل کسید سال زندگانی نمود و از وی گفته اند که
 زندگانی او را خلافت عاصی کردید ولی با حال مشورت
 و اصول آن را ظاهرش نمیکردید بجای مباحث و مناظرات
 در دین بر احتجاج و اقامه دلیل قادر و توانا بود پس گفته اند
 پیش از وفات از چشم فانی گردید و با حال چندینی زندگانی
 نمود تا آنکه بنا بر ضبط برخی در سال ویت عاصی رخ در
 بواب خلافت متوکل در سر من رایحی حق الیک حاجت
 گفت حلیب موزع غذا و گفته قسسته ستره ست خوشتر
 در ویت ویتش وفات یافت و علی بن حسین
 مسعودی در کتاب مروج الذهب او را در حد و متوفی
 سال ویت ویت ویت معدود داشته شخصی فامه
 که از جمله فرق معتزله گردی میباشند که ایشان را زایدیه گویند
 و اینها از اصحاب ابو الهذیل که شرح حالش مذکور
 گشت شده شوند محمد بن عبد الله که هم شهرستانی در
 ذیل احوال میخانه گوید ابو الهذیل که ایضا نویسنده
 در دین بسا اقبال بوده قاعده خود منقذ است که صاحب
 نامی در آنها شرحی نیست

در باب علم واجب است زیرا که مقدر که مقابل صفات است
در باب صفات واجب عقیده ایشان بر این است
که این صفات را در واجب مبدئی نیست باطن معنی که معنی

عالم در غیر واجب تعالی ذات قیاس العلم است
لیکن در واجب معنی عالم چنین است که ذاتی است
از هر علم از او برآمده و چون قیام مبدأ اشتقاق بر
شوق و اول الذیل را بنماید اصحاب خود و محال نیست
که به معنی عالم یعنی دانسته و علم لیکن حقیقت علم غیر ذات
نیت چنانکه صفاتی قائمند پس واجب نزد او عالم علویست
لکن علم او عین الشئ چنانکه خصصین اعتقد بر این است

المؤيد

و باب ارادت است چه معتزله با داده قائل نیستند و سنی
بریه و زندقه و اماما علم و ارادت ابو البزلی برای واجب
اراده ثابت کرده و از آن برزات و ان اراده و از آن عقول
موجود و مجرد و از آن و در محل و از آن و تحقیق کسی است که احداث
انها نمود است

کتاب

و باب کلام در تعالی است زیرا که اعتقاد معتزله در باب
کلام واجب است که کلام و شیئی خاص و حروف است که
قائده انجیم خدا تعالی کلام را در انجیم ایجاد نماید و متکلم نیز
آنها من واجب الکلام است نه من قاضی بالکلام و اولیای
و غیب عقیدت قول بتفصیل است باین اواخر که شی
و اواخره و شی و اواخر که نیز با وجود مجرای نهاده و خرقه
حکم میدهد و اواخر مختلف و تشبیه از اراضی حکم میدهد

در باب

در باب قدرت اگر چه در کلیه اشیا صاحب طریق
مخالفت نمی یابد لیکن در دنیا و آخرت حاصل شده که در دنیا
الاولیه است چیزی الاخره زیرا که در جبهه در باب اول
است که حرکت آنها ضروری است قدرت عباد را در حرکت
و تاملی نیست زیرا که اگر حرکت داشتند می بود و
تکلیف میشدند و مستحق ثواب و عقاب می گشتند

افا

در باب حرکت تا اهل خلدین است چون ابو الهذیل قاضی
حوادث و حرکات غیر متناهی را محال اند و نیز اسطر حرکات
اهل خلدین را منقطع و اندک و کویه ایالات اهل عقاب متناهی شود
سکون دائم که شامل ایالات باشد و همچنین حرکات اهل
منتهی گردد و سکون اهل و رحمت سرحد دارد ای جبهه از ایالات
و چنین همان مذکور که چون سکون می است حدی لغز ابرار
که در باب حرکات غیر متناهی و در ایالات بر این قدر نیست

افا

در باب استطاعت در اغلب اهل قمر الی عقیدت در باب
استطاعت است که استطاعت بر جهت و سلوک چیز دیگر نیست
و ابو الهذیل استقامت است که استطاعت بر جهت چیز از جهت
و فرقت باین فعال افعال بارج چه در فعل قلب استطاعت
حال فعل لازم است و در فعل خارج استطاعت بر فعل تقدم دارد

زیرا که استطاعت در اول حال ایجاب و فعل است که بنور فعل
نیاده و در حال ثانی که فعل بوجود استطاعت متفقد است
که بعد از قدرتی نیست و نیز مع و ادراکی که از قدرت متفقد حاصل
مین شیندن از مسلم از فعل جبار خارج و از آنجا که در حد

الکلیه

در باب وجوب معرفت است قبل از ورود و شیخ ابو الهذیل
عقیدت است که بر شخصی قبل از ورود و شیخ و اجبت
که بر این عقیده واجب الی الله است اگر در معرفت تقصیر کند مستحق
عقاب است و نیز حسن حسن قبح قبح را بداند پس اجبت
بر او اقدام بر حسن و اجتناب از قبح و لطافات و عباداتی
قائمت که با آنها خدا نیکی دارد و تقرب بخدا نیاید
در انما مقصود نباشد مانند فقه در نظر اول برای معرفت
واجب چنانچه بر این قدر واجب از عبادات است و
فقه تقرب بر واجب در آن نیست زیرا واجب بر این نیست
نشد و در باب مجبور گوید هرگاه و مکره و تعزین و توبه را نداند
کفایت در عجز بر این می باشد است و گنا و آن دروغ از آن
مکره موصوع و مرتفع

الکلیه

در باب اوراق احوال است که احوال از امریه امکره شده و
و عقیده و انجاب نداند و گویش منقولی که گفته میشد و این
و از زمان قات میگوید و در باب اوراق تفصیل او و گوید

ارزاق برود و قلم است قلمی از آن که بی است و آن صاحب
 از این جهت که قابل تقدیر باشد که خداوند آنها را برای
 تقدیر افزیده و قابل تنفع است قلمی از آنکه هر متنی بر آن
 علامت گرفته شده پس اگر شخصی بگوید که فلان چیز را که خداوند
 از برای این امر ترقی بنا فرموده بود جزو و از آن است
 شد خطا کند زیرا چیزی که از آن ترقی افزیده باشد
 لا یرفعی است بر عدم ارتفاع چگونه متع خاتم بود
 و هم دیگر از آن تشریف است و آن عبارت از تمام
 قابل تقدیر است که در شریعت حکم بر علیت آورده نباشد
 اجسام قابل تقدیر که در شریعت حرمت آن وارد شده بنا
 بر قلم اول از جمله اراق است و بنا بر قلم دوم خارج است

باب

نیز در باب اراده است که اراده غیر مراد است و اراده بود
 خلق و است اشیاء و خلق او اشیاء را افضل امر است که اول
 مجرد از ماده است و در باب سمع و بصیر که وارد شده تفاوت
 است که بصیرت خواهد شد وسیع خواهد شد و کذا در باب سمع
 و دیگر نیز از مسموعی نباشد سمع را معنای حاصل نخواهد بود

باب

در باب محبت خبر است که خبر متواتر محبت مینماید و میگوید
 محال مینماید که جمعی که در میان آنها و این یا محبت نباشد
 هر دو نوع نماند بلکه خبر در باب محبتی که غایت از محبت در صورت
 محبت است که محال است محبت نماند که یکی از آنها محال باشد

ابن عربی

ابراهم بن عبد الرزاق ابن عربی از قصات دولت اترال
 که مملکت مستولی شد نه کتب فی وی سعدالین است و در
 دولت باقیاب چند و مناسب از جمله نایل گشت خدا
 غراب جدید الاسلام بود و بعد از شرف ملت خیف با شرف
 خدمت دیوان میگردد و در اسکندریه متولی قطارت شریف
 و سرش عبد الرزاق چه ابراهیم صاحب بن عنوان آن
 قلمش بود و سعد الدین ابراهیم دیگر در شرف الدین
 در اسکندریه متولد شد و در آن خط تربیت یافتند ابراهیم
 بعد از تحصیل ادوات ادبیه و غیره مشغول گشتی امیر جمال الدین
 محمود بن سمنه فرارسیه و خواهر جمال الدین محمود او را
 تربیت فرموده بود که در عهد ملک طاهر بر فوق چون امیر
 مزبور متوجه اموال شد ابراهیم اگر هنوز در سن صبا بود با خود
 بجا برد و خبر برود و در تربیت و کمال می سرکوبه عنایت
 و اهتمام بجای آورد و تا بجا رسید و وقت ظهور استعداد فطری
 او را بر کتابت خاص اموال خویش برکاشت و از آن جهت
 در بار مقامت کنت و ثروت امیر جمال الدین اطلاع کامل
 حاصل گردید و قصاص و قتی امیر که بخیل خانی برابری غراب
 بر داشت و کلمات در شرف گفت و در صد و اندازوی
 برآمد ابن غراب بیک حال به غیور لای به پید گشت مملکت
 استان علاء الدین صلی بن طبلای می نمود و خود را در حوز

حاجت آن امیر کبریا داشت و علاء الدین را با جمال الدین
چنانکه از حال بزرگان هر عصر معلوم است اوضاع داشت
و طاعت در میان بود لاجرم در خط و رعایت ابن خراب
ابواب تدبیر مفتح ساخت و او را بجنوب سلطان رسانید
و سلطان را واداشت که مطالب معروفه استماع فرماید
ابن خراب پس که اسباب اتصال جنم افرازم یافت
فرصت را منتظر نگذاشته سطح سلطان را بتفصیل اموال اهل ک
امیر جمال الدین مشغول ساخت و صورت مخوف آن مخوف
و ضیاع و خوار داشت و در بار او را کجا بشیر بازم و سلطان
جمال الدین را گرفت و جمیع اید او را بست و در باز و هم
با صف سال مقصد و نود و هشت جری نظارت بر آن
با ابن خراب تقدیر نمود و در آن وقت سن او قریب بیست
سال بود و او را پیش از آنکه طبع طبع بشمار میرفت و آن قدری
بود که ابن خراب در یافت و از آن وقت بن طبله و می
کلی مهر رسانید و در آن روز است کاه و می شد و در اموال
و افر و قق و در متکاثر بر ساخت انگاه در و طبله نظر خاص
که در دست سعد الدین ابو الفرج بن تاج الدین موسی بود و چون
در میان آمد و ابن طبله بر اراضی گرد تا مقصد از آن بود
کبریت و در نیم می لشکر و انسال و می مغر من داشت
پس ابن خراب با تدبیر حاکمیت کار خویش پیش سلطان
از ابن طبله و می آغاز سعادت نمود و به تدبیر حاکمیت را

بر امیر سخت قنبر ساخت و سعی عمل او را بر عهد ابن خراب کول
داشت و او ابن طبله و می را در آن روز خویش بداشت و در میان
سال شصت و هجری اسباب و اثاث و اموال را ضبط نمود
پس شغل نظر خویش نیز که در شرف الدین محمد دامینی بود
از جانب سلطان در نیم و یقین و انسال قنبر اعمال را شغال
قاضی ابن خراب کرد و او از گرفتن رسوم و منصب عفاف
و زینت و از عهده و لوازم نظارت خویش حذر رفت
و می در می قصات بر این کبریا امر میرفت و از تحقیق
و جمال و کرم و بذل اموال مقامی مذهب و میرساند آنکه
ملک ظاهر در شوال سال شصت و یکت در گذشت و قاضی
ابن خراب را یکی از اوضاع خویش قرار داد و سلطنت مصر
به سیر بوق که فوج نام داشت اختصاص یافت و ملک
ناصر عقب شد و امیر اتیش تدبیر کلیات امور و حل عقد
مصالح جمهور تمام گشت و قاضی ابن خراب اتیشی کرد و چنان
سیرای امیر شیک خان در در خند چنان بود که در میان
نهاد که بهم کار امیر اتیش میکنند و او را از استبداد بعضی
و سبط امور سلطنت مصر را می سازند و در این باب ابن خراب
و معاد و می شیک خان در آن سیرا بکار بستند و چنانکه
آنکسند تا آنکه در بیج اول شصت و دو میان اتیش و شیک
کار به بکار کشید و امیر اتیش با جمعی از امر منظم شد و بطرف
شام رفتند و امیر شیک بجای سالاری بزرگ شد و ابن

در این وقت برادر خود محمدالدین با درگاه اسکندر بن بود از آنجا
 احضار کرده در قلعه جل جلاله و وزارت شخص ملک ناصر فرج
 این بر توفیق را خود عهد و کشید و جمیع مناصب جلیل و
 جزیده دولت ناصر را بدو برادر مبارک شد و شرف کفایت
 و کار دانی بجای میاورده تا آنکه امیر یلیغای سالی ستاد
 دار کرده این خراب بر عاقبت خویش با وی بنای معاد
 گذارد و نیز سلطان و امیر شکیب از او سعادت کرد و شکیب
 یلیغای مقبوض داشته قاضی این خراب در چهار و هم
 ماه رجب سال شصت و سه قتل و غنیمت استاد داری شد
 و منصب سالی نیز غنیمت نظر خاص و نظر حبیبش مساحت
 و هنوز برزی کتاب و دست اهل قلم بود اما او را دیو ایست
 چیده شکل و او این احاطه و زار و قاجار هم امر و برسم
 اندولت بر در بر ساری وی طلبها گوید و شد و از وقت
 مردم او را امیر خطاب کردند و ثبت نمودند چنانکه در کتب
 که شرح احوال موجود است مثل انزله المعارف و تاریخ
 مصر و غیره از وی عبارت القاضی الامیر سعد الدین
 ابراهیم الشیراز بن خراب تعمیر شده معلم طریق مبتدائی
 میگوید و مسافرت ذلک سیرة ملوکیه من کثرة العطای
 و ذیاد الاصله و الانشاع فی الامور و الاذهاد
 من المسالک و الخیول و الاستکشاف من الحول و
 الخواص حتی لم یکن احد یضاهیه شیخ من احواله

یعنی قاضی بن خراب در این حال که بنظر خاص و نظر حبیبش
 و استاد الداری بر سه دست داشت و در دستگاه و امارت
 و ستی عظیم داد و در کثرت بخشش و در زینت و احتشاد و خلایق
 و ایلانیات و در غلبه اسباب و جلالت بر سیرت شایسته
 سیرت واحدی در اسباب شکوه و جلال با وی بنیان
 القرض حال قاضی بن خراب همی بدن و تیره بود و آنجا
 در میان امیر و سود و در آن طایفه امیر شکیب هم برآمد و کار
 نیز از حدال کشید و بیشتر جنگهای بزرگ را از جانب شکیب
 او مبارک بود پس بوجی از امارت دولت آورده شد و غنیمت
 از قاهره برآمد و بنا به توجیه رفت بعد از آنکه از عرب انجالی
 شکری فراهم کند و با دولت بجنگد اما این غنیمت بجای نرسید
 و اسباب اینجاست ساخته شد لاجرم بر زمین غفلت دار و شهر
 قاهره کشته بخانه جمال الدین یوسف استاد الدار رفت
 و در اصلاح ذات البین با و متوسل شد و جمال الدین رجب
 از قزاق و می میان او را امارت اصلاح آورد پس در حضرت
 ملک ناصر و یکبار و راه یافته بنا حسب سابق نویل گشت تا
 و قیصر جمال دولت بر ملک ناصر فرج شود و قاضی بن
 خراب در این حال امیر شکیب بود و در سیرت وی بحرب
 سلطان قیام داشت چون طالع سلطان ناصر قوی بود
 او را منزه شده امیر شکیب در شصت و شش جو خزان
 خویش سمیت شام رفت این خراب نیز در سلسله اصحاب

یست منتظر بود و در این شب که در آن احوال عظمه بود
که تا آنکه نزد امیر شام رفته و او را به جمع لشکر شام و قصد
مصر خبر داد و خود را به جمع لشکر و از دمشق برآمد و آنست
قاهره که در آن وقت مدینه بیشتر جیکه در حوادث عهد فرج بن
برقوق مذکور است و وی او را به شیکه حاجی از اموال خود
شده و در قاهره فرود شد قاضی ابن عربی در این انقلابات
بایران ایلی پیر قهاجر که از وزیر کزین او را نامبری
بود و دوست و حشور او را بمال امانت سپردی و حضرت
ملک آن قاضی قضاوت کرد و ناصر و امان داد و از بیم
بر آورد و بخانه خویش فرستاد و از پس آن خبری که و شوش
پاشی که از وی در حداد و ناصر با عیان دولت بظهور رسید بود
از سعادت بخت و مساعدت قضا که برده با قضا عظیم قاضی
شده و از حداد و ناصر و یک به ستوری سلطان بخانه خود فرستاد
قضات مردم مصر در سرای می انبوه شده و در کارهای
دولت بلافاصله و خالت کلی یافت و متعلقه و فیه نظر بپوش
شد و با سلطان اختصاص از سر گرفت و در حداد و اصلاح
احوال بکمان برآمد چنان سنی اتمام کار برد و میان
سلطان و امیر شیک و دیگر ارا اصلاح آورد و بعد از این
اوضاع مصر از فرسندی خاطر خد بود و مصر از هر گوشه پیداشد
تبعیه جبل فرشته و از سلطان غلبت گرفته و متا صلب
یافته و در احوال بخانه های خویش شایسته اقامت این

تیم فطینه نیز کی از آن روز است اسی قاضی ابن عربی بود
انگاه با فتح الدین فتح الله کاتب الله که بمقامی معین
رفیع رسید و بود در آن وقت که عمو جان حطام اموال بر
کرات می آمد پس در خلوت خلوات و سلطان قبول با نوا
تقریبات و مساعدات از فتح الدین عی ساریت کرد و سلطان
او را بکفره منسوب و با قاضی ابن عربی او را او را منسوب
حضرت آن میخواست که بر عرض حاجی که انقلاب امر
بود بتواند مستیافت پس بعد از آن تقریب نامی که لازم
شکل کتابت است نسبت نقص دولت ناصر و القاضی و شت
خیالین او را و ارکان راه بخت ساخته چنان کرد
که جمیع بزرگان وقت بر این برقوق شدند و چون
که سلطان رسید کی خاطر او را فهم کرد و است بودی
خلوت کرد و گفت که روان مبارک را از حداد و ش ساخته
لا به خطا باید نمود از گریز گریزیت که کار می نیست است
و به چوچه پذیرای صلاح حیت سلطان نراین بصیحت
قبول اصفا فرموده بر عزم فرار صحت و قاضی
کس را که کی از خلافت خویش بوده بود و برگرد و بر و ن
قلم اندوده کرده و ناصر با کی از مالیک خود نگاه قلم انداز
قلم برآمده با غلام خاص خویش آن و قلم سن مینا بر
نقشند و بطرف ناحیه طرا بر انداخته از جانب قاضی
و قاضی در رسیدند و سلطان را از اجابت شهادت عوت کردند

سلطان و کسب آنی نشسته از راه نعل بر گشته شبانه کاشانه قاضی
 در آمد و با بیعتش آنجا رفتی گشت و تمام این تصرفات مدتش
 از جمیع امراء و ملت قاهره پوشیده بود پس قاضی ابن خراب
 برادر ملک ناصر عبدالعزیز بن برقوق است که تحت سلطنت
 مصر نشاند و او را ملک منصور لقب ساخت و تدریس دولت
 قیام نمود و بر تصرف که در خواه بود بخافه می رسانید و تدریس
 بقضا و ریاضه کار داد بن نقی ساخت آنجا باز جابه امراء را
 که است تغییر می فرست کرد پس شایگان ملک ناصر از آنجا
 برآمده و کردی از امراء مسلط ساخته خود تدریس نمود و تمام
 پیش افتاد و در کاب سلطان سکنت ناصر وقت به احوال آن
 ملک منصور نیروی قلع در خویشین ندید و در ساعت نه بر شربت
 و ملک ناصر قلع در آمد و دیگر باره ملک منصور گشت
 و مقابلید دولت و کف کنایه قاضی ابن خراب نهاد و نظم
 کار را از دست بر سلطنت تا پایان قلع و خویش برای دولت
 او موکول داشت پس در قبضه بسط امور جمهور مردم مصر
 من اگر دسالی الا و تاب قاضی ابن خراب اختیار داشت و
 ولی نیست شاه و جیت گردید بر هر دست مینا و که جانهای
 شمار من نگاه داشتند و پادشاه مخلص را من بر کاشانه
 و هر وقت دولت حاجت می افتاد قاضی از اموال خاصه و غیره
 مدد می رسانید و همچنین باب سیف اصحاب قلع و سایر
 طبقات اعم را که در اقلیم مصر بودند نگاه داشت رعایا میگرد

و از در اختیار می گشت اقامت دهکده و اذلت دولت یعنی
 دولتی را برپا ساخت و دولتی را از پادشاه ختم انجا و منظر اطراف
 اقتدار و کبریا و دولتی را که برانداخته بود برپا ساخت
 و دولتی را که برپا ساخته بود برانداخت و قتل آن بلسا
 با حکم خود فخرالدین بن مرزوق که یکی از کثابا بود و از
 گذاشت که انشلیک را شایسته شان خویش بنید و لباس
 نیز تغییر داد و بر زنی امراء حکومت و قضا پوشید و شمشیر برپا
 بست و از خانه که بر سر که انشلیک داشت بجای یکی از امراء که در
 حدره البقر بود انتقال نمود پس قضات ملک مصر از تغییر
 لباس تبدیل لباس برده می نگار آورده گویند قاضی ابن
 خراب یکی از کسبیت که اسباب خراب ملک مصر شده
 چه او نیز از تحت از اندازد بد برده و علی التدریج بجای
 رسانید که بر دیناری بدولت و پنجاه درهم مقوم شد
 بعد از آنکه بهای یکدینار بست و پنج درهم بود از آنجا که
 ملک فاسد شد و رواج اسواق گامه گشت یعنی از اموال
 نجاست و براسعار بیفزود و رونق از کار با برفت و با او
 یوزانی رو نهاد از من چون آنها امر با خطاطان خالها
 قریشیت و مال قاضی ابن خراب در قدرت تسلط و اقتدار
 و سایر وجوه مبالغت و امتیاز علی در حد کمال رسید رفته
 عرش در انقطاع و انفصال می نهاد و در حد و مقصد و
 پشت بخور کرد و ولی در حال مرض نیز غرت و اقتدار

بر جا بود اعیان ملت و ارکان دولت یکی در بر خاندان او
 برای عیادت حاضر شدند و سران سپاه و غیر هم که نزد
 وی میفرستند بره تیره بیشتر بر او می استادند و تا بیان
 انصاف می قیام داشتند امیر شکیب که بزرگه ابراهیم ترک
 بود از رسوم عیادت بر پیش احوال او که خود را معاش
 میداشت تا آنکه در درخت چنبره نوزدهم شهر رمضان سال
 رشید و بیست از ایشانی در گذشت و بنوز بیست سال
 نرسیده بود و مورخین متنازه او را از کثرت اجتماع و غلظ
 احتمال یکی از عجایب مصر میدانند که از اماره و اعیان ارباب
 مشاغل اصحاب و طاعت و طبقات سودا افتد در پیش
 وی فراهم بود که مردم بقیعها و کاکین سر راه را بجا
 گرفته برای تماشای او بودند و سلطان خود نیز از خانه
 برای تاز حضور بفرستاد و بعد از پروختن و طاعت
 شریعت و احترامات رسمیه بعد از آن بایب الحوق
 سخاک سپردند اخبار و نا روی بسیار است و در یکی که
 تاثر او یکی این فقره را آورده اند که در خیال رشید و بیست
 وقت مردم مصر و غیره رفت و بزرگ تمام روی او تا میسر
 ابن خراب کالبه چندین هزار مرد و زن را بکفین کرد و
 در خاک نمود و در انوار المعارف معلوم است که در کان
 لیس اناس شکلا و اصلا هم منظره و اکرم مدافع تدین و تعقیب
 عن القاذورات و بیضا بالصدق تا لانه کان خدا را

ابن خراب

تأمل ابن بطوطه

کینت و تشبه اسم و نسب می چسب است ابو عبد الله
 محمد بن عبد الله بن محمد ابراهیم الکواکبی المغانی الطنجی از مشایخ
 علماء ما مشاهیر است سلطان ابوشان از ملوک مغربیه
 مغرب و سلطان آخستیار الدین اورخان یکبار قیام
 نمود و سلطان ابوسعید بهادر خان از پادشاهان ایران
 و سلطان محمد شاه بن تغلقشاه از سلاطین مسلمین همه در پیش
 رسیده و در طبع ایشان بوده اند از جلال و عظمی بود و در
 در طبع متعارف روز بیت و چهارم ماه شباط سال
 سجد و دو یا چهار هفته الاغتاف از تاریخ میگذشت
 روز و شنبه بخت هم ما و جب سال رشید و بیست از تاریخ
 بود و او ترجید احوال شش اخبارش در مقدمه بخت
 و در انوار الادب و در انوار المعارف و مقدمه کتاب التوسل
 معلوم بطرس سستانی بر آورده میگوید تا منی بن بطوطه رفت
 سیاست و اعتبار از حضرت یزدان و محبت اهل طوع
 امور و احوال بدان بجا میگذشت و راست و میسر بود
 خانه و پیش کرد و مالکی که در آنها بهات و قانع و بی
 حوادث و نیوی روی داده است برآمد و مثل خط مصر
 و اقدار رسید و دیار سوریه و اصقاع عربیه و اقالیم
 حبشه و براری تریه و ممالک هندستانیه و اواسط
 و نواحی اسپانیه و بعضی جزایر بحره و غیر ذلک و بعد از

بشع کانی ساخته است و در مجموع قاق بی بنابر غریب
 ازین جهت این گنجینه و یکی از اماناتیکه موجب مزیت
 منفعت و از اسباب قیام آن همه مدینه شده است
 که تاریخ سیاحت او پیش ازین منوال بر اسپانیا جزیری و
 استحکام ارکان سلطنت و تسخیر و اهل منطقه قریب لید اتفاق
 افتاده و امپراطوریه هند نیز در شرف سقوط بوده و آنجا یک
 وسیع و اقلیم نفع برای دولت منوال کمال خضوع را
 داشت که هر چند که آنجا هیچ عطفه عالم و وقایع کلیه دنیا متعارف
 اتفاق افتاده بسیار سودمند خواهد بود و از سایر مملکت تیار
 دیگر خواهد داشت بلکه این منته شایع مدینه اصلیه می
 نیست و منته اصل لایزال مقفوع بوده است و کسی از ایشان
 نداده و مکان میرده که در قاهره مصر و در فاس مغرب
 منوط بوده چه قاضی بعد از طی مراحل گیتی سپاری و کمال
 سیاحت قایلیم اسلامی و غیره که در هزار بسید و بیست و پنج
 میلادی در آن شایع کرده بود و در هزار و سیصد و پنجاه و سه
 نسبت آن بلاد میل نمود و چندی در فاس ماند و این مدینه
 که در آن زمان با اسم هی استنار یافته در بلاد اروپا آسیا
 انتشار گرفته در حقیقت قبیله است از منته اصل و از اقامت علامه
 محمد بن محمد بن احمد بن جزیری کللی منسوب به با شایسته امیر
 متوکل علیه الله سلطان حضرت فاس پر دانه و در منته
 از آن مختصر این جزیری که در هزار و دویست و پنجاه و بیست و پنج

بطوطه جزیری رسیده بود و بر جزویم مستحقات بسیار داشت و
 مردم فرنگ اقامت تمام و یکتاب کرده اند و منته شایسته این
 منته اصل نموده اند و لی نیافته اند و خود این مختصر این جزیری را
 مشهور بود که مدت است آورده و آنرا بهر حال مدینه
 که در کابریه است ارفغان فرستاده و منته دیگری نیز از
 همین منته در قاهره مدت آورده اند و آنکه منته کو سخرق
 ترجمه مدینه لایزال است و اسفار این بطوطه در افریقیه و فاس
 و قاهره و از آنجا که در سال یکصد و هشتاد و هشت و نود و یک
 سیصد و قیاس منته این جزیری را به نسبت یکصد و هشتاد و یک
 و این اصح ترجمه است و انشوران و آن نیز در سال یکصد و
 و هشتاد و پنجاه و سه از آنجا که در این سیصد و هشتاد و یک
 قاضی عبد الرحمن بن خلدون مغربی در منته کتاب البصر
 منته بابا منته منته است ساخته که در دول بعد از منته قوت
 این است در اصل هر چه دولت را استبداد و دوا و منته باشد
 آثار و منته این منته خواهد بود و در اول افضل میگوید از منته
 آثار و دول مراتب شکست و اقتدار آنها بیاید و در آنجا
 و منته است و آنرا است لایزال نموده و از آنجا نسبت به این
 ششون و و آنها که شش منته منته توان کرد و منته را
 که در نزد منته منته و یا در منته که تو منته منته و انکار
 کنی که منته تو از منته منته و منته منته و منته منته
 شود و منته منته منته منته منته منته منته منته منته منته

وید و این بیکه امثال انجیایات بحدی و بی اندازه و حکایات
شکست و تازه را در حق دولت سالف و امام ماضی شنیده
و نگار مبادرت میکنند و اینکاری ثواب و عقیبت
چرا حال خود و عثمان معاشرت کسی که در مصلحت و مصلحت
و دیده درکت نموده باشد نباید تمام راستی در جهان قرار
و مختار و بد و در جعبه را نگار کند و ما خود وقتیکه اخبار
مقتدر و امام مصدق دولت بنی عباس و آل ابن و علی و
شاهیم و صحیح و مستقیم لایسب آنها را با وقایع شنیده
و آثار موجوده دولت ماضیه می شنیدیم که بسیار از این
کفریم که معاشرت با کجاست و این کثرت مکرر معاشرت
اصول در حق و راستی است پس آثار دول قیامت قرار
آنها جاریست و اینی را که معاشرت فاحش با این دولت
باشد نیت آن هیچ وجه نگار نمود چسبایی از احوال که
در طریق قیاس و اندیشه اند در نهایت استناده و اینها
اقتاده اند بلکه برخی مستحضات و متواترات علی گشته
و آنچه از قبل مباحثی و آثار است خود معاینه می باشد
پس از اینکه از احوال آثار مدینه میزان مراتب و لهای گشته
و شده گتهای سپری گشته را بدست آورده و وقت ضعیف و ضعیف
و صغیر کثرت را با یکدیگر بسنج و از این سخن منصرف که بر تو
مست میگویم قیاس و اعتباری که در عهد سلطان ابو عثمان از
ملوک بنی مرین مدوی از مشیخ طبرستان که ابن بطوطه معروف بود

و از مغرب شد و او قریب بیست سال بود که باقی عمرش قریب
سیاحت کرده بود چنانچه عراق و چین و هند از یک
در شهر و ثلثی تحت سلطان محمد شاه پادشاه بلاد است
هند اقامت داشت و بهم پادشاه و دیگر که برافروخته و مکتوب
رسیده و او را دیده بود و در نزد پادشاه هند وستان
مکانی نشین داشته و اندک و را در شغل مکتوب ماکه بر جای
بماند که در بیست و یک سال سلطان ابو عثمان در بیست و شانست
و رحلت خویش بی حکایات شکست و شکست و از جایی
در ملک ارض دیده بود و اظهار می فرمود می آید و اگر احوال
او از دولت پادشاه هند وستان بود در شرح احوال
اندولت و ترجمه شأن سلطنت از افاضه و بعد و اعجاب
بعید و چیزها میگفت که باعث حیرت حاضران و استعجاب
سامعین میشد مثل آنکه میگفت ملک هند وستان و هند
بر می آید مردم پای تخت خود را از مردان زن و کوه و کوه
یکجا حشام و وزق شهاب و در از حطای خویش معروض
میدارد و چون از سفر باز میگردد و روز و دوش ایامی عظیم
و ابل شد چنان احوال بر می آید و دیگر که پادشاه و در
میزنند و می آید و در پیش روی پادشاه و مکتوب چند بر می آید
و او می شناسد و در آنم و در آنم با طرف مردم و پادشاه
وارد و یوان خاص خویش کرده و از آن سوی از آن
مست میکرد و مردم تنگدست و با هم بخوبی می نمودند و او را

احوال و وضع آن قهال متبر میداشتند و آن روزها مرا
وزیر مشهور سلطان قارس بن درویش اتفاق دادند
در باب سخنان اینده با او سخن در میان آوردم و او را اولی
که شل سانه مردم اخبار ویران کنده و با ویران در جواب
من فرمود و اینها را که با کمال مانده این اخبار را بدست نگینی
و احوال و احوال را بعد عدم رویت محال نشانی که شل
وزیر خواهی بود که در زندان نشو کرده بود با ما و شای
بروز بر خود غم گرفت و او را در حبس نمود و با ما آمد
در زندان بود چند آنکه که کی در سینه او در همان زندان
برآمد و بعد شد رسید و اصلا بیرون نماند و بود پس
تا پدر حق میگردد پس بدین گوشت که میفرماید چیت و
کجا است وزیر گفت ای فرزندان من که سفید است گفت
که سفید چیت وزیر گفت که سفید آنچه در خود پوش فرزند
بود که بخت بخت ایت تراها مثل الفاد یعنی ای پادشاه که خند
بر شکل موش است گفت زایفر زنده موش که که سفید کجا
و چنین در گوشت کاه و شتر که برای ایشان میآورند و افشا
انفیض در میان میگذاشت و این از آن بود که مسکین در زندان
بجز موش چیزی ندیده بود چون بیکل و بیت موش را نام
میخواست بگو گفت بخت غیر محسوس محسوس تصور کند
نوعی چچ جوان بجز موش زندان در دلمش خطور نمیکرد که
ذهنش بیزان مالوس نبود فلذا هر جا بداند غیر اوستی را

از این

از آنجا جنس موش می داشت آنجا اخبار و آثار و احوال
تیر نسبت بحال کسیکه نظیر آنرا را در آن کرده از این قتل است
و مبادرت به بیغ اینگونه مطالب و سواست که غالب برخی
از خواص را که دعوی صحت می کنند و می مید چنان کند
احیاناً چنین قسم و سواست در طرفت حال کسیکه قصد عتاب است
پیدا میکند و محال است را در عداوت و کلمات و شمار این بزرگ
قسم و سواست عیب شاعر و عداوت است و عاقل نیست
که با حصول عقیده رجوع کند و عقیده خود را بدست اختیار در آورد
و بشکل صحیح و فطرت متعقبات ممکن را از متعقبات جدا سازد
پس هر چه را در لفظ امکان داخل باشد پذیرد و هر چه را
از بقیه امکان خارج بنده بنگهد و هر دو با امکان در این
تقریر امکان عقلی مطلق نیست که مطابق در نهایت است
و بقیه آن در غایت احاطت است بلکه در امکان نیست
که موجودات را بر حسب ماده خویش می باشد و بی حاصل کلام
این خلدون مغرب بنی در خصوص توضیح غراب مصداق
و محاسبه شمار که قاضی ابن بطوطه در تحفه النظر مندرج
ساخته معلم پیرس در اداره المعارف آورده است
که این فرگشت اموری بسیار بطول است خلدون بطوطه
نگهدار دنیا آنچه بجا است بر برافروختن از معرفت سحر احوال
عجیب که از خوارق عادات معدود میشود نسبت اوقات
قبل شش از لفظ قاضی ابوشیری بیرونست ولی اینها

استغراب شد و او را که در حداب بطوطه از احوال
 عهد خویش بر خواند بسیار شغل است و اینک پاره از مردم
 برخی از سخنان او را شنیده باشند باعث قنطاریه
 اخبار صحیح و میگردد و بر تقدیر اینکه اخبار ایشان متحقق شده
 باشد از نیتوان این بطوطه بجهت کذب و جعل اخبار صیقل شود
 و او و سخن صحیح در این باب است که بگویم این بطوطه در حین
 مشاهدات خویش اخبار را که شنیده و مردمی صحبت آنها
 شنیده و او را که در این کتاب برسیا قنطاریه از احوال
 محصوره تقریر کرده است و بعد از آنکه مستحضر اخبار
 مشاهده او را نیز باید بمصدق محمول داشت و محمل صحیح پیدا
 کرد و شغل آنکه در قصه فرض از احوال پای تحت ملک هندوستان
 که این خلدون از آنجا به هزار اخبار و قریح قرار داده است
 باید گفت که این بطوطه مقارن فخری عظیم و یا امری خیر
 که برای پادشاه هند روی داده بود و داشت و اینگونه
 بدل فاش و عفا عمارت را میگردانست و چهارمیده و این
 برای اعیانیده یعنی از حضرت نیز من افتخار و طلب شهادت
 که مردی سیل و غریب بود و است گفت سالت این را شنیده
 در هر جزو و دخول پادشاه بر همین سیاق است او نیز این
 اتفاق من المدی و المسموع بر منط مشا و در غریب نقل نموده
 پس بر این پایه جنال و کذاب پنداشت و جمیع قنطاریه او را
 بی حقیقت و اصل نگذاشت و ملایم خیال شاد و در کتاب

از راه و ترحیم این بطوطه چنین آورده است که وی در سال
 پنجم و بیست و پنج هجری بمصر حج بیت الله الحرام از طریقه
 که موله او است برآمد و در آنجا اقامت نمود و دو سال از عمرش
 گذشت بود و چون فرصتی اسلام بجای آورد شوق کرد
 به و اطلاع بر احوال طوائف عباد و ارباب است و او است
 پس زمانی فراز در مالک آسیا و غیره نگردید که تو نش
 جز از طرابلس غرب و مصر و بلاد عرب و شام و ایران
 و عراق عرب و میان النهرین و دیگر بلاد اطالی و روم
 جنبی که قنطاریه باشد و پادشاه اینجا در عهد از دو و چهل و نه
 بعد از پادشاه و آنکه بقسط طینیته و از آنجا بلاد بخاری افغان
 رفت و از هندوستان سر بر آورد و در شهر و بی شد که
 که بی سلطنت سلطان محمد بن تغلق شاه ملک سلیمان هند بود
 سلطان محمد ویرا بسیار مقرب ساخت و منصب قضا آنجا را
 به وی مقرر داشت آنکه او را از جانب خویش نزد پادشاه
 چین بر سالت فرستاد و وی در این سفر بسیار وقایع و احوال
 کرد و شهر قنطاریه و تجارت هندوستان و حد و قریه
 و شرقی آسیا بود و از آنجا بخاریه رفت و در آن
 صفی اعتباری بهر سالت و بر منصب قضا گماشتند و تا
 کیالی نیم در آنجا اقامت داشت آنجا بمیلان حلت
 کرد و در آنجا بمیلان حلت نمود و بمبئی از بلاد چین طواف
 کرد و در کینزار و سیصد و چهل و نیم مایه فاس باز گردید

وزمان عیش و نشاط حرکت آنوقت که فاسس آمد و بیت و چاه
سال طول کشیده است پس بانی گذشت که دیگر بار بقصد
مسافرت و سیاحت آمد پس گرفت و بشهر غراط رفت
و آنسواد اعظم هنوز در دست مثل آن بود و از غراط بایک
عمو و خود در هزار وسیع و چاه و یک سیاحت ملا و
سواد آن حال کرد و با چاه و چاه در بایق اندیکار و دش
من و در مدد کان و در آن حال مقادیر مقصد و چاه و
چهار جوی از آن ملا و در خطر گردید و در طی مراحل شهر
و شهر تنگ بود که و پادشاه و نقیب سزین ملا و سو و اندر
بوده و حاصل این بطور چنانکه برخی از نویسندگان
تصریح کرده اند که کسی است از مدافع سیامان ملک
که تا واسطه نیست رفیق رفته و جز او دوست علاء و آنجا
مقتضی افریقیه را رسمت شمال جنوب سپرده و از طرف شرق
تا شمال غربی راه برده و آنچه از احوال و تراجم و سایر
این ملا و جز آورده و غالب موافق است آنچه تا پیش از
گفته و نوشته اند و او سفرنامه خود پس از مراجعت سفر و وقت
فاسس ملا و در مشرق الطارفی غراب المصباح و مجاز
الاشهاد و در وقت و قیام این طایفه در مجاز
بقصد و چاه و شش جوی مقادیر کبیرا رسید و چاه و پنج
میل و دهی فراغت یافت و این ملا و بقید حکم سلطان
ابو خضام پادشاه فاس شده و بهر اشارت سلطان

ذخیره محزون محمد مشهور بن خراسانی کلجی تغذیه بر آن ظاهر را
 التیام و الضحاکم و اوله بحسن تقبیر و لطیف تخصیص بر خراسانی
 الکتاب مزید آورده و او در سفرش این مقصد و چنانچه نوشت
 حجری از جمع و ترتیب و اختصار تحقیق آن فارغ گردید و در آن
 احوالات مشتمل و حواشی افادات متفرق بر ابعاد تیس
 صحیح و ترتیب فوس فیج فراهم نموده گمانی در نهایت
 پرداخت و از شتابانم قاضی این بطوطه در احوال دنیا
 و احوال عالم از این شده است و کلمات علماء در دست
 و طرح و بی اختلاف بنظر رسیده و علامه فاضل کاشانی
 در صفت او مکتوب قداب این بطوطه العالم المعتبر المعتبر
 الرحالة المسلم الثقة الحجة کتاب رحلت احیاء الزمان
 قبل منصف القرن الرابع عشر من قاضی اقطار افریقیه و
 الهند والصین و آسیا العلیا و هی لا تخلو من اللذة
 و الفائدة یعنی این بطوطه و انشور قاضی شرا و جلی جهانگرد
 مسلمان را تشکوی و جبریت در کتاب سفره غریبش پیش از
 نیزه و چهار و چوب سی و خراسانی نام از وارد و در دست افریق
 و هندوستان و چین و آسیای علیا و او است که ب
 وی خلی از لایق و افادت نیست و مترن ساج سوریه
 افادت است اخصا لخر و او در وی من اهل هذا العصر یعنی
 بدان یفاخر بصرف و من لیکن بخور نصف عمر و فوج
 الاقطار البعيدة مجتمعا شاق الحول و الرجال اما

جبل من بلاد و بین بجم فیهم من ذنبت قرون رجاء
 تغلب فی البلاد المناشیه جاشا بین التفت فی الملای
 و اعتریه فی الحکم و احاد فی تعبد سلاطین اجداد
 ذلک الشیخ الطیغ فان ما حکاه من اخبار اقطا و افریقه
 المجهوله و بلاد غیره و لا یخرج لا تقتصر من حب الفاشده
 من اخبار لا و ن لا یفریغ لاجرم ان و حلتنا من غیره
 بلاد العرب و عباد فی کابل و قند هار و الفع الحفیط
 یعنی که ام ساسا حکم فرقی از مردم اینص که مع جزائی و سب
 سطح سبط در آن و ان کلمه است میزد که باین سب
 فکر کند که قرب نیز عر خود را در کوشش اظهار بید و کرده ام
 مصروف داشته شدت سمات سافرات متوالیه و متقل
 شده باشد و یا که ام طایفه فرکیان مرو گیتی نور و عالم
 چنانکه از افسد سال کنون برآمده که در ممالک شمس
 دنیا کرده و جدات متسیار و حضا اضر وضع بر خط را
 بنظر وقت دیده و بلا خطر مطلب با و داشته و بر طری
 نفع داشته باشد مثل این شرح یعنی چه آنچه را که می افکند
 و شین از ارضی غیر کشور و افریق و از بلاد و سوان و زنگنه
 حکایت کرده که از اخبار لا و ن افریق نیست فلان که با
 سفرانه و ی از سوده مندی جزائی کافی عربستان بجای
 در گستان آمده است و معلوم میزد و در قد جزائی
 ملک منو ابو الفدا ایو لی جموی توی گفته ان از

فان من حو قله المسعود نخی رحلت من حیث استاعها
 وان کان لامینا هبما فی العلم و بعضی از علمای
 از مطاوی سله قاضی ضرر از اجادات حکایات پاره
 ماکت مکرر شده و انه لی خود ابن بطوطه را علامت نمودن
 و را شبانه از او انطاب کاری بجایست چه در شب
 انصاف از مردم مشرق مغرب محض حسن ظن و اقدنا عقدت
 آنچه را که می شود و نه میز باقت می نمود و انه اگر چه در
 امور طیبه عا و ده انجان از مسعود بنوده است و از این سم
 نیوان اسم حمل برایشان اطلاق کرده و ایشا را بنده کتب
 مشهور داشت لاسیما با ملاحظه که قاضی ابن بطوطه از خدای
 حل و احوالی و داشت سیاحت مکشده تحبب اخبار بخاری
 و تحت سبیا و ای حکایات و مطالب و از این اخبار
 داشت که با آنچه سبیا جان معاصری نوشته اند موافق
 و اصل او در سبب اصل کن سبب علم ابن بطوطه را بسیار تحسین
 کرده اند و نه قضا که بران مختصر ابن جزیری و از انچه بدین
 زبان ترجمه کرده اند مثل انگیزی و انسیاتی و فرانسوی
 و اصل عربی را مترجمان الی الفرسا و نیز پارسی و سالی
 هزار و بیشتر و پنجاه و سه میلادی و در جامع الجمله بطبع یافته
 است قاضی انصاف صاحب بن حجر مشغولی در کتاب
 الدر الکامنه فی عیان المائده الشمه برای ابن بطوطه
 مختصر منقذ ساخته میگوید قال ابن الخطیب کان شارحاً

فی شین لیرید و حل الی المشرق سنه ۷۲۵ هـ حال البلاد
و توغلش عراق العجم ثم دخل الهند والسند والصين
ودرج الی الین فبح سنه ۷۲۵ هـ ولت مملوک و الشایخ
خلقا کثیرا و جاورهم الی الهند فولا مملکها القضا
ثم خلص فخرج الی المغرب فکمل بها احواله و ما افسق
له و ما استفاد من اهل قال شیخنا ابو البرکات
ابو البلیغ حدثنا بربا سارا هـ فین ذلک
سنه نزع امره و دخل القسطنطینیه فرائی کتبت بها
اشی عشر الفنا سقا ثم انقلبت الی المدینه و دخل
بلاد السودان ثم استفاد من صاحب فاس
و امره بتدوین و حلت له انقی یمنی لسان الدین
ابن الخطیب در شرح حال ابن بطوطه گفته است که وی
در اندکی از و انشای باز و انشای بود از طبعه نسبت شرف
از حال جبهه تاریخ مفصله و بیشتر چندی شهرت از آن کرد
و در عراق عجم تا نهایت رفت آنجا و داخل هندوستان گشت
شد و چین را گردید و در خفصه و بیت شش حج کرد و از
پادشاهان جهان و انشایان دوران حاجتی بسیار دیدار
نمود و مجاورت مظهر شد آنجا و هندوستان جبهه جبهه
پادشاهان و انکسرتب تنایافت و از آنجا خلاص گشته و غرب
زمین باز شد و در آنجا از آنکه در مسافر است سیاحت فرمود
بود از اتفاقات و استفادات حکایت کرد و اسامی و احوال

کوت

گفته خراب مریات خود را بر اقصای خود از آنجا که
دارد قسطنطینیه شده در کلیسای آنجا و از ده هزار پیشوایان
دیدم آنجا و از سرب بعد و رفت داخل افریقیه و بلاد
کرد و پس سلطان فاس را بجای آورد و از سرب و از سرب
خود را و آن سرب و هم در در سرب است که قرأت خط
ابن مرزوق این با عبد الله جری فقهها و مرتها
با السلطان بی عنان و کان البلیغین ما
بالکذب فبما ابن مرزوق و قال انه یقال فی الهند
سبعین و مائت و هو متولی القضاة بجبل البلاد
قال ابن مرزوق و لا اعلم احدا جال البلاد
کوحلته و کان مع ذلک جوارا محصنا یعنی در
خط ابن مرزوق خوانده که نوشته بود که ابو عبد الله بن
عزیزی سفر نامه ابن بطوطه را بحکم سلطان بوخارا بجای
نقرو تریب خوش برده است و همانا شیخ ابو البرکات
ابن بطوطه را در روزی متهم ساخت و ابن مرزوق او را
از آن اتهام مبرا دانست و گفته است که وی با بخت
خفا و بجزی زنده بود و در حال فوت قضا بر نیست
از قاضی بر نموده داشت و من احدی را در سیاحت
چونان جهان بشاید اومید نام و با این قیاس عجولت
و صنعت سخا نیز اختصاص داشت تا اینجا ترجمه عبارت
ابن حجر عسقلانیست و در تاریخ بعضی از سلاطین متابعت

صورت شجره که از دور در دست بود بعل آید و الله العالم بخلاف
 آنکه بر منی از طبعها مسطور و کتب آثار مذکوره جمله قاضی
 شمس الدین بن بطوطه را که در این بلاد بسیار عزیز الوجود است
 برای مشیط قلوب و تحریک خواطر القاطن و در این مقام میگوید
 میفرماید حرف من از خطه که منقطع از سلسله محل تولد من است
 در این چند دهه و نیم حبس از سال قصد و بیت پرور بود
 بقصد حج بیت الله و زیارت و منته رسول صلی الله علیه و آله
 لی انیس مصاحب رفیق موافق در عالمیکه والدین پرور
 حیات داشتند بعد سلطنت و نوبت خلافت نیز المومنین
 امام مقدس ابو سعید پسر خلیفه ابوسف بن عبد الحق چون
 بعد از قطع منازل علی مراحل شجره اسکندر رسیدیم من را
 معروف نمود و انوار برآیدم صحبت بعضی از علمای آن
 بلده که پیران و اکابر بودند از جمله قاضی اسکندر بن محمد والدین
 گندی بود که یکی از اهل علم و دین و دین و دین و دین و دین
 بلند میر می شیب بود که عمارت عظیمی در عمارت عمارت و دین
 من در تمام مشرق و مغرب شعله بدان بزرگی در سبزه
 و شمار بنده اندیده ام روزی میرزا صدر محاسبه به انودم
 نزد کین بود که عمارت عظیمی محاسبه می کرد و دیگر
 فخر الدین بن رفیع بود که از قصصت بشمار میرفت و فضیلت
 داشت و می از اولاد قاضی فخر الدین رفیع بزرگ است
 که در تمام مصر بروج و شهر بود و از خطه تقوی اقتضا

اسکندر

اسکندر بن منصوب گردید و تا چهل سال در انصق شریف حکم
 و دیگر شمس الدین بن فیت القیسی بود که فضلی مشهور و
 مذکور داشت و از فضلی و صوفیه جمعی و شجره اسکندر بن تمام
 داشتند مانند ام عالم را به مکه شفت موسوم خلیفه کی
 از ثقات اصحابی برای من گرامتی از ادعایت کرد
 گفت شیخ خلیفه پیران و نجواب و در انحضرت با وی فرمود
 یا خلیفه از من یعنی ما از زیارت کن شیخ چون بیدار شد ساز
 سفر ساخت و به یمن طنبه رفت و در آنجا مسجد شریف شد
 از باب السلام رسم تحت بجای آورد و پشت بر جای گداز
 سر خود بر زانو نهاده بود و صوفیه انقیم جلوبس بر من
 مینامند همیشه سر برداشت و در چهار قرص آن طرفی
 پر شیر و قطعی از عطر و شیرینی می نهاده شد و پس خلیفه
 و پیران قش که اصحاب او بودند بهر از آن خانه غنی بخیر
 و از دما بخا اسکندر بن بازگشتند و دیگر امام عالم را به
 و روح خاشع بر ثبات الدین اعرج بود که از کار زنا و او افراد
 غیا و بنده امی آمد و بر او عهد افتاد اسکندر بن با قاضی
 کردم و در شب همان او بودم روزی بروی در آمد
 چون نظر غیب بگوشش این مقام فرمود و ادالت
 خفا السیاحه و الحلال فی البلاد یعنی تورا
 می بینم که چنانکه می بینی نوزدی او دست میداری
 کثرت نعم الله الخیر ذللت علی من سیاحت عالم

و سر و نیاز دوست میدارم و من آنوقت اصلاً بمخاطرم
نگذاشته بود که در بلاد آینه و آقا میر قاصیه شل بند و چین
توغل کنم فرمود لا مبدل للثأب الله من زیاده
لخه فرید الدین بالهند و اخی در کنایه
ذکریا بالسند و اخی برهان الدین بالهند
فاذا بلغتهم فابلقهم من السلام یعنی تو را که زیر
برادران طریقی من فرید الدین و رکن الدین و برهان
الدین در هند و سند و چین ملاقات خواهد نمود چون
ایشان فرارسی سلام من برسان من از این سخن در
شکفت شدم و در ضمیرم علید که این بلاد غرمت گز
پس همی جولان جهان بودم تا این برسد بزرگوار ایدم
و سلام شیخ جانید رسانیدم و دیگر شیخ یاقوت جشی بود
از افراد رجال گامید ابو الحسن شاذلی صاحب کرامات
جیلد و مقامات عالییه شیخ یاقوت از استادش
ابو العباس مرسی رازی من حکایت کرد که ابو الحسن شاذلی
بر سال حج رفتی و از صید مصر عبور کردی و از ماه جیبا
تا آخر موسم حج و رت حبه قر سولی را زیارت نمود و از
در سب کبریلد غریب بزرگشتی در یکی از سالها که او پسین
حج وی در آن سال بود حکام غرمت بیت الله و خانه و هم نشین
گفت اسال تبر و قه و خنوط و سائر لوازم بختیر منیت نیز
بمراه بردار خام گفت یا سیدی اینها را چیکسی فرمود

نه جلیش اسوت و ترق و منزل حشر و تفریق خوابی داشت
و حشر او حشر خداست از صید مصر پس جنگی بکشت
رسید به شیخ ابو الحسن غل کرده و در لغت نماز کرد و در
سجده و دویم در کعبه دویم در کعبه و در نماز و فون کشت
و من که این بطوطه ام قبر و برادر حشر زیارت کرده ام و بر
سر قبر او قبر نهاده اند که اسم و نسب او حسن بن عیسی
علیه السلام در آن نگاشته گشته است از آثار مشهوره
و نوراد ما توره شیخ ابو الحسن منی مذکور و عامر و فخر
البحر است چون بر سال سفر کردی و از صید مصر و دریای
جده گذشتی ایند غامریت بر روز در کوب بینه غرمت
فرمودی و در هر دو آن طریق شاذلیه تا کنون بر و تیره
و منی در قرانت حزب البحر بر روز جاریه و آن این است
یا الله یا علی یا عظیم یا علیم یا علیم انت ربی و عیلت
حسب نعم الزیادتی و نعم المحب حسبی نصر منی قشله
و انت العزیز الرحیم لیس لنا العصه فی الحركات الکبیرة
و الکلمات و الارادات و الخفایات من الشکوک و الخلق
و الاوهام الساترة القلوب عن مطالعة العیوب
فتدبیرت للمؤمنون و قد لولوا لزال الالام شدیداً و اذ
نقول لمننا حقون و الذین فی قلوبهم مرض من ساء عذبا
و قد سولنا لا غمها فبقینا و اقدیرنا و مغرنا هاذا
البحر کما مغرنا العیال و سیم و مغرنا المنا و لا ابراهیم

میازد بری از اسکندریه به فستیه از آن شیخ برآمد
و پست و بلند راه سر منزل دی سپردم تا بعد از چند تنگ
بشرف فرسیدم زاونیه شیخ ابو عبد الله مرشدی نزدیک
این شهر بود پیش از نماز عصر بخنوروی رسیدم و دیدم طبع
سین الدین قلیک نزد شیخ است چنانکه شیخ مراد برخواست
و با من معافه فرمود و غذا طلبید و با من تناول نمود
برای نماز عصر بپای استیادیم برآمدیم و وقت واقع
فرمود و همچنین در سایر صلواتی که در محضر او بخوانیدیم
صدرا من یتیم حجت بود وقت خواب قضا فضل را من فرمود
اصحی السی الزاویه منم هنالك یعنی برقرار ایم در آن
برو و آنجا میخواب پس من: امیر قلیک گفت بسم الله
و صامت الاوله مقام معلوم پس بر پشت ام برسد
برآمد و بختیم و همان شب در واقع دیدم که گویا من بر بال
بزرگ نشستم و او بجهات مختلف در میانست که گاه سبب
قبله میرد و گاه بطرف مشرق و گاه بجهت جنوب آنجا
بنامیه مشرق شد و این دراز بود و آنجا فرود آمد مرا
در زمین تار یک سبزی زاری فرود آورد پس بدیدم و از
صورت این خواب متحیر شدم و به خود گفتم اگر شیخ بگفته از
خواب من جزو او بقیق آنچه در باره او میگوید و ارفع
مطابق است چون برای نماز صبح برخاستم شیخ مرا
همی التماس ساخت و نماز بپای بردیم و امر قلیک

نزد شیخ آمد و دستورات گرفت و رفت و ساز زوار
نیز و دایع گردید و یکشنبه و شیخ تمامت انشا را از آنکه می
خورد برای خدا کند و بعد از ساعتی روی زمین
نمود و فرمود صورت خواب خویش تقریر کن من دانستم
که میداند و من استحقاق حلاله کاشین است و آنچه گفته
کردم فرمود خواهی بچ گفت و روضه رسول زیارت کرد
و در بلادین عراق و ترکستان و هندوستان جلالت
دو در بند بسیار زیست و در آن خط برادریم داشتند زیرا
می بینشی و او تو را از شدت خلاص میداد و گاه کمک
چند بار می آمد من توشه داد و برادر و فرمود و من از آن
وقت در تمام اسفار خیر و برکت چیزی ندیدم و در شهر
و میاطه از وی شیخ جمال الدین ساوی قد و طالع قلند را
مشاهده کردم و آنقدر ریش و دانه ابروی خویش تراشید
و این شعار از شیخ جمال الدین ساوی برداشته حکایت کرد
که جمال الدین بسیار جمیل الصوره و مناسب الاعضاء بود
زینب از ابل ساو و باه عشق بهر ساند پیوسته مکاتیب
و رسل نزو او میفرستاد و در سر راهها خود را بروی عرض
میگرد و به شیخ اتمام حجت چون از آن شیخ را در تنه
سخت یافت و امر اصیب دید مجوز را از او مکرر بگفت
تا کمه سبب مضموم بدست شیخ داده استند عاگرد که برای
او بخواند چنانکه شیخ امر را مقرر کرد و انجوز از او ضاعت گفت

انتمکوسا: پسر من رسیده و او را زود جاسیت در اینجا که
 لطیف نان و در مسج و بی بخوانی حق مردمی بجای آورد و
 باشی شیخ بروی رحمت آورده بخانه در آمد و قشیک بیان
 سرای رسیده بکمار در آمدند و عاشق بریند و جاسیت
 از وفاق برآید و شیخ در او بخندد و او را میان خلوت کشیده
 شیخ را غایت غیبی به بری ملهم ساخت و روی ناخود
 کرده فرمود چون عشق تو به نیشا پست و کمر از وصال
 محال انکار نیست ولی خندان امان به که خوشتر است را
 مستراح رسانیده قضا بجای نایم این گفت و در اصل
 بیت خلا کردید به یستی که برادر داشت ریش و ابرو
 ریش و سبیل و آن آینه بیکه از آن شیخ را بصورتی شکوید
 کینک را زانبرمود و آوی در دم از خانه بیرون کردند چون
 این عمل مقدور شمول عصمت الهی شد بریان و می نیز از آن وقت
 اینکار را شمار کردند الغرض منزلها در نور دیدم تا بهین
 مصر رسیدم همه ام البلاد و قزاقه فرعون
 ذی لادن ذات الاقالیم المرمینه و البلاد
 الادیمیه المتباهیه فکثرة العماره المتباهیه
 بالبحر و النظاره مجمع الوارد و الصاد و محط
 و محل الضیف القاد و بها ما شئت من عالم
 و جاهل و جاد و هازل و حلیم و سفیه و وضيع
 و نبیه و شریف و مشرف و مسک و معروف

بموجب الجریسکاتها و نقاد قضیق دم علی سعة
 مکانها و مکانها شبها بیاید علی طول المسد
 و کوب تقدیلها لایبرح عن منزل السعد هربت
 قاهرتها الامم و شکلت ملوکها ذاصی العرب و الحمد
 و لها خصوصیه النیل التي جل خطرها و اغناها عن ان
 یسجد العظماء و ادخلها صیحة شهر لحد السیر کومیه
 التزمه مؤنس الذوی الغریبه و ام مصر در بنا و اما
 باکیه که چشمی میکنند و زوایا را در اصطلاح الملک خوانند
 جمیع خانها و هر یک از بزرگان را خانقا بستان حسین برای
 طایفه از فقر و بیشتر فقر زوایا مصر را جبهه و ایشا زاد
 معرفت طریق تقوف و اب سلوک متسیار است شکفت
 هر زوایا شیخی و عاری و عادت ایشان در ظاهر و خفا
 که بر باد و خادم خانقا و نزد نازلان و سکان آن اینجا
 میاید پس هر کدام به طعام که میل دارد تعیین میاید و قشیک
 برای صرف غذا بجمع میشود طعام هر کدام را در ظرف
 مخصوص نزد وی حاضر میازند و هیچکس از دیگری در
 تناول غذا شرکت ندارد و هر روز دو بار بر اینصفت طعام
 میشود و در سال و کسوت هر کدام میدهند و مستانیه
 و آستانیه و رایتیه شهر ایشان از سی درم است
 و بیت درم و در هر شب آینه جلاد و از سکر و از چاقو
 شستن باده و اجرت غول حمام در بیت و ششانی شب

نیز دایره و قمر از وایا از مواردی که در باب خاتومات وقت
و مقرر نموده اند میرسد اعراب از وایا نیست و تمیز و جبین را
ز وایا فی و بر حید شرط مشرعی شده و که در اوقات صلوات
جلس در خاتمه باشند و هم در خاتمه بنویسند و انباشت
ایشان در تحت قید میشود که در داخل وایا میانه و از حاد
قرار این نکته است که هر یک بر سجاده جدا گانه می نشینند
چون نماز صبح که از دوازده سور و فتح را تلاوت می کنند با نوبت
ملک و علم انگاه شصت و نه اوقات عظیم مجزی آورده و هر
جزه می گیرد و در مجلس واحد قرائت یکدوره و ختم میکنند و اگر
میخوانند انگاه قاریان برسم اهل مشرق قرائت می نمایند
و بر زمین و تیره پس از نماز عصر شرط تلاوت و انگاه بجای
می آورند و با و اردین نیز عبادت می خاص دارند و در اذان
نماز جمعه هم رسمی ممتاز نیز نعل در غن و بت مذاق و دست
قطره کشتن از انهار که در اصل اختصاصی دارد مشربا
و قری دره سوئی آن متکلم است و در تمام حدود و
مثل آن بت و عهده که نیز نعل را دست میوه معلوم
میت که هیچ هنری نشود و هیچ هنری نیست که از این
نامیده باشند مگر نعل نیز و تمایلی میفرماید خافا خفت
علیه فالتیبه الم و از عجایب این هنر است که
زیادت و نقصانش بر خلاف اقصا حاصل است انگاه
فزون و در آن در شدت حرارت هوا است و در آنوقت

نام

تمام رود انقصان بلکه جفاف می پذیرد و آغاز کاستن
و جزش در حال انقطاع است و در آنوقت و در آنوقت
فیضان داشتند و میگردد و در سده که هم به پنجاب کشمار
دارد و نیز چشمت است و این نیز نعل یکی از رودهای بزرگ
دنیا است که نعل و قرات و دجله و سیحون و جیحون باشند
نخ رود معتبر دیگر نیز در گو انهار بشمار می آید که یکی در هند است
که پنجاب باشد و دیگر در هند که انرا گنگ نیز نامند و بنوا
سوی آن حج میکنند و چون مردمان خود بسوزانند
خاکسترش در آن نه ریخته و میگویند اینوا دی انشت
جریان دارد و دیگر نه چون است که هم در بلاد هند
جای باشد و دیگر نه اقل که در دشت قحطی است و شهر
سرا در کناران واقع شده و دیگر نه اسرو که در خطا
افتاده و بر لب آن شده خاتلق ساخته شده و از این
بریند خا می رود و از انجا بشتر تون که در زمین صین است
نیل بعد از مسافتی از مصر بر سرشته میشود که در عبور برکت
از انجا بفریند احتیاج است چه در رستان چه در انجا
و مردم بر لبی خلیجها بریده اند و بر زمین خود برده اند
نیل در وقت در حدان خطا از جریان میدهد و مزایع
المراتق بلاد است است میکند انهارم و برای
مصارف حاجت نیاست که در در و دور می برافزاید
و انست مذکور میگردد مردم در باره سبب امر و انست

بنای آنها سخنان بسیار دارند چنین میگویند که جمیع علوم
و صنایعی که پیش از طوفان ظهور یافته بود در آن زمان
در ایام دانه از بدست اول است که در صید افعی از خطه مصر
عبود و او را خنوخ نیز گفتندی و مراد حضرت ادریس علی السلام
و آن بزرگوار نخستین کسی است که در حرکات فلکیه و جواهر
علوم سخن کرد و مسائل ساخت ایزد قائل را با یکی داد
نمود چون از آثار فلکیه به وقوع طوفان پی برد مردم را
از حد و شان و اینجه عقلی حیران و دود هم جزو اندیشه آن
میرمود که بطوفان تمام جهان ویران خواهد شد و علوم
نقیض و ضایع شده و تباوه خواهد گشت و از اینجاست
در رخ میباشست لاجرم ابرام و برای او در مصر بنیاد نهاد
و صنایع و آلات آنها را در آنجا تصور فرمود و علوم را نیز
در آن آنجا رسم نمود تا جاوید ماند و سپس از طوفان
با کمال آیدگان استنباط شوند گویند و از العم و کری
نکست مصر شهر مخوف بود و آن در یکتری منطاط است
و قشیر که اسکندریه نباشد مردم در آنجا گرد آمده و آنجا محل
تدن علمی و علمی شد و چون این اسلام ظاهر گشت و مصر
گردید عمرو بن العاص شهر منطاط را با حنت و آنجا قائم
مهر شد چنانکه تا اینصورت چنین است و ابرام و بنیاد
از سنگهای سخت تراشیده و در نهایت بلندی شکل متبر
نیشبان چنان است و فرازش را یک شل شل مخروط

و آنها دارند و کیفیت ساختن آنها معلوم نیست برخی
آورده اند که یکی از پادشاهان مصر رویای موعنی
دید و از جوی آنجا که عزم ساختن این ابرام در جانب
غربی نیل نمود تا آنها بکنیند و انشاه و حفر یکدیگر را می دانست
باشند چون نواست تا غریت خویش بنقاد رساند
از آنتر ششسان پرسید که آیا این ابرام را کسی خواهد کشید
گفتند آری از سمت شمال مفتوح خواهد شد پس بفرموده
بقدر مخارج فتح آن را در سمت شمال هر یک جوینی که
بر تعیین آن مجرم جای گشایش بود و وید نهادند و چون
تمام کار برده در پشت سال پایان برد و بر آنها
که بپینا هده الا هرام فی ستین سنه فلیهدوها
من میزدنک فی ستانه سنه فان اهدم ابرام
تر السبانه یعنی این ابرام را در پشت سال بنا کردیم
هر کس از شیشه و پیرا سنه آنها را دارد در ششده سال بخایم
خیال دهد با آنکه ویران کردن آنرا ستم از آیدان نمودن
پس چون خلافت مامون بن رشید رسید خواست
تا ابرام را خراب کند یکی از شایخ مصر صحبت نید و او را
منش فرموده لی خلیفه جازم شد و گفت تا از جانب شمال
ششده و دردم کرد و بر اینصفت که بهی افسر بر فراز
سنگ بنظر افتندی و سر که بجای آن رخنه می افتد
ویران کردند و تا آنکه راسی که امروز مدخل است منقطع

و در مقابل آن قبایل پیدا کردند و تشبیه نمودند و بدین جهت
خارجی که محل است تعبیه نمودن از اینجایی بسیار شده و عرض
حایت را بدست و زرع یافتند و در شهر اجماع بر آن معروف
است اما قنات که در آنجا جاریست و بسیار بنا شده و در آن
آن قنات و کنایه بر سر و اول منقار است که در آنجا
مفهوم کس میشود و صور افلاک و کواکب نیز در آن جری
نقش گردیده است و قنات از غره بدین جهت بخیل سیدم آنجا
شهری صغیر الساعه و کبیر المقدار و در مسجدی نیز در آنجا که از سنگ
تراشیده بنا شده و در داخل آن مسجد قنات شریف است و در
مبارک است که در حضرت ابراهیم و حضرت اسحق و حضرت
یعقوب و آنجا است و در مقابل قنات سه بزرگوار قنات
از واج ایشان است از اهل علم علی بن جبر رازی و کتاب
المسفر للقبوب عن حقه قنات ابراهیم و اسحق و یعقوب و حضرت
احوال این قنات مطهر و صحت و قنات سیدم و این قنات کرم
شما و تاداده است و در این باب حدیثی که سیدم حاصل از
ابو هریره آورده و در داخل مسجد میون قبر حضرت یونس
علیه السلام نیز واقع شده و تربت حضرت لوط علیه السلام
در شرقی جرم خلیل بر فراز قنات که بر شیب شام مشرف است
انقاد و در قبر لوط بنی میونساخته شده و قرآن بزرگوار
در یکی از بیوت آن بنا است و در آنجا دریاچه ایست که از
بحره لوط میخوانند و آبش تنه است میگویند محل اندر یاچه دیار

قنات لوط بود و بقرب قبر لوط مسجد تعیین آتش شده و آن
مسجد بر بالای قنات افتاده این مسجد شریف و فراخ و بزرگ
شکفته دارد که در غیر آن نیست و نزدیک در این مسجد
پتی است و آنجا از سنگ سختی شکل محراب که علی ساخته اند
میگویند و تشبیه حضرت ابراهیم را که قنات لوط را ساخته اند
و خیل سیدم بزرگوار و این قنات از مسجد و آن بزرگوار و در آن
آیه و اندکی در زمین فرو رفت و نزدیک حین مسجد ساخته اند
مثل بر قبر فاطمه بنت احمین بن عبد السلام و بر حسب
و طرف پائین بن قبر لوطی از قنات نصب نموده اند بر یک
بخلاف و شش نقش کرده اند که بسم الله الرحمن الرحیم اللهم
و البقاء و لله ما ذری و جری و علی خلقه کتب القضا
و نه رسول الله اسوة هذا قنات سیدم فاطمه بنت
الحسین رضی الله عنه و در یکی نقش کرده اند صحنه
محمد بن ابی هاشم القنات صحنه و در زیر این قنات
ایات است که

سکنت من کافه الاشیاء	بالعلم من التدریج المجد
یا قنات صحنه بنت ابن فاطمه	بنت لاهنه بنت لاهنه الزهر
یا قنات صحنه من دیق مریح	در صحنه صحنه من مریح

و از پیشتر قدس شریف رقم در اثنای راد تربت حضرت یونس
علیه السلام را زیارت نمودم بنی بزرگ بر خاک ساخته اند
و تربت علم را زیارت نمودم که موضع تولد حضرت عیسی علیه السلام

میباشد و اثر جعفر نخله در اینجا موجود است عمارت عظیم
 بر آن بنیاد و گردانده اند ترسایان تخت اینجا را تعظیم میکنند
 و حرمت می نهند و هر کس اینجا میرسد او را همان می کنند
 آنگاه به بیت المقدس میرویم که ثلث مساجد عظمه درین
 اسلام است و پنجمین مسجدی است که در این معراج از این مسجد است
 بر شد قدس شریف شریف بزرگ که از شک تراشیده ساخته
 شده و سلطان صلاح الدین بن ایوب بنزاده اندرین اسلام
 خیزا و قیام که این شهر را فتح کرد و پایدار و از آنجا که مسجده
 و عمارت ظاهر یکجا سور ویران نمود و تا مبادار پس از آن
 اینجا کرده و بجهت آن تحسین شوند و در این مسجد قدس شریف
 بنو دست لکن از آن میر سیف الدین یکبار امداد شوق بود
 شوق نموده و ابی حلیب فرمود دست در قدس شریف اودی
 مسروبی در شریفه که بر کل لیدی و اقصه که از او اودی
 جهنم میگویند و اودی بنایست میگویند عیسی علیه السلام
 در اینجا با سنان فقه و در بطن اودی مذکور کلیسایت که
 جاعت تر سالیبا را از حرمت میگذارد و میگویند هزار
 حضرت مریم علیها السلام در اینجا است با همی کلیسای کثرت
 که بنیز تعظیم از آنست و میگویند و بر عم خود می ندارند که
 قبر عیسی علیه السلام در آنست و نصاری از اقصی بلاد میروند
 این کلیسای میگذارد و مسلمانان بر حج این کلیسا مقرر است
 استبانه که چه سال با انواع الامت سوزان ایشان میمانند

و آنجا است جرات منزهه ای عالی را بر غم انف نمودن نمود
 فرستاده و نیکو جای میآورند و مونس کوه را آن بزرگوار
 نیز در آنجا و است مردم بدان موضع تبرک میجویند و قریب
 به دوییز در آنجا است و این قریب را بعد از است رفته رفته
 بطریق رسیدیم که شهری بسیار بزرگ بوده و خلافت عرب است
 و بخوار و رسوم جزیری از آن نموده است و در این طریقه
 که از ششها دارد و بطریق رسید قریب شش فرسنگ طول و قریب
 از سه فرسنگ عرض است و در طریقه رسیدت مشهور مسجد
 الانبیا قبر حضرت شیب و قبر حضرت زین حضرت موسی
 و قبر حضرت سلیمان و قبر یهود و قبر دسل و آنجا و اقصه
 چاهی که حضرت یوسف علیه السلام را برادران در آن
 افکنده اند و در آنجا میرویم چاه بزرگ عمیق است در صحن
 مسجدی صغیر و از او به بران ساخته اند از آب باران
 که در آن جمعیت شده بود و اش میرویم قریب آنجا که کفنی که از خود
 چاه نیز آب میجویند و در آنجا که شهر کو یک نفر است جز
 عمر عبد الطریق و اقصه را و به و خادمی ندارد ویران که صحنی
 اندر افشانان نمید و در آنجا که میگذرد مشهور و دشمن دارند
 و به که را که اسمش عراست میزد و عداوت با خصما میروند
 خادم عمر بن عبد الفزیر را چه او در حق علی بن ابی طالب
 که در مشهور معبود است یکی کرده و سب او را بر آنست
 و قتی که از حصن فدا ایند بدین جلد رسیدیم قبر ولی صالح

شیراز را بهمین دردم را دیدم همان عارف معروف که در کمال
 باو دشتی ریختن نهاد و در جبال ایدار جبال محبوب حقیقت
 غرض من عاریت ملک مجاز بر مطلق داد و او از او در سلطنت
 بنو چنگا که مشهور شده است بکلیه پرورش از او و صلی علی
 بشمار میر سید و دختر او شاه علی و پسر علی بسوط در خلافت او
 و می آمد و ابراهیم از او فرزند چون پادشاه و علی پسر علی
 پس از وی ملک بود دختر زاده او ابراهیم باز که از او
 و آن بزرگوار بوجی که در جای خود دستور و در استوار
 مذکور است سلطنت را ترک گفته در طلب حقیقت راه طریقت
 گرفت تا رسید آنجا که رسید در شهر دمشق مشاهد بر زبان
 کرده م از آنجا که است قرام حبیبیت ابی سفیان قبر برادرش
 معادیه و قبر بلال مؤذن رسول مصطفی علیه و آله و قبر
 اویس قرنی و قبر کعبه الحبار و کتاب حکو که شرح صحیح
 مسلم است تالیف علامه قرطبی بنظر رسید که جمعی از
 صحابه از نه نه نام میبرند اویس قرنی را ایشان برادر
 شد و در اشعار طریقی مکانی بی آبادانی و آب در که شستن
 در تخیزه ی حیران شده و سیله چار از مرگ فرود آمد
 همیشه که نزول فرموده و نه جنوب و کفرانی در زمین
 میباشد از این در در محب شده پس اویس را تحصیل
 و کفین و تحنيط نمود و بر وی نماز کرده اند و خاک سپردند
 و سوار شده اند یکی گفت تربت مثل اویس را چو بیجا است

الحمد

کذا یم چون برای جنب عادت و یکبار فرود آمده اند از
 قبر و اثری نیافتند و قبر سعد بن عباد و رضی الله عنه
 بچهار میل از دمشق دور افتاده است بر سر تربت او سنگ
 که از او اند و این سنگها بر آن سنگ رسم است که هلال
 قبر سعد بن عباد و اسامی از پنج صاحب رسول
 و در سمت قبلی شهر قرایت و در آنجا شمشیر هم کاشتم
 و دختر امیر المومنین بی بی بیضا لب از فاطمه سلام الله
 علیها و افسند گویند اسم ام کاشتم زینب بود رسول خدا
 صلی الله علیه و آله او را هم کاشتم کنی حاجت که بجا آید
 ام کاشتم بنت رسول الله شهادت داشت بر این مشه
 مسجد است و در دوران مسکن ساخته شده او قاضی
 برای آنجا مقر است مردم و شوق اینجاست ام کاشتم
 سوزانند و عاری دیگر است که میگویند قبر سکنه بنت
 التحسین بنت علی السلام میباشد و در جامع یرب که یکی
 از قرامی و شوق معده و بیش و قریت که میگویند مدفن
 و در مریم علیها السلام میباشد و در قریه دارا قبر ابوسلم
 خوانی و قبر ابوسلیمان دارانی است اشقی و تحفه خانه
 حسن مؤمنه مطویات رحله ابن بطوطه تنبیری در انصاف
 مصطفی و فطره اونی در این مقام ثبت افتاد و بهیمن قدرا کفای
 رفت تا در بسط تربت را افراط و اطناب احتراز و
 اجتناب حاصل به باشد ولی چون نقل مشایخ اجارا

از دعوات شرح حالات وامهات مطالب تراجم علماء
وقاضى ابن بطوطه در شام بقرضا ستاع واجازة بكم بشر
از علماء دمشق رسیده عبارت اورا بقرضا و در آنجا بقرضا نقل
نموده عنوان بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا
ومن اجاز في من اهلها سمعت بجامع بني امية
عمر الله بذكره جميع صحيح الاسام ابن عبد الله
محمد بن اسمعيل الخطابي رضى الله عنه عليه
الشيخ المعمر حله الا فاق ملحق الا صافرا بالامام
شهاب الدين احمد بن طالع بن ابي النعم بن حسن
ابن عبد بن بيان الدين مرقى القضا بقرضا
بابن الخطبة المجاز في اربعة عشر مجلسا اولها
يوم الثلاثاء منتصف شهر شعبان المعظم سنة
ست وعشرين وسبعمائة و اخرها يوم الاثنين
الثامن والعشرين سنة بقراءة الاسام الحافظة
مورخ الشام علم الدين ابي محمد القاسم بن
محمد بن يوسف البرزالي الامشيلي الاصل له
في جماعة كبيرة كتب اسما قسم محمد بن طغرل بن
عبد الله بن النزال الصفي بقرضا بقرضا بقرضا
الحجازي بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا
الدين ابن عبد الله الحسين بن بقرضا بقرضا بقرضا
محمد بن يحيى بن علي بن الحسين بن عمران الوبي البغدادي

الدين

الزبيدي الخبلي في اوله شوال واوايل ذي القعدة
من سنة ثلثين وستمائة بالجامع المظفر
بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا
في جميع الكتاب من الشيخين في الحسن محمد بن
احمد بن محمد بن الحسين بن الخلف القطيعي الموزني
و عليه بن بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا
القطار البغدادي ومن باب غيرة النساء
و وحمد من اهل الكتاب من اهل النجف عبد الله
عمر بن زيد بن القاسم بن احمد البغدادي
بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا
عبد الاول بن عيسى بن شعيب بن ابراهيم النعماني
الهريري الصوفي سنة ثلاث وخمسين وخمسمائة
بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا
عبد الرحمن بن محمد بن المظفر بن محمد بن داود بن
احمد بن معاذ بن مهمل بن الحكم الداودي قراءة
عليه وانا سمع بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا
و ابراهيم بن قال اخبرنا ابو محمد عبد الله بن احمد
ابن حوتير بن يوسف بن امين المرخسي قراءة عليه
وانا سمع بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا بقرضا
قال اخبرنا عبد الله بن محمد بن يوسف بن مطرب
صالح بن بشر بن ابراهيم الصوري قراءة عليه

وانا سمع سنة ست عشرة وثلاث مائة في مسجد
قال اخبرنا الامام ابو عبد الله محمد بن اسمعيل
النجاري رضي الله عنه سنة ثمان واربعين
وما بين مائة وثمانين ثمانية مائة سنة ثلاث
وخمسين ومائة اربعة من اهل دمشق اجازة عامه
الشيخ ابو العباس الحجازي المذکور سابقا له
ذلك وتلفظ طي به ومنهم الشيخ الامام شهاب
الدين احمد بن عبد الله بن احمد بن محمد المقدسي
ومولده في ربيع الاول سنة ثلث وخمسين
وستمائة ومنهم الشيخ الامام الصالح عبد
الرحمن بن محمد بن احمد بن عبد الرحمن الجدي و
منهم امام الامم جمال الدين ابو الحسن يوسف
ابن الزكي عبد الرحمن بن يوسف المزيكي الكلي جافظ
الحفاظ ومنهم الشيخ الامام علاء الدين علي بن
يوسف بن محمد بن عبد الله السلفي والشيخ
الامام الشريف يحيى الدين يحيى بن محمد بن علي التتوي
ومنهم الشيخ الامام المحدث محمد بن ابي القاسم
ابن عبد الله بن ابي عبد الله بن المحلة الدمشقي
ومولده سنة اربع وخمسين وستمائة ومنهم
الشيخ الامام العالم شهاب الدين احمد بن
ابراهيم بن منقح بن محمد الاسكندرسي

ومنهم الشيخ الامام ولي الله تعالى شمس الدين
ابن عبد الله بن متام والشيخان الاخوان
شمس الدين محمد وكمال الدين عبد الله
ابن ابراهيم بن عبد الله بن ابي عمر المقدسي
والشيخ العالم شمس الدين محمد بن ابي الزهراء
ابن سالم الكاوي والشيخ الصالح محمد
محمد عايشه بنت محمد بن مسلم بن سلامة
المحلي والشيخ الصالح رحمة الدنيا
ذيل بنت كمال الدين احمد بن عبد الرحيم بن
عبد الواحد بن احمد المقدسي كل هؤلاء اجازة
اجازة عامه في سنة ست وعشرين بدش
وفات ابن بطوطة بنسباً في الاول ربيع
مقتصد وبعثاً ووزنه بخلافه فاس اتفق افا و

ابن الزکائی

سنة ثمان مائة وثمانين قمرية بآب من جنون اراسته
 في كور ودر كتب جال و تارخ و غيرهما مسطورند في علماء الدين
 ابو حسن علي بن عثمان است و ديگر بر او هي آج الدين
 احمد بن عثمان و ديگر بر او هي جال الدين عبد الله بن محمد
 و شيخ احوال و ترجمه اخبار بر سر ايشين ترتيب يکباريم
 علاء الدين ابو الحسن علي بن عثمان بن ابراهيم بن جعلي بن
 سليمان الماروني الحنفي از بزرگان ايشان مانده است
 بحديث ترجمه جال و تارخ و الا در تاليف سلفين مثل
 شاد و واره المعاني تاليف سلفين بر او هي آج الدين
 آليف جعلي کاتب و کتاب الدرر الکامنه تاليف شهاب
 الدين ابن حجر عسقلاني و غيرهما بسبيل اختصار ثبت است
 صاحب آثار و صنعت او ميکويد علاء الدين ابو الحسن علي
 المعروف بابن الزکائي في الاسماء الصلابة فانه
 القضاة حلفت و منعوا اشتغالها بفروع العلوم
 و صنعتها مصطفی جعلي کتبا حجة و تصانيف و
 از آثار او هي فهرست کرده است ميکويد تصنيفات
 ابن الزکائي في کي بعد از ايشان مما في کتابها
 و ديگر کتاب تفسير علاء الدين بن ابي النور
 تفسير حاشية نوشته و ديگر مختصر في تفسير التفسير
 ابو بكر احمد بن عيسى و ديگر کتاب سبأ بجزء في المناظر

ابن الزکائي الورود و ديگر کتاب سبأ بجزء في المناظر
 علي البيهقي زين الدين قاسم بن قطوبغا ايشان
 مختصر سبأ و تارخ و غيرهما مسطورند في علماء الدين
 و ديگر کتاب سبأ بجزء في المناظر و ديگر
 رسالة في اصول فقه و ديگر مختصر کتاب علوم فقه
 تاليف ابن صلاح شيرازي و ديگر کتاب سبأ
 القرآن و ديگر مختصر کتاب حصول افکار المتقين
 و المتأخرين من الحكماء و المتكلمين تصنيف شريف
 امام فخر الدين رازي و ديگر کتاب الحقائق و الوقت
 في انساب العرب و ديگر کتاب سبأ بجزء في المناظر
 و ديگر شرح و ايه و فروع تاليف ربان الدين مغلتي
 حنفي علاء الدين خواجه شيرازي تاليف کرده است
 بکمال آن دست پيرش جال الدين عبد الله که شرح
 احوال او را عقيب يکباريم شده است و ديگر
 کتاب سبأ بجزء في المناظر ترجمه ابن تصانيف ابراهيم
 علاء الدين تاج الدين ثبت داده اند و فاضل
 ابن الزکائي در تصنف و پنجاه هجری مطابق کبریا
 سید و چهل و نه میلادی روی داد

ابن الزکائی

تاج الدين احمد بن عثمان بن ابراهيم بن مصطفی بن سليمان
 الماروني الاصل الحنفي المعروف بابن الزکائي الامام

ابن الزکائی

احوال امام العلاء علاء الدین قاضی القضاة وی از دو عالم
علم و خاندان ریاست است و لاوتش در آخر ذی الحجه
سال شصده و شتا و یکت جری اتفاق افتاد و از دنیا
و این صواب و غیره استماع حدیث و اخذ خبر نمود
و انواع علوم و اصناف فنون اشتغال است و در تمام
بافاوت علم حایت و تدبیرین سطح کتب علیه کذا
آوردن است بقاضی عالی رسید و منصب قاضی افت
و در حکومت نام شد وی در وقت مرگ و حسن است
در هر یک همگان متبایر داشت شرح احوال او در
آثار الاولاد و دائرة المعارف و کتاب منهل العلاء
و تاریخ الدرر الکامنه و غیره مضمون است جمال الدین
سلطان میگوید من از تاج الدین ابن الرکحانی خوانده
نگاشته و او در فقه و اصول عربیت و عروض منطق
و جملت تصنیفها پیدا شد و او را کلامی است بر احادیث
و لایه آنجا و بیحد و تحسین از وی در فنون مذکوره نام
برده و گفته است غالب اینکها با کمال شده و با تمام
رسیده و بسیاری از آنها بر او پیش علاء الدین شریف
صاحب منهل میگوید این ابن الرکحانی تعلیق بر اصول
فخر رازی تصنیف کرد و مختصر اجری را در اصول که مختصر
مصول است شرح نمود و او را تعلیق است بر منتخب
فی اصول فقه المذهب و سه تعلیق بر خلاصه الدلائل

نسخ

فی تتبع الدلائل که در فقه مذسب پرداخته شده و هم
وی جامع کبیر محمد بن الحسن را شرح کرده و بر این نیز
شرعی ناقص پرداخته و کتابی مبسوط در علم فرائض
ساخته و بر هر دو مقدمه ابن الحاجب تعلیق تصنیف نمود
و دیگر از مؤلفات وی کتاب حکام الزمان است
و کتاب بالاجاث الجلیل فی مسئله ابن تیمیة و شرح
شمیه و منطق و غیره و الک و وی خطی فخریه است
و در تمام از خطوط منسوب محسوب میگردد و وفات وی
چنانکه در بطقات قمی مصرح است در اوایل جمادی الاول
از سال شصده و چهل و چهار جری واقع شد

ابن الرکحانی

جمال الدین عبد الله بن علی المارینی المعروف بابن
الرکحانی از علمای ما شامیه جریه است و بطقات
فاضل قمی آورده که جمال الدین در سال شصده و نود
جری متولد شد و چون بن کتب کمال و اقتساب
رسید تحصیل علم مشغول گردید و پایدار در فقه خط نمود
و شد وی را که پیش بر پای نگاشته بوده بحال
رسانید در مجلس درس غالبی شرعی پیش از عین است
و پایدار از حفظ فروع میخواند بدون آنکه در کمالی نماید و فاضل
در دانش آید و بعد از فوت پدر و منصب قضا بر مصر
بر سیل استقلال استقرار یافت و در منصب حلیه شریف

نسخ
ابن الرکحانی

با هرگونه صیانت و احسان اقدام فرمود و در شئون
 معرفت این شغل عظیم انواع مهارت و حیرت ظهور
 رسانید و اهل دولت و عظام بزرگ میفرمود و تا
 و بار بار بفرموده داشت که چندی میفرمود و تا
 تولی و مباشرت او مرتضای مصر را محرم سال
 و بخانه بجزایرت و این منصب شریف بسوی اهتمام
 امیر شیخون و تختین سلطنت ملک ناصر حسن بر عهد
 این ابن ترکمانی قرار گرفت و او با خیال در مدینه صلوات
 سکونت گرفت و در آنجا بهی مقام داشت و تا بهت
 سال کامل نتوانی در آن ملک حکم شرعی راند و در آن وقت
 نفیسی عیسای بروی داخل نیامد و چیزی که مایه خرج
 و وطن تواند بود از وی حد و ریافت و حق طلبی و غلبه
 طبقه شریفه انواع عنایات و اهتمام بجای میاورده
 برده ایشان هرگونه افضال احسان مبذول میداشت
 و قضا حراج و اصلاح احوال آنجا عت بهت می داشت
 شیخ تقی الدین مقریزی در تحفید و اطراوی میالفت کرده
 حتی گفته است که کتب مناقبه لا یجمع منها
 سیغ ختم یعنی اگر مناقب حال الدین ابن ترکمانی را
 تمام بولیم مجدی بطرف فراهم آید این عیب برحق
 گفته است کان وافر الوفا و لطیف اللذات
 مقدمه عند الملوك عارفا بالاحکام لیس الجانب

شکلا

شد بیدار علی المفسدین متواضع مع اهل الخیر
 و با محبتی بعده مشله خصوصاً المفسدین
 یعنی حال الدین کثرت و قار و لطافت و جود و اخص
 داشت و نزد ملوک و عرب و اراکان مقدم بود
 و با حکام اطلاع و آشنی داشت خدا بیش خلقی خوشش
 داده بود و بر مقدان و شتی میفرمود و اهل خیر بود
 میکرد و بر اعدای او فاش می نمود و علی الخصوص میان
 سلسله خفیه صاحب کشت الطنون بعضی از اخصای
 در شرح ترجمه برادرش علا الدین ثبت افتاد بودی
 منسوب ساخته است و چند کتاب دیگر نیز برزیده مثل
 شرح بصره و امام محمد الدین رازی و بیست و کتاب
 فروعی در فروع خفیه و تعلیق بر شرح مقرب در علم
 نحو فوت حال الدین ابن ترکمانی بهیض میا خلیل شاده
 در آثار او در درازای ده شهر شبان سال خفیه و شش
 نه هجری مطابق کیزار و سید و شش و شش ملاوی

روی داد

ابراهم الحالی

میرزا ابراهیم بن علی بن ابی الشیر محمد بن جرون است
 برهان الدین گفته می در فروع برز مسکین و در علم
 حدیث و فن کلام معلوم و قبت و هم مقام استیلا داشت
 و در شرح جره بر کس از بعد وی شکی در قضا و فی بصیرت او

انجام می جست علامه محیی در خلاصه الاثر فی احیاء المایات
میکوید و کان قوی النفس عظیم الیهیة مقبول الشفاعة
سما معاً بین الشریعة و الحقیقة و القائلین اننا نعترف
ابراہیم نقاشی بقوت نفس و تمامیت انصاف داشت نزد
مکس کشفیات هر کس اقدام میکرد پذیرفته میشد در مراتب
بحال این شرحیات و عرفانیات فراهم داشت و در وقت
چند کتابهای سودمند بر نگاشت کویده فخری لفظات
و منظومه است که در علم عقاید ساخته و تمام آن جوهر قیمتی
نموده و شریفین از این ارجوز و عزیز دامن است

الحمد لله علی جمیع المنعمات ثم سلام الله علی من صلوا

بر این مخطوطه جوهره القومیه شرح فرشته شده است این مختصر
شماره در کتاب خطایب آثار الاذکار میگوید ابراهیم نقاشی در حاشیه
بر شرح سعد ساخته موسوم بمکملات التعلیفات بر قافیه شرح
و حاشیه بر شرح العقاید بر دایره مترجم تعلیق المیزان می نوشت
العقاید و هم او بر شرح تجرید الفکر فی مصلح الایثار حاشیه است
نیز و خود مکتبی است تبیین در علم حدیث و دیگر تصانیف
و می سازد فیقره انوار فی اجتماع الایمان و یاشد که از برکت
قدسه و دینداری و کمال تدریس و دایره و تاریخ آلفیه از برکت
سویچ جوهر است محیی میگوید ابراهیم نقاشی در حاشیه
دارد و خواهد او بسیار است و فواید دیگر از چهل و یک
در حال مراجعت از پنج بیت است اتفاق افتاد

ابراہیم

ابن عربین ابراهیم بن حاسن الفارسی الخفی النجفی
الافغوی از بزرگان علمای نحو و عربیت محدث و
و در سلک فضلاء مایه سابعه منظم است و
در سنه و افواه اهل عربیت بانی البقیق و بانی کما
اشتهار یافته صاحب روایات و رحمت
احوالی از صاحب بنیه این عبارات نقل کند
کان شاعراً باهر افضیال فقها الدیبا لیدیبا
فاضلاً نال من السلطان المظفر خطوة و مختص
به ثم طرده لادلاله تکرر منه فی حقه
من تغیر فی زبید نباتها فی جمادی الاخره
سنه ست و سبعین و ستمائش
یعنی ابوبکر صاحب عنوان شاعری فصیح اللسان
بود و در شعر مهارت داشت و نیز از جمله فقها
شمرده میشد بقل و فضل و دانش موصوف بود
در حضرت سلطان مظفر مکنات و تقری تمام
داشت از سلطان بهره و نصیب وافی باو رسید
و شنناش از وی مرات عده و نزد سلطان
سعایت کرد و بدین سبب سلطان مذکور
او را از غرض سکنه زیاده مطرود نمود و لاجرم از
رحلت کرد و بقیت ایام حیاتش را در زبید بسر برد

تا اینکه در شهر حبشی الاخره از سال شصت
هفتاد و شش هجری در زید وفات یافت و هم
صاحب رو ضات نقل کند و کان اهل نین
یلسبونه الی مصر الشعر و بقولوا اذا حبس
الشعر یوم القمه یوتی باین حاس فقول
هذا البیت لفلان وهذا الصد لفلان
وهذا العز لفلان فیخرج بویا یعنی مروم زید
ابو بکر را سیرقت شعر بیت میدادند و می گفتند
چون روز قیامت گروه شعر از او سرخص حساب
آورند این حاس یعنی ابو بکر مذکور را در وقت
حاضر نمایند و از اشعارش از او پرسش کنند
در جواب گوید این بیت که بمن نسبت دهند از فلان
شاعر است و همچنین این صدر بیت از فلان شاعر
و این غمت بیت از فلان شاعر است آنکاه
کشف کرد که ابو بکر خود از شعر بهره و نصیبی نداشت
تماست اشعار منسوب بوی از دیگران بوده است
ارباب تراجم نوشته اند و قتی یکی از خداوندان
دوب و فضل منکر را در صورت نظر در آورده است
منبر و ابو بکر فرستاد و از او پرسش نمود و آن بیت
مدین شمرحت

ایها الفاضل فینا افتنا و از عنا فیتوا الی عنا

بکر

کیف احارب لخاصة الغویة انا انت الصنادید لانتنا
یعنی ای کسی که در زمان فضل و دانش معروفی در این
مسئله بخیر ما را فتوی گوئی و بقوی خود تعبیه است
از ماه و رسا باز گوئی که علمای خود انا انت الصنادید
انت انا را بچه بخوار بکنند پس ابو بکر این بیت
در جواب نوشت

انا انت الصنادید مبتدا فاعتبرها یا الماستنا
انت بعد الصنادید فاعله و انا خبر عنه علما
ثم ان الصنادید انت انا خبر عن انت مافیه انذا
و انا المجلد عنه خبر و هو من انت الی انت انا

یعنی در مثل چنین ترکیب انا و انت و الصنادید
بر یک مبتدا میسبب باشد پس ای فتوی مردمان مرا در
این بیت نظر و تأمل نماید و لهذا انت بعد از الصنادید
فما علما است و انا خبر است از الصنادید پس مجموع
جمله مستند او خبر یعنی الصنادید است انا خبر است از
بیت الی گرا انت بوده باشد و بجمع جمله از انت ثابت
و انا خبر است از مبتدا می اهل که انا بوده باشد صاحب
رو ضات و ردیل شرح احوال ابو بکر مذکور گوید این ابو بکر
صاحب عنوان غیر ابو البقیع ابو بکر بن محمد بنی فقیه قائل
که در فن عربیت و قوانین بخیر ما بر بوده و در بعضی از
بلد وین قضاوت داشته چنانکه صاحب بنیه نوکر

منوه است و نیز ابو بکر صاحب عنوان نیز ابو یوسف
ابو بکر بن یوسف بن حنفی نخوی او بسیار است
که از جمله علمای او است نامه سابقه معدود است

ابو مسلم

معاذ بن مسلم الهذلی الکوفی نامش معاذ و از
نحوات و محدثین نامیده شده و خداوند آن
حدیث روایتش را موقوف و قوش را مستند دانند
و لقب او را برحق قرار با فایده یعنی فروشنده و چون
صنعت نموده اند و بعضی بر او با نام صنف کرده اند
یعنی فروشنده لباس بر روی بر تقدیر از زبردستی
علمای امامیه و شیعی مذاهب بوده و در سلسله اصحاب
امام امام ابو عبد الله جعفر بن محمد صادق منقول است
در کتاب طبقات النحوات سیوطی مسطور است
آن معاذ بن مسلم شیعی من رواة جعفر من
احیان النخاة اول من وضع علم التصریف و قول
الکافیان و اصنفه معاذ بن جبل خطا و یقال
له الهذلی لانه کان یلبس الشیاب الهرویة
یعنی معاذ بن مسلم شیعی مذاهب و در معاد و او را آن
جعفر بن محمد صادق معدود بود و وی از بزرگان
نحوات و محدثین کسی است که علم صرف را اختراع نمود

و اینک

و اینک کافعی گفته است که معاذ بن جبل مختصر
تقریب بود و است بخاطر رفته و او را بر او گفته
زیرا جامه هروی میفروخت علماء حلی علیه السلام
در کتاب خلاصه و ترجمت احوال ابو مسلم صاحب
عنوان گوید و وی گش عن حمد ویر و ابراهیم
ابن خضیر قال احدثنا یعقوب بن یزید عن
ابن ابی عمیر عن حسین بن معاذ عن ابيه معاذ
مسلم الهذلی عن ابيه عبد الله قال بلغني انك
تقعده في الجامع فتعق السامع قلت نعم و اردت
ان اسالك عن ذلك قبل ان اخبرني فتد
في المجلد فيجئ الرجل فيسألني عن الشيء فاذا
عرفته ياخلفك لکم امثلي لهما يفعلون
ويجئ الرجل اعرفه بعدكم و حاكم فاصبوه
مباحاه عنكم و يجئ الرجل لا اعرفه ولا احد
من هو فاقول جله من فلان کذا فاما و حل قولکم
فما بين ذلك قال فقال لي اصنع کذا فانه
کذا اصنع یعنی ابو عمر و گش از حمد و و ابراهیم
بن خضیر روایت کنند ایشان گفته حدیث
که و اما یعقوب بن یزید از ابن ابی عمیر و از
حسین بن معاذ و او از پدرش ابو مسلم معاذ بن
مسلم نخوی و او از جناب ابو عبد الله صادق و او

کرده ابو مسلم گفته است حضرت مرا فرمودی
معاذ بن سنده ام روز ما در مسجد جامع می نشینی
گفتم چنین است و من میخواستم که پیش از آنکه
از خدمت شما بر خیزم بر شما عرضم بدارم که حضرت
فتوی گفتن من در میان مردمان بدین نوع است
که چون کسی در مجلس من از من چیزی بپرسد یا بگوید
هرگاه دانم که او از میانان شماست مطابق حدیث
مذهب ایشان او را جواب میگویم و هرگاه ندانم
که در حد او و مستان و موالیان شما معدوم است
بطریق که از شما اند بار سید است او را جواب
میگویم و اگر حال آن سائل بر من مجهول بوده
باشد ندانم مخالفت و یا موافق است او را میگویم
فلان و یا نمسند چنین گفته و فلان چنین گفته است
و قول شما را نیز در میان اقوال یکران مذکور میگردد
پس حضرت این طریقه را از من پرسیدند و من نیز
بهین طریق رفت را کن من خود نیز چنین میکنم ابو
حاضر می در کتاب منشی المقال در ترجمت احوال
ابو مسلم معاذ مذکور گوید و حق یقین منزه محمد بن
الحسن بن ابی ساره و هم ای محمد بن الحسن بن
معاذ بن مسلم و الحسن بن ابی ساره اهل
بیت فضل و ادب و علی معاذ نفقه الکتاب

علم العرب و الفراء الخ یعنی استاد علامه آقا
باقر بهیانی در تعلیق گوید در ترجمت محمد بن حسن
ابی ساره که شد که محمد بن حسن و معاذ بن مسلم
و حسن بن ابی ساره از خاندان فضل و دانش
بوده اند کسانی و فرا علم عربیت را از ابو مسلم مذکور
فرا گرفته اند قاضی احمد بن خلکان در ترجمت
احوال ابو مسلم مذکور گوید فتراء علیه الکسای
و دوی عنه و حکمت عنه فی الفرائد حکایا
کثره و صنف فی الفرائد و لم یظهر له شیء من الفقه
و کان یشیع و له شعر کثیر الفضا و کان شاعرا
مشهورا بالمر الطویل و کان له اولاد و اولاد
اولاد بنات الكل و هو یات یعنی کسانی
فنون عربیت از ابو مسلم مذکور میاموخت و از او
مرویات روایت کند و در قرأت حکایتهاست
بسیار از ابو مسلم حکایت کرده اند در فن نحو و صرف
بسیار تالیف نمود ولی خبری از تصنیفات و تالیفات
طالبان علم در دست نیست و مذمب تشیع در
او را شریعت مانند شعر نجات و در عصر خود بدین
سبب و زیاده نمی مشهور و معروف بود و از فرزندان
و فرزندان فرزندان بود و تامل آنها و فایده
و ابو مسلم خود در حیات بود هم این خلکان گوید

از یکی از کتابا ابو مسلم حکایت کند گفت روزگاری
 من صاحب ابو مسلم بودم روزی مردی از او پرسش
 نمود که از سنین عمر تو چه مقدار گذشت است گفت
 شصت و سه سال چون سالیانی چند گذشت باز
 کسی از او سوال کرد که از سنین تو چه مقدار گذشت
 گفت شصت و سه سال در شصت و سه سال او را گفتم
 بیت و یک سال است که من در محبت تو میباشم
 هرگاه از مقدار سنین تو پرسش کند در جواب گوی
 شصت و سه سال از سنین من گذشت ابو مسلم گفت
 لو كنت معي لحدى وعشرين سنة اعزى ما قلت لا
 هذا يعني انك ميت وكنى الی غیر اینها من باشی از
 من جزا جواب نخواهی شنید عثمان بن ابی شیبہ
 گفته ابو مسلم معاویہ بن مسلم را را دیدم بر عالی کز بساط
 سن دندانهای خود را با سلیم مبتد بود این خلایق
 گوید در باب کبر سن ابو مسلم ابو السری سهل بن ابی
 خریجی شاعر مشهور گوید

ان معاویہ بن مسلم رجل	ليس ليقات عمره احد
قد شاب داسا لم يزل	واكتهل الشعر واثر اب حرقه
قل لها اذا مررت به	فدخيل من طول عمر الكا
يا مكر حواكم تعيش وكم	تصحب في الحياة بالبد
قد اجبت وادام حزبا	وانت فيها كالفك الوشد

شعر

قتلها بائنا اذا ضمت
 مصححا كالمظلم ترجل
 صاحب نوحا وشت بخله ذي القرنين شيخا لولد الولد
 فادخله عنالان غابك الموت وان مشد وكنت لشد
 یعنی درستی که ابو مسلم معاویہ بن مسلم مردیست که برا
 مدت زندگانی او نهایتی نیست سر روزگار سفید
 و زمان سپید گردید و ابو مسلم را با نام زندگانی
 همواره جدید و تازه است هرگاه ابو مسلم را دیدار
 کنی او را بر کوفی که همانا روزگار از او را زنی زمان
 عمر تو طول گردید ای فرزندان جوانا چند در حیات
 باشی و امی که کس لقمان قوم عاد آیتا چه زمان
 زندگانی کنی سر امی او هم ابو البشیر خراب گردید
 و تو مانند مرغ آیینین در آن سبزه جاری گرفته
 هرگاه کلاههای انشیرای بامک کند از آنها پرسش
 نمائی که آیا الم صدراع و مدیچونا است مانند شتر مرغ
 زیرا سلامت زندگانی کنی و زمان را راه میر و جوی
 و مانند جبهه آتش فروزان و درخت شد و زمان نمک
 چندان بدرار کشید و که گویا در صحبت نوح سپید بوده
 و استر و القرقین را در شست او در حالی که در آن
 زمان مرد و ساخورد بوده که منم زند تو را فرزند بوده
 پس از این دنیا رحلت کن ما را و اگر از بر ما غایت

شعر

آمد تو مرد خواب بود اگر چه سلاوت و دلیری را اهلها
 نمائی این خلکان کین از نفس این بیات که بد قول
 این شاعر شصت و یک احتیاجه یا لب
 اشارت مقصد لقمان قوم عا د است و شرح آن
 بدین طریق است قوم لقمان که در ستان مجید مذکور
 و ایشان را قوم عا د که میزند لقمان را بجرم فرستاده
 تا این که آب برای ایشان بختیل نماید چون خدیو
 عالم قوم عا د را ملاک گردانید لقمان را در زندگانی
 در این دنیا بختی کرد و این که مدت زندگانی
 در دنیا مقدار زمان اعتدالی هفت بعده از او بوده
 باشد که آنها که دم کون بوده باشند و در کون باشند
 که باران بر آنها نرسد و یا مقدار زندگانی هفت
 کرکس که بتدریج مقرب یکدیگر زندگانی کنند که هر یک
 یکی از آنها بقیه را بیان رسد کرکس دیگر جایی
 آن که از او تا آنکه هفت کرکس فانی و ملاک شود
 لقمان مقدار زندگانی هفت کرکس اختیار کرد
 پس چون کرکس را در وقت سحر آن آتش از حجر
 مسکوفت از آتش بریت میخورد پس شتا و سال زندگانی
 مسکوفت و این که آن کرکس ملاک شد چون کرکس دیگری
 بستان آن تربیت مسکوف و با آن زندگانی میخورد
 تا آنکه شش کرکس از آن هفت کرکس ملاک شد

یکی باقی ماند از لب نام گذار و چون آن کرکس
 بزرگ شد و از زیاده و تنگی سس از پرواز باز ماند لقمان
 او را سبقت ای لب بر خیز و برو از کین چون لب
 ملاک شد لقمان و فحاش یافت شعرای عربیان
 لب را بسیار در شمار خود ذکر نموده اند منجمد یا بنده
 دنیا فی است که که بد
 اصحت خلاه و صلی علیهم السلام | اخفی علیها الذی اخفی علی
 یعنی و یا ایشان خالی ماند و در آن کج کرده اند
 ملاک گردانید ایشان را آن کسی که کرکس لقمان را
 ملاک گردانید این خلکان که بد چون اولاد و فرزندان
 اولاد ابو مسلم و فحاش یافته ابو مسلم این ابیات
 انشا و کرد
 صاحب فرخ العیش و بخت | من عمره الذاهب تسعینا
 اخفی بلیه و بلیهم قصید | جرمه الدهر الامرینا
 لاجل ان یشر من صولم | وان متواخی عمره حینا
 چنانچه بزرگ فانی و نیا امید و راست آن کسی که
 مدت زندگانیش بگذرد کشیده و از سنین عمرش نود
 سال گذشته است لیکن و فرزندان لیکن
 خود را فانی ساخته روزگار جا بهای تلخ تمام غصه
 و اندوه بر کام جان او ریخته است ابو مسلم را
 بدی و چاره نیست از اینکه باید از آن شربت لاکو

که نام سید تواند بود ابو مسلم و او را اشارت کرد و حیل
نمای شاید از نزد خالد بن ولید که هرگاه مشاء
مکنی از دست او جان سلامت خواهی برده و تها
بقتل خواهی رسانید گیت در اندیشه آن شد حیل
بکار برود و مشاء بنموده باشد زن خالد بن عبید الله
طعام گیت را میا آورد و مرا حببت میکرد گیت با او
حیل نمود و جامهای از آن را گرفته پوشید از سر
خالد سر و آن اندو بر ملازمان خالد چنان نمود
که زن خالد است چون باین حیل از سر خالد
بیرون شد و رفت بمسلم بن عبد الملک ملحق گردید
و با و سیاه بر و این سخنان از او خالد کردید
ابن خلکان گوید شخصی ابو مسلم را از مولدش پرسش
نمود و جواب گفت ولادت من در ایام یزید بن
عبد الملک و یا در عهد عبد الملک اتفاق افتاد
و یزید بن عبد الملک پس از وفات عمر بن عبد العزيز
در شهر حبش سال یکصد و یک متولی امر خلافت کرد
و در شش سال یکصد و پنج وفات یافت این
دست ایام یزید بن عبد الملک بوده است و ایام
پدرش عبد الملک پس از وفات مروان در شهر حبش
سال شصت و پنج متولی امر خلافت کرد و در سال
هشتاد و شش وفات یافت این دست ایام خلافت

او بود و ابو مسلم در سال یکصد و هشتاد و هفت که در
برای که منسوب و مخدول شد و داعی حق را بیک جانب
گشت و بر جانی وفات او را در سال یکصد و نود و هشت
نمود و اندو سه صبح و استوار جان قول اول است
چنانکه عبد الله بن اسعد یافعی در مات النعمان در ذیل
و قایل سال یکصد و هشتاد و هفت هجری گوید و فيها
معاذ بن مسلم الکوفی الضوی شیخ الکسائی عاشق
خو صا شد سنه و فيها اغتصب الرشید علی ابوالملک
و حنبل عنق جعفر بن یحیی البرمکی الودیر الحلی یعنی
مخلفه از مته فین سال یکصد و هشتاد و هفت ابو مسلم
معاذ بن مسلم کوفی بخاکیت که شیخ و استاد کسان بود
قریب یکصد سال زندگانی نمود و در همین سال شد
بر برای که خشم نمود و جعفر بن یحیی برمکی وزیر را بقتل رسانید
اما ابو السری شاعر صا بیایات و الیه که در ششای
شرح احوال ابو مسلم که در گذشت ابن خلکان گوید
و می در شهر حستان نشو و نما نمود و دعوی این بود که
جنسیان او را شمر داده و با جنیان او را داد و او
و معاشرت است کتابی ترمیم داده و در آن کتاب
امر جنسیان و حکمت ایشان و انساب و اشیاء
ایشان را مذکور داشته و نگاشته آن بود که از جنیان
برای امین بن برون رشید بیت گرفته بد این

در نزد رشید و پسرش امین نژاد بنیده مادر امین
تقریب و مسکنی تمام یافت خواندی بسیار از اشعار
باو عاید گردید و ابو مسلم را اشعار سبقت نیکو گو
آنها را از لسان جن و شیاطین وضع و جعل نموده آ
رشیه چون آن اشعار را دید ابو مسلمی را گفت
اگر آنچه را که ذکر نموده مشاهدت نموده همانا امری
عجیب را دیده و هرگاه بنیده و آنها را جصل کرده
هر آینه او بی را وضع نموده و تمامت اخبار ابو مسلمی
غریب و عجیب است

احمیل بن القاسم بن سواد بن کسان القسری البغدادی
از موالیان غنم بن اسد بن ربیع است و از مردم
عین التمر است که آن بنده است در حجاز نزد کتیب
مدینه و بعضی گفته اند که آن را اعمال و صفات فرات است
یا قوت حموی در کتاب شریک گوید که عین التمر نزدیک
است به است و القاسم علم و ابو القاسم بوزن رباعیه
تجنیف معنی احمق لقب او است چنانکه فروزان گوی
در قاموس گوید و ابو القاسم بوزن علقه لقب
ابو احمق احمیل بن قاسم بن سواد است یک کتیب او
و خلط کرده است جوهری در صحاح گفته ابو القاسم
کتیب احمیل مذکور است انتقی و بعضی در اعتذار از جوهر
گفته اند که کلامی در حسی بنا بر مصلح عرب است که حد
باب یا ام را لکیده گویند و ممکن است که برای یک شخص دو
کتیب بوده باشد و در اینجا منینه ابو احمق و ابو القاسم
هر دو کتیب احمیل مذکور بوده باشد هر قدر بر اصلش
از مردم عین التمر است در کوفه نشو و نما یافت و در
دار السلام بغداد توطن اختیار نمود و در آنجا یک
کوزه مسند و شی مشغولی گردید از این جهت او را هرگز
حاجب و صفات در ترجمت احوال می گوید کسان
ضمید ز منامند و وحید او منده فی حلا غیر الطبع

و در شاعران نظم و خصوصاً از همدیات و علامه
الدنیا و هو من المتقدمین المولودین فی طبقة دینار
و اسب نواس و شعره کثیر و قد ولد فی حدود ثلثین
و صا شرعین الشعر
یعنی ابوالعنا به در واسطه طبع و نیکوئی نظم شعره
و وحید زمان خود و خصوصاً در دیات و دیات دنیا
که در این باب او را نظیر و مدیل خود و در سلک متقدمین
از شعرا منظم و از شعرا است که با بشار و ابونواس
کلیت طقازند و او را شعر بسیار است و تولد وی در حین
در حدود و یکصد و سی اتفاق افتاد و قاضی احمد بن خلکان
در دیات و ترجمت احوال همدیه بن سقز همدیه
و دیات فی بعض المجامع ان همدیه بن المعتز
کای میقول و معتز من الشعراء صادره اشعار همدیه
تفلا همدیه فالهم فابوالعنا همدیه صادره شعره باکر
و کان علی الامام و ابونواس کای شعره بالذوالط
و کان ازین سن فرجه و ابی حکیم الکاتب صادره شعره
بالعنه و کان همدیه بن محمد بن سقز ماس شعره
بالقناعه و کان اخر من الکلب یعنی در بعضی از مجامع
وید م نوشته بود که همدیه بن سقز می گفت چنانچه از
شعر میباشند که اشعار ایشان بر خلاف گردان ایشان
میباشد ابوالعنا به شعر او در زهد است و حال آنکه خود

برالحا و وزنه قد بود و ابونواس شعرش در لواط است
و خود زانی تر از بزمین بود و ابی حلیه شعرش در
عنت است و حال آنکه الهنا ب و جهان شهرش از
بیشتر بود و محمد بن عازم شعرش در قناعت است
و حال آنکه خود از سلک حرایص تر بود و ابوالعنا به
در مدح همدیه عباسی اشعار بسیار است ابن خلکان گوید
اشجع سلمی که از مشایخ شعر است گفته روزی همدیه
مرو ماندار عام و او جسم زمره شعر مجلسی می اخل شدیم
تا اجازهت مجلس و از اتفاق اینکه بشار بن برد و دیات
من نشست همدیه زانی ساکت بود تا مدت مدید
بواسطه سکوت همدیه ساکت بود و پس بشار همدیه
نفسی احساس کرد و گفت این کیت گفته ابوالعنا به
گفت آن کلمات است که وی در ضمن مجلسی شعرانش
خود کرده و گفت کلمات است به همین غرضیت باین مجلس
افاده است اشجع گوید پس همدیه ابوالعنا به را امر کرد
که اشعار خود را نشانده کند ابوالعنا به را نشانده کرد
الا سالتی فی مالها ادلت باجلال الاله
یعنی آیا چه شده است سید و مرا چیت او را که با نیکوتر
و چنانچه میگوید اشجع گوید چون بشار بن بیت را شنید
باز وی خود را بر من زد و گفت و بجلالت ما را است
احبر من هذا یلش مثل هذا الشعر فی هذا الفصل

یعنی من جورتر از ابو العنا میبندیدم در شل جنین بر
اینکه شرارتش میکند تا آنکه ابو القاسم بدین بیات
رسید

انته الحلافة منقاد	اليد تجر اذ مبالها
ولم تلت متصلح الاله	ولم يلت متصلح الاله
ولوراهها احد غير	لزلزلت الارض زلزالها
ولولم قطع تبات القلو	لما حبل الله اعبالها

یعنی خلافت با کمال طاعت و تقوا و نبرد و می آمد بر
که دامن خود بر زمین میکشید خلافت جز او را نیکو و شایسته
نمود و او شایسته نبود و مگر برای خلافت هرگاه بزرگوار
و کبریای خلافت را طلب نمود و هر آینه زلزله و اضطراب
در زمین ظاهر میگردد و اگر اشعار من او را طاعت کنند
در مدح و می طایس و موزون بنیاید خداوند عالم بر روز
عرضه اعمال هرگز اعمال ایشانرا قبول نخواهد کرد و هیچ کس
چون ایشان این بیات شنید مرا گفت ای شیخ نظر کن
که آیا شنیده از فرط سرور و اشتیاج از شنیده شنیده خود
برخاسته اشبح گوید سوگند با خدا می خور ابو القاسم
احدی با انعام و جانزه از مجلس عقیقه بیرون نرفت
احمد بن ملک آن که بدو قتی ابو القاسم به گفتن شرارتش
گروه از حقه ابو القاسم به حکایت کند گفت چون از
اشعار و شعر استماع نمودم بعد می مجلس من فرمادند

مرا در مکانی که از باب برادر را مجلس می نمودند مجلس
ساختند چون داخل آن مجلس شدم و پشت بر آنها
بر صبح ست و او بسیار متوجش و مضطرب شدم و فراموش
شدم که از طلب نام دیگر و اینجا منزل کنه آگاه مردی را در
اینجا دیدم که به دست و زنی میگوئی داشت از سیاهی روی
آنها و صلاح ظاهر و آشکار بود پس بجانب و می
غریبیت کردم و از فرط حیرت و غلظت و از شدت خج
و خوف که در من بود و سلام را فرستادم و می کرد و درین
انگیزان مردی را سلام گویم و فرم فرمود که ای ششم بیات
تفکر و تخیل نمائید سر خود را بر خاکند و توقف نمودم
در خلال الحال شنیدم از فرود پسر این بیات انشا کرد

تعدوت من الضحی النضر	واستلنى حسن النهر المالح
و شیطانی من الناموس	تجس من صلیع الله صلیع

حاصل معنی گوید بر خردون نواصب روزگار چنان دی
من کردید و که با آنها مانوس شده و الفت گرفته ام
و حسن عاقبت شکیبایی مرا بران داشت که بهنگام نزد
حوادث دست معرودة الوضی صبر زخم شکیبایی را شعاع
خود نماید و ما امید بودیم از اینسان زمان مرار آن
داشت که بخدایتعالی و ثوق و اعتماد دارم که از موعظتی
که خود بدان دانایستم با من معامله نیکو و رفتار می
خواهد نمود ابو القاسم گوید پس من آن بیت را

سختن شردم و آنجا تیرکستم و پشت من را بر زمین
 گریه اورا گفتم بفضل الله ما عاهدنا من
 علی یعنی بفضل کنج بر من است که از این دو بیت
 احادیث نامی گشت و آنی بر تو ای اسمعیل چه بسیار
 بوده است او ب تو و چه نامک بوده است عقل من
 تو داخل شدی بر اسمی که بهنگام ملاقات من
 بر من است عمل نمودی و از آنچه واریت از شخص
 میگویم سوال کند پرسش نموده ای تا آنکه از من دور
 گردی که خداوند بجز آن گیر خیری و ادبی و سرین
 معاشی برای تو قرار نداده که چون آن دو بیت از من
 استماع نمودی مثل آنکه در میان ما سابقه مودت
 و الفتی بوده باشد ابتدا از من دور خواست نمودی
 که اندوختی را بر تو احادیث نامی بدون آنکه سواد باشد
 متذکر شو می از آن اعتدال بجوی ابو القاسم گوید
 گفتن بر من تفصل نامی و مرا سعه و دار گشت ترا زین
 بغایت که من این سبب را ندیده ام عقل را از اهل کند و فتنه
 به هوش گردانده پس مرا گفت برای چه گفتن شر را که
 موجب جا و مکان است تو بود ترک کردی لابد باستی
 که شر را نشانه نامی تا آنکه از دست ایشان را بماند
 یا بی و بدان که در همین ساعت حلیفه مرا خواهد خواند
 و عیسی بن یونس رسول الله صلی الله علیه و آله از من طلب خواهد

نمود اگر ایشان را مکان به ولاست که خدا تعالی را عاقل
 خواهم کرد و بر عالمی که خون من را پیوسته از من مطالب
 خواهد نمود و رسول خدا خضر و دشمن من خواهد بود و هرگاه
 ایشان را مکان زید و لالت که لا بد مرا تفصل خواهد رسانید
 پس من بکثرت و در پشت خاطر از تو شاست نرم با این
 وصف حالت تحمل شکیبایی مرا مشاهد میکنی که احکام
 و اضطراری در خاطر خود او نمیدهم گفت خداوند تبارک
 و تعالی شمشیر از تو گرفت کند و از او چنانچه و تفصل
 گردیدم آنجا و مرا گفت لا اجمع علیه الق بیع و المنع
 اجمع البیتین یعنی با این سر زدن کردن تو و منع نمودن
 از شنیدن آن دو بیت جمع نمیکند کوشش فرموده ایشان را
 بر تو احادیث نامی پس آن دو بیت را چندان که از من و آنکه
 آنها را حفظ کرده پس اورا گفتم خداوند تو را عسیر و از چند
 گردانده مرا اعلام نامی که تو گویی بخت من حاضر صاحب
 عیسی بن یونس و سپهرش احمد بن یونس که شدت رسول خلیفه
 مجلس شد مرا و او را برداشته مجلس خلیفه بر او چون شیرازی
 مهد حاضر شدیم مهدی اورا گفت این عیسی بن یونس
 یعنی عیسی بن یونس که کجاست آمد و جواب گفت و ما
 میداریم این عیسی بن یونس تطلبه هر بیتش الباء
 و جلیستی قنایان گفت علی خبر یعنی من از چه را و انهم
 که عیسی بن یونس در کجاست و طلب و تحسین و برآمدی از تحت

و میست در نمود و در شهر متواری گردید و مرا جیس نمودی
 و دیگر از کجا من بر خبر او آفت شد و ام جمدی گفت از ج
 زمان جسی متواری گردید و آخر خلافت تو با او در چو
 بود و در نزد کرام کس او را دید و نمود و آنوقت از
 آنوقت که جسی متواری شده است دیگر او را ندید و ام و
 اصلا از اخبار او اطلاع ندارم بعد گفت و الله
 شد در حدیث لا یختر من خلقك المتعبد یعنی بعد از
 سو کند با کسی برابر مکان جسی لالت کنی و کرد و در همین
 ساعت تو را بقتل میرساند آنوقت و جواب گفت اصنع ما
 میدا الله فوالله ما دلالت علی من رسول الله و الحق الله
 و رسول الله و لو کان بین قومی و جلدی و کشت
 لالت علیه یعنی بخلاف آنچه خواهم بین من و شما تا می بیند
 سو کند بر کز تو را بکاف منست در رسول خدا و لالت تو را هم
 نمود که من در اسی قیامت خدا و رسولی آرا خلافت کنم
 عالی خون و بدست من بود و او را شد و هرگاه جسی در میان
 ما بود و بدست من من متواری باشد بر است گفت از او
 نخواهم نمود و تو را بکاف او را اسلام نخواهم کرد جمدی بقتل
 آنوقت و ما را در ساعت او را بقتل رساندند ابو العتاهیه
 گوید آنکه جمدی میباید من متواری شده مرا آفت انقور
 الشعر او اشکست بعد یعنی آنرا شرا نشا و میکنی یا آنکه تو را از
 با این شخص نمی نایم گفت شرم میکنم آنکه بزرگانی من فریاد

نکر

از مجلس خلاص گردیدم از باب تراجم و محبات تو کرد
 نمود و اند که ابو العتاهیه یقین و شکی نیست بعد جمدی
 عباسی گردید و صحبت جمدی در میان مردم استوار
 و غالب شمارش و تغزل و توصیف عیال است بخند
 اینها این ابیات است که گوید

اعلت عتبه اخی	سها علی شرف مطهر
و شکوت ما اقل لها	و المدامع مستهل
حقا اذا بروت بنا	اشکوا کما لیشکوا لعل
قالت فاعی الناس	لم ما تقول فقلت کل

یعنی عتبه را اعلام نمودم که من از جبران تو مانده جمدی
 بستر که در مکان بلند می ایستاده و مشرف بافتان
 و بلاکت بود و باشد از آن در و در پنجهائی که در ج
 او میگشاید و می شکایت کردم بر عالی که اشک از چشم من
 جاری بود و مانند شخص مسکین فقیر ندان با و می شکایت کردم
 آنکه از بسیاری شکایت خاطرش بسته و ملول گردید
 قاضی احمد بن عثمان گوید وقتی در ترمین بطلب نمود
 مستبد از جمدی دین و وصیت را برای جمدی کتب
 کرد

نفسی شی من الدنیا سلفه	الله و القائم المهدی
لک لا یأسرهم اثم بطینه	منها احتقاد بالدنیا

یعنی خاطر من بخیر می از دنیا تعلق گرفته است خدا میداند

مرا گفتند اگر ام بکن
 از مردان کجالت
 تو و انا میباشند
 کفر تاست و با آن
 بر حالت من
 آهنا
 و این
 س

یعنی چشمه کبیر کسی که در آنجا نهد او دست نواز منعم می کند
بلکه چشمه کبیر بر طبعی که نواز بر آن داشت است که از آنجا
نزد او دست طلب می نماند و منها ايضا

دین الشریان الیون لفتیل قبل موتی ملک و منها
یعنی از حرم و دست طاعت است که من برای خودم پیش از آنکه
وفات غایم در ملک خود و منی بود و چشمه کبیر که باقی
و یکبار پس از آنکه از اموال من جدا رفت و امید و طرف
مصرف و از من خود در حال میانه چسبیدم و آنرا
بر یکبار آن که من می نامم و منها

احسان الدین احسان و منها
یعنی ز غارت و بنا بهما و عاریه می است که عطر بسیار
از ما است و او را خواهند نمود و بر دست ما باقی نخواهد ماند
و دنیا و نوار و حق است پس از غایت و ز غایت است
بعد از سختی از صاحب محاضرات نیز نقل نموده اند
روزی بیع ابو القاسم را ملاقات نمود و او را گفت
کسی اصیحت یعنی چگونه صحیح نموده ابو القاسم و چرا
گفت

اصیحت والله مضیق هل من حلیا لی طریق
اهل الدین انا عتیف تلاعب الموح بالخریق
یعنی با خدا می سوگند صحیح نموده ام بر خالی که در ملکنا می
راه منالالت اعاده ام آیا کسی است که مرا بطریق رشد

دولت گذشت با و بر این دنیا که ما را باز چسبید خود ساخته
اما باز می ملکند چنانچه صبح و دنیا با شخص عزیز می
می نماند و لایق است

ایالت الشبایب یعودی فاشبهه صا فضل الشبایب
یعنی ای که شکر که ایام جوانی برای ما عود می نمود تا آنکه
او را خبر رسید دوم از آنجا پیوسته با ما رفاه نموده
از او پرسش کردند چرا که زمان جوانی معاودت
همیشه او را چسبید می نمودی و جواب گفت

بلا الحشر الکتاب ولا یعقده الحساب
یعنی زمان جوانی را خبر رسید و می بخیزی که تمام نموده
و محاسبان از حصه و احصای آن عاجز میسازند
و وقتی ما مون غلبه شدند که ابو القاسم و این بیت را نقل
مکنند

ولن یحتاج الی طایفه مبروق و صیفی الکلیه

یعنی عاا من بسیار انصاف من محاسب که هرگاه در دنیا
شکست نماند مگر در سارم او بود و سستی صافی و طاعت
آنست که من بود و باشد ما مون چون این بیت
شنید ابو القاسم را گفت مندمن اختلاف
و اعطی هذا الصاحب یعنی خلافت را از من
کبیر حسین یا و مصاحبه را من عطا نمی و لایق
داجت النفس عتیفا لایها و یطلب کل منغ علیها

فان طاعت حرج است عباد

لکل دلیله ملاحق الیه
یعنی نفس خود را چنان باشد که آنچه را برای او می توانست
حقیر و اندک بشمارد و از آن چیزی که در دست چیز برای
می طلبید که از آن ممنوع است پس هرگاه ملا و وقت
حرس خود را نمی داشتی یا برای او فراموشی
باشستی که بنده و ملازم باشی هر خلعتی که تو را
دان میزاند و آنرا از تو طلب می نماید و از آنجا

لا تا صلاحتی و طاعتی

و ان تفتت باحجاب و لا

و اعلم بان ههنا الموضع

یعنی در هر لحظه و در هر نفس کشیده ای که در بدن درک می کنی
مباش که اگر چه با بسیاران بسیار می باخورد و تو بود
باشند که حرام است و حفظ تو قیام نمایند و بدان
که نفس نامی درک می کند و اندک هر آن کسی که برای حفظ
خود زنده بر حق راست مودود و سپهر بر سر خود کشیده باشد
و تو را نصیب

و انما مراد دنیا و آخرت

یعنی بدستیکه مودی که دنیا را بزرگترین هم خود قرار داد
تمام دنیا است و اتمام خود بدان مصروف داشته است
بر این بر میانی که موجب غرور و استعجاب گردیده
مستحب روحیات گوید در بعضی از کتب معتبره نقل کرده
بر روی هر روان الرشید مجلس خود را بایست و مقرر

و پشت طاعتی بسیار قرار هم نموده اند تا با حضار
ابو القاسم و زمان و او چون ابو القاسم به حاضر
گردید رشید او را بگفت صف لنا ما نحن فیه من نعم
هذه الدنيا یعنی ای ابو القاسم این نعمتی که ما
با این متنعیم و یا بشمار برای ما توصیف کنی پس ابو القاسم
در حال انصراف انشا و کرد

عش سابع الدعا لما فی طل شاهدنا

یعنی در این وار و نیازند که ای کن ما و ام که در سلامت
و تقوی و در حضور عالم سر جای کنی رشید گفت است
ای ابو القاسم به مصلحت و بکار انشا و کن ابو القاسم
گفت

استحی الیل جاشته بیت لدی الزواح و فی البکد

و در بیسج و شام آنچه و آنچه و شش نفس تو است برای
تو قرار هم می دارد رشید گفت است باقی از انشا و
نامی ابو القاسم به گفت

فاذا انقضى فتمت من حق حشر جسد الصلوة

یعنی پس چون بخت با غرید و سکرات و شد از هر
تو انشا و بگرد رشید گفت است ای ابو القاسم به
مصلحت و بکار این را بر کنی ابو القاسم به گفت

لهمنا ان نعظم موقنا ما کنتم الاله عز و د

پس در آنوقت از وی سترم و تقین بر تو معلوم کرده

نمودنای خود را در غرور و جالت سپرد و در شهادت
 این ابیات آغاز گریستن کرد و چندان گریست که گشت
 از آب وید و اش تر کرد و فضل بن یحیی ابو القاسم
 گفت تعبت الی الخلفیند القسره فاحسن منه
 یعنی خدیو تو را طلب نمود که خاطرش را سرد کرد و این
 پس تو او را بخون و اندوختن کرد و اندی بر فضل را
 گفت و عده فخر را نماند غفلة و عی فکره آن بود
 یعنی و اگر او را پس بدستیک او را در غفلت و گرازی
 و دیگر است داشت از اینکه سخنان گوید که مویش را
 غفلت ناکرد و با جمله اشعار زیاریات ابوالقاسم
 بسیار است بر آنکس خواهد یافت آنها را از کتب مواظ
 طلب نماید سیوطی در کتاب طبقات الفخات در
 ترجمت ابو عبد الله محمد بن مناد لغوی اویس محدث
 که از جمله شاکر دان خلیل و ابو جعبه و سفیان بن عینه
 ترمذیست گفته و حق ابو القاسم محمد بن مناد را گفت چنان
 میاشتی در انشاء شعر و در چند بیت شعر انشاء می کنی
 محمد و جواب گفت در هر شب و در بیت تا پانزده بیت
 انشاء میکنم ابو القاسم گفت اگر من بخوانم و شب
 که از بیت انشاء کنم بجز اینها که گفت از بی انشاء می کند
 چنین است که کوئی را بر او نیست که شعر انشاء میانی
 یا عتب سالی لالت یا لیسفی لم ادرت

و

یعنی اسی عتب را با توجه افتاد و ایچاش که من تر اندود
 بودم و میگویند
 الا یا عتب الساعه اموت الساعه الساعه
 یعنی اسی عتب را فیساعت است که از جهان تو رفت
 خاتم نمود و من چنین انشاء میکنند
 مستطعم انعام و بخل انعام
 اذا وعد و بخل انعام
 بنا خلقت الایمور اکهم
 و ارجلهم الالاه و اکبر
 یعنی زود است که بنادار را یکی منسیر و در که ما دام
 که باز نماند کافی کنیم سه تن که در چو و مانند و یا میباشند
 تاریکی را از ما بر طرف سازد چون آن سه تن و او و بخل انعام
 که بواسطه وجود ایشان روشن گردد و در و شنی آن
 بر اسطر یحیی و فضل بن یحیی و جعفر است پس گویا و تنهای
 ایشان خلق نشد و است مگر برای آنکه بر مردمان خود
 و بخشش نمایند و یا بهائی ایشان خلق نشد و است مگر
 برای آنکه بر منسیر و بخل و نمود و مردمان را و عطف و دیگر
 نمایند و از جمله اشعار ابو القاسم این ابیات است
 که در هیچ عربی نماند انشاء نمود
 انما احف من الزمان و غیر
 لو یستطیع الناس من حلاله
 ان السلا یا تشکیات لانهما
 لما خلقت من الایمیر حبالا
 الخلد و ارحم الخلد و انما
 خلعت لیل و سبیل

فاخر و درین بنا و درین حال
 و از اصدادین حاصلین
 یعنی بدستیکه من از کجای که بر میان لای می بر او تحمیل
 از زمان و از هر گونه استیش در این سیاحت که در آن
 قدر و استطاعت بود بسبب تعظیم و تحمل می شد
 خویش را بر ای و فعل پای من از آن فرستاده بود و بسببیک
 شتران از عقب و زحمت راه بزرگ تو شکست آورده و
 زیر آنها با شاهی دور و دور را قطع کرده خود را به تنهایی
 چون مارا منتقل تو وارد سازد و راه شود بر خالی که
 بسیار عیان شد و چون از غایت باز می نمود و من در جهت
 کند بر خالی که از بسیاری چو از و انعام که بر ما می نمود
 داشته که از بار عیان شدند چون ابوالحسن و ابوالحسن
 انشاء کرد و چون علاقه و از هر وجه بر او عطا نمود
 و از جامه های نفیس چند آن او را بخشید و از کتبی
 آنها او را قدرت بر عایشین بود و شعری معاصرین بودی
 حسد بود و چون علاقه را و مجلس خود جمع کرده اند
 ایشان را گفت چه بسیار بعضی از شما بر بعضی حسد می
 چون یکی از شما حسد را میاید تا مقصد و در مع
 انشاء کند چنانچه بیت از آن مقصد را در کفرال می خود
 گوید و قتی اسلوب شعرش با هیچ باقتضای سار و کج
 رونق شعرش تمام شده و برای مدحش که فی اقیانوس
 ولی ابوالحسن میسر بزرگ و ادبای آن ملک در منزل انشاء

نمود

نمود و نگاه در معراج ما این بیات انشاء کرد
 انعامت من آن صانع خیر الخ الاینها پس شهادت شد و
 که در باره او حسد برده و این ملک آن گوید چون ابوالحسن
 خود را این بیات در معراج ما میاید انک انعام و
 عفو و مشیت ابوالحسن حسد بنا خرافه و پس ابوالحسن
 در باب ما خرافه این بیات بودی که در
 انعامت علینا جوده العفو
 سخن بسیار از اشعار می خواند
 سخن بسیار از اشعار می خواند
 یعنی می نمود بواسطه خود و احسانی که ما نمودی ما سدا
 بر ما حسد برده و از حشر زنده از ایزدی خود را و از انعام
 طلب می نمود که بسبب این و ایشان از خود و مع کثرت انعام
 نسبت به ما خرافه و زود است برای انکه ما انعام
 ما از هر کس و چندان انشاء شعر بر تو مقبول خواهیم
 تا انکه جائزه و انعام بر ما میاید و از برای صاحب
 کتاب چون اخبار انشاء گوید حدیث کرد و از حاکم ابو علی
 حسین بن احمد بیعتی گفت جز او را در این معنی حوصله
 گفت روایت کرد و ما محمد بن محمد بن ابی حباب و گفت
 حدیث کرد و ما محمد گفت حباب ابوالحسن علی بن محمد
 شعر انک انشاء کرد و روزی از آن حضرت استماع
 کرد و گر این بیات انشاء نمود
 طنا نامی بدست الاجل
 و انما یا عاقبات الا

کلمه در این کتاب
 من کرده و در این
 کتاب در این
 کتاب

لا یغنی عنک ابائک منی
 و الذی یصدق و یصدق
 انما یغنی عنک ابائک منی
 حلیه یهار اکب ثم ارجل
 یعنی هر یک از ما چنین نزد منند میباشیم که اجل بود
 نبوض از خود و حق تا غیر و حال نگذاروی تا سازا منیم
 میگردد و در میان شخص ما موش عاقل بشود و طرفا
 و سخنان باطل که قضا آنها از تو است قرار فریبند
 اقتضا و میبازد و بر پیش گیر و اراضی بخشاید از خود
 و اگر از دست بگریزد و بگریزد ساید بر جفت شود
 که سو او در آفتاب نازل شود و نگاه از آفتاب از حال
 نماید و ای گوید چون حضرت رضا این بیات اشعار
 کرد و عرض کرد من لمن هذه احزاب الله الا منی
 یعنی خداوند امیر از جمله گردانده گویند و این بیات
 گیت فرمود لعنکم لکم یعنی از شما عرواقی شامت
 عرض کرد و این بیات را ابو القاسم برای من
 انشاء کرد و گفت این بیات را من خود گفته ام حضرت
 من بعد هات اسیر و دمع غلت هفتا یعنی
 فاش را ذکر کن و اگر از این گیت و اگر بر دست او
 اشعار کند در سینه خدا تعالی میفرماید و لا یسار
 بالانساب یعنی بقیه های بر کدگر را نخواست گیت
 او را ذکر مناسبت و اینکه این ذکر است و اشتباه شد
 از اینکه او را این گیت یاد نمایند انقی و در محاضرات

راغب ذکر نمود و است که نقش نما تم ابو القاسم
 اینکلمات میسکون الذی یصدق غضب العبد و یصدق
 یعنی آنچه را که خداوند معتمد نموده است و اقیق
 خواهد شد خواه بنده از آن خشنود کرده و یا اگر خشم
 شود و میخندد اشعار لطیفه ابو القاسم این است
 و انما یغنی عنک ابائک منی
 و انما یغنی عنک ابائک منی
 یعنی خدایان بسوی تو باطل و فریبست تو گردیده ام که از طرف
 شش تنگی ام بر آنکس که نزدیک من نشیند را بر عشق و شوق
 در جان من احساس نماید و میخندد اشعار ابو القاسم
 که در مشبه جاری می دهدی گفت است این بیات است
 عینی علی عتبه منهل
 با من رایی علی قتلایک
 بسطت کف خرم ساسا
 ان لم تخیلوه فتولوا له
 او کنت العام علی عسره
 بد معها اللبس التنازل
 من مشده الوجد علی القنا
 ما نأتر دون علی التنازل
 قولهم یلا عبد التنازل
 منتر شنه الی القابل
 یعنی چشم من در مغارت عقید چون باران زیر شش کند
 و اشکات خون جاری سازد و اگر در دم آید پیش من
 کسی گشته را دیده است که از شدت و جگر بشنود خود
 گریه نماید و ستم را بجانب شما دراز کردم بر مالی که سوزان
 گشتند و ام آیات شما بر من چوین خطا خواهد بود

اگر او را عطاشی مندید و عرض عطا بکنید بگو با او بگو
منمید و یا آنکه استال را در تنگی و غارت میباشید پس
او را با تمام سال بده و عدم و سال بده
در روز بد کرد قاضی احمد بن خلکان گوید چنین حکایت
کرد و آن روزی ابو القاسم ابو نو اسر شاعر را عطا
کرد و او را بگفت در هر روز خند بیت از شعر انشاد می کنی
ابو نو اسر گفت یک بیت یاد و بیت
ابو القاسم بگفت ولی من در روزی یکصد و دو بیت
انشاد میکنم ابو نو اسر گفت جیش این است تو ایکنه
شعر انشاد میکنی

یا عتب مانی ولت	یا لیتنی لوارلت
هرگاه من خواسته باشم که روزی بگذارد و یا دو هزار از ایکونه اشعار انشاد کنم باین قادر میباشم ولی من بگویم شعر انشاد میکنم	
من گفت فلان صریحی زنی بگو	ایها محبان لوحی و ذناب
هرگاه و خواسته باشی که چنین شعر انشاد کنی در تمام عمرت برای تو منیر خواهد شد و این بیت ابو نو اسر از جمله بیامشت که در توصیف شراب انشاد نموده است پیش از بیت مذکور گوید	
دع عنک لویجان اللوح	ودا و فی بالستی کانت
صفحه لا تنزل الی انزل	لوحی صاحب مستی

انکاد گوید
من گفت فلان صریحی زنی بگو
ایها محبان لوحی و ذناب
چنین و آنکه از من علامت را زیر علامت موجب محبت
و در احوال ناخوشی که او جو و سبب مرض من گردیده
ان دو دوا دانی است زده فام که سیچا و حزن اندو
در ساحت او نزول نموده هرگاه سبک او را من نماید
حالت رفاهیتی افتاد و می خواهد نمود آند و از دست
صاحب فرجی باشد که خود را در می مردان ببرد
آورده از این روی هر یک از لوطی و زنگار او را دوست
داشته باشند ابو القاسم اصبهانی در کتاب قاضی
در اخبار ابو القاسم گوید اقتباس نمودم از کتاب
برون بن علی که گفته است حدیث کرده ام از علی بن
محمد می گفت روایت کرده ام از ابی الاثیر که گفت
نیز ابو القاسم آدم آورده اند من مروی میباشم
که در روز انشاد شعر میایم و مرا در روز انشاد
سبب است این طریق طریقی است که آنرا سخن
شعر و دایم و بدستیک من امیدوار چنانم که در این
طریق کتابی نیست و شعر تو را در روز استماع
نموده ام دوست دارم که آنرا بدیانت تو
زیاده از آنچه استماع نموده ام حفظ کنم دوست
دارم از آن اشعار بگوئی که در روز بگفته بر من

انشاء و نمانی ابو القاسم که گفت آنچه من در نزد پادشاه
 کرده ام بگو و مطبوع نیست کفر این سخن از چه را و کوی
 گفت زیرا ایستی که شرف خدا شاعر شعری بخول و
 مستعد من بوده باشد و یا اگر با شاعر بشماره این
 برهه شباهتی داشته باشد پس هرگاه شاعر باشد
 اینجا هست بنیاد برای گوینده آن اولی صواب
 است که الفاظ اشعارش اشعار من بوده باشد
 که معانی آنها بر عامه مردمان پوشیده نباشد مانند
 اشعار من که بر این سخن است خصوصاً اشعار من
 که در نزد پادشاه میشود که رعایت این طریق در آنها
 اولی و الزم است زیرا در هر یک پادشاهان
 و پادشاهان اشعار که غالب اشعار عربیه اند
 بگذرد و در هر یکی است شفته ترین مردمان بفرقی
 زنگه و اصحاب حدیث و فقها و اصحاب رایحه
 از مردمان سیما شدند و شکفت ترین چیزها نزد
 ایشان انشوریت که معنی آن واضح و آشکار
 بود و با فهم ایشان نزدیک بوده باشد این
 ابی الا بیض گوید کفر برستی سخن گفتی آنکه ابی القاسم
 این ابیات بر زبان نهاد کرد

لذو اللب و انو اللغز	فکلام یصیر لیب
الا یا موقد لمار منبدا	التلیت و ما تحیف و ما تخا

کانه قد صحت علی شیخ	کاجم المثلث علی شیل
---------------------	---------------------

یعنی اولاد تو کسید مانند برای مردان و بنا کسید برای
 عزاب شدن چه قامت شمارا عاقبت مرگ و بکشت
 خواهد بود آنکه با شش ایرک من برای خلاص شدن
 از تو چاره نیافتم آمدی بر منی که مسلم نمیکنی و سخن
 یاری نمیگانی گوید بر من هجوم آوردی چیست بچ
 پیروی بر زمان جوانی من هجوم آورد این بی الا بیض
 گوید پس نیزه ابو القاسم را بفرماند که ما بین من و
 ابو القاسم همیشه گذشته بود بروی کشش و آدم ابو القاسم
 گفت سوگند بخدا می گمانم که درم که در اشعارش شری
 مانند این ابیات که بر تو انشا نموده داشته باشد
 پس نیزه ابو القاسم به معادوت کردم سخن ابو القاسم را
 با و کشوف داشت بر من ابو القاسم به قصیده از زبان
 خود که این ابیات از القصید است بر من انشا کرد

لذو القاسم شریب الانا مینا	حالا بر ادم ان شکست مطول
یا راجع الشاه لا تشکر عاکا	فانت عن کلامه استعجب مطول
انک منزله زلت امرک	علی قیس جان عن شکر مطول
ولیس من موضع یا شکر	الا وللموت سیف فی سول
لم فیصل الموت عنا لعلنا	وکلنا عنه بالذات منول
ومن حیت نهو مطوع	والنحو ما شش منول
کل منابذ الا لاکمال فامیر	وکلذی کل لا مبداء کول

حاصل مصلحتی بابت که در طول معاشرت و میان و با
موجب خیر و فلاح است و هرگاه بگوشتش کسی
معلوم شود که بر آدم را حسد و عینیت است ای کسی که
بشاید راحی گوشتند آن عیاشی در حسد نیند آن عینیت
سنانی زیر از آنچه بچسبیدن آن تشغولی از تو نیست
کرد و همانمین بجا آورد و بجا نبرد کردن منزلی شغولی که کرد
عینیت از آنکه دل کوچ خورم کرد و در دنیا سکانی نیست که
در آن عینیت بود و باشد که در ملک باشد که شمشیر و در آن
سکان قانع است از آنکه که در ملک برای و اگر عینیت و در آن
جمع خیر خود را مشغول ساخت و با طاعت و از ملک و عینیت خود را
بجای آورد و عینیت مشغول ساخت ای کسی که از دنیا می رود
مراودت مردمان با او بریده و سود و دوستی خود را از او
مقطوع نماید و آنکس که زنده است با او مراد است که کند
و دوستی خود با او وصل نماید آنچه خواهی در این دنیا بکنی
چه قامت خیزد و در این دنیا فاسد خواهد کرد و در هر
صاحب خرد و عینیت خود را بکول شود و زمین و عینیت
برش را با او نماید این ای که عینیت گوید بعد از این عینیت
چند عینیت و دیگر عینیت برش باشد و کرد که آنکه از عینیت
بنود پس نزد او بخواهد مراجعت کرد و ما جراحی خود
با او القاسم به با و اخبار نمود و ما بخواهیم از شمشیر
سخنان من رنگش متغیر کرد و مرا گفت چرا سخن را با او بگوید

با خدای سوگند این عینیت و راسخو انشا و نمود و در نزد
مانند این عینیت و انشا و نمود است و هم ابو القاسم
گوید خبر داد و راحی بن علی گفت حدیث کرد و ما جراحی
قاسم بن هروی گفت روایت کرد و ما جراحی بن عبد الله
ابن سعد گفت خبر داد و ما جراحی بن سعد بن کعب گفت با او بود
نزد ملک و در حق بود و ما جراحی از مردمان شمشیر نزد او
بود پس شهادت میکرد و بر ملک نزد او و کتابی بنی
با شمشیر که در نزد او بود میکرد و ما جراحی سکینه و او بنی
کعبه داد و ما جراحی خود را در نزد او برای شمشیر از مردمان
که از نزد او میگرفتند اصلاً تواضع نمیکرد و از جای
خود حرکت نمیکرد و در آن اثنا ما که او را دیدم با جراحی خود
جمع کرد و از جای خود جستن نمود و برخاست بجا نرفت
مردمیری که بر جراحی سوار بود و بجانب ما میآمد و از شمشیر
او را استقبال کرد و دوست بر گردن او افکند اظهار
تواضع و شمشیر و عینیت بان مرد سپهر نمود و در شمشیر
رومی و استیاد و ما فی با یکدیگر سخن میگفتند آنکه از شمشیر
روانده شده و او بنو اسرئیل نزد ما مسافرت نمود و یکی
از حضار بنو اسرئیل گفت سوگند با خدای که معرفت
و مهارت تو ازین شیخ یعنی ابو القاسم بیشتر است
او بنو اسرئیل گفت والله سارا است فقط الا طلفت
انته سمع و افان ارض یعنی با خداست ای سوگند

سکیم که بیچوخت او را و در فلکیم که آنکه او را منت بجز
 بشا به آستان و خود را منت بوی منزل زمین می شد
 و هم ابو الفرج را جبارا بوالعت می کردید خبر او را
 علی بن محمّد گفت حدیث کرد مرا علی بن مهدی گفت
 روایت کرد مرا از حماد بن عثمان گفت خبر او را عبد الله
 ابن ابی یوسف انصاری گفت حدیث کرد مرا ابو القاسم
 گفت و خبری از مهدی علیه و فاته یافت خلیفه را از قاتل
 انداختن حرّین و اندوی شدید و یاد و حتی آنکه از خورون
 عظام و شراب استماع می نمود پس من ابیانی و تیریش
 خلیفه انشا و نمودم و قتی که برای خواندن آن ایامت
 نیز او را و نمور او را و دم که از وفات انداختن سیدی باری
 او حاصل شده است میخند و طعام میخورد و در بیست
 این نظرات بر زبان خود جاری می نماید لا مبدل
 من الصبر علی سلا مبد منه و لیس سلفونا عن خندقنا
 لیسون عنا من نفعنا و ما باقی السیل و
 الهنا و علی شیئ الا ابلیس یعنی بر سر
 که قدیمی از آن نیست جز صبر و تحمل عاره منت هرگاه
 ما کسان سینه را که از ما مقف و شوق منتهی می کنیم و بیکار
 که ما را مقف و فاسد نیز ما را فراموش کند روزگار و
 که در شایع نما بر سر هیچ چیز و در نشو و کمرانیک
 آنچه مندر رسد ما بود و خدا کردید ابو القاسم که در

اینگاه

اینگاه است از مهدی شنیدم گفت یا امیر المؤمنین آیا مرا
 و من که شرافت و کثرت انشا و نامی پیران بابت
 انشا و نمودم

ما الصلحیدین لا یصلحون	و کل عین جلیله فیها مال
یا من یصلح عن جلیله	که بعد موتک ایضا عانت
کان کلهم انت خالق	من لده العیش علی کل حال
لا تلعبین ملک الدنیا و انت	ما شئت من صر فیها انشا
ساحل الموت الا کلهم	او لا فی جلیله کمال

یعنی چیست شب روز را که در پیش ایشان بخت و مندر
 فیکر و دیا آنکه هر شاخ تازه که شب و روز بر آنها گردش
 میکند عاقبت مندر رسد گردد و فانی شود ای کسی که
 دوست خود را بعد از مردنش منتهی می نمود و می چوبی
 عسائی باشد که بعد از وفات تو تو را منتهی می نمود
 کرد هر چه از لذات دنیوی که بدان تمنی می کردی منتهی
 سر است که بزودی فانی و منتهی می شود و بنا تو را
 باز بچو نمود منتهی گردد و حال آنکه تو خود مثلها و چیزهای
 که موجب عبرت و انشا بود می نماند جلد بر آری انشا
 در نهایت از شدت مرگ نیست جز آنکه اعمال صالحه و افعال
 منتهی بعلی گردد و گرد هیچ جلد او سود نخواهد بخشید و انشا
 گوید منصور را چنین کرد و گفت بدان طریق که کنون حاضر
 من بود و فکر کردی و بسیار است علیل و منتهی می شود

پس ابراهیمی بر پستی از ایستادند که کوه و کوهزار در هر طرف
 میبود و در مستند و نیز ابو القاسم در اخبار ابو القاسم میگوید
 خبر داد مرا محمد بن عمران صیرفی گفت حدیث کرد مرا زنی
 گفت روایت کرد مرا احمد بن خالد گفت حدیث کرد مرا
 پدرم گفت چون موسی بن عقیق و فاطمات یافت رشید
 ابو القاسم را بخت ایستاد و در منزل برای انشاء
 نامی ابو القاسم میبخت هرگز بعد از موسی من شعر خواندم
 رشید فرمود ابو القاسم را حبس نمود پس ابراهیم
 موصی را امر کرد که بگوید قتی کند ابراهیم گفت من بعد
 موسی هرگز قتی نخواهم کرد و موسی بر ابراهیم و ابو القاسم
 بسیار احسان مینمود رشید را امر کرد که ابراهیم را حبس
 کردند چون رشید غرمت آن نمود که بجانب رطوبت
 امر کردند و سببی خرم نمود و یکصدین دیواری در
 آن حصار داد و نیز کردند و نیز ابو القاسم حبس و در غم
 و کرات ایستادیم محبوس بود و ایستادیم گفت باستی از
 انچه کان خارج نشوید تا ما سبک تو ای ابو القاسم
 شرا نشا و کنی و تو ای ابراهیم قتی نامی پس ابو القاسم
 و ابراهیم در محبس و زکاری گذرانیدند تا آنکه روزی
 در محبس شرب نشسته بشرب مشغول بود و چیزی نماند
 نیز نزد ابو حصور داشت پس یاری مینمود یک بیت
 اواز می نیکو قتی نمود صوت انچه سبب طرب نشا

رشید و خبر کرد و انصوت را ز یاد محسن شمر و پس رشید
 گفت چه قدر نیکو و سخیس بود اگر قتی دیگر صحبت این بیت
 میکردید تا آنکه زمان قتی بطول انچه مدت هر روز
 وقتش با بسیار شود و خبر رشید را بخت من خود انچه کوه
 عقیق است و ابراهیم رشید گفت از چه را و این سخن کوه
 گفت نیز ابو القاسم میفرستد که باین بیت ایستاد
 و کبریا حق نماید و چون ابو القاسم رشید را در شریذی نمود
 و در عتاشا و شعر او را قید است لاجرم از انچه او را
 امر کردیم گفت نخواهد بود و رشید گفت ابو القاسم میبخت
 و ما در تنیم و طرب میباشیم با ایحال را اجابت نخواهد کرد
 خبر گفت بلی اجابت خواهد کرد و در غیاب چیزی بوی
 مکتوب دار ما یکصدت سخن من بر تو معلوم گردد پس
 رشید صورت ماجری مجلس را با ابو القاسم مکتوب کرد
 و او را گفت باین بیت قتی دیگر الحاق نامی ابو القاسم
 و جواب این دو بیت مکتوب نمود

شغل المسکین من فلاحهم	فارق الروح من خلقهم
و اشد خلعت امر احبها	اسأل التبع من ملحقهم

یعنی محتاجا و سکاره روز کار جهان را مشغول ساخته است
 که کوئی روح از او غمناقت کرده و در علم را خالی گذارد
 با ایحال مرا با بری شکست مکلف ساختا نه از سر
 حران داد و نه تفریح و چیزی که موجب نشاط است

طلب نمود و اند چون این ابیات برشید رسید جعفر را گفت
 من خود تو را غلام نگردم که ابو القاسم به من ازار افتاد
 نخواهد نمود و جعفر گفت او را از حبس خارج نمایی تا آنکه آنچه
 درخواهد تو است معمول اردو رسید گفت مادام که شش را شاد
 کند او را از حبس بیرون نخواهم آورد زیرا بر همین شش
 باز و نموده ام چه مژده ای چند از این واقعه گذشت ابو القاسم
 ابراهیم را گفت تا چند با خفا طریق علاج مسلول کرد
 و در بیم اکنون بیا که من شش را شاد میکنم و تو بان تلقی
 نمایی پس ابو القاسم به این ابیات انشا و کرد

بابه من کافیه علی لسه	مره حب خلیل خنوت
بابی عباس فیک ملک	شعبه الاحسان من لفرین
امنا هرون خیر کله	سات کل الشهد یوم یلقن

پدر و مادرم بخدای الهی داد که یکرشته محبت اندکی را از قلب
 من بای کرد پس سورت و حدیث آن از یاد داشت
 دوستی او تمامت قلب مرا احاطت نمود و ای فرزندان
 عباس شمار پای و شایسته است که زبانه های احسان را
 خشک است بهمان کارون تمامت او خیر است و
 کسی که از ابتدای خلقش شرمش بود و فایده داشت و بخت
 چون این ابیات انشا و کرد و از کسب موهبتی باین ابیات
 تلقی نمود و رسید بر دروازه حصار کرد و در محضر خلیفه
 ابو القاسم به این ابیات را انشا و نمود ابراهیم با آنها تلقی

کرد پس رسید به یک از ابو القاسم و ابراهیم
 یکصد هزار درهم و یکصد جلد صندوق داشت
 ابو الفرج که بدید حدیث کرد و را حصولی از حسن بن یحیی و او
 از جده اند بن عباس بن فضل بن ریح گفت و فی
 بر یکی از جوانی خوشم نمود پس سوگند یاد کرد که چند
 قبل او داخل شود و آنگاه مادام پیشان کردید این
 و و بیت انشا و کرد

صند عتی اخرا فی مفتحین	و اطال الصمد لما ان مطن
کان ملوک فاضحی بالکی	ان هذا من اهل الجبر

یعنی چون مرا مفتون و فتنه نمود و از من عراض نمود
 و زمان بجز این و اعراض را از کرد و می بنده و ملک
 من بود اکنون مالک و صاحب خست بار من گردید
 بهمان این امر از چیزهای شکست این زمانه است رسید
 چون این دو بیت انشا و کرد و جعفر بن یحیی بر یکی رکعت
 بر ای من کسی را طلب نمایی که بر این دو بیت حدیث
 و کمر اضافت آورد و یحیی گفت جز ابو القاسم کسی شایسته
 این کار نیست پس رسید کس نزد ابو القاسم رسید
 او را پیغام داد که بر این دو بیت مذکور چند بیت نیست
 کاید ابو القاسم به در جواب این بیت که شربت
 رفت مکتوب کرد و شغل المسکین من تلك الحرام
 رسید بر مانی او و شادان داد و صلح و عطیه و افرید و صدقه

داشت ابو القاسم شاد و سرور کرد گفت اکنون
کفن شربین کو را کردید آنکه این و وقت انشا و
کرد

عزیز العباد تقی ذلین	فی هوا و لهو و حیر
و لهذا صوت ملک الله	و لهذا شاع مافی رحمن

یعنی اگر جمیع دوستی مرا در راه محبت او کرد خداوند
روسی نیکوست و دلیل ساختن باین سبب بنده و
مملوک او شدم و بدین جهت محبتی که از او در خاطر من
پوشیده بود و خاطر او آشکار گردید و رسید چون
این ابیات شنید ابو القاسم را گفت

احسنت والله واصببت مافی تقنی یعنی با خداوند
سوگند اشعاری نیکو گفتی و بر طبق خاطر من این ابیات
انشاء نمودی اگر و صید او را و چون آن روی
مبدول داشتند و هم ابو الفرج گوید حدیث کرد
مرا عم من گفت خبر داد که از روی بن محمد بن عبد الله
زیات گفت روایت کرد مرا از بن محمد بن عمار گفت

حدیث کرد مرا عم من بن زبیر بن عقیب گفت
حدیث کرد مرا عم من بن زبیر بن عقیب گفت
حدیث کرد مرا عم من بن زبیر بن عقیب گفت
حدیث کرد مرا عم من بن زبیر بن عقیب گفت
حدیث کرد مرا عم من بن زبیر بن عقیب گفت

کند چنانکه پیش از این انشاء و مسکرو پس او را در

که

که عرض آن شیخ شربین شربین بود و من نمودم ابو القاسم
صحیح بر کشید که من ناک شدم مرا بیرون آرید آنچه
از شعر بخوانید انشاء و میکنم پس خواست را می خاند کرد
او را گفت شربین گفت که از این گفتی تازه گفتم پس او را از
حبس بیرون آورد و دوات و کاغذ داد و آدم پس
ابیات گفت که مطلع اینها این و بیت است

من بعد اخله حولا	عالم شاع المید سواه
دیشک ما بالیه و فینا	و میوه مثل ما نیشاه

یعنی ای که اسم کس بفرماید بنده خواهد رسید که بهتر از
او را بخوار و ذلیل ساخته و او را شفاعت کند و جز او
دشمن در روی که در خاطر من مکنون است بهتر خود
شکایت نماید و از او ترسان و حیران است
و چنانچه از او ترسان است و او امید واریع باشد راه
خبر گوید پس من این ابیات را بخادم و آدم سر و نهادم
و بنابر بر شید و سازید رسید و برایم موصی را امر کرد
که باین ابیات تقنی نمود آنکه با حضار ابو القاسم
مندان داد چون ابو القاسم حاضر گردید او را
گفت ابیاتی را که در مطلع آن گفته یا عتب سید تقنی
رای ما انشاء کن ابو القاسم میسر این ابیات
انشاء کرد

یا عتب سید تقنی مالک دین	حق حق قلبی لایله و دین
--------------------------	------------------------

و انا الذل للكل و املتق	و انا الشق للباكل للمسلمين
و انا العداة لكل بالعد	و لكل حب صاحب و خلع
لا باس ان لدا عندك	للمسلمين يلقى المحزون
يا حبيب بن افراسياد	و علي بن من هو الحسن

یعنی ای حسنه ای بزرگ من یا تو بدنی مستبد نیستی
تا چند قلب من نزد تو گرفتار باشد من خود را شکر
را می ستیزم که هر چه مرا تکلیف کنی تحمل کنم و ترا مطیع
منقا و میباشم و من بهجت بر گشته پریشان روزگار
من صبحگاه هرگز نگذردا بگریه یاری و ادا و میگویم
و حسرت شفته را یار و مصاحبم باکی نیست که شخص
مخزون محزون و بی املات کند و با او یار گردد و بزا
این خود عاشق شیفست را شلیت و دو موجب راحت
نقش او شود ای حسنه ای کسی که ترا بر من امروز و غایت
از نزد تو بکجا فرار نایم و حال آنکه از بهجت تو سندی
محکم پیش روی مرا گرفت است که از فرار کردن مرا
عایل و مانع گردیده رسید چون این بیات استماع
گردید بجا و هزار حسم با ابو القاسم میزد و دل داشت
ابو الفرج گوید ابو القاسم را اینکامی که محسوس بود
در مدح رسید اشعار بسیار است من جمله آنجا
قول اوست که گوید

یا حسنه الامر و عذله	و جبریحی لاعتدله
----------------------	------------------

لا اله الا الله

لا اله الا الله سوأ ابدا	ما دات و شلل عین احدا
اعن الخاف و ارح صوتی	و انا عول مدعول سیدا
و ابلد من دعا عیال	كلما قلت تدانی بعدا
کم امفی بعد بعد عند	نیفد العولم الا عندا

یعنی ای کسی که امر تو استوار است هرگز راه رشاد و انوار
تعالی مرا بطریق که موجب خلاصی من است ولایت
تعالی خود و ند عالم تو بدنی منساید و مانند تو را هیچ
چیزی دیدار نگذرد یاری منی شخصی را که ترسانست
در حرم کن بر استخاش او بر حالی که و تش را بجانب
تو بلند کرده و تو را میخواهد به طلبت مستجاب گردیده ام
چیز نامی را از زومت شدیم خوش زمان با خود
گویم اینها نزدیک شدند از من و در شوند چو در فرود
و روز دیگر خود از زومت میبازم روزگار غم را با هر
رسید و خود را ملاقات نمودم ابو الفرج گوید
از کتاب ثارون بن علی بن قاسم کردم نوشته بود
حدیث کرد مرا علی بن مهدی گفت خدا و مرا حسین
ابن ابی السری گفت و قتی قاسم بن رشید با منوی
مطهر از جانی میگذشت و قاسم از قاسم مرده ان
خبر و مناعتش زیاده بود و ابو القاسم میباز کردی
بر کما را نوشته بود و چون چشم ابو القاسم قیام
و قیام برای تعظیم و احوال قاسم از جا برخاست

انقدر را بشناختند تا اینکه قاسم رسید از نزد او گذشت و چنانچه
التعالی حاجت ابو القاسمیه نمود ابو القاسمیه این
جیت افتاد و کرد

بقلید ابن ادم من جملهم کان روح الموت لا یفطن
یعنی رسید او را از جهالت و نادانی که بر نماید که با یکدیگر
مرگ گرفتار نخواهد گردید یکی از ان اشخاص که در کتاب
قاسم بود و کلام ابو القاسمیه را شنید قاسم را بان
خبر داد قاسم در حال کسب بطیب ابو القاسمیه فرستاد
او را حاضر نمود و نام کرد و قصد تا زیاده را و زود او را
گفت ای فرزندان زمانا کار خود چنین بیکان در شعر خود
ببین تفرعن عما فی الیس او را در سرای خود حبس نمود
ابو القاسمیه این ابیات در محفل کشاد کرده و بنزد
نرسیده و تفرعن فرستاد

صلى الله عليه وآله	صلى الله عليه وآله
وهم يتقون وان ناهو	وهم يتقون وان ناهو
فان عزالمع تقو به	فان عزالمع تقو به
من ليس سرحه و خيشه	من ليس سرحه و خيشه

یعنی تا چند خداوند کسب بر بجز با حقیت خداوند نام او را
نیکو کند و از این مرصع او را عافیت بخشد خداوند
تکرار از جهالت و نادانی کسب کند و حال آنکه اگر چه
کسب بر نماید ولی عافیت بیکمال مرگ گرفتار خواهد

گردید بر آنکس از جمعی طلب کند که بدان پادار
باشد او را سودی نخواهد بخشید زیرا از جمعی انسان
باین است که خوف و خشیت حقیقی را داشته باشد
از مردمان آنکس که بخداوند امیدوار نیست و او را
از خداوند ترس نیست برآید چنین کسی هر چند عیال
بخداوند نرزد و بخداوند امیدوار نیست ابو القاسمیه
چون این ابیات برای زبید و فرستاد و کلماتی نیز
با نوشتن تنگی محبس بدی حال خود و ازان شرح داد
زبید و بر سر حال ابو القاسمیه رقت آمد و رسید
از امر ابو القاسمیه اعلام نمود و در باره وی شنید
نمود و رسید کس فرستاد ابو القاسمیه را انصاف کرد
صله و اقامه و انعامی شایسته بروی میدول داشت
و از قاسم شنود و کرد تا اینکه با ابو القاسمیه بیکدیگر
نمود و از او اقامت داشت و قاسم ابو القاسمیه کوید
در کتاب برون بن علی امیرالمؤمنین نمود و نوشته بود
حدیث کرد و امالی بن محمدی گفت خبر داد و در حدیث
سئل از خالد بن ابی از بد گفت و قی رسیدگی از عماره
خود را بنا حیت موصول فرستاد و فرستاد و رسید چون
بموصول رسید از بقیه حراج آنجا مالی عظیم فرستاد و در
انجام ببرد و داشته بدرستی رسید و رسید و رسید و رسید
کرد و گاه است آن اموال را تسلیم بعضی از کثیران و نمایند

مردمان این امر را بسیار عظیم شمرده و مجالس محال
از این واقعه سخن میگفتند خالد بن ابی الازهر گوید پس بن
ابو القاسم را ملاقات کردم بر خالی که حالتی مانند
چون بر او عارض گردیده بود الفتر و ای بر تو تو را چه
رومی و او است گفت سبحان الله ایدفع هذا
المال الى امرأتی ولا یصلک کفی بشیء منی
یعنی ای شکفت چنین مالی عظیم را بسوی منی میراند
و اصله اسپیری از آن عاید من نشود ابو القاسم
پس از چند روز مجلس رسید و اهل شد در محضر رسیدند
ایستادند و گریه کردند

ما هاننا للذیاء و غیره	فایده الان تصنع و غیره
ما هاننا للذیاء احد	کجا هانت علیک

حاصل سخن اینکه بر رسیدند خداوند عالم و بنابر نظر تو
خوار و ذلیل ساخته و او را مینویسند و گویند و است
لاجرم از مال دنیا آنچه بدست تو آید آنرا جزو و میراث
و دنیا و نظیر بچشم انقدر خوار و ذلیل میت چنانکه
شود تو خوار و بنده است فضل بن سید رسید را
گفت یا امیرالمومنین ما دعت الخلفاء باعد
من هذا المذبح یعنی یا امیرالمومنین بچیک از خلفاء
مذبح نموده اند لشعری که صدق و راستی از این
اشعار بیشتر بوده باشد رسید گفت ای فضل بن سید

و جسم با ابو القاسم تسلیم نمایی خود ای زود تو بخت
بفضل بن سید و اهل شد این ابیات و مدح
فضل بن سید کرد

اذ لاکت متخذاً خلیلاً	فضل الفضل فاختاراً خلیلاً
یبعث الشکر القلیل العظیم	و یعطی من جواهر الخیر
ارانی حیث ما یستطرق	و حدت علی کاد و لیل

یعنی هرگاه بخوانی دوستی برای خود گیر می پس
فان فضل بن سید را دوست خود بگیر که بسیار بزرگوار
بزرگ شایسته و عطا نامی جبرئیل میزدول و از برین
چنین محاسن و اشکار ساخت که به جانب نظر
کنم بر مردی جواد و بی و لعل مشاهدت مینمایم فضل
او را بخت سوگند بخدا ای اگر از مساوات با امیرالمومنین
در عطا خائف بودم بر اینجه مقدار عطای امیرالمومنین
بر تو میزدول میداشتم ولی زود که بدفعت تو رسید
از آنچه عطا خواهم نمود پس آنچه را که رسید امر نموده
بود بر روی سب و دل داشت و عطا ده از نزد خود نیز
بخشید در رسم با و داد ابو القاسم سرچ گوید خبر داد
علی بن سلمان بخش گفت حدیث کرد ما را مبروت
خبر داد مرا عبد الصمد بن سنان گفت از امیر علی بن سید
این خبر شنیدم گفت من در زمان طفولیت در کوفه
رسیدم بودم وقتی مردی را دیدم مردمان طرف

اورا گرفت و او این ابیات انشا و می نمود

لعل للانسان الاما ذوق	استعین الله بالداق
علق الهم بقلبي كحل	واذا ما علق الهم صلق
باله من كان له من قلبه	مزه قد قليل مستزق
يا بنی الاسلام فيك طاك	جامع الاسلام عند فراق
لندی هرون فيكم ولد	فيكم صوب مطول و قد
لم يزل هرون خرا كحل	قتل الشرير يوم خلق

یعنی میت برای انسان مگر آنچه را که خداوند نصیب او نموده است از خداوند ادوامی طلبی نخواهد و و شوق من بدوست حزن و اندوه قلب من در او محبت و چون حزن بقلب علاقه گیرد در قلب جای خواهد گرفت و علاقه اش را بخواهد کرد و بدین من بود پس رفته رفته آن محبت از او یاد یافت و تا مست قلب مرا فرآ گرفت اگر چه مسلمانان در میان شما خلیفه و پادشاهی است که احکام اسلام از او در میان مسلمانان متفرق می شود برآیند بود و بخشش هرون شمارا فرآ گرفته است و بخشش وی چون باران بر شمار زرش می کند و هرون برای مسلمانان خیر بود و از آنوقت که برضه وجود قدم نهاد و شریک باره از میان آن

برداشت شد علی بن عیسی گفت یکی از بنی هاشم گفت ای مشا بهت نیکی مرومان که از شعر این و چه وقت در طغیان شکستی میماند گفت ای سرک من صبح اینم در شرطی است که از فضاست و نیکی مرومان مکدی که را برای رسیدن بان بقتل میرساند و جود را بهلاکت می افکند پس از چندی ظاهر گردید که اندر و پس که شعر انشا و می نمود ابوالقاسم است و آن کسی که من از او سوال کردم برای چه بنی بود ابوالقاسم ج کوی خرد او مرا عیسی بن سین گفت حدیث کرد مرا عمر بن شیبه گفت چون ابوالقاسم در عهد خلافت مهدی با هرون مراد و ت داشت بدین سبب موسی ثاوی برادرش بود چون ثاوی متولی امر خلافت گردید ابوالقاسم همیشه این ابیات در مدح و بی انشا و کرد

نصیر بن خوف والوفا اذا	حرك موسى القضيبي او فلو
ما ابلين الفصل مغيب ما	او و من دایره و احد
فكم شری عز عند ذلك من	مشرق و دل من مشر
يشر من سة القضيبي و لو	مید غیره لما اشر
موشل موسى و شل و لو	المهدی و حده ابو جعفر

یعنی خوف و امید واری حرکت درآید چون موسی ثاوی قضیبی که در دست اوست حرکت دهد و افکار

خود را بچلان و آرد و حسره که تو من فکر را بچلان
 و آرد و چه بسیار از قضایا را بفکر خود و محض و به از
 نتیجه فکر و می چسبید که روی را شاد است گویی
 که غم نیز در جبهه کرده و کرده و دیگر را می که خود را
 و زایل شود هرگاه و شش بقضیب سد و از آن وقت
 و به قضیب از بر خوردن و دست و می تراورد و چون
 دست و دیگری بدان قضیب سد اصلا می شود
 بود و یا گیت مانند موسی نادمی و گیت مثل درخت
 مدی و مانند جیش ابو جعفر منصور چون این دنیا
 بهادی رسید از ابوالقاسم راضی و نشسته و
 کرد پس ابوالقاسم و او و مجلس نادمی این
 اشعار و مدح و می آتش و نور

لهی علی الزمان القصصی	بین الخوارج و السیاح
اذ غنم غنایا محبنا	نعموم فی عجم السیاح
فی قتیة ملک و عسنا	الدهر امثال الصقور
ما منهم الا انجسوا	علی ابوی غیر الحسود
تبعوا و دون سدا مته	صهبا من حلب العسیر
عذرا و باها مشاع	الشمس فی حر الجحیر
لم تدن من نادولم	یعلق بها و خال القدر
و مفرط عیشی اما	القوم کالرمش الغریب
من حاجه لتفرج لهم	الدعین من العنسی

دهر مثل الکوکب الدی فی کف المذیر
 تلذع الکریم و لیس ید دی ما قبیل من ید
 و محضرت ذوتنا بعد الهدی من المخذل
 دیا دوا دهن یلبس انخوام فی انحصور
 غرا الوجه محبسا ت قاصرات الطرف حور
 متنعما مت فی النعم مضطرات بالعبی
 میدخلن فی حلل الحیا سن و العجاسد و الحسیر
 ما ان ید من الشمس الا القراط من خلل الستور
 و الی امین الله مهر بنا من الدهر العشر
 و الیه اتعنا المطا یا بالرواح و بالیکور
 صرا غنم و کافنا جفن اجفان النور
 عسر بلا مت بالظلام علی المهور و الوعود
 حق و صلن بنا الی و بالمدائن و القصود
 ما زال قبل فطام فی سن مکهل کبیر

عاجل معنی آیات گوید ای رنج بران و زکار کوتاه
 که ما من خورق و سدر جای و شیرین روزگار
 بود که در غمهای بهشتی مشغول کرده بودیم و در دنیا
 سر و غوطه میزدیم و میان جوانانی بودیم که
 مانند بازماندهان آتش از دست روزگار
 بیرون بروی بودند بنوازشان کسی مگر اندک
 دوا می نفسانی تجری داشت و خداوند رحمت بود

در دست جام شاهی را میگردانیدند که آن شراب
 پوشیده ایشان انگور بود و خوشتر از که روشنی
 آفتاب در آشنای کرمانی روز آنرا تربیت نموده
 حرارت آنش بوی ترسیده و رنگ و چربش دیگرها
 با آن نیا و بخت با ایشان صاحب پیرانی بود که در
 پیش روی نگه راه میرفت مانند بوی خور
 سال نماز نموده و با او نمایی بود بدین صفت سیر
 که در خانه مخزون است آشکار نماید در میان
 و آن بختی چون ستاره و رخساری بود که در دست
 کسی باشد که آنرا در و در و در و در و در و در
 کریم را بر حالی که مابین طاعت و محبت میفرماید
 و شرفی نگذارد و خوشتر از آن بار یک میان
 چندی بود که زیارت کردند ما از عقب پرده از
 پس ای که مردمان را رسیده بود در سر نهاده
 ایشان بزرگ بود و میانهای نهاد در بار یکی تجدی
 بود که گوید انگشتری در میان خود پوشیده اند
 از پس پرده رویهای ایشان آینه بود و مانند
 جویان بستی چشمهای خود را منور و جالبیند بود
 در نگارین بختی خوشتر از خود و نعمت و رفعت
 مستقیم و بدن خود بهیر بوده کرده بودند خرمای و دامن
 کشان میرفتند بر حالی که جامهای مسری و نفیس

در بر داشتند هر که آفتاب را شاد است کرده بودند
 که از عقب پرده مانند کوشوری که از پس پرده مرئی
 شود فرار از حوادث روزگار بوی انجلی است که این
 خاوند است برای او که صحبت وی صبح و شام
 شتر از بخت و عقب فلک و مسافت راه را قطع
 نمود پیرشانی که از عقب و صدمت راه رشتا
 آنها گذر کرده و در دست سیر کوئی چون باز طهران
 میانند و در کار یکبارگی شجای خلایق بیابانها و کوچهها
 قطع کرده تا اینکه خود را بخلیفه که مالک شهر و قصر است
 رسانیدند و خلیفه از آن پیش کرد و از آن شیر باز
 دارند و حسن را می نیگونی اندیشه مانند کاشیت
 که زمین بر می رسیده باشند چون نادی خلیفه این
 ابیات از ابو القاسم استماع نمود عطای نیگوه
 صد عظیم بروی مسند و است از آن پس ابیاتی
 در حضرت نادی میگفت و گفتی تمام یافت
 ابو القاسم که دید خبر او مرا هم من حسن بن محمدت
 حدیث کرد مرا که این از ابو حاتم گفت ابو القاسم
 در خلافت مامون بر ما وارد گردید و گوی از صاحب
 ما نزد او شدند و از او درخواست نمودند که از شما
 خویش برای آنها انشاء نماید پس ابو القاسم اول
 چیزی که برای ایشان انشاء کرد این ابیات بود

اله تدریس الدهر و کل شیء
 ایما جانسه الدنيا غیر لایقی
 او می آید و ثانیاً علی کمال
 مبارک من لا یحیل للملک
 و ای امره فی غایت البیاض
 له عباد ضحیه اللیلۃ تطلع
 یعنی آیا حوادث روزگار را نمی بینی و هر ساعت
 آن روزگار را درونی و عارضی است که از آن مرکب
 ظاهر و نمایان است ای کسی که در این برای
 فانی بنیای عمارت کنی بدان که تو برای دیگران
 بنیای نمانی و ای کسی که فکر جسم آوردن مال
 و ثروت و نیوی حرص میباشی بمانا اینال که هیچ
 اندوخته کنی نصیب تو نخواهد کرد و برای دیگران
 فراهم کنی می بینم مرد دنیا طلب را که چون فرستی
 بدست آورد از جای خویش برای تحصیل دنیا جستن
 کند و حال آنکه بطور حتم امروز عاقبت روزی خواهد بود
 ای که بچکان ملک گرفتار خواهد گردید متعالی بزرگوار
 آنکسی که چون حاجتها می رودمان از دنیا تمام شود و
 تمامت مردم دنیا فانی گردد جز او دیگر نیست که
 ملک و پادشاهی را مالک گردد و آیا کدام مرد است
 چون مقصدی که نخواهد اوست رسید از روی حرص
 مقصدی جز او نفسش مایل نباشد ابو حاتم که در اینجا

بنظر

میگذرد هرگاه و طبع ابو القاسم در سن حضرت
 مانند الفاظ او بود هر آنکه در شعر تمامت شرافت
 و برتری داشت ابو الفرج که در خبر او در حسن بن
 علی گفت حدیث کردم از ابن عمر و یکتا روایت
 کرد و در سلیمان بن جعفر جزیری گفت حدیث کرد
 در احمد بن محمد بن محمد بن وقت و مقام ابو القاسم
 و فضل بن یحیی در سببی چون کیسان و مساوی
 بود و حق فضل ابو القاسم را گفت یا امامت
 الحسن بن علی و اصدقهما ای ابو اسحق
 چه بسیار نیکو و راست است آن دو بیت که از تاریخ
 افکار تو است ابو القاسم گفت کدام است
 اندوخت فضل گفت قول تو که گفت
 ما الناس الا لله لیلال او
 ما الناس الا لله لیلال او
 سلطان مدام فی سلطه
 کان الثقات هنالک
 یعنی میبیند مردمان که اینک اطاعت میکنند کسی
 که مدو زمانه شرفست و یا آن کسی که او را سلطنت
 و دام سلطنت برای او باقی است و چون
 روزگار این دو شخص را به نیستی ببرد نماید مردمان
 از کبر و ایشان را بکنده شوند و برضرا ایشان
 روزگار بباری و ادا نمایند احمد بن عبدیه
 گفت حسن بن یحیی باین دو بیت برای آنکه

زیرا در سراسر ایام من مرتبت و مقامش نسبت
 به دیگران نیست بود و بیکران بر او تقدم داشتند
 و نامون خود چنین دستور العمل داده بود و از برافراشتن
 در عهد خلافت امین برای امین تحریر مینمود و از خواص
 اصحاب سابقین معدود بود و بیشتر ابو الفرج
 گوید حدیث کرده ام من حسن بن محمد گفت خبر ده
 مرا عبد الله بن ابی سعد گفت محمد بن ابی القاسم
 مرا گفت پدرم ابو القاسم عیسی که از رشید عباس
 نینمودند در حضور و نه در سفر مگر در راه حج و در
 رشید بن عباس در رسم پدرم میزد و میزد
 علاوه بر آن جوانی که در اشای سال از رشید با و
 می رسید چون رشید برقه وار شد پدرم جای نشینید
 در بر کرده اظهار ترید نمود و منادیت حضور رشید را
 ترک نمود و از سخن رشید در غزل استغفار کرد و رشید
 بجای پدرم فرمود و پدرم را در میان میس کرده
 پس پدرم در مجلس این آیات افتاد و کرده نزد رشید
 نشست

انا اليوم على وجهي لا افسوس	سبح على الامم منكم يا رب
منكم يا امين الله وحق من	وما كنت تولى للامم
اي القدر من الدنيا عجب	ووجهه من الدنيا عجب
فقد يا امين الله كنت مرة	الى ما في سائر الامم من

یعنی امروز که در آن بستم سپاس خداوند را که چند ماه
 صبح و شام از جانب شما ندیده و حسن بن
 وار و شود ای امین خداوند بسیار او را حق من و رحمت
 مرا و آنچه را که از جهت قرب من عطا مینمودی
 چیز نیست که ذکر میشود و فراموش نخواهد کردید یاد
 آنرا این شبها می را که آنها را بتو نزدیک مینمود و بر جانی
 که با داشت روی بجانب من نظرمی میکنند
 پس ای کسیت برساند من این چیزی را که در قدیم ایام
 با چشم بجانب من نظر مینمودی چون رشید این
 آیات را قرائت کرد گفت ابو القاسم چه را بگوید
 بگویی بر تو نیست چون پیام رشید ابو القاسم
 رسید این آیات برای رشید فرستاد

ارسلت طار عن عيني النور	فنام السامور ولم يواسو
احين الله ما من خير من	عليه من النور من لباس
فاسم من النور من كل	وانت في من كان اس
ان النور من كل غير	لرجس وانت عليه اس
احين الله ان الجلباب	وقد لا رسلت لي عليه اس

مجلس معنی اینکه گوید شب را بیدار ماندم و خواب
 از چشم من پرواز کرد و قصه سبایان شب بخواب
 رفتند و بیداری شب با من مواسات ننمودند
 ای امین خداوند امان تو بهترین اما آنهاست

ج

لباسی از خوف و خجسته حقیقی بر بدن پوشیده
از جانب آسمان رعایت حد هر چه بر وجهی
تجویر می رسد و تو نیز در میان مردمان بر طبعی
نیکو رفتار و سلوک میانی گویا تا مست مردمان
سوارانی میباشند که انظار روحی و کالبدیست و تو
نسبت بآن کالبد مستند بر سر پایش ای ایمن خود
زندان مکان حج و مقبلاست و تو مرا ایستام او
که بر تو باکی نیست ابو الفرج گوید حدیث کرد مرا
صولی گفت روایت کرد مرا احمد بن محمد بن اسحق
گفت خبر داد مرا عبد القوی بن محمد بن ابی القاسم
از پدرش گفت پدرم ابو القاسم همیشه در خلافت
رشدید و ای می شنید بر دوش افکند و راه را نشیر
و بر جان خود سوختند و او که در عین دل شکر
انشاء و نیکو رشید بجهنم می فرمان و او و مقرر نمود
با وی شدت رفتار نمایند ابو القاسم همیشه در
بجس این دو بیت انشا و نمود و نیز رشید
فرستاد

ما بن عم النجی صفا و طاهر	قد خلعتنا الکساء و اللؤلؤ
و رجعتنا الی الصفا و طاهر	کان حفظ الامام و المصلی

یعنی ای سپهر عم رسول خدا سخن تو را شنیدیم
اطاعت کردیم چون خلیفه از ترک نمودن من شتر را

الحج

در شمشیر و بود و لاسه م رو او و راه را از خود دور
ساختیم این شعر و کشف انصاف و دست کردم ابو الفرج
گوید مسواریه رشید در بیرون آوردن ابو القاسم
از مجلس مسامحه و تعلق می نمود اما اینکه ابو القاسم
این ابیات انشا و نمود و محض رشید فرستاد

وما زال السیفی هو الظلوم	اعا و الله ان الظلم لیس
و عند الله یجتمع المحضوس	الهدیان یوم الدین یمنی
واما قولیت اخیر من	لامرنا قصفت اللیل
من الفضلات فی الحج قوم	توت خدا و انت قریب عین
تلبه للذین یأتون	تسام و انتم عند المنا یا
سجود العالم و الوسم	سلا الایام عن ام تعفت
و کم قد دام غیر ما ترقی	تقوم الخلق دار المنا یا
علیه نواحق الدین	الایا ایها الملک المرحی
الی قوم و ما مثل بلوم	اقلی ذلکم اجر منها
اذا الناس یزیدون	و خلصت یخلص یوم

عادل معنی گوید همانا سوگند بخدا می گویم اعتدالی
و ستم از کسی نشد و ما یکی است و شخص دیگر
بغیر و ستمکار است ما قیامت بسوی خداوند می
که صاحب خستیا روز جزا است خواه سیر رفت
و در نزد خداوند محالی که با یکدیگر خصومت داشته اند
فرح هم آیند بسبب امری پس عظیم شبانه روز

عقب یکدیگر کردش کنند و متعنی شوند و برای امری
بزرگ ستارگان غروب نمایند و ذرات خفای
خوابی نمود با این وصف در روی غفلت خود
زنی شود و خاطر و سرور و بیاشی تو در خواب
غفلت بیاشی هر گاه در کس تو بیدار باشی ای آن
کسی که در خواب غفلت هستی از خواب بیدار شو و فریاد
از حال مبتلای که متعنی گردیده و تمام شده اند
پریشان نمای زود اگر آثار و رسوم عمارات ایشان
بزیان حال تو را جواب خواهند گفت و او را غلظت و
سستی فانی طلب یکی چه بسیار دیگران بودند
آنچه را که تو خواهی خواسته و بدان نرسیده اند
الاهی پادشاهی که تمام مردمان بسوی تو
امیدوار باشند و از هر مکان بجانب تو شد حال
نمایند از من بگذر اگر آن موجب ملاست من
مست و مانند من کسی مورد ملاست نخواهد کرد و بدو
از این زمان خلاص منی خدایم خداوند قادر و روز
نشور خلاص نماید پس گاهی که آتش و رخ برای مردم
کشایکار ظاهر و آشکار گردد و نارون چون این
ایست استماع کرد و بر ابو القاسم رفت نمود
و بر تانی او صبرمان داد ابو الفرج که در آن خواب
نارون بن علی بن یحیی برداشتم نوشته بود و حدیث

کردم احسن بن حمیل بن مهدی گفت خبر داد مرا حاج
ابن سلیمان گفت وقتی ما سون بسبب امری بر من شمر نمود
پس حج را بهانه کردم که خودم را از پیش چشم او دور نمایم
اجازت حج از خواستم از آن وادیس بصیر و دل
شدم و عبید الله بن اسحق بن فضل مشامی در بصره بیعت
داشت از موسی بن عبید الله بن موسی بن کریمه بود و رفت
و مصاحبت او را اختیار نمودم از بصره تا بکربلا
او بودم و وقتی بطواف مشغول بودیم در آنجا ابو القاسم
دیدم عبید الله را که تمام آباء و دست واری که ابو القاسم
ملاقات تانی گفت با خداوند سوگند که من دوستش
که او را دیدار نمایم و با او معاشرت و مصاحبت کنم او را
گفتم پس از طواف فارغ شود از مسجد بیرون ای
پس چنین نمود من بنابر و ابو القاسم باده او را
گفتم ای ابو اسحق آیا نزدی از مردم بصره را که شاعریت
او بیب و ظرفیت ملاقات کنی گفت از کجا برای من
ملاقات کرده آن با چنین کس که کوئی میر کرده و پس
دست او را گرفته منند و عبید الله را دیدم و عبید الله
نیشاخت ساعتی با یکدیگر مشغول سخن بودند پس ابو القاسم
او را گفت آیا خواهی و بیعت برای تو انشاء کنم که تو خود
از بیعت رانجین نمایی و نیکو دانی عبید الله گفت
با حال حج متلبس شده ایم با این حالت لغو و بی بهره

گفتن و جدال شایسته نیست ابو القاسم گفت بود
و جدال نخواهم گفت عید الله گفت پس آنرا انشاء نما
ابو القاسم بگفت

ان المؤمن خذوها ورواها
يا ساكن الدنيا لقد اظنتها
في الناس ما بينة فليدعها
وليتخون وان كرهت ناسها
يعني همانا در صبح و شام بخوار و مرک در میان مردم
اسپهاسی خود را جلان و پهای کمی که در این سراسری
خانی سکنی نموده حسرت آید از این سراسری دور خدای
افشا و اگر چه دور شدن از این توران خوشتر باشد
عبید الله چون این بیت را شماع کرد سرش را بر زمین گذاشت
پس از زمانه سرش بلند کرد و گفت

خذ لا بالالمنية حدة
لا تقترد فكا نقيبتا
واحتل النفسان دونك
الموت قد نشت عليك

یعنی برای مرگ زادی نیستی که برای نجات خود آید
کن اگر صلاح خود را غایت نموده متوجه مشو پس که این
می بستم عقاب مرگ را که پروبال خود را برای گرفتن
تو گشوده است رجاء بن سکه گوید مرد ما را زود مرگ است
اینچهار بیت را با ابو القاسم همیشه می گفتند و حال آنکه
خبر و بیت نخستین را از ابو القاسم همیشه می گفت
ابو القاسم که گوید حدیث کرده و اصولی گفت خبر داده
ما را محمد بن موسی گفت روایت کرده ما را محمد بن صالح حدیث

مر

گفت ابو القاسم در آخر و او گفت رشید از اشعاری
که ملاحان در کشتی باین تفتی می نمودند آنها را شکفتی می نمود
و از قضا و غلط خواندن ایشان متاوی می شد و تفتی
ملاحان را بگفت شعری را که با ما میباشند بگویند
اشعاری می گفت انشاء کنید که ملاحان در کشتی با آنها
تفتی نمایند رشید را گفتند ابو القاسم همیشه از شعر
کسی شایسته این امر نیست و او در مجلس خلیفه مجوس
ابو القاسم که گوید پس رشید نیز و من فرستاده
پنهانم و او که اشعاری انشاء و کن ملاحان با آنها نزد
من تفتی نمایند و بر مانی من میفرموده بود این امر
سبب غیظ و خشم من گردید با خود و گفت به خدا
شعر می خواهم گفت که موجب خزن و اندوه او کرد
و آن شاه و ملکه و رشود پس بیای انشاء کردم
و انشاء را بکسی اوم که ملاحان خط نمیداد که چون رشید
که بشنید سوار شد و آنحضرت را برای رشید بخواند و آن
ایات بدین شرح است

عافانا الطوفان الطوح	ایها القلوب الجوح
للداعي الخیر والشر	دفعو و سنزوح
هل المطلوب بذب	توقروا منه مضوح
كيف اصلا حقلو موب	انما هن مفرح
احسن الله مبنا	ان الخطايا لا تنفوح

فاذا المستور منا	بین ثوبیه تضح
کم دایما من عین	طوبت عند الشوح
صاح منده جیل	صالح الله الصدیق
موت بعض الناس الا	من علی قوم فتوح
سیحیل الزیوسا	سدا ما منیدو
بین عینی کل سی	علم الموت یلوح
کلنا فی غفلة	واللوف یبندو ویروح
لبتی الدینا من الد	ینا غنوق وصبوح
رحمن فی الوشی و	اصبح علیهم المسوح
کل فطاح من الله	لم یوم فطر ح
منح علی فضل با	سکین ان کنت تنوح
لتموتن وان عمریت	ما عمو فوح

یعنی دید و بینای تو ای قلب سگش تو را خیانت
نمود اسباب و دواعی غیر و شرکای روی سیاه
و گاه دور میکردند از آن شخص بی حکما از گناه خود باز
مزد و دلبسته می نمودند و به و بازگشت نمیدادند و بهمانی
که بار کتاب سماوی مبرور کرده است چگونه
توان آنجناب را اصلاح نمود خداوند بر ما احسان
نموده است که از گناهان ما بومیند و از آفتابانی
طاهر می شود و گردن بسیار از اعمال شنیع و افکار
بیجه که از ما مخفی و پوشیده است ظاهر و آشکار

در کتب

میگردید چه بسیار اشخاص حسرت زوار جنت را
دیدیم که مردمان او را فراموش کردند و ذکرش از
میان برداشته شدند و وی روزگار بر حلت
او از این سراسی فانی نماند و مردن بعضی از مردمان
بر روی زمین سبب فتح و موجب کشایش بر ایست
دیگر است و در اعاقبت مردگان بعدی بدون
چنان خدا حسد کرد و در پیشانی هر شخص نمره
آماره امارات مرکب طاعت است تمامست مادر
خواب غفلت و حال آنکه مرکب در میان ما صبح میکند
و شام می نماید و روزگار را از دنیا همان جزو
و آشامیدن در مایه و شامگاه است بهنگام
شام و عیش و زلفت باشد چون صبح کنند با کاف
انسان را مشاهده کنی که جاهای حسرت پوشیده
بر کیناز خداوندان رقیق و فقی را که در این دنیا
یعنی عاقبت او را روزیست که در حال مرکب گرفتار
نزد من این شخص پریشان روزگار بر حال خود نوحه
نماید که اگر خواهی نوحه نمایی همانا اگر مقصد از نوحه
برنج و این دنیا زندگی کنی عاقبت و انجام تو
مرگ خواهد بود چون طالعان این ابیات را برای
رشدانند و گردن رشیدان نماز گزین نمود
گردن بسیار کرد و رشیدان تمامست مردمان رشید

بیشتر بود و در وقت اجتماع موعظت حالت رقت بار
 دست میداد فضل بن ربیع چون زیاده و کمی کرد
 شادمانت کرد و بجانب ملاحان اشارت کرد که
 ساکت و خاموش شوید ابو القاسم که بیهوش
 مرا ابو الحسن احمد بن محمد اسدی گفت حدیث کرد
 ریاضی گفت و قتی از جانب سلطان و مرسولی
 نزد ما رون الرشید آمد از احوال ابو القاسم
 پرسش نمود و بعضی از اشعار او را در محضر رشید
 کرد و آن رسول نقانون عربیت معرفی نموده
 چون بیلا و خود را بخت کرد مقامات ابو القاسم
 برای سلطان مذکور داشت پس پادشاه روم
 مکتوبی برای رشید نوشت و رسول خود را فرستاد
 و از رشید درخواست کرده بود که ابو القاسم
 نزد او فرستد و از جهت وثوق و اطمینان به آن
 کس را که خواهد بعنوان رهبر مکان ابو القاسم
 قبول نماید رشید چون از مضمون نامه استحضار
 یافت ابو القاسم را طلبید و در باب رفتن ملاقات
 با او سخن گفت ابو القاسم به استقامت نمود از رفتن
 انکار کرد همه ابو الفرج روایت کند و قتی رشید را
 خبر دادند که سلطان روم مقرب داشته است
 که دو بیت از اشعار ابو القاسم را بر درهای

خود و بر در شهر نوشته اند و ادعایت این است
 ما اختلاف الليل والنهار ولا
 الا لقتل السلطان عينا
 یعنی شب و روز گزشت نمیکند و سارکان این
 و در غیر سند مکر برای اینکه پادشاهی را از سلطان
 که مان دولتش بیا یان رسید و پادشاه دیگر
 نقل پسند همه ابو الفرج گوید خبر او را محمد بن محمد
 صیرفی گفت حدیث کرد و اعترافی گفت روایت
 کرد و احمد بن معاویه قرشی گفت چون در ولایت
 ولایت عذر را برای سه پسرش من و مامون و یونس
 تسین نمود ابو القاسم همه در این معنی این ابیات
 رحلت عن الیوم الحیال تموت
 و راع علی الدلیل غفلا
 بالویر حیریا صیدم اهلها
 تجا فی عن الدنیا واقین انها
 و شد عرجا لاسلکة یقتیر
 هم و خیر اولادهم خیر والد
 بنوا المحظرة هرون حوایق
 تقتلبا لحاظ المهابت یظنهم
 خند و دهوش مرآتت فاهل

یعنی از منبری که روزگار بر آن گذشته بود و شرم
کوح و او از آنجا میسر شد و منبری جوار یکی
روانه شد که خداوند عز و جل و بسیار است
از آنکه حدیث آن کسی را که در آن تمام شد
برای خط و حرمت مردمان بیدار است و شرم را
از ایشان دفع میکند و صاحب دست را باقی
که جبریل امین در پیش روی صاحبان آن رایت
و نیز رایت نصر و نصر در اطراف و جوانب است
از دنیا اعلا من نموده و از روی حسرت و توبه
که دنیا را باقی نیست چنانکه در آن پائیده نخواهد ماند
و عسری و غایب است و بسبب او حکم گردید و بود
جوانمردی که حسرت یک و لیعهد او میباشند و
روی زمین پس از وی بدیشان مسلک خواهد گردید
ایشان نیکوترین فرزندانند و آنها را با روی
بهرین در نسبت که او را نیکوترین پدران خاک است
انکه و بعد از فرزندان با روی برگزیده میباشند که
در اطراف سرزمان استاده اند و ایشان
بهرین استاده کان و بهترین کسانی میباشند که
باشند چنانکه که چون چنانچه است و در دنیا
انخاصی که مانند شیرانند قرار گرفته است ایشان را

عجلت و تندی در
حدیث و بیان
ایشان

عاجز و کمالات چون آفتاب هر یک در دایره
مانند ماه تابانست جای گرفته برای پند و مانده
ستارگان سعد و شادمانی احمد بن معاویه
کوید چون رشید این بیات استماع نمود و صلوات
بر ابو القاسم میزد و داشت که مانند آن صلوات
چون وقت شام عصری عطا نموده بود ابو الفتح
کوید حدیث کرد و اصولی گفت خبر او مرا موی
احمد بن حرب گفت غیب ابو القاسم این بود که
توحید اعتقاد داشت عقیدتش چنین بود که مخلوق
عالم و وجودی که با یکدیگر متضاد بودند بیافسند
بدون اینکه از چیزی آنها را خلق نماید لا من شی
آنها را بیافسند آنگاه اینها را از آن دو چه
خلق نمود و معتقد بود که عالم حادث است محدث
جز خدای تعالی برائی آن نیست و کائنات آن بود که
خداوند تمام است استیلا بر آن و هر چه بر مقتضای
خواهد برگردانند و بوسیله قائل بود یعنی عقیدتش
آن بود که از غایت خداوند از باب کمال بر او
انکه از کائنات تو پندیده نموده و از کائنات ایشان
بگذرد و ابو القاسم به سبب شیعه نزد یمنی بود
و از منبره مجروح و بود و مجروح کونند تمام
افعال عباد از غیر و شرم شدند بخدا تعالی است

بند و را صلا و ران و خالقیت صولی گفته حدیث
کرد و میوت بن مزین گفت روایت کرد مرا
جا خط گفت در مسئله جبر نامه یا ابو القاسم بسیار
سحر رنده مناظره می نمود و قتی ابو القاسم
در پیش روی مامون نامه را گفت غرضت آن
کرده ام مسئله ای از تو پرسش نامه مامون ابو القاسم
گفت اشتغال با شتا و شتر ترا کمالیت ابو القاسم
گفت حسد کاه امیر المومنین صلاح داد و را حجاب
و در کاه نامه مسئله ای سوال کن و او را می کند که مرا جواب
گوید پس مامون نامه را گفت آنچه ابو القاسم بسیار
تو پرسش کنی اگر جواب بگوئی پس ابو القاسم بگفت
مرا عقیدت آنست که آنچه افعال از بندگان صادر
کرده از خیر و شر پس قائل آنها خدا تعالی است و تو
ای نامه این و عمر را کار نامه ای پس ابو القاسم بگفت
خود را حرکت و آورده نامه را گفت ای نامه بگو
پس بنم آیا که این دست مرا حرکت دهد نامه بگفت
هر که من امد زاننده یعنی این دست را کسی که
داد و کرد و در شش زانما راست ابو القاسم مامون را
گفت یا امیر المومنین سوگند با خدای که نامه مرا بپایان
داد و نامه بگفت ناقص الماص فطر است یعنی با آنکه
که من هیچ ماله خود را بکیده است قول خود را نقض نموده

و از عقیدت خود در کشت چه او را عقیدت آن بود که آنچه
و شتر از بند و صادر شود فاعل آن خدا تعالی است اکنون
بر خلاف عقیدت خود سخن گوید و دشنامی که از من
گفت با و صادر شد من نسبت به مامون ننمودم و او را
گفت آیا تو را گفته که شتر خود را مشغول شود و اگر از شتر اگر
توفیق نامه گوید پس از آن مجلس قتی ابو القاسم را ملاقات
کرد و گفت یا امام من آیا جواب صواب گفتن تو را از
دشنام دادن کفایت نموده گفت که مقررین کلام آن
کلامیت که صحبت را قطع کند و حاضر را آن سواد و ب
که از او صادر شد راست مکافات نماید و شخص را
از خشم تشنی دهد و از نادان انصاف نماید و هم ابو الفرج
گوید محمد بن یحیی گفت حدیث کرد مرا معون بن محمد کندی
گفت از عباس بن رستم شنیدم که گفت کان ابو القاسم
سند باقی مذ هبه بنی قدشیا فاذا سمع طاعنا علیه
ثم لا اعتاده انما و لخذ غیره یعنی ابو القاسم در مذ سب
مسترد و دو و دو ل بود پیروی اعتقاد می نمود چون
طعن و عیبی از کسی بر آنده سب می شنید آنده سب را
که از او مذ چنی دیگر خشیار می نمود ابو الفرج گوید
خبر داد مرا عیسی بن حسین را قی گفت روایت کرد مرا
عبد الله بن ابی سعد گفت احمد بن ابراهیم بن سمیل
مذ کور داشت که قتی شتر بن مضر ابو القاسم را گفت

را چنین خبر داده اند که تو چون زده و شک اختیار کردی
بعل حجامت مشغول شدی حجامت فدا و قیام شتال
نمودی آیا واقعه چنین است که من خبر داده اند ابو القاسم
گفت که می چنین بوده است شش کت مقصود
ازین کار چه بود ابو القاسم گفت غریب آن
نمودم که نفس خود را از مرتبه اش فرو آورم چنانکه
و نیایم از بلند نمودن آنکه ذمیمه کبر و مناعت از او
زایل گردد علاوه بر این عمل جبر و مشروبات اخروی بای
خود تحقیق نموده باشم از این جهت است که غلط
قیام و فقر را حجامت کت بشمارا و رخت و اگر از
این دولت نفس را که حجامت نمودن اختیار کرده
زیر برای توجیه نیست در اینکه نفس خود را از بک
و اثر اصلاح غائی بخیزی که موجب فساد و تباهی
و کبر است دوست دارم بر اجزای آگاهی که حجامت
کمی وقتی را که او حجامت در آنوقت محتاج است
میشناسی ابو القاسم گفت نیشناسم بفر گفت
کسی را که حجامت کنی آیا مقدار از خون که باید
مقتضی طبع اندازد دفع شود و میشناسی هرگاه از آن
مقدار نقصان پذیرد و یا از آن زیاد تر شود موجب
ضرر آن شخص گردد ابو القاسم گفت این را
نیز نمیدانم شبیه گفت فدا اراک لا اوردت

انتم

ان تعلم الحجامه علی قضاء الیه تمام است
یعنی پس تو را می بینم که اینک خواهی حجامت
کرد و آن قیام و وقت عمل حجامت را بیاموزی
مع الحجامه ابو القاسم هر روز کار با نشاء و شره
افادت علوم بهر سیر و تا اینکه روز دوشنبه
شهر جمادی الثانی سال دویست و یازده یا شش
در بغداد وفات یافت و قرب نه عینی او را خاک
سپردند قاضی احمد بن حکان گوید چون ابو القاسم
زمان وفات نزدیک شد گفت خوش دارم
که محارقی منی را بخوابند نزد من آید و باین
و وصیت نزد من بفرماید

اذا ما انقضت علی من المدهر

فان عزاء الباکیات قليل

سیر من عن مذکوری و لیس بود

و عیدت بعدی الخلیل خلیل

یعنی چون زمان زنده گانی من سپایان رسد
زمان که بکشند زمانه اندک بر من ناله و نوحه
خواهند کرد و آنجا از ذکر من اعراض نمند و وقتی
مرا فراموش نمایند و ده ست بجای من دوستی دیگر
انتخاب کنند محارقی را حاضر کرده بدخواه او
عمل نموند و بر حسب وصیتش این بیت را

برداروسی نوشتند

ان عیشا بکون اخر الموت لعیش مجمل التخص
یعنی زندگانی که عاقبت او مرگ است برآید
زندگانیست که محقریب منقص و ناکوار خواهد
گردید

ابن جاح

الحسن بن احمد بن محمد بن جعفر بن محمد بن جاح الکاتب
الشاعر الشیخ البغدادی البلی گفت وی ابو عبد الله
در سبک مشاییر شعرا مظلوم است و خداوند بخون
و خلاعت است و شعر و با سبید مرتضی که از بزرگان
علمای مامیه است معا صر بود قاضی احمد بن علی
در ترجمت احوالی می گوید کان فزید صاندیست
فتر فاندلم یسعی الی تلك الطایفه مع عذوبه الفان
و سلامت شعره من التکلف یعنی ابن جاح درین
خود ستیزه زمان خود بود و در طریق و اسلوبی کرد
شعر داشت احدی از شعرا بر او شکی نگرفت بود خود
بدان اسلوب مخصوص منفر بود و علاوه آنکه اشعار
وسی معذوبت الفاظ موصوف و از خلف سالم بود
هم این خفاکان گوید که ابن جاح امر و زرا و در سارا
مرج نموده یوان شعرش در ده جلد است و غالب
اشعارش در بزل است و در حدیث و اشعار می نوشت
چندی امر حسب بغداد را مباحث بود تا اینکه او را عزل کرده
ابو سعید اصغر می فقیه شافعی بجای می منصوب کرد
و او را در عزل از حساب ایامی مشهور است و
گفته اند ابن جاح در شعر درجه امر القیس است
از شعرا احدی در شعر است آنکه و شاعر دیده نشده

زیرا هر یک از این دو در شهر طریق مخصوصی را متفرع
 بوده اند و از عبارات ارباب تراجم از شیعیان سنی
 و سنی از اشارات ابن حجاج متناهی میشود که وی در عده
 شعری امامیه معدود و ملذوب شیعیان شیعیان
 بوده است و در سلسله انان بطور است که چاره او
 اشک را دوستی الی بیت اهل انوار و بعضی جدا است
 با دشمنان ایشان طایفه است و چون که صاحب روایت
 در عنوان شرح احوال می گوید و کان من شعراء اهل
 البيت المتجاهرين و صاحب الملل الامم و من کوب
 انزکان فاحسلا بشاعر ادیب اما مع الملذوب
 ولد دیوان که جدا عده مجلدات و نظیر شعره
 ان من اولاد الحجاج بن یوسف النخعي انتهى یعنی
 ابن حجاج شاعری بود خداوند دانش و ادب و برب
 امامیه متدین بود او را دیوان شعریست بزرگ و
 چند مجلد و از اشعار وی حسین طاهر گردیده که وی از
 اولاد حجاج بن یوسف نقی بوده است و گوید
 مقرر این مطلب کلام قاضی احمد بن ملک است که اهل
 ضبط تاریخ و قاضی ابن حجاج گوید و در حق عتق
 موسی بن جعفر و او جوان میدفن عند در حبله
 و ان میکت علی قبره و کلهم باسط ذرا عید بالوصید
 و کان من كبار شیعنا القائلین بموالاة اهل البيت

یعنی ابن حجاج در قرب مرقد مطهر امام موسی بن جعفر
 بنعلک سپرد و چندین وصیت نموده بود که در جانب
 پایی مبارک امام او را دفن نمایند و بر فراش این
 آیه مبارکه بنویسند و کلهم باسط ذرا عید بالوصید
 یعنی سگ ایشان و وزیر اع خود بر عتبات ایشان بین
 و فیسط نموده است و ابن حجاج از بزرگان شیعه
 امامیه معدود بود و در سلسله انان که در دوستی
 اهل بیت قدم نموده اند منظم میشد صاحب وصات گوید منجم
 حکایات غریبان حجاج که بر طاعت و زهد و علو ثروت
 و سبزه و اهل بیت ولایت کند حکایتی است که از اید
 جلیل فاضل بن النعمان علی بن عبد الحمید بنی حسین در
 کتاب خود که موسوم است بالدر النضید فی تغازی
 الامام الشهدی آنرا ذکر نموده در کتاب مذکور گوید در عصر
 ابن حجاج دو تن از صلی و سیکو کاران بودند آن
 بودند که بر شعرا ابن حجاج بسیاری از او قات عیب
 میکردند یکی از آنها محمد بن فارون سبزی می گفتند
 و دیگر علی بن زید و سودانی شبی از شهاب علی سواد
 در عالم واقعه دید که با وی در حینت قبر که حسین بن
 علی میباشد و فاطمه زهرا نیز در آنجا حاضر است
 بر دیوار است بسیار داخل شوند و بیت خود را اعتقاد
 داد و یک یک از آنها حضرت صادق دیدم و در

که ما بین خضر مجتهد حسین بن علی و خضر فرزندش
علی اکبر است در برابر فاطمه زهرا و سید زینب کبری
سخن می گفتند که من کلام ایشان فهمیده ام و محمد بن
قارون را دیدم که در پیش روی ایشان ایستاده است
سوالی گوید من خود نیز در کتب ایشان ایستاده
بودم و آن اشعار این حجاج را دیدم که در میان
روحه مقدسه را میسر و در صورتیکه پس محمد بن
قارون را که من را این حجاج را نظر می کنی که در میان روح
سیر که را می رود گفت من اصلا او را دوست نمی دارم
آئینکه بجای من می نظر نماید سوالی گوید پس فاطمه
کلام او را استماع کرد و شش تن بجانب محمد بن قارون
ستوجه شده و او را بگفت اما محبت ابا عبد الله
احبوه فان من لا یحب لیس من شیعتنا
یعنی یا ابن حجاج را دوست میداری او را دوست
نداری پس بدستیکه بر آنکس که او را دوست ندارد
از شیعیان ما اهل بیت نیست آنجا که از میان آنکه که
استند این کلام شنیدم میفرمودند من لا یحب ابا عبد الله
خلیس یوم من یعنی هر آنکس که ابن حجاج را دوست
نداشته باشد پس او در عداد مومنان شمرده نمی شود
و متجمل اخباری که بر جلالت شان ابن حجاج ولایت
کند حکایت واقعه است که در زمان حیات ابن حجاج

ما بین او و سید مرتضی علم الهدی اتفاق افتاد و دست
و تفصیل آنوقت بدین شرح است سید جلیل
علی بن عبد الحمید حسینی نیز روایت کند که چون سلطان
در علی از آل بویه باروی مشهد بخت اشرف را بنا
نموده و از تعمیر و ترمیم کو باغ کرد و داخل و خارج
کرد و در آستان مبارک را تقبل نمود با کمال و ب در آن
مکان مقدس بر زمین نشست ابن حجاج مذکور در
پیش روی سلطان نزدیک لب روحه مقدسه
ایستاده و عقیده که مطلع آن این بیت است اشعار
یا صاحب القبة البصاة الخلیف و چون از آن عقیده
با بیانی که در تفریل آفا و نموده بود رسید سید مرتضی
علم الهدی که در آنحضرت شریف حضور داشت رعایت
ادب را نمود است که آن ابیات در محضر امیر المؤمنین خوانده
شود و احبم ابن حجاج را از اشعار آن ابیات بر روی
طریق حق من بود و از خواندن آن ابیات ممنوع و شف
ابن حجاج اقباله لایب از خواندن لب و روایت
با ظاهر می آید و از آنحضرت منزل مراجعت نمود چون
تاریکی شب عالم را گرفت و در عالم و احوال امر و مناسبات
و مدار کرد که حضرت او را من طلب ساخته فرمود و لایب
خاطرک هفتد معشنا الرفع علم الهدی
بعثتک الیه و لا تخرج الیه فدا منادان

دارك و بعد از اعلیك یعنی ای بن حجاج خاطر منست
 گزید و زیرا که سید مرتضی علم الهدی را برای سید مرتضی
 خواستن از تو نیز تو سید مرتضی را میبایست که تواند
 منزلت بسوی او بیرون نروی تا چنین مقرر داشتیم
 که او خود بسرای تو آید و بر تو وارد شود و سید مرتضی
 همان شب رسوخداصلی الله علیه و آله را در عالم واقعیت کرد
 و سکا فی نشست و اندک نیز اطرافنا حضرت میباشند و
 سید مرتضی نشان شد و پیش روی ایشان ایستاد
 سلام کرد و رسوخداصلی الله علیه و آله را توجیه و اقبال نمود
 این امر سید بسیار عظیم و گران آمد عرض کرد من گزیده
 شما و یکی از غلامان شما میباشم چه گناه از من صادر
 شده است که مستحق آن گردید و نام از من احسان
 نیامید و بجانب من توجه نفرمایید و جواب گفتند
 عبا کبرت خاطر من است اعرنا الی عبد الله ابن حجاج
 منتقل منزل و گفتند و الی و منتقل الی ابن ابی
 و تفرغ عنا یکنایه یعنی ای سید و از تو خاطر
 شاعران ابو عبد الله بن حجاج را شکستی پس اکنون برای
 اعتذار بمنزل بن حجاج برو پس او را برداشتند و نزد
 پسر یوسف و پسر یوسف را از آن غایت و رحمتی که ما
 نسبت باین حجاج است اعلام نمایی سید مرتضی در
 ساعت از جابر خواست بر سرای ابن حجاج رفت

در کتب

وقی الباس بنو و ابن حجاج از بیرون خانه ناکره ای
 سید من الکس که تو را سید من فرستاده است
 در امر مذکور است که من بسوی تو بسوی نیام و در
 منته بوده که ما سید را با اعتذار نزد تو خواهیم فرستاد
 سید من بنو و آری مرسلای خود را مطیع و عیالیم
 پس داخل سرای بن حجاج شد و از او افتد از دست
 او را برداشتند و نزد سلطان برد هر یک مقدار برای
 سلطان چنانچه میدادند و میخواستند و سلطان
 ابن حجاج را بکرم و تقصیم نمود و جایزه نیکو بروی
 میداد و آن است و او را امر کرد که مقید به اشراف
 کند ابن حجاج مقید و را در محضر سلطان اشراف
 نمود و آن مقید و درین شرح است

یا صاحب القبة البیضاء علی	من فادق قلبی فی شئ لای یستغنی
و ویرا یا المحصل ایها الملک	تخفون بالاجر یا لایال ویرا
و ویرا یا المحصل ایها الملک	یذره بالبریه و فالدیر کفی
اذا وصلت فاحرم قبل فخله	ما یبنا و اسع سحبا حوله یخله
حق فاطمة سببا حوله یخله	فاسل البایقنا چه یغنی
و قل سلام من الله السلام علیک	اهل السلام و اهل العلم یخله
ایه ایتنا با حولا من یخله	مستغنا من حال الحق بالعلم
و اسع بانک یا مولای یخله	و تسق من حق شایع الهم
لا اله الا الله الحق من خلقت	بها یله فخر شیخ و لم یخله

وان اسماها انما هي انما تليق
 لان شأنه شأن غيره من
 وانما لا يتركها لغيره من
 هدي من ملكة الرحمن في
 كما دخلوا في الجاه والمسلمين
 كما في التبريد في الاستعداد
 وقصة الطائر والشجر في
 والخيول واكثر من الخلق
 بعثت اعداءه في شجرة
 لو كانت منهم في ذلك
 والموت طوبى له والادب
 خلافت من رقتة الغار
 لا قدس الله قوما قالوا
 وبما يتركهم ثم اكسدها
 ما فولهوا طروا في النسي
 هذا وليكم بعد من علق
 فتكروها اخا تيم فقال
 لوصا وبعثني لا اطيع
 حقا في ما دعا للموت
 مصبرا لا مرورا عند قريته

على من يعرض من سقمه
 وان فورك نور غير مكس
 للعالمين با نوع من الطوف
 به سطل غزلت بالاطراف
 جبريل لا احد في تحت
 من لا يعرفه وقد جعل
 غفرها فصر الحما ومن شرفه
 والمشرقيات من تحت
 فاصبحوا كوا غير مكس
 او شئت قلت لهم يا
 وقد حكيت فلم تظلم ولم
 وظل صدع حمار مبدل
 شيخ للثمن فغفل وشره
 حمد مبعث ان من غير
 تيممهم قوله هذا
 بر مبداه فلو غش
 يا وياكم اقبلوا قولا
 ودا فخذ عني يا قول
 شيطاننا يا من ما
 وجبله وهو امر من غير

و قالك القوم مدح الموحدين
 لا خيرة الا حريص عدو
 حنلوا كما نواكوا فانه
 كم مدته ظهر من جود
 شاعت مدا تيمم الناس
 فذلك يات من مروي
 فالتا في مروي من
 في ان الدار من غير
 في مروي من غير
 على ما روي في المساجد
 تيمم من مروي
 هذا ولا يقبل على الصلوة
 و قول نعم ان شرب الماء
 و عند الغول في اخذ
 اعدا كما في عهد التبريد
 و قال قال ابو جابر
 هذا اكل لحم الكلب
 مقول في الامم من
 قل لا بن مسكونه
 يا ابن الجايا الوفا العاهر

واصبحت مكة لاسلام في
 في اليم ولا في شينها
 مثل الكلاب في سكا
 منها العباد من الاسلام
 فذل الدار وشرها
 هو ذلك من يروي
 غافل الذي من جاء
 و ابن حنبل في قال
 روى لانام بعد الدين
 لها طلق الحيا وافر
 ارفق وشره من على الكف
 و روي في ثوبه
 و هات في مبداه
 لا حذر في الامم
 و طحا لا جبر في غير
 فانلبا يا عمر ان كنت
 غشونا لا من فدا
 فاعل الذي يروي
 ما حذر العزيمة في
 من ابن حجاج قولا
 سلفا فيهم قد من

یا من محضه الله است که نیست	کفای مندر علی بن ابی طالب
لا ورنه یا من یفکر و غیر	سید خدیجه و سید ابی طالب
مورد الحنفان گفتند	نور سید بالامام امیر
القائم العلم المستقر	و جاعل الشریعة و الخلیف
من یملأ الارض کما یملأ	جود و یقیم الزین و العقیق
بیت البقیع و طوس و غیره	مر و یملأ و المدفون بالحد
من مهر و صوفی و غیره	معدود و درها طاعت و طاعت
خداها الی الله و غیره	حلیه و قرائن و غیره
من القوله الخ و غیره	صفت بالمناجیح و غیره
تغی و لا یغی یا من یغی	و یغی مد لا من احسن
لا یعنی یغی من فی حسن	و یغی سید الکریم و غیره
فاستجلبها من فی الحجاج	بلش و کل فراد کافر و غیره
حبیب عبده الذی و غیره	و غیره و غیره

حاصل معنی آیات آنکه گوید اینجند او نه قید که در شهادت
آن بخت را منور ساخته است بر آن درویشی که مرقد
نور زیارت کند و در نزد وزارت از خداوند شفا طلب
نماید او را شفا و بهبودی خواهد بود و این دو مان زیارت
گشاید حضرت ابوالحسن امیر مؤمنان را که بسبب باری
از اجر و ثواب بپرسند خداوند گشت و قرب بختیابی
برای شما حاصل خواهد کرد و زیارت کند کسی را که
سخنان بخشنی را از آنرا استماع میکند پس بر آنطور که در

که مرا از زیارت کند خداوند عظم استکار آن را از او
کفایت خواهد نمود ای کسی که عزیمت زیارت مرقد
مسجد الحنفیه نموده چون با مکان مقدس رسیدی
پیش از آنکه داخل شوی چون از آن بیت الله بپاس
احرام و بر کن نموده حایجان بپایان فرما و شرا
طواف نمایی چون جهت مرتبه طواف قید است طواف
نمودی نزدیک و در آنروزه شریف برابر الحنفیه گفت
کن و عسر من کن در دو جهت از جانب خداوند سلام
بر کسی بود که شایسته سلام خداوند و استنش بر کوه
ای مولای من از لید خود موسی تواند آمد به حال
که جانب ریمان حق را متسک کرده و دام و اسب را
چنانچه بایستد تو ای مولای من نزد خداوند از من شفا
غالی و از شراب بهشتی که ششای در نامه کائنات را
سیراب کردانی زیرا توان گاهی دستگیر محکم که هر کسی
در آن متسک شود سعادت نصیب او خواهد گردید و خوش
برای او خواهد بود و در دستیک نامهای نیکوی نور بر کار
بر بر بعضی بخوانند بر آینه آفرین از بارش شفا و
بهبودی روی خواهد داد و زیارتشان تو شان عظیم است
که اصلا مقتضی برای آن نیست و نور توان نور نیست
که انکساف و تبرکی بر آن روی خواهد نمود تا تا قیامت
بزرگ از آیتهای الهیه و بایستی که با انواعی از امور زیارت

برای این باب معرفت ظاهر گردیده و بموارد الطاف
و تخفیف الهی نزد تو مسند و می آید مثل آنکه جبرئیل علیه السلام
و جبرئیل علیه السلام برای تو آورد و این شرف است و تفضل
که هیچک از مردمان در آن اختلاف نموده اند چون در آن
خدا آفرینی عظیم و شگوار و می آرد کفایت آنرا از تو حسب
میگرد و توان آنرا محکم را کفایت می نمود می زنگت عمر از آنست
خاطر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و می و قصه مرغ بران شده خبر میدهد
از آن فضیلت و شرفی که رسول خدا آورده تو تقریر می کنی
در مسیه آن جنگ جنگی که اسبان لشکر دشمنی جنگ -
جنگ بر زمین می رسند و بر می خیزند و از خوردن شمشیر با سوار
از سپهر با صدای خجسته است در آنوقت انجمن می شود
برگردد و لشکر این معینه سی جح می کنند بر حالی که گمانست
ایشان مانند غاصبی شده اند که با دانه را بر آید و نمود
بلاک و دشمنان دست تو است هرگاه تو استیغاثی
که در خانه ایشان میخ شونده در ساعت میخ که در نه
و اگر بخوابی زمین را از کنی که مسدود و و ایشان را پاک نماند
مرگ می طبع و متعاقب تو است زمام اختیار و روح است
تو است و اما حکم مینائی بجایی که در آن علم و ستم نباشد
بر خلاف آنکس که در غار بار رسول خدا بود و قلبش بر کسان
گردیده بود و از تو هست و بعد از آنکه از چشمهای خود
جاری می ساخت خداوند پاک گرداند و می را که گشت

ایشان از جهت انشاء حق که خداوند تو که است فرمود
کجاست که بخج کت یا علی اظهار رضا مندی بشود
نمودند و در حق خدا را تو بعت کرد پس رسول خدا -
آن بعت را بجهانی که بر هیچک از مردمان نمی و
پوشیده و نیست مگر ساخت با این دست طریق
خلافت با تو مسلوک داشتند و سخن رسول خدا را طرح
کردند و کلام رسول خدا را ایشا را ارفع و مانع از خلافت
نکردند که مسند و علی بن ابیطالب برادر و جانشین
منی است علی بن ابیطالب ولی و صاحب اختیار
امور شاست بعد از من پس هر آنکس است قسک
براندان و لای و زنده بر کز خوف و خشیتی برای تو خواهد
بود پس ابو بکر بن ابی قحافه را مستند امر خلافت نمودند
و او مردمان را می گفت تو ای بر شما ای مردم سخن مرا
بپذیرید مرا قدرت تخیل با خلافت نیست و حقوق آنرا
و مانند تو نمودن را در استیطانی یار و صاحب است
که میخان خود را منسوب دهد و در اسیر و می آن
نیت که او را از خود دفع نمایند ابو بکر در زمان جانشین
چنین کلام در بار و عمر می گفت با این وصف بهنگام
و فاشش امر خلافت را بعد بن خطاب تعلیم کرد
و او را جانشین خود گردانید و من در آن وقت سلطان
که جانشین ابو بکر شد و شکست میباشتم چه متعلق امر خلافت

گروید و چون او را زمان وفات فرارسید از چند عده
و فریب و بواسطه کفری که داشت امر خلافت را بشوری
حوالت نمود و آن شش تن که ایشان را برای شوری تعیین
نموده بود و در مجلس مجتمع شدند از میان خود یکی را برای
خلافت اختیار کردند و سیف بن عثمان یعنی عثمان بن عفان
به عثمانی بسیار در بین اسلام پیشی را نمود که از این
به عثمان رسوم و آداب دین اسلام را یکباره از میان برد
و ملت اسلام را با خود و کفر و خیریت در الی حرب و نه
در قبیله حدی و نه در الی تیم و نه در شیخ خرف ایشان
که عثمان بن عفان است و در او به خطالت قدم زد و نه
و نه و کلامی در آن در کلامی بهر بود و خود را بر روی
اموال مسلمانان افکند و بناحق در آنها تصرف کرد و
چنانچه سکهها خود را بر روی مردار افکند چه بسیار قتلها
از ظلم ایشان در اسلام ظاهر گردید از آن به عثمان
منا و می بسیار در منابهها و خطبههای مردمان پدید آمد
به عثمانی ایشان در میان مردمان شایع و مشهور بود
و از روی اسراف و بی اعتدالی در مردمان قتل نمود و
شراب خمر را مکتب شدند یکی از ایشان از اسن بن
مالک روایت کند و آن کبری روایت خود را به
استاد و چه و دیگری را می راکه در آن اختلاف نموده
روایت کند یکی از ایشان پیغمبری را بر خلافت دیگر که

روایت کند و آن کبری قوی اظهار نماید که با کلام الله
مجید مخالفت است یکی از اینها ایشان که محمد بن ادریس
شافعی است بازمی شطرنج را در شریعت حلال اند
و آن کبری که احمد بن حنبل است اصلا از قادی فاسد و نه
خرف و پطانی ندارد چنین گوید که خداوند عرش و است
و حیث مردمان بر چنین مسند و آیه بر جالی که برتری
مردمان نرم بدن و نازک اندام است و بزرگی است
ساده روی با رکبت مسیان بزرگ سرین سبکو منظر
کیهان بسیار از او طرف سر فروشته با این نیست
بر الی سوار در ساجد فرو و آید و در آنجا نماز مسکله
و دو نعل از طلا در پای دارد و که بنده آنها از در است
و جوار از پوست بر تن خود پوشیده است یکی از
ایشان در قافز به رسم اعدا می کند و حال آنکه اسم الله
در صدر مستتر آن نازل شده و کلام الله مجید به رسم الله
پیدا شده و قول نعمان یعنی در شرب خمر است
که شارب خمر را حدی منیت و بشرط خمر گناهی را
مرتکب نشده است و از قادی او است پوشیدن
لباس خمر بر مردمان بزرگند و با باجه و طی زن
اجیره متونی که هرگاه شخصی بی را برای علی اجیره
کند و علی از زن اجیره را انقضای مباح است و این
را می از ابو حنیفه نزد ابی جعفر است و بیکدیگر

اختلاف نمود و اندامی هم اگر خداوند انصاف باشد
 تو جزو مایه بودی که آن در عصر رسول خدا احکام شرع بدین
 و تیره جاری بود و مالک که یکی از ائمه ایشان با با
 وطنی غلام فتوی دهد و گوید با خلافتان لواط کند و
 در این عمل از سخن علامت کرد و مذمت کند و پروا ندارد
 و نیز مالک از جده دعوت در این خوردن گوشت ملک را
 حلال اند و در این راسی شیخ با پیشینیان از علما
 مخالفت نموده است پس فتوی هر یک از ائمه ایشان
 که حکم دمی معنی یافته است مخالفت طرف حق و زیاده
 صواب بیرون است محمد بن سکره را که صاحب
 بخل و مضاف است سخن حق را از ابن حجاج بیجا
 رسان و او را بر کوهی ایستاده زمان زمان کار و اندیشه
 کسانی که زمان سلیط ایشان از و بر حاکم میزند ای
 کسی که در پی پیغمبر دمی را بگریز هرگاه شخص مصفی مرا
 بر تو تکلیف بد و دستهای من بر تو آویخته شود تو را در
 موارد و ملاکت خواهد نمود اسی که سکه سیدی میان و
 زن می مانند و نمک است که خرابی بون شکست برین بوده باشد
 و بدان که من دست تو را بایان لای قائم الی محمد زود ام
 مدعی و قائم الی محمد ناصر و میر است انعام کسی است
 که شرک و کفر را لایل خواهد کرد و اندوخته و آرد و خواهد
 و انگلیست که روی زمین را بران عدل و او را بیدار کند

ظلم و جور عالم را منکر گرفته باشد و جوهر و ستم را خلق
 و قبح نماید خداوند یکتا و جود و جود و جود و جود
 اندوخته و انگلی که در این سخن در نوشتن از باران
 بسیار بر سرش کند و سیراب کند یا امیر المؤمنین از
 من این قصیده را که ابیاتش از حبیب و سخاوت عالی است
 بکمال ابیات آن از آن قوافی است که هرگاه خلعت
 شاعر صد آن کند که بر ابیات آن زبان احرام
 کشاید با می که جاسیت قضای او را بکین غایب
 نمود ای ستمگر زن زمان کار ای دوستی
 با سبط بن ابیطالب کار میکنی و طلب میثاقی بدل
 برای کسی که از تمامت پیشینیان نیکوتر بوده است
 هرگز طلب نخواهم کرد و او بکرم بی قاعده را بدل از حضرت
 ابوالحسن علی بن ابیطالب اگر چه مردمان با من کرد
 کینه نمایند و مرا بغیاء و قتل نیست و بندگان خلافت
 و شیرینی طلب نامی از قصیده ابن حجاج که ابیات
 مدح آن قلب هر کافر را که بیاراست و در هم میگرداند
 بدوستی حیدر که راست است و تقارن بدوستی انتخاب
 شرافت یافت اسم و دوستی آنحضرت است منقح
 شرافت و بزرگواری من قاضی احمد بن خلکان
 گوید از جمله ابیات نیکو و جید این حجاج انجمن است
 یا غم که گوید

یا صاحب بن یقظا من رقة	تشری علی العقل اللیل الالبر
هتک الحیرة والنجوم کما بها	هتک الدنق فی حدیث حسن
وارع العنیا قد غلب علیها	سلام شرب لعل غیر فاس
فوما استقامت وجهه وریه	من عهد قمره بها لم یس
صرفا فنیض اذ انشأ صکها	موت العقل الی حیاة الاله

یعنی اید و رفیق من بیدار شود از خوابی که عقل را
عقل را بیدار کند و بیدار است در این مجز و ستارگان
کوی مجز و در میان ستارگان نه است باریک و در میان
یا معنی از زکس کشیده شده بنیم صبار می بینیم که بنیم
سحر سوز پس از چه روی از شرب در چنین قتی نقاشی
و سحر خاتم از خواب برخیزد از ان شراب روی
را بیا شامید که از عهد قمره و مکنون و کستی آن را
مس نموده است از ان شراب خالصی که چون شرب
وجود انسان نافذ کرده و انسان را با جگر از زنده شدن
نفوس از حیرت بیکانه نماید و نیز نقل ابن ملک ان این
ایات از شتایح انکار است

قال نعم لو منصرفه محمد	و یخلف سائر الزمان
قلت قاله الذی یصل الی	قد جاعل من الشر
لیقظا العیة علی قظا	و یغنی من الکره

یعنی که می پرسد این اعتراض کشود و بر آنستند از
چه روی لازم است صبر اختیار نمود و از دیگر روی

عربی

اعراض کرده و با ایشان مراد است منی نامی در جواب
ایشان چیزی را گفته که شرب پیش از من است گفته اند
که مرغ میزنند که کجایی که کرمینه جایی کسیده
و بجای سینه فرو و آید که از امکان برای خود و از حسد
را جنب در محاضرات گفته است و قتی ابن حجاج را
با کرمه بنی بولید و حوت کرده اند و چون طعام را می
ایشان بنا خیر امت و پس از حجاج مسیده اند
گفت

یا ذاهبنا داه حاشا	من عنی منی لا ولا فانه
منحیا عنیا فانه معجرا	فاخر علیهم سون المانه

یعنی ای کسیکه بدون فانه و بی سنی می بدو و بی سنی
و اصل میوشی و مسیده و بیانی میماند را از کرمه
اختلاف مانع و چون عارض کرده است پس بجهت
چون سوره مائد و را بر ایشان گشت است نامی و نیز
از حسب اشعار است که در بعضی بر استیبار قوت
گفته

خدا الوصل لعل لعل و	فانه ذاهب الطیبه و الطیبه
ولا تغلب بالامان فانه	عطایا العادیه لعل و

یعنی وقت را مستتر شمار و چنانکه در زمان را باید تو مسیده
فانه وقت را بر این از کرمه و وقت خود را با سینه
و از زمانه که نفسانی مشغول و از زیر المانی حقیقه نامی

اخبار کافیه نفوس است که آثار اصلا حقیقی نیست
 مع آنکه ابن حجاج را شمار و نوادر و حکایات بسیار
 احمد بن حنبلان گوید ابن حجاج روز سه شنبه بیست
 هجتم شهر جمادی الاخره سال سیصد و نود و یک در مدینه
 نیل و قات یافت جنازه اش را بمسجد مقدس موسی بن
 جعفر حمل کرده در آن مکان مقدس و در آنجا که سپردند
 بعد از وفات یکی از اصحابش او را در عالم و اهدا و عمار
 کرد از عاشر پیش نمود و در جواب ابن و بیت الشفاء
 کرد

افندویه منده می	نه الشعر حسن منده می
لم یسبح من سواک علی	بسی لایحه الی
یعنی طهرت و دین من در شعر حسن منده می مرافقه	
و تبار ساخت و مرا ظاهر کرد که مولای من علی بن خطاب	
بسیب اصحاب رسول خدا را من نبوده است و سید	
رحمه الله ابن حجاج را بقصیده مرثیه گفته منجمه است	
ان مقصیده این است	
لعمرو علی حسن خلقی له	قلله ما ذاقنی الساعه
و صنع دلاء له من قبله	من التلبس شد و لیست
و ما کنت احب الی الزمان	بغیر منادیه اللسان
لیکنک للشر الساعات	تفاوت اعناطها بالمعان
لیس الزمان طویلا علیک	صد کنت حظه و روح الزمان

در

ما حصل منی کوید موت ابن حجاج را بر من خبر دادند
 بر عالمی که من موت او را بخان بنی خنوم این شگفت
 خبرم که آورده کان چه خبرم که بود که او را وند از
 موت کسی خبر دادند که من ما او اگر چه بر او را می دانستم
 یقینم ولی از فرط محبت و دوستی گویا از یک پستان محبت
 شیر خورده ایم بیست ما ندانم که از این
 ما و شیر یا شامند من هرگز بخان بنی خنوم که روزگار و دم
 ششیران او را سبک حوادث خود خواهد شست
 بر تو گریه میکنم بخت آن اشکباری که از تو در اطراف بلاد
 سایر و پراکنده گردیده اند اشکباری که الفاظ آنها
 با معانی دست بگردان در او در و داند با ششیران
 روزگاری در از بر تو گریه کند زیرا که تو موجب محبت و
 حریب روزگار بودی
 نیل کسریون و سکون یا و بعد از یا لام نام بلده است
 بر محبت ما من بغداد و گوید که ای بسیار از علما
 از آنجا سیران آمدند و اصل آن ندی بوده است
 که حجاج بن یوسف آنرا حفر کرد و از محلات مشعب
 ساخت و آنرا بنام بنی مصر موسوم کرد و آنرا در اطراف
 آن شهرت بسیار است

تقی الدین بن نجم بن مسعود الحلی الامامی و در کتاب
اجلاس فقهای امامیه منظم و از مشایخ فقهای
شهر حلب معهود است از شاگردان سید اجل رضی
عنهم الهدی بوده است و در بلاد حلب از جانب سید
رضی منسوب و نیابت داشته است چنانچه این
براج از جانب شیخ ابو جعفر محمد بن حسن طوسی علیه الرحمه
و در بلاد شام منسوب بوده و نیابت داشته است
در کتاب رجال شیخ در باب کسانی که از ائمه برآید
نموده اند در حق ابو الصلاح صاحب عنوان گوید
تقی ابن عجم الدین الحلی ثقة له کتب فتراثنا
و علی المرتضی میگوید ابو الصلاح یعنی
ابو الصلاح طبري در عداد ثقات شمرده شود و او را
کتاب مصنفات جدید بر ما رسید و رضی عنه
نموده و گفته بانی الصلاح است علامه علی علیه الرحمه
در کتاب خلاصه در حق وی گوید تقی بر عینه الحلی
ابو الصلاح عین ثقه له مضامین حسنه
ذکرونا هاته الکتاب الکبیر فی علی الشیخ
الطوسی و علی المرتضی اتقی علی بن عبد الله بن ابی
در کتاب فهرست گوید الشیخ تقی بن محمد الحلی
حقیه عین ثقه قراء علی الاصل المرتضی علم الهدی

مضاه و رحمه و علی الشیخ الموفق لیه حمیر و
له مضامین منها الکتاب اتقی محمد بن محمد
ما زید را سنی در کتاب رجال خود گوید ابو الصلاح
تقی بن محمد الحلی من ملامده المرتضی قدس
الله روحه له البدایه فی الفقه و الکلام
فی الفقه و شرح الوجیز المرتضی ۱ تالیف
ابن داود صاحب رجال و درجست رجال ابو الصلاح
گفته اند تقی بن محمد الدین الحلی ابو الصلاح
عظیم الشأن من عطاء مشایخ الشیعه و محقق
علیه الرحمه در کتاب معتبر تقریری ابو الصلاح را ذکر
نموده و در جمیع وی این عبارت ایراد کرده است
هو من اعیان فقهائنا یعنی ابو الصلاح از بزرگان
فقهای امامیه است صاحب علم الاثر در توصیف وی
گوید ان ابو الصلاح هذا سیوری عسکه
ابن البراج و کان معاصر الشیخ الطوسی فثقه
عالمًا فاضلاً فیهما محدثاً له کتب رایت
منها کتاب تقریب المعارف و هو
حسن جید یعنی مدرسیکه ابو الصلاح
صاحب این عنوان ابن براج از او روایت نموده
و با شیخ طوسی معاصر بوده است از مؤلفین
و فضل و دانش راسته بود و در عداد فقهای محدثین

بشمار میرفت او را مصنفات چند سبب از مصنفات
و می من خود کتاب تقریب المعارف را مشاء و
کردیم کتابت و نهایت جودت و نیکو سبب
صاحب روضات پس از نقل کلام صاحب الاثر
گوید و قد دامت کتابت هذا الکتاب فی الفقه
على مشرق قلب ابوابه و هو کتاب حسن
معروف من بین اصحابنا محول علیه عند
تقریب من عشرین الفقه سبب
یعنی من خود کتاب کافی از مصنفات ابوالصلح
مشاء و ترمذی و از آن در تقریب ابواب فقهیه
مؤوده و الکتابت نیکو در میان اصحاب ما امامیه
معروف و محل فوق و اعتماد ایشانست و کتابت
آن نزد یک بر سبب ترمذی بود و هر صاحب
روضات گوید جز کتاب کافی کتابی دیگر از اصحاب
نیافتم علی و بعضی عبارات از باب تراجم یافت شد
که کتاب سراج را که گویند کتابت در حدیث باقی صرح
علی نسبت داده است چنانکه صاحب ریاض ذکر
مؤوده و سننیه بشیعه است و او را از گویند که می کتاب
اشاره را نسبت داده بعلی بر سبیل علاقه که ظاهر
متبادر از ان ابوالصلح علی صاحب عنوان است
صاحب روضات گوید کان من ائمت که کتاب سراج

کتابت

که با بیصلاح علی نسبت داده اند منسوب با ابوالصلح
صاحب این عنوانست و ابوالصلح باقی صاحب
شده است و اما کتاب اشاره البقی الی سراج
که متاخرین از ان کتاب اشارة بنیشتند و
ان مختصر است و اصولین و فروع آن کتاب
معروف پس این کتاب چنانکه نقل شد در کتاب
ریاض و دیگران تصریح مؤوده از مصنفات شیخ
علاء الدین ابوالحسن است بنی الی الفضل حسن بن الی کعبه
علی است و صاحب ریاض شیخ است
کاظمی گفته است از کتاب اشارة شیخ ترمذی است
که تاریخ کتابت آنرا سال مقصد و ثبت ضبط مؤوده
و از متقدمین و امارات ظاهر شود که این کتاب نزد
صاحب کشف الغام بوده و همین کتاب است
که از ان با شاره قیصر میکنند با بخل صاحب کتاب
اشاره و غیر صاحبین ترجمت است و چون
شد علیه الرحمه کتاب اشاره را بعلی برو جلال
نسبت داده است و در مصطلح قضا علی مطلق من
با ابوالصلح صاحب این عنوانست لاجرم امر بعضی
از اعاظم متاخرین متنبه گردید و چه از نسبت دادن
شید اشاره را بعلی مطلق چنین فهمید و است
که مراد از علی ابوالصلح است و اشاره از مصنفات

اوست و حال آنکه چنین نیست بلکه چنانکه مذکور شد
اشاره و تصانیف شیخ علاء الدین علی است
نه از ابو الصلاح علی و باید دانست که طبعین بصیفه
مشبه و مصطلقها عبارتست از ابو الصلاح علی
و از سید بن زهر صاحب کتاب غنیه و طبعین
بصیفه جمع عبارتست از ابن و از ابو الصلاح علی و
علی عبارتست از ابن اودین صاحب سراندر طبعین
بصیفه و عبارتست از محقق و علامه چنانکه از ابن و
نفا طبعین نیز تعبیر کنند صاحب یا من العلماء گوید
شایدین بصیفه جمع با تعبیر ملامه عبارتست از
علی و ابن سراج و ابن زهر و برادر الطلاق بدون
تعبیر عبارتست از ابن و از شیخ محو و حبس
و لفظ طوسی یا همان طوسی عبارت از صاحب و سیما
و علی عبارتست از صاحب و اسم و اسکانی از ابن
جنید و لفظ قدیم عبارتست از ابن جنید یا حسن بن
الحی قلیل و سیدین عبارتست از سید مرتضی و ابن
زهر و شیخین عبارتست از سید و شیخ طوسی
چنانکه شیخ بطور اطلاق نیز عبارت از شیخ طوسی است
و عبارت ایشان عبارتست از ابن و و
سید مرتضی و از جمله عبارتست از ابن و یا صدوق
و جمله عبارتست از ابن چهار صدوق چنانکه

از صدوق و والدش صدوق نیز تعبیر کنند و گفته اند
عبارتست از صاحب کافی چنانکه از ابو کلینی نیز
تعبیر کنند علی الجبار باب تراجم تاریخ وفات
ابو الصلاح را ضبط نموده اند و طاهر است که
وفات وی در حدود دهه فاسد اتفاق افتاد و
طلب بروزن طلب صاحب صحیح گوید طلب
بزرگ و بسع و بسیار خوش هواست و از ابن طاهر
نقل کنند گفته است و طلب مسجد جاسی است چنانکه
صغیری وارد و شش مسجد از عیسویان و طلب میباشد
و طلب محطد عال علمای شیعه امامیه است فقهار عرب
انما یطوفون بهیمة و آب خز و ن ایشان از بر کجای
آب باران است و در طلب نه نیست که از
عربی گویند و آن نزد فضل مستان جاریست
و در مستان آب ذار و نزدیک باستان
مشهد امیر المؤمنین علی بن ابیطالب است که گویان
صلی الله علیه و آله را در ایشان در عالم واقع و در است
و در اندرون باب العراق مسجد غوث واقع است
و در آن سنگی است مکتوب مردم آن و دیار را
اعتقاد است که آن خطا میرموشان علیه السلام است
و ابن کثیر شامی در تاریخ خود ذکر نموده است در آن
سلطنت امیر سیف الدوله بن حمدان مذکور است

و تشیع در شهر حلب و اجبی تمام داشت و چون عزالدین
این بود در عهد او امر کرد که سب لعینی از صحابه را بکشد
مساجد و کتب و دار و سیف و کلاه و نیزه و حلب
اینگه را محرمی داشت و این بخیر و وقایع سال با فضل
هست و کرد نموده که چون سلطان صلاح الدین از راه
مصر مراجعت یافت متوجه بلاد شامات شد از
آنجا حلب آمد و در ظاهر حلب نزول نمود و الی حلب منتظر
گروید مردم حلب را در میدان با سال عراق فرا هم آورد
و چهار هزار تن و شصت با ایشان کرد و گریب با نمود
و از ایشان خواستار این شد که در جنگ با صلاح الدین
او را موافقت نمایند و در عویش را اجابت نمایند تا
مردم حلب بفرموده متعهد شدند که الی را موافقت نمایند
و کرده را و افش بشیر و علی چند موافقتش را متعهد گردید
مجلس اینکه در اذان می گفت خیر العلم را اعادت کنند
و در مسجد نماز باران را بگویند و اینکه جامع باب
شرقی که جامع اعظم است از ایشان بوده باشد
و دیگر اینکه اسامی سیدان را می خوانند و در جلوس
خانه نماز بگویند و بر جنازه بخیمه بپوشانند و شربت
و دیگر اینکه عود و انگار ایشان بزرگده شریف را بگویند
حمزه بن زهره سینی که در آن زمان مقتدا می شد حلب
بود مرجع بوده باشد و الی تمام است ایشان را

قبول نموده و ایشان در تمام حلب در اذان می می
خیر العلم می گفتند صاحب روایات در ذیل حبیب
حلب گوید منجمله فیهامی معروفین حلب که بر ایشان
نسبت داده اند که در جواب اجتهاد و در جواب نبی است
و در مسائل منوع مانند اصولین تعلیم حاضر نیست
یکی شیخ گروی بن عکری بن گروی فارسی فقیه است
و می انگسی است که بر شیخ طوسی قرائت نموده
و عابین ایشان کتابات و سننالات و جوابات
بوده است و منجمله ایشان است شیخ عقیق زاهد
ابو علی حسن بن حسین بن عابد حلبی می افتاد خل
جلیل است که این زهره از او روایت کند و منجمله
ایشان است شیخ عالم فاضل فقیه جلیل المقدار شیخ حسن
ابن حمزه حلبی و از جمله ایشان است شیخ ابو جعفر محمد بن
علی بن حسن فقیه که از شیخ و از ابن براج روایت
کند چنانکه بر تمام است این مذکورات شیخ عقیق الدین
در ذیل خود تصریح نموده است و منجمله ایشان است
شیخ ثابت بن اسحق حلبی بحکم امامی و تحقیق شیخ
علی بن عبد العالی در بعضی از احادیث خود
گویند و من جمله علما شام و فقهائشان
مردم ساکنان فقهاء حلب و هم صاحب روایات گویند
جمع کثیر و هم صاحب روایات گویند

و اما طبعی که از روایات معتبره است پس در مصطلح
از باب رجال او عبارت است از شیخ فقیه ثقة و
صدوق عبد الله بن محمد بن ابی شیبہ طبعی و ابی
خالد او و میسب باشد که در حداد اصحاب فامند و در
میدایشان ابو شیبہ از حسن و حسین علیهما السلام روایت
کند تا است الی ابی شیبہ در سلسله ثقات و معتبرین طبعی
برهان با قول ایشان عرج می نمود و عبد الله بن
برزک و شریعت الی ابی شیبہ است و عبد الله بن ابی
ورق و مایه تصنیف کرده و بعد از فراغت از آن
تألیف الکتاب را بر جناب ابو عبد الله جعفر بن محمد بن
عزت نموده حضرت از اصحیح و حسن شریف و در وقت
قرائت الکتاب فرمود للیس الاصله مشد یعنی این
ست و در وقت کتبی مانند الکتاب نیست و چنانکه شیخ
در کتاب رجال گفته است کتاب عبد الله بن
در فقه اول کتاب است که در فقه شیعه تصنیف شده و
و نیز صاحب روایات و در ذیل ترجمه احوال با صلوات
صاحب عنوان گوید مخلص جزایی که واجب توبه آنها
در این مقام است که از مضامین القاب صاحب آن
است که وی را قتی بر وجه اطلاق گویند زیرا که قتی
چنان نام وی کرده است پس بر جا و عبارات
فصحا قتی مطلق مذکور کرده و مراد از آن ابو الصلاح

صاحب عنوان است از اینجا است که شیخ طریحی در کتاب
معین البحرین در نزو ذکر سلاطین او نیز از مشایخ فقیهانی
نامیده است گوید و ابو الصلاح الحلی فی القلیه
و کان اذا استفتی من حلیه بقول عند کم
التی یعنی ابو الصلاح طبعی بر سلاطین قرائت نمود و چون
از حلیه سلاطین از سلاطین استفتا میکرد مذکوبت یعنی
یعنی ابو الصلاح نزد شماست و رسائل خود او در
کتاب طبعی و میان طبعی نامیده فقیه یعنی ابی
سبیا راست گاهی بعضی ایشان از جهت مشاکبت
ابو الصلاح و بعضی شب ابی الصلاح صاحب آن
مشبه شده و مخلص ایشان است شیخ قتی الذین
ابن داود الحلی صاحب الزیال و مخلص اصحاب
شیخ فاضل کامل محدث جلیل قتی الذین عبد الله طبعی
یا طبعی صاحب کتاب و الثمین که آن منتخب کتاب
شمارق الاوار الثمین است که از مصنفات فاضل
برسی است و نیز از مصنفات است کتاب تغییر
که در آن با فقه تیز از آیات است که در فضائل اهل بیت
تألیف شده است تغییر نموده و نیز از مشایخ
اصحاب امامیه است و مخلص ایشان است شیخ قتی الذین
ابن محمد وی آن کسی است که قتی در مصنفات خود
از او نقل کند و بعد فقیه که این قتی الذین با جده

که بقی الدین بن صالح معروف و زکامه علامه مطهر
متحد بوده باشد موی اتمی طلب است که شنبه
این لحظه طلب است و هر صاحب روضات کوی
و از جمله علمای سلسله صاحب ترجمه سبط ابوالحسن
علی بن منصور بن ابی الصلاح مذکور است که وی
شیخ و علامه اهل علم و فقه و صاحب معدود است
چنانکه صاحب ریاض العلماء ذکر نموده و گفته است
که شنبه ویرا در بحث قصه فایده از کتاب شیخ ارشاد
ذکر نموده و قول مضایقه را بوی است داده است
و گفته است که وی در قول مضایقه مستند به اصول است
برادر شیخ ابو علی حسن بن طاهر سوری که در مسئله فایده
توسعه قایل است و این علی بن منصور صاحب علم و ادب
غیر علی بن منصور بن محمد حسین شیرازی است که از
علمای دولت طهارت صاحب صفوی بوده و او را رسالت
در امامت که از اتمام سلطان مذکور تصنیف نموده
است

ابو حسن

علی بن اسمعیل بن اسحق بن نوح بن البغدادی از بزرگان
متکلمین امامیه بغداد و در عصر خود بزرگ طایفه
نوحیه بود و در بر طایفه و در مسئله امامت
مصفیات بسیار پرداخته است شیخ نجاشی در
ترجمت احوال می بعد از بیان سلسله نسب وی
گوید کان شیخ المتکلمین من اصحابنا
و غیر محمد جلاله فی الدنیا و الدین بحری
مخرج الوفاء فی جلاله التدریج صنف کتب
کثیره یعنی ابو حسن نوحی شیخ و رئیس متکلمین زمان
خود بود جلالت و بزرگی بر حسب دنیا و دین داشت
در جلالت قدر و علم منزلت جباری بحری و زار
بود کتب و مصنفات بسیار تصنیف نموده و در کتب
و خلاصه باین عبارت اورا تقدیم نموده اند کان
شیخ المتکلمین من اصحابنا ببغداد
و وجهه و مقدم التوضیح فی ذماته
در خلاصه الکلام بر فهرست ضافت آورده اند
جلالت الدنیا و الدین شیخ صاحب فضا
در ترجمت احوال می این عبارات ایراد کرده
گوید کان شیخ المتکلمین من اصحابنا
ببغداد و وجهه و مقدم بنی نوح بن نوح

وكان له جلاله في الدنيا والدين بحري
محبته الوفاء وقد صنف في الامامة
والسيرة على السلافة والخلوة وسائر
المبطلين ونقار يخ الامامة وغير ذلك
ما سيزيد على ثلثين مجلدا من الكتاب
فضلها اصحاب الرجال في هذا ۴۷
يعني ابو بوسل بن يحيى وريضا و بزرگ و شيخ متكلمين
اما مئة ثمرة عيشه رايست طائفة نويسين و
عصره و بي و مفوض مسلم بود و حسب و دن و بنا
جلالت و بزرگي داشت و در جلالت قدر جاري
بحري و زيار بود و در سلطنت و در و در طائفة
و خلافت و سائر اباب در باب باطل و در باب
الهدى و غير ذلك مصنفاتي پرده است
که عدد آنها زياده از سي صد است و صفاتي جلال
مصنفات او را در فهرستهای خود تفصيل داده و ضبط
نموده اند و هم صاحب و صفات کريمه علی
ابن یونس عاقل و در کتاب امامت در ذیل بسمه
از مسائل نکلمات ایراد کرده کوبد و الشيخ
الطوسي اخذ من السيد الاصل علم الهدى
ابن القاسم علی بن الحسين عن الشيخ ابو عبد
المعین و اخذ المعید عن ابی الجیش المظفر بن

محمد البلخي و هو اخذ عن شيخ المتكلمين
ابن سهل اسمعيل بن علي النوبختي خال
الحسن بن موسى و هو لقب اليه الزاخر اما محمد
الحسن العسكري يعني شيخ طوسي عليه السلام
و رخص سيد اجل مرتضى علم الهدى ابو القاسم
علي بن الحسين ثمذ نو و فزون علوا و فزون اكرفت
و سيد از ابو عبد الله شجاع المعيد علوم بيا عوخت
و شيخ معيد از ابو الحسن مظفر بن محمد بن اخذ کرد
و ابو الجيش از شيخ متكلمين ابو سهل نويسين خال
حسن بن موسى نويسين اخذ نمود و ابو سهل در باب
علوم و فضائل جناب ابو محمد حسن عسكري عليه السلام
طائفات نموده از افاضات ان امام عظام
مستفيض گردید و شيخ طوسي در کتاب
حيثيت در باب کما في که بروغ و دعوى با بيت
صاحب را کرده اند کوبد مجله ايشا است حسين بن
منصور علاج خبر داده از حسين بن ابراهيم ابوالکبا
احمد بن محمد بن نوح و او از ابو نصر بن عبد الله بن
محمد کتاب سپهر و حنترام کلثوم و ختر ابو جعفر بن
او گفت چون خداي تعالی خواست که امر حسين بن
علاج را گفت نموده او را خوار و سوار کرده و بجا طر
علاج بنسبين واقع شد که ابو سهل بن اسمعيل بن

نویختی را مانند دیگران فریب نداد و ابوسهل
خراقات و غیر خرافات او را قبول نخواهد نمود و بگوید
و می فرستد خواه کشت پس بزود فرستاده
او را با طاعت خود دعوت نمود و از نهایت محبتش
چنین سخن میگوید که ابوسهل مانند دیگران جاهل
نماد است پس ابوسهل از حواره تدا تفسیر و جمل
مبوسی خود را عیب بینود و ابوسهل تا خیر میگردد مطلق
تدبیر خود را بستی بخوار می با و افاقه میگردد زیرا
ابوسهل را در نزد مردمان مرتبه بلندی بود و در دنیا
ایشان بعلوم و ادب و دانشمند می معروف بود
بنابر این علاج کسید خود را بخوار می با و افاقه میگردد و
در مسالمت و مکتوبات باومی نوشت که من
وکیل صاحب الزمان هستم و اول مرتبه من
او را منبر و خود می کشد بعد از آن از این مرتبه ترقی
نموده با ابوسهل نوشت که چنین باور کرده و ام
که نزد تو پیغام بفرستم و هر چه از حضرت و یا از
بخا می توانی بخواهم تا آنکه دولت خودت گرفته در
این باب شکی نماند که ابوسهل نزد او پیغام داد
که من مطلبی بستی را که در برابر بجزات و گرانست
که از تو طاعت هر شده سهل و آسان است از تو خواهش
دارم این است که من بکثیران بسیار میل و محبت

دارم چند نفر از کثیران نزد من میباشند بر می
و سفیدی ریش مرا از معاشرت ایشان بگفت
و محتاج میشود که بر حسب خضاب نامر تا اینکه عید
ریشم با ایشان معلوم شود و در حضور من خضاب
کلفت و مشت بسیار استحل میباشم زیرا باید از
در خیمه و نهانست بکثرت تا اینکه ایشان از این میفرمودند
و اگر در نهان خضاب بکنم پیری من نزد ایشان
ظاهر میشود و آنجا نزدیکی من نسبت با ایشان
بررسی و وصایا بچنان مبدل گردد و دلم میخواهد
که مرا از خضاب کردن بی نیاز گمانی و از این کثرت
خلاص کنی که بدین خضاب حواره محاسن من سیاه
بوده باشد هرگاه چنین کنی طاعت تو را قبول نکنم
و یا حقا و تو معتقد میگردم و مردمان را بدیدم تو
دعوت ینا میم اگر چنین معجزه از تو طاعت هر شود بصیرت
من خواهد افتاد و پس در اعانت تو اصرار میکنم
و متعلق نخواهم بود چون علاج این پیغام را شنید
و دانست که در راه خود نوشتن بزود او خطا کرده است
و در اظهار بد بجهش جمل و نواسته نموده بنا بر این
و دیگر جواب ابوسهل را داد و رسولی نزد او فرستاده
بعد از آن ابوسهل این حکایت را صحبت مجالس و
سخن گفتار داد و در نزد همه کس بحال سجده

استرا می نمود و در نزد بزرگ و کوچک امر او را
 حظ پروا نگذاشته و ایند و بسبب این عمل باطن ایشان
 شکست شده کرده شد از او متنفر گردیدند
 محدثین و ارباب خبر نوشته اند که بزرگی و عظمت
 ابو سهل نو بخیتی در میان کرده شده بود و در بعضی
 از شیعیان چنین گمان نموده بود که بعد از ابو جعفر
 محمد بن عثمان هر کسی امر سفارت ناحیه مقدسه بعد
 از ابو سهل نو بخیتی مقرر خواهد گردید ولی نظر بان غلط
 و مصلحتی که امام علیه السلام خود بان دانست
 ابو جعفر هنگام وفاتش نامور شده امر سفارت را
 با ابو القاسم حسین بن روح تفویض کند و ابو
 سجادی خود منصب نماید ابو القاسم حسین
 علی بن روح گفتند از جماعتی از اصحاب ما
 آمده اند در شهر مصر شنیدیم ذکر میکردند که ابو سهل
 نو بخیتی را گفتند چگونه امر سفارت شیخ ابو القاسم
 حسین بن روح تفویض کردید و تو تفویض نکردی و جواب
 گفتند و انما تر میباید شد آنچه را که ایشان بپنداشتند
 آن نیکوتر است من مردی هستم که با دشمنان دین
 از اهل سنت مشهورم ایشان را ملاقات میکنم و در امر
 دین و نه سبب با آنجا محبت مناظرهت و مجادلهت
 می نمایم هرگاه من کمال میشدم و سکان امام علی علیه السلام

میشا ختم چنانکه ابو القاسم میشا سد و در مقام محبت
 از اینگونه و محبت و دلیل معطل میگذرد و خودم
 حسین بن عثمان و ارم باینکه در احتمال سکان انحضرت
 دیگران نشان میدادیم ولی شیخ ابو القاسم آن
 کسی است که هرگاه امام علیه السلام و حجة الله در زیر
 دامنهش باشد و بدنش را با متراض قطع نماید هر چند
 دامن خود را از روی او برمی دارد و او را بر دوشان
 مینهد و محدثین ارباب خبر از امامان آن که در وقت
 امام هاشمی علیه صلوات الله الملائکة لا کبر کمالی
 نوشته و مولفی بر داشته اند کتاب خود را با ابواب
 مختلفه منسوب ساخته اند یکی از ابواب بابی است
 مخصوص آن که کتابی که در وقت صفری یا در نصیبت
 کبری ماه زمان عمل الله تعالی فرجه شرف ملاقات
 انحضرت قائل گردیده اند و شیخ ابن بابویه
 را می بینیم است و صدر این باب را با عنوان عنوان
 ساخته کرده اند باب من داعی القائم عم
 منجد الشیخ حسن را که در این باب تعداد کند یکی
 ابو سهل بن علی نو بخیتی صاحب این ترجمه است
 چنانکه شیخ طوسی علیه الرحمه در کتاب نصیبت از این
 علی رازی و او از محمد بن علی و او از عبد الله بن محمد
 ابن خاقان و رحمتی و او از ابی سلیمان و او بن

فشان بحرانی روایت کرده او گفته است من بر
ابوسهل اسمعیل بن علی نوبختی قراست کردم بواسطه
مرگت بستم حرم دین الحسن بن علی بن موسی بن
جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن علی بن ابیطالب
صفوات امده علیه السلام در سال دولت و چاه
و شش جرت و اقصیه دانشش معتدل بود و کثرت در
ابوالقاسم است باین کیفیت رسوخ او صفت کرده
فرموده است نام او نام منست و کثرت او کثرت
منست و قیاس مهدی است او است حجت و اوست
منظور صاحب الزمان ابوسهل گفت در من موت
جناب ابوجعفر حسن عسکری روزی بخدمت آنحضرت
مشترف گردیدم در شأنی که من در نزد آنجناب بودم
آنحضرت غلامی سیاه که عقیقه نام داشت و از مردم
شهر نوبه بود و پیش از او حضرت امام علی نقی عسکری
خدمت نموده بود از زمان طفولیت حسن عسکری
در خدمت آنحضرت بود بخدمتگذاری آنحضرت
قیام می نمود و انعام را او گردا می عقیقه قدری آب مصطفی
برای من بچشان پس عقیقه آنرا چشاند و شیل طارین
ما در شب صاحب آنرا برداشته نزد آنحضرت
آورده چون کاسه را بدست او داد خواست که آنرا بیاشارد
دست مبارکش شروع کرد بگرییدن بطوری که آن

قدح بدندانهای حضرت میخورد پس قدح را بر زمین گذاشت
عقیقه خادم را برآورد و داخل خانه شود آنرا گوشتی را
خوابی دید که بسجده افتاده است انگوشت را نزد
من را ابوسهل گوید بخدمت مرا گفت پس من بدین
خانه شدم تاگاه طفل را دیدم که بسجده مشغول داشت
سجده خود را بجانب آنسان نموده بود آنگاه
بر او سلام کردم پس نماز خود را بطور اختصار تمام کرد
گفتم مولای من تو را میفرماید که نزد او سرودن
الحی تاگاه ما در شش معتدل داخل شد دست آن طفل را
گرفت و نزد امام حسن عسکری آورد ابوسهل گوید
علما مثل الصبی بین میده سلام نهادند
دو علی العن و نه شعر داشت قطعه مصطفی الا ان
یعنی طفل و پیش روی آنحضرت ایستاد سلام کرد
تاگاه دیدم که رنگش مانده بود و در شش بویا
سیاه و کوفت داشت و بنمای دندانهای مبارکش
گشاده و از یکدیگر جدا بودند چون چشم امام حسن عسکری
با طفل افتاد که فرمود و منم بود یا مستبد
اهل بیت استغنی الماء فانه ذاهب
الذی یعنی ایستاده و بزرگ اهل بیت خود را از
سیراب نمایی بدستیکه من بسوی پروردگار خود
سیر و من پس آن طفل قدح جو شاییده مصطفی را

درست جزو گرفت و لبهای خود را حرکت داد پس
 آنرا بحضرت خوانید حضرت چون آنرا خرد فرمود
 مرا برای نماز گذاردن مناسازید و الحال و شمائی
 در روی زانوی آنحضرت آنگونه سپهر لطف او را
 وضو داد و روی و دستهای او را یکبار شست
 و بر سر و پاهایش مسح نمود آنگاه امام حسن عسکری
 با لطفش فرمود: انشربا منی فانك صاحب
 الزمان و انت المهدی و انت جده الله عز و جل
 و انت ولدی و وصیتی و انما ولدتك و انت
 محمد بن الحسن بن علی بن محمد بن علی بن
 موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن
 علی بن ابیطالب و لدك رسول الله و انت
 خاتم الانبیا الطاهرین و لیس فیك حلال
 و معصوم و كذا لك بذلك عهدی ای علی بن
 الطاهرین صلی الله علیه و آله اهل البیت و من انتم
 سمید مجید حاصل کلام عبارات عالیات میفرماید
 شده با و تو را می سپرم که تو فی صاحب الزمان
 و تو فی مهدی و تو فی حجت خداست و تو فی من
 تو سپرم و وصی من میباشی من تو را ولید خودم
 و تو فی من و من سن بن علی بن محمد بن علی بن
 موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن

ابطال است و تو را منیر خداست و تو ختم گشتی
 اندک عطا حسین میباشی و رسول خدا شده و تو را کلام
 داد و باین نام و این کثرت تو را نامیده و اینها را که
 یوحنا و دوم پدرم از پدران طاهرین تو من
 خبر داد ابو سهل گوید چون حضرت حسن عسکری اینکلام
 فرمود روح مقدسش بار الهی در رحلت کرد و
 آنرا از مصنفات ابوسهل در کتاب رجال ضبط نمود
 بدین شرح است کتاب استیفا و امانت
 کتاب تنبیه و امانت نجاشی گوید من این دو
 کتاب را بر شیخ خود ابو عبد الله خواجه
 کتاب جل و امانت کتاب الرد علی محمد بن
 فی الامار کتاب الرد علی اليهود کتاب
 در صفات و الرد علی ابی القاسمیه فی التوحید
 کتاب المخصوص العموم فی الاسماء الاحکام
 کتاب الاذکار فی تواریخ الامم کتاب
 الرد علی الواهین کتاب الرد علی الغلاة
 کتاب التوحید کتاب الارباب کتاب
 النقی والاشیاء کتاب مجاهدیه
 الجبابله بالاحوال کتاب فی استعمال
 رویه القدریم کتاب الرد علی المجتریه فی الخلفه

کتاب محاسن ثابت بن ابی قزوه
 النقض علی عیسی بن ابان فی الاجتهاد
 کتاب نقض مسئلہ ابی عیسیٰ لوراق فی قدم الامام
 کتاب احتجاج نبوة الشیخ
 حدیث العالم و سیر خواص ابوسهل حسن بن علی
 نوین بن یزید افاضل نوین و از بزرگان و دانشمندان
 این طایفه معدود است و حسن مذکور متکلم و فقیه
 و فیلسوف امامی مذہب بود در انواع علوم و فنون
 فزون خداوند مصنفات مفیده است شیخ طوسی
 علیه الرحمہ در فہرست گوید الحسن بن علی بن یحییٰ
 این اخت ابی سهل بن یحییٰ یا محمد
 متکلم فیلسوف و کان امامی متبحر
 الاعتقاد علاء علی و خلاصہ علاء و بر این
 تجدید گوید فقیہ مشیخنا المتکلم المبرز
 علی نظر اشہ قبل الشافعیہ و بعد ہالہ
 علی الاوائل کتب کثیرہ یعنی حسن بن موسی
 از ثقات و در سبک شکلیں منظوم بود و در فن کلام بر
 تمامت اشعار اقران خود تفوق یافت چه کسی
 از متکلمین کہ پیش از سید جری بود مذہب زمان
 کہ بعد از سید بود و اندو در و بر علمای او الکتب
 و مصنفات بسیار پرداختہ است انتہی

الاصحح

از مصنفات وی آنچه در کتب مجال شیعہ ضبط نموده
 بدقتیست کتاب الاراء والآراء
 من فہرست الشیعہ کتاب فہرست الشیعہ
 کتاب الرد علی ما عد الامامیہ من فرق الشیعہ
 کتاب المجاہد فی الامامہ کتاب
 الموضح فی حروب امیر المومنین کتاب
 التوحید الکبیر کتاب التوحید الصغیر
 کتاب العموم و الخصوص کتاب
 الارواق و الالجال و الاسعار کتاب
 فی البحر الذی یخیر کتاب المختصر فی البحر
 کتاب الرد علی المجتہدین کتاب الرد
 علی ابی علی رجبی فی ردہ علی المجتہدین کتاب
 کتاب الکلت علی ابن الراوندی کتاب الرد
 الرد علی من اکثر التنازع کتاب الرد
 علی ابی النذیر الطاط فی ان نیم اهل الجہ قطع کتاب الرد
 کتاب الرد علی الواقفین کتاب الرد
 علی اهل المنطق کتاب الرد علی ابی
 ابن مشرہ کتاب الرد علی یحیی بن یحیی
 فی الامامہ جواب لابی جعفر من فہرست
 جوابات احمد لابی جعفر مجالس مع ابی عبد
 ابن ملک فی طبیعہ مستخرجه من کتب اساطین

کتاب فی الرد علی من زعم ان الفلک من اطاق
کتاب فی المرایه وجه الرد
فی الجواهر واحد والعجل
علی ذهب بشام
علی من قال بالردیه للبدای عز وجل
کتاب الاعتبار والتمیز والاستبصار
کتاب النقض علی الی المذیل فی المعرفة
الرد علی اهل التجوید هو نقض کتاب الی عیسی الوردی
کتاب الحج فی الامامه مختصر
النقض علی جعفر بن حرب فی الامامه
مع الی القاسم البلیغی
کتاب الرد
علی اصحاب المنزله بین المزیلین
کتاب فی الرد علی اصحاب الکناش
فی الوجدید کتاب الرد علی المخیرین
کتاب الرد
علی الخلاه سلسله البیاض
ابو علی
رجالی حایری در کتاب فتنی المقال در ذیل جریب
ابو سهل نوینی گوید در کتاب بیان کلام نوینی را
بصیرت نون و صغیرا موده ضبط نموده است
ولی اصح است که کلمه مذکوره بفتح نون فتح با
موده است و کلمه فارسیه است یعنی ناز
بخت

ابو الحسن

عبد السلام بن صالح الهروی از ثقات و معتبرین
روایت از سنده و در سلسله اصحاب جناب
ابو الحسن علی بن موسی الرضا منقول است که
چنانکه از جمله از روایات معلوم گردد از خواص
اصحاب و محرم اسرار آن امام والاخبار بوده است
علامه علی علیه الرحمه در ترجمت احوال می گوید
عبد السلام بن صالح ابو الصلت الهروی
دوی من الرضا ثقة صحیح الحدیث شیخ
نخاشی بر این کلام مزید آورده گوید که کتاب
وفاء الرضا یعنی ابو صلت مروری است
کتاب را در باب وفات حضرت رضا علیه السلام
نموده ابو علی حایری در فتنی المقال گوید که
کتاب را در حاشیه خلاصه در اینجا
که علامه علی رحمه در تجدید ابواب صلت گوید فقه
صحیح الحدیث و دیم و حاشیه این کلام نوشته
بود هذا لفظ جیش تبعه علیه المصنف
و فی کتب ما یزید میده فائده دوی مطهرین
عالمین عن ابن نعیم واحمد بن سید المرادی
اندر فتنه مایمون علی الحدیث و لکنه
مشیح المذهب بحلال القول و هذا

فی شعر بانه مخالف للعامة وداو لا مشاء
 فلهذا القبول امره على الشيخ و قد ذكر
 في كتابه براهين عامي وشعر المصنف
 في الكنى من العتم الشان في عبادة بطلانها
 ان العاصي غير هذا والظاهر انها
 واحدة في عند المؤلف والمخالف
 لكنه مخالف طبع لا امر على بعض
 الناس ومثله كثير من الرجال كحديث
 الحق صاحب التبر والامش وخلق كثير
 من كتاب الشيخ ما يوزن بانها
 واحدة لا منه وكره منين احد هان
 الكنى والاخرى في باب العين يا سمع
 وز كونه الموصفين انهم عات انهم
 يعني الكلام و توصف ابو الصلت كلام شيخ عات
 صفت عليه الرحمن في عات في را در اين كلام
 كروه و در رجال عات في حديث كراين عات را
 تايد و تقويت كند زيرا ابو عمرو كشي و هو عات
 عامي از اين غير و از احمد بن سعيد رزمي و ابي
 كند كرا ابو الصلت هروي ثقة و اعمون بر حديث
 ولي و شي شين مذنب و از و شان خاذا ان
 سالت است و اين و ايت مشر است كرا ابو الصلت

هروي با يوم سنت خطه و اميرش داشته اخبار
 روايت نموده است بدین جهت ابر او شيخ طوسي
 عليه الرحمه مشتهر كرده است پس در كتاب رجال
 خود در زمره احوال ابو صلت ذكر نموده است
 كه و شي عامي مذنب و بيقيدت مردم سنت متفق بوده
 و مصنف يعني علامه عليه الرحمه در باب كنى از
 عات را
 و اين اشتباه متابعت كرده و ابو صلت را عامي
 يند داشته ولي از اين مطلب بباري تغيير نموده
 كرا از اخبارت چنين ظاهر ميشود كه ابو صلت هروي
 عامي غير ابو صلت هروي صاحب اين عنوان است
 و ظاهر آنست كه ابو صلت عبد السلام بن صالح هروي
 در میان رجال متعدد است كه كنى عامي و ذكر كرى
 مشتمل بر او باشد بلكه نام كنى را است و او ثقة و مشتهر
 در نزد موافق و مخالف ولى چون با مردم سنت مخالفت
 داشته و اميرش داشته بدین جهت اميرش بر بعضي از مردم
 مشتهر كرده است و مثل ابو صلت كسانى كه از
 اهل رجال با مردم سنت مخالفت داشته بسيار بوده
 مانند محمد بن احمى صاحب سيرة و عات كرا و عات
 و كرا و در كتاب شيخ است خبرى كه مشر است
 باينكه ابو صلت هروي از رجال متحد بوده نه متعدد

بزرگوار شیخ ابو صلت را در کتاب رجال دو مرتبه
ذکر کرده است یکی در باب کنی او را ذکر کرده و دیگر
در باب عین او را بنویسید عبد السلام ذکر کرده است
و در برده مقام ذکر نموده که وی عامی نه است
بوده است انتقی ابو علی در فتنی القال گوید
و نه کشف حدیثی ابو جعفر اسد بن اسیر اسم
قال حدیثی ابو احمد محمد بن سلیمان بن العاصمه
قال حدیثی العباس بن الهادی قال سمعت
یحیی بن یعقوب بن یقول ابو الصلت نقلی الحدیث
و ما یسأله یجمع ولكن کان یسرعی للتشیع و
یسرعه الذنب قال ابو بکر حدیثی ابو القاسم
طاهر بن علی بن احمد بن موله ما لیسید قال
سمعت منزله بن قیسرا لا مفر عن یقول سمعت
احمد بن محمد الرازی یقول ان ابا الصلت
الهرزی شقة مامون علی الحدیث الا انه
عیب ال رسول الله و کان دینه و مذهبه
انتهی یعنی حدیث کرده را ابو بکر احمد بن اسیر اسم
گفت خبر او را ابو احمد محمد بن سلیمان عامی است
روایت کرده را عباس بن وری گفت شنیدم از محمد بن
یعقوب میگفت ابو صلت هر وی نقلی الحدیث بود ما خود
او را مشاهدت نموده بودیم که حدیث استماع

عیب و وی را بر آئین تشیع می نمود و او اصلاً از اکراب
و بزرگان بود ابو بکر شقة حدیث کرده را ابو القاسم عامی
علی بن احمد که مولد ابو صلت در مدینه بود و نه یمن
که از نزد بن قیسرا نقلی حدیثی شنیدم می گفت از احمد بن
محمد را زنی شنیدم میگفت ابو صلت هر وی
ثقت و مامون در حدیث بود ولی آل رسول الله
بسیار دوست میداشت و دوستی آن رسول بن محمد
او بود و انتقی و استماع علامه آقا باقی است بهمانی در
تعلیقش گوید الامر كما ذكره فاما الاخبار
المرویه عنده من العیون و الاموال و غیرها
الناسخه علی تشیع بل و کون من خواص تشیع
اکثر من ان یخصی و ذکر است اسامه اصحاب
ذات فتنه زیارت الاعتدال عبد السلام
ابن صالح ابو الصلت الهرزی و رجل صالح
الا انه تشیعی و نقل من یخصی انما هو
حبیب و قال الدارقطنی انما مبدی ابی
دا فتنی منهم و قال ابن الجوزی انه خاد و انما
شبیعی مع صلا حدیث قال الحافظ عبد الغفر
انما مبدی وری من لواحق عبد السلام بن
صالح الهرزی و داود بن سلیمان
و عبد الله بن العباس القزوی و طبقه

و مندی و هم من هذا کوفه عامیا و فيه
 ما فيه نعم شجرها بنو خالطهم و و لا حلال
 کما ذکره یعنی امروز با شیخ ابو صلت بن
 که شید ثانی و ذکر نموده زیرا ایشان می گویند
 و در حالی که از ابو صلت روایت شده اخباری
 که صحیح است و شیخ وی بلکه پوشش از خراسان
 شید از حدیثی روایت مردم سنت و شجر
 نیز شیخ ویرا ذکر نموده اند چنانکه در میزان
 گوید عبد السلام بن صالح ابو صلت هروی
 یثو کار بوده جز آنکه مذکور است شیخ
 بوده است از جعفری نقل کرده اند وی گفته که
 ابو صلت هروی رافضی است غیب و ارفضی گفته
 وی رافضی است بجهت رفض و شیخ در روایت
 متهم است ابو الفرج بن جوزی گفته ابو صلت
 خادم حضرت رضا بود با آن عفت و صلاح و شجر
 شیخی مذکور بوده است بی قضا تو هم آبان
 که ابو صلت را عامی بنده داشته اند این است که
 عبد العزیز حبابه می گفته از حبابه ابو الحسن علی بن
 موسی الرضا عبد السلام بن صالح هروی و در
 سلیمان و عبد الله بن عباسی گفته و می گویند
 که در طبقه اینها است بوده اند حدیث روایت کنند

از این کلام

از این کلام ما نقل عبد العزیز بعضی چنین نوشته کرده اند
 که ابو صلت عامی مذکور است و این سخن صحیح
 تو حتم و خالت واقف است بی کلام ما نقل نموده
 شجر است باینکه ابو صلت با اهل سنت خلقت از شیخ
 داشته اند و ایشان را روایت می نمود و چنانچه
 شیدر حمزه ذکر و مخالفت وی با عامه موجب
 این است که وی نیز عامی مذکور است و در
 و نیز در تعلیق گوید و در احوال صدوق من
 عبد السلام بن الهروی علی ما فی بعض النسخ
 قال قلت لعلی بن موسی الرضا ما تقول فی الحدیث
 الذی سیر وید هذا الحدیث ان المؤمنین یرون
 درهما محدث و هو طویل لا حظه فامنه
 ظاهریه ثقیله و درامیه حکایت شهادت
 الرضا و حد و المخرجات منه و من آمنه
 تنادی بذلك و فی العیون فی الصحیح عن
 ابراهیم بن هاشم قال لعلی الرضا یا عبد السلام
 انت منکولیا اوجب الله تعالی لنا من الولاة
 کما ینبغی غیره قلت معاذ الله بل انا
 مفرج لا یتکم وینه عند من الرضا عن ابائهم
 ان علیا قال یا رسول الله انت افضل الامم
 فقال علیه الله ان الله فضل انبیا ثم المرسلین

على ثلاث عشرة المربعين وفصلت على جميع
النبيين والمرسلين والفصل بعدى لك
يا علي والائمة من بعدك وان المسألة
خدا منا وخدام محبتنا الى ان قال قتلت
يارب من وصيائي فوديت يا محمد وصيائي
المكتوبون على ساق العرش فخرت وانا
بين يدي ربي الى ساق العرش فزاريت
اشق عشر نواصي كل فرد سطر اخضر فيه اسم
وصي من ان صياحي اولهم علي بن ابي طالب
واخزهم مهدى حتى اتي ان قال لا ظهرت
الارض باخزهم من اعدائهم ولا ملكك
مشارق الارض ومعاربها الحديث
وفيه عنده في جملة حديث فناداه
اي الله تعالى ان ارفع واسك يا ادم فامر
الى ساق عرش فخرت فوجد مكتوبا لا اله الا الله
محمد رسول الله على ابي طالب ابراهيم
وفاطمة زوجته سيدة نساء العالمين
والحسن والحسين سيدا شباب أهل
المحبة فقال ادم يارب من هؤلاء
فقال عز وجل هؤلاء من ذريتك وهم
خير منك ومن جميع خلقه ولولا هم لمسا

خلقك

خلقك ولا خلقتا الجنة والنار ولا
السماء ولا الارض الحديث الى من
ذلك من الاحاديث التي لا يسروها
الا انوارا من انوار انتهى يعني صدوق عبد الرحمن
ورقمنا بها في كتاب بعضي از نسخ از عبد السلام
هرومي روايت کرده است که گفت خدمت كتاب
ابو الحسن علي بن موسى الرضا عرض کردم ای چنگیز
در اين حديث که محدثين از روايت گفته که مؤمنان
پروردگار خود را می بینند الخ الحديث حديث
طولا فيت در آن تامل نمایی پس بر سنيك اين
حديث ظاهر است در شيخ عبد السلام وزير روايت
نمودن في حكايه شهادت حضرت رضا عليه السلام
و صدور معجزات را از آن حضرت و از فرزندش محمد
جواد بر شيعه و في لالت گفته در كتاب عيون در
صحيح از ابراهيم بن باسقم روايت كند که حضرت
رضا ابو صلت را فرمود اي عبد السلام آیا ولايت
و دوستي ما را که خداوند عالم آنرا بر مردمان واجب
گردانیده است تو منكر مياشي چنانچه ديكران
آنرا انكار نموده اند ابو صلت كويد عرض کردم
معاذ الله بل من بولايت و دوستي شما اهل بيت
اقرار و اعتراف نموده ام و سينر در عيون از ابو صلت

روایت کرده گفت حضرت رضا از امام کرام خود
روایت کرد که علی بن ابطالب رسول خدا را
گفت یا رسول الله آیا تو افضل میباشی یا جبرئیل
فرمود بدستیکه خدا تعالی انبیای مرسلین خود را
بر ملائکه مقربین خود تفصیل و تزیین داده و برابر گشت
پیغمبران و مرسلین تفصیل داد و بعد از من افضل است
تو و برای امامت که بعد از تو میباشند و بدستیکه
ملائکه خدام ما و خدام دوستان ما میباشند اتفاقا
که من بودم درگاه حق تعالی عرض کردم پروردگار
کیاندا و صبیای من ندار سید یا محمد و صبیای
تو مانند که نامهاست ایشان در ساق عرش مکتوب
میں در حالی که در مقام قرب حضرت پروردگار
بودم ساق عرش نظر کردم و دوازده نور در ساق
عرش دیدم در هر نوری عسکری رنگی می نوشت
شده دوران اولیایی از او صبیای من مکتوب بود
اولین ایشان علی بن ابطالب و آخرین ایشان
محمدی است من بود که آنجا که حضرت فرمودند
عالم مرا تا کرد که من بودم و جسته بنام او صیاروی
زمین را از دشمنان خود پاک میکرد و از او را جبرئیل
و مغرب روی من مالک خواهد کرد و نیز و چون
از ابوصلت و از حضرت رضا در ضمن حدیثی روایت

که

گفت که خداوند عالم او را ابوالشراذم کرد ای آدم است
بند کن و بر ساق عرش من نظر کنای پس ای آدم
منو و چه در ساق عرش حکایات نوشته شده
لا اله الا الله محمد رسول الله علی بن
ابطالب امیر المؤمنین و فاطمه زوجه
سیده نساء العالمین و الحسن و الحسین
سید شباب اهل الجنة پس آدم عرض
کرد خدایا ایشان کیستند خطاب رسید ای آدم این
خیمه است از نوره تو میباشند و ایشان نیکوترند از تو
و از تاهات آنچه من آفریده ام هرگاه ایشان بودند
من تو را نیافریده بودم و بهشت و دوزخ
و آسمان و زمین را خلق نمیکردم الخ الحمد لله
و عزیز من از اخباری که آنها را حضرت خواص خلقت
از شیعه روایت میکنند استی شیخ ابو علی عاری
در کتاب منتهی المقال بعد از نقل عبارات ارباب
تراجم که در حق ابوصلت گفته اند گوید اقول عن
ابن ابراهیم خادم علی بن محمد التمیمی و امته
شیعی تمام مع صلاحه و عن الانساب
للسمعانی قال بو حاتم هو داس مذهب القدر
و من المفتناینا انما المصلت الهی و ما حد
و نقیة الا انهم غفلت بالعامه و راوا لاصحاب

کما يظهر من كثر وكلامه في جاشينه على
سه ومن ثم استشهاده حاله على الشيخ ولا
فقال عامي ومن اجل هذا ذكره سه
مرة بعنوان سيد السلام ووثقه كما وثقه
حشر و مرة بعنوان ابو الصلت وقال انه
عامي كما قال الشيخ وقال به الذي
اعتقده ان ابا الصلت كان مائى المذهب
وان قوله في الكنى انه عامي محل نظر فان
فعله في عيون اخبار الرضا ما هو صريح انه
من خواص الاماميه وابعه فائق رايه
في كثير من كتب رجال العامة للشيخ عليه
بأمر شيعي وافضى كما في ميزان الاعتدال
وغيره ايضا وروى كثر حديثين لغيره
له في كسرهما وقال ولم يبد كثر ما ينسب
له هذين الحديثين انتهى يعني من لم يورد
از كتاب مختصره هي نقل کرده اند گفته است که
ابو صلت خادم جناب علی بن موسی الرضا بوده و
تشیع داشت با آن عشق و صلاح که داشت بجهت
فرض و تشیع او را در ولایات مکه مدائن و غیره
و کتب بسیار گفته که او را حرکت ابو صلت بود
را من و شیخ فخر بن رافضیان است سید میل سید

مصطفی قزويني و در کتاب فقه الرجال که ابو صلت
همه روایي بکثرت و از ثقات متعدد است
چنانکه جناب کلام کثي و از کلام شهید است
بر عایشه خلاصه ظاهر میشود و بیایم بحث
نظمت و این روش داشت امامت ایشان را
میگوید بوجهی عالی می باشد طوسی علیه السلام
گروه و گفته است ابو صلت عامی است
المنت معتقد است و ازین جهت علامه علیه السلام
او را و مرتبه ذکر نموده و گفته بنیان عبد السلام
او را مذکور داشته و توفیق وی نموده است
چنانکه شیخ نجاشي او را توفیق کرده و مرتبه ذکر نموده
ابو صلت او را ذکر نموده و گفته است که وی صاحب
چنانکه شیخ طوسی گفته بود محمد بن شهر آشوب
گفته آنچه را که من بان مستقیم است که ابو صلت
امامی مذکور بود و قول علامه که در باب کثي خلاصه
گفته که وی عامی است محل نظر ایراد است پس
چون مستند و حق در کتاب بیرون اخبار الرضا
چیز را نمی آورده و است که انما صریح است در
اینکه ابو صلت از خواص علامه متعدد است
علامه آنکه من خود و بسیاری از کتب رجال عامه
مشاهد است نمودم که بروی تشیع گفته که او از مردم

شبهه و از راه فضیلت است چنانکه در کتاب سیر
الاعتدال و غیره از مصنفات عامه مفسر است
و شیخ کشی و حدیث که درین مطلب اشارت دارد
ذکر نموده پس آن دو حدیث را ذکر کرده است و
گفته است که شیخ چیزی که با این دو حدیث منافات
داشته باشد ذکر کرده است و است افتی مع الحید
در شیخ و امامی بودن ابو صلت صاحب الایمان
میت بر آنست و در کتاب اخبار او را قلم و مهارت
دارد که ابو صلت شیخ امامی فقیه است و در کتاب
خاص صاحبان امامیه منقول است و عامی بودن
او در دوی محض توهم و مخالفت و افسست چون شیخ
کلام با یتقام رسید بهتران است در این ترجمت که
مخصوص ابو صلت است یا در اخبار که وی از حضرت
ابو الحسن علی بن موسی الرضا روایت کرده است و بر
شیخ وی و شیخی واضح است زیرا که بنام علی بن موسی الرضا
در کتاب گفتار آمده که ابو صلت هر وی روایت
کرده است که من بهنگام ورود جناب ابو الحسن رضا
به نیشابور من در خدمت آن جناب بودم بر سر میز شایسته
سوار بودم و علمای نیشابور مانند احمد بن حرب و ابی اسحاق
نضر و یحیی بن یحیی و گروهی دیگر از خداوندان فضل
و ادب و دانش بخدمت آنحضرت مشرف شده و

عنان است آن جناب را گرفته عرض کردند بحق با آن
الطاهرین حدیثا محمد بن محمد بن محمد بن ابی اسحاق
یعنی ترا بحق بدان طاهریت سوگند میدهم که حدیث
کهن بر ما حدیثی را که تو خود آنرا از پدر بزرگوارت
شنیده و حضرت فرمود حدیثی فی الصدق الصالح
موسی بن جعفر قال حدیثی فی الصادق جعفر بن
محمد قال حدیثی فی باقر علم الانبیاء محمد
بن علی قال حدیثی فی سید عالمید بن علی
بن الحسین قال حدیثی فی سید شباب
اهل الجنة الحسین بن علی قال سمعت ابا
سید المرثب علی بن ابی طالب قال سمعت
رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم یقول
الایمان معزة بالقلب و الاقرار باللسان و العمل
بالادکان یعنی حدیث کرده ام پدرم حدیثی که یکتوکار
موسی بن جعفر گفت خبر داد مرا پدرم صادق جعفر بن
محمد گفت روایت کرده ام پدرم شکا فقه و علوم انبیا
محمد بن علی گفت حدیث کرده ام پدرم سید و بزرگ
عالم بن علی بن الحسین گفت روایت کرده ام پدرم
سید جوانان بهشت حسین بن علی گفت از پدرم
بزرگ عرب علی بن ابی طالب شنیدم فرمود از
سوف شنیدم فرمود ایمان عبارتست از شهادت

تقلب و اقرار نمودن بر این و غسل نمودن
بر کان احمد بن محمد است او قضا است
هذه الامانة على بن محمد بن مهران بن مهران
یعنی برگاه این حدیث شریف با این سلسله است
بر شخص بنی خواجه شود بر این بنی خواجه
را نقل خواهد کردید و سینه علی بن حنیف کتاب
مذکور در باب فضل و مناقب جناب ابوالحسن
علی بن موسی الرضا گوید و عن ابی الصلت علی بن
ابن صالح الجهری قال ما رأیت احدا علم من علم
ابن موسی الرضا علی السلام ولا راعاه
عالم الا شهد له عیال شهادته و لغت
صحح المسامحة بحال له عیال من عیال
الادیان و فقهاء الشریعة و المتكلمین و غیرهم
عن احمد بن محمد بن محمد بن محمد بن محمد بن محمد
له بالفضل و استر علی نفسه بالتصوير و لغت
سمعة یقول كنت احب من الوصية
والعلماء بالمدينة متواضعون منا
اعی الواحد منهم عن مسألة اشاروا له
باجمعهم و بعثوا الى المسائل فاجبت عنها
قال ابو الصلت و لغت حدیث محمد بن محمد بن محمد
ابن موسی بن جعفر علی السلام عن امیه ان

موسی بن جعفر کان یقول لبیه هذا
اخوكم علی بن موسی عالم ال
محمد منلوه عن اربابكم و
احفظوا ما یقول لكم فانی سمعت ابی
جعفر بن محمد یقول لی ان عالم ال محمد
یعنی صلیک و لیست فی ادركته فانه
موسی امیر المؤمنین علیهم السلام
یعنی از ابو الصلت عبد السلام بن صالح الجهری
روایت کرده اند گفت میخاکس را و انرا از جناب
علی بن موسی الرضا ندیدم و هیچ عالمی آنحضرت را
دیدار نکرد و مگر اینک مانند این سخن من گوای و
همانا ما مون خلیفه در مجلس حدیث کرده اند
بسیار از علمای اویان و از فقهاء و از متکلمین و از جمیع
ساخت و رفیق علوم با آنجناب علم کرده اند علی بن
موسی علیه السلام بر تمام است آنها غالب کرده تمام
است از آنجناب ساخت و ملزم گردانید یعنی گران
ایشان کسی باقی نماند مگر اینک بقبول و دانستن
آنحضرت و تصور خود اقرار و اعتقاد نمودن
خود از آنجناب شنیدم و در مدینه و در مدینه و در مدینه
مطهره می نشستم و علمای مدینه کثرت و وفور داشتند
برگاه و سلسله بر یکی از ایشان صعب و دشوار کردید

علی مسئله بالاتفاق بجانب من اشارت میکرد و من
سوالی شکل خود را منبر و من میفرستادم و من
از آنها جواب میگفتم ابو صلت گفته حدیث کرده
محمد بن اسحق بن موسی بن جعفر از پدرش که جناب
موسی بن جعفر فرزند آن خود را میفرمود این بزرگوار
شما علی بن موسی عالم آل محمد است از مسائل
و تفسیر خود را و پرسش نماید و آنچه را که میپسندد
حفظ نماید زیرا من خود از پدرم جناب جعفر بن
محمد شنیدم فرمود بدستیک عالم آل محمد در صلب
تو است ایگاشش که من او را در کعبه نمودم پس
بدستیک او جناب امیر المومنین علیه السلام
علیه السلام است حدیثی در کتاب کمال الزمان
و عیون اخبار الرضا علیه السلام و او از علی و از پدرش
اولا ابو صلت حدیثی روایت کرده است که گفت
از وکیل بن علی خراسانی شنیدم میگفت در زیارت
جناب ابوالحسن علیه السلام بن موسی الرضا استاده کردم
تعبیر تا میسر آمد که مطلعش این است
مسلک من بایات خلعتی و خلعتی و منزل دوی من در العجا
حاصل معنی اینکه کل درسیس آیات قرآنی بعد از
وفات پیغمبر صلی الله علیه و آله و آله از کلام است
گروید و مقام نزول و معنی مطلع اند چون این

دو بیت رسیدم

خروج امام لاحقا لخواج	بقوم علی اسم الله والحمد
بیمین فینا کاحق و باطل	و عیون علی النعمان و النعمان

حاصل معنی اینکه انتظار میاشتم خروج امامی را
که لابد و متعاضد روح خواهد کرد با امام خدا تعالی
و بر کاشا و قیام یناید و میان هر حق و باطل تفریق
میداد بر مومنان با نعمت و بر منافقان با عذاب
و نعمت جزا میداد پس همین که این دو بیت را نشناختم
گروم آنحضرت گریست گریستن شدیدی بعد از آن
سر خود را بلند کرد و فرمود یا خراسانی قد نطق
روح القدس علی لسانک بهندین البتین
هنک تدروی من هذا الامام و منی
یتیم یعنی خراسانی حسا روح القدس زبان
تو را گفتن این دو بیت ناطق گردانیده ایامید
این امام گیت و چه وقت ظهور خواهد نمود و قبل
گوید عرض کردم بنیدایم همین در شبیه امام از
خاندان شما امامی را بلیجیه بنور روی زمین را بر
از صدر او نماید بعد از اینکه علم و جور عالم را
منزله گرفته باشد حضرت فرمود یا د عبد الامان
بعدی محمد نبی و من بعد محمد ابنه علی و بعد
علی ابنه الحسن و بعد الحسن ابنه محمد

القائم المنتظر في غيبته والمطلع في ظهوره
 ولولم يقم من الدنيا الا يوم واحد لظول الله
 خلاست اليوم حتى يخرج فيسأل الارض عدلا
 كما حلفت جدا يعني امي عجل امي که بعد از
 هست پسر من محمد است و بعد از او پسرش حسن
 و بعد از حسن پسرش حجت و تمامت که در زمان
 قیامت انتظار او را می کشند و در ایام ظهورش
 اطا عیش و تماذیر هرگاه از دنیا جز یک روز باقی
 نماند هر آینه خدا بیتی از روز را طولانی خواهد کرد
 تا آنکه او ظهور نماید و زمین را بر آن عدل گرداند
 چنانکه ملوک و عظم و جور شده باشند و بجهل اخباری
 که در میان بر شیع و حسن مال ابو صلت ولایت کند
 حکایت کیفیت شهادت حضرت رضا علیه السلام
 که محدثین امامیه از ابو صلت روایت کنند چنانکه
 محدث مجلس علی المرتضی و دیگران از محدثین و احوال
 حضرت رضا از ابو صلت روایت کرده اند گفت
 روزی در خدمت حضرت رضا آمده بودم مرا
 منبر نمود داخل قبه برون الرشید شواز چهار جا
 قبر برون از هر جانب کفی خاک بیاورد چون آمدیم
 آن خاک که از پس و پشت قبر برون آورده بودم
 بویید و انداخت فرمود ما نمون خواهد که قبر پدر خود را قبله

قبر من کند و مرا در این مکان مدفون سازد و چنین
 نخواهد شد چون خواهد مرا در این مکان مدفون سازد
 سنگی ظاهر شود که اگر تمامت کفایت داران
 حراسان جمع شوند و خواهند که اثر حرکت دهند
 یا ذره از آن جدا کنند نتوانند آنجا خاک
 بالایی سر و پا بین بار ابو مید چینی منبر بود چون
 خاک طفت قبله را آتشش نام کرد فرمود زود باشد
 که قبر سطر را در این موضع خفر نمایند پس ایشان را امر کن
 که بخت درجه بر زمین منبر و برند و بعد از او و کز
 و شبیری سازند که خدا تعالی چند آنکه خواهد انداخت
 کشتا و سازد و باغی از باغستانهای بهشت گرداند
 آنجا ای ابو صلت در قبر من و اطراف سر مطوی
 ظاهر شود پس این دعا را که ترا تعلیم نمایم بختم
 کن تا بقدرت خدا تعالی آن آب جاری گردد
 و قبر از آن پر شود و ما میان ریزه بسیار در آن
 آب ظاهر شوند چون آنجا میان مد آید این را
 که بومی سپارم ریزه کن در میان آب بریزگان
 ما میان بخند آنجا و ما می بزرگ ظاهر شود
 و آنجا میان ریزه را بر جسد در آن حال دست بر آب
 گذارد عانی که در تعلیم می کنم بخوان تا آن آب برین
 منبر رود و قبر شکست شود و این اعمال را کنی که

در حضور مامون و منبر بود که گفت و ابی جلیس این کافر
 ناجری داخل خواهد شد اگر از مجلس انشعق سر برهنه
 سر و نایم با من حکم نما و اگر چیزی بر سر پوشیده
 باشد با من سخن نگوی ابو صلت گوید چون روز
 دیگر شد حضرت رضا علیه السلام نماز با دعا و اذان
 ها و ایهامی خود را پوشید و در محراب نشست و بعد
 از وضو مشغول بود که غلامان مامون بطلب انحناس
 آمدند پس حضرت برخاست گفت خود را پوشید و
 مبارک بر دو شش افکند و مجلس مامون وارد شد و اجابت
 گوید من در خدمت آنحضرت بودم چون مامون آمد
 امام علیه السلام را دید از جا برخاست آنحضرت را
 تعظیم و تکریم نمود میان هر دو پیش را بوسید و در پیشوی
 خود آنحضرت جای داد آنچه لازم اکرام و احترام خداوند
 بود و قیقه منبر گذاشت و وقتی از انکور و انار نزد
 او بود و انلیون خوش انکوری که در سر داشت در بعضی
 از وایمانی آن دو اندود بود و دست است بعضی
 از آن و اینها که نه سر نیالود بود و نماز برای و پیش
 نشست تا اول میکرد چون حضرت رضا نشست مامون
 انخوش انکور که در دست آنحضرت داد و گفت یا بن
 رسول الله انکوری این لطافت و شیرینی ندیده ام
 و بچشید و ام حضرت رضا فرمود شاید انکور نبشت ازین

انکور

شکرت باشد مامون گفت از این انکور تناول می
 حضرت منبر بود و از حزون این انکور صفت
 دار مامون سبانه بسیار کرد و گفت البته از این
 انکور باید تناول نمود مگر مرا آهسته میدانی این
 همه اخلاص که از من مشاهدت نمائی این چه
 خلعت است که من میبری و انخوش انکور گرفته دانه
 چند از آن تناول کرد و باز دست حضرت داد
 و تحلیف حزون نمود و حضرت چون سدان از آن
 انکور در حشر اوده تناول منبر نمود عا لیتش
 متقلب گردید و باقی خوشه را بر زمین افکند و غیر
 الا احوال از مجلس برخاست مامون گفت یا بن
 عم کجای میسیری فرمود با آنجا که تو مرا فرستادی
 پس آنحضرت بخود و مالان سر مبارک خود
 پوشید و از خانه مامون بیرون آمد ابو صلت
 گفت مقتضی فرموده آنحضرت با وی سخن نگفتم تا
 سیرای خود داخل گردید منبر بود در سیرای را بجهت
 و خود بخود مالان بر فراش تکیه فرمود چون
 آن امام معصوم در میان سیر نشاند که گفت در
 سیرای بهتر در میان خانه میزون و عکین استانی
 بودم تا گاه جوان خوشبوی مشکین موی را در
 میان سیرای دیدم که سیاهی و لایته امانت

الرحمن او غا حله و آشکار بود و شبیه ترين مردم
بود و حضرت رضا پس شب و روز می مبارکتر کردم
و سوال کردم که از کدام در داخل شدی و حال کن
من در آنرا رسیده بودم و من بودم و الذي جاءني
من المدينة هذا الوقت هو الذي جاءني
الداد والباب معلق يعني انما اذن قد اذن
که مرا از مدینه بگویند بطوس آورد و از در آنرا می رسیده
مرا داخل ساخت پرسیدم تو کیستی گفتی منم و انما حضرت
الله عليك يا ابا الصلت انما عبد بن عبد الله يعني که
ابو صلت منم حجت خداست علی بر تو منم محمد بن علی
آدم پدر منم خود را و داع نامم آنجا در حجره
که حضرت رضا را آنجا بود رفت چون چشم آن امام
مسموم بفرموده مسموم خود را و از جا برخاست فرمود
خود را در آنجا کشید و دست در گردن و می آورد
و او را بسینه چسباند میان دو خنجر را بوسید
او را داخل فراش نمود کرد بوسه بر روی می
سید و بگوید از اسرار ملک و ملکوت و خزان
علوم حق را بوی چند میگفت که من نفهمیدم
و ابواب علوم اولین و آخرین و در این حضرت
سید المرسلین را بوی تنم کرد آنجا بر لبهای
حضرت رضا کفنی دیدم از برف سفیدتر حضرت

امام محمد تقی از الیسید دوست در میان سینه
پدر بزرگوار خود برو و چسبیدی مانند عصفور بر تن
آورد و از آنسور و بر و پس آنجا بر قدسی بیاض
در حال ارتحال کرد و تعلقات جسمانی از دامن
سقط خود افشاند و بجای رب ریاض رضوان قدس
پرواز کرد پس حضرت امام محمد تقی فرمود ای
ابو صلت از درون این خانه برو و آب و خنجر
گرفتیم یا بن رسول در اینجا نه است و نه تحت فرمود
آنچه ضعیف نامیم چنان کن و تو را با اینها کاری باشد
چون بخانه رفتیم آب و خنجر را حاضر یافته بخصور
بردم و دامن بر زد و مستعدان شدم که آنجا بنشیند
در غسل دادن و دعا می فرمود یا ابا الصلت
ان منی من یعنی غیری یعنی ای ابو صلت
و دیگری هست که مرا دعوت نماید ملک مقربین مرا دعوت
میکند بخواه استیجاب ندارم چون از غسل فارغ گردی
فرمود از هیچ منظر از منظر السقط الذی
هیه کفنه و حنوطه ای ابو صلت وارد
خانه شو کفن و حنوطه بیا و چون داخل شدم
سپیدی دیدم که کفن و حنوطه بر روی آن گذاشته
بودند و هرگز آنرا در آنجا ندیده بودم بر و گفتم
و بخدمت حضرت آوردم پس پدر بزرگوار خود را

گفتن نمود و بر مساجد شریفش حوطة پاشید و با
 ملائکه کرمین و ارواح انبیاء و مرسلین را انفرجید
 خیر البشر نازل کرد و آنجا همه بودند تا بوقت روزه
 من بیاور گفتم یا بن رسول الله منین و بخاروم
 تا بوقت بیاورم فرمود بر خیز در میان خانه
 تا بوقت است بیاور چون بخاروم تا بوقت
 دیدم که هرگز در آنجا ندیده بودم که دست قدرت
 حق تعالی از چوب سدره المنتهی ترتیب داده بود
 پس آنحضرت را در تا بوقت گذاشت و در گشت
 نماز سجده آورد هنوز از نماز فارغ نگردیده
 بود که تا بوقت بقدر حتمی از زمین جدا گشت
 سقف خانه شکافته شد و بجای آسمان صعود
 کرد و از نظر غایب گردید چون از نماز فارغ گردید
 گفتم یا بن رسول الله اگر مأمون بیاید و آنحضرت را
 از من طلب نماید در جواب چه چگونگی فرمود که
 خاموش شو و بروی مرا حبت تو اید کرد ای ابو صلت
 اگر سنجیری در مشرق رحلت نماید و وصی او در غرب
 وفات کند البته حتمی است اسد سطر و ارواح
 منور ایشان را در اعلا علیین با یکدیگر جمع نماید حضرت
 در این سخن بود که باز سقف خانه شکافته شد و آن
 تا بوقت مجوف بر حمت حق لایوت فرو آمد و آنرا

چند مرتبه قدر خود را از تا بوقت برگرفت و در
 فراشش بخوی خوابانید که گویا او را غفلت داده اند
 و گفتن نگردیده اند پس فرمود برو و در سراسر
 کیشی مأمون داخل شود چون در خانه را باز
 کردم مأمون را دیدم با غلامان خود بر در خانه
 ایستاده بودند پس مأمون داخل خانه شد آغاز
 نوحه و زاری و گریه و بیجاری نمود و گریان
 خود را چاک زد و دست بر سر زد و منسجید و بگوید
 که ای پسر مولا من در مصیبت خود دل مراده
 او تو هست پس داخل حجره شد و نزد یک سر آنحضرت
 نشست و گفت شروع کنید در تجزیه آنحضرت و امر
 کرد که قبرش بیست آنحضرت را حفر نمایند چون شروع
 بخرید کرد آنجا آنسور و اوصیا فرموده بود و بطور
 رسید چون در پس سر برهن خواستند که قبر من
 آنحضرت را حفر نمایند من انقیاد نکرد یکی از اهل
 مجلس مأمون را گفت تو اقرار بامامت او میانی
 گفت ملی آنرا گفت امام باید در حیات و ممات
 بر هر کس مقدم باشد پس مأمون امر کرد که قبر را
 در جانب قبله حفر نمایند چون است و ما هیان پیل
 شد مأمون گفت پیوسته حضرت رضا در حال
 حیات غائب و معجزات با می نمود بعد از وفات

غزلب و کرامات خود را بر ما ظاهر کرد و این چون به
بزرگ ما بیان خود را بر چسبید یکی از روزهای
مانون گفت سیدانی که حضرت رضا در صحن این
کرامت تو را بچه چیز خبر داده است گفت مندا لم
گفت انجناب شارت فرموده است که مثل ملک
و بادشاهی شاهی عباس مثل این ما بیان است
که کثرتی و دولتی که دارد عقیق ملک شایسته
شود و دولت شایسته و سلطنت شایسته رسد
و حق تعالی شخصی را بشما مسلط سازد که همچنانکه این
ماهی بزرگ ما بیان خود را بر چسبید شمار از روی زمین
را اندازد و انتقام اهل بیت سالت را از شما بکشد
مانون گفت راست میگوئی انجناب را در حقانیت
و مرا حبت کرد ابو صلت گوید بعد از آن مانون را
طلبید و مرا گفت بن تیکم غایب اند ما که جزا ندی
و آب فرو رفت گفت با خدا می سوگند که از افراسیاب
کردم باور نکرد با انکه راست میگفتی اگر کرد که مرا بزد
بردند و کیدال در حبس و ما ندیم چون از طول زمان
حبس و تنگ شد شبی بیدار ماندم و بجاوشه دعا
استغاثی مؤذم و انوار مستند سه مرتبه و آل محمد را
شیخ کرد و ایندم و بجز ایشان از خداوند منان سوال
کردم که مرا از آن حبس خلاص نماید بنور دعای من

تمام شده بود و دیدم حضرت امام محمد تقی علیه السلام
در آن نزد من حاضر شد منسودای ابو صلت
سینه است از طول حبس تنگ شده است عرض کردم
ای و الله بگفت بر نیزه و نیزه از پاسی من جدا شد
و دست مرا گرفت از آن سیر و ن آورد و عارضا
و مستطمان مرا میدیدند و با عمارت حضرت قدرت
سخن گفتن نداشتند چون مرا از خانه سیر و ن
آوردند منسود که بود از آن طایفه دیگر هرگز تو
مانون را نتوانی دید ابو صلت گوید اگر چنان شد
که آنحضرت فرمود

و ابو عبدالله محمد بن سلاسه قضای حاجت داشت و در مجلس
 ابو یعلی بن فرات اصول قواعد فقهیه را موعظت و در محضر فاضل
 القضاة ابو عبدالله و امثالی شهاب پیش مقبول افتاد و در هر یک
 از مرام حد و دل از مشهور و معدوم گذشت و چندان مذکاتی نمود تا اکثر
 که در محضرش در سال بودند در حد و کلام بر شتابانند و چون در وقت
 شیرینی بیان نمیکوئی معاشرت اراسته و در جامع متصور رقابت و
 معیشت با هم بر مالی که من به عطیة شتالان اشتیاق مجلس علم و
 میباش بر من سلام مینمود و در عقب مجلس توقف کرده و خاتمه
 اصفا میکرد و روزی در جامع حضور ملا صدیق اشغال داشت
 و شیخ ابو الفضل بن احمد در سنگ مستند بن حوزه امامت
 منظم بود از وی استقامتی عادی میگردد من خود در علوم
 بروی قرامت کردم این جوانی که در کان فضا مجتهد متدین
 تعلیم کثیره متفرقی علم الفرائض و کلام و فقه حاصلت
 بهر محلی جمعیست نظر الناس بجز چون من ابله مع فائز
 احکام الشریع و کون مشله و کان قبول ما علم اعلی
 خبیثت من عمری ساعده لی لیسار لعل و ما من علم الا
 و قد حصلت منه علی بعضه او کله یعنی قاضی بود که در
 و انشمنه و قاضی بن مردمان حق و امان بود و بر بسیاری از
 عموم و اما محضه علم فرائض که در فتن مهارت و شرف
 بکمال است روزی در محضر من پس از اتمام از حد و کلام
 بودم و حسن بن مردان از جامع نظر میگردد هم چشم بقاضی بود

که از مردم

که در مرام مردم از جامع بیرون میرفت و چون از جامع خارج میشد
 و نظری می نیافت خود را محاکمیت کرده که ای و دارم ساقی از
 نوشیدن با و و لیسار تصنع نموده باشم و علی علم نیست غرض
 بعضی را تا حد از تحصیل نموده ام و حق مسافرت کرده و در
 در مرام و در مرام و در مرام و در مرام و در مرام و در مرام
 میرود و در مرام و در مرام و در مرام و در مرام و در مرام
 نمی نمود و در دست قاضی خطره می بایست از وی منع کردم
 که میگفت عجب علی المعلوم لا یجوز و علی المعلوم لا
 یجوز یعنی علم و وظیفه است که با لیسار تصنع و سق سق
 نماید و معلوم لازم است که از تعلیم او اگر هست علی باشد و گفت
 کن علی حد و حق الکلیم اذا اهلست و من اللیسار اذا اهلست
 و من العلم اذا اهلست و من لا یحکم اذا اهلست
 و من لا یحکم اذا اهلست یعنی از من بر حد و کلام
 که بر آنجا که در امانت کنی و از لیسار چون اگر مشغولی از تحصیل
 و حق که از محبت او از اهل حق کنی و از حق چون او می طریق بر
 سلوک واری و از حد و کلام و از حد و کلام و از حد و کلام
 از مرام و در مرام و در مرام و در مرام و در مرام و در مرام
 بشماره اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
 نظرات حیل از من و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
 منی بعد از باب شریعت اسرائیلی نیکو و در حد و کلام و در حد و کلام
 شریعت است و در حد و کلام و در حد و کلام و در حد و کلام و در حد و کلام

حیرانم چون مصطفی شدم که در خانه زنده بمانم که فغان باشد این خبری
 گوید من پس از آنکه خود و سراسر آل از غریب بگذاشت بود او را عاقبت
 کردم بر حالی که هیچ احدی سس ثبات العقل بود و هیچکس از حد اس
 و بی تغییر نیفتد و در این خط و قیاس بگویم قرائت عینه و حدیثی را
 و فغانی را اعلیٰ تر نشد که من گفتم بسیار من با او حاضر شدیم
 سامع ام فقیل کردید و پس از آنکه او داشت و صفات خود را قرا
 نمود و بر احوال مدت دو ماه بگذرانید آنچه افعلت از وی بخیال
 گشت و حالتش صحبت خود نمود پس از چند روز مریش کردید و صحبت
 نمود که قریش از یاد او از مقدار کلمات بران جاری شد و حضرت فاطمه
 و برادرش را بگریه و غمت نماند قلب و نبض عظیم اشم عینه
 معروضون آنچه که در فغان و عجز از قرائت کلام الله و حیال
 نورانی و روز چهل و ششم و دوم حبس سال بعد و سی و پنج و در
 غانی را و ابع کرد و در جاس و ضم بر وی نماز گذارد و فاضل
 زبانی و وجود مردان بر حبس از او حاضر شد و او را مقبره
 بساط کرب و غم نمود و در آنجا در جانب در و الا من قریب است
 بصره فی نهج کسب

ابن قتیبه

او لا استقر لیاثم انتقل الى القول بالامامة وحسن طریقه
 و بصیرت منی این قدر رسالت خدا را از منکین شنیدم و این منظم
 بود و در میان منی عالی تدریس مقرر داشت پس در حبس آمدن خود نمود
 و طریقت و بصیرتش بگو کردید از رجال نجاشی منقولات که در صحبت
 این قید پس از آنکه گریه می کردید و صیغره مستکلم عظیم الحمد لله
 الطیبه و قریب غیا کلام کان قد میا من المختار له و بصیرت و انتقل
 و کان حاد قاسم الامامیه فی زمانه لکنت فی الامامیه
 و این قدر رسد از قید بگریه و بسیار صبر می نمود و
 در آن من بعد دو است که قید بگریه و عجز از قرائت کلام الله و حیال
 و از اصولین در مقام از خود و آنچه که معرفت بقرآن نیست عجز
 نمود و از مقام اول در مقام بگریه و عجز از قرائت کلام الله و حیال
 انبساط پس از آنکه صبر می نمود و قائل شد و آنکه قید بگریه و عجز
 جاز و مکنت منی از عمل کردن بگریه و عجز از قرائت کلام الله و حیال
 بان مکنت این قید و انبساط اصولین منی گفت کرد و گوید قید بگریه
 عجز از قرائت کلام الله و انبساط اصولین منی گفت کرد و گوید قید بگریه
 که در غزل خود بر دلیل جفت آورده و دلیل اول آنکه علی بن ابی طالب
 بر حسب تحلیل حرام و تحریم کلام کرد و چنانکه در این و من سیرت که انچه
 که حضرت ولی مکتب این اخبار نموده در واقع و نقل ائم حرام باشد
 و با لکس و قیل و دم گوید مرکه و در اخبار معصوم ائم و خبر و اخبار
 باشد بر وجه استدلال بیستی تعویل و انچه که خدا میفرماید و خبر
 تو باطلت اتفاقا او را ملازم گوید مرکه از این و خبر از خبری

یعنی بر آنکس از فضل و طهارت عالم و فاضل باشد بیشتر مزاج نماید
شایسته امامت است و ایشا را باید که در این مقامات حد و دار
جای دارد و به مسایله و جزئی و غیره تمسک نباشد و آنکه تحصیل
تفرق و شرح کیفیت سبب ریکت از ایشان در کتب معتاد
مسطر است مع اینجه این قدر ارسد است باهم الحسین جان
باشد و اینچیز علوی منوطات و مباهات میباشد و ما در مشرب
حالی شطری در آن چه که در دایره علوی گفته و بدان حقوق
انصاف نموده و ابرار کثیر را در این فضل و مقامات و انفس این مسلم حاصل نموده
به صحت است گفته و این و خیر جان غنی در پیشه و نایب در هر امر
از ارج این قدر خستة اقرض او نیز در اکثر کتب پس از آن مشرب
این قید پر دایره اختراع اول او بود در آن باشد گویند
و اما می گویند امام و حجت بر مردم است از آنست که از او و فاضل
و در این دعوی قبول بر او است احتجاج گفته که در کتب انواع و نیزه
مرض موت و در کتب برای نماز سجده نموده بغیر و اما ایضا
ای قد خلقت حکم کتابه له و حقری الا انهم فی فقره حق
بر داعی الحسین الا انکم فی تصدوا ما استسکم بهما
یعنی ای گروه خلافت من از میان شما میروم کلام الله و حق
خود را من شما خلیف و پیشین خود نموده ام اگر چه پیشین
از یکدیگر به فضل و آنکه بر حقن گوشه از من حاضر شده و نماز
که با آنده حشمت شود و بر کوهی خلافت نخواهد بود و آنکه
میوایه من به ریاضت از او کرده ام از آنجا که در این فاضل

حسین بی و الله قول و عاقلان را با هم نمی ناستند و او را که کبریا
 که مقام مرتبه و شش اردین بن برین خواست که معنی از احکام برود و می
 و چه شیشه داشت در فهم احکام که بی متر نباشد و از این امر بی نیست
 که در فهم احکام از یک سب طریق خط سلوک دارد و با حق را سلوک می شود
 محکم را موقع متشابه و واجب را در مقام نسبت ضعیف کند و چون او را حال
 بر غیو الی باشد تحت و خروج در مرتبه مساوی باشد و چون در شک است
 بر یکی مستلزم ترجیح دارد است و چون انقیاد را سه کرده قول را می
 صحیح کرده و گویند تحت از قدرت آنکسی است که علوم درین احوال و در خطا
 و غلط معصوم باشد در فهم احکام از یک سب است و امر بی معنی و اندک
 اگر فرموده به این نه و کسی بافت از یک خطا است از آن باشد
 اول کسی بشنید که او را اطاعت کنیم و که از ایشان از او است که است
 حق نه و طریق رشا و سلوک دارند و شش از آن باشد و او را بر یک گفته که
 حجت و امام را از او را ظاهر و باطل و حق کرم بگردد و از سبب خطا
 چند اعتبار کنیم و در اثبات و در حق خود خطا به خطا اجماع نماید و کرم
 از خطا به خطا در اثبات و در حق او که در کرامت خود کرم به حضرت رسول
 نه فیم که از قدرت و اعلی میست و از امیر المؤمنین و حسین و از آن خطا
 چند مخصوص ساخته و در مورد و وقت سبب می که این را از خطا
 و از میان مستحق است از آنجا که باقی این سبب ظهور یافته که خطا
 قدر و در تحت مرتبه ایشان نزد طاعت او است که در خطای سبب
 بگوید اینها بر بد الله لبیض حکم الرحمن اهل البیت علیهم السلام
 تسلیم میسر و بواسطه سوره الی و امثال آن را با علوش می باشد

مرتبه ایشان و کلام فرموده و چون این امر را از حضرت و نسبت آن
 سر قی معذور است و نزد امت مقرر است که در حضرت آنحضرت کلمه
 نیست که در مرتبه و جلالت شان برایشان تقدم داشته باشد و
 آنحضرت از یک خطا که تعلیم امر غیر درین یکی طریق می شود
 دارد و او را بر تحت تقدم و چه از آنجا که معلوم کرده که از آن بی
 استحقاق بران خطا بر خطا صریح از آن و پس از آن است که
 چون از آنحضرت شایع کرده که فرموده خدا خلقت حسب سبب است
 کمال الله و عترت و اشیای که از آنجا سبب حضرت است و آنرا
 نه خدایا چه سرکار و این حضرت بر این سر قی کسی بود که است
 و استحقاق این منزلت است بر این سر قی که از آنجا سبب است
 بر مرتبه او که و می باشد و بر علو شان و در تحت مرتبه او را معلوم
 آنجا است اختلاف امیر المؤمنین حسن بن علی را و است بیعت نمودن حسن بن
 علی را و طایفه را با بر امامت حسن بن علی است که در او قول میسر
 که گوید اینها خطا اجماع نموده اند پس جواب که خود از سوال کنیم
 آن اجماع که از آن خطا است این نموده ایم که نام اجماع است که از این
 سبب نیست که از آن کوئی امید می باشد بیعت نمودن از بدیهه خطا
 نموده اند اگر از آن خطا اجماع این سبب معذور پس بر این سبب
 نیست که با قوسا در کند و قرا بر آنجا ایشان را بر این نسبت داده اند
 و در نه و کرم تو از تحت خطا است با این سبب اجماع علیه فرج کرده و این
 تعزیر که تو خود بر ایشان و در می نموده و پس از آنجا که کرم تو را
 عقیقه است آنست که از آنجا که در او را در حق حسن بن علی و حسن بن علی

امانت ایشان فاعلیات باشد مشمول آیت است
اعراض کنند و گویند و لیل شب را یک است را یکی از حضرت محمد
و اند و از سایرین از حضرت منع کنند چیت پس اگر داشت و چیت
برائت است و می خود تحلیل آورده برایشان معارض کنیم و گویم بر این
مغیر است که امانت را در هر عصر و بطریق اولاد حسن بن حسن از روی
و صیت و داشت و می نمایند و با شهادت و می نمایند و می نمایند
کنند و با شهادت و می نمایند و با شهادت و می نمایند و می نمایند
و لیل بر آنکه است جز برای یک تن چنانست است که امام نیست
از امام برود و انضالی باشد و در هر است انضالی باشد
بجای است و انضالی است بر واحد واحد است بر هر واحد
نیت تن ممکن نیست زیرا از هر واحد است که امام از قاضی است
و از هر واحد واحد از هر واحد است که امام از قاضی است
و چید معترض از امام بیشتر باشد چنانست و انضالی از هر واحد است
و از روی لیلی که بیدار از انضالی موده و می گوید که امام بستی از
قامت است انضالی است ثابت و صحیح که امام است در هر عصر
کیت تن را که جامع شرایط است چنانست و با این و فرق
مغیر و جبهه فرق سهل و آسان است و آن فرق است که حضرت رسول
و است جناب حسن بن علی حسن بن علی علیها السلام چهار است
نموده و جلالت انضالی که ایشان را با آنها مخصوص کرده اند و از دراز
سایر حضرت جدا نموده و چون جناب حسن میرای و در انتقال است
حسن بن علی ابراهام است جلالت نصرا اشارت حسن اولیت و تقدیم

در کار جناب حسن است را یکی از اولاد و صیت دیگر و بر آیت
حضرت رسول اعلی است نموده و در و شایان از آن حسن که با رسول
خدا می طریق خلاف سلوک دارد علاوه آنکه را در انضالیست جناب
حسن بن علی از حسن بن حسن می ویدی نیست و امام نموده و از
انگلی است که بر صفت انضالیست موصوف باشد پس این تقریر
نور منیر و ظاهر کرده و در متون است که امانت حسن بن حسن از روی
و صیت نموده و آن اصل که متعلق از این تنی است و انضالیست
و امام است و جلالت میل قلبی و باطل عقیده مردمان حسن بن حسن
تخصیص به هم یکدیگر است امانت انضالیست با هم و اما صفا خود و شکر
بسیع و رسیده و که در باب حسن بن حسن رسیده و نیز اخبار و حاشی
در علم حلال و حرام از آن جناب و از حضرت مبارک و به هم از جناب و
حاشی و رسیده و که از این بر فضیلت انضالیست با هم و اما صفا خود و شکر
این حسن از احکام حلال و حرام چیزی است و نموده و ایم که با این از
جناب و این احکام شنیده و ایم بر این که و امام و حکام و این از
انگلی که در و مورد و این معنی نیست زیرا از اتر است پس هر که
نموده و این از برای حسن بن حسن معنی حلال و حرام و است و شایان
از این و انضالیست و باید و کرد و در قول فرایند و اما علی که میفرمود
انضالیست و انضالیست این بین این امن و انضالیست و انضالیست
و آنچه حق است بر شاکش و کرد و با فضل و طاعت و تقدیم
و عدالت حسن بن حسن را نگار کنیم و از امام است تمام کرده و گویم
و می است و این و احکام شریعت و با و علی امام احمد معرفت

داشت باشد و با کون اهل زمانه و دیگران که در این مذهب و شیعه و
مکرر در هر طریق کتابها و طرق استخراج و مستطاب و مسلک و ابرود
الحکام و اجتهاد و قیاس عمل کنند و حال کما فی حق و اول قرآن
مستطاب و مستقیم نیست زیرا اول قرآن مستطاب و حکمت قرآن
بر لغت واحد و زایل شده باشد اما حق آن لغت مراد از ایشان
ولی قرآن بیست و نه زایل شده و در آن اشیا چه نیست که در اول
قرآن توفیق معلوم گردد و اما لغت معلوم و زکوة و صح و لغت قرآن
و نیز مصحح سبشی است که در او شامس و مستقیم و مستقیم است که
مقصود و آنها توفیق معلوم گشته و هر توفیق هر چه میفرستد آن
پس هر کلام را مستخرج از لغت جاریست چه به نام و استخراج
حقنی قرآن از لغت توفیق لازم است باید که در او و در هر موردی است
آن اصل توفیقی نیست اما از اول لغت استطاب و اول قرآن
نیز یک کسی بر او اعتراض کند و گوید ممکن است آن آیات که پس از
آن توفیق منوط است رسول الله صلی الله علیه و آله و آیه و آن وقت
منزله و آن طریق معرفت آن مستطاب و استخراج است بهم و در
حق هر کلام داشته و بعضی از قرآن بر بعضی که در اول قرآن و بعضی
تقریباً توفیق گشته و هر یک باید باز با هم و جواب که هر یک
حق استوار باشد زیرا در هر یک آیه و در اول لغت و مستقیم
که هر یک از آن که در هر یک است جائز و تعبد خداست و باید که
و هر یک است و در هر یک علم و ادب است که با هم و هر یک و در
مستطاب و هر یک معترض که ممکن است در قرآن آیه باشد که

دولت کند و آب را که محض است مقصود است تغییر نایه و آن که محض
عالمه چون در آن آب کامل نایه بدولت آن آب مقصود را بهین
گشت که در مقصود را که هم این محلی است و پذیریم که گویم بر این
از سوسه الی کم این که بر بعضی مراد دولت کند که علی این است
یا که چنان آب مقصود و در آن محض است یا محض و در نیست اگر
محض و در آن کلام در آن و نه کلام در آن آتی است که آن آب
تو مقصود آن قرار داده و در آن محض و در نیست پس آن آب خود تو مقصود
و محض است بر مراد نیست یا بر این است بر بعضی مراد قرار داده
مشکل نشود و محض بر این فرض را که در آن محض و در نیست پس
یا نه و مستحسن است و لا ما چون نیست قرآن است علی به بر نام آن
در این صفت که گوئی یا فقیه و آنرا که گفت و در این عالمه است
که هر که در آن اختلاف نشود و آنرا که معاینه معهود باشند و در
اختلاف و نزاع ایشان بر هر سه صلح آسان ممکن باشد و نیز این فرض
قرار دایه محض که آتی است یا در اول نایه و لغت و در آن محض
و در این محض کلام محض و در نایه و در آنرا که خلاف مراد آن و در
کمی بر آن آب دولت که محض بدان واقع شده و خارج کرده و پس
اینکه در نایه یا بر این آتی قرآن و دولت کشید که علی در آن
اختلاف کرده و باشد در قرآن آتی باشد که از روی محض و در نیست
بر بعضی مراد دولت کند و علی این مراد نیست متعذر و متعذر آن
که شفاست از این که در آن قرآن مستخرجی که مراد است از آن
احتیاج است و از وجود آن که بر نیست از فرض چهارم

این فرق خطیّه باشد که است را برای جعفر بن محمد از روی داشت
و وصایت از پیش محمد بن علی و علی گفته که این شاهر است
ایشان موافقت نموده و در سوای آنجا بایشان من لایق
چرا آب و راه است برافست نمودن موافق و از من لغت نمی آید
که در و کلام را است با و که در این حدّ است شود و مرا که آن است
که مستقیم و غیر خطیّه خطیّه کرده چه خطیّه از خلافت شمرده میشود
و این خلوه است و شایسته معلوم نیست و مستلزم است بر خطیّه
معارضه که این از قانون معارضه بر نیست اگر مستقیم گویم آن
حقّه نموده ام که بر جناب صادق علیه السلام تو حقّت نموده اند و اگر گویم
با انفرقه که تمایز جناب صادق علیه السلام با است جناب موسی
علیه السلام مستقیم چنانکه شایسته است محمد بن علی با است جعفر بن محمد
مستقیم و بوقت جناب جعفر را یقین حاصل شده و متیقن شمرده
محمد بن علی نیز محمد بن عثمان نیز با من شاهر است و کرده و سببه
که بر امیرالمؤمنین واقع گردیده اند آنچه در و ایشان گویند یا نیز شاهر
معارضه کرده و با آنجا آب گویم آنرا حقّی نمی رسد که است و در
و وصیت است شود در و فرق خطیّه و خطیّه که گویند که است را
بر است و وصیت برای محمد و جعفر و اسمعیل و آل او و جعفر است
صادق است و اند و اکنون فرق خطیّه آنرا خطیّه گویند که است محمد
ابن اسمعیل بن جعفر مستقیم چرا آب فضل و امتیاز با من و از فرق
سهل و آسان است از خطیّه پس لغت و دلیل بر حقّ و حقیقت خطیّه با من
کثرت و صحت حجج با من نیست زیرا که اسمعیل پیش از جناب محمد و جعفر

اسمعیل گویند که این خطیّه
محمد بن جعفر مستقیم است
نموده و فرق خطیّه را

و فایده و خطیّه است شخص نموده و است قول نیست بلکه شخص نموده
خلفه و جانشین است کرده و فی فرق است اسامی عید بنی امیه و بنی امیه
و و سالی خود ندارد از جهت و بر این نظر من نموده و نموده و
حققت است خطیّه از نسبت که با کلام و زیاده کلام حقّ نیست چه در
شاهر و اطلاق مرتبه و صفت بسببه و و آنرا خطیّه پس گویند که این
که می باشد که اسلام را عرف بحرف متخصّص نموده اند چه خطیّه
احکام شریعت یکبار و باطل با حقّت و در علم و خطیّه با
فرموده و مقرر نموده و اقتراح مردمان با هم برای است که نام
و این ایشان استوار دارد و با حکام شریعت قیام نماید و چون قرآن خطیّه
بیانیده و محمد بن علی که جعفر بن محمد و موسی بن جعفر که
که در و از انقضای نام اسلام و شریعت است که و ایشان را از خود
از چیز می که طایفه است است که از و در وقت که سبب ایشان علاوه
بر و علی حقّی فاسد آنکه خطیّه حقّی نباشیم و آن فرق با من
و سائر فرق است که را تا قیاس اخبار و حدّثه رسید است که بلا و
ایشان مشهور و از جناب جعفر بن محمد احکام و مسائل حلال و حرام
نقل کنند و از روی حادث جاری و تحریر صحیح با معلوم گردیده که
جانشین است قیامت آنچه را که ایشان از جعفر بن محمد نقل کنند که سبب
بر خلاف واقع باشد علاوه بر این از اسلاف خود با احکامیت
کرده اند که جناب ابی جعفر صادق علیه السلام است و ابی
جناب موسی بن جعفر علیه السلام وصیت نموده اند از فضل علم و
موسس را چنان نقل نموده اند که آنکه نزد محمد بن نقل اخبار حضرت

و از این فرق علاوه بر عوی خود چیزی استماع نشود و سبیل توان
 و اصحاب آن باشند و اولی آن سادی و یکسان باشد پس در
 اخبار و آیات عباد و فکر تا فلان باشد تا برای شوق فرق این سخن
 و محمد و عبدالله پیران جناب ابو عبدالله صادق ظاهر گردد و در
 استحقاق نمودن اشخاص ارتقا شایسته و ملاحظاتی ایشان
 کشف نماید بیاید امام خود این سبیل از حلال حرام کو جناب
 موسی از آن سبیل جواب فرمود و اشخاص نایم و گزین تا یکم نیست
 محمد و عبدالله از آن سبیل می آید که فی اقصای کمال امام خود
 استماع کرده اند از ایشان آنچه عوی گفته تقدیر خواهم نمود و آنکه
 آیه در آیت گفته که از عبدالله بن جبرئیل سوال کرده اند و او بپشت
 در هم را چه مقدار زکوۃ تعلیق کرده و جواب گفت بخ در هم تا بیاید
 یکصد در هم را زکوۃ چه مقدار است از روی حق می گفت که در هر یکصد
 در هم را زکوۃ یکصد در هم از حلال کوفتی نیست بلکه اضافی آن مقداری
 در هم است در علاوه بر آن زکوۃ واجب کرده و در کمتر آن کوتاهی
 نیست و هر که با لغزش مستحق اسلام و ایمان بآن از او غفلت
 و عوی کند که اگر آنی گسست که بر قرآن معارضه نماید او را گویند آن
 امر قرآن پس ظاهر و آشکار است تو خود معارضه خویش می شود
 تا برای تفریق ما بین آن و قرآن ظاهر بر زمین و همچنین در جواب
 از این فرق محقق گویند اخبار و ادب گناه که عوی است و این
 نوعی نزد مردان اصحاب از علما آیه محذوره و ضابطه است شما
 و خیار یک در آیت است از طویش عوی یکصد ظاهر سازید

فرق ما بین اخبار خود و آن اخبار بر شما واضح و کشف دارم
 ولی در اثبات مطلب عوی چیزی نمودن که یکس از استماع
 نگردد آنکه در سوال فرق ما بین آن و اخبار مشکوک گردد و
 که حدیث از عوی اند آن مجز و معتبر نیست و هر که مثل اند عوی
 اخبار را در آید آیه مقدس کرده و بایستی عوی را به اخبار مسلمین
 شود و نیز ثواب عوی گفته که با مسخرات بسیار بر نمودن ایشان
 در اثبات خبری بر علم ایشان بر حد قول آنکه عیال است کند
 از این وجه درود ثواب گفته اند عوی از شما چیزیست که یکس از
 او عوی مثل آن عاجز نیست پس آنچه را که در آیت است عوی نیست
 به آن احتجاج کنید ظاهر کنید تا بر شما کشف شود که آن اجماع
 بیرون و قاطع عذری نگردد و اخبار اب نظیر جواب است که در
 صاحب کتب و نیز در کتب فرقه بکریه و ابا حنیفه خلافت برای
 ابو بکر از روی حق سوال کرده عوی گفته و تو از آن مکرری
 چنانکه ما صحت جناب ابو عبدالله را با کتب عبدالله و غیره از آن
 کنیم پس جهت خویش ظاهر سازد از فرق ما بین خود و بکریه و اجماع
 دلالت نمی آید که در مقام فرق ما بین خود و این فرق محققند
 از آنکه در نایم اعتراض ششم بعضی از فرق شیعه گویا شده
 که پس از جناب ابو عبدالله صادق با امت جناب موسی علی شده
 و پس از وفات موسی با امت عیال موسی مقدس و امت
 از حدیث اول موسی سلب نماید و چنین کار نموده اند که جناب موسی
 بعد از داشت و وصیت ستمی است کرده پس امت از او

موسی قایل شده اند که آنستنی شود بحکم بن علی پس برای او
 راهی و عمری نموده او را خلعت صلح نماید و آن خلعت و صفت
 حسن بن علی با خاستن آنگاه از خلعت و امامت حسن بن علی چه
 نموده و آنچه در باره محمد قریب نموده بودند باطل گردید و گفته شد بر آن
 خدایتنا که در نقل امامت از محمد بن علی حاصل گردید مانند آن چه
 که در نقل امامت از اسماعیل موسی حاصل گشت چه اسماعیل نیز در حدیث
 جانب ابو جعفر و در حدیثی که در میان حسن بن علی در حال امامت
 شصت و سه نفر از اصحاب برقی از اصحابی است برادرش محمد بن
 محمد بن محمد که در حدیثی که در میان محمد بن علی در حدیثی که در میان
 حسن بن محمد و محمد بن علی در حدیثی که در میان محمد بن علی در حدیثی که در میان
 علی بن محمد و محمد بن علی در حدیثی که در میان محمد بن علی در حدیثی که در میان
 مسلوب دارند و پس از آن حضرت از روی درشت و صفت وادار
 چون نقل کنند و هر یک از این فرق که در امامت منزه است
 کنند بر حق حایه و دیگران که در امامت و کرمی از امامت امامت
 دیگر تبری جویند و هر طایفه است را برای امام خود پادشاهت و صفت
 و عمری کنند و خدایتنا که از روی ایشان بگویند است از برای هر طایفه
 در و عمری فریض جزو صفت و در داشت ولی نیست هر یک در حق خود
 قوی و در حقیقت و دعوی با دلیل قایل شده پس اگر چه در حدیثی که
 و عمری خود جزو داشت و صفت و دلیل قائل است و ادبیه است که آن
 مشیخ و منه و اگر چه و عمری امامت و داشت و صفت یعنی برای
 نیست پس بر آن و عمری امامت از هر یک از این طایفه باطل کرده و گفته

لایق

که امامت را بدو داشت و وصیت خودی کنند بسیارند و چون عمری هر یک
 واجد در تکلیف یکدیگر اتفاق نموده اند و هر فرق و عمری خود مشغول
 و مخصوص باشند و لایق ممکن نیست که طایفه عمری مقبول اند که هر یک
 و عمری مرده و باشد حجاب هرگاه امامت بکثرت مدعیان نقل
 کرده و ایست که بزرگترین کثرت مدعی بنو شاعل شود چه از خود و عمری که
 کرده و ایست از روی کذب عمری نبوت نموده اند و صاحب کتاب از
 امامیه بر حق طایفه خلعت و مضطرب نقل نموده و چنین طایفه ساخته
 که آن طایفه است از روی متهم مسلم و جمع علیه است و نیز طایفه عمری
 سر بر امامت که حواله میدادند و عمری خدایتنا که بزرگترین کثرت مدعیان
 که در حق خدایتنا بسیار قائل شده و گویا ادا نموده و هر طایفه در حدیثی که
 از روی کتب آمده و در هر یک و کثرت عمری که صاحب کتاب را در حدیثی که
 مقابل اهل حق از کفر نماید و در نقل و سبب ذکر اختلاف است و اختلاف
 از روی اختلاف بقا و نبیانشان حکم نماید پس از این مقام که هر یک از
 نزد و با وجودی چند شایسته و کثرت و در از اینم ذکر نمود و پس از
 ذکر آنها در این فرق و عمری کنند لفظ و تامل و اینهمه و اگر چه این
 خود در حدیثی که فرق و سبب از این غیر بقا و سبب خود عمری هر یک
 و اما قول صاحب کتاب که در بعضی از امامیه امامت موسی قایل شده
 و بعد از او امامت پسرش موسی بن موسی معتقدند همانا اسلام قول
 آنستنی که با چاه و آرا و اسرار نمی باشد زیرا که تا مسلمانیت هر مردی
 قبل از ایشان که با مسلمانیت موسی بن جعفر قایل شده و اندام امامت جانب
 موسی معتقدند و در باب امامت آنجانب روایاتی بسیار نقل کنند

ناید جواب در کلام و دل متفق علی حق ثابت گردد
 بهیچ وقتی تصحیح نشود و اول مذبحی که اهل کرده مذبح است
 زیرا اول ایشان مسلم و متفق علی حقیقت و اولی که صاحب کسب
 از منبر حکایت نموده احتجاجی است که از اذهای نده و اولی
 نموده اند زیرا بود و اثبات حقیقت مذبح خود با جمیع و ایشان
 برینست موسی و حق نیست ایشان با درینست محمد صلی الله علیه و آله
 احتجاج کنند و انچه و قویست منحصرا در اختلاف مذبح پس در
 جواب گویم منحصرا اینکه اختلاف است از برای هر اید که در هر
 و مثل این اختلافات بر اسلام و مسلمین طعن و تشنیع آورده و میگویند
 خدش آن بود که بعضی از اهل فایده با کلام من از برای هر کس متکلم شود
 و بر اسلام اعتراض نمایند باینکه ایشان اختلافات بسیار دارند
 نقل میزد و نزد ما مانده است بعضی بعضی و فضل و علم بهین ثابت گردد
 و آنکه امام و انیم که در فرائض سمیه و احکام مسلم و از اهل فایده
 بقیاس است اجتهاد و اعتراض به و بدین طریق با امت امام را رسیده
 حاصل شود و زود است که در وجه اختلاف شنید کلامی گویم که
 به احکام منحصرا قانع و مجاب گردد
 بر امامت گویند امام شمس المشرقیین خود مستور و مخفی گردید و اگر گویند
 بعینت خود قیام باشد و بر نفس خود از عصر تا صبح نباشد پس چنانچه
 امام را قیام جائز شد تا صبح بقیع از امام اولی و سنده و از تر است و نیز
 گویند از چهره ای امام از ارشاد مردمان قیام نماید و از اکل اموال
 ایشان در قیام نباشد و آنکه خدا اینها سبب فرموده است

باینکه من از کلام این امام
 مستور و مخفی گردید
 خود امام در وقت قیام

من لا یستلکم امیر الله و نیز فرموده است که اینها را
 الرهبان لیسوا کلون اموال الناس بالباطل و بعد و من
 سبیل الله پس این کرد و ولایت که کمال اهل باطل متع و زغایه
 دنیا طلبند و آنکه بکتاب شکست باشد از مردمان و بر سر است که
 طریق رسد و مسلک دارند جواب منحصرا گویم امام از
 مستر شدن خود مخفی و مستور گردید و بلکه بعینت قیام و خوف از اهل
 بر نفس خود از طاعت منصرف شد و منصرف گردید چنان امام را قیام جائز
 شد تا صبح را قیام بطریق اولی جائز است جواب گویم تو را از احکام
 و اگر منصرف داشت که امام در این قیام قیام و خوف از طاعت بر نفس خود
 که از طاعت قیام کند و از او سنده و نایب چنانکه امام و نیز این امر جائز بود
 چنانکه بعضی مسموع و این امر حرامی از تو مسلم و از امام و اگر از احکام او
 مژده که امام را در حال قیام جائز است که از امامت امام خویش جدا
 کند و به این متفق نباشد که اگر گویند حرامی از تو پندیریم چه آنکه
 امام و انچه میگوید با امامت امام خود از قیام قیام استماع کرده
 و خدش منقطع گشت این بخلاف قیام حق و بی جائز نیست چه
 صحیح باشد ایمان و مشایه است و بر قلوب قیام نیست و غرض است
 احدی بر ضلالت و انما و مطلق نیست و اما قول منحصرا که گویند از عصر
 امام شمس از اینها خود مردمان در قیام است و از اذهای اموال
 در قیام نیست پس از جواب گویم امام از ارشاد خود آنکس که از
 ارشاد کرده در قیام نیست چنانکه از ارشاد قیام باشد و حال آنکه
 حق با برای مستر شدن بیان کرده و این منحصرا نموده و مطلقا حرام

برایشان تعلیم کرده و بتسبیح مشربین و بی معرفت به حلال حرام
و دیان مشهور کرده و اندام اموال ایشان را تلافی بجای
حسن را که خداوندی فرض نموده و از ایشان اندک آنکه آزاد و محلی
اصرفت آن را دور است صرف نماید و حضرت رسول خود آنکس است
که از جانب خداوندی حکم نموده و بتسبیح کرده و نیز کلام خدای بران
ما حق است آنجا که فرموده و اعلموا انما غنمتم من شیء فان الله
حسبه و للرسول و للقریب القربى و نیز در کتب دیگر فرمایند
من اموالهم صدقه قطره بعد از این پس اگر در اموال ایشان
منش عیب و منعی متصور شود آنکس است که در آنجا امر را
وضع نموده و نیز از صاحب کتاب پرسش کنیم و گوئیم که از اموال
امام خود خبر دهید که چون مزوج کند و غنیمت از اموال منشی اموال
ایشان اندک آنجا که بجایت خرج نماید از خاتم و سعاد و اندک آن
حق برای خود اندک آنکه اگر گوید امام از آنکه در گوشه احوال فرموده
چیزی اندک نماید همانا خالصت حکم اسلام کرده و اگر گوید کسی را نیز
که ذکر شد حق خود اندک آنکه اگر گوئیم پس اگر کسی بماند تو بر امام شایسته
خداوندی اتعاضوا من لا یشککم امیرا و بگوید آن کبریا من
الاحبار و از هیات لایب اجحاج کند ای کلام بر اب و در
خواهد نمود تا آنکه امامیت بماند از ارباب جواب گویند
در احوال من بر امامیه گوئیم امامت را در حق آنکس که نزد
سود نیست و نیز گوئیم ای معرفت امام شما طریقی نیست باز آن
والت کنید آنکه از ایشان سیم و امامت را برای او بگوئیم چنانکه

نکته

اجت را برای سایرین از حضرت که موحد و انجیز کنیم و گوئیم نیز
برای شخص معدوم نمودن خطا و بدین و جاست آنکس که موحد
نبشت در عداد معدومین معدود است پس این تقریب بجزا است
برای آنکس که در حق است او که باطل کرد و جواب
صاحب کتاب که بر او بر او و چون بنحین علی السلام و اولاد او
که امامت ایشان مقتضی تواریخی حاصل است اگر گوید در حق ایشان
بر امامت نیست از اموال کنیم امامت سرکب از ایشان با نماند
مکن و انانی از کلام و دلیل خطای بر تو بگوشت کرده و شاید و امامت
از انانی عشر و صواب و تو در خطای اگر گوید ان مستحق این تحسین
و اولاد او بگوئیم که بر سر کلام تو بماند و چون تحسین که علم و
فصلش نزد خالصت و مزالفت مسلم است احقران نمی آید دلیل کلام
و چه داند که عشر برای تو امامت کنیم تو را از خنده آنکه و شتر من
که نیم از وی خبر رسول صلی الله علیه و آله را معلوم گشت که در قدرت
کسی است که تا وی قرآن را حکام و من و انان و غیر است و ما در
احکام کسی نتوانیم بود که مراد از قرآن باشد و احکام اصدا احکام
شایسته تیز و به آنکه و انشیر که حق در طایفه محضه صلی است از
اولاد حسین بن علی چنانچه ایشان را مشایهت نمودیم که احکام
و فرائض صبیح چنانکه دیدن علی اهل سنت و جماعت است برای
و قیاس سبب اجتهاد آنها و میباید از اینجه بر ما طهر گشت که فی الحقیقه
ایشان در اصل باشد آنکه از علم ایشان بیکجای احکام ایشان
بر بگوشت کرده که از غیر ایشان بظهور نرسیده و همواره و اجاب

اگر گوید کسی که
امام باشد اگر گوئیم
آنکه امامت را در حق
مکان را

بصراحت سابق در باب امام لاحق مسموع میشت و یا بر سید و اگر
 است بجا حسن بن علی مسموع گشت و چون آنجا رفت و فاش شد
 و امر امت فانی عشر را بقتل کرد و بدین کتب که اسلاف پیشین
 از قبل از غیبت از آن کتب است میگردد و چون نمود و جاری
 و ششیم که بر حضرت بعد از حسن را داشت نمود و مکتوبات ساختند و گفتند
 از مردمان غایب شود و شخص مستور کرد و در کوه پشید و در آن
 او خلعت و در امر او رجعت باشد و انبیا که اخبار اسلاف را اندوخت
 علم غیب بنده بود و انبیا را از روز و می مستور رسول صلی الله علیه و آله
 بدین امر اعلام نمود و از پیوستن تقریب به دو غیبت امام تا آخر
 جعل اندوخت و از وصی و استوار کرد و در کوه پشید و از آن
 بر آنکه چنان است از آنکه بر ساند چه بدین مکتوبات ساختند و مسافرت
 نیست از آنکه هم بدین مکتوبات کرد و از آنکه فصل و تبارک
 نیست چه شهادت امام فانی عشر هم نمود و وقت نمود و بجا آمد و غیبت
 مستند و او را قلم خط و انداخت و از آنکه و از آنکه بر سیم وقت نمود
 است که از آنکه بر شهادت است که بر حجت و معنی خود و بطلان
 حقیقت و از آنکه قاضی بر آن نایب و کرت و بدین شهادت ایشان چه
 اقبال است و نیز از آنکه امام غیبت امام خود را اعلام کرد و در آن
 و از آنکه نایب است از آنکه چه ایشان مقام اجتماع بود از آنکه نایب
 آنکس است که بدین مردمان ظاهر و موجود باشد و معلوم است که بدین
 اعلام امام غیبت امام نمودن تنافی و تضاد است
 جواب

در حق

در اصل شد و مانند عدم دایمیت غایب معین محمد و مکتوبات است که
 از این دو دایمی شود که موت و یکدیگر می کشد تا نیم و نیز اگر نمود که
 از او قیامت باشد که بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا
 بجا است و مقتضای طایفه از ایشان بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا
 و از آنکه بر جاب موسی بایند و فرق از او قیامت است و ایشان
 حسن و ششیم آنکه پس از آن قیامت بر موسی که نیم بر دلیل که شهادت
 و در فرق از او قیامت است که انبیا را بدین جاب که نایب از آن
 اجتماع کنیم و بر شهادت اب که نیم و از آنکه مکتوبات است که حکایت کرد
 که در دو قیامت که نیم امام آنکس است که ظاهر موجود باشد و اگر نیم
 اعلام از آنکس است که او را قوال حضرت خود حضرت و مکتوبات است که
 بمورد امامیه را افعال آنست که امام بدین مردمان ظاهر و موجود است
 و از آنکه از ایشان مکتوبات است و از آنکه ایشان در کتب مکتوبات
 از کتب مکتوبات و از آنکه بر یکدیگر مکتوبات است و مکتوبات است و مکتوبات
 اصول فاسد و برای حصول امر نیست که یکدیگر را از آن مکتوبات است
 مکتوبات است و بدین مکتوبات اصول فاسد و مکتوبات است و مکتوبات است
 از آنکه مکتوبات است و مکتوبات است و مکتوبات است و مکتوبات است
 شهادت را از روی خبر بدین مکتوبات مکتوبات است و مکتوبات است
 علی بن ابیطالب چگونه آنجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا
 از حضرت ندانید و در جواب ایشان که نیم علی بن ابیطالب از حضرت
 مکتوبات است و مکتوبات است و مکتوبات است و مکتوبات است
 از میان عزت و اهل بیت خود آنجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا بجا

بجزی امر کرده و تا مسکری نمی نموده و او را که هم معنی شده و در کتب
 اینکه خدا شاهد علی الناس نزد خودم و تو چنان است که تو هم کرده
 و بدان بر ما اعتراض کنی و لی سرکار بر این طعن و الحاد و بی کرمی
 و بیش بر می است و بخشش مستور نیست اما است و است باشد که
 تو خود را از ان نام از عزت که در این صفت به برست است علامت
 اگر که به او اشتباه در آنچه بر این صفت میگرفت خود را غل کرده و دان
 اعتراض که بهضم نموده بر او لازم کرده و اگر که به غفلت است است
 و او را نام و نام کویم با وی او را ندیده و شخصیتش نیست و چون به
 امام تواند بود اگر که به پیش او را نشاید و شخصیت و موهب و در
 کردی معلوم و در مایه مجهول است او را که هم تو را از هر ضایعی سالک
 کنیم آنرا چنان است که مستقر و در هر دو خارج و اندیشه با هر یک
 و آنکه از اخبار و چیزی بسوی ایشان شده و و آنکه و کردی و بی این
 خطره نموده و اگر که مجهول بودن امام در این خطره چیزی است که را
 و هم امام را از ان ضری حاصل شود و زیرا علت مجهول بود امام
 غیر طالیس و وقت احوال و انصاف است او را که هم شما بر این ضری
 نمود و این صفت میگرفت خود را غل شده بی برضه خویش است و بی
 چه این صفت که در می کنی خود همان غیبت است که باید بر این نام
 خویش معتقد نه جز آنکه هر حق انصاف از دست داده از روی انصاف
 بر آن فکر کند و اعتراض نماید آنچه صاحب کتاب را که بر تو در کتاب
 و وصف امر معروف و نهی از مکر را که نموده و چنین طایر ساجی را که
 که مزوج نماید حق نباشد تو جزو یکی از چهره بی الله و علی زلال

نصب تو مزوج نماید ایشان را با قاده و کمال خویش لازم گشته خطا
 بر احق و نصب اختصاص نموده و این که معترض بجزی متقی نماید و
 پیش آن او را جواب گویند مسئله آخری از صاحب کتاب سوال کنیم
 از این حق که ای امیر المؤمنین علیه السلام اهل و انفس دانی اگر که
 صبی بن ابی طالب بچشم اهل و انفس دانی او را که هم ایامین از کفر و
 عبادی چیز را از محل اصحاب پیغمبر شیع تر و صبی تر دانی اگر که به ایام
 که هم تو به بر مروت نهی از مکر را که هم ایامین از کفر و عبادی
 اینکه به صفت امیر المؤمنین اعتراض کرده پس او را که هم صفت امیر المؤمنین
 با قوم مجاهدت نموده اگر که به صفت کرده او را که هم ایامین از کفر و
 ایامین به بر مروت نهی از مکر را که هم ایامین از کفر و عبادی
 تو تیرد می آید ایامین بیشتر به ایامین از کفر و عبادی
 چهار است و ایامین از کفر و عبادی
 معرفت بود از اهل و انصاف کلام اعراض کرده و بر ما اعتراض نموده
 مسئله آخری از تو سوال کنیم ایامین از کفر و عبادی
 و اندیشه اینکه که به خطی بود و اگر که به ایامین از کفر و عبادی
 مصائب داند و آنکه چهار ترک خود را از امر معروف و نهی از مکر را که
 که میباید اعراض کرده و اگر که به ایامین از کفر و عبادی
 مردان او را نموده و آنجا بسیار اتباع خویش بر نفس خود
 به و از اهل بصیرت آن مقدار که مقتضای ایشان باضم ممکن شد او را
 موجود بود و در جواب که هم بر کاه نه حسن بن علی از ترک جاه و صانع
 آنکه سب و امیر المؤمنین او بود و مردان و سائر بنامش خطبه می خواند

ابن یزید

به پیش عهد او است و کنش او انعام پس علی بن عرب بن یزید
 از این یزید بر این نژاد وی نسب یزیدی است و در وقت
 حکمرانی او این است از فزون علم در صفت خود است و بود
 در کار او که در مکتب عفا مورخین نیز به معرفت در احاطه یافت
 منی طرب و معرفت بر این اصول عفا و در دست در حمایم
 عرب از پیش عهد محبوب شد و در کار عفا و در حسن عبداللہ
 مصری و ابو الحسن بنی سمر و در جہاز حضرت بنی طرب و دیگر مشایخ
 محمد بن و اکابر اخبار بنی سید کشت و در بیت حال ایضا است
 ستار و شماری و انتر شامی شمال است و در طایف
 کیفیت تابع طریقت احمد جنبل بود و در پس از زمانی شکل نیم
 بعلم و عرب تبدیل کرد و از عقاید بن جنبل مذهب سبب و حقیقت تحول
 حجت جلالت بن سید علی و بنی که در کائنات ازل
 امر و مضامین و حقایق و کائنات حسیلیت اخلاص و
 حسیلیت غزلدین بن یزید در کامل گوید این بر این در ایوان
 عفا و بر این در حقیقت معرفت و کفار در ارغله فیه است
 در صفت عفا و در معاشرت وی گفته اند که در مجلس عفا و
 نفی نفس است و زبانی بی کسی شاکر و از دانشا صاحب است
 بنی میر نماید و در است عفا و در قاحت و جفا هر چند
 بنی صحبت و در مخالفت معاشرت با او و اخلاص و او بنی
 عفا و در کبریا می سپرد و از غریبان و وزیر و ستمان شود

تواضع و خضوع میگرفت و در پیشگاه باب فرموده حاجاب سلوک
دوست میداشت و از این روی بر سر این صفت در وقت و در تمام
حیات حشمت و ادب عراست شان و عبادت خطه مقام
اصلاحات میفرمود و این بر اسلوب قلندرانی پاک و رنده
یوشان بی میلالت با سر بر پیشانی و از این پیشانی
جلال الهی میوه می داد که اگر نه مردم را عایت تقوی و زهد این
برایان نبودند و برین در این صفتان عبادت نالایم و زنی
غیر مناسب نگار میگردد که نند و بر روی چنان بی
که بر روز و او را در سواد و احاطه و کمال و اهل بیت و خاندان
انساب بر در ساری او احاطه میگردد چون بیرون برسد
چهار زوایای دروازه میبندد و او چنان می ایستد که در پیشانی
آورد و در پیشانی میگذارد و قوت او قوت است و در پیشانی میگذارد
خلیل بیک سلوکی وارد و از آنکه داشت این بران را که
صفت علم و در کمالش مسجود داشت احضار نمود و این بان
در حضور وزیر چنان گفت که زوره که حاضران زیان است بدین
شرقی و از عجب شدند و در حق وزیر ملک است قریب بود
قبول یافت پس فرموده از عایت حال اندیشه بر سر
نقدی لایق میاورد و بر حضرتش تقدیم کرد و اندوخت
و از خراج بیت که بنا سلوکش را بر باب مناسب و سنجین بنا
بر قاعده و غرت بود و اساس شاعت لاجرم وزیر
سزید و در محضی کتابت این باب خطاط با عصا بی صنعت

استاد

استادان روم که برای وی از آن روز و یوم ارشاد آورده
بودند بر این بران شایسته و تحظیم جانب او را بدین تشریف
که از محض غرض و این بران محض و عصاره داشت و از این
خود بازگشت پس بر علی بن لب سنگ را این بران خاق
لاکامه افتاد و این بران را برای مجلس زیر با او علی
نهاد و او علی از در توج و آمد و گفت و با انعام اسم این
تو در شرف بران و دنیا و تارک و فیما لایق است که بدین
و عظیم صدور بندید و صلات عظام و جو از جانی قبول
نمایند و او اندر این عفاف نه راست و در پیشان
نه از جانی امتنان ناموس و بر و شبیه جواز عرف
تقوی بسج سازد و تو را توان عصای وزیر فرود است
که برای تو است قرآن مجید در حفظ و این برای استقامت
مباح و گفت این بران را از آنجا که متاثر شد و در حال
بر ناست و بر قاضی القضاة ابو عبد الله و امالی در آمد
و گفت اگر او علی که بسالی از من خود و تر است و مقبله بفرود
مآینه سیر آن بود که در در نظر ملک افتاد و باشم پس جری
شرح داد و انعام اسم نمود که او محض عصاره بود و
بازرسانه قاضی القضاة مسؤل می قبول کرد و محض عصاره
باز پس برود و از وزیر خود خواست محمد بن شاکر در فوت
الوفات که به این بان با آنکه تقوی و در خواستار بود
خوش بود و در سزار روی و گمش از نظر کردن با و کان

بل بسیدن ایشان پنج پرستند است اینان از آن
 و اولاد اعدا در حضور پیران بنیاد میگردد و لیکن جهت
 بر عقیده ای که پارسائی او داشته اند آن محل را چهار مهره ای
 محل بنمودند و پنج می گفتند در حدش کرد و اشجالی
 بود علی الوجه و صبح المظفر که خواستار زوی نمود
 محبت می آمیخت و کوزه عشق می انداخت چنان اتفاق
 که روزی چند از آنجای غایب گشت این بران متوجه
 گردید و سبب غیبتش پرسید یاران گفتند محمد بن
 وزیر بجری در شش را جوینده شده و او بنامش تگای
 استخوانی مشغول است این بران در زمان بای
 غایت در دانه در پ وزارت شد وزیر در وقت
 در اسباب است بود همیشه این بران را زود بود
 با تمام مسلمانان او را پذیرا کرد و بر وی سلام
 گفت این بران نیز با پیران صراط خطاب کرد که شری
 خلیفای الحسام دانت الحکم سیتی عوی بر سرش که خود را
 و بعد از روزی که در شش از حاکمان خبر جوینده شد
 گفتند که هر که در زمان است بر سرش از گردان شیخ ابوالحسن
 این بران شد وزیر و بر عایت پیرش برانید و بعد از آن
 که برانید وی بود پیران بنیاد و بعد از آن که در آن
 که در آن علم الکلی با حاکمان استخوانی الحجاج و لوکان علم اللام حاکمان
 استخوانی الحجاج و لوکان علم الفیوم حاکمان استخوانی الحجاج و لوکان علم الفیوم حاکمان

بر

کمی است بودی سیچاده و در مصارف ملک کراج نیاز متقاضی و اگر
 فن خدمات صبح بودی را در دفع دشمن بیتی و لشکر و در کشی و اگر علم
 بنیاد است بودی را در اطلاع اخبار و بیتی و بیک حاجت نشستی
 این بران باه نجار بر خال خنجر اداست و نو اگر خنجر می نهاد
 و از سر کشی در صفت آن نمک عظیم و زرق عجم می گفت و انشا
 یا حکومت شایسته شهر فی الحسام و هم احصاء و لو انکوا الکوا
 از بعد از شهر ضلوعا یعنی مردم بکیال ششاه تمام اوامر عامه را
 سازند و عالم باشند و اگر چاره و متوالی و اگر چاره بر سر است
 گرفت زیند او را با چندین کمال طی موزون بود و این صفت برین
 غزل از اشعار است

اجتنابا باي استقوا	و ستی الله ایستقوا
احلتم هذا بایا دکه	و علمت قز و دوا و امانتوا
خان بنجود و اعلی حد که	فان المعزی میه استقوا

یعنی ای دوستان پر مفا فی شایا و بر دیکر که همیشه از بار جنت برآید
 گردید و زود وی خود را من خدای من را زود وید و صال و
 تقدیر وید اگر نه و خیرش از مضامینت دولت وید و اگر سازد
 خود را زود و تم باشد که نسبت رکن و لغزیت پاک و با شاکویند
 این بران در جمادی اولی و بعد از آن از سال چهار صد و پنجاه
 شش بنیاد و بی شرف

نیکش با الفتح بپیش محمد الدین است و برادر حق الاسلام
امام ابو محمد بن محمد غزالی شافعی فقیست در سنه ۵۰۸
مستطعم با الفتح و بجای آنی خمس مرده را موقوف نمود
بایان فصیح و کلامی بلیغ حکم میکند و بعد بستان غایت
بیان موصوف بود و بخت مرده عار مردم نیست قبول فیه
و او از اهل کرامات و اشارات متعدد دانسته اند و ابتدای
امر در احوال قضا شده و بی چون و بعذر و بقراب
انصاف و ایل گردید فن موصفت بر سایر فوئش غالب آمد
و بر آن مشهور گشت عبدالمهر بن سعد با فنی در کتاب
زبان و تقرب الی الله پس از ذکر کتب و بی کلام
شیخ مشهور فصیح مفه صاحب قبول تمام لایضا
و حسن میاوه و عذر و تبرک است و انما که کوی و
کمان میالج او عطا حسن المنقر صاحب کرامات اشارت
و کان من الضعفاء غیر انه مال الی الو عطا و الضعوف
فطلب علیه الباب تراجم آورده اند که احمد غزالی و
در ساری سلاطین خود در خضر سلطان موصفت کرد و مواعظ
و بی در طلب سلطان مؤثر افاد و در حال مقرر داشت
که کبر و دیار بر وی میبدول داشتند چون از نزد سلطان
بیرون آمدند و برادر او که یارین و نجارم نامید
مرد سنی برای زرع کمال داشتند آن امب اسرار

شده و دانسته خبر بفرموده اند گفت لا یلبسه احد ولا
 یجاء الى الفرس یعنی از خانه ای کسی نرود و آن سبب
 است و او نماید و چون منی گوید احمد بن ثابت از برادرش
 محمد غزالی چنین خبر داده اند که منی در مدینه بزمی قیام نمود
 احمد بن خلکان گوید احمد غزالی چون از مدینه بازگشت
 نمود که برادرش ابو جعفر از مدینه بخیال علم و دست
 در یک بلد و آن را باب الاحیاء نام نهاده و او را کوفی
 و کبر است که آنرا از خبره فی علم البصره موسوم ساخته و چون
 از مدینه رسید احوال منی و جاعت صوفیه و ارباب طریقت را
 ملازم گردید و باطلایه دست کرد ایشان را و دست خود
 را انقوم صفا حبت نمود و احمد با قطع و عزلت از مردم
 و دل را غلب بود و از گردن محمد بن محمد و قزوینی در قریه
 طوس احمد را نه گور داشته گوید بطوس منسوب است علیه السلام
 احمد بن محمد بن احمد الزاری خداوند گرامت خدا بود
 برادرش جعفر الاسلام ابو حامد غزالی مکنیت صاحب سلیمان
 بطریق لا اشتغال ما حصل لاسد بطریق الزاریا حله
 یعنی از برای باطریق اشتغال و از راه تحصیل علوم بیست
 نیا و پنج از برای احمد بطریق ریاضت حاصل کرد و به چنین
 حکامیت کند و تقی ابو حامد بنار شعل بود و احمد بن و او
 حضور داشت چون ابو حامد از تار فاس گشت احمد او را
 گفت ایما لایح تم اعد صلواتک لانی که گفت فی الصلوة

غالب

تغاسب حساب الغالب یعنی برادر بر خیز و نماز خوش گذارد
 نامی زیاده که ازت بجا سبب قتال اشتغال داشتی و حاضر
 متوجه حساب او بود و نیز حکایت کرده اند که سلطان ملک شاه
 سلجوقی از مریدین و مخلصین احمد غزالی بود و تقی پسرش سلجوق
 زیارت احمد رفت و سخن صحبت مطر و زیارتی در آن
 از دست بود احمد کی از او جانب صورت سخن را بوسه بخورد
 کرد و احمد پسندید صورت حال را سلطان ملک شاه و میر
 داشتند سلطان پسرش سخن گفت احمد صورت قریب
 نمود سخن گفت از سی سلطان گفت با آن غیر روی من با کت
 شدی و اگر جانب دیگر از رخسارت را نیز بقبل نمود بود
 تمام روی من در حیطه تصرف تو میشد گویند امر بهمان
 که سلطان خبر داده بود و بوقوع پیوست و نیز صاحب
 آثار ابلا و گوید حکایت کند و تقی مردی خواست که آن
 خانه را به خود داشته شب او را بجزئی صین نگاهدارد و او
 بخور نماید چون احمد این شنید با جرات آن زن میفرمود و آن
 شب او را بسرای خود برد و در زاری خانه او را بنشاند و خود
 بنار شعل کرد و تا صبح بنار اشتغال داشت چون روز
 شد اجرت آن زن را بدو داد و او را بکشت اکنون بر خیز و او را
 خود گیر و بهر جا که خواهی برو و غرض احمد از این داستان
 آن زن این بود که زن را از آن زن منع نماید از تقی بطلان سخن
 جامی در کتاب نجات احمد غزالی را در ترجمه منسوخ مذکور

داشتند و این ترجمت که محققان احمد کوراست عبارت
 می باشد بنامش افغان کوشش احمد غزالی قدس سره و
 از اصحاب او بگرفتار است تصنیفات و ایفایات مشهوره
 در سلسله فی نظیر دارد یکی از آنها رساله سوانح است که لغات
 شیخ فخر الدین عراقی بر سنن آن است چنانچه اردو
 لغات میگوید بعد از این مکتوب در میان مرآت عشق
 سنن سوانح زبان وقت آماره و یکی از فضول سوانح است
 مشوقه در حال مشوق است بسیار شگفتا است او است
 و عاشق بر هر حال عاشق است اتفاقا صفت او است
 بهشت مشوق در بدین اقتدار همیشه صفت است مشوق
 هیچ چیزی در فی یاد که خود دارد و اجرم صفت او است

درست

حکایت قول بود و نه دریا	عزم هیچ نیازم بود و نه دریا
من لی تو بزرگش بگویم	تو لی تو بزرگش بود و نه دریا
روزی در مجلس خطبه ای قاری این را بخواند قل یا عباد الله الذین امنوا اطيعوا الله لا تقطعوا من رحمة الله الامیر احمد گفت مشرفهم بیا الامنا خطبه قصه یعنی خداوند عالم بسبب ای انسان در قوس ایجاوی بدکان خود را تشریف آفرانی فرموده و ایشان را بفرموده ساخت است انگاه این او را نشان داد	
و هاتم اللوم جنجها	و قول الامام انه خطيب

م

اسم اذا غويت باسمي انتی	اذا قبل لی یا عباد الله الصبح
یعنی علامت بدگوییان و سخنان سخنان در جنب مجلس بر من سحر است آنست چون مردمان مرا با همه انکه گویی پیش خود سازم و هرگاه مرا با محبت بپند و عذر مانه اندازند روزی از وی از حال برادرش جلاله سلام پرسید که کجاست گفت و سی در خون است سالی او را طلب کرد و در سجده یافت از قول شیخ احمد بجنب کرد و قصه با جلاله سلام گفت راست گفت من مسئله از سالی است حاضره فایز میگردد که یکی از صوفیان از قزوین بطوس رسید و پیش جلاله سلام در آمد و از حال برادرش پرسید و انجمله گفت جان خود و گفت با تو از کلام می سیج است گفت آری جزوی است پیش آمد و در آن مایل کرد و گفت سبحان الله انچه با طلب کردیم احمد گفت گوید وقتی مختصر بود چهار یا بان وی کشا و شدند در دم کردند پیش می کشید با بفرست و است گفت ما چون خود آمدیم هر که خواهد که سوار شود سینه سحر و شمس از دنیا برقت و قبر وی از قزوین است انتی کلام لغات جمله مستوفی در کردید در احوال احمد گوید احمد غزالی برادر امام جلاله محمد غزالی است و فائش بقزوین سینه سحر و شمس از بعد مشرفه خلیفه بود تصانیف مشهوره ایفایات مشهوره در حال و اشعار فی نظیره دارد و من اشعاره شعر چون چرخ می خیزد بخت میاید با فقر اگر کند بوس ملک مستحرم	

عراق ملک بخت کوفی که عالم
 آیت جان من خیر بخت
 خاموش کند کرم کوئی که در
 سده ملک خود بکلمه می خرم

ابو الفتح بن جوزی در کتاب مختصر در اول حوادث سال هجری
 بیت هجری احمد غزالی ذکر نموده و از آنجا که این جزیره را
 برین است که بموارد و حقایق عیان علما زبان کویش گشوده
 و هر یک را طعن و قدحی نماید و حق احمد غزالی نیز سخنان و
 ملامتی چند ایراد کرده است طعن عبارت است از غیرت
 گوید احمد را نکات دقیقه و ابجاست لطیف است و بی غلط و
 و احادیث موضوعه و روایات مجبوله و معانی فاسده در
 کلمات می بسیار است آنجا که گوید از جمله کلمات احمد است
 که گفته موسی علی نبینا و آله و علی السلام بدگاه خداوند
 مسلت کرده که در مبارکی نظر الیک یعنی خداوند خود را
 بمن بنمایان تو را مشاهد کنیم در جاسب کن ترتیبی شنیدیم
 موسی عرض کرده هذا شأنک تصطفی ادم ثم تسود وجهه
 و تخضع من الجحده و قد عوسه الى الطور ثم قننت فی الاعلام
 یعنی خدایان و کار تو چنین است ادم ابو البشر استیاری
 پس وی را و اسیرا کرده از بهشت نمر او را اخراج نموده
 و مرا بجانب خود دعوت میکنی آنکه در شمعان مرا برانید
 که مرا شامت کند و نیز احمد گوید اسرافیل معارج کجای عالم
 نیز رسول خدا صلی الله علیه و آله آورده بر حالی که جبرئیل
 نزد آنحضرت نشسته بود و جبرئیل آنها را مشاهد کرد و نقش برد

شده رسول خدا اسرافیل فرمود هل نقص من عندی شیئی یعنی
 آیا از آوردن این معارج از نزد خداوند چیزی نقصان یافت
 عرض کردند نه فرمود ما لا نقص الواهب ما اودع یعنی چیزی
 که واجب از ما موجب نقصان نشود از آنچه اودعیم و برگشت است
 و حق در وی بیوهی نیز شیخ ابو سعید رفت و او را گفت عزت
 آن عوده ام که اسلام اختیار کنی شیخ او را بگفت انتخاب را
 اراده منای کسانی که در محضر شیخ ابو سعید بودند او را گفتند
 شیخ جنحه من لا سلام یعنی شیخ بودی از قبول
 اسلام منع میکنی پس شیخ متوجه آن بیوهی شد و گفت لابد
 اسلام تو ای جیشیار نمود گفت کرسی شیخ گفت برکت من
 فضلت و مالک یعنی از نقصان دل خود بترسی خواهی بود گفت ای
 شیخ گفت نزد من اسلام بعین است آنچه گفت اسحله الا
 له الشیخ ای حامد حق بعد لا اله الا الله فاین یعنی حال او
 نزد شیخ ای حامد بریده تا عهد لا اله الا الله را که متعین آن را
 موجب سلام دانند مردی شریف بود یعنی بن فراغت کرد و گو
 روزی احمد بن محمد صبره کرد و گفت معاشر المسلمین کنت انا
 اذ حکمکم الله وانا الیوم اعذرکم منه والله ما شئت
 الزنا فی الاثم حبه و لا اذت الخیر لاف عشقه یعنی اگر
 مسلمانان بموارد من شهادت می خدایابی دعوت نموده ام
 ولی امروز شما را از او تهدید میکنم سوگند بخدای که اگر
 نصاری و عیسویان تا بر گردن خود حایل نکند مگر بری

محبت خدا تعالی و بهر تقبل دای جزیه نشد و اندک از جبهه
عشق جدا نیفتاد و نیز از کمال شادمانی که گفت موی آلبیس
نزد عقبه طوریکه کبریا خلایق نموده موسی آلبیس را بگفت ای
آلبیس از چه روی مخالفت امر پروردگار نموده ای و از سجده
اقدام مسرعه برافتنی آلبیس گفت ای موسی حاشا که من بشری را سجده
نمایم ای موسی تو دعوی تو حسید میکنی و حال آنکه من مومن و مومنه
زیرا در آنوقت که اگر بی گناهی و بی ترافی ششیدی تو را از آنکه
باید جلوس و جرمی از آنکه از تو رسیده و بایب تو چه چاره
امر نموده که غیر او را سجده کند سجده نموده ام گوید بر آنکه که تو حسید
از آلبیس می نمود بر این که در حق و عطف خود بود ابو الفتح چون
پس از اینکلمات گوید در شکست آمد از این پذیران که از این
تقصیران و جاهل صادر گردید و در آنکه آلبیس خداوند را دوست
میداشت مردمان را بهیچان نمی شناسد و خاطر از این در
دشمن است که آنکه در اسلام می داد و او هم هست چنانکه
نمایان از این جاهل در آنجا در آنجا است این چیزی
گوید و نیز از احمد غزالی چنین شایع است که بر روی صادقان
نظر نموده با ایشان محبت میکرد ابو الفتح یوسف را دوست
کرد و کوفتی شخصی که توبی نزد احمد فرستاده و در آن مکتوب
از غلامان احمد را از او درخواست نموده بود احمد رفته و آن شخص را
انگاه انعام داد و پادشاه را که چون غلام حاضر کردید احمد را دوست
تعیین نمود و گفت این است جواب رفته آن شخص که در میان نظام و

ابو الحسن خراسانی بن شیر خراسانی احمد از متوفین سال پانصد
هجری است مدتی داشته و پس از گرام و شب و بی گناه
ابو الفتح بن جوزی احمد را پیشانی چند قرح و دندمت
نموده است بخود گوید احمد در عطف خود احمد را دوست
روایت مینماید این شیر گوید شکست آنست که این جوزی
احمد را طعن میکند که وی روایات قبول در عطف خود
نیاید و حال آنکه قصایف و موعظه این جوزی نیز از او
مومن و مومنه و او را دوست قبول مخواست از خداوند
نیاید و اما از شیر بدگونی در حق مردمان در ظل حمایتش
پناه و چاره پس از اینها بهر کمال میل طلب امید است که آیا
احمد غزالی را بگفتند و سلیله میگویند که این جوزی این
با این مطاعن که بوی نیست و او است ذکر کند تا آنکه
از روی هوای نفس ندانند و نیز من نیستند بهر
احمد غزالی چنانکه از نقل عبارات از باب ترجمه ظاهر
گردید در حال پانصد و هجرت در شهر قزوین و امی حق را
بسیکته با بیت گفت طوسی بفرموده و مطهر
سکون و او و حسین مطهر منسوب بطوس که آن نامی است
در حیدرسان و شلال است بر روی شیرینی ط بران فتح
مطهر و بعد از آن با مود و آن و کمره و قاف
نویس و سکون و مود و فتح قاف و این و شهر مشتمل بر
از کثیر از قریه غزالی فتح چنین مسجد و مسجدی عبد از آن

لام منسوب است بنزال بر عاتق اهل خوارزم و جرجان
چراشان و نسبت بقصار و عطار قصاری عطار کونیه
برخی گفته اند که زای آن مختص است و منسوب است بنزال
که آن قریاست از قری طوس این خلاف مشهور است و
سنگ در کتاب چنین ضبط نموده است و الله اعلم

السید ابوالرضا

فضل الدین علی بن عبید الله الحنفی الزاهد فی القاشانی
عنه الدین و از اجلای محمد بن اخطا است از شیخ فخر الدین
علی بن عبد الله بن قتی مشهور است که ترجمت وی گفته السید
الاسام ضیاء الدین فضل الله بن علی الحنفی المروندی
علامه زمانه جمع مع علو النسب کمال الفضل و
وکان استا دامت عصره و له تصانیف منها عشق
الشهاب فی شرح المصاب کتاب مقابله الحلیه
الی مقابله النینه کتاب لاریعین فی الامانه
کتاب نظم العروض للقلب المروض کتاب الحواس
کتاب ذات الحواس کتاب المویج کتاب الکاف
فی علم العروض والقوافی کتاب در سبک العلوی
طب الرضوی کتاب التفسیر ما هددته و قرأت
بعضها علیه انتهى یعنی سید ابوالرضا علامه
عصر خویش بشمار میرفت با وجود علو نسب محله و شهرت
حسب آراء بود و استادان و مشایخ عصر خود مشهور و
نیز او را صفات مولفات چند می است از آنجمله کتاب
تفسیر است من خود را مشاهدت کردم و برخی از آنرا بر سید
ابوالرضا قرائت نمودم انقی صاحب روایات و تصدیق
تم صیغ صاحب خطون گوید هو من جمله اجدد السان
و اعظم مشایخ الاسا ذات و فاضل المصالحین المصلین

وله شیخه عطیه ترمذی علی شریف و جلالاً کاملاً
من الشیخه الاسامیه النجفی سید ابو الرضا از جمله
اجلای سادات ابرز کان مشایخ اجازات شمرده شود
از افاضه صل کما نیست که تحمل روایت شوند و ضبط روایت
نایده و او را شیخ بسیار می است از شیخ امامیه که حدیثان
از بیت تن افزه است از کاتبه تبعه و جمله اسامیه و مشایخ
وی پر افتخار که به سبزه ایشان است و سید طویل القدر
سید مرتضی و سید جمعی که باقی بشرح احوال ایشان شده
رفت و این دو نفران داعی حسنی است که ذکر شرف ایشان
در باب محمد و خواهد شد و از جمله شیخ سید ابو الرضا است
سید و القادر مروزی و شیخ عبد الجبار رازی و سید
ابو البرکات حسینی مشهدی و سید علی بن اسباط البلیطی
و سید ابو جعفر حسینی مشایخ بوری و حسین بن ابوبکر فی
و شیخ ابی احمد بن محمد از اخباری و امام ابو الحسن
روایفی و شیخ ابو السادات سجری و شیخ علی بن
علی بن عبدالصمد النسابوری و برادرش شیخ محمد بن
علی و شیخ ابو القاسم حسن بن محمد حدیثی و ترمذی و
چنانکه از آن که از اتباع شیخ طایفه معده و در آن زمان
وی شمرده شوند و گروهی از اجلای شیخین امام زیدی
استقلای حدیث کرده مرویات پیوسته و نه که از
ایشان است شیخ راشد بن ابراهیم عراقی و والد الطاهر

طوسی و شیخ بریان الدین محمد قزوینی و محمد بن شهر آشوب
لاذرقانی و شیخ عبدالمحسن جعفر ادریسی از کتاب
انساب سماعی نقلت که در ترجمت کاشانی گفته
بود که بمها السید الفاضل ایاب الرضا فضل الله
ابن علی الحسینی الکاشانی و کتبت عنه احادیث
واقفا عما من شعره ولما دخلت الی باب دأده مر
الحلقه و صدقت علی الذکره انتظر فی وجهه فقلت
الی الباب فرأیته مکتوباً فوقه بالعجمی انما یله
الله لیزهب عنکم الرجس اهل البیت و یظهرکم
قطیبه یعنی در کاشان سه فاضل ابوالرضا فضل الله بن
علی حسینی کاشانی را ملاقات کردم در حضرتش احادیث و
قطعیهای چند از اشعارش استماع نمودم و چون در باب سرای
بوی و اهل قدم حلقه درو گویدم و ترجمه انتظار حشج او
آرمیدم بیاب نظر افکندم بر فراز درگاه او اینکریه که معنی
از طهارت و تقوی او بود نوشت دیدم انما سید الله
ایذهب عنکم الرجس اهل البیت و یظهرکم
قطیبه حدیث بسیار بوری نیز سید ابوالرضا را بعنوان
که گویا را کرده و سپس از ترجمت وی گوید کان من الشیخ
الکتاب فحصل الانبیاء الخ و گوید سماعی در کتاب
انساب او را ذکر کرده و او را درج و ثمان نموده تا آنجا که گوید
ابو حمزه اشعار سید ابوالرضا است که گفته

رغم بیست و هشت آدمی را بر وای اعتبار آن است چون
 کار به و تنگ شد که بر وای آن میانه در روز قیامت کار بران
 و کار به استخوان غیر طاقه یا نفس خود که علقه حقیقی است
 باز که بوم فی المله من الحیه واصله واییه و صاحبیه
 و بنیه لکل امری منهم می باشد نشان یغنیه و چه جای
 اگر از ایشان که بر وای که یوحیم و یغنیه می من عذاب می باشد
 بنیه و صاحبیه و اخیه و فضیله الله فی ذمه و
 مریضه الاوض ثم یغنیه اگر ایمان بر روز قیامت دارد باید
 که امروز قیامت همچنان بر خود حاضر داند که آنروز که واقع است
 و چون چنین کند با حضوره ایشان خود برایشان کند و آخرت
 خود را فدای ایشان کند مردان دنیا می خود را فدای دنیا می
 منزه ندان نمیکند آن آخرت ابدون و ادنی است از دنیا
 فی فی بدینا مومنی کرده با آخرت فی وای آنکس که تو را بچا رسال
 عراست تو را پانزده ساله و مکتبی که چیست بی زوکی گشته
 آنکس را که میت چنان داند بود حال آن نشیند بی خود به چه
 بیدار شود بحال خود اقامت دل ز بهر چیز بهر کس بر کن و بگفت
 و مکتب می فدای و ذکر فدای و عبادت فدای شود باشد
 که کلیم خود را از آب بیرون بری همین فکر میکنی تنهای خود باید
 کرد و دیگران بخودشان باز که از مثل شایخی آدم مثل گشتی
 شش گشتان است که طوق دریا شده اند هر کس را دست پا
 باید زد که خود را بسا حل بخت اندازد و کس را کس مشغول نمیشد

که بعد

که به خدا و نمی نشیند و از کار خود باز میماند و هر دو غرق میشود
 که سراج شد مرد که نشاند و می خود را و چند کس را بر وای آن
 آورده از رجال حق اند که در این دنیا و مستگیر می زمانه گان گشتند
 بقرآن فدای سلام علی ذکر همد و وحده الله و یکانه
 و آن از راه مدنی باشد باز از او شکری نبوی که مرد و باز از او
 اعزده خود می باشد و ای آنکس که تو را شصت سال عمر است تو را
 چنان سال داند ما تر خدا قدس فعل خشت بر کن را در کوشش دار
 اندیشه کن که کار تو را اولی است از اندیشه آن ملک کات
 نزد یکت شده دل را حاضر و کلید را کتر ایمن چنان بگوئی
 با خود هست تا چشم بر بزم زده گشته است اگر چه ذکر مرگ
 گفت از یکم چون این دل و اقامت و بتنا فعل چنان از سر
 نمیشود هم از او کردن مکرول بیدار شود و بخار سازی آن
 مشغول شود او لی
 ای که بخت و خشت در خونی که این بجز در ورن می
 و به بخت خطاها که کرد ام شخصی معین اینها هم این خطاهاست
 بهر بی آدم و این را است بسیار بشتر نوشته شده و بهر کس
 از فرزندان آدم حساب خود را بچا بردارد و صرف وقت
 مقدار عمر خود اندازد و بهر آن تقدیر است که در اینجا کرده ام
 اقتضای عمر است بحسب لا کثره او داند که مرگ خدا و پیش خود
 نیز در حساب است غدا اسما اجلیم لا هیستأخر و ب
 ساعت و لا هیستأخر و ب زیکه باشد و بنای کار خود

بر او خطبہ اگر جزم داند کہ فرما بخواهد مرد و اندوز چه خواهد کرد و مرد
همان کار کند که شاید فرما آن فرما باشد اللیس من دان
نفسه و عملها بعد الموت و العاقبه من اتبع نفسه ههنا
و تبعی علی الله الاصابی و زینها که بخیال عمر و حضرت
و کذا و کذا است و بصیرت کشید که تربیت عقاب بر بصیرت
اوست اصحی که ظاهر حال است و حضرت بجز از حقانی است که
چون آن نیز که و میباشد در تمام استقامتی بیان نموده است
که ذکر آن احوال کنند بچهار ظاهر حال کسی که را و اگر بده
موت است اگر چه که و میباشد که فرموده این تا آخر توبه و توبه
که شخص در دست در بدن بار برد و خدای شسته و از آن بند
که مرد و زرا چنانچه هست بداند و السلام علی من اتبع الهدی
استحق صاحب روفاست که به خط امام علامه مجلسی در مجله
آخر از کتاب چهار الاقرار مشاهدت کردم از روی خط محمد بن
علی بیایم نقل نموده و او از خط شیخ شهید اول محمد بن علی نقل
نموده بود که سید ابوالرضا می فرماید که از کاشان با ویران
که علی بن عبد الرحیم بن محمد بن محمد بن ابراهیم بغدادی باشد
که در اصبهان اقامت داشت این ایات تکریم کرد
شوقا لمولا عبد الرحیم
و اعجابا من جنة شو
قرن ضللی للعذاب لا لی
فوقد فشا لاحتشاه نار الجحیم
یعنی شوق من سوی ولایم عبد الرحیم مرا و من خدای درد
ناله انداخت ای عجب از جنتی که شوق آن در قهر آتش باشد

نور

آتش و نوح بر فروخت و در فاضل مذکور در جواب آن حمید
نقش کرده و در اصل است بجز انقصید و انقصید است
لکون ما خلفتی من اسی
فان غیب فذیر عن ناظری
فما حتر زلیت فضیل حلال
کل حمید و جمیل اذ
سل عتد و اولیایانک
و هلاقی فاسئل به تالفا
ذلت فضل الله یقینه من
یعنی ولی از پنج و بیسی که در بعد فضل اندر این داشته بخواهد
و حقیت و قانی نشود اگر از نظرم غایب است خدای و شوم
سپس او با آن بعد مسافت که بین است و طلب من جانی
او را خوش نشانی است که بدانش و فضل آراست که در طلب آن
شسته نموده و از آن رجوع نماید خدای و در فضیلتی بگوید و صفاتی
سپس بدیده چون در می آید قیاس شود و همانا آن کس مذکور
ناید حال ابوالرضا را از او پرسش نمی بزرگوار در جواب طریق
انکار نماید جانش از بطلان و رکن جلیم سواد عالمی و از سوره
اوقی پرسش نمی بزرگوار آن تو را جواب کوی و از اصل بزرگوار
و از قانان خالص شسته خبر دهد این فضل علی و کمال است
که در او است فضل خدایشانی است بر آن کس که خواهد غایت
کند و سید ابوالرضا را نزد خدای سبحان مقامی خیر و مرتبی

در حقیقت است آنکه تاریخ وفات سید ابوالرضا در کتب رجال
متفق بر اینست ولی با اینست که عبدالحکیم بن محمد بن منصور سماعی
صاحب بوده و وفات سماعی را در سال پانصد و هشتاد و
هجری ضبط نموده اند و اندک بعد صاحب مصنفات گوید که
در این لیجان مشهور از مصنفات صاحب عنوان مشیت بکرات
کتب از مصنفات فضل الله بن محمود فارسی است که او را
محدث فیما بوری از جمله مشایخ سید بن محمد و دانشمند صاحب
روایات گوید و در کتاب اهل لای برای سید ابوالرضا ترجمه
مضمون عقد نموده این عنوان سید تاج الدین ابوالفضل محمد بن
السید الامام ضیاء الدین ابوالرضا فضل الله بن علی الحنفی را آورده
فقیه فاضل این ترجمت را از فهرست شیخ غیب الدین نقل کرده
و نیز صاحب اهل لای ترجمت دیگری بر شیخ حسین بن احمد بن
حسین عنوان نموده و در وصفی گوید که شیخ حسین بن احمد
حیدری امام ضیاء الدین فضل الله بن علی حسینی را آورده می است
و او از فقهائمی صاحب علم از اجلائی محدثین فرقه امامیه بوده است
کاشان سمعی در کتاب سیر الایمان گوید که کاشان شهرت
نزد کثرت با صبیان و در زمانه شریف مذکور میشود و در این لیجان
و کاشان کاشانی میآید و مردم آنجا یکصد و هشتاد و هشتاد و
مذحج خود رسوایی تمام دارند و سماعی در کتاب کاشان
کاشان شهرت نزد کثرت بقم و از آن اصفهان سی طرح
را آورده است و گفته که من اینجا رسیدم و ده روز در آنجا

نموده ام و مردم آنجا بر ششصد و اهل فضل و علم در میان ایشان
سید است و در این لیجان کثرت سید فاضل ابوالرضا فضل الله
ابن محمدرضا حسینی کاشانی رسیدم و شیخ عبدالحلیم از سی
قره وینی در کتاب نقص نوشته که کاشان الحنفیه و الحنفیه
منور و مشهور بوده و دست و برکت اسلام و نور شریعت و سید
و مدارس منظر آراست است از جمله مدارس بزرگ مدرسه
صفویه و محدیه و شریفیه و عزیزیه از فقه و الهیات و حدیث
و لغات مروج و معروف است و در میان آن سید ابوالرضا
الذین ابوالرضا فضل الله بن علی حسینی که در علم و فضل و زهد و تقوی
و غیره از اندوخته و فاضل و فقیه و متقربان مؤذنان در آنجا
مباحثت و مناظرات ذکر و مکر میگردانند و عمارت مشهور و زیاده
عین محمود که محمد الدین بنان در آنجا نموده نموده بر فقه
حدیث و آلت و در فقه و فقه و بر کثرت قلم و ادب سلطانی
و در زار و سیر الایمان است و دیگر آنرا که در آنجا
که یکی ولایت میکند بر صفائی یان تراست طاعت مومنان
کاشان عمر الله بالعدل التوحید و قبول الرساله
العصیه فی النبوة و الایمان و میرحمت و م شریفی شریفی در
کتاب نوافل الزکوة آورده که اهل کاشان را لیجان است
که ابو له که قاضی عمر بن خطاب بود چون در آنجا رسید که بخت
لیجان شانه آمد و از خدمت اجداد آنجا پنهان شدند الی کمال
بر اسط بحیث خانه آن را تعظیم و تکریم نموده و از سید ابوالرضا

می گفت فرمودند تا آنکه آخر در آنجا وفات یافت و مراد از آنجا
 شهر کاشان واقع است و بنا بر این تراویع به بابا شجاع الدین
 می کنند و میگویند که مرگ او در شهر کاشان واقع شده است
 و بابا اگر چه در اصل اصفهان بود اما در آنجا وفات یافت
 بر کسی که کاشانی عظیم کرده باشد می کنند و باطله علوم و ادب
 شهر کاشان در روز بیست و ششم و یکم که در قتل او است صورت
 از غیر میزند و شکم او را از دو شتاب سنج میزدند و او را
 عمر نام می نهند آنکه او را به دو شتاب حرکت در می آورند و
 متعارف آنکه کات حبل و دلی و غیر آن از آلات کوه کار میزند و در
 طعن و لیس و غیره بسیار می کارند و او را در فرار و گریز بسیار
 می کنند و از اول روز تا آخر این کیفیت می کنند و چون شب
 در رسد و می خواهند که از سوره زار به وی مذکور بخوانند و نیز
 در اجابت نمایند یعنی از اول او با شش ایشان کار می نمایند
 بر شکم تصویر میزنند و دو شتاب از سوره زار و بر روی میانی
 آنجا هست اند و شتاب از جهت اظهار آنکه بخون عمر شده ایم
 میزنند و هر دو نظر اهل کاشان چون او بگذرد نظر اهل شهر
 خوار و بی اعتبار است و چیزی گفته

خادم اندر لایه قرین	چون غرور در لایه کاشان
و مولوی در مشنوی سنوی	
سبزه استایان بیدار	ماچو بکر در وی خادمان
و در بعضی از رسال علی حیدر زاکانی مذکور است که شخصی از	

کاشانی

کاشانی در کاشان بفرست قنای خواست که کاشانی قنای
 نویسد برسد که چه نام داری گفت ابوبکر گفت بدست گفت
 عمر گفت حدیث گفت همان قنای میفرمودند و گفت
 چه نویسم دلال گفت گوی میفرمودند نویسی خداوند خردمند

ابوالمطلب

محمد بن مقلص السدی الکوفی در آغاز امر در سلک اصحاب
 جناب ابوجعفر صادق علیه السلام و در حدیث حدیث فرست
 اما مدتی بعد بود پس طریقه خلافت اختیار کرد و از جمله
 بدعتی می گویند و خلافت بیست و یک مرتبه داشت که گویند
 وقت فریضه مغرب هنگامی است که ستارگان ظاهر گردد
 بجای آوردن مغرب پیش از ظهور نجوم و اذیت علامه
 در خلاصه در ترجمت می گویند محمد بن مقلص با لقا
 الاسدی الکوفی الاسجدی الزداد ابوالمطلب علیه السلام
 حال معلوم و یکی مقلص یا زید قال ابو جعفر
 با جویده اسم ابی المطلب زید قال ابی المطلب می اند
 مولی بنیاسد لعنه الله امره شهر ری و می ترک میا
 بقول اصحابنا حدیثنا ابوالمطلب فی سال ست
 حاصل معنی آنکه ابوالمطلب لعنه الله ملعون از خلافت بود
 و مقلص پدر ابوالمطلب را نکست ابوالمطلب است ابوالمطلب

و مقلان پیش بر یک صفت زده سازی و استعداده
این باور گفته که نام ابو الخطاب زیادت این الغضائری
گفته که ابو الخطاب از مولی بنی امیه بود و امرش مشهور است
مستان می نامیدند آنرا که اصحاب ثانییه در حق او گفته اند
ترک کرده ذکر تمام و ابو الخطاب در عالی استقامت و
حدیث نموده ابو عمرو گشتی در کتاب جال خود که حدیث
محمد بن ابی زینب سلمه مقلان را فی الخطایا له اربعه
الاصدع الاسدی و مقلان اینها را اسمعیل و یحیی
اینها را الصبیان از جال بن ابی اود منقولست که گفته
مقلان اسمعیل است و بعضی از اصحاب با بعضی علامه ایما
از اصطفا نموده و ضبط اول مختار شیخ ابی جعفر است
مسح آنکه ابو الخطاب در آن زمان بر این شده اند یعنی
و از خواص اصحاب عباس بود و جعفر بن محمد صاحب
مسند و بود سپس طریق خلافت سلوک داشت و در علم
طریق خاصه نظر نموده و بی بساط طریقت و اقامت
کرده و بر وی نموده و اصطفا را خطایه که نیست و اگر چه
که یحیی بن عیسی بن موسی می شنید که از جانب صفه روانی
گفته بود رسید ابو الخطاب به اتباعش را و خود داشته
بعد از مقتول یا بخت و ناگاه الله در میان شیخ احوال
و بی عیادت اصطفا و عیسی نه حبش ایشان داشت و تمام
نمود محدث اشتراک بودی در کتاب منیر المقال

از این فضال از یونس بن یعقوب از برید مجلی از ابو عبد الله
صادق علیه السلام که فرمود استوال الله فی الغرائب
سبسته با ما چنانچه حضرت قریش سبسته و فرمود
ابا لهب یعنی خدایتالی بخت تن با ما می شاید کتاب
جمید خرد نزل فرموده قریش امشش تن مخمورده نام ابو
نیکار و نه راوی گوید از انجانب استوال کرده از انیسری
خدایتالی که میفرماید هل انکم علی صراط الذین انزل
استوال علی کل اقله اشیم یعنی آیا خبر و بر شایان
کس که شایان بر او فرود آید و آید بر این که
در و عکس می و کنایه بکار باشند فرموده ایشان بخت تن
باشند مغیره بن سعید و نبات و صاید عندی و حرث شامی
و صبه السدین حرث و حمزة بن عمار و زهری و ابو الخطاب
ع بر بن عیسی گفت حدیث کرده را جعفر بن محمد گفت خبر داد
ممن شماعی از حماد بن یزید بن ابی انیسری که ابو عبد الله روایت
کرده که مردی بنی بختاب عرض کرده که از شما چنین و این
گفته که حمزه میرد انصاف از لام مردان باشد و هر یک حدیث
از مرد است حضرت فرمود ما کاف الله عزوجل فی خطای
سلفه جبالا یصلون یعنی زمین است که مرد از حمزه میر
و انصاف از لام رجال بوده باشند زیرا خداوند عزوجل
بندگان خویش خطاب نماید بکلامی که بدان جا باشد
محمد و نه و محمد گفته حدیث کرده را حمزه بن محمد بن عبد الحمید

عطار کو فی از یونس بن یعقوب از عبد الله بن کثیر از جانی
که گفت ابو الخطاب و ده جری قتل او را نزد جناب ابو عبد الله
صادق نه گور و ششم پس فرقت کرده که می بیند نماز گزوم
حضرت چون آن حالت از من مشاهده نمود فرمود و انی
علیم یعنی از خطایه بخوانی که در این عرض کرده ام لا و قتل
سمعتک شد کوان علیا علیه السلام قتل خطای
النهر فاصبح اصحاب علی یسکون علیهم فقال علی
علیه السلام اتاسون علیهم قالوا لا اناذکونا
الافئدة القیصنا علیها و البلیة التي وقعتم
فلذلك و تقنا علیهم قال علیه السلام لا یاس
یعنی خطایه بخوانی که در این عرض کرده ام لا و قتل
جناب امیر المؤمنین علیه السلام اصحاب نه و از مقتول
ساخت اصحاب جناب امیر هیچ نموده بر جانی که اصحاب
نه و ان میگویند حضرت امیر چون جانی انی بخت بخت
به ایشان فرموده ای را اصحاب نه و ان میگویند که هر یک حدیث
داشتند که ما به ایشان پیروی کنیم بکلام ان است و ما نه و
که در میان بوده ان بیتی که بر ایشان واقع گردیده و نه که
شیم از انیزوی بر انجا بخت رقت نموده حضرت فرمود
حج و باسی در انجا بخت بر شامیت محمد بن مسعود گفت
حدیث کرده را علی بن حسن از سعد بن خلاد گفت جناب
ابو الحسن موسی بن یزید ان ابا الخطاب هند اهل الکوفة

مضار و لا یصلون المغرب حتی یغیب الشفق ولم یکن
ذلك انما خالفوا لما خالفوا صاحب السلف یعنی ابوالحسن
عقیدت مردان که در آن سده و تاج ساختن از آن جهت فرمودند
مغرب که اگر نگذاشتن شفق غایب گردد و حال آنکه
چنین نیست بلکه وقت غایب شدن شفق وقت فریضه است
و کما نیست که صاحب مرض عفت بوده باشند وادی
این روایت گوید که مردی جناب ابوالحسن موسی استوال
کرد و گفت حکایت قال ابو عبد الله علیه السلام
ثمالی الخطاب ساقال ثم حیات السواک منه
یعنی از چه مردی جناب ابو عبد الله صا و ق نکست در مدح
ابو الخطاب بفرموده آنکه اگر بفرمود پس از ابو الخطاب
انکار بفرمود جناب ابو الحسن بفرمود انکان لا یصلون
ان لیستعل و لیستل ان لیستعل یعنی آیا برای
ابو عبد الله علیه السلام بود که عامل مقرر و در آن جناب را
روایتی که غزل نامه محمد بن مسعود حدیث کرد و گفت خبر داد
مرا احمدان بن محمد و گفت روایت کرد مرا معاویه بن حکیم
و گفت حدیث کرد مرا محمد بن حسن برائی و همان بن عامر
گفتند خبر داد مرا محمد بن زواد و گفت حدیث کرد مرا محمد بن
حکیم از پدرش از حدیثی که گفت من از ابو الخطاب خبر نامی
چند رسیده پس داخل مجلس جناب ابو عبد الله صا و قی شدم
برحالی که ابو الخطاب نزد آن جناب حضور داشت پس چون

اصحاب متفرق شدند من و ابو الخطاب در مجلس آن جناب
باقی ماندیم جناب ابو عبد الله عرض کرد که ابو الخطاب
چنین چنین از جناب شما روایت کند فرمود ابو الخطاب
در روایت روایت کرد پس متوجه آن جناب شد و آنچه را که
ابو الخطاب بر او روایت فرمود بود از آن جناب سماع فرمود
و آنحضرت انما را که بیست و نه ابو الخطاب پیش رفت آنکه
دست خود بر آن نهاد ابو الخطاب مرا گفت ای ابو الخطاب
ای بر خاسته خواهی رفت جناب ابو عبد الله او را بگفت
ابو القاسم را حاجتی است برای آن مقداری توقف خواهد
فرمود ابو الخطاب کلام خویش سه مرتبه تکرار کرد و جناب
ابو عبد الله بآنجا اب اول بفرمود پس ابو الخطاب در مجلس
میرودن رفت آنکه ابو عبد الله متوجه من شد و بفرمود
ابو الخطاب را مقصود آن بود که تو از مجلس بیرون روی
و او خود تنها ماند آنکه و تو را گوید که ابو عبد الله جناب تو
اشیا فی چند بر من بگفت و آنها را از تو منی داشت پس
تو را بستی که بر اصحاب من چنین حکم و چنین حکم ابلاغ کنی
راوی گوید عرض کردم در سستی که تو گفتی را که فرمودی
بسیار در خاطر من محض ظاهر آنجا که از آنجا که در محفل
باقی ماند یعنی به ایشان تبلیغ نمایم و آنچه از خاطر من هرگز
نبیاری و دیگر ایشان رست فرمود و از من مرد مصلح در میان
باشد چنین نامی ابو عبد الله گفت که این خط و دو هم در

روایتی که در این
کتاب است از ابو الخطاب
در این کتاب

حدیث است ان شاء الله تعالی همانا سوره راوی این حدیث است
شش منکر را آورده که قول آنرا قبول نماید زیرا که این حدیث
یارای آن بود که دست خود بر پیش کمر بنهد از شدت
حضرت ابو عبد الله زید سیس کلوزی لیس و خطاب او را
چنین سواد ب میسر کرد و حدیثی که در حدیث است که در
در ایستاد بن زید از عباس قصبانی بن عامر که فی الجمله
که گفت از خطاب ابو عبد الله صارق استماع نمودم که فرمود
اقن المسائله و احذر المسئله فان فی هذین ابی الخطاب
حکم قبل من یمنی از کرده سخنان اندیشه نامی و از
ایشان بر جبهه پیش زیرا من ابو الخطاب از مشایخ من
نمودم از من پند یافت حدیثی که در حدیث کرد مرا
حدیثی از حضرت سید از یکی علی از پدرش عمران بن
علی که گفت از خطاب ابو عبد الله صارق شنیدم که فرمود
لعن الله ابی الخطاب و لعن الله من قتل محمد و لعن
من قتل علی و لعن الله من قتل ائمه علیهم السلام یعنی نه ایستاد علی و نه ایستاد
و کس فی را که از کشته شده و آنانی را که بر ابو الخطاب و ائمه
رفت نمایند از رحمت محروم سازد و محمد بن سحر و گفت
حدیث کرد مرا جبریل بن احمد و گفت خبر داد مرا محمد بن یحیی
این حدیث و گفت وایت کرد مرا یونس بن عبد الرحمن از پدر
که گفت شنیدم خطاب ابو عبد الله صارق فرمود که این
ابو الخطاب استیغاث گفت احذر شد سخنان لا یحفظ

بر کمان میزدید من حسنه یعنی ابو الخطاب مردی است
بود بر وی حدیثی میگفتم آنرا حفظ نموده و از نزد خود بر آن
اضافه آورده آنگاه از او مردمان رواست میگردد
حدیثی که در حدیث کرد مرا محمد بن یحیی از یونس بن عمار
از این سخنان از یحیی شکان که گفت خطاب ابو الحسن علیه
کفر بر حالی که خطاب بن یونس فرمود و بود جملت
مذاک ما هذا الذی تسبح من بیک الله امرنا بوجوه
ایضا خطاب ثم امرنا بالبراهه من یمنی حدیثی بود
شود و آنرا چه خبر است این که ما از پدرت استماع نموده ایم
زیرا خطاب سخت ما را بدوستی و ولایت ابو الخطاب امر
نمود پس را قبرتی زانو ما مورسانت حضرت ابو الحسن و در حدیث
فرمود ان الله خلق الانبیاء علی النبوّه فلا یلکون
الا انبیاء و خلق المومنین علی الایمان فلا یلکون
الا المومنین و استودع قوما ایمانا فان شاء
الله و ان شاء سلیم ایاه و ان با الخطاب کان
من عاده الله الایمان علی الذل علی فی سلبه الله
الایمان یعنی بر سبب ضایعی که کرده نسبتا بر علی
بن ابی طالب پس نیایشند مکر انبیاء و مومنان بر حال یاران
خلق کرده پس نیایشند مکر مومنین و در برخی از مردمان
ایا زار پس و وقتیکه امانت گذارده اگر خواهد ایشان را
بر صفت امان پدیدار و آورده که زار امیب زار ایشان سلب

چنانچه ابو الخطاب بآنکه بود که خدای تعالی اینا را بر سر مزارعت
 برداشتن داده چون بر پدرم دروغ و آنچه است لاجرم
 خدا تعالی او را از حدیث یابان حاصل ساخت راوی گوید این
 کلام بر جناب ابو عبد الله صادق عرض داشت فرمود نو
 سالتنا عن ذلك ما كان يكون عندنا خبرنا قال
 یعنی هرگاه این سوال از ما پرسش نموده بودی می فرمایید
 که ابو الحسن موسی بن زوایت و بنو همین جواب بر تو میگویند
 حدیثی که گفت حدیث کرد ما را ابو بن روح از حاکم بن سید
 که گفت نزد جناب ابو عبد الله صادق نشسته بودم و میریز
 نزد آنجناب حدیث داشت و انساب سال یکصد و سی و شصت
 بجوی بود پس میرزا حضرت را بکشت شکفت درم از گردن
 که با در این مجلس حاضر شد نه اکنون آثار ایشان منقطع شد
 فرمودند آیا که نه آنها گفت ابو الخطاب اصحاب راوی
 گوید آنجناب یکده داده بود پس بر خانه پشت و پشت
 مبارک میباشند همان مذهب فرمود علی ابی الخطاب
 لعنة الله و الملائكة و الناس اجمعین فامتنعوا
 انه کافر فاستقر شرک و انده یحضر مع فرعون و استبد
 العذاب خذ و اوعش شیئا یعنی لعنت خدای ملا که و کت
 مردمان را ابو الخطاب بدو که ای سیدم که او کافر فاسق
 و مشرک است با فرعون خواهد محشر گردید و در هر صبح تمام
 بهترین خدای را مذهب نماید آنکه و فرمود

اما والله انی لا نفن علی احبنا و احببت معد النادر
 یعنی اگر با بش سوگند بخدای بر آئینه دروغ دارم و این
 این که ابو الخطاب داشت و دروغ جانی گرفته اند
 حدیثی و از این حدیث کرد ما را عبیدی از این ابی جعفر
 ابن مزید که گفت جناب ابو عبد الله صادق فرمود در مجلس
 که در اصحاب ابو الخطاب خلافت ذکر می شد و بود یا فضل
 لا نقا عدوهم ولا قوا کلهم ولا تشاد بوم و لا
 مصافحهم و لا قواد قوم یعنی ای فضل و اصحاب ابو الخطاب
 و خلافت محالست نمایند و با ایشان اکل مشرب نمیدانند
 مصافحه نمایند و میراث برافشانند و بید حدیثی و از این
 گفتند حدیث کرد ما را عبیدی از این میراثش من مسلم که
 گفت نزد جناب ابو عبد الله صادق از خلافت سخن گفت پس
 آنحضرت فرمود ان خیم من یکذب حقنا الشیطان
 لیضاج الی کذبه یعنی این خلافت کسی است که دروغ گوید
 و در کذب میباشد است که شیطان دروغ او محتاج است
 محمد بن مسعود گفت انما شدیم به مجلس جناب ابو عبد الله صادق
 علیه السلام پس را آنجناب سلام گفتیم و شتم انما ما فرمود
 رفیق ابو الخطاب بهما و تن که قامت ایشان پیروی ابو جعفر
 می نمود و در این مجلس حضور داشتند پس را ابو جعفر گفت
 ایده که گفت آنرا خواهید شما را از فضائی مرد مسلم خبر دهم قامت
 آنحضرت گفت ای خدای تو شویم گفتیم من خضا علی السلام

انما قاله خذنا
 لکن الله عز وجل
 لا یطعمهم شیء و خلافت
 محمد و خضا علی السلام
 صحیح

مالکم و للرباسات ائمة المسلمون و اسر واحد
ایاکم و السرجال للرجال چنانکه فانی معتد به
مقول ان الشیطانا فقال له المذهب یا قی فی کل
صورة الا انه لا یاتی فی صورة منی و لا
وصی منی و لا احببه الا وقد متواقی لخاصکم
فاخذوه فیلطفی انهم قتلوا معه فابعد هم الله
و اسخطهم یعنی از فضل اسلام است که در حق او گفته شود
که فلان خواننده کتاب است و فلان الضعیف از روح
و فلان در عبادت پروردگار خود چه می نماید پس است
فضایل مسلم شما را بدست بخار بدستیکه نامت مسلم آن
بشایر بکنن باشند نه شما را از این که از وی هست است رجال
و اتباع فراهم آورید چه رجال و اتباع اسباب ملاکت کرده
خود را بر مردم شنیدم که فرمود شیطانیت که در اندک کوبیده بر سر
مستور گردد و هر چه بر سر نبی و یا وصی نبی همان نموده اند که
شیطان را که از بر صاحب شما نموده اند که پس از او بر حد
در کشید و اکنون مرا چنین خبر داده اند که اتباع ابو الخطاب
با او کشیدند پس از این که ایضا را از رحمت خویش دور بدارند
و بر آنها خشم و غضب نماید انقی و از این اخبار که از اسلام اندر مسلم
از کسی که در حق ایشان غلو نموده و یا به نبوت ایشان معتقد گردید
سیاست از خوف طایفه بین جمله که در کشید اقتضای وقت
و انبایان حقیقت فرقه خطابه بدین شرح است ابو الخطاب علیه السلام

ابن شهرستانی در کتاب عل و نحل در نقد اصناف خلعت کید
و از جمله خلعت خطابه و ایشان اصحاب ابو الخطاب محمد بن
النبی رئیس سدی باشند و ابو الخطاب آن کسی است که خود را
بخطابه ابو عبید الله صادق علیه السلام منتسب می نماید
چون جناب صادق علیه السلام بر آن غلو بطلن کرد و حق آنجا
مستحق گردیده بود و آنکه گفت از او اخبار برتری نمود و او را
اعتنا نمود و با اصحاب خویش مقدر داشت که از او برتری
نماید و در برتری از ابو الخطاب مبالغت نمود و چون ابو الخطاب
از نزد جناب صادق سرود گردید طریقی مخصوص خویش نمود
مردمان را بطریق خود دعوت نمود ابو الخطاب را همان است که
اندر انجیبا شده پس از نبوت بظاهر در پیوسته است تا نمایند
و با الوهیت جناب صادق و الوهیت بدان انجیبا
مستحق بود و ابو عبید الله صادق را در عصر خویش انصاف
و کوی که حقیقت حقیقت است که بر حسب ظاهر مردم آن را
و از آن مشاهدت گفته می چون اینها لم نازل شده و به پیغمبر
ملقبس گردیده و مردمان او را با انصورت مشاهدت نمایند
و چون عیسی بن موسی صاحب مفسور بر خشت حوی او
را خفت گردید او را در سنج که در مقتول ساخت کرد و خطابه
پس از وی بحد فرقه منتسب شده فرقه را همان است که امام
بعد از ابو الخطاب مرویست که او را سحر گویند و او را پیروی کنند
چنانکه ابو الخطاب را پیروی میسیند و از ایشان را همان است

که در آنجا می شود و بهشت عبارت است از آنجا که هر کس که بخواهد
 رسد و در آنجا بهشت است از آن سر و شوقی که برده مان رسد
 و هرگز نماند و سایر محرمات را حلال اند و ترک صلوات و سایر
 فرائض معتقد به شدن و این فرق را می گویند و طایفه از ایشان
 میس از ابو الخطاب به تبع روح و اندام دانسته اند و این سید می
 گفته و بزعم بالو بهشت جناب جعفر بن محمد معتقد بود و می گفت
 او خداست که بصورت خلق ظاهر شده و همین معتقد بود
 که هر مومن از جانب خدای تعالی وحی در رسد و قول او را
 و احکام آن نفسان متواتر الا جان الله را بر حق عقیده است خود
 تا قول می شود و او را همان است که این اصحاب او کسی است
 که او را بر هر عمل و میکانی در دنیا و در جهان است و حکم ایشان بود
 که چون انسان در دنیا عمل بد را می بیند گفته شود و حق
 او که وفات یافت بگوید که ملکوت اعلی را حق جسته است
 اینطور این دعوی گفته که در صبح و شام معاینه اموات خود می کند
 گفته و اینطایفه را بر این می گویند و طایفه از ایشان گفته که امام پس از
 ابو الخطاب جعفر بن محمد بن علی است و اینطایفه را معتقد به شدن
 طایفه نخستین است زیرا که اینطایفه بقدومت مستوفی به شدن اینطایفه
 رسم آن بود که در آنجا که می خواستند از آنجا فرار می کردند
 و جناب صادق علیه السلام را عبادت می نمودند و چون خبر
 ایشان به سمع می رسید بن هرمن میبرد و اهل عراق حبس می نمودند
 گرفته او را در آنجا که می خواستند مصلوب نمود و اینطایفه را حمله می کردند

و طایفه از ایشان است که امام بعد از ابو الخطاب مفضل می شد
 و مفضل بر بوبیت جناب جعفر بن محمد صادق علیه السلام
 معتقد بود و به نبوت و رسالت او معتقد نبود و شهرستانی
 پس از شرح عقیده ت خطابه می گوید و بنابر این دو طایفه جعفر بن محمد
 الشافعی و طایفه بنی جعفر بن جناب جعفر بن محمد از تاست اینطایفه
 تهرمی مذکور است و ایشان را مطرود دانست زیرا که تاست این فرق
 در وسط خلافت حیران و بحال خود خود بحال باشند این

ابو بکر و طایفه

محمد بن موسی بن محمد القتیله از اجلای قمی قمی بنی قتیله است
 و بنابر اعتقاد ابو الفرج بن جوزی در کتاب معتقد در مقام
 نقد و متوفین سال چهارصد و سه ابو بکر را که کرده است و
 پس از بیان نسب می گوید شیخ اهل الزاری و ضعیف است
 الحدیث من ابی بکر الشافعی و غیره و در دس الفتنه
 علی بن بکر احمد بن علی السوازی و انقیادیه الیه
 فی مذهبها بنی حنیفله و کان معظما عند الملوک و
 کان من شلمه الذی و الحیصر یعنی ابو بکر
 خوارزمی بزرگ و فقیه مردانی بود و از ابو بکر شافعی
 غیر او از محمد بن حدیث استماع کرد و در مذهب ابو بکر احمد
 علی رازی توانی فقیه بنیامرخت ریاست مذمت جعفر بن محمد
 از زانش باو طاعتی کردید ملوک و سلاطین بنیامرخت و غیره

فان القتیله طایفه جعفر
 بن ابی بکر است
 الا حنیفله طایفه
 جعفر

ابو بکر و طایفه

میفرمودند و از جمله قاضیه سید رضی صبری شهر ری رفت اتم
 ابن جوزی از ابو بکر خطیب موزع بغداد روایت کرده که
 گفت از ابو بکر بر قاضی استماع نمودم که ابو بکر خوارزمی
 تو صیغ و عظیم میفرمود من بر قاضی را از مذنب بگو بگو در اصول
 برش کردم گفت من خود از ابو بکر خوارزمی شنیدم که
 میگفت درینا دین الهامش و کشف فی الکلام فی شیعی
 یعنی ما برین علم از معتقد بشود در اصول خود نموده این
 فن را معرفت است خطیب گوید ابو بکر بر قاضی گفت ابو بکر
 خوارزمی را نامی جلی بود که ابو بکر در مساز با و افتد ای نموده
 و هم بر قاضی نزد ما ابو بکر را پیشکی افتاد و حسن طریقت
 تو صیغ نموده ابو بکر خطیب گوید قاضی ابو عبید الله حمیری
 مرادش کرد و گفت ثم صارا امام اصحاب و حنیفه
 و مدد هم و مفتی هم شیخا ابو بکر محمد بن زینب
 الخوارزمی و ما شهد الناس مشله فی حسن الفتوی
 و الاصابه علیها و حسن التدبیر و قد دی الی
 ولایت الحکم مراد غا مستقیمه یعنی پس شیوای
 اصحاب ابو حنیفه و در سن مبعی انجاعت شیخ و استاد
 ما ابو بکر بن موسی خوارزمی میگوید در نیکی قومی و اصحاب
 بودن در آن و حسن تدبیر مردمان مانند وی مشاهدت
 نموده مراتب عدیه و تقصاوت و متولی شدن احکام
 او را و عمت نموده از قبول ان استماع نموده این گوید ابو بکر

شهر

شب جمعه به شهر جادی اولی از سال چهار صد و سی
 و قات یافت و او را در منزلش که در باب عبیده بود بخاک
 این القیب عبد الله بن عبد الله بن الجحین الخافیه القیسیه الزنجان
 و از ایمان محمد بن ابل سنت و حاجت است از خطیب
 بغداد متعطلست که در شرح احوال غنی که نموده که این خطیب
 شبلی را در اک نموده و از ابو طالب بن بلول حدیث
 کرد و در انصاریه بسبب ابل سنت یاده شد و رحمت بود اتم
 خطیب گوید و بلیغی اند جلس التهنیه لما مات ابن
 المعلم شیخ الراضنه و قال ما ابالی ای وقت مت
 میدان شاهدت موت ابن المعلم یعنی مرا چنین خبر داده
 انگاه که محمد بن محمد بن نعمان که از مشایخ و افاض استیفات
 یافت این نقیب برای تعزیت یوفات وی در مجلس نشست
 و گفت پس از آنکه موت ابن نعمان مشاهدت نمودم بر آن وقت
 که مرا مرک قرار داد از آن مرایا کی میت بم خطیب گوید از
 ابو القاسم ریشلر که سا که در رحمت رضا و ابان نقیب
 قرب جوار داشت استماع نمودم که گفت سکت کذا و
 کذا استند ذهب عنی حنطه عدد ها کثره یصلی الفرح علی
 و ضمه العشاء و یصلی اللیل بالقیه یعنی این نقیب سالی که
 در آن که از کثرت آن عدوش با فراموش نموده ام نه کالی نموده
 بر مالی که فرایند با ما و او را و ضوی عشا بجای میآورد و شب را
 و دای قیقه زنده میباشست قنات شب را بیدار بود و خطیب گوید

نقیب

این نقیب از مولدش پیش کرده گفت در سال سید پنج
و لا تم اتفاق افتاد و ابوکره بن مجاهد در سال سید پیش چهار
و قات یافت و در آنوقت از سنین عمرش نوزده سال گذشته بود
و از خلفای ائمه مقدس و فاضل و متقی و مستقیم و متین و متطهر
و طاهر و قادر و ادراک نموده ام این جزئی که این نقیب
در سی و شش سال چنانچه در نوزده و قات یافت

این نقیب

محمد بن سلیمان بن الحسن بن الحسن بن علی بن ابی طالب
نقیبش جمال الدین و کیشش ابو جده است در ماه سابع
در سال چنانچه در سنین پیش از وفات او در ماه رجب
و نوزده و در سنین مقدس سنی و توطن خنیا نموده صاحبیات
الوفیات و شرح احوال می گوید و در سنین احدی عشره
ستائمه و دخل الفاهره و در سنین باها شود و در سنین
و اقام با الحامع الاذهر حده و کان صاعقا فاهله امولنا
و کان لا کامر مرقده و فی القیه و فی القیه و فی القیه و فی القیه
هسته الی القنبر و صنفه خیرا خلاصه جمع هبه خنیا
و ذکر هبه اسبابه لقول و القرات و الاعرابه اللغات
و الحقایق و علم الباطن و علل اند فی حنوب عجله و خوف
سنه شان و حنوب و سنه شان و سنه شان و سنه شان
شده و نوزده و نوزده و نوزده و نوزده و نوزده و نوزده
در سنین عاشره و متولی در سنین گشت پس از آن فی الزمانه و سنین

اندر چند بی جامع از بر اقامت نموده و اصلاح و زجر و توبه
اراسته بود و چنان و اکابر بر پیش آمده و شد نموده از وی
و جابرای خود در خانه میسوزاند و این نقیب است خورشید
یعنی نقیب مصر و داشت نقیبی جامع بر اقامت و نوزده
آن نقیب چنانچه در کتب تفسیر بود و در آن کتاب سبب
نزول است و در حقه قرارات و احزاب لغات حقایق
و علم باطن را که در نموده بود و گویند آن نقیب را در چنانچه
فراموش نموده و این نقیب در سال ششده و نوزده و نوزده و نوزده
و فی بعضی است

ابن نقیب

محمد بن احمد بن رزق بن عبدالله بن زید بن خالد الزناد
القیه الشافعی کیشش ابو الحسن و از پیش خنیا شافعی
اول سنه معد و است ابو الفرج بن جزری گوید مردمان
چنین ذکر نموده اند که سلسله نقیب بن زکویه بن سید محمد
عقی کرده از اسمعیل بن محمد صفار و ابو الحسین مقرئ کردی
و دیگر از محمد بن استماع حدیث نموده ابو صفار و قرار از احمد بن
علی بن ثابت نقیب بغداد و امیت کرده که کشتن بن زکویه
سندیم که می گفت و لا قدر و در سنین ششم شریفی الهجرا
سال سید و بیت پنج اتفاق افتاد و نخستین کسی که از وی
حدیث استماع نمودم صفار بود و در سال سید و نوزده
اندر کتب حدیث نموده و در نقیب و شرح احوال

نقیب

ابن زوقیه گوید سکان ابن زوقیه یزدکانه در
 القبه و علی بن محمد بن الشافعی و کان ثقه صدوق
 کثیر الشاع و الکتاب حسن الامتداد جمیل المذهب مدینا
 لتلاوه الزمان شد بکمال علی اهل البدع و مکتب جمیل
 فی جامع المدینه من بعد سنه ثمانین و ثلثمائده
 قبل وفاته مدیده و هو اول شیخ کتبت عنه و اول
 ما سمعت منه سنه ثلث و اربع مائه کتبت عنه اعلام
 مجلس و احلام الفطرت عنه الی اول سنه ستم مائه
 من بعد که قد کتف بصره فلا ذمه الی اخر عمره و جمعه
 بقول و الله ما احب الی الله فی الدنیا للکسبه لا لجماعه
 و لکن احبها لذكر الله تعالى و لقرائه علیکم المحدث
 یعنی ابن زوقیه فرمود که میباش که وی فقه را پس آموزد
 و بر طبق فقه شافعی تعلیقات پر داند و ابن زوقیه بود
 و راستی و کثرت شاع حدیث و کما جبت ان مو صوف بود
 حقیقتی و یگوید طریقی مسخر است سواره کلام الله جمیل
 تلاوت میفرمود بر اهل بیت سخت شدیده بود و در جامع حدیث
 پس از سال سجد و بشا و پیش از وفات فرمود فی حدیث
 مشغول ای حدیث بود و او از شیخ من نخستین شیخی بود
 که از وی حدیث استماع کرده و در وراثت ضبط و کما جبت
 نمودم در سال چهار صد و سه در حدیثش آغاز استماع
 نمودم که یک مجلس اعلای او را ضبط نموده یوشستم آنجا و مجلس

منقطع شد و تا اول سال چهار صد و شش در مجلس حاضر شدم پس
 به مجلس معاودت نمودم بر عالی کوشش و بیجا گردید و بود
 پس تا پایان زندگانی وی او را ملازم شد و از آنجا و آن
 استقامت نمودم خود از وی شنیدم که میگفت سوگند خدا
 زبستان اردن را برای آن دوست ندارم که در آن زبستان
 با تجارت سودی تحصیل کنم بلکه زندگانی را برای آن خواجگ
 که بزرگ خدا تعالی قیام نماید و بر شش حدیث قرأت کنم و هم
 ابن جزری از زبیری روایت کند که گفت و حق کی از زبیر
 داخل بغداد شد مالی بسیار نزد علایان علوم افتاد و آن
 منجمله بنام ابن زوقیه بنسب و چون منظر نمود و بود پس آنست
 چه استمال فرموده است چرا ابن زوقیه که بعیت زبیری
 از استیصال ان اشباع نمود ابن جزری گوید ابن زوقیه پنج
 روز و شبانه شازم شهر جامدی الاولی سال چهار صد و
 و دوازده وفات یافت در همان روز پس از فرموده عز و قرب
 مزار معروف کرخی او را بخاک سپردند

عبد السلام بن ابی سلمه الفرضی المقرئ از اعظم علمای اهل سنت
و جماعت است و در عصر القاهر بارانند عباسی یاست علیه
و بی سلم و یکنه عصر خویش بود طالبان علوم از این عید
شد حال موده و بجزر شش تا ششده در آن اوقات علیه ایستاده
مینمود ابو الفرج بن جوزی در شرح احوال می گوید که در مسجد
القائم الحاطی و در وقت بن یعقوب و حضرت مجلسی بکین
الامبادی و کلاما متاخره و عاقلی ابو احمد فرضی از
قاضی محامی و در وقت بن یعقوب حدیث شماع خود و در مجلس
درس ابو یوسف و عاقلی شمس و با تفاوت علوم مشغول گشت
بر مردمان بشتا مست داشت مردی موقت و زهد و تقوی
اراسته بود و نیز ابو الفرج با سنادهی چند از فقه کرخی ابو القاسم
مفسر بن عمر وایت کرده و گفت در این کتاب المشیوخ من مسلم
العلم خلاصه الاشیوخه شیخی من الدنیا غیر لیله
احمد الفرضی یعنی همین مشایخ و اساتید جز ابو احمد فرضی کسی را
مشایخ نموده که علم را بحدیث تقرب بکذا تعالی و در آن
شایه مردی نوئی بر مردمان لیکر کند و سنه از ابو القاسم
روایت شده و گفت اسباب یاست از معرفت ابو احمد وراثت
و فن حدیث و ثروت و نوئی جلوه را ابو احمد فراهم بود و در وقت
ایحال در تقوی و ورع بر قیامت مردمان فرستاد حجاب
داشت و در مجلس تدریس او را هم چنین بود که چون در مجلس

می نشست تدریس قرآن آغاز نمود و چون از اقرار قرآن فارغ
میکشت باطلای حدیث اشغال مینمود و مسواره بقرب
حدیث مشغول بود تا آنجا که کوشش تمام شده حد و حد
بنایت میرسد پس کتاب را از دست خود بر زمین میافکند
و در آن وقت مجلس نقض میکشت و مردمان متفرق میشدند و او
که به من خود در مجلس می نشسته جلوس در مجلس می بطول
انجام میداد آن طول مدت تا آنجا که از مجلس بیرون میشد
و در آن بکیت حالت مشایخت مینمودم که اصلا حرکت میکردم
مبایست خود و غیره میاشت با هیچیک از اعضای خود بلوچ
مشغول نمیکشت ابو القاسم گوید مرا چنین خبر دادند که ابو احمد
به تمام نشستن زوایل و خیال خود نیز حال به غیبه است این
مشایخ هیچکس را نظیر ما ندانند یا فخر و تیم ابو الفرج بن
جوزی با سنادهی چند از عیسی بن احمد همدانی روایت کند
که گفت از عیسی بن عبد الواحد بن حمدی شنیدم که میکشت
چون بیزد استاد ابو جاد اسفراسی میشد ابو جاد بر می خیزد
و بجای جانب وی از مجلس بر خاسته تا باب مسجد با پای
بر میزد او را استقبال میکرد و قتی ابو جاد مکتوبی مصحوب
مردی خراسانی کرده مینمود ابو احمد فرستاد و در مکتوب
شما هست موده بود که ابو احمد برای اخراج اسانی درسی از
قرارت اهلان ابو احمد بنان که مستلزم است اشفاق موده
و مکتوب بر کشود چون بر مکتوب آن واقف گشت و خشم شد

گفت لا اقره القرآن بشما عذیبتی قرآن شفاست معلوم
 نسیم و هر معنی بن حیدر الواحد کویہ اختلافاتی با احمد
 الفرضه ثلثه عشر سنه باده حضرت فيها غیر است
 قرآن طبعنا بر ما کتابا لا یسقط فادان حضرت
 فطفا صنفه یعنی بیت سیزده سال نزد ابو احمد فرخی
 مراد است اشتم در انظار است بیچیه او را مشا برت نمودم
 که خنده نماید چرا که روزی کتاب بساط بر پا قرائت نمود
 حضرت بر وی مستولی شده است که آن نمود که خنده نماید پس
 دامن خویش بجایه پو شایند و خود را از خنده باز نگاه داشت
 و انظار ایشانیت از آن حضرت کرامت منازلی را به متصفیه
 اتفاق افتاده چنانکه مسعودی می گوید که سب مروج الذنب و
 دیگران در مصنفات خود آثار عجایب استعاره نقل نموده اند
 فصل فی الکفایت به این شرح است گویند در در السد
 بغداد مردی بود در ساریه مساکبت می نشست و بر مردمان
 انواع نوادر و اخبار و مضامین حکایت می نمود و انقضای آن
 منازلی معروف بود و ذاتی بکمال داشت هر کس او را
 مشاهدت می نمود و سخنانش استماع می کرد از خنده باز ضبط
 کردن خود را نگاه داشتن مکن بود این منازلی جزو
 حکایت کرده که در عصر خلیفه متصفه روزی نزد ابی طالب
 توقف نموده اخبار مضحکه و نوادر غریب حکایت می نمود
 و بر کردم از مردمان اینو بی فراسم کردید و بود و خلالت

احمال

احمال کی از خانه بان متصفه در آنجا زده حاضر کردید پس من بر کرد
 حکایات و نوادر خدام و ملازمان شد و چون که در سطر ای ایضا
 نگه کرد و اشتم و خادوم از حکایات تم اخبار شکفتی نمود و بنوادم
 شیفه کردید پس از حوزه من پرست نامی که ششت معاودت
 نموده دست مرا گرفت و گفت چون از نزد تو منصرف شد
 داخل سرای خلافت کردید و پیش امیرالمومنین متصفه استادم
 در احمال حکایات نوادری که از تو استماع نموده بودم متذکر
 شده خنده بر من مستولی کردید امیرالمومنین چون حال من مشاهدت
 نمود بر من اخبار را رواه بگفت و ای بر تو آیا تو را چه رود می آید
 گفت امیرالمومنین بر درب سرای حرمیت که بان منصرفی
 معروضت مردمان حکایات مضحکه بکنده آورد و از حکایات اخبار
 و تجدی و بطنی و زطنی و زطنی و سندی ترکی و کجی و خادوم چیری
 فرمود که از نمایه و نوادری چند به انما مخلوط سازد که زمان فرزند
 مرده را بخنده در آورد و مردی که خداوند و قار و بر دیار است
 با استماع آینه ای که در اکنون غلبه را با حصار تو امر نموده
 چون به مجلس می حاضر شوی و تو را علاقات که از زده اند
 بر تو خواهد میندول داشت تو را بامیت که پس از معاودت
 نصف جائزه خود بر من میندول داری این معشای گوید
 از کلام اشخادم بجایزه ارجحند از منم کردیدم او را گفت
 ایسید من مردی باشم صغیف الحال و خداوند خیال بجای
 خداوند استیلا بسبب تو بر من غلت گذارده چه شود اینک از جایزه

خلفه بدست کرد بر مع قاضی کفی خادم از آن بابا نمود
 بنحیف باز در راضی کرد پس بنحیف از منده شد و بدان
 قاضی کردم آنکه خادم دست مرا گرفت و در اعلیٰ مجلس
 نمود و سلام بگفت و در جای خود ایستاد و وقت نمودم سلام نمود
 جواب گفت و در آن وقت خلیفه کنایه در دست داشت و از آن
 مقام علت نمود چون در بسیاری از آنکس نظر کرد از این برادر
 و سه خود نمود و ده متوجه من کردید و مرا گفت قوی این
 گفت علی امیرالمومنین گفت مرا خبر داده اند که تو برای مردان
 حکایات سخنان نقل کنی اخبار می گوی و نوآوری بدیع حکایات
 کنی گفت گری یا امیرالمومنین بدان حکایات مردمان را که خود
 فراهم آوردم و قلوب ایشان بجهت خود مایل سازم و از آنجا
 احسان و نیکی فی القاسم نمایم و آنچه از مردمان را حاصل آید
 بهیشت خرم و مسرور و من دارم امیرالمومنین بگفت اکنون
 آغاز قصه خوانی نموده آنچه از حکایات و نوادر که در خاطر دارم
 معروض دارا که مرا بخندد و آوری یا خند و در هم برسم همان است بر تو
 مسند و دل دارم و هرگاه از حکایات و نوادر دست مرا حاکم
 رویی به برابر تو چه باشد گفت با من جز خوانی نیست بر تو
 آنکه حکایاتم را بخندد و نیاورد و خوانی چه تا مرا برانقدر که تو را
 و بر آنچه که را پیش تعلیق کردی قضاوند خلیفه گفت طریقی است
 مسلوک داشتی اگر خند و گریه آنچه را که حاضر شد و نام بر تو
 مبدول دارم و کردن خوانی هم در این باب که مشایخت کنی

تو را ده قضاوند این منازکی گوید باخ و گریه سخت گری
 بنحیف و مسل قضاوند پس در او بنحیف لبانی نرم مشایخت
 کردم باخ و گریه از این بابی بر او باد و آنچه زخمی رسد اگر خلیفه
 بخندد در او نرم شود بر هم و گریه در دست قضاوند از این بابی
 نرم کاری سهل و آسان خواهد بود پس بنحیف حکایات و نوادر
 خود مشایخت نمودم از حکایات ایرانی و بخاری و قاضی
 و زنجی و بطنی و زملی و سندی خادم و بزرگی آنچه مراد خاطر بود
 و ذکر نمودم بهیچیک افزون که از نمودم تا آنکه قاضی از آن
 داشتیم با کام رسید از کثرت علم حدیث مرا عارض کرد و گفت
 شد و زانی در گفت نمودم خلیفه مرا می طلب ساخته گفت آنچه
 حکایت که در یاد داری که که رسای نظر کردم خلیفه را با حال
 دیدم که اصلاً از حکایات من او را سخت و یا قیسم طایفه بر نهاده
 و آنکه قاضی خادم و غلامان سرای خلافت از قوط خند و خرا
 نموده از مرا می بیرون شده بودند گفت یا امیرالمومنین بگفت
 و خدای آنچه از حکایات طایفه و نوادر غریبه که در یاد دارم
 ذکر نمودم قاضی قاضی نام رسید و حدیث مرا عارض
 و مانند امیرالمومنین بهیچیک مشایخت نمود و نام اکنون ط
 جز یکبار نکرده باقی نمانده گفت از شرح نامی گفت خلیفه را
 چنین و عده فرمود که هرگاه از حکایات من در خندد و گریه
 جانزه مراد قضاوند اکنون قسم است که امیرالمومنین قاضی
 مرا مشایخت فرموده و قضاوند این احضار قضاوند این احضار

کوی خلیفه از اسلحه آن مژده که خند و ناله خود را از خنده
نخا داشت و گفت آنست مقبول است آنکه در گفت اسلحه و
این منازلی را خود دار پس غلام است مرا گرفت که بر تنهای
خود کشیدم با آن نایبان چنان بر تنهایم نواخت که گویا علقه سر
عظیم بر تنهای من میزد. و آنکه معلوم کردید که آن نایبان از
رنگهای دور مملو نموده اند پس این نایبان بر من و مرتبه
قانونه و از حد مست آن نزد یکدیگر آن شد که گوییم سکت
و جدا شود که ششم صد غلام که بی از دو ششم شلاق آتش افروز
گشت چون ده قضا با مقام رسید و غرضت آن نموده که ده
قضای دیگر زنند برای آنکه خود احضار آنرا انکس نمود و در
صحر بر کشیدم و گفت امیر المومنین از من نصیحتی است پس
بفرمود که از من دست بردارند و در گفت نصیحت که ام است
گفتم ای سید من در دیانت چیزی نیکوتر از امانت هیچ تر از
حیات نیست بر ستمگر برای انکس که مرا میرای خلافت
احضار نمود خاضع گردیده ام که نصف جائزه خویش از خلیفه
کثیر بوی مژده ولایم و امیر المومنین هدای و پاینده و دارا
از وی منتظر کردم خود نصف آنرا استیفا نموده ام نصف دیگر
مخصوص خادم امیر المومنین است خلیفه از اسلحه مژده خند
شد و چندان خند و بره می مستولی کردید که بر قضا افتاد بر جا
که پایهای خود بر زمین میباید و دست بر ستمگر که ارد و دست
شکم خود را چا داشت بود چون از خنده و ساکن گردید و عاقلش

و در این وقت
که در این وقت

بحال

بحال خلیفه خود نمود و گفت غلام خادم را حاضر نماید خادم را
حاضر نموده و او را قاضی دراز داشت پس معتز داشت که او را
قضا دهند انکس که گفت یا امیر المومنین مقدم من کدام و جیانت
مبادرت کرده او را گفت اینجا نزد منست تو خود بمن در اینجا نزد
شهر کشیداشی من نصف خود را که از آن من بود استیفا نمودم
نصف تو از آن بسته مانده چون قضا زدن می شروع نمود
ستودگی می شد و او را گفت بهشام مشرف شدن میرای خدمت
از من نصف جائزه خلیفه را در خواست کردی با تو گفتم که من
مردی باشم ضعیف نه مانده بحال بسبب از فقر بر بیای خود
شطحی بر تو شرح دادم و گفتم ای سید من بحال من ترحم کن
از جائزه خلیفه سدس و گزینم را خود دار تو در جواب گفتی جز
نصف را نمی شنوم اگر میداشتم که جز از امیر المومنین خلیفه
او را پاینده دارد قضا زدنست تمامت جائزه را بر تو مژده ول
میداشتم امیر المومنین از خطاب تمام با خادم بخند و سعادت
نمود چون قضا زدن بر انکس تمام رسید و خلیفه از خندیدن
ساکن گردید گویست که در آن پا نصد درهم بود سید آن آورد
خادم عزیمت آن نموده که از مجلس برون آید خلیفه او را گفت
تو وقت نای این کس را برای تو عیبت نموده بودم و سبیل
ضنه نسبت تو را بر آن داشت که برای خود شرکت احضار
نمودی و من عزیمت آن نموده بودم که این شخص را از این
درایم ممنوع دارم این منازلی که گوییم گفتم یا امیر المومنین پس من

داشت و تبحر خیاست را موصی که ام است من و ستم
که قضا مستاین و از هم بوی میزد و لاری برحالی که بر آن ده
تفا که بروی زود و ده قضا و دیگر اخلاص است قاید پس از این
اندازیم در میان نموده از مجلس بیرون شدیم فتح الله
ابو احمد مدت پشیمان و ده سال زندگانی نمود و در شهر شال
از سال چهار صد و شش بهرامی قیامت انتقال حجت جبرئیل را
جامع مدینه بخاک سپردند

ابو الحسن

محمد بن حسین محمد بن عون الاشرعی الکو فی از بزرگان
محدثین امامیه است و او را محمد بن ابیجید السدی گویند
و در شهر سیسکی داشته و از جمله کسانیت که در زمان
فیثت صفری امام عصر از جانب و کلامی آنحضرت
و کالت داشته و در نزد محمد بن ماسیه بجا داشت
معروف و بعدالت و وفاتت موصوف بود
شیخ طوسی علیه الرحمه در کتاب فیثت تجیل و تنظیم
وی نموده و ذکر نموده است که ابو الحسن سدی در
بود و چنانکه میگفت وفات یافت این است عبارت
شیخ و کتاب مذکور گوید و قد کان من ذریه
السفراء المجهودین اقوام شتات مؤد علیهم التوفیق
من قبل المنصور بن السمان و من الامم
ابو الحسن محمد بن حفیر الاسدی رحمه الله
احضرنا ابو الحسن بن علی بن حیدر العقی عن محمد بن
الحسن بن الولید عن محمد بن شیخ المطا و
عن محمد بن احمد بن یحیی عن صاحب بن ابی صالح
قال سالتنی بعض الناس عن سنة تسعین
و صا تین قبض شیخ نامتعت من ذلک و کت
استطلع الراعی فاقا نزل الجواب بالری محمد بن
حفیر الاسدی فلید مع الیه فافده من

ثقاتنا وروی محمد بن یعقوب عن علی بن محمد
عن محمد بن شاذان النیشابوری قال
اجتمع عندهی جماعة در دهم تنقص عشرین درهما
فلما احب ان انقص هذا المئدار غرقت من
عندهی عشرین درهما ودفعتها لالاسک
و لم اکتب غیر نقصانها و لکن احبها من ماله
فقد واصلت لهما امر الخ لث
فیها عشرین درهما لالاسدی علی غلای
المعدله لم یغیر لم یطعن علیه فی شهر ربيع
سنة الثانی عشر و ثلثا مشقة
یعنی از آن سفرانی که نیکو پسندیده بودند که وی
ثقات و مستندین بودند که توفیقات از سفر با ایشان
میرسید از آنکه است ابو الحسن محمد بن جعفر الاعدی
خبر داد ما ابو الحسن بن ابی حبیبه فی از محمد بن حسن بن
ولسید از محمد بن یحیی عطار او از محمد بن احمد بن یحیی
و او از صالح بن ابی صالح او گفت در سال دو بیست
نود هجری بعضی از مردمان از من خواست نمود که باقی
از او قطع نمایم من با او استماع نمودم ولی در ضمن گفتن
رای آنحضرت در این باب رفته بودم از عاصیام علیه السلام
چنین جواب بیرون داد که در شهر ری محمد بن جعفر است
اموال را با او بدید و را از جمله ثقات و مستندین است

محمد بن یعقوب کلینی از علی بن محمد و او از محمد بن شاذان
نیشابوری روایت کرده است گفت از امام قمری که است
درهم از پانصد درهم ناقص بود نزد من فراموش آمد و دوست
نداشت که آنرا از پانصد درهم نقصان داشته باشد
از مال خودم بیت در حسم بآن اضافت کردم و آن
پانصد درهم را با ابو الحسن الاعدی و نمودم و نوشتم که این
بیت در حسم ناقص بوده من بیت کردم از مال خود
بآن سفتم نموده از آن تمام نمود و امیر بن ابی طالب
جواب بیرون داد که پانصد درهم که بیت کردم
از مال خود بود بار سید محمد بن یعقوب کلینی از ابی الحسن
یوسف شاشی روایت کرده او گفته که محمد بن حسین کاتب
مروزی مرا گفت و سیت و نیار نزد حاجز فرستادم و در
خصوص آن رفته با ما تو ششم جواب چنین بیرون داد که دوست
دیار بار سید و دوست تو حسن را در نیار و او ششم دوست
و نیار آن نزد حاجز فرستادی مرا که بعد از این خواست
باشی که با کسی مساله کنی یعنی اموال او را تعلیم نمایی با ابو الحسن
اعدی که در چشم من میباشد تسلیم کن راوی گوید و روز
یا سه روز بعد از این مقدم خبر وفات حاجز رسید بخاک
وفات و بر ابی محمد بن حسن کاتب خبر دادم از شنیدن این
خبر اندوهناک گردیدم گفتم تخمین چاشش زیاده که در تو شیخ
وسی و دلیل برای تو بیرون آمد یکی خبر دادن آنحضرت

مقدمه ایست که در نزد تو است که آن هزار و نود و یک است و دوم
از کرده آن او ترا معاند گردان با ابو الحسن اسدی که در نزد
و از ابو جعفر محمد بن علی بن نوینت روایت شده که گفت
غریب حج بیت الله کردم و اسباب خرم را میباشتم
در آن حال تو وقتی از امام بیرون آمدی بیخود که ما این
سفر را فرستیدیم چون این توقع را دیدم بخود
و شک کردم و در جواب نوشتم که بشنیدم و امانت
نمودم و این سفر را موقوف داشتم ولی از جهت باز آمدن
از حج عیلم کردم بعد از آن جواب بیرون آمد که
و شک منباش زیرا در سال آینده حج خدای کرد
سال آینده رسیدم که بی نوشتم و برای حج اذن طلبیدم
جواب آمد که ما ذوق غریبه دیگر نوشتم که با محمد بن عیلم
رفیق راه جسم محل شد و ام زیرا که امانت و دانست
دی و توقع دارم جواب بیرون آمد که چه جسم
کجا و روایت ابو الحسن اسدی اگر او بیاید و دیگر را بر او
ترجیح ده بعد از آن ابو الحسن اسدی که با جسم کجا و در خدمت
و ابو الحسن اسدی را در سیع الاحشیه سال سجد و سیزده
محبس می بطاهر عدالت نظاره می که تشریه را در حال پوشیده
و کسی جسم قدح و ذم در حق می کند و وفات یافت
انحصر سبب خبری در کتاب احتجاج ابو الحسن اسدی
صاحب عنوان روایت کرده است که گفت در مقبولی

کلام

که از امام بیرون آمدی بیخود که ما این
سفر را فرستیدیم چون این توقع را دیدم بخود
و شک کردم و در جواب نوشتم که بشنیدم و امانت
نمودم و این سفر را موقوف داشتم ولی از جهت باز آمدن
از حج عیلم کردم بعد از آن جواب بیرون آمد که
و شک منباش زیرا در سال آینده حج خدای کرد
سال آینده رسیدم که بی نوشتم و برای حج اذن طلبیدم
جواب آمد که ما ذوق غریبه دیگر نوشتم که با محمد بن عیلم
رفیق راه جسم محل شد و ام زیرا که امانت و دانست
دی و توقع دارم جواب بیرون آمد که چه جسم
کجا و روایت ابو الحسن اسدی اگر او بیاید و دیگر را بر او
ترجیح ده بعد از آن ابو الحسن اسدی که با جسم کجا و در خدمت
و ابو الحسن اسدی را در سیع الاحشیه سال سجد و سیزده
محبس می بطاهر عدالت نظاره می که تشریه را در حال پوشیده
و کسی جسم قدح و ذم در حق می کند و وفات یافت
انحصر سبب خبری در کتاب احتجاج ابو الحسن اسدی
صاحب عنوان روایت کرده است که گفت در مقبولی

کلام

من ظلمنا كان في جملة الظالمين لنا
وكانت لعنة الله عليه لقوله عز وجل
الالعن الله على الظالمين واما ما
سئلت عنه من امر المولود فقلت
فلقتة بعد ما عثت هل عثت
مرة اخرى فانه يجيب ان تقطع فلقتة
فان الارض تصبغ الى الله عز وجل من بول
الاعلى او بعين صبا واما ما
سئلت عنه من امر المصلى والنار
والصورة والسراج بين يديه هل
تجوز صلواته فان الناس قد اختلفوا
في ذلك قبل فانه جائز لمن لم يكن
من اولاد عبدة الاصنام والنيران
ان يصلى والنار والصورة والسراج
بين يديه ولا يجوز للمسلم ان
من اولاد عبدة الاوثان والنيران
واما ما سئلت عنه من امر الضياع
التي لنا حقنا هل يجوز القيام بعمارتها
فاما ما سئلت عنها من دخلها الى الناحية
احتمال الاجر وقترتها

الكم

اليكم فلا يحل لاحد ان يتصرف
في مال غيره بغير اذنه فكيف
يحل ذلك في مالنا من قبل
شيئا من ذلك بغير امرنا
فقد استحل ما حرم عليه ومن اكل
من موالنا شيئا فاما يا كذا
فبطنه فادوا وصيلي بغير واسطة
ما سئلت عنه من امر الرجل
الذي يجبل لنا حيتما ضيعته وليتها
من مقيم يقوم بها ويبرها ويؤذي
من دخلها خراجها ومؤنتها ويجعل
ما يبقى من الدخل لنا حيتنا فان
ذلك جائز لمن جعله صاحب
الضيعة قهرا عليها اذ لا يجوز
ذلك لغیره واما ما سئلت
عنه من القسار من موالنا
ميرمه النار فيقتل اولاده
وما كل هل يحل له ذلك فانه
يحله اكله ويحرم عليه
حمله حاصله فخص عبارات
عاليات انما تجوز بغيره وحي كذا ما ذكرنا

در وقت طلوع آفتاب و غروب آن چه حکم دارد پس
هر کجا و چنانست که مردمان گویند که آفتاب از میان دو
شاخ سر شیطان طلوع و غروب نماید پس هیچ چیز مانند نماز
مبنی شیطان را نتوان کرد پس در این دو وقت نماز
نکردار و مبنی شیطان را نتوان کرد و اما آنچه سنو ال کرده
بودی که علی بر آیه ما وقت میشود و چیزی برای
قرار داد و میگردد آنجا و صاحبش آن محتاج میشود آیا
تصرف او در آن چه صورت دارد **جواب**
آنچه وقت شده بنوعی است و کمال با تسلیم نشد و صاحب
آن در خصوص اصنافی آن در جسم زدن آن حضرت
و هر چه تسلیم شد و برای صاحبش اختیار نیست خواه
محتاج و شد آن و یا آنچه احتیاج داشته باشد
و اما اینکه پرسش نموده بودی از حال آن که حلال
میدانند اموالی را اگر از دوست ایشانست و در آن
از آن ها در آن اموال تصرف میکنند مانند تصرف نمودن
در اموال خودشان **جواب**
هر آنکس که چنین کار کند طهر نیست و دارد و زقیامت حضم
او خواهد بود و چنانکه رسول خدا فرمود از حضرت من هر آن
کس حلال باشد پسین را که خداوند حرام نموده هر آنکس
او بزبان من و زبان هر تنبیه که مستجاب الدعوت است
طهر نیست پس هر آنکس که بر آسم کند بر آیه در حلاله کافی

که بر آسم کند و لعنت خدا بر او و لعنت خدا بر او
بود و بواسطه لعنت خداوند تبارک و تعالی که میفرماید
الا لعنة الله على الظالمین یعنی لعنت خدا بر
بستمکاران بود و اما آنچه سنو ال کرده بودی
در باب غسل که او را خفته کرده اند باز غلظه او را دیده
آیا بار و یکم خفته کردن او لازم است **جواب**
و اسبیلست بریدن غلظه آتش ز بر زمین چهل
صبح از بول کسی که غلظه او خفته باشد و غسل را پوشیده
در کلاه و این را شکایت میکنند و اما آنچه پرسش نموده
بودی که شخص نماز میگذارد و در پیش رویش تصویر
چراغ و آتش است آیا نمازش در این تصویر معتبر است
زیرا که مردمان پیش از تو در این مسئله اختلاف کرده اند
جواب این جائز است برای آنکس که از
اولاد بیت پرستان و آتش پرستان بیت پرستین
کسی را جائز است که نماز گذارد و بر حالی که تصویر چراغ
و آتش در پیش روی او باشد و جائز نیست در حق
کسی که از اولاد بیت پرستان و آتش پرستان است
و اما آنچه سنو ال کرده بودی که از حلی زده است که
برای نایب ما وقت شده آیا بیعت چشم داشت
ثواب و تقرب بپیش در نزد شما جائز است یا نه
نمودن در آن و وضع اسلحه بابت آن از حد غلظت

و حیف نه آن فایقی از بنا حبس جواب
 به چکس با حلال نیست که در مال غیر بدون اذن وی
 تصرف نماید پس چگونه جایز است اینکه تصرف
 کردن در اموال هر آنکس که بدون اذن او چنین کند
 برایش حلال است چه برای آنکه بر او قسم کرده اند
 شده و هر آنکس چیزی از اموال دیگر را بدو بپردازد
 است که آتش در شکم خود که هست و بعد ازین داخل
 آتش و دوزخ خواهد کرد و اما آنچه سوال کرده
 بودی که مردی زمینی را به ما وقف می کند و
 به سبب وکیل و قبی می سپارد آن وکیل با مر آن بشارت
 میشود و از زمین را با او بخانه و استیلاجات از اول
 از زمین بر میدارد و بقیه داخل از بنا حبس با صرف
 میکند جواب این عمل هر کسی جایز است
 که صاحب زمین او را مستقیم قرار داده باشد و غیر او را
 جائز نیست و اما آنچه پرسیده بودی که عبور
 آئیده از باغ و بوستان نامی افتد و از میوه آن
 بخورد آیا او را حلال است جواب
 خوردنش حلال و برداشتن و برداشتن حرام است
 و نیز از ابو الحسن اسدی روایت کرده اند که گفت
 از شیخ ابو جعفر محمد بن عثمان عمری قدس و حلی المذ
 سه ال نایم قاضی من رسید

بسم

بسم الله الرحمن الرحيم لعنة الله على اللعنة
 والناس اجمعين على من استحل من اموالنا
 درهمًا يعني لعنة خداوند و لعنة است
 ملائکه و بنی آدم بر کسی باو که از اموال ما بقدار یک درهم
 حلال نمائد و در حق کسی است که از آن بخورد و بکشد
 حلال نمائد و در پیش خود گفت که این حکم در حق کسی که مطلق
 حلالی اصرام نمائد جاریست خواه مالی نام و خواه غیر
 آن احتیاطی ندارد کسی که مالی را حلال نمائد
 پس بنا بر این محبت را بر دیگران چه فایده ای دارد
 میباشد پس سوگند یاد میکنم با خداوندی که محمد صلی
 علیه و آله را بریاستی برای بشارت یسوی ضلالت
 فرستاد و برایت بعد از آن بآن توفیق دوبار بخشید
 کردم تا کاه و دیدم که توفیق منتقلب گردیده بهمان
 پنج که در قلب من حضور کرده بود
 بسم الله الرحمن الرحيم لعنة الله
 و الملائكة و الناس اجمعين
 على من اكل من مالنا درهمًا
 حلالا يعني لعنة خداوند و لعنة است
 ملائکه و مردمان بر کسی باو که از اموال ما بحد
 حرام بخورد یعنی آن را حلال نمائد و بخورد

ابو الحسن اسدی روایت
 چندی از حدیث از این علم
 در حق کسی که بگوید
 این حلال است

ابوبکر سنطاری

نام وی قتیق و از مردم سنطاری است که نام قریبیت در نزد
 حقیقه و بعضی گفته اند سنطاری در زبان مردم مغرب یعنی
 که طراز بود و باشد و سنطاری معنای همین بدست فطرت
 بهر تقدیر ابوبکر عتیق از اجلای محدثین از عاظم زما و نام
 خاص است بزرگ و تقوی از است و در علوم و دانش فرید
 عصر خود بوده است مصنفات بسیار و رفون علوم پرور و
 با قوت حموی گوید این قطاع ابوبکر را ذکر نموده و در رحمت
 احوال می این بسیار است و گوید العالم ابوبکر عتیق
 علی بن داود احد عباد الخیر و المجتهدین و زهاد
 العالمین و من و فضل الاطراف و متعلق منها بسبب
 و طلب الاخری و بالغ فی الطلب و سافر الى الحج
 فحج و سار فی البلدان من رضایین و الشام الى ارض
 فارس و خراسان و تقیم بها من العباد و اصحاب
 الحديث و الزهاد فکتب عنهم جمیع ما سمع و صنف
 کل ما جمیع و لدی دخول البلدان و لقیة العلماء
 کتاب بنیة علی حروف المعجم فی غایة الفصاحة و له
 فی الرقائق و احیاء الصالحین کتاب کبیر لم یسبق
 الى مثله نهابة للملا و فی الفتحة و الحديث تالیف
 حسان فی غایة الترتیب و البیان یعنی ابوبکر عتیق
 علی بن داود یکی از عباد مجتهدین و زهاد و علماء

معه و دو دو و لید آن شهر می رفت که در میان ترک نمود
و بسبب این از باب بی نوبی دست نیامد و بخت اند و آخرت را
طلبید و در طلب آخرت اجتهاد و مجاهدت نمود و اند
و ابوبکر بجا بست جهاز مسافرت کرد و زیارت بیت امیر نمود
بلو دین و شام تا زمین فارس و خراسان زیارت کرد
و در این بلاد کرده عیاد و زیاده و از باب حدیث و خداوند
احسان را ملاقات کرد و آنچه در باب زیارت استماع
نمود ضبط نمود و آنحضرت را مکتوب کرد و مقامات انبیا را
که فرجه هم ساخته تصنیف نمود و از راه و طول به بلاد و
ملاقات کردن از باب حکم کتابت در مقامات فضیلت
و از آن ترتیب حروف جمع مرتب ساخته و از باب طاعت
و حکایات صلوات کتابت بزرگ و حسنات ملاحت که
کسی نمیدانست کتابت نمود و در وقت و حدیث از حدیث
نیکو در غایت حسن ترتیب حسن این مختار گوید ابوبکر را
روز حد و کید می روزگار را شاد می چند است بخت
چند بیت است که گوید

فتی قبلت و قوم غفول	و زمان علی الانامین
و کدت فید لا قید ذوالا	هم فیها العناد و التصلیل
ایها العناد الذی شاد الا	و کسب الخوام ساد الاقول
بعیت را و الخلود بالحقین	بدین احوال قریب تنزل
یعنی مختار بزرگی است روی سیر و در بر عالی کرمان	

از آنحضرت و غفلت اند و روزگار بآن قسما بر مردمان
حمله میکند آن قسما در روزگار رطل قامت افکند
اصلا آنحضرت را غریبیت اهل شدن نیست بسبب آنحضرت
در تاج و صفات افتاد و از این شخص نیابت که کار تو
معصیت و مخالفت پروردگار است آیا چه نوعی گفت
و بچرا عتد از خودی جت سر می باقی باقیقت باز بدینانی
خوشی که غریب نانی در ایل خود کرده یا قوت گوید
عاطف ابوالعالم گفته مرا چنین خبر دادند که ابوبکر عتیق مختار
در بیت و دو هم شمس از سال چهار صد و شصت و
چهار و فاتیفت

ابن فضال

حسن بن علی بن فضال کوئی کینشش ابوجعفر از احاطه
محدثین کشیده نامه و در سلک راویان امام همام جناب
ابو الحسن علی بن موسی الرضا منقول است بحدیث و است
و سع و تقوی از است در روایت ابوامام و است
و اند علامه علی علیه الرحمه در کتاب خلاصه در ترجمت
احوال می گوید و می عن الرضا و کان حسیص صابر
و کان جلیلا العند عظیم المنزله فا هذا و رعنا
ثقتی فی دایاته یعنی ابن فضال از جناب ابوجعفر
رضا روایت کند و اختصاصی تمام با جناب داشت

بجای آن قدر و علم و منزلت موصوف و بزرگ و تقوی و شرف
بود محمد بن امانیه روایت است او را مقبول اند و بروایت
وی همست و گفتند انتی شیخ طوسی علیه الرحمه و فرست
گوید در وی عن الرضا علیه السلام و کان فی حقیقت
جلیل العتد و عظیم المنزله فاهلاد و عاقله
نه اخذ دیک و نه در و یا تر که کتب اخیر یا جمیع در و یا تر
عدله فی اصحابنا عن محمد بن علی بن الحسین علی سید
عن سعد بن عبدالله و العجری عن احمد بن محمد
و محمد بن الحسن عنده بنی بن فضال در حدیث
موقوف است او را کتب و مصنفات چند است باقی
از اصحاب ما آمده مرویات او را با روایت کرده و
چنانکه از عبارات بسیاری از عجمی حال مستفاد میشود
ابن فضال کوفی بر آئین طایفه فطیحه مشی میبود و بعقیدت
انجاس معتقد بود ولی بنسب کام و فاضل از آن طریقه
حدول بود و شمس بقدره اشعی عشر را اختیار کرده
ازدجال را با کوششی قتل کرده اند که از فضل بن شاذان
روایت کرده است گفت من در محله قطیفه الربیع در
ایفاد در مسجد ربیع بودم و بر استخوانم که اسمعیل بن عباده
نام داشت قرائت میکردم و ارقا شاکر وی را در آن
مسجد دیدم که رویه کبر نشسته است سخن میگوید که من
فرادادم ششده مکی از آن کرده و با و یکسره گوید

با مجلد و جل و قیال له ابن فضال احمد من داینا
و محمدا به فانه خرج الی الصحرا فلیجد النجد کا
فیضی الطریق فقیع علیه بنی اظن الا انهم شرب
او خرفت که وان الوحش مع حمله فنانقز عنه
لسا فذانت به وان عسکر الصعاليك یجیئون
یسردون الغارة او قتالهم فافا و او شخصه
طاد و فی الدنیا فذ هیو بنی را یخا در گوید
که او را ابن فضال گویند او عابدترین اشخاصی است
که ما دیده ایم و شنیده ایم بهر سبب که او بجانب صحرا میرود
مسجد و در مسجد میگذارد و رفاهان هوا میآید بر او
می نشینند از بسیاری طول سجود او را گمان میکنند که
همه در و یا خرقه است بروی زمین افتاده و در شیان
ایمان در اطراف و جوانب او چرامی می نشینند از آن
انسی که با او یافتند اصلا از او پرسید و نشینند و نظری
از عرب که شیوه ایشان راه زنی و قطع کردن طریق است
چون بزمیت قتل غارت کرده می آیند همیشه او را مشاهده
می نمایند و شیخ غریت خود کرده و مسیره و از آن بزرگی
و غارت دست باز میدارند فضل بن شاذان او را می
صدایت گوید من چنین گمان کردم این شخص که انجاس معتقد
باین اوصاف است او را توصیف میکردند در زمان حقیق بوده
پس از زمانی اندک وقتی من با پدرم در قطیفه الربیع نشسته بودم

که ناکا پیس خوشرو لی و نیکو شالی وارد شد بر حالی
پیراهنی و ازاری در تن پوشیده و مثل عربی در پای داشت
پس بر پدر من سلام کرد پدرم برای تعظیم و تحلی و از جای
برخاست چون آواز پدرم را شنید و ناکا شد بر حالی که گفت
این داشت که این بی غیر ملاقات کند من پدرم را گفت
این پدرم که بود پدرم گفت این حسن بن علی بن فضال است
گفتم این همان شخص عابد فاضل است گفت از بی غیر
این شخص حسن بن علی بن فضال نیست زیرا او در کوه
سکنی دارد پدرم گفت همان است آنگاه در آنست
ما اعتنا عمل کرد چه بسیار فضل تو در خدمت است فضل
گوید پس من آنچه از مردمان در سجده قلیله الریح در باره
حسن بن علی فضال شنیده بودم برای پدرم حکایت کردم
گفت این شخص همان است که برای تو انجمن است نصیحت
کرده اند و بعد از این واقعه پدرم مرا ده مسموم و بیسم
من بزمیست استخاف از او بگوهر خمر در آنجا کتب
این بکیر و بیزان کتب احادیث را از او استماع کردم
رسم او چنین بود که ب خود را بر میدانست و منزل من
میآمد و آنجا بر من قرائت میزد و در سال که و کله طاعت
حسین بزیارت بیت ابراهیم رفت و از کوه که در میان
از جهت مکانست منزلی که نزد علییه داشت و او را چشم
و کمریم نمودند و منزل او میرفتند ابن فضال و در آنجا

نمود و حالات او را بطریق شیخ داد و دو مقامات او را
و او را بود پس کس نزد ابن فضال فرستاد و او را پیغام داد
که من دوست دارم تو منزل من قدم بگذار تا من را
از آن منزل تو ممکن نیست ابن فضال از حقش با و استناعت
نمود و گفت مرا با حسیب بن حسین چه کار است نزد یکصد
با ایشان نیشوم مرا با انجمن است کاری نیست فضل گوید پس
و از من که آمدن می منزل من و حسیب بن حسین تقوی می بود
و مصداق می مسجد جامع کوفه و نزد دوستی بود که از استخوان
در حجره می گفتند مع انجل ابن فضال روز کار عرسش
بر این عاید آید سبزه را آنجا و قرب و فاقش تو فیض
الحی شال حال او شد از آن عصر بیدار و دل کرد و در شب
از منی عشرت را از منی سبزه را آنجا و شب بخاشی و در قریب
این سخن گوید و کلام الحسن عمره کله خطا مشهور است
حتی حضرت الموت فناء و قد قال یا لحق رسول الله
مقاله عند و بعد از این کلام گوید نزد او ما را محمد بن
محمد گفت حدیث کرد و از ابو الحسن بن ابی و گفت روایت
کرد ما را پدرم از محمد بن جعفر بن محمد بن ابی و محمد بن علی
از علی بن ریان گفت ما در شیع خباز حسن بن علی فضال
بودیم ناکا و محمد بن حسیب آمد بن زبانه بن حسین بجا میشت
و گفتات کرد و گفت بخوابید شما را بشارت و هم گفتیم بچه
بشارت و بی گفت و وقت آمدن حسن بن علی بشارت

حضور واکشتم و او در سگرات و در شدانه مرگ بود و محمد بن
 حسن بن محمد بن زید و او حاضر بود پس شنیدم محمد بن
 حسن بن فضال را گفت عشتاق بود پس حسن بن
 عشتاق گفت که او بامت علی بن ابیطالب و حسن بن
 علی بن الحسین ابو جعفر و قراب و عبدالله صادق کو اخی
 و او دینم ابو عبدالله اصفی نامی بنزد من است عشتاق
 بامت ابو عبدالله صادق و بامت جناب ابو الحسن
 موسی کاظم عشتاق و او محمد بن حسن ابو اکت و این
 عبدالله یعنی من عبدالله اصفی چشمه جراب گفت
 ساکت شد ای محمد بن حسن معاودت کرد و او را گفت
 عشتاق بگو تا من در مرتبه اولی عشتاق و من بزرگاری
 ساخت و بعد از جناب ابو عبدالله صادق بامت
 جناب ابو الحسن کاظم کو اخی و او محمد بن حسن ابو اکت
 و این عبدالله یعنی عبدالله اصفی چشمه و عشتاق
 در مرتبه کمتر کرد حسن بن فضال در جواب گفت قد
 نظری الکت فنا و این عبدالله عبدالله مسلمی
 یعنی در کتب نظرات تل کرد و از بامت چیزی برای
 عبدالله نیافتم شیخ ابو عمرو گوید حسن بن علی بن
 علی فضال بنده حبانیة نقل کرده اند از او که فرموده
 و در ذیل آن روایت کرد پس علی بن سباط و اعلی شد
 محمد بن حسن بن جهم را جری جهم را بعد از حبیب بن علی بن

اسباط مذکور داشت پس علی بن اسباط حسن را ملاقات
نمود و راوی گوید احمد بن حسن بن علی بن فضال اجازت
داد و آنچه از محمد بن عبد الله در باب پدر او شنید و بویوم
که گفت محمد بن عبد الله پدر من تحت تربیت من بوده و در
سخن گفته است را با خدا می گویند محمد بن عبد الله
در نزد من در کتاب است و محمد بن علی بن فضال زیر
این عبد الله مرده است و معتبر بود و ابو عمرو بن
فضال را در کتاب صاحب کتاب ابو الحسن ضابطه
داشت و ابن فضال اکتب و مصنفات عبد الله بن
محمد بن نافع کتاب زهد او را عاریت نمود و احمد بن محمد
بنیسی کتاب مثنوی و کتاب رجال را از او عاریت کرد و ابن
فضال در سالی و سئ و چار هجری و اعیان حق را
لیکات اجازت گفت و بمطبع محققان دست کتاب
زیارات کتاب زیارات و کتاب نوادر و کتاب
در در خلافت و کتاب الشواهد و کتاب
ناخ و مفسر و کتاب طالح و کتاب صلوة
و کتاب رجال فائدة فقهی که وی از
شیخ مذکور که بعد از خباب ابو عبد الله صادق است
فرز او خباب عبد الله افصح حقه و از اخلاف عبد الله
در میان خباب ابو عبد الله صادق و ابو الحسن موسی
کاظمی واسطه می دانند شیخ محمد عبد الله رحمه و کتاب

ارشد و در باب تعداد اولاد جناب ابو عبد الله صادق
گوید عبد الله بن جعفر بن اسماعیل بن جعفر از مقام برادر
بزرگتر بود ولی انتقام و منفعتی که برادرانش در نزد
صادق داشتند جعفر از منفعت راند داشت و او را مستقیم
ساخته بودند که در اعتقاد با جناب ابو عبد الله مخالف
بود و هر چه گفتند که با فرق حشویه خطه و تأییدش
و عبد رب بن جعفر مایل را چسب بود و پس از وفات جناب
ابو عبد الله صادق و عوی نامست کرد و در این جناب
کرد که من در میان برادران از مقام استایز بزرگترم
با من استیبار من با نامت از سایر برادران سزاوارتر
نیاستم که روی از اصحاب ابو عبد الله صادق عبد الله
در اینجا تصدیق کرده و متابعتش نمود پس از جدی
عبد الله را و بد که مبالغه حلال حرام او را معرفت نیست
و از جواب سائل و از خبر است علاوه دلائل ائمه و بر این
ساطه از جناب ابو الحسن موسی بن جعفر مشاهدت کرده
لاجرم بسیاری از آنان که با نامت عبد الله متفق بودند
از عبد الله رجوع کرده و با نامت برادرش جناب موسی
جعفر متفق گردیدند و طبع فطری با نامت عبد الله بسته
ماندند و این فرق فطری طبع گردیدند و وجه اینکه این طایفه
با بنی عقب عقب شدند این بود چون نام ایشان یعنی عبد
الفتح از خلیفین بود یعنی پادشاه پیشین عربی بود و بنی جعفر
بنی هاشم که در مشربند غیر گشتند و بنی ثعلب گردیدند

ابراهم بن محمد بن محمد بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن محمد بن
عسین بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن حسین بن علی بن حسین
از و ان گوید و الدائم الکلمات بخیر است از قوت
موسوی در شش احوال می گوید که معرفت حسنه بالحق
و اللغه و الادب و حط من تشر حیدر سا فرای المشام
و مصر و اقام بهما سده و نفق علی الخلفاء و مصر و دوح
الی و طنه بالکوفه و اقام بها الی ان مات یعنی ابراهیم
بن محمد و نفق و ادب معرفتی نیک بود و از صنعت شعر عظمی و افر
داشت بخت شام و مصر مسافرت کرد و قی در آنجا مقیم شد
باز فضل و دانش نزد خلفای فاطمیین مصر و نفق و ادب
رفت و کجا و کوفه که وطن اصلی وی بود و سیادت نمود و در
انامت داشت تا آنکه وفات یافت سمائی از اولادش غیر
حکایت کرده که گفت پس از آنکه پدرم را از صنعت علم و صاحب
مصر بخبر از بر هم مصری حاصل کرد و به وطن خویش شرفی
و از مصر سیه و ان شده ام یک کوفه نمود و طلب معرفت
او را دیدم که گفتن آغاز کرده و در طلب رجوع که گفت ای سیه
چیز وی بسبب غائی با آنکه محسوس از مدون بدی نباشد
گفت ای سیه خود را از وی و غایب من بود که در گفت و گفت
و به در آنجا نفق کرد و تا آنکه چون روز قیامت مشهور
و سزاوار که بر من آورم بی اقامت خود و آن که ایشان را

ثقة له كتب في الفقه والكلام منها كتابا لمحمد بن حنبل
السوق كتاب شهر في الطائفة وقل ما ورد الحاج من
خراسان الا طلب واشترى منه فضا وصفت شيئا ما اطلبه
عليه الوجه بكثر الشاء على هذا الرجل لثريا المحسنين
محمد بن محمد بن محمد بن في القاسم جعفر بن محمد قال كتب
الحسن بن علي بن ابي عقيل يحرر في كتابه المتكامل
بل وسائر كتبه وقرأت كتابه المسمى بكتاب الكسرة
والفرع على شيخنا ابي عبد الله وهو كتاب في الاسماء
يلج الوضع انتهى يعني ابن ابي حنبل ارفقا وتعليق ابي
شاه وادار فقهه وكلامه صنف في هذا كتابا في
كتاب متكمل بحال الرسول كتاب بيت ابي حنبل ابي حنبل
ومعه فاست وركا قاطع حاج ابي حنبل ابي حنبل
كتاب اطلب فقه ونسخي سائر اركان فقهه وارشاد واستاد
خود ابي حنبل ان يفتي حنبله كسبها روح وشاي ابن حنبل
خبر داود ابي حنبل بن محمد بن محمد بن محمد بن محمد بن
محمد بن قلوبه كلفت حسن بن علي بن ابي حنبل من كتب كره
ودان مکتوب در اصل مرويات كتاب متكمل وسائر كتب
خوش طبع طاعت داد من خود کتاب را که موسوم است بكتاب
الکفر والفریضه خود ابي حنبل ارفقا وادامه بخادم ابن حنبل کتاب
خوش طبع وضع که در امامت تأليف کرده صاحب روح
کوبه سید و استاد علامه طائفي در کتاب خود ابي حنبل

محمد بن

ابن حنبل ارفقا وادامه بخادم ابن حنبل ابي حنبل
آدمي كسند مع وادامه وارشاد وارشاد وارشاد
تجيد وارشاد وارشاد وارشاد وارشاد وارشاد
والعلم والفضل والكلام والفقه اظهر من ان يحتاج الى
السببان ولا صاحب زيد اعتقاد شيئا ارفقا الله وضبط
فتاويه خصوصاً الفاضلين ومن تأخر منها وهو
اول من ذهب الفقه واستعمل النظر وفق البحث عن
الاصول والفرع في قضاء الفقيه الكبرى ولعبد لا
الشيخ الفاضل ابن الحنبل وهما من كبار الطبقة السابعة
وابن عقيل على منه طبقه فان ابن الحنبل من مشايخ
الفقيه وهذا الشيخ من مشايخ شيخه جعفر بن محمد بن
قلوبه كما علم من كلام الفاضل بن علي بن حنبل عليه السلام
ينبغي ان يفتي حنبله واثق به في مراتب فضل وارشاد وكلامه
طهر تراز است كتمان قبحان بشد واهتمام ابي حنبل
اقواله ضبط فقهه في زياره اهتمام كنه خصوصاً فاضلين
وان كان كراياش من متاخرين اشتهر ابن ابي حنبل
ابن ابي حنبل بن حنبل كسبها روح وشاي ابن حنبل
تود وادامه وارشاد وارشاد وارشاد وارشاد وارشاد
مفتق ساحت وارشاد وارشاد وارشاد وارشاد وارشاد
فاسي وارشاد وارشاد وارشاد وارشاد وارشاد
طبعه بضمين فقهه في زياره وارشاد وارشاد وارشاد وارشاد وارشاد

و لا تراست زیرا این بنسبت از شیخ محمد بن محمد بن عثمان بن عقیق است
 و این ابی حبشیل از شیخ است و بنسبت او القاسم بن محمد بن محمد بن قوی
 شده و شده و چنانکه آن طلب از کلام شیخ نجاشی کشف کرده و
 و قریباً بنسبت کلام صاحب و ضاعت که در قول ام ال ابن
 ابی حبشیل که این هذالشیخ هو الذی یطلب السید ابدان
 اساساً من المظفری الا دله و طریق الجمع بین سدا و سدا لا احکام
 بالاجتهاد الصیغ و لذا یبرهنه و عن الشیخ ابو علی بن
 الحنفیه صاحب الحضر المشهور فی طبقات غنیة اصحابنا
 بالحدیثین یعنی شیخ ابن حبشیل گفته است که آنرا از اسس
 نظر کرده و اولاً همه بر جمع بودن و بین داک احکام را اقتضای
 صحیح بودی نسبت به از اینجا است که در جازیهها اصحاب
 داکانیه از او از شیخ ابو علی بن حبشیل کانی صاحب فقه مشهور
 بعد از آن تفسیر کرده و نیز صاحب و ضاعت که به صاحب سر از
 محمد بن دریس علی و نیز او را کانی گفته و درج و ثانی این
 ابی حبشیل مبالغت کرده و خلافت و از صفات و در تخریص
 کرده و از اجل سالی که در آن سطر اصحاب را فاعلت نموده
 و بنسبت خود را آن متفر است سدا اتصال ابی قلیل است
 مبالغت نجاست چه در اینک ابن حبشیل گفته می باشد که
 قلیل بن کثیر مبالغت نجاست بکنشیده و بدین قول این
 ضحای بنسبت متفر است اگر چه این قول در او از زمین اجبار
 شیع کرده و بلکه ایشان را بدین قول از همه بنسبتین را مین

انبار

انبار و بنسبت مولانا قاسم و از آن تفسیری در آمده و در
 ترجمت ام ال ابن حبشیل این قول از وی و ضحای بنسبت
 که به این ابی حبشیل اول کسی است از مجتهدین امامیه که مبالغت
 مبالغت کرده و از اینک ابی قلیل بجه مبالغت نجاست بکنشیده
 و نجاست بنسبت و دیگری از مجتهدین اصحاب و اینک بنسبت
 با او مبالغت نموده باشد که بنسبت حساب میرزا الدین محمد صدر
 اصحابی که در ترویج بنسبت ابی حبشیل سال نهشته و تخریص
 که شیخ علامه جمال الدین بن مطهر است قدس سره و در کتاب
 مختلف و غیره برادر ابن حبشیل بنسبت سانه رود نموده و اول
 دیگر و تخریص ابی حبشیل اقامت نموده و این صیغ مبالغت
 کتاب در ایامی که مبالغت کتاب مختلف مین و امتحان
 زمین خود را سبب مسائل شرعی نموده و از سبب در نظر
 مطالعه داشت و در سال عید و در روان پرداخت است
 تخریص نماز که در سده که در تمامت ضحای امامیه بنسبت
 و جمعی از اهل سنت بدین قول قائل شده و از کتب قلیل مبالغت
 نجاست بکنشیده و از افاضل اهل سنت امامی آن
 که در اینک مبالغت امامیه نموده اند بدین شیوه است
 این محمد و سعید بن جبیر و عمار و شافعی و احمد و ابی حنبله
 و اصحابش و اتحق و ابو ثور و ابو حنبله و مزنی
 و ابن حبشیل از امامیه قائل شده که این قلیل و کثیر بنسبت
 نیست و اینک میگوید: قلیل و کثیر مبالغت نجاست بکنشیده

که آنجا که لون چشم او بی آن تغییر نماند. این قول را از ابن
 و حنیبله و ابی هریره و من و شعیب بن مسیب و غیره
 و ابن ابی لیس و جابر بن زید و مالک و از اعیان
 و ثوری و داود و ابن مسنر و امیت کندی و ابی بکر
 بن کبیر از این و قول یحیی و حماد بن عیسی و ابی حنیبله
 نموده اند. اولی که در کتب معتبره مشهور است و حاکم
 بن علی است. طبع را با کتاب معتبره به رجوع نموده اند که
 قول را حاکم بن علی علامه سید طباطبائی نقل کرده که در ذیل
 ابن ابی حنیبله آورده که در کتب اصحاب امامیه در شرح احوال
 ابو حنیبله و ابن ابی حنیبله بخیر و نیکوئی و بی عیبی و کتاب
 انساب و گفته اند که این حدیث و علم که بی عیب است
 مشهور است از آنجا که ابو حنیبله بی عیب و پاک و بی عیب
 و در سینه نشو و نما نموده و پاک و بی عیب و پاک و بی عیب
 احادیثی غیر معروف از وی روایت کنند و در سال کعبه و
 شصت و هفت و قات یافتند که این ابو حنیبله که در سینه
 شصت و هفت و شصت و شصت است این خبر و خبر او را ذکر کرده
 تصحیف نموده اند. ظاهر آنست که تصحیف ایشان از جهت
 و رضای ابو حنیبله بوده چنانکه این امر مشهور است و آنجا که
 ایشان معروف است و از وی شهادت طایفه و موافقت
 کثرت و نسبت فضیلتین میباشد که این ابو حنیبله که معانی ذکر
 نموده همان صبه حسن بن علی بن ابی حنیبله باشد و معنی بود

در اصل این حدیثی منافات ندارد چه تصحیف نموده اند که ابو حنیبله
 از حدیثی که در آنجا نقل شده و نقل است که ابو حنیبله که در حدیث
 اولی و شصت و شصت و شصت است و در آنجا توطن اختیار نموده
 سید گوید همان بنیم چنانکه در اینجا و جمیع البحرین منبسط شده
 و تحقیق وزن غراب چنانکه در قاموس کتابان است و چنانکه
 یاد می است معروف است از بلاد بحر صاب قاموس گوید نام این
 درین و اما همان بنیم اولی شده به سیم وزن شده و سیم
 بشام چنانکه جبرری و غیره از لغویین گفته اند و ابن ابی حنیبله
 همان بنیم همین شده به سیم نسبت دهند و این نسبت باین
 مردمان شاید گفته ولی از اعلاط و اولام مشهور است
 انتحی پوشیده و گفته اند که کلام سید مذکور صحیح و دلالت کند
 که همان بنیم و وزن رمان از او نام و غلط مشهور است
 بلکه صحیح در ضبط آن همان بنیم و تحقیق وزن غراب همان
 بنیم و وزن شده است و است و است مطابق است با آنچه
 حماد بن عیسی و در کتب صحیح البلدان مذکور داشته چه وی در باب
 از کتاب مذکور بر کتب از همان تحقیق وزن غراب همان
 بنیم و وزن شده است و از آنجا که بنیم و وزن
 همان ذکر می ننموده

ابراہیم

ابن محمد بن ابی حسن بشارت بن ساسان غارتگر بن حسن بن محمد بن
 ابن الطراز کی کنیتش ابو اسحق و از اجداد علی عربیت سعد و
 صلح از مردم کوفه بود و به تفرصه طعن اختیار کرد
 و تمام مقام و فاقه در آنجا داشت و قوت خودی
 در تربیت احوال وی گوید و مکان خیرا فاضلا و در عتبات
 صاحب سنه و امر معروف و نهی منکر و الله فضل الله
 جمله هم گوید این حکمران ابراهیم را در آن وقت ذکر نموده و گوید
 که ابراهیم کثیر الخط بود و او را کتاب سوره است که در شرح
 اخبار و احداث تألیف کرده و در عصر خویش از امام مسلمین و علماء
 دین بشمار میرفت و از کردی بسیار با مزه و شیرین چون افسوس میرفت
 طویل و سفیان ثوری را وایت کند از داعی و عید و بزرگ
 و جمعی دیگر از او را وایت کند ابو اسحق و در باره ی گفت چنانکه
 در کتب عصر بود که سلوک و شیوه و هر یک بر صفات و کمالات
 یکی از ایشان از سلطان و بزرگان از آن چیزی مستعمل میکرد
 و او بوقت بن اسباط بود و مقام و منزلت و دریم پیرایش بودی سید
 چیزی از این اخذ نموده و از قبول کرد و نگذاشت خود
 از لایق درخت فرا چیزی یافته و از آن در مغیبت خویش
 می نمود و دوام از آنجا رقیق جاز و سلطان و علیه از آن
 تا خود سید است و او را ابراهیم فراری بود که آنکه از سلطان
 اخذ می نمود و برون طریقی میگردید و سستی از آنجا

افندی نموده و از قبول جواز سلطان آباد داشت و او عید
 مبارک بود که از آنجا و دوستان خویش حله و پیریت قبول
 میکرد و بیان مکافات می نمود چنانکه این ایشان از سلطان
 اخذ می نمود و از آنجا و بزرگان و بعضی خود چیز می میخواست
 و او محمد بن حسین بود میگفت آن سلطان لایق و الا حق
 پیوست یعنی سلطان با عطا و انعام مشقت گذارد و آنجا
 چون کسی چیزی عطا کند مشقت گذارد و آنکس را برین مشقت
 خویش انداخته با آنکه قوت گوید فقایل ابراهیم بسیار
 و در سال یکصد و سی و شش از این سری قاتی بار باقی ماند
 نموده و فراری مشرب است بفرار و وزن سه پیک نام
 پر میساید است از خلفان

ابن حسام ظهیری

حی بن احمد بن سید بن حسام بن غالب بن صالح بن خلف بن
 سعدان بن سفیان بن یزید الطاهری القریظی کنیتش ابو اسحاق
 و از نوادگان یمنی و از بزرگان و از اصحاب از مردم بزرگوار
 و پیش از یزید از موالی یزید بن ابی سفیان صحرا بن عرب بن
 امیه بن حبشش اموی سعد و است و از اجداد ابن حسام
 و یمنی کنیتش کسی است که توفیق سعادت اسلام یافت و جد و کبریا
 خلف از اجداد ابن حسام اول کسی است که با نسل اصل شده
 و پدرش ابو اسحاق از جد و زار منصور بن ابی عامر سعد و

ابن حسام ظهیری

و در سکت خداوندان دانش و ادب و غیر منظم بود و تدریس
در آن سکت که پیرایه معرفت است نشود نمایانست و در فی القدر
از سال چهارصد و ده هجری بمیل باقی انتقال حجت ابو محمد
در زمان وزارت در حجت مضمون بن ابی جعفر کثافت و تقریبی
تمام داشت مودتین و اصحاب سید از اخبار و حکایاتی
که زیاد و شکست و بدیع است نقل نموده اند چنانکه قاضی محمد بن
طهقان گوید ابو جعفر محمد بن قنوج حمیدی در کتب معتبره
المقتبس آورده که روزی زاید بن کورن را نزد محمد بن مضمون
در مجلسی حاضر داشت بود و مضمون در این مجلسی که آنرا مجلس مشهور
بود در بند و مجوس داشت در آن مجلس با در آن شخص مجوس
مشترک است طایفه طلب خلاصی در پیش مضمون و او مضمون
چون آنرا دید بنوازد تا به غلبه شش شغل گشت و گفت این شخص را
فراموش نموده بودم او را با من آوردی منم بر گرفت
و آنکه آن نموده که مکتوب کند آن شخص را مصلوب نمایند
پس بجای آن نوشت که او را از حبس رهایی دهند آن مکتوب را
بجانب وزیر بکنند و وزیر قلم و کاغذ برگرفت و بکتابت نوشت
توقیع مشغول گردید تا آنرا نزد صاحب شرط فرستاده صاحب
شرط بر طبق آن عمل نماید مضمون را با بکثرت حجت که بجا است آن
استغال داری گفت را فی شخص مجوس را با صاحب شرط
مکتوب کند مضمون حشاک شده بودی پرانشت و گفت ای
گرام کس تو را با طلاق این شخص با مود نموده وزیر توقیع نوی

چون نظرش توقیع افتاد گفت سوگند خدای تعالی نموده بودم
که در توقیع مکتوب نگذارم مصلوب نمایند آنکه قلم مجوس توقیع
بر کشید خواست بنویسد او را به برگشته نوشت او را طلاق یافتند
وزیر و در قرائه ای بگرفت و از او آن نموده که بوالی رانی
شخص مکتوب نماید مضمون مکتوب را بدید زیاد و غضبناک گشت
و گفت که ام کس تو را بدین حکم فرمان داد وزیر توقیع نوی
جنود مضمون خط خویش در توقیع بدید آنرا خط کشید و خواست
که بنویسد انقضی مصلوب دارند نوشت او را را بکشت
وزیر توقیع از مضمون را خود داشت و غریب است آن خود که مکتوب
توقیع را برای والی مکتوب نماید مضمون مکتوب است بدست خود
بر روی زاید از دو مرتبه بختی آنجا آورد و وزیر خط او را
بوی نمود مضمون چون صورت خط خویش بدید از آن در
سکنت شد و گفت اگر باین شخص مجوس را بر رخ افت
من را نمایند آن کسی که گفته ای بجا خط من را بکشد
او راسته رنموده مرا قدرت و توانایی بر من او نیست
متع ابله و لا است این حسنین روز چهارشنبه پیش از طلوع آفتاب
سفری شهر رمضان سال سیم و ششاد و چهار در قریه
اتفاق افتاد از این شکوه ال منقولست که در حق این عزم
گفتگان ابو محمد اجمع اهل الاندلس قاطبه لعلوا
الاسلام و اوسهم فی معرفته و توسعه فی علمه
اللسان و وفور خطه من الشرع المبلغانه و المعرفه

بالسر و الحزب خبر و له ابو داود الفضل انه اجتماع عنده
نقطه ابیه من تالیفیه نحو و بیاشته مجلد تشتمل علی
قرب من ثمانین الف ورقه یعنی این حسام در علوم
اسلام جامع ترین قاصد مردمان از علم بود و در معرفت
علوم و تو سده در علم لغت و حسنات شعر و بلاغت و معرفت
باجزاء و سبب بر یکسان فرستاده اند و داشت پیرایش و رفع
فضل خبر و او که معرفت از چهار صد مجلد قریب شصت هزار ورق
از مصنفات و دانش نزه او فراهم بود از خط فقه و فقهی و فقه
که در توصیف ابن حزم این عبارات آورده هو العلامه
ابو محمد علی بن احمد بن سعید بن حزم بن غالب بن صالح
الاموی مولاهم الفادسی الاصل الاندلسی المصطفی
الطاهر من صاحب المصنفات و اول ما عد سنه
و کان لیه المتهی فی الذکاء و حله الذهن و صفة
العلم بالکتاب و السنه و المذاهب و المظالم و الفضل
و المهریه و الاداب و المنطق و الترمیم الصدق
والدیانت و المحتمه و السور و الریاسه و الزوره
و کثره الکتاب قال النزالی رحمه الله تعالی و جدت
فی اسماء الله تعالی کتابا لای یحید بن حزم یدل علی
حفظه و حمله و سیلان ذهنه استثنای حاصل نمی گوید
ابن حسام از خط فقه و فقه و فقه و فقه و فقه و فقه
و رسال سعید و نو و نه و ستاج حدیث شروع نمود و ظاهر

و حدت فیه تو سده علم کتاب و سنت مذاهب مل و محل
و عربیت و اداب و منطق و شعر و روی بحد کمال رسیده و ظاهر
الکثره استثنای دیانت و بزرگوار می ریاست و شرف و شرف
و کثرت کتب معروف و مشهور بود از غزالی نقل شد و کثرت
در سده و کمال کمالی از مؤلفات ابن حزم به قلم که کتاب
بر نیاید و خط و دره و فی ذین ابن حسام و لای داشت
استثنای قاصد ابن حزم در ترجمت ابن حزم که در کان
حافظا عالمنا معلوم و محامد و فقه مستفیضا للاحکام
عن الکتاب و السنه بعد ان کان مشاغل المذهب
فانتقل الی مذهب اهل الظاهر و کان متفنی فی علومه
سده عاملا بعلمه و اهله فی الدنیا بعد التوکیف سده
اللق کانت له و لایمه من قبله فی الوزارة و تدبیر
الملک متواضعا و افضا بل سده و تو المیت کثیر و جمع
من الکتاب فی علوم الحدیث و المصنفات و المسمیات
شیئا کثیرا و مع سما عا جمیع ابن حزم از خاندان
میرفت معلوم حدیث و فقه آن دان و ظاهر بود احکام و در
از کتاب سنت استثنای ط میگرد و ظاهر امر در فروع و سبب
شاهمی بود از انطریق یا عین ط بریه انتقال حجت معلوم
سبب و ظاهر و مره ی ذین بن بود و بعد نمیش حل می بود
و باین ریاست که برای او پیش از او برای پیرایش
در وزارت و تدبیر ملک بود از دنیا اعراف کرد و طریق

و تقيي مسلك مي داشت و در مسلك محليه قاض را رسته نه اوده
فصل اول موافقي كثر به و در علوم حديث مصنفات و مسائل است
سببا فرام نموده و در كاري و از و محمد مشايخ حديث است
حديث مشهور است انبئي و چون در مسلك ظاهر نه انبئي
نمود و در تقيي و تايد آن در مسلك بهي افني من اول داشت
و در آن در مسلك مصنفات و موافقي تقيي بر داشت و چون
مبني مسلك ظاهر به بر اطلاق قياس است و در احكام
فرعيه عمل قياس را محرم دانسته و در مصنفات خویش به
ابطال عمل قياس تمامت بر اين کرده با و فساد آن را
ثابت نموده و از اين راهي فقهي قوت با و ي طريق معاد است
و معاد است مسلك داشته به تفصيل تشيع و ي لب كنه و ي
و در آن به قياس بر و ي نگار آورده و سلاطين محمد را بيان داده
که او را از وطن مالموش نشي کرده و از جلدش احسن نموده
چنانکه صاحب نسخ الطيب در ترمذي بيان سخن كرده قال ابن
حيات و غيره كان ابن حزم صاحب حديث و فقه و جليل
وله كتب كثيره في المنطق و الفلسفه و اخلاصها من غليظ و
كان شافعي المذهب بناضل الفقهاء من مذهبيه
ثم صار ظاهريا فوضع الكتب في هذا المذهب فظلت
عليه الى ان مات و تشيع عليه الفقهاء و طعنوه فيه
واقصاء المملوك و اصبه و ه من وطنه يعني ابن
حيات و غيره و كذا که ابن حسنه مازند و ان حديث و فقه و ي

سند و و و او را در فن منطق و فلسفه مصنفات بيلا است و
و آنها از خط و غلط خالي نبوده و مسنده و مع مذهب به طريق
شافعي قش مي سيند و در انصاف را مذهب فقهي عصر خویش
بمواز و مجادلت و مباحثه يمين و پس از چندي ي مذهب ظاهره
منتقل شده و در مذهب مصنفاتي چند بر داشت و بر انقياد است
تا بهنگام و فاضل باقي و ثابت بوده و در باب مذهب فقهي قوت
در حق و يي ان تشيع كنه و و ي طعن الحاکم سيند و از
اين راهي ملوك و از جلدش اخلاص نموده و فاضل حرم و غليظ
كرد و كات طينه و بين يي اوليد سلبان الباسي
مناظرات و ماجريات بطول شرحها و كذا في الوقع
في العلماء المتقدمين لا يكا را حد سلب من لسانه
فخرت منه القلوب و استندت لغنياء و فقه قبا لو
على بعضه و دد و قوله و اجتمعوا على تضليله و تشيع
عليه و حذر و سلاطينهم من فتنه و فهو عوامهم من
الدولاليه و الاخذ عنه فاقصده المملوك و شرهقه
من بلاد حقا منتهى الى باديه ليله يعني ابن حزم
و ابو الوليد يعني مسخرات و و جرياتي چند اتفاق افتاده
که شرح انما موجب ظهور است و ابن حزم بر معاني متدين
زياد و تشيع و انجا آورد يي سبب از حمت ز يافش بيلاد
نمود يي از اين جهت و لبا يي مردمان از او تشيع كنه و ف
علامت فقهي معاشرين خود کرده و يي پس فقها بر و تشيع و بعض

تأقی کرده و قوش مردود ساخته و بر تخیل و کاهی وی
اجماع نموده و بر وی تشیع و انکار آورده و سلاطین را
از تشیع او تهدید نموده و عوام را از نزدیکی شدن
و اخذ احکام از او و نمودن منوج و کشتن پس ملک و سلاطین
او را از بدشمنی کرده تا آنکه بادی بسپرد رفت و تا بنگام
وفات در آنجا سکنی داشت و پسر این خلکان کویه قال
ابن صاعد و فیله قال ابو العباس بن عریض لسانان
حزرم و سیف الحجاج بن یوسف شقیقین و انما قال الله
لکثرة وقوعه فی الامتة یعنی این صاعد کنت ابو العباس
ابن عریض در حق این عزم گفته زبان ابن حسنین و شیر حجاب
این به سمت کوفی یا کیمیکر مشایخ و برادر باشند و این عزم
از ابو العباس برای آنست که این عزم در عیب جوانی و
تشیع اندر زیاده انکار و افراط می نمود صاحب فخر الطیب
گوید در آن ایام که ابن حسنین را از بدشمنی اخراج نموده بود
که میر عیسی بن النخیر او را در سال سیصد و در سال سیصد و سی و سه
در قوچ و تشیع این عزم مندرج است و در آن عزم از سال سیصد و سی و سه
آن کرده که این عزم مکتوبی در حجاب نوشته زده ای را رسیده
داشت و حاصل ترجمت آن مکتوب به این شرح است که
شیدم و احاطت نموده فرموده خدای سبحان اگر فرمود
و اعرض عن الجاهلین یعنی از آنان که از بد و دانش عاری
باشند اعراض نمایی انصاف کردم قول حضرت محمدی برت کفر و

صلی من قطعت و اعف عن ظلمت یعنی آنکس که خویشاوندی
خویش را از تو مطلق سازد و قرابت خود با او بپوشد و از آن
کس که بر تو ستم رسیده عفو و اغماص نمایی و راضی شوم
قبول حکم که گفته اند اكمال انتصا که من مخرجت لا ذال اعراض
عنه یعنی اعراض نمودنت از آنکس که متعرض شد یا تو کرد
در انتصا تو کفایت کند و تو را گویم

قتیح سواها مردیست	سیابان هو الالسیاب
فا فی بیت طلال لسان	و نهفت عرضها عیاب
و قل ما یلک من بعد ذ	و اکثر نای سکوت خطاب

یعنی جز من مردی است که طلب آن باشد که تو را دشنام کرد
چه تو را میل بود ای دشنام بر سرست همان من را طلب نمودن
سفاهت و نادانی را نموده تا منوس خویش را از آنجا موجب
عیب است یا کزده دارم و از این پس از تشیع و فخر خود
باز گوئی و در آن اکثر نای بر آشیه من موشی و سکوت
سکوت و اعراض از جواب خود جواب تو خواهد بود

کفا فیه کرا الناس لمانوی	وما للظلم یا من عیاف اگر
عد قوچ اشباع کثیر لک	غدا و هو نفاع المساعی ضا
و انی دان دیشنی عفتن	احتمل ما جاشنی من سلبا

یعنی در فضیلت من چون بر است که مردمان مرا از فضا طرا
ذکور دارند و ما بین ایشان هیچکس ای سپه علم من تو را ند

نماز و نای از تو بسیار و بنا و در مرا و دشمنان و دوستان
بسیار است و می ماند من کسی کافی را که و جویش نش
نفع و ضرر است حال چنین باشد و در آن هر چند را ازیت
و از آن غائی تا غلات قدر تحمل نماید و شکلیانی اشیا
خوش سازم ابو الفیروز چون برکتی بسیار بنمزم و آفت کرد
چوانی مشرب طبع و نظر این حسنین کتب نموده و در آن بود
این انبیاء و سید روح ساخته و نیزه و بی ارسال است

فقت و مانند و کیف الجبل	و احطات حق انا الاضواء
و اسیریت و حلاله فی حلیه	نات غنله فیما الجبال القرا
و بیت من طبع استحصلا	لغیرتوی فانتل الذقار
فکیت تبلیت عصی الطلوع	اذا ما افقت باعین الغمام
لجری مالی طبع تذمر	ولا شیخه یوم مجد نقاب
نیل النبی و الضیاء حفظ	و عطفی الشرحنا و العواطف

حاصل معنی گوید چون غراب با یک پر کشید می بر حالی که غز
جواب گفتن عاجز بودی و در کلام خویش عرق فضا شد
و استیغنی یا اینکه بر این جواب که محض صدق و بین صاحب است
واقف گشتی در میدانی که از اسبان نازی نژاد غالی بود
تجرباتی اسب خویش جوان دای و شب را در روز آوردی
بر حالی که صاحب جهالت بودی و تو را ضیافتی نبود پس
دشمنان تو که چون کرکان باشند به تو حمل و درشت
پس چگونه جزا سنجی و بر تو مکشوف گشت انجا که کسکه دشمن

با تو برابر کرد و و عقاب سید علیا ایشان بر آنماست و اول
بجان خود هم سوخت که در من خضائی نیست که از آنرا و در
مردم و مانند و در خوشی نباشد که بهنگام افکار و نیزه
و شرف موجب کمیش و موجب من کرده و کجا و جنگ که
اعراف شمشیر با برد دشمنان خشک باشد با موی خویش
فانز کردم و انگاه که صدر من با خضاک باشد بطرف حق
بر اعدای خود و شود و شود و آن حسنین را در نظم و بی نظم
و طبیع موزون بود و را باب تراجم و اصحاب نهج است از
و می اشعار غزوه و یقین حکایت کنند تا معنی احمد بن خلکان
از ابو عبید الله حمیدی نقل کند که گفت مسا و اینا مشله
هنجا اجتمع له من الذکاء و سر منده الحفظ و کسره
الغض و الیبدین و مسا وایت من بقول الشعر علی المذبح
اصبر منده یعنی در حدت و من سر منده خطه و قوت
و سخاوت مانند این حسنین ندیم و کسی اگر در بیت گفتن
شعر سر عشق از این مزم غزوه منته باشد شایسته و نفیوم
صاحب نفع الطیب گوید از جمله اشعار این حسنین این است
که در آنجا حب الرحمن بن شیر قاضی قرطبه را نجا طبع است

انا القس فی جز العدم طیره	ولکن یعیانی من حلقی العزب
و لو انشیت جانی الشرطی	مجد علسا ضایع من قوی الهب
ولی غوا فاق العراق صبا بده	ولا اهران سیتعش الحقد

فان یزول الیهم وحلی علیهم فانک حامل اخلاقه و هو یحیی فانک تدری ان العبد صمد فیا عجبا من شایعهم تشوق وان تکافا صفاق علی صیق وان رجلا لا ینبغی فی صمیم	فخشد سید و التاسف و الذکر والطلب ما عند یحیی الیه وان کسا و العلم فقه القرب له و د فوالمع من رادهم فیه علی ان فیه سماعه و سب وان زمانا فی الا حصد سجد
---	--

خمس منی که در من آفتابی باشم که و آسمان منقلب و انش
لاش و در شان که در ده ولی مرا میباشند که از جانب غرب
طلوع نموده ام بر کاه روز و طلوع از مشرق بودی بر آینه
مردم مشرق از جهت تباخی محال شد با کرم در مغرب بجهت
بر ابل غیب تا ضن آورده و ایا میسند و در محاسن
افاق عراق عرب از دهنه بی خرابی است و عاشق شیشه
و شش بودن شکفت نماند بر کاه خداوند در من عل مرا
باین ایش از خود آورده و در آینه تمام مردمان مغرب
معاصب تمام الجار تا سف و اندوه نماند چه بسیار که در که
کو به هنگام حضور این حسنه در مغرب و شکست بودم و از اند
نزد و وی فست انشا علی مشک که اکنون علی ایها بکعب و وی نزدیک
از او خود و اکسیرم ایها انصافی در آن وقت تو را سعاد کرده
که مرا فقه است بزرگ و ظاهر شد که قرب و نزدیکی موجب
کسی می نمود باشد ای محب کنس که از ایشان غایب است
بوی مشاق کرده و نزد دیکت بودن مردان که در محبت و اند

درست که مکانی که از و در من نماند که در حسنه آن مکان
در آنکه بیایانهای آن فراخ و در است خود و نماند باشد
و در وانی که در ابدان است و تفسیر نسبت دهند خود و نماند
و نماند باشد و در و نماند که از حسنه آن عیش آن محفل و نماند
روزگار است که با نماند و نماند باشد و در و نماند باشد
در آنکه که مقتصد بن عیب و در شیشه کتب و مصنوعات و در
بویست انشا و کرده

دعوی من احراق رقیق کافلا فان عرق القیاس اشرقی الدی لیبر حیث استقلت و عانی	و تحلو علی بی الناس و عید فان عرق القیاس بل هو فصد و یقلل انزل و یجد فی قریب
---	--

یعنی و اگر که در از فقه سوزانید و پوست و کاف و از فصل
دانش سخن گویند تا مردمان اند که مرد و انتم که است هر کاه
آن کاف که مطالب علیه در آن مندرج ساخته بودم بویست و آن
در آنقصی باشد چه آنچه را که کاف و از ای آن بود و نماند و کاف و کاف
من محزون و محمود است هر طرف که نماند من و نماند با من
کاف و چون من و آیم با من خود و آید تا آنکه با من در کاف و نماند

لا یتمتع حسنه ای نیکو عمر فان الفضل کالشیع علی شیع طیور و طوی و طوی و طوی	فان الله ليس على حال قسیر طیور و طوی و طوی و طوی
---	---

یعنی آنکس که بر من حسنه بود با منی از این نیکت که بر من عارض شد
در آنوقت کاف چه روزگار باشد و آن فضل سموا و در

در طلب و بیک حال آتی نیست خداوند دانشنامه را است
 که و تنی در زیر خاک افتاده و کاسی به بر سر سلطان کنج باشد
 و هم صاحب نفع الطیب که در روزی بن حسنه و ابو جعفر
 عبد البر صاحب کتاب طب و اسبیلیه از که چه صاحب بنیکه
 در اشعار راه برانی بنیکه شطرنج اش از اوقات نه و این جرم
 ابو جعفر گفت این صوری بنیکه چه گفت از این جوان بنیکه
 مشاهدت نموده بنیکه بنیکه که بنیکه بنیکه است چون روی
 وی بنیکه نباشد ابن حسنه در محفل این ابیات انشا و

و در حدیث بن سبای حسنه
 ابن سبای در وجه لاجل امر غیره
 حضرت له اسرفت فی اللغه فالتد
 المشراف طاهر و اشقی
 یعنی چه صاحب بنیکه بنیکه است که در او باب بنیکه که حسن
 منظرش بنیکه بود و علامت نه و گفت آری از چه
 چه که ظاهرش بنیکه و جز آن چیزی در او بنیکه می بود
 که سارا دانش بنیکه است شیفه و که غار شدی او را
 گفت در علامت اسراف بنیکه از آن که بنیکه از من بنیکه
 طلاق می اگر بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه
 که بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه
 ظاهرش بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه

و ما در بیان شرح امر الی بن حسنه مذکور بنیکه بنیکه بنیکه
 ابیات و هم در ترجمت این حزم و بعضی از ترجمت این کتاب
 بنیکه اشارت شده و در بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه
 ابلیست و جانت بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه
 ابن حسنه را از و طبعش از آن بنیکه و بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه
 اندلس قاصت نه و در آنجا روز کار بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه
 روز بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه
 و بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه
 صاحب نفع الطیب که در این حزم بنیکه بنیکه بنیکه بنیکه
 مواجعتی تمام داشت از جمله مؤلفات او است

کتاب الفضل من اهل الاموار و الفضل کتاب الصیبه
 و الارواح عن من کفر اهل القادیل من مشرق المسلمین و از
 علی بن حسنه قاضی القضاة کتاب شرح حدیث الموطا و الامام
 علی بن حسنه و کتاب الجایح فی حدیث الحدیث
 باختصار و الاصحاح علی اصحاب
 التخصیص و التخصیص فی المسائل الطریقه و فروعها التی لا یصل
 حیث فی کتاب و الحدیث کتاب متقی الامام
 و بیان من جمله ما لا یعرف فی اختلاف و کتاب الامام
 و الخلاف فی سیر الخلفاء و مراتبها و الذب الواجب منها
 و کتاب اخلاق النفس و کتاب الاصل الی الله فی کتاب الصل
 و این کتاب جامع است تمام شرایع اسلام را از او بنیکه

شرح و ترجمه و تفسیر و تخریص
 و تفسیر و تخریص و تفسیر و تخریص
 و تفسیر و تخریص و تفسیر و تخریص
 و تفسیر و تخریص و تفسیر و تخریص
 و تفسیر و تخریص و تفسیر و تخریص

و حال حرام و سنت و اجماع و در آن احوال صحابه و تابعین و ائمه
 پس از تابعین را در سبک گفته اند که در آن وقت که در آن وقت
 در کتب جمیع افاضت نموده کتاب کشف القباوس را در این
 احوال و اصحاب القیاس کتاب الکلام الاصول
 الکلام کتاب الاجماع و مسائل علی ابی اسب القس
 کتاب فی مراتب العلوم و کیفیت طلبها و تحقیق بعضیها بعضی کتاب
 اظهار تخیل الیه و الخاری فی التوراة و الانجیل و بیان
 آفاق ما بینهم من ذلک مما یجمل الی قول کتاب
 التقریب فی المنطق و الدخول فی الاصول الیه و الاصول
 الفقهیه کتاب فقه الحرمین و کتاب فقه الحرمین و کتاب فقه الحرمین
 و غیری را فراهم نموده تا غنی حدیث جلیان گوید این سبک
 سبک فاضل و جاز و بود که او را در این فصل بنامی محمد
 میگفته و در خدمت متعین جبار و صاحب شعیله و در کار بهر
 میبرد و حتی متعین جباری که از عرش او طالب عبد الجبار
 محمد بن اسماعیل بن جبار و در یافته بود و اینک گفتن می نمود
 پس وزیر جبار را حاضر کرده و ایشان را بگفت که امیر
 از شما باین خلفا و ملک طاعت کسی است که در خدمت
 برای آنکه بروی غنیمت خروج نموده بود و مقبول ساعت
 او را دفع مذکور بر حصار سبقت گرفته گفت ساعت اول است
 الله الامین غنای محمد صلی الله علیه و آله و سلم
 ابن المهدی عم المأمون من بنی العباس یعنی خدای تعالی

نصرت و تائید و باین خلفا نشانی سیم هر کسی که عیش برادر
 حسن شریف بود و اخلیفه با وی طریق خود را خفا می نمود
 داشت و او را بر اجماع بن محمد می نمودن جباری است
 که بر مأمون حسن کرد و مأمون پس از نظر با حقن بر وی
 از او در گذشت کلام ابی رافع در حضرت محمد زید و حسن
 محمد بن مین و چشم ابی رافع را قبیل نموده آنکه عمر خویش
 نموده اظهار عطف و مهربانی نموده و او را حسن میگویند
 کرد و ابی رافع در خدمت زلالت در خدمت محمد و شمس محمد روز
 جمعه نهم رجب سال چهار صد و سی و دو در منزل کشت و زلالت
 زمین است در اندلس نزد یک قریه که در آنجا و محمد عظیم
 در تاریخ مذکور مابین امیر مسلم بن یوسف بن شیخین با او کشت
 پادشاه و فکرت اتفاق افتاد و اما تفصیل بیشتر در سبک
 طبری می گویم که بنام یوسف بن شیخین و سبک احوال ابن حزم
 در تحقیق و تشخیص مذکور طبری طبری و سبک رفت از جبار
 عده ای را جبار و ابی اسب بجات جلای در نحو سبک و غیر
 آن طبری بنام سبک گفت که ابی اسب تراجم را بر این است
 که در تراجم رجال مرگ و صاحب عنوان بطریق و مدتی
 معدوم باشد مثل آنکه از اشعار و یا معتزله و یا اهل بیت
 از خارج و یا معتزله و یا معتزله و یا معتزله و یا معتزله
 طبری و جبار را اشارت کند و تفصیل آنرا بگویی که در
 مقالات و دیانات مذکور شد و حالت نمایند ولی

و ترجمت میگوید از معانی هر شیخ مذکور در این کتاب و ترجمت
و از ذکر آن احوال نموده اند من جملة معانی احمد بن محمد بن علی بن
شیراز احوال او و بن علی صیقلی که موسس مذکور است و در
ویران و ساری انظار نموده و داشته و در سیرت احوال گوید
و کان صاحب مذهب مستقل و تبعه جمع کثیر بر غیر مذکور
و کان دلد او بکمال علم و هبه و انتهت الیه ریاسته
المسلم ببلاد و هو امام احوال الظاهر و صاحب وضا
در ترجمت تفصیله میگوید و کان حسن الجلسه حاد قفا
خیال میروید حافظ القرآن فقیها علی مذهب داود الظاهر
و صاحب فقه الطیب و احوال او بیان میفرماید که
و کان حلا سوری داعی الظاهر و مذهب آنکه مذهب الشافعی
و صاحب وضا و شافعی احوال او و بن علی صیقلی
در سبب معروف بودن میگوید که میگوید و کان
ولی در و میگوید که در کفر و بخت و سندی که موجب جزم و
کرده و احوال نموده و بلکه از روی مذهب و جفا و بی استقامت
کرده و مع احوال پس از استیلا و مع و بدل جبهه در توضیح
مذکور و استقامت میطمان آن کلامی از ابن قلد و بن سیرلی
در عنوان علم فقه از مذهب تاریخ که فخریه است که ائمه در شرح
استقامت و تحقیق مذکور و تاریخ جزیی نموده و که از کرده
و از وی تحقیق کیفیت مذکور است از استقامت او را کرده
لاجرم در احوال لازم اند و معنی آنکه در استقامت فخریه

و ذکر نموده و از کرده کنیم و گوئیم این قلد و بن سیرلیان تعریف علم
فقه و مشیق از آن که احوال احکام فقهی است که به آنجا که
است از میان عرب از جهت ما است که به مذکور است و از
احکام ایشان را یکی نام حاصل کرده و مذهب کلامی و یکی استقامت
و علوم شده و مذهب ما بین در میان صافیه و مذهب فقه
کرده و یکی طریقه اهل ای و قیاس از میان طریقه و میان
عراق باشند و هم طریقه اهل حدیث که اهل حجاز باشند و چون
حدیث و بین عراقیان اندک بود و لا سبب در عمل قیاس احکام
اکثر نموده و در آن مذهب را نام فقه در اینجا است که ایشان را
اهل ای گویند و پیشوای اینجا است که مذکور و امامان
استقامت یافته و بنشیند نشان بن ثابت که فی استقامت
حجاز و اهل بن ائمه پس از می محمد بن ادریس شافعی است پس
طریقه اهل قیاس را آنجا کرده و عمل نموده و از اهل طریقه
فاسد دانستند و این طریقه را که بریه گویند و ایشان مدارک
احکام را به صورت اجماع منصوص دانستند و قیاس علی و طاعت
منصوص را بعضی راجع سازند زیرا بعضی طاعت و بعضی حکم
و اهل این مذکور و او و بن علی صیقلی است و این مذکور
ثابت را از مذکور و اهل سنت و اهل سنت مشهور بود و اهل
الیه مذکور و بعضی ابرار و اختراع نموده که بدان مشهور
و مخصوص باشند و بنای فقه ایشان بر این است که در
بعضی از صیقلی نماید و بعضی را مذهب خلافت و ثانی را

[illegible]

داد و بن علی اصحابی را مخالفت نمود و در حق بسیاری از ائمه
 مسلمین زبان مفتوح گردید و با جرم مدعیان این شیعه را با بغض
 بر وی حیب گرفته و بدینش انکار کرده و از استیفاء
 تبت مصنفات و از ترک کرده و در هر کس مصنفات
 حرام گمانی نزد وی بود و آنرا با زور و سب و غش و با زور
 که آن کتب را پاره میکرد تا کسی مصالحت آن نماید و بعضا
 اندر اسب و سب با هر چه بقای مانده بر دست سب علی ای اعراب
 و بد سب علی و شت از حجاز اشقی کلام ابن خلدون و سب
 و تشبیه و مانده از تر بر دست سب علی و سب کشت که مانده
 در کتب احکام را با جمیع و قصد قصد داشتند و در احکام شیعه
 بیاساس افتادی نمایند علی بقیاس اباطیل و محرم دانسته
 اند و در مسای ایشان در و علی بقیاس مصنفات و موافق
 پرور داشته و اینها بطلان علی بقیاس را با دل ثابت و برین
 مؤدود اند از آنکه این دست است چنانکه در شرح احوال علی ظاهر
 گردید و در دست سب علی ظاهر گردید مصنفات تالیث کرد علی ای
 معاصرین و بی پس از اطلاع باین مصنفات با وی خرین صادر
 سلوک داشته و او را از اهل بیت مشقه و از وی بی تردید
 سعایت کرده و او را از بدش افراخ نموده علاوه اگر قصد
 این عداوت قوی مقرر داشت کتب را که در دست سب علی
 نوشته بود میخسند و اکنون از مصنفات و کتب وی اثری
 باقی نماند و بی حکام متبیین و دستهای احوال بی حکام

مجموعی که از جمله مضامین او است نظریه فقه که در بیان قیاس
و جهت عملی آن نوشته و با ذکر حد از کتاب است خدا
و بیان آنرا مکتوب داشته و چون نقل کلام می نماید
عالمی بود لاجرم ترجمت کلام مذکور را به نقل شیخ احوال او
نموده حاصل فخر از او اینست که می گویند مولانا شیخ الله
تسری در سلسله قیاس از کتابها نقل کرده و نقل فقهی
روایتان که گفته لا استماع لاحد من العلماء المتفهمین
ولا الاشارة لجهتین فی جواب العمل القیاسی که این کلام
از قاضی روزبهان مکتوب است با ترجمه می بینیم
حرم اندکی که از علمای مشهورین از امام محمدین نقل شده
شود چه این سنه هم عمل مؤلفان قیاس را نقل کرده و در آخر
آن مباحث نموده تا آنجا که گوید این سنه هم در مسائل اصول
از کتاب بخی که از مضامین او است گوید در احکام ترجمه فقهی
گفتن از وی قیاس را می و انباشد چه خدا تعالی بر بندگانش
خود مقرر داشته که بهنگام تنازع و خلاف باستی فقهی
بکتاب الله و رسول خدا می رجوع نمایند پس آنکه یکی از احکام
دینیست را قیاس را می و یا بدقی و نماید همانا الله است
سجده را محاکمت کرده و در حکم بر خلاف آنچه خدا تعالی بر وی
مقرر داشته رجوع نموده و گفته اند ای سبزی ز ساد و ساد
الکتاب من مشی و الیوم اکلک لکم و ینکم قیاس را باطل
که زیاده و ارباب قیاس را می مسلم است که ما دام در احوال

غیری

مضمون بعضی است شده استعمال قیاس را می زیاده و زیاده
که این اوده که بعضی از احکام نیز مرفوع و کما یکرده و اکثر رسول
خدا می صلی الله علیه و آله قیاس را می زیاده و زیاده برای
مردمان بسیار فرموده و درین کامل گفته پس بعضی است
که بعضی است احکام و درین مثل است بر این نظر است
قیاس را می زیاده و یا می زیاده و یا می زیاده و یا می زیاده
مستند است برین که می زیاده و یا می زیاده و یا می زیاده
قیاس کند حق است و یا می زیاده و یا می زیاده و یا می زیاده
مرا که گوید قیاس قیاسات حق است بر این چیزی را
که محال متعین است و می زیاده و یا می زیاده و یا می زیاده
تعارض است و بعضی بعضی دیگر را باطل نماید و از جمله محاکمات
کشتی و ضلالت و اندک تحلیل و تحریر مردود حق و صواب باشد
و در مقامین محل فسخ و تحسین نیست مانند انبار متنازع که بعضی
بعضی دیگر را فسخ کرده و یا تحسین و اگر قاضی قیاس که بعضی
از قیاسات حق و بعضی باطل شده و اگر می زیاده و یا می زیاده
که باطل و دلیل قیاس صحیح از قیاس فاسد شناخته شود و بدان فاسد
از صحیح امتیاز یابد و حال آنکه این را به وجه و معرفت می زیاده
طریق نباشد و چون دلیل بر قیاس صحیح از قیاس فاسد
نشود و لاجرم تمام قیاسات باطل گردد و نه قیاس
در اثبات و دعوی خود دلیل و بر بانی نباشد و اگر دعوی نماید
که قیاس را می زیاده است که خداوند عز و جل را بداند و از

ایشان را از مورد آن مرورش کنیم که بگوید فاعله و مفعول
 الاصل و استثناء و کلمه که در کلام عرب که قرآن این
 لغت نازل شده و برین تعبیر است و خداوند عزوجل فرموده
 و انکم فی الامم لبعده یعنی ایها و نیز فرموده و الله اعلم
 بقصصهم عرجه یعنی عجب از امر را خداست که اعتبار در کرد
 نه کرده یعنی قیاس و باشد و خدایتی مفری که در احکام
 نماید و توضیح نماید که ای که از قیاس کنیم و حکم قیاس
 نایم و بر چه قیاس کنیم و اینکه نه خلیفه از حاکمان برین است
 زیرا از دست انسان خارج است که به وین تعلیم خدایتی بود
 بواسطه آن سول بر چیزی از امور بین آنها که در کلام مجید
 خود میفرماید لا یكلفنا الله نفسا الا و سها و بر کار و قائلین
 بتیاس هر اثبات و محوی خویش عادی آورده که در تائیدی
 بجای تشبیه شده و خدای سبحان در و احد علی یکدیگر یعنی
 در جواب گویم آنچه که خداوند عزوجل و سول از این میل
 فرموده اند از انقض بر حکم شرعی و اقامه و این بر آن معتقدیم
 و گویند آن حق است و احد بر اجماعی و حق است از آن بر اینست
 ولی آنچه را که شما اراده نموده اید که یکی یکی تشبیه کنید و
 بعلی معلل سازید که خدایتی را سول و اید اعلت لغز و در
 و اطل که تشبیه و گویم آن تشبیه است که خدای سبحان را
 بدان اجازت لغز و در ابو محمد گوید و ما در قیاست مواروی
 که قیاس نموده اند بر قیاسی را بقیاسی اند آن را ایشان

نموده اند و خداوند تعالی قیاست قیاسات را برایشان
 و در پس قیاسین بقیاس است که یکی که بر ما اعتراض شود
 گویند و اینها را خدای تعالی قیاس بقیاس معلل کند و یا اگر قیاس
 حجت ندانید آن جمع نموده در سائرند باجمیع این احتجاج
 نمایند و شما در این استدلال نیز از کسی بشوید که دلیل عقلی
 مستحک شود تا حجت عقلی باطل سازد و یا به دلیل از نظر احتجاج
 کند تا دلیل نظر باطل نماید و در جواب گویم معاذ الله که در اطلان
 قیاس بقیاس احتجاج کنیم بلکه مقصود ما از معارضه است که
 بر شما کشوفت و در بر آن اصلی که ثابت کرده اید و توضیح آن
 نموده اید خود برین قیاست قیاسات شما که این به و خدای
 سبحان در کلام مجید خود به اینکه معارضه تصریح نموده اند که
 فرماید و قالوا لیه و المضاوی نحن بآیات الله و احسان
 تمل فلی بعد و یکم بذل و یکم یعنی گفتند جهود آن ترسانان
 که ما پس از خدایتی دوستان از هم کو می نمیزد و در جواب
 ایشان اگر سخن شما از روی صدق و صواب است پس عطف
 خدایتی شما را بعلت حاجت معاصی مذاب که بر این
 کلام از خدای سبحان قول بود و تضاد بر اخص کند بلکه کلام است
 که بر انطای چیزی را الزام کند که بدان قول ایشان فاسد شود
 و در این معارضه فاسد است که در اطلان حجت عقلی دلیل عقلی
 احتجاج کند چنانکه شما بآن نموده اید چه بقیاس که در مقام اثبات
 حجت عقلی است آن تشبیه عقیده که بدان احتجاج کرده خود

آنرا صحیح دانند چون تا قس قسش ظاهر شود و در انقضیه قسید او را
 حتی تا ملازمه قس بطول قس طریقه کرده و لی باطل
 قیاسی است که آنرا صحیح و انحراف جمع کنیم بلکه قیاسی
 انقضیه صریح بر این تعلیل باطل کنیم و گاه برای ردی قس مقصود
 به کثرت قس قیاس است و انکه بعضی بعضی که در میان
 مزیت آورده آن قیاسی را که باین برشته مساوی کنیم
 خود معیار آن بر مفسد قیاسی که متصرف باشیم چنانچه
 برای ابطال از متصرف در انقضیه و در حد و خارج و بیرون و بیرون
 و در حد و خارج از اقل ایشان که بر حقیقت کوهی و از آنجا
 اجتماع کنیم پس اجتماع قس و متصرف آن احوال را ایشان
 طریقه سازیم و متصرفانند ما قس ایشان بر آنجا اجتماع
 نمایند و حال که هیچیک از ما متصرف است احوال این قس
 متصرف نیستیم و احوال ایشان را احوال فاسد و انقضیه قس
 بیرون و بیرون بر ایشان اجتماع کنیم و حال که آن کتب را
 صحیح ندانیم و که خود را کتب غیر صحیح ندانیم و از وی وجه
 است لایزال آن کتب برای است که تا قس اصول فاسد
 ایشان را بر آنجا نکشیم و از ما مساوی با صاحب قیاس
 از این قبیل است خصوصاً ما است صاحب قیاس بر قس
 خود مختلف باشند متکلف نیستند و گویا که در طریقه از کتب
 قیاسی بر آن قیاسی می گوید بر آن قیاسی که دیگر است
 نماید و تا مست قیاسی بر این احوال دارند و جمیع طریقه ایشان

مورد

و این قسم هم ظاهر
 و این قسم هم ظاهر
 و این قسم هم ظاهر

که بر قیاسی را فی صحیح از فاسد اعتبار باید بیان کنیم
 انقضیه صحیح که بر این قیاسی نکشیم و از این پس ایشان را
 مشایع است که از جواب این سوال عاجز ماند و اصلاً
 در حال شکل نتواند گفت و هرگاه و می کنند که صاحب قس
 هنرم بر قول قیاسی اجتماع کرده اند ایشان را گفته شود که
 سخن از وی کتب است بلکه قس است که صاحب بر ابطال
 قیاسی اجتماع نموده اند و دلیل بر کتب ایشان است که
 هیچیک از صاحب حدیثی در صحت قیاسی نرسیده و جز در سال
 مجمل که از از وی کتب بر نیست و بعد از آن رسالت
 و احوال ایشان و الا شایع قس الامر یعنی نظر شوال
 ایشان را شایع بعضی بر بعضی دیگر قیاسی می ایشان را
 ردایت نموده و بر عبد الملک بن سعدان از پی ایشان
 عبد الملک نزد علما می رجال از اخبار رسالت است و این
 در عدم اعتبار و سقوط از او تا از وی که در سقوط با او
 بیکر رج است چگونه این رساله موضوع و نگذرد غایت
 و حال که در این رساله اشیا نیست که اصحاب قیاس را آنها
 و هر مخالفت نموده اند از آنجا در رساله مذکور است
 و المسلمون عدد دل بجهنم علی بعضی الایجاد فی حدیث
 او خلقنا فی ولاعاده شنب یعنی تمامت سلمان عادل
 کوهی یعنی در حق بعضی دیگر قبول است جز آنکس که بر او حدی
 از حد و اند بار می نموده باشند و کسی که در انقباض

برای خود و یا بر کسی که و عوی کند بهتر باشد و تمام شد با
قیاس از حدیث و شافعی بر این قول قائل نیست پس بر حدیث
صحت این کلام از عمر سرکاره قول حسن در این سال در باب
قیاس حجت است ایستقی قولش و المسلمون عدول بعضی
علی بعضی علی نیز حجت باشد و هرگاه این قول از عمر حجت نیست
ایستقی قولش در قیاس بر تقدیر صحت آن حجت نباشد و حال
آنکه اصلا در دو این رساله از عمر صحت نرسیده و اوقات
از رجال از عمر روایت نموده اند و اما بر این بر صحت قول
ما که صحابه بر ابطال قیاس اجماع نموده اند است که بر هیچ
در این باب اختلاف نموده که تمام است صحابه قرائن اقصا
نموده احدی از ایشان از انظار نگردانست و در قرائن
سجده فرمود و ایوم اخطت لکم و بیستم یعنی امروز و بیستم
بر شما کامل نموده و نیز در کلام محمد خود فرمود و غایت ما
فی شیء فرمود و اما الله و الرسول ان کنتم قومون بیا الله
و ایوم الاخره اگر خلافت کند در چیزی از امور رسیده پس بازگردد
از اینجای یعنی بگویند که رسیده است اگر شما را و ای غلام
بجای ایستادی و روزی از پسین بیا ان آورده و بر این مترجمین
و از جمله امور و طبع و محال است که صحابه رضی الله عنهم بر این
کرید و اما بر این دعای آورده و برشته و بهنگام تنای خلافت
قیاس را بر این دعای نماند هیچ عاقل در قیاس این این حکایت
نماند چنانکه این کان در حق صحابه صحیح باشد یا اگر خلاف است

از صحابه بجهت نبوت پیوسته زیرا از ابوبکر صدیق نقل است
که کلامی از علی نقلی و ای صحابه نقلی ان قلت فی اینه
من کتاب الله مساوی او عیالم اعلم یعنی کدام زمین بر من
نماند و کدام آسمان بر من است یا بکنند اگر در این کتاب است یا
برای خود و یا بخیر کسی بدان ایستقی فتوی کردم و از عمر فاروق
صحت رسیده و گوشت انجم المسلمون علی الدین و ان الکلی
مساوی الفطن و السکلف یعنی برای زود امور و رسیده فتوی دادند
و با نقل کنند زیرا برای زود جان بطلان سخن گفتن و فتوی گفتن از
روی عاقل است و از عثمان نقل است که در حکمی که بر این
فتوی گفته بود گفت انما کان دایا و اینه من شایه اخذ
و من شاء متوکل یعنی ما این فتوی را می است از روی
تکان انکسر که خواه بدان عمل نماند و هر کس خواهد از او گذارد
و با نقل کنند و از امیر المومنین علی بن ابی طالب صلوات الله
و سلامه علیه روایت شده که فرمود لو کان الدین بالقیاس
لکان اسفلا الخفا و علی بالشیع من علاه و از سهل بن حنفی
روایت شده و گوشت ایضا الناسل تهموا را شکسته
علی و بیستم و از ابن عباس نقل است که گفته من قال ان
الطرات مساوی الله فلینبوه مقعده فی جهنم یعنی انکس
که قرائن برای خود تفسیر کنند پس منبری از جهنم برای خویش
آمده و سخته از عید آمدن سوره مرسل که گفته با قول
قیاس بجهل صحابه ای فای کان صوابا من الله عز وجل

در حد و آن خطا منی و من الشیطان والله ورسوله
سیدتی یعنی در آنچه حکم آن را میفرماید برای خود قوی گویم
پس هرگاه به حساب و مطابق واقع باشد مرا این از جانب
خداوند عزوجل است و هرگاه خطا باشد از من و از شیطان
بود خدا تعالی در سوشن از من منزه باشد آنچه من میگویم
گویم حدیث کرده را از احمد بن قاسم و گفت خبر او را از ابوالقاسم
ابن محمد بن قاسم گفت حدیث کرده را از قاسم بن ابی حمزه و او
از محمد بن اسماعیل بن حماد بن ابی حمزه و از محمد بن یحیی
از عیسی بن یونس از ابی اسحق بن عمار و از حماد بن عثمان از
عبد الرحمن بن حیر بن یزید از پدرش از محمد بن یحیی و گفت
که گفت حضرت رسول بفرموده حضرت قاسم بن علی بن جعفر
و سبعین فرقه اعظمها فتنه علی استی قوم یقینون
الاسود و سوادهم یجودون الحرام و یحرمون الحلال یعنی
امت من بر حق است و اند فرقه متعصبی شوند فرقه که فتنه
بر امت من میفرماید است قومی باشند که در امور دین و ممالک
و رای خویش عمل کنند پس طلالی با حسام نمایند و هر دو
طلال خبر داد را عبد الله بن یوسف و گفت خبر او را از احمد بن
فتح از عبد الوهاب بن عیسی از احمد بن محمد از احمد بن علی
و او از مسلم بن حجاج از زبیر بن حرب و او از زبیر بن جریج
از زبیر بن مسلم قرشی از محمد بن زید و از ابو هریره و گفت ائمه
و رسول الله صلی الله علیه و الله خطب فقال یا ایها الناس

اینا الله قد فرض علیکم الحج فخرج فقال رجل اكل عام یا رسول الله
فقلت حتی عادها ثلاثا فقال رسول الله صلی الله
علیه و الله لو قلت نعم لوجبت و لما استطعت فقلت
ما استبرکتتم فاما هالک من كان قبلكم مکثرة مسلم
و اختلافهم علی انبیائهم فاما امرتکم فشیء فاقوا
منه ما استطعتم و اذا هم بکم عن شیء دعوه
یعنی ابو هریره و گفت روزی حضرت رسول صلی الله علیه و آله
خطبه بخواند و فرمود ایها الناس منی بجانج و ابرئما
و اجب فرموده ائمه و انما الامر و دنیا سکنان قیام نمایند
یکی از حضار عرض کرد یا رسول الله آیا در سال حج بر او واجب
گردد و حضرت ساکت شد و جوابی نفرمود و آنکه آن سال
سکرت سوال خویش عادت و حضرت رسول بفرموده اگر
گویم برای مرا آنچه را در سال بر شما واجب ساخته ام و آن
از قدرت و استطاعت شما بیرون است و ادام که چیزی امر
نموده و از چیزی شما را منی کرده و ام مرا و اگر از این
سوال نمایند بهرست که کثرت سوال و اختلاف بودن
بر انبیا موجب بلاکت چنان شاکر وید هرگاه شما را
بچیزی امر کنم بر حسب قدرت و استطاعت خویش و این را
نمایند و چون از چیزی منی نماید از او که بر شما واجب
کنید ابو محمد علی بن عزم گوید این حدیث شریف مشتمل است
بر تمام احکام دین از اولی تا آخر و این حدیث

استقامت شود آنچه را که رسول الله صلی الله علیه و آله از آن
ساکت شد و امری بدان ننمود و نیز از آن سخن نفرموده
سپس تباح است نه حرام و نه واجب و آنچه را که در آن
امر نایب واجب است و از آنچه بی فرایه از کتاب آن مجرم است
و از سایر پان حجت که بعضی آن قدرت را بر او لازم شود
و بعضی آن مره واحد و تکلیف را از او ساقط نماید و مگر آن
لازم نیست پس این بیان حدیث را در امور این قیاس برمی
چو حاجت است و اگر ارباب قیاس گویند ابطال قول قیاس
جایز نیست مگر آنکه از بعضی قرآن آیتی بر آن مجرم این یافت شود
ایشانرا گویم بر شما بعضی است آن را بر قرآن نبوده و بر شما که
فرمایند تا در علم خویش فرموده الله و رسول الله و نیز فرمود
اتبعوا ما اوتی الیکم من ربکم و لا تتبعوا مروج و نه اولیاء من
بعد من پسندای علقین آنچه را که در دستار و هدایت شما از
پرو و کار شما و بیستی نماید جزوین خدا می بیند وستان که کرا
از کفر و کراه شود و نیز فرمایند خلاصه الله الامثال و الله اعلم
و انتم لا تعلمون یعنی مزید برای خدای امثال ایشان و ایشانند
خدای میداند خدا و قول شما را و ضرر مردم شما را و آنچه میکنند
و شما بطلان قول خود و بر کسی قدرت از اینها نماند و قیاس
خود و در آن امثال است و درین خدای نگاه ایشانرا گویم
بر کلام فرموده بعضی مانند اینها چند بر شما مبارزه نمایند
گویند اطل نمودن قول بقایست امام جایز نیست مگر آنکه در قرآن

نقضی بر ابطال آن یافت شود و نیز ارباب و متاخران
معینی را تقلید کنند مانند اینها چند بر شما مبارزه نمایند
آنگاه که امر قول این خود و ایشان ضل و استیاز و بیست پس
و جواب گفت که روا نیست گفته شود بر خدایتی که حرام
نموده و یا حلال ساخت و یا واجب فرموده جز آنکه از کتاب است
و یا از سنت رسول صلی الله علیه و آله و انقضی بر آنکه اینها
شود و در احکام و بیست نقلی نمودن از بعضی قیاس و رای
عمل کردن جایز نیست و باید قضا الله فیق

ابو جعفر

ابن عبد الرحمن بن محمد بن سید بن حرث بن عاصم الجبالی
 القریطی کنیتش ابو جعفر و از افاضل علمای ادب و زمانه
 سوره شمرده شود سیوطی در شرح احوال وی گوید
 قال ابن الزمراد من خفت به المساء السادسه
 من اضراد العلماء اخذ عن ابن الزیات کتاب سلویہ
 تفہما و جمع علیہ و علی غیرہ من الکتاب الخوفیہ و المنویہ
 و الادبیہ ما لا یحصی و کان له تقدم فی علم العربیہ
 و اعتناء و اراء فیہا و سدا ھب مخالفت لاهلہا
 و روی عن عبد الحق بن عظیم و القاضی عیاض و
 خلائق و عن ابنہ حوط اللہ و ابو الحسن النافعی
 و عدل قضاء فاس و غیرہا فاحسن التبرع و عدل
 فظلم قدرہ و صادر حلة فی التواضع و حمدة فی اللہ
 فخص منی کہ ابن زبیر گفت کہ ابو جعفر قرطبی آن کسی است
 کہ در مائت شتر علم و دانش بوی ختم کرد و دیگر او در مائت
 سلمه و در مائت دانش فخر و عدل نمود کتاب سلویہ را
 در مختصر ابن زیات اسحق بن حسن قرطبی تعلیم نمود و از این
 زیات بود کہ ان از اباب فضل کتب بسیار کتب کثیر
 و لغویہ و ادبیہ استماع کرد و در فن عربیت برایشال و او را
 خود تقدم داشت و در انفن و ادبی و لغوی و ادبی است
 کہ در آنجا با اباب انفن مخالفت نمود و از عبد الحق بن

محرر

عقلیه و از قاضی حیاض و کرده بی دیگر از محدثین روایت
 کند و بر سرش حوط اند و نیز ابو الحسن غافقی از او روایت
 کند چند سی مضامین جمله فاسس و دیگر موارد متوسل
 بود در مدت قضاوتش عرقه نیکو و سیرت نیکو خوش خلق
 داشت و میان مردمان عدل و انصاف رفتار کرد
 بدین سبب شایع عظیم و مرتبه شایع او را حاصل کرد و در
 اقصای مدیث به بلدان عریضه مسافرت بسیار کرد و در
 علم مرجع و رئیس طالبان علم گردید و بر سیموی گوید
 قال ابن عبد الملک کان مقربا جیدا محمدا کثیرا
 متدبر المصالح واسع الروایة عارفا بالاصول و الکلام
 و الکتاب و الحساب و الهندسة ثاقبا لاهل متوجه
 الذکا و شاعرا جارا کاتباً سیوطی کور ابو جعفر کما
 مصنفات سجدات است کتابها شرف فی النور
 کتابها علی التقرین کتاب تیزه القرآن عمال منق
 بالیسان ابن خروف بخوبی ابو جعفر را تفسیر کتاب تفسیر
 نمود و در کتاب مذکور کتابی تألیف کرده از تفسیر الفقه
 سنبل الیمین من الخط و التوابع منها و من من خیر من ابو جعفر
 و تفسیر من خروف کتب من لایله بالکتاب و التفسیر و تفسیر
 لیسان الخرافان یعنی از تفسیر شایخ زین العبدانی نیست از ایشان چنانچه
 تدریس از این صفت و لا و برای کوفته از این تفسیر باشد و مولد
 ابو جعفر در شهر طبرستان است و نیز از عاقبت افتاده و در این اقصای نمود
 در سبیل هدایت یافت

۴۰۲

ابو جعفر رشتی

عبدالحق بن علی بن محمد بن محمد بن علی بن محمد بن موسی بن
 محمد بن ابراهیم بن عبد الله بن محمد بن العباس بن
 عبد المطلب از افاضل علمای خاندان بوده است و در ماه
 خامس ماهین انطاکیه او را کشید و نظیر نبوده ابو الفرج بن
 جوزی در تاریخ تنظیم در شرح احوال ایامیاریت آورده
 گوید ولد سنة احدى عشر و اربع مائة مکان علمائهم
 و در آنجا عابدان از اهل احوال باطنی لایضا فاحدا و لا
 ناخذ منه الله لوجه لا ثم یعنی ابو جعفر رشتی در سال
 چهار صد و هجری متولد گردید از تهمتا و خداوندان دانش
 سعد و بود بکلید و تقوی است و سخن حق بخیر
 و در گفتن سخن حق اصلا و از احدی خوف و پروایی
 نبود بهم این جوزی گوید ابو جعفر رشتی در محضر ساری
 از افاضل محدثین مانند ابو القاسم بن بشر و ابوالفضل
 جلال و ابواسحق برکی و ابوطالب عسکری گروئی دیگر
 احادیث مستخرج کرد و از قاضی ابیانی توان این فقه را
 گرفت و در اسلام نفاذ و در سجده که در محله باب البصرة
 داشت مشغول تدریس بود طالبان علوم و ضار و
 فضل روزگار در محضر وی حاضر شده و از افادات علیه و
 استنفاذات می نمودند و نیز روزگاری در جامع منصور
 با مرتد رسیل شتال داشت پس از چند سی جمله باطل طاق

نقل شد در آنجا سکنی اختیار نمود و رباع همدی و در
مسجدی که در نبال دیوان بود تدریس نمود و چون
خلیفه القاسم با برادرش جعفر بن محمد وفات رسید وصیت
کرد که ابو جعفر شافعی را بیعتی متولی غسل من شود و چون قاسم
وفات یافت جعفر بن ابی حنیفه ابو جعفر قاسم را غسل داد پس از
غسل او را غسل داد امیر المومنین و باره تو وصیت کرده است
که برای اجرت غسل امویان چه تو عطا نمایند ابو جعفر از
قبول آنها انکار نمود و آن اموال را نپذیرفت و در ابو الفرج در
ذی القعدة سال چهارصد و شصت و هشت که سال
وفات القاسم با برادر است گوید چون قاسم از زمان وفات
رسید ولایت جعفر بن ابی حمزة مقتدی نوشت و چون
وفات یافت روز جمعه سیزدهم شهر شعبان از سال
که گوشت مقتدی میری خلافت قرار گرفت و در آن شهر
نشست بر عالی که بر این نزدی در بر و عافه سفید بر سر
داشت وزیر خزانة دوله و عمید الدوله لیسری خلافت
در آمدند و مودع الملک بن نظام اعلیّه حاضر گردید
نقیب علویین و نقیب عباسیین و قاضی القضاات
و امناشیه و دبیس و ابوطالب بنی و ابن رضوان
و ابن مردود و وجود و اعیان و شهود و در آن خلافت حضور
داشتند و با مقتدی با برادرش جعفر بن محمد از ائمه جعفرین
کسی که بیعت نمود شریعت ابو جعفر بود که بعد از آنکه از غسل و

قاسم فارغ شد پیش از تمامت مردمان با مقتدی بیعت
کرد و به حکام بیعت این بیعت افشا و کرد
افشا سید مناویه قام سید چون ابن مصرع بر خواند
مصرع دیگر از غار شمش چو شد از افشا و بعد شرفا بر درانه
سنة ی مصرع دیگر بیت را افشا کرده گفت غول بها
قال الی حال غول یعنی چون بزرگی از مایه جان غالی
بر و دو کند و از این در فاسیه کند و بزرگی دیگر از مایه جان
او مشتمل کرد که سخن و سخن مردان است و بر حق آنچه گوید علی
سخنش سخن قول نیست بلکه کرد و ارشاد بخش موافق است
و بعد از بیعت شریعت ابو جعفر شیخ ابو اسحق شیرازی و ابو
ابن صباح و ابو محمد شافعی بیعت کردند و نیز ابو الفرج جوینی
در تعدد متوفین سال چهارصد و شصت و هشت گوید
منجد اکابر و بزرگان که در سال مذکور وفات یافت
امیر المومنین القاسم با برادر است که در شب پنجشنبه سیزدهم
شعبان از سنه مذکور وفات یافت و از زمان موسی
ربیع بود و شب فاش شمس بود که عدد برق و باد و باران
در آن بسیار بود و در صباح اشیاء بر او نازل گردید و نه
شریعت ابو جعفر بن موسی عباسی تخیل او گردید لباس
و اموالی جنبه با و دادند از قبول آنها امتناع نمود و اصلا
چیزی نپذیرفت و سینه بن جعفر بعد از ابو محمد شافعی برای کن
حدیث کرد که گفت ما حدیث احادیث الا الشریعت

ابا جعفر نه د الله اليوم وقد نلت مرتبة التدريس
والشكر والثناء بين الملوك وروايت الاحاد
والمنزلة الطيفر عند الخاص والعام فلما كان ذلك
اليوم خرج الشريف وقد غلب القام عن وصيته ثم
لم يقبل شيئا من الدنيا وما بعده ثم انزل جلالا
لمسجده ونحن كل منا جالس على الارض مختلف مفرقة
مفرق فامر الله جبا حدث بعد موت هذا الرجل
على قدر حاله فشقان الذي جعل هو ذلك حاصل سمى
الگو که پیر چو قوت بر کسی چند نبردیم مکرر شریف ابو جعفر شمس
در روزی که قائم خلیفه وفات یافت بود و حال آنکه خود
در تدریس و تکریم و روایت احادیث بتمامی بجا می ماند
بودیم و بدو در سفارت با من ملوک ارتقا نموده در نزد
خواص و عوام مکانت و منزلتی تمام داشتیم در روز وفات
قائم شریف ابو جعفر را دیدیم پس از آن قائم را غسل داده بود
نزد مقتدی ای آموالی چند بر او عرضه داشتند از قبول
انها امتناع کرد و با مقتدی بیعت نمود آنجا برخاست
بجانب مسجد خود روانه شد و در آن روز با تمام مشایخ باب
حدیث باروی جبارا که ده و پایی بر سر برده می زمین
نشسته بودیم و از محضه و اندوه جامهای خود را پاره میکردیم
که آیس پس از وفات قائم چه وقایع و حوادث واقع
خواهد شد چون در آن روزان رفتار و کردار ابو جعفر را می

شهر

شایسته گردیدم و انتم آنکس که در میان علماء ارباب فضل
مقدم و شایسته از حد رفیع است شریف ابو جعفر شمس است
به خجسته بر مقام و مرتبه و حد بر دم مورخین و ارباب
به یک بسیاری متفرد بود و فی الواقع سال چهارصد و
شش هجری نوشته اند که در شهر جابوی الایز و ارسال مذکور
در دار السلام بغداد با این چنان زیاده و کثرت بسیار
از عمارت بغداد و روی با تمام نهاد و از زیاده و کثرت بسیار
طیبا ان آب و جداره بجا می رسید که حرم دارالخلافه که در
موضع آن شهر بود قنایه اسرائیل و اکثریت جوارش تمام
دارالخلافه سرسبز با سر و پای بر بند بیرون و دیند و بلند
القائم با دانه در قری که زیاده و کثرت بود و قائم که
او قات بواسطه ارتفاع این منظر بسیار زیاده و کثرت
و اشراف آن بر جرات حرم دارالخلافه آب این منظر رسید
و خلیفه را با و شش برداشت و او را بجای بنای بناج حل دادند
و قائم برود را پوشیده و قتیبه ایست گرفته بود یک
روز و یک شب تمام بخورده این است ابو الفرج بن حمزی
در تقریر ان مقام گوید همراه خادم و اخصاص قصرین و المظایر
من فوق و خرج الماء على الخليفة من تحت المنبر الذي
كان جالسا عليه فنهض الى الباب فليجد طريقا غلغل
احدا لخدم على ظهره له الساج و خرج اشجار و حاسرات
فعبثت له الجاهل الغری و ليس الخليفة البر و انخلد

القطیب ولم یعلم حربه ولبسته جم این بر
 که بدین سبیل از اصناف حیوانات وحشی و انواع
 آنها بر وی و بدید میرفت که پیش از آن انداخته است
 چشمش منتهی ندیده بود و نیز آن سبیل در جل بسیاری از آن
 بعد از او بران و منهدم ساخت و بعد از آنکه در آن
 خیابان از آن طریق بود در این طوفان شمس که در آنجا میگذشت
 از آن مسافت چهار فرسخ یا فستند عزالدین ابو جعفر را
 از سرحدی در آنجا که در مقام شمس بود که در آن
 جبهه ابو جعفر که در این غرق میگشت کرده انداخته بود
 مردمان در سال گذشته منیات را باب طلب و تمرد از کار
 کردند یکی از مردم خانه خود از منتهی را که در منزل کی زیاده
 بود گرفت و در آنرا قطع کرد آن مرد سپاهی که منتهی در
 بود چون این بدید بر عاقلان شخص را بغیر سبیل شمس در آنجا
 پیغمبر مردمان از او حاکم کردند و بسیاری از آنرا ترسانند و شیخ
 ابو اسحق شیرازی که وی دیگر با جوامع موافقت کرده و با شمس
 برای خلافت فتنه و از خلیفه عزیمت نمودن موافقتی که
 برای شمس خبر و سایر مایه نباشد و جبهه در خاست کردند
 خلیفه ایشان را و در آنجا که در این باب مکتوبی سلطان ملک
 بنویسم تا آنچه بروی مامول شماست مامول از مردم آن
 آرام کردند و متفرق شدند و بسیاری از آنرا و در خلافت
 بدعا برداشته از آن منیات و مطالت را از درگاه

حضرت باری سلت نمودند از اتفاق که فتنه و سبب بود
 و جبهه و سبیل غرق شد خلیفه و سیاستان علیه علی گرفتار شد
 و انصیبت خانه مردمان را فتنه گرفت شریعت ابو جعفر
 موسی کی نزد ام خلیفه را که از جنگ نی بود که سبب شد در آن
 رخ منیات و منهدم سلطان سکاقت خواجیم کرد و خلافت
 کرد و او را گفت قتلک بشنا و کتبتم بنام جوابا هتلا
 جوابکم یعنی شما نوشتید ما نیز نوشتیم و جواب با پیش از
 جواب شما رسید مقصود وی آنکه ما در باب منیات
 بخداوند عالم شکایت بردیم و شما سلطان مکتوبی نوشتید
 پیش از آنکه از سلطان شمس جواب رسد خداوند سبحان
 ما را جواب داد و خدا را سبیل و زیاده و جبهه غرق نمود و بواسطه
 آن فتنه که در بغداد بواسطه ابو اسحق شیرازی اتفاق افتاد
 شریعت ابو جعفر را گرفته سپس نمودند وی در حبس بود و آنکه
 میرای باقی انتقال است تفصیل این محال که از باب است
 و تراجم نوشته اند که در سال چهار صد و شصت و نه ابو نصر
 ابی القاسم شیرازی بزمیت حج وارد بغداد شد و در
 نظامیه و در باب شیخ الشیوخ مردمان را موعظت نمود و باین
 او و خدا بدشتها فی بسیار دست او را از شیرازی بر طبق سبب
 اشتری سخن میگفت و انتصار از آنجا میجو و فتنه از آنجا
 و متعبدین و بسیار کرد و بخدا بوسه صوفی و متعبدین حاجت
 حاجت شیرازی انجام میگرد و نیز شیخ ابو اسحق شیرازی در آن

میکرد و ابو نصر در موعظت نسبت بخاندان قدس و
 حسن کشوده اظهار داشت میمود و داشت را بجهت
 میداد و چون آتش فتنه باین فرقهین مشتعل گردید شیخ
 ابو اسحق نامه بران وزیر نظام الملک نوشت و در آن از
 خاندان شکایت بسیار نمود و شریف ابو جعفر در صافه میفرستاد
 بود و او را خبر دادند که ابو نصر قشیری غریب آن نموده که
 روز جمعه در جامع صافه نماز گذارد ابو جعفر از صافه بیاب
 الما است رفته ای می چند در آنجا میفرستاد پس از چندی شیخ
 که در برابر باب قوی رفته در آنجا توقف اختیار کرده این
 جزئی گویند تعصیب ابو نصر قشیری به یهود و بدلی اموال میگوید
 تا آنکه دست ابو نصر قشیری اسلام اختیار نمایند برای آنکه
 عفو قافله فتنه باین فرقهین بیاور شود بدین جهت مردم عوام
 در طعن اسلام بیو و میگفتند این اسلام می است بواسطه شیخ
 که فتنه ناسد می است که از روی دشمنان و رخت بوده باشد
 روزی اتفاق نمود که مسجد شریف ابو جعفر هجوم آورد و ده
 اوزار صدمه و از آریسانند شریف کنون خاطر ایشان با
 دانست کرد و بی زحمات ساخت که هرگاه دشمنان وی
 مسجدش هجوم آورند آن ممانعت ایشان را دفع نموده از
 راه ممانعت پیش آیند دشمنان ابو جعفر بجای مسجد وی آمدند
 و تبارع ابو جعفر ایشان را داشت نمودند و در آن روز غنای
 عظیم باین خاندان و شاه خیره و یاد شیخ ابو اسحق شیرازی

اندر

که بزرگ فقهای شافعی بود باب الطاق رفت و در آنجا
 تبتیا سباب سبب شوق شد که از بند او بران رود و غیر
 بسبع خلیفه رسید کس فرستاد و او را از آنجا بی که نموده بود
 منصرف ساخت شیخ ابو المعالی صاحب بن شافعی
 از استاوش ابو الفتح طوایی و نیز از کسانی که در آن فتنه
 حاضر بودند با جری را مشایخ کرده بودند روایت کرده و
 که خلیفه چون ترسید سبب اگر خلیفه شافعی در نزد نظام الملک
 زبان طعن و تشنیع در حق می کشود و باره وی باره آنجا
 نامناسب گویند وزیر را مقرر داشت که در باب طعن نامرد
 فتنه اندیشه نموده اند ایراد جلیل و ده آن فتنه و فساد را طعن
 نماید لاجرم وزیر که وی را فرستاد که ابو جعفر را ببیند
 و من جمله آنان که اغلب شریف ابو جعفر رفته بودند این روز
 بود که در باب طعن حاضر ابو جعفر صفائی از روی قنط مجرای
 ابو جعفر القا کرده او را در شب برای خلافت آورد و نیز
 وزیر کس فرستاد و شیخ ابو اسحق شیرازی و ابو سعد صفی
 و ابو نصر قشیری را حاضر کردند چون شریف ابو جعفر حاضر گردید
 وزیر او را تعظیم و تکریم نمود و او را بر سر خود جای داد و گفت
 این امری که واقعه است یعنی اختلاف مسلمانان
 در حق خود موجب اندوهی خاطر امیر المومنین گردیده
 سزوار است که فرقهین از خاندان شافعی با یکدیگر صلح
 نمایند خلافت را باو فاقی بجدل سازد پس وزیر آنجا رفت

امر کرد که نزد یک شریف ابو جعفر آید که با او صلح نماید
 منجمله شیخ ابو اسحق شیرازی برخواست نزد ابو جعفر آید
 زبان اعتقاد گوید پس از اعتقاد سر ابو جعفر بقتل بنویسند
 ابو سعد صوفی از جابر بن است دست شریف ابو جعفر بقتل
 متوجه اجازت فقط و مهربانی کرد شریف با امانت شریف بجا
 او متوجه شده و او را گفت ایها الشیخ اما الفقهاء
 اذا تكلوا في مسائل الاصول فليهم فيها مدخل واما
 انت فمضاج لعلهم وسماع و تخلف فن زاحات علی
 ذلك حق واخت الفقهاء والمتكلمين فانت سواق
 التعصب یعنی شیخ هرگاه فقهاء و متکلمین اصول حق گویند
 ایشان را شایسته است چنانچه از مبانی اصول خبرت
 و بصیرت است و اما تو پس مردی سیاسی ندان و ای
 واجب و غنا تو را چه بر آن داشته است که خود را در میان
 فقهاء و متکلمین انداخته و باز از بصیرت و حق و ادب آتش
 فتنه و فساد را مشتعل ساخته پس از ابو سعد صوفی ابو نصر شریف
 برخاست و نیز زبان بسته آید که شریف ابو جعفر پس از
 مکالماتی چند بجاوب وزیر متوجه شد و او را گفت ای صلح
 بینما انا نكون الصالح بین مختصین علی ولایتی و بدین
 اوصفت میراث او تنافع فی ملک فاما هتولاء القوم
 چندین عیون انسانا کفار و بعض منزع آن من لا یعقله
 ما اعتقده فهو کافر فانی صلح بینما و هذا الامام منزع

المسلمین

المسلمین و قد کان حیده القائم والقادر اخرجنا
 اعتقاد همما للناس وقرأ عليهم وحملهم عنها الخ
 و الخیج الى اطراف الارض وخلق علی اعتقاد همما علی
 معنی آنکه گوید ای وزیر آیا چگونه ارباب این طایفه صلح خود
 انجام میدهند زیرا صلح و مسالمت با این شیخ صمیم و مودت
 که در دین و دایره ولایتی و دایره قسنت میراث و دایره
 بیکدیگر نزاع و تشاجر داشته باشند و نزاع با این طایفه
 از این عنوان است بر نیست زیرا ایشان بجان خود مارا
 و زهره کفار و اندوختن با انت الحس که قسنتش بر
 خلاف عقیده است ما بوده باشد بجا او کافر است این
 وصف چگونه با این صلح متصور شود و این مالم میگوید
 که مرجع و مخرج مسلمانانست بدینش قائم و قادر عقاید خود
 بیرون آورده و آنرا بر مردمان قراست کرد و مخراسانان
 و کرده و بجا آن اعتقادات را بدان خود حمل و ادعای غیر
 بهمان اعتقاد باقی میباشد و نقد شایسته و نام معتقد
 مستقیم وزیر را بری و صورت مجلس را بخیلفه رسانید و چون
 خیلند از خبری مطلع گردید این جواب بوزیر نوشت
 عرف ما جری مما الهیت من حضور ابن اعم کثر الله فی
 الاولیاء مثله و حضور من حضر من اهل العلم و الطهره
 الذی جمع الخیلة و ضم الالهة فلیؤذن للعلیة فی الامور
 و لیقل لابن ابي موسى ان قد افرد له وضع قریب من

ایرجح فی کثیر من الامور الذلیله الیه ولینزلت
چنانکه حاصل معنی آنکه حضور پیر عم شریف ابو جعفر
و حضور دیگران از باب علم و ماجرایی مجلس ایشان
برها مکتوفت کردند و همه سپاس مر خداوند را که اتفاق
ایشان را بوقاف و عداوت را بدوستی و الفت مبدل
گردانید پس از باب علم اگر حضور را در حضرت دادیم که
بنابر آن خود را حجت نمایند ولی شریف ابو جعفر بن علی
موسی را گفته شود که موسی را کانه نزدیک بیده حضرت
برای او حسین نموده ایم بایستی با موضوع رود و در آنجا بقیع
کرد تا آنکه در بسیاری از امور در سینه با وجود کما حق
بیگانان او تبری که چون شریف ابو جعفر بر جواب تعلیفه
واقع گردید گفت خلیفه های منی خداوند و مکراب من نموده
پس در اینکافی که برایش مقرر شده بود حل دادند و فی تمام
مردمان در آن مکان نیز او را دوست نمودند پس بعضی از
خلافت او را گفتند که کثرت استخفاف الناس داد الخلفاء
فاقتصروا علی من تبین دخولهم یعنی مردمان بزرگی ملاقات
کردن تو بسبب این خلافت بسیار آمد و شد نمایند اشخاص
مخصوصی چند تو خود همین نامی که آنجا فتنه نرود تو آید و چرا
گفت مایل غرض فی دخول احد علی منی در آمدن مردمان نزد
من مرا غرضی و مقصودی نیست پس مردمان از آمدن نزد او
منع کردند پس از چند روز در آن منزل مرعوض شد و آثار بر من

در قدمهای او ظاهر گردیده پاهایش در هم گروید و بعضی گفته
که یکی از نعمتای او را فرار او سستی ریختن آن سم در بدن و در
پاهایش او اثر کرد ابو الفرج بن جوزی در سال چهارصد
هجری که سال احوال شریف ابو جعفر است گوید چون
مرحوم ابو جعفر رفته و یافت گفت فتنه جاء الموت
و دنا الوقت و ما احب لنا موت الا فی بلقیعین هله
یعنی جایز حیاتم بر سر شد زمان مرگ رسید دوست ندارم
در جانی و فوات کنم که در خانه خود و در میان آل بیت
خودم او را برداشت برایش حمل دادند ابو الفرج گوید
بخط ابو علی بن بابا قرأت کردم نوشته بود رفته اند بخند
شریف ابو جعفر برای شیخ ابو عبد الله بن جرود و در آن
رقعه و صابای خود را مکتوب نموده بود پس من نیز از آن
رقعه برداشتم و صورتها مکتوب پس نزد کرشیا و تین
پیش شرح بود و حدیثها الکتاب و السنه و الجمال
الاسمه و ما علیه احمد و ماله و الشافعه و غیرهم
من بکثر ذکرهم و الصلوه بجامع المنصور و لا تشد و لا
عزاء و لا یثنی علی حبيب و لا یطعم احد من فتنه له
قاله خالی حسبه یعنی مذمب من موافق کتاب الله و
سنت رسول الله صلی الله علیه و آله است و شد بن عباس
بر آنچه مسلمانان بر آن رجوع نموده اند و آنچه را که از احمد
مالک بن انس و محمد بن ویریش فنی و دیگران بر آن متفقند

منهم باین معتقد میباشم: یعنی نماز بر من در جامع منصوب
گذاشته شود و برای من مجلس عزایا گذارند و در موت
من کسی گریه بآن خود را بپوشد و جای طهر بر صورت خویش نه
سراشمن صحت مرا حالت نماید و بکینه من کل کند طهر و نه
او را کفایت خواهد کرد و بنا بر شرط این جزوی ابو جعفر در حقیقت
بیشتر صغر از سال چهارصد و شصت و دو قضا یافت ابو جعفر در آن
و این یعنی که در زمان من ابو جعفر بخداست و شوق دارد
حسب الوصیه بر عقل ابو جعفر پرداختند و در جامع منصور
روز جمعه بر او نماز گذارند و مردمان از طرف برای شیع
جنازه می آید و جامه کردند و روز وفاتش روزی عظیم بود
که اندک از روز و نه نشد و بود این جزوی گوید و کائنات
قبولون تو حوا علی الشهدا الشهدا القتل المصوم لا یقتل
ان بعض المبتدع علی ما فی سائر سمری مردم عوام
میگفتند ترجمه کینه طلب سفرت نماید برای شریعت
ابو جعفر شهید که او را بزرگ مقتول ساختند و این از عوام
برای آن بود که مردمان میگفتند بعضی از ارباب بر دست خدا
زهر و آفراده ابو جعفر انداخته بود که بسبب همان بر وفات
یافت و او را در قرب قرار احمد بن جاک سپردند و مردمان
بر شب چهارشنبه بر سر فراز او اجتماع می نمودند چنانچه بر سر
میگذاشتند و ارباب کاس کولت در آن مکان بر روی و شراب
می نمودند و مدتی در آن می نمودند که شایسته و شایسته
درت ای قرصش نیاورد از ده نوار خنده و بود

سیرا ابوالقاسم کاشانی

در همان عهد و کین نه است و مردی بزرگوار و شایسته بود
و دولت الوارثیت عزت و اعتبار داشت با جمعی
کثیر از کبار محققان و اعظم علما و مشایخ ارباب کمال
و معارفین صاحب حال حاضر بود مانند فضل الخوارزمی و
الفرغی و الاصولی و محمد المذهب رئیس المذاهب الیهی
نیس و انسانی مولانا الاعظم محمد باقر بن محمد اعلی الیهی
الشیرازی و بعضی از علمای عظام که نسبتش بجانب
ماوراء النهر و القمیه بن مولانا علاء الدین قلی رضی الله عنه میرسد
و مشایخ علمای مازندران و کاشانی و کاشانی و کاشانی
مذهب میباشند شاکر و انان بزرگوار هستند و صفات
در سالهای معلوم چند مانند فقه و اصول و رجال و غیره
در میان علمای اهل حقین متداول محل انتفاع و مراجعت
و دیگر عارف و قایم حکم ربانی آقا محمد بن مولانا محمد
رفیع بیاد می آید و صفاتی بسیار بسیار که در فواید
مستقول بلکه اکثر معلوم مستقول کاشانی است و الله اعلم
داشت و دیگر مولانا الحکیم العظیم خرمی طریق خدای
و قار و سکنیت بخش جبال را و انسی قلا و مسائل حق
چون مولانا اسماعیل خاوندی عطا الله مضیبه الشریعت
که اصلا از اراکان علم مازندران است و تحصیل از
برآمدگان خاک در سلطه آصفیانی و دیگر مولانا محمد

این ابی در ترتیبی که جامع بین المقول و المسموع و شاهد
فنی الاصول والفروع و صاحب تصانیف شریفه و حواشی
و تعلیقات لطیفه است مثل انواع الاحکام و التعلیقات
و لغات شرعی و رساله جامع الاختصار و محال مسامحات
النساء و مقول محرق القلوب و غیره که در کتاب
الفقه و الاصول و الحدیث و الحکمة و الرياضی و دیگر
الزمانیه شیخ یوسف بحرانی صاحب کدائق فی الفقه
و رساله لؤلؤ فی البحرین فی اجازه قرط العینین و البحر
المترجم بالکلیکول و غیره از من تصانیف النافعه و اللب
المفیده و انجلی میرزا میرزا معاریف فاضل الزمان
و کمال محدثین و فقهاء دولت است ترجمه احوال و شرح
اجتار او را منشی فاضل و مورخ کامل ابو الحسن بن میرزا
محمد که بلدنی و معاصر و معاشران بزرگوار بوده در کتاب
کاشن مراد که با اسم نواب علیزاده خان زده تالیف فرموده
درج نموده و ما عبارت ویرا بقرائن نقل و بایت می کنیم
در آخر عهد و کسبیل برور گریه زده شش احوال انبیا
مصدرا بر اخبارت سروده است که السید السید
الاجل الاعم الامورع الفخیر الفاضل الکامل الازهد
اللاقع النافذ البصیر امیر ابو القاسم الکاشانی زاهد
احد سادات عالی درجات کاشان کاشان حاکم و امیر
عن حوادث احوال اوقات الدوله و ان بوده انفر و صریح

در در عهد خویش بر له فضلا عراق و مرجع علماء آفاق و کاشانی
که در خارج بایست و معارج ولایت امارات انشراح
صدرش بین الجمهور لایح و طاهر و علامات کرامت و
قدرش عند الخاص و العلوم واضح و با بر بود و حواسیه
که مستحقان صوامع و محاوران مدارس از خزان احسان او
ناله میخوردند و با و میسایان مراحل سوره مشکوئیه
تحقیق و فوائد تدقیق از خوشه چینی ترس منقول او میرود
و سالکان مسالک ایمان و طائیان مطالب ایمان
در محله شمع شریف و مصطفی قتل جنف از خیمه شمشیر
استفاده می نمودند و مراتب شکلات حوزة بصیرت و آیت
او میزد و در محله الشیخه عالی مقام در جمیع علوم لایساز
تفسیر و حدیث و اصول و کلام و فقه و جمیع العلوم الادبیة
مبارتیه تمام و از اقوال فقهاء در مسائل شرعیة استخصار
مال کلام داشتند و بقا و سی انجاب عمل می نمودند و ابی شفا
شریف خدرا بعد از فراغ از تعلیم و ارشاد صرف قضا
حوائج مسلمانان می نمودند و بایست حاجت امت الحویة
قیام و چندی بایست بمبیز مشغول بودند و عند السلاطین
والاشراف و اعظام غرضه محترم و مقبول القول مسموع الحمد
چون قضا حوائج مسلمانان را واجب میداشتند که کارگاه
عند الضرورة و بجهة استقامت عجزه و مساکین و ترخیص
فقرا و ضعیفا باریاب دولت و شوکت مصاحب و مجانب

می نمود و از جمله فضایل کمالات ایشان که در شریعت یافت
 انسان و مضاحت بیان و شیرین دلی و طهارت گفتار
 و نکته دانسته سرآمد ایشان فرید حمد و اودان خود بودند
 بلکه میستوان گفت که در شیوه و عطف گفتن شیرین و لطیفی
 در خاطر خلقت پیرنوه و با آنکه در عهد انجذاب مضاحت شیرین
 متعال و اعطای در مرتبه کمال بودند معنویات عرف می نمود
 و بر تقدیم و اولویت بی بان مضاحت می نمودند بسیار
 خلقت و شیوه و بخت سرفرازی و طوطی شکریستان
 سخوری از شور گفت گوشت پاش بر ارجحیت می نمودند
 و بصیقل کلام صدق و استقامت زکات و ولما می زد و بودند فی
 اختیار خلاق خوانده حسرت زدیده و چکا نیند و سکا می
 که شتر سخن را زاده تا به غیر دیگری کرده برگ و ولما می نمودند
 و کلبرک نازک منافق و قید را از شکست غریب است و می نمودند
 عند لیبک ساعا من از شور و فغان می نمودند و شعله می نمودند
 که از کانون سینه بر سوزشان بر می کشید و افروخته و لا ترا
 می نمودند و شراره گفتگوئی که از آتش دل بر تابان بر می نمودند
 حسیله دل مردگاری می فروخت و بهر از که از دل تابان
 کشیده می شد مورث خواستار می نمود و بر فتنی از دود و
 محو و نشان بر می آمد سموم زدگان بودی مضاحت و انشی
 روح افزا از حقایق کلام جمید با فی کلام سینه بندی
 چند میکرد که استشامش باغ ایا از تقویت می نمود

و از جواهر ابرار و محسنان سول مختار و الله اعلم بالصواب
 الملك المتعار حدی چند تربیت میداد که درون و دوزخ
 حبله خاز کر است را بر سده قیام بود از تو خانی
 اعتبار پیشینان کلی ساختی که دیده عبرت را از غفلت
 روشن می ساخت و از اول کلام صفتی انجام نمودی که
 بیاران مرض عجب در عرق انضال انداختی و از نیکان
 تندیدات زهره شگفت بهاری آتش افروختی که کس
 وجود هوا و بوسه در آن گذاشتی و از کز اشارات
 اشارات نفاری چینی ساختی که دیده لغات را از خطا
 خارستان گلزار نامی دنیا چشم و وختی و از کمالات
 آیدار نیکین و مواظبت پذیر شیرین مغرخی تربیت دادی
 که قلوب صنیفان کم یقین را تقویت حاصل آمدی و ملازم
 این شیوه بی نظیر و حدیم المثل بودند خار کسور لغات
 از مقدار انواع کمالاتش عاجز و بقصور معرفت است
 و از جمله کمالات ایشان که در فن انشا نیز کامل حد و
 مهارت تمام داشتند و خط را هم نیکو می نوشتند و
 قوه حافظه ایشان بر تبه نبود و در سینه کلام و کمینه
 مشتاد و یک از سرای خود بدار سدر و انتقال نمود
 مقبره ایشان در کاشان مشهور و زیارت کاهجور است
 اللهم ارفع درجاته واحشره مع الابرار الطاهرين سلام
 علیهم اجمعین

اصلاً از سندی بود و در دمشق می نشست و در طبقه علمای قرن
 یازدهم و بیستم و بیست و یکم و بیست و دویم و بیست و سه
 که بشرقی جامع مبارک اموی است تحت شماره شرقیه
 قریب ده سال مجاور بود و علامه جمعی جامع شرح خلاصه الآثار
 فی اعیان القرن الحاد عشر و صفت وی چنین میگوید که
 کان باو غایب المعقولات فاحصاً للطلبه و ساجداً
 صاحباً سباً کما اثر المجلول و القاضی عند تطلبه الدنيا
 و یأبى الا الفرائضها ملازم علی العباد و الصالح
 باجماعه ببرد الصوم و اثم الصمت حسن الاعتقاد
 متواضعاً لا یرغب فی المحاکام و لا یجتمع بهم ملازم للطلبه
 و ملازمه و انتقوا به فی المعقولات و غیرها یعنی ابوبکر
 سندی در فنون عقلانیة از کمالات پیش بود و طایران
 انصاف را در جود و سود می بخشید مردی دیندار و پارسا
 و فرخنده شیم و خجسته مقدم بود در مقام ایام توقفات
 و کوشش فی اشعار خویش ساخت و دنیا و آخرت را در
 کرد می آورد دنیا کریمان سندی را به بی بر شریک بود
 و نماز جماعت و روزه پیاپی و ملازمت خود موشی بود
 بهی سندی اعتقاد می پیکره داشت و قوتی و خدای
 بطور پر سندی و در مجامع حکام و مصاحبت اهل
 دنیا رفعت میفرمود و پیوسته ابواب ارباب علوم میبویست

تشی و ایشان ابو وانش پیر و یان عقلانی و عزیزان از
 وی سودمند میکردند و فاضل شیخ ابوبکر در روز
 شنبه سیم ربیع الاول سال گزید و جمعه و از حضرت
 رسول صلی الله علیه و آله در شرف و شرف در میان عقاب
 افتاد و در روز فوت روزه بود و در تریه العزیزان که کویت
 جدا گانه در مقبره الغزالیس مدفون گشت بجم الدین قری
 گفته است روزی چند قبل از فوت شیخ ابوبکر سندی می بین
 و مصاحبه می نمایانده و می بیند و می بیند و می بیند
 قیام در میات با هم بودند و در میات نیز با هم بودند و در
 انشا مثل سندی در جنب شیخ سندی واقعه و من در این
 باب دو شرکت نام و صفت شیخ بجا رستم که

عجبت لطاعون اصابتی	و اذیت علی انطی
سقطت شوالیام عا و احدا	تسقط الهندی و ادر سندی

یعنی از طاعون محبت میگویم که تیر ما گزینی خود را حان
 بر ما نهادنشانند که از جنبه و خشی و شمشیر سندی شفا نموده
 ترا تعاقب افتاد و گیت سال در شرف و شرف مکتب شام
 به جاب جنب حمد آوردت و اعر از سندی را که داشت
 و نه سندی را

شیخ ابوکر خراسانی

از حقیقه ششم بود و در آن کده است و متعین محسوب
 میگشت فن شریف قرائت را از مقری بزرگ شیخ
 میر محمد عادی که بنیادین کسبای مشهور است فراگرفت
 و در وجه قرائت و طریق آه این علم بزرگ برکنان
 تقدم صبت و در فنون دیگر هم با اربابان فنون شایسته
 داشت موزن بخیر حاصل میگفت و در علم خلاصه اثریست
 احیاناً القرن الحاد و عشر و در حجت حال و مقلدی از اهل
 او که او را دست چنین میگویی که کان میر علییه
 الاده کشیده این کسبای و کان دستیار
 صاحبان و فورا منزه یا عن الناس و قله اساتید
 السیاحه و شبیه داخل باطل شاعرو و هو امر
 للمقرئین بعد مشق یعنی شیخ ابوکر خراسانی زبان بر
 او اعلی است و حسن قنوت روان نبود مانند استادش
 این کسبای که او نیز از چنین مجز داشت و ابوکر مردی
 صلاح پیشه و دین دار و باسکون و وقار بود از مردم
 حسود و کناره میگرفت امامت جماعت در مسجد
 بسیار غوثیه را که در دوران بابا اشاعره واقع شده است
 مباشرت می فرمود و او و اسپین دانشمند قرائت کون
 و مشق بود با تبحر و انعام عامل و مقری کامل و نیز با تبحر و مشق
 سال گیر از و بیست و شش و شصت و در قرستان بابا شایسته
 رفت

شیخ ابوکر خراسانی

از صفت هفتمین که با از جسم جری از عرق و سالکین
 و مشق شایسته است ترجمه احوال و واقعاتی می در تاریخ
 خلاصه الاثر فی احیای القرن الحاد و عشرین کرده
 و جزا و از فاضل غفری که با او معاشرت و معاشرت کرده
 نقل نموده میگوید غفری گفته است که شیخ ابوکر در
 حال شغل کجده شایسته کسب میکرد و از این که در وجه
 معاشش تحصیل مینمود و در همان اوقات بعد از صبح
 و آن ذکر را دوست میداشت و بعد از ذکر تعلقی بگوید
 میرسانید پس یکروز مجلسی که در آنجلسه که جمعی اهل
 سلوک شایسته اگر هم شهاب الدین غفری شیخ سلیمان
 صوات پیر شیخ احمد بن سلیمان و غیره در آنجا برای
 انجام شغل شریف ذکر احمد فرج الله بودند و شبیه
 نزد آنجا است در جماعت مجلس بیتا کردند و همیشه وقت
 ذکر رسید با کلاه بوارق حق و شوارق غیب بر سر
 ظاهر گشته بی اختیار شغل مرده است زده حیران و
 والد بر جبه و جامه ها بر کند مکرر سائرت و رت و سست
 بر آنحال دیده و چون بود آهسته ماه بگذشت و گذار
 افاقه حاصل شده بخوابیدن بازگشت ولی سال بر
 سیل سستار اینحال و بول جنون کیفیت شوریدگی
 و دیوانگی بر او عود مینمود و آنحال در عرض سینه

یا چهارده بر زمین است و بر او میگذشت و از تمام خواص
فوق طبیعت حاصل نموده و چنانچه احساس میکرد و در
میتواند و موی آن خست حاصل نموده و در آن سائر وقت
از لباس را میبندد و عریان در کوچه و بزرگ را میپوشد
و در آن حال هر که را میدید بر سبیل میگذشت چنانچه از سوال
مستور بود و بیان نمیکرد و از مردم سوال نمیداد و از حدیث
سوالش را نمیکرد و از حدیثی که میخواست میپرسید و جواب
نمیداد کسی سوال نمیکرد و هر که از حدیثی حاضر داشت
و هر چه از حدیثی سوال میکرد سبیل را میبندید و در بعضی احوال
نقد و از باب سلوک افعال نمیداد و میگذشت و در آن حال
شک و شبهه نداشت و در این باب قایل و شواهدی
از او مشهور است و چون این خیال را بر سر میبندید و بخود
باز میبندید و صامت و ساکت میبود و بعد از بیاد است
و پرستش بر میرود و از جامع مبارک اموی بیدار میبود
و هر برای و منو ساقی و یا خمر و شراب و شراب و شراب
محاسن را در آن وقت رعایت نمیکرد و از ستردن و پوشیدن
دست باز میداشت میبازید و او صحبتی نمیکرد و از حدیث
مشتد بود و او را حسنه و عرقی او را حالت آنکه از آب
و جئون و شوریدگی و پریشانی که هر سال میبود
بود پیش آمد و نزد من بر میسر و بشمار آوردم و من
میتواند میسکند و احوال او را مردم در نظر نگذاشت آن بود

که با من با من بروی خوش صحبت بود و در میدان
و با مردم بطوری پریشان و شوش با مردم متفرق
و غایب نمیداد و با من حاضر میشد و الا که احباب
با من هم آواز داشتند و عرافت از وضع وی معلوم میشد
و وقتی در آن حال بر من درآمد بر کسیکه با مردم بحالت
مستور و خوشی شربت و خدمت داشت و می
سقط میبخت و در شتاب میداد اما صحبت با حدیثی
بزرگان میشد و هر که از حدیثی و مجال آید می بود و چنان
صبح میداشت پس من در اول نوبت بودی وقت کردم
که او را در حالت صحبت است و چه شدت فاضل و رنج
کرافت نقل میکند همیشه این خاطر را در دل نگه میدارد و حال
نزدیک من آمد و شعری انشا نمود که پاسخ آنهایی
خاطر بود که گفت

لا تحب الجدد ثم انك كالحلوه
ان تبلغ الجدد حتى تلعق

یعنی پسند آنکه بزرگی حرفای شیرینی است که از
کجای رسیده ای تا نماند چه بزرگان خود را می رسد که
آنکه که صبر تلخ بلای پس مقارن آنحال از حدیثی
در خواست که مرتبه فاضل او را با من باز نماید از حدیثی
تا نشاید و از بصورت شیرین بودیم که از آن صورت
بشکل خوشی تبدیل کردید چون بیدار شدم و دانستم که
و می یکی از ابد است و در مرتبه بدایت من بود و میباید

آنها را نیز که شب بخواب را دیده بودم شب یکبار با
 جماعت معهود بر من برآمد و گفت که بنده و یقین
 السلام علیکم و علی آئین و دوستی و دشمنی را بگویند و بپای
 و قاتل آن نبی خدای پرست و راسته بین انبیا
 از شب و دشمنی بیت و خیمه و مذهب و اعرام از شهر
 یک بار و چهار روز از هجرت رسول صلی الله علیه و آله
 و سلم روی آورد

ناله خیمه

سازمان انجمن

در حکمت مشرق میسنی از ساسته مشاخرین بود و او را سبط
 نامیدند و هم بجزیه را در آن نموده است و در فرائض و عبادت
 قریح لطیف داشت و در دعایات تصوف و طریق تعلیم و تلمیذ
 بحق عظیم می نمودند صاحب کتاب لیسان الساجده
 یاوی لافات اتفاق فرموده است و او را بعد مقام ذوق
 و حسن بیان و لطیف قریح ستوده و در ضمن انشاء اجمالی ترجمه
 وی مقال مختصانه در موضوع خطبته از انوار کمالی حاصل و عظیم
 نقل نموده است و را شمار بیان وضع و صد و عظیم نامه
 میگوید چون قاتل آن دانشور و این اقصی و انفسه و انفسه
 قرائت شده از اهل غلبه ای انکار کرده و اهل کمال گفتن مشا
 ان بنده گوید از نوادگان بسیار که بوده و در مراتب عرفان
 و مطالب حکمت یگانگی و سیاحت بسیار و سفر بسیار کرده
 و ایام حیات با لوگ از جمله برآمده بود و از هر عصر تا و حکما و
 فرقه علم و ادب است و معاشرت بسیار کرده بود و قریح و کلام
 و مخرب اقصا و کلام و اجتماع و کلام بود و در علم عربی و فارسی
 حکما بود که ذوق حکمت و طبع کرامت و شایسته و تلمیذ
 حکمت حکما بسیار احب بود و در ذوق فیه از آن طبع و حدیث
 نموده که در ضمن سلسله و سلطانین چه میفرمودی و در باب طاعت
 و عظمت چه بیان نمائی جواب فرمود که برابر است برش نمی
 نخواهد بود که واسطه نظام عالم و نظام امور می و در مختصاتی

ناله خیمه

این و از ادوات غیر متناهی ملک تا در سلاطین صاحب قمار
شده اند تا بواسطه ریاست سیاست ایشان این علم و جودال
یعنی و حقیقت منطقی کرده و علم طایمان و جزئیات آن از سر کار
فاسد شده می شود بنا بر اینها حکومت و سلطنت و سبیل
اصلاح امور عالم و نظام تمام طوایف است بخیرای قریه گیر
قوت الملک من قشاده

از متناهی بی سواد حضرت آدم تا این ستم با این طوایف و رعایا
خداوند جهان است بین شخصی چنین بوده که نوع بشر را چنین
و اجتماع محتاج بسایستی و مدبری و در کار و کجاست در استعمار
و احوال و اسالیس و مدبر هر دولت مناسبه طوایف ایشان را
در نشاند و نهادت هر عصر و آیه شریفه

فرقت خلقت کما خلقا

بر این معنی ایانی دارد و چون انسان را خلق و تعالی و تعالی
اینا عقل از عظمی که مبدء است باشد و کما و چون و چنان
در دوال را بخندار کند و بعضی که از آن تجاوز کند و اندک بعضی
معین که بود و اندک هستند این شایسته و ادوات و این معنی
و منتصف و تعالی و ترکیب بود و اعتباری در آن چندان چنان
انسان در حالت از ادوات غیر متناهی است اول

منه و ترقی دوم حالت و قوه بی زاده و نقصان
مردمان سیم حالت انحطاط و تنزل و کدورت
دولت و سلطنت این در حالت موجد است و متغیرات

از انحرافات با اعتبار تمام ریاضات و حالت و کمال است
و بر این مبدء معلوم است که هر فردی از این ستم که مدور
آنها قیصر می و سالیس مانند والدین او من شود و متغیرات

و لازم است چنین است این طوایف هر دولت محتاج است بر این
از رئیس و صاحب عزم و توانا و منصب مردان کاروان
و قبایل و معانی ایشان چون هر فردی از این ادوات

بقدر عقل و دانی که دارد و سبب اساس معاش خود نماید که گفت
بر پایه شان و صاحب و لقی ناچار است که در اوقات عدل و
سلوک بر عاید و جلب ثواب بر آید و عوان و انصاف بوده است

تا سبب ایشان اقمیه نماید و کثرت عباد و تحصیل اموال و کثرت
شود و امور مملکت و عرصه ولایت منظم گردد و چون ایشان
در حالت نمودن بروز خفت و غم و دانه در ترقی و ترقی

و نشود و نام است چنین هر دو قی و سبب عقلی و در و ظهور از
کوشش پادشاه و مدبران و بندگان و سپهبدان شجاعت پناه

در تراز و تضاعت و ترقی میباشد تا حد و عرف و انسان هرگاه
برنده کمال رسد چندگاه بر کینه ای توقف نمیکند و در جسم و بدن او

ترقی نمیشود که کدورت او سبب دولت و قی بر یک حال و قرار
نیکند و از آن سبب بر ترقی مملکت و حسن سلوک و جلب ثواب

عاطف از ترقی عباد و ترقیب جبار عایت رعایا و احوال با یکبار
ذاعل میشود اما موجب خیر امور و سلطان پادشاهی که عدل

داد و احسان حق عباد نماید و از او اب رافت و منت برد

عمده منتهی کان باریتالی کشاید بر طبق آیه گوید
 و اما منافع الناس فی ملک فی الارض
 ایزد تعالی آن پادشاه را توفیق و طاعت کرامت کند و ملکش را
 معصوم و دشمنان و برادر معصوم گرداند و همه ملک و رعیتی که او
 امینان قابل چنین پادشاهی باشد عایت الهی باشد علی حال
 ایشان گشته توفیق چنین شهرداری سپاسند و چون منتهی
 از حالت سن و قوت گذشته بر سر حد اعتدال و بر سر حد عقل قوامی
 و احساس و امن و آسایش میگرد و دعوات صنف و پروری بر او
 غالب میگردد و همچنین هر دو لشکر که احوال و انضاد و اعتدال
 او در حد اعتدال و قوت و قسط است و خطا و غلطی
 نماید و او آب صنف و قوت و پروری بر روی شوکت اند و دولت
 گشاید مانند انسان که مشا و قوت و پروری و باطنی او زهر است
 غریزیت چون شج و سپیدی بر او ظاهر گردد و الله اعلم
 انفعان میسرید و قوامی از حد و خدای تعالی تربیت بر آن
 میشود و در انقراضی قوت و اعتدالی که بر سر حد اعتدال و قوت
 و تنزل سلطنت بعثت نفس کیفیت احوال از راه او آید و او را قوت
 رای و سواد و سپید و کثرت طبع ایشان باعث اعتدال حال انصار
 و احوال است مانند انسان انسانی که احوال تربیتی او گشته و
 قوت و قوت و عقل و تصور در آن دولت ظهور میسرید و انسان
 سفیدی در روی پر چین در روی غلظت و غلظت و غلظت
 دولت و تنزل سلطنت و عقل بود و ایشان است بر سر و درین

در طایف و مساکین و مناج و غیر حسب و اسوا الیک جت نظام منکر
 و انتقام بخور و تدبیر دولت و نظم ملک و احب و ازین
 بر طبق لایس و ترفیع اساسی طایف و قیاس صرف نماید و او
 و عیش و حرب و قیاس و قیاس و قیاس و قیاس و قیاس و قیاس
 صنف و دولت و تنزل سلطنت است در کتب قیاسی و صنف
 که اگر احوالات که دولت و سلطنت از حد و قوت و قیاس و قیاس
 اند دولت و درین تن و در نهایت بر آن و کلامانی و خوش گذشت
 که گشته و ازین صفت پروری و دعوات گسترده و ازین هم ملک
 و نظام ریت و پرورشند و قانون دولت و وضع سلطنت را
 معجز نمایند و در زای دولت و انسانی حضرت در توفیق و ایزد
 اعتبار و درین تقدیر و درین و درین و درین و درین و درین
 سلطنت را با تکیه از غنا و طریقه سازند و احوال و طایف و سلسله
 الی و ان طایف از آن بر طایف و سلسله و سلسله و سلسله و سلسله
 شود و راحت و تن و پرورش و طایف و ایزد و او را بخت و پرورش
 و طرب بر روی خوش و بخت و بخت و بخت و بخت و بخت و بخت
 فاعل و ازین حد و ازین حد و ازین حد و ازین حد و ازین حد و ازین حد
 و کلامانی گشته و برین اساس و سواد پروری میل نماید و ازین
 انکس حضرت بر سر و آقا است و ازین حد و ازین حد و ازین حد
 و شفت و در و عیش و راحت و شفت و ازین حد و ازین حد و ازین حد
 و در است ملک و در است ریت و ازین حد و ازین حد و ازین حد
 و در کسیدان ازین حد و در سر و ازین حد و ازین حد و ازین حد

و جهان و ایالت و ولایت پریشان کنند و با کلمات بی اصل
 و غیره این مختصات صاحب دولت گفتند که این مختصات
 است زوال دولت و انقضای سلطنت کرده و اگر چه خواهی
 آید شریعت **لکل اجل کتاب**
 و ولایت بران دارد که هر ولایت را بنام حق است و هر خاندان
 انجائی است که نیست لیکن بقای آن کرد
 عجل الله ما شاء و یقین
 مقتضای معنی است
 که کسی بی اصل نخواهد بود و هر دور و زمان شود
 بلکه لازم نیست و چون انحطاط دولت است زوال کرد و بعد از آن
 و زمان در حالت ثبات در است و انحطاط ملک قبل از آن بر کار
 شخصی تربیت بدن نماید و تا حد حسن طبعی در زمان کند بلکه ثبات
 هم قائل نماید هر چند حکام غرور و در باشد قبل از حلول اصل
 میرد و چگونه علاج پذیرد که ملک بعضی اولانند که چون صاحب
 آن بروی حق عدل قانون را اصولی داشته و سیاست
 ملکی را اصل معطل کرده باشند و حقوق مردم و ان شعار خود داشته
 و بر ستمند و او بر ستمند و او را کشته و سیدان علم و ستم آهسته
 تا جایی قبل از وقت ارکان دولت ایشان غلبه بر وقت داشته
 سلطنت ایشان قبل از غلبه زوال حکومت گرفت اما نه
 تربیت بدن نزد طبیب عاقل نماید و حسن تدبیر او را قیاس
 البته و کس بر طبیبی میرسد چنین صاحب هر دولتی چنین شود

در انحطاط یا قبل از آن بروی حق شریعت را که کسین تدبیر او را
 صاحب وزرا و امر و محاسن کنند باعث و دام دولت و ثبات
 سلطنت میگردند حاصل آنکه شریعتی دولت سیاست
 است و سیاست با عقلی است که در اعطای عملی که نه بجهت
 آنکه احد اقسام آن علم سیاست است با شریعی هرگاه سیاست
 شریعی باشد و مشروط آن عمل نماید از سیاست عملی مستثنی کردند
 البته اکثر فوکان و اگر که مسلمان بود و اندک سیاست شریعی را و بطور
 خود نموده اند و هر پادشاهی که از سیاست شریعی و ان نماند اگر
 او قیامت مؤید و منظر نموده و هر پادشاهی که مخالف و میانگ
 و غیره بوده و سیاست شریعی را معیار خود نموده و در سبب او
 و سوس و نفوذ را و شایسته خیر است و انی بروی سیاست
 حسد دنیا و الا حسد کرده و عقرب بر ان قرار بیده و انی
 دولت کناره از سیاست عقلی است و انصاف ایشان در سیاست
 انبیاست و انجاء را که
الملك يلد على الكفر ولا ينجح مع العلم
 پس بسیار بر حکم خدا فی شریع و خلقت بر حسب زوال
 دولت و انقضای مملکت است و اگر آنکه هر طایفه که نام دولت
 و مقام رعیت را بدست نماند و او نه که ان طاعت معزبان
 زمان نماید و تدبیر صاحب حدیث
لا يفلح القوي و امره اسراة
 عاقبت بدین ای فن و انی ای حق است و تدبیر و هیچ و هیچ کلایه

صورت غایبه نادر و چنانچه از ربوبی خاصه و عامه مروریست
که قال النبی صلی الله علیه و آله انما الاعمال
بالنیات و کل امری ما نوی
و ایضا من بود است که
انما یبعث الله الناس علی نیااتهم
و نیز من بود است که نیت امری من خیر من عملی
و دیگر روایت که
قال صلی الله علیه و آله من عجز عن جبرئیل من الله
فقله قال لا خلاص من امری استودعه
فی قلب من احببت من عبادی
و نیز روایت علی بن ابی طالب علیه السلام است که
انما یحق الله من عباده العلماء و از حضرت
رسول صلی الله علیه و آله روایت که
علما استقی کانیات منی امرا یسئل
کویا یحدث من غیر منصوص به باشد چه روایت و آرد
که از منصوص من علم اسلام از انبیای حق است و منقول
و ایضا در اصول کافی از حضرت ابی عبد الله علیه السلام روایت
که قال الرسول صلی الله علیه و آله من سلك
طریقا یطلب فیہ علما سلك الله به طریقا
الی الجنة و ان الملاک من السماء یسجدون لطلب العلم
الصلو و صاعقه و انه یستغفرون لطلب العلم من

فی السماء من فی الارض حتی الخوت فی البحر فضل
العالم علی العابد کفضل القمر علی سائر النجوم
لیله البدر و انما العلماء و دثر الانبیاء لم
یورثوا دینا و لا درهما و لکن و دثر العلم
فن اخذ منهم اخذ خط وافر
و ایضا در کتاب ذکر از حضرت ابی عبد الله علیه السلام روایت
که العلماء امناء الله و الاقرباء حصون
و الاوصیاء سادة
و ایضا از حضرت ابی جعفر علیه السلام روایت که
عالم ینفع بعلمه افضل من سبعین
الصلو عابد
و ایضا از حضرت رسول صلی الله علیه و آله روایت که
نور من علم خیر من صلوات علی جمل
و من نور من که
قلیل من العلم خیر من
کثیر العباده و در ذمت علماء و نیز روایت
بیار و روایت منقول روایت کرده اند از حضرت رسول
صلی الله علیه و آله که
من طلب العلم لا یرع او جبه و خلل المناویب یا
جبه العلماء او لیما دی بهر النهاه او لیتمت
وجه الناس الیه او لیأخذ به من الاسراء
یعنی حدیث فرمود که هر که طلب کند علم را از برای کسی که از

چهار چیز او داخل آتش خواهد بود اول اگر منافق است که
با آن علم با علم یا اگر محارفات یا غیبا یا اگر بکفر و کذب
آن مرد را با طوف خود یا اگر بکفر یا بکذب یا بکفر یا بکذب
از او و سلاطین و در اصول کافی است از حضرت رسالت
پناهی صلی الله علیه و آله مرویست که
انضموا و انما الواسل ما لم یصلوا فی الدنیا
قبل یا رسول الله و ما دخلوهم فی الدنیا قال
اتباع السطان فاذا فعلوا ذلک فاحذرو
علی و شیعه
یعنی حضرت رسول صلی الله علیه و آله فرمود که علماء امینان
پیغمبر است و اما بعد داخل نیانند و اگر گفته شد یا رسول الله
علامت و نزل ایشان در دنیا چیست آنحضرت فرمود
علامت ایشان در دنیا متابعت و موافقت نمودن سلطان
و پادشاه است پس هرگاه این کار را کردند یعنی متابعت
سلطان نمودند بر حذر باشند از ایشان برون خود و اینها
در کتاب فرمود از حضرت ابی عبد الله علیه السلام مرویست که
اذا وایتهم العالم محبا لدنیا غافروا علیکم
فان کل محب الشیء یحیط بما احب و قال علیه السلام
او صحی الله قتل علی و او و علیه السلام لا یقبل
ببینی و بینک عالما متوفیا یا لدنیا فیصلت
عن طریق بحق فان اولئک قطاع الطرق عبادی

المؤمنین ان او ناما انا صانع بهم ان اقترع
حلاوة منا جات من قلوبهم
و از حضرت رسول صلی الله علیه و آله مرویست که قال رسول الله
استدائناس عذابا یا یوم الیقین الله عالمه لعلهم
الله قتل علیه
یعنی بدترین مردمان و بدترین عذاب ایشان در روز
قیامت عالمیت که الله تعالی خلق ترسانند با علم از علم او
ترسانند هر که عالم عمل نماید بر علم خود و از او بگریزد و پادشاهیت
او انعم و راست چنانچه روایت شده که
العلم بلا عمل و بال و العمل بلا علم خلالات
و در اصول کافی از حضرت علی بن الحسین علیه السلام مرویست
که قال علیه السلام مکتوب فی الاغیال لا
تقبلوا علم سالا تقبلون و لما تقبلوا بما علمتم
فان العلم اذا لم یعمل به لم یسر و صاحبیه الا
کفرا و لم یسر و من الله الا یبدا
و ایضا در کتاب فرمود از حضرت ابی عبد الله علیه السلام مرویست
که قال علی بن ابی طالب علیه السلام و یل
للعلما السوء کیف تظن علیهم النار
و ایضا فرمود که یغفر لجالس سبعین
دنیا قبل ان یغفر للعالم ذنب واحد
یعنی میآفرزد و میبخشد از برای جانی که در دنیا و پیش از آنکه

بیاورد از عالم کتب گناه را
 علم که بر دل زنده باری شود
 علم که بر تن زنده باری شود
 تیغ دامن برکت نکستی
 بیکه افتد علم تا کس بدست
 از حضرت رسول صلی الله علیه و آله مرویست که
 العلم علان علم فی القلب فذلک العلم المنافع
 علم فی اللسان فذلک حجة الله علی ابن آدم
 یعنی حضرت منبر که علم در دهن است یکی در دل آن حجت
 و نفع رساننده است و یکی دیگر بر زبان و آن مجروح است
 و عمل بقضا می آن نیست پس اعلم حق است بر او و آدم
 علم که بر تن زنده باری شود
 علم که بر دل زنده باری شود
 اما مردن الناس بالمرء و تلبسوا فیفسدوا الابرار
 عالم اکتس بود که در کف
 تا بر یاقی مراد که می بیند
 مثل الذین حملوا التوراة ثم لم يحملوها کمثل السباع
 یحمل سباعا
 و روایت نموده شیخ صدوق علیه السلام از حضرت محمد بن بشیر
 ابن ابیویه و کتاب فضایل ائمه است از ابی سعید ابراهیم علیه السلام
 که منبر بود در سینه که بعضی از علماء دوست میدادند که علم تحصیل
 نمایند و دوست میدادند که تعلیم و بکری میست و این منبر از
 علماء و در درگاه اولیاء بود و بعضی از علماء میگویند که اگر ایشان را
 بر عطفه و نصیحت نمایند نمک میدهند و در سینه بنیاد ایشان را

و

و اگر خود موعظه و بکری در حالت موعظه نشد خدای ابراهیم
 نمایند پس این عالم در درگاه دوم از نادر است و بعضی
 دیگر از علماء طریقه ایشان گفتند که علم در باطن است
 انقیاد اهل جاده و نیا میکنند و صرف و بذل تعلیم است
 و مساکین می نمایند پس ایشان در درگاه سیم از نادر است و بعضی
 دیگر از علماء وضع و سلوک ایشان طلب بین جباران و سلطان
 است پس ایشان در درگاه چهارم از نادر است و بعضی دیگر
 از علماء میگویند که طلب عبادت و اخبار از پیروان و انقیاد
 و تواریخ می نمایند تا اینکه برین سبب علماء ایشان زیاد شود
 و افضل و قدس بیاورند و پس ایشان در درگاه پنجم از نادر است
 و بعضی از علماء میگویند که خود را مفتی قرار میدهند و مکتوبه
 سزاوارت کنند از نادر و احتمال دارد بلکه یقین است که یک کوفت را
 تحقیق ندانند و الله تعالی دو دوست میدهد و کسرا
 که چیز را نداند و بر خود بدینست و او اشتباه او را و این منبر در
 درگاه ششم از نادر است و بعضی دیگر از علماء میگویند که
 طلب علم می نمایند بعلت تعارف میان مردم و بعضی و انقیاد
 در درگاه هفتم از نادر است
 اها ذنا الله تعالی عن الکون من جمیع الابرار
 پوشیده و نماند که در مع علم و عالم احادیث بسیار است و در
 ذمت عالمی که علم خود را بنشیند احادیث بسیار است
 شیخ زین الدین در کتاب تفسیر المیزان بعد از ذکر صفات

ذمیر و مملکت و وجوب تخلص از آن و تخصیص نمودن علوم و ادب
 بکلیه اهل آن و از مفسد نمودن آنکه با نیاز است در دفع و ریشه
 صفات ذمیر و مملکت و حصول نفعیات که صفات حمید است
 و رجوع نمودن بسوی علما حقیقت و عاقلان علم خود و نگذاشتن
 ایشان که در این باب نوشته اند و بیشتر فرموده و به تعلیم است
 اعراض عالم که اشیاء را تعلیم و تامل و فاعل که در این باب
 بعضی خود و حصول رضای باری تعالی

بسم الله الرحمن الرحيم

[illegible]

المسألة

ابن عبد الوهاب بن عبد الرحمن الصفوري اصلا من اهل
مسكن از مشايخ علماء و صرافين فضلا شام است در شهر
مدينه و حاجات و فساد و فساد و علو جاه و سبط غزو و انتقام
كثير كسي ميرسيد و لا تش و رسال خند و شاد و يك جوي
فقد و خفت و رقابت و قوع بر نه شب شامي ميرفت و بگله
صايد تحرير حكومت ميكرد و زماني و بگله كبري از قاضي بزرگ
نيابت مينمود آنگاه بروم رفت و بر رسم موالى الملك خلافت
شيخ الاسلام اختيار كرد و از بزرگ شامي بدب نام عظيم
انتقال بست تا كه بكار قضاء منصوب كردند چندي در صند
مضومات بود و حق و صيد و زماني در ديوروت و اوقات
حاجه و در اخر عمرش كمي از صده و ده لال شمان بروم
اقبال نمي كرد چه ابو القاسم قبل الوقت از وزارت و
عطفي و صدر است كبري از دود بود چنانچه شيخ موقوف و اتق
و سلطان بنش از اتفاق افتاد از حاجات بنو زير در باره
افاضل بخير خايات لائق بخدمت از اهل حله رتبه قضاء
قدس شريف باه عطا كرد و قريحان كوتب مرستاد است
بر طريق تبليد و دمي او پس از انشور عا ليحا از روم
شام مراجعت نمود و در صايد و شش فامت كريد و در انجا
شيخ بنبا و نهاد و از حسن منزلات مردم آنجا معدود است
و تمام اني شيخ ابو القاسم خوانده ميشد امير في نظير حكومت

کرده اند گویند وزیر سرهفت نجفاتی زانیکه محقق شایسته
 داشت ابو البقاء را هرستی و فرمایند و در پاره او بر کوه مرزا
 و دوستی ظهور میآورد و چون میخواستند که در جوی مرزا
 از او ملک بر سیدند که خط سابق را با ابو البقاء می بین
 بوده وی بر خلاف خاق ابو البقاء که علی الرسم برده و ششم
 بهستبان قد بود بسیار تو بین کرده و در انظار نه برانیا قس
 حضرت صاحب ابو البقاء هم از کرده و در انظار نه برانیا قس
 پاره و اسباب مشغول گشت قصه از پس پشت روز مهر پاشا در
 و علی ابو البقاء شری فاش شد پس با زمره و مرید برای رسیدن
 جازمه رسیدن شد و مرکب پاشا را با هر کس تنگیت می اظهار
 مینمود تا پیش او میباید شایسته با حقان کرد شایسته چون
 تجا بر و پاشا وی فوت پاشا شد گشت گفتن و انقباض
 و مقبول فی جنازه شد یعنی شخص ایکسید و شش خنده
 میکند ایفقه در مشق مشهور است و هر کس رو می کند
 محال است آنچه دیگری میکند و لی آنچه در اینجا شایسته قاض
 جلد و قدر مشرک است فاضل شایسته از ابو البقاء انحرافی
 عظیم بود و مساوی چند که پاره و مردم در حق از انشدن محرم
 مینمودند او شایع میاحت و انتشار میاوستی در عظیم و فن
 احکام که صحت مسلم است او را بکل متصف میباشند این
 در شهر و این خلیفه میگویند که
 ابوالبقا رحمه الله من جیل

فیلت الطیبه قد قدت من حجر

که تدعی بعلوم الفهم صرفند و لیس تفرق بین الفهم و الحس
 یعنی امی ابو البقاء است لغت کن و تو را نه و کوی از سنگ
 برآورده از آنچه در فن انترشتی صنعت است تا و شایسته
 و حرمی افش کنی با آنکه خود میان پودین و مافرق میبند
 الحاصل شیخ ابو البقاء از قول مقلدا و شایسته شیخ شام بود
 معونج جمعی در سمج خلاصه الاثر فی عیان القرن الحادی عشر
 در صفت می کنند احد صد و در مشق کان ذابا حاده
 و مرده و الیه مرجع اهل دانش و فی الامور و فی فن
 العز و نفوذ الکلمه صحت اهل عصره و کان بعرف
 علم الفهم و السرحل و الزاویه جاسق المعرفه و در صفا
 دی بالتحقیق الا انه کان فی غیر ذلک جابها صلا فی ابوالبقا
 و در مشق کنی معتبرین عیان معد و میشد و در حینه صفت بر این
 به طولی داشت اما از غیر انها از علوم گیاره فی هر و نادان
 بود وی روزی در مینیت و یکم و چهارم می یکم سال یکم و شش
 از این سرای سیخ ارتحال است و در در سید بر جنازه کن
 ناز گذارده در فن ماعنه و در تاریخ فوشتش گفته شد
 ابودعی سید الکذب
 الهت فی تاریخه
 الساهر المحض المرامی
 صات الشیخ ابو البقاء
 یعنی سید و روح زن و می فرجام را کلام و تاریخ کلام
 انکلام الهام شد که صات الشیخ یعنی ابو البقاء به محبت برود

فیلت الطیبه قد قدت من حجر

ابو الحسن قزوینی

صلی بن محمد بن حسن اصراری الزاهد از کاتب محمد شریف
 زاهدین شهره شود و از خلفای آل عباس است و القاب او
 صاحب بود و ابو الفرج بن جوزی در شرح احوال وی
 گوید و در مستهل بحره سنه ستین و هجری السیله
 الفی توفی فیها ابو بکر الاجری و جمیع اهل الفضل
 و ابن حومه و ابابکر بن شاذان و کان و اهل العقل و کبار
 عباد الله الصالحین یقرئ القرآن و یروی الحدیث
 و لا ینخرج من بیتا الا للصلوة و له کرامات یعنی توان
 قزوینی در غره شهر محمد سال سصد و شصت و شصت
 که ابو بکر اجسری فات یافت متولد گردید در محضر کرام
 از مشایخ حدیث مانند ابو حفص زیات و ابن حومه و ابوبکر
 ابن شاذان احادیث فرا گرفت به فویشل موصوف
 و در زمره صلحا و زاهدین معدود بود و قرات کلام الله
 جمیع مینمود و حدیث روایت میکرد و از سرای خود بیرون
 نیامد مگر به کلام نماز که فریضه واجب را گذارد و او را کرامات
 و خوارق عادات چند نیست ابو الحسن عیسی بن محمد شریف
 بزمین اشرع جزری در مقام تعدد متوفی در سال چهار صد و
 چهل و دو گوید و منبهاً شعبان توفی ابو الحسن علی بن
 عمر الترمذی الزاهد و کان من الصالحین و روی حدیث
 و الحکایات و الاشعار یعنی در ایصال در شهر شیبانی توان

عمر بن علی شریف و بنی زاید و قات یافت و بنی زاید و بنی زاید
شمرده میشدند و حکایات و اشعار عرب روایت
میکردند. همان ابن اشرف که ابو الحسن قزوینی از اشعار ابن زاید
روایت کند مظهر از آن اشعار است که ابن زاید روایت
کرده این دو همیشه است که گفته

و اما حضرت بنی المصطفی	واضح له ان المراج و فاتی
فالناس بالبلد الذي هو فيها	تقطيع النضج و منها الامرا

یعنی چون از مقام و مستی و شرف عاجز شدی باز و مدار قرار
کن و باز او مخالفت و امیرش بنی چه خلف و امیرش
از وفاق و اتحاد کشف نماید یا غیبی آتش را که با کمال
احراق طبعی است چون با آب که ضد است از و ج
کرو و از سار شرف ساختن بایند و نتیجه برین است حاصل شود
عبد الله بن سعد با فنی در کتاب مرآت الجنان از ذیل
حوادث سال چهار صد و پنجاه و دو گوید و فیها شیخ المرحوم
القادر ابو الحسن القزوينی قال الخطيب كان احدا من
من عباد الله الصالحين هجري وحدث ولا يخفى ج
الا لصلوة غلقت جميع عباد يوم وفاته فلم يجمع
اعظم من خلائع الجمع يعني در ان سال ابو الحسن قزوینی که
شیخ و مقتدای مردم عراق بود وفات یافت خطیب
مورخ بغداد گفته که ابو الحسن از زاید و از صاحبین شمرده
میشد بر مردمان مشهورن مجید قزو میگرد و احادیث از او

و نیز برای نماز دیگر از سرهای خود بیرون میآید در روز
وفات و بنی قنات و کانیهای بغداد و استیلا و بنی قنات
و اجتماع از مردمان در شیع و بنی قنات که میگویند که مانند
آن از دحام کسی نمیدانند و بنی قنات در روز ولایت اسلام
در ذیل قایم سال مذکور عبارت از تفسیر کلام با فنی ذکر
نموده گوید و فیها سات تراهد العراق ابو الحسن علی بن
عمر القزوينی ولد اثنان و ثمانون سنة و غلقت
جميع عباد شجانی در کان یوم عاشور و با بنی قنات
قزوینی در فضل و دانش و در زهد و تقوی در عصر خود
اورا شایسته و نظیر نبود بر تاست علما و فقهای زمان خود
رقت تقدم و برتری داشت چنانکه ابو الفرج بن
جویری در شرح حوادث سال چهار صد و سی و سه
گوید و فی هذه السنة قرع الاعتقاد القادر بنی المصطفی
ابننا شاعرا محمد بن ناصر النافذ قال حدثنا ابو الحسن محمد
ابن محمد بن القزوينی المخرج الامام القائم بالله المصطفی
ابو جعفر بن القادر بالله سنة تسع و ثمانین و اربع
الاعتقاد القادر بنی المصطفی ذکره القادر فخر بنی المصطفی
وحضر الزهاد والعلماء و من حضر الشيخ ابو الحسن علی
ابن عمر القزوينی و كتب خطه تحت قبل ان يكتبها
و كتب الفقهاء خطه منهم ان هذا اعتقاد المسلمين
ومن خالفه خذ ضيق و كفر يعني در ان سال اعتقاد قنات و

در دیوان خلافت خوانده خبر او را محمد بن ناصر یافت گفت
حدیث کرد ما را ابو الحسن محمد بن محمد گفت در سال چهارم
سی و اند خلیفه القائم با برادر امیر المومنین ابو جعفر سید القادر
اتفاقا قادیان را که قادیانیه گویند بود پس آن روز
آنرا در دیوان خلافت بر مردمان قرائت کردند و در میان
در دیوان حاضر شده بودند و هر کس که میخواستند بگویند
مسی بن عمرت و بنی بود که پیش از آنکه آنها شهادت خود را
بنویسند ابو الحسن گواهی خود را بخواند و در هر وقت
قادیانی نوشت پس آنها خطوط خود را در آن نوشتند که
آنچه در این مختصر نوشته شد واقعا مسلمانان است بر آن
کس در اعتقاد باین مختصر فاخته نوشته شد فاش است
و از بقای اسلام بیرون قدمه کافراست و چون مطالب
این مختصر را بقا و قادیانی معروفست مطالب کند که از
خالی از فایده نبود لهذا صورت آن مختصر در اینجا ثبت
افتاد و آن بدین شرح است بحسب علی الانسان
ان یعلم ان الله عز وجل وحده لا شریک له لم یلد و لم
یولد و لم یکن له کفو احد لم یخذ صاحبه و لا ولد و له
یکن له شریک فی الملك و هو اول لم یزل و اخر لا یزال قادم
علی کل شیء اذا اراد شیئا یقول له کن فیکون و هو غنی
محتاج الی شیء لا اله الا هو الحق الیقوم لا یخلفه ستر
ولا یموت و لا یظم و لا یتوکل و لا یتوکل علیه و لا یاتس

بشر

شیء و هو الحق عن کل شیء لا یخلفه الیهود
و لا ازمان و کیف تغیر الیهود و هو خالق السموات
و الارض و اللیل و النهار و الضوء و الظلمه
و السموات و الارضین و ما فیها من انواع
المخلوق و البر و البحر و ما فیها و کل شیء
او سوات او جوارح و کما و حده لا شیء
معه و لا مکان یحیر فخلق کل شیء بقدرته
و خلق المرش لا محابته الیه فاستوعب علیه
کیف شاء و اراد لا استغناء احد کما یتربا
المخلوق و هو مدبر السموات و الارضین و
مدبر ما فیها و من فالبر و البحر لا مدبر
غیره و لا حافظ سواه یمزقهم و یمزجهم و یصلبهم
و یجسمهم و یصلبهم و المخلوق کلهم عاجزون و للامکان
و اللیبون و المسلمون و المخلوق کلهم اجعون
و هو القادر بقدرته و العالم بعلم ازل
غیر سفا و هو السميع الجمع و المبرر بصیر
یمیز صفاتها من نفسه لا یبلغ کتبهما احد
من خلقه تکلم بکلام لا یزال مخلوقه کاله الخلق
لا یوصف الا بما وصف به نفسه او وصف
نفسه صلی الله علیه و آله و کل صفه و صف
بها نفسه او وصفه بها رسوله فی صفه حقیقه

لا محذور ولا يعلم ان كلام الله تعالى غير مخلوق
تكلم به تكليماً وانزلته على رسوله صلى الله عليه وسلم على
لسان جبرئيل بعد ما سمعه جبرئيل منه
فأعلاه جبرئيل على محمداً وأعلاه محمد على آله
وأصلاه أصحابه على الأئمة ولم يغيرتلاوة
المخلوقين مخلوقاً لأنه ذللت الكلام بعينه
الذي تكلم الله به فهو غير مخلوق في كل حال
متلو أو محفوظاً ومكتوباً وسموعاً ومن قال
انه مخلوق على حال من الأحوال فهو كافر
حلال الدم ويعلم ان الأيمان قول وعمل ونية
قول باللسان وعمل بالأركان والنجواح
وتصديق بغيره بالطاعة وتقصير بالعبادة
وهو ذواجزاء وشعب فارفع اجزائه لاله
الاله وادناها الملائكة من الطريق والشيء
شعبة من الأيمان والنجواح من الأيمان
منزلة الراس من الجسد والأيمان لا يدرك
كيف هو مكتوب عند الله ولا يجاذاجه شيء له
فلذلك يقول مومن ان شاء الله وارجوا ان يكون
مومناً ولا يضره الا مستثناء والرجاء ولا
يكون بهما مشاكاً ولا مرتباً بالانبياء بل الله
ما هو مغيب عنه من امر امرته وخاتمته

ولا

وكل شيء يتقرب به الى الله تعالى ويعمل له
وجه من انواع الطاعات فرائضه وسننه
هو كماله من الأيمان منسوب اليه ولا يكون
للأيمان نهاية ابداً لأنه لا نهاية لفضائله
ويجب ان يحيا الصحابة اصحاب رسول الله
صلى الله عليه وآله وان خيرهم وفضلهم بعد
رسول الله ابو بكر الصديق ثم عمر الخطاب
ثم عثمان بن عفان ثم علي بن ابي طالب عليه
السلام ويشهد العشرة بالجنة ويسترحم
على ازواج رسول الله ومن سب عاليتهم
فلا حظ له في الاسلام ولا يقول في معويته
الا خيراً ولا يمدخل في شيء منهم ويترحم
على جماعتهم قال الله تعالى والذين جاءوا من
بعدهم يقولون ربنا اغفر لنا ولاخواننا
الذين سبقونا بالايمان ولا تجعل في قلوبنا
غلا للذين آمنوا ربنا انك رؤوف رحيم
وقال فيهم ونزعنا ما في صدورهم من غل
اخوانا على سرر متقابلين ولا يكفر برب شيء
من الفرائض غير الصلوة المكتوبة وحدها
فانه من تركها من غير عذر وهو صحيح فادع حق
يخرج وقت الاخرى هو كافر وان لم يحجها

لَقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى عَلَى الْكَافِرِ قَوْلُ الصَّلَاةِ
 عَنْ تَرْكِهَا فَتَدْفَعُ لَهَا كَأَمَّا قَوْلُ النَّبِيِّ صَلَّى
 وَيَعْبُدُهَا فَإِنَّ مَا تَقُولُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِمْ وَيَعْبُدُ
 بِنُفْسِهِمْ يَعْصِيَانِ بِمَا يَصِلُ عَلَيْهِ وَبِشَرْعِ فَرْعُونَ
 وَمَا سَأَلَ وَفَارُونَ وَمَا سَأَلَ لَأَعْمَالٍ لَا يَكْفُرُ
 بِتَرْكِهَا وَإِنْ كَانَ مِنْ بَيْنِ حَقِّ عَجْدِهَا هَذَا
 قَوْلُ أَهْلِ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ الَّذِي مِنْ تَقَدُّمِ
 بِهِ كَانَ عَلَى الْحَقِّ الْبَاسِ وَعَلَى مَنَاجِجِ الدِّينِ
 وَالطَّرِيقِ الْوَاضِعِ وَرَحَى بِهِ الْغَاةُ مِنَ النَّارِ
 وَدَخَلَ الْجَنَّةَ الشَّاءُ اللَّهُ وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى
 أَيْ مَا عَمِدَ جَائِئُهُ مَوْعِظَةٌ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى فِي بَيْتِهِ
 فَاجْزَأَ نَفْسَهُ مِنَ اللَّهِ سَبَقَتْ إِلَيْهِ فَإِنْ
 قَبْلَهَا لَيْشْكُرُوا لَهَا كَأَنَّهُ حُجَّةٌ مِنَ اللَّهِ عَلَيْهِ
 لَيْزَادَ بِهَا أَثْمًا وَفَزَادَ بِهَا مِنَ اللَّهِ مَخْطَا
 جَلْنَا اللَّهُ لَا لَأَنَّهُ مِنَ الشَّاكِرِينَ وَلِغَاثِهِ
 مِنَ الذَّاكِرِينَ وَبِالْسُّنَّةِ مُتَعَمِّدِينَ وَلِسُورِ
 لَنَا وَشَجْعِ الْمُسْلِمِينَ
 مَا حَصَلَ مِنْ عِبَارَاتِ آتِ كَرِيمٍ بِهِيَ أَزْوَاجُ
 بَنَى نَوْعِ الْإِنْسَانِ وَاجِبِ وَتَجَرُّتِ بَدَنِهِ كَوْنُهُ
 عَزَّ وَجَلَّ وَاحِدٌ اسْتَوْثَرَتْ بِهَا شَرِيكَتِ نَبَا فِي شَرْعِهِ
 شَدَّ وَنَدَّ أَزْوَاجَهُ فِي مَجْلُودِهِ مَتَوَلَّدَ شُورُهُ وَنَدَّ كَوْنُهُ

برای

برای و نیست در ملک شریک و نیاز ندارد قدیم است
 که پیش بود و خواهد بود اصلاً او را نیازی نیست
 بر هر چیزی او را قدرت است بر آنچه را که اراده کند
 و ششش با حق و آن خلق را بداند اگر چه موجود شود
 حال موجود کرد و نمی است که هیچ چیز نیازی نیست
 سجد و بی شایسته بود و بی شایسته نیست که بیست
 پائیده پستی و خواب او را فرا گیرد و بداند که آن مخلوقات
 خود را طعام دهد و خود را طعام بی نیازی باشد از تنهایی
 و وحدت متوحد شود و بخیرش انس بگیرد و زهرش
 بی نیازی باشد مرده و زنده و از زمان و ماضی و مستقبل و
 نیاز و روشنی و تاریکی و آسمان و زمین و آنچه در
 در آنهاست از انواع مخلوقات و دشت و دریا
 و آنچه در آنهاست و هر چیزی از زنده و مرده و
 حاد و موجب کینگی او نشود و از این واحد بود و چیزی
 صاحبی نبود و است و مکان وجودش را شاعلی
 نیست بر چیزی را قدرت خود را فرید و عرش را بداند
 آنکه حاجتی بدان داشته باشد تا فرید پس بدان
 استقرا گرفت بر وجهی که اراده کرد و ششش بر آن
 خلق یافت و استقراش در عرش بر بی نیست که
 بسبب استقرا او را خود را بداند است آنکه چنانکه این
 صفت مخلوقات است و است بر اسما و صفاتها

و آنچه در آنها میباشد و اوست مدبر مخلوقات که در
 دشت و دریا جای دارند حافظ و مدبری حسنه
 نیست ایشان را روزی دهد و مرصع گرداند عاقبت
 نخله میگرداند و زنده میکند تمام مخلوق و ملاک و
 انبیا و رسل و حبیب قدرت وی عاجز میباشد
 اوست قادر بر قدرت خود و عالم است بعلی از سبیل
 که آنرا از چیزی استغفار نموده است شونده است
 بکوشش بنده است بحکم صفت سمع و بصر را از خود
 میشناسد و ادراک کند ولی هیچیک از مخلوق کیفیت
 سمع بودن و بصر بودن ادراک نکند متکلم است
 بکلام نه بواسطه آنکه مخلوق است چنانکه مخلوق بآن
 نظم کنند موصوف نشود که بعضی که خود با صفت
 خود را وصف کرده یا که پیغمبرش او را بآن صفت وصف
 نموده و هر صفتی که خودش بآن صفت خود را وصف
 کرده یا رسولش او را بآن وصف توصیف نموده بآن
 صفت صفت حقیقی است نه صفت مجازی و باید بداند
 بدانند که خدایتناقی قدیم است نه صفت و مخلوق بکلام
 حکم کند کلامش بر رسول نازل گرداند بربان جبریل
 بعد از آن که جبریل از خداوند استماع کند
 و رسول خدا اصلی المدعیه و آله را صحابش را ملائکه
 و صحابه آنها بر سایر مردمان اطلاع دهند و کلام خداوند

تقرات و خواندن مخلوقین مخلوق کند و زیرا آنکه انبیا
 همان کلام است که خداوند بآن حکم کرده پس بکلام
 خواهد در حال تلاوت و خواهد وقتی که محفوظ و مسطور
 شود و در حال مخلوق نیست و بر آنست چنین گوید که کلام
 در حاکم از احوال مخلوق است پس او تا فرست
 و برین سخن او مباح است و باید دانست که ایمان
 عبارت است از قول و فعل و اعتقاد و عمل قول است بربان
 و عمل است بربان و جوارح و تصدیق قلبی بآن قول
 و آن تصدیق بطاعت ربان و در دو سبب صحت
 نماز و نذراری حق تعالی ناقص شود و وقتی ایمان
 مرکب از اجزاء چند است که بالاترین حسبند آن کلمه
 توحید است که لا اله الا الله بوده باشد و نماز آخرین اجزاء
 آن زامل بودن از طریق است آنچه را که موجب اذیت
 مسلمانان کرده و چنانچه است از
 ایمان و صبر نسبت بایمان بشاید سزاوارست نسبت باین
 چنانکه بدون سزاوارت بقایان نیست بدون صبر نیز
 ایمان را حقیقی نباشد و آنست که نماز که سرگشت او
 در نزد خدا تعالی صیبت و نیز نداند که عاقبت امر وی چه
 غنی خواهد گردید از اینجاست که شخص گوید فلان انسان
 مؤمن است و یا آنکه گوید امیدوارم که فلان مؤمن
 بوده باشد و استغناء و امیدواری گویند و اینک

و دشمنی نسبت با آن که ایمان آورده اند خداوند است
تو روف و رحیم می باشی و خداوند عالم در وصف حال
مؤمنان در بهشت فرموده که ما کینه از دلهای ایشان
برداشتیم تمام است ایشان نسبت بیکدیگر شباهت برادر
میباشند و در بهشت بر تختها قرار گرفته اند و باید دانست
که انسان بزرگ کردن چیزی از واجبات کافرتی و بزرگ
ترک نماز و اجبی زیرا که آنکس که نماز واجب را ترک
کند برحالی که بدینش صحیح باشد و در ترک آن او اعدای
نبوده باشد و تا وقت دخول فریضه دیگر او را بجای نهد
پس و کما فرامست اگر چه منکر و جاحد و جبهان باشد
بواسطه کند رسول خدا صلی الله علیه و آله که فرموده من الله
و میزان این عبادت و کفر ترک کردن نماز است
پس آنکس که نماز را ترک نماید همانا کافر شده و بر
صفت کفر حواره با حقیقت تا آنجا که نادم و پشیمان گردد
و آن نماز و وقت شده و اعمالات نماید پس اگر سیرد
و پیش از آن که پشیمان شود و انرا عاده کند یا قبل
از آنکه عزیمت عادت را نموده باشد یا پس نماز برادر
نمکد از حد و چنین کس در روز قیامت با فرعون همان
و قارون محصور خواهد شد و سایر اعمال ترک آنها
موجب کفر کمزرد و اگر چه سبب شق شود مگر آنکه آنها
منکر و جاحد کرده استنای مردم منت حاکم است

و مانع ز ساند و تعلیق استثناء و حاصل سبب نمیشود
که تقاضای اینکلام در ایمان ظان شک و شبهه داشته
باشد بلکه مقصود و سی از تعلیق است که عادت امر وقت
کار ظان بر من مجبوست و بر آن چیز که شخص با آن
تقرب بخدا میجوید و حاصل او چه امر انرا بجا آورد
از انواع طاعات چه از فرائض و واجبات و چه از
مندوبات تمامت آنها از ایمان و منسوب با اوست
و اینها از انبیا حق نیست زیرا فضائل را نهایت نیست در
انسان و واجبات که صحابه رسول خدا صلی الله علیه و آله
و دست دارد و اعتقاد کند که بهترین تمامت صحابه
و فاضلتر ایشان بعد از رسول خدا صلی الله علیه و آله
ابوبکر صدیق است بعد از آن عمر بن خطاب و بعد از
او عثمان بن عفان بعد از او علی بن ابیطالب و کوفه
و ده که عشره مشبهه در بهشت میباشند و برای دعوت
رسول خدا طلب مغفرت و رحمت کند پس بر آنکه شکر عادت
و ششام دهد او را صلی الله علیه و آله استقامت و با اوست
در حق معاویه بن ابی سفیان جز به یکنوایی سخن نکند
و بر صحابه رسول خدا با سستی ترجم نموده خدا میباید
در کلام مجید خود میفرماید کسانی که بعد از ایشان بر دنیا
ایند میگویند بر و در کارها و برادران ما را که در ایمان
بر ما سبقت گرفته اند بسیار نزد و کمزار در دلهای ما کینه

انکس که با بقول تنگ شو و آن معتقد گردد هر آینه
راه واضح و طریق حق را مسلک داشته و در باره و
امید انت که از آتش و نزع نجات یابد و داخل بهشت
گردد و آنست که سوختن آفرموده است بران بنده را که
در باب این حق عقلت و پند علی جانب حق تعالی رسد
عالم انوعطت یک نعمتی است از جانب حق تعالی که باو
رسیده پس اگر آن بند را بپذیرد خداوند او را پاداشی
نیکو خواهد داد و سرکارش را قبول نماید انوعطت حق تعالی
از خداوند بر او که موجب یادتگی او شود و شوم غیب
خدا تعالی را نسبت بوی نیاید و گرداند خداوند عالم را از
سپاس گذارندگان نعمتهای خود محروم گرداند و این
دارد که مسوول بهشت رسول و تنگ و خشم بوده ایم
و امر با و امور سلیمان را اسل و اسان گرداند معاجله
ابو الحسن قزوینی در شهر شبان از سال چهار صد و چری
وفات یافت و ابو منصور بن یوسف مشهوری را در این
ابو محمد بنی او را عمل داده و در صحرائی که با بن حریه بن
واقع است بر او نماز گذارد و او را دعا می گفت از مردمان
در نماز او کردید و در بعد او قنات باز باران شده بود
ابو الفرج بن جوزی گوید ابو علی بر دانی گفت یکصد
هزار تن جنازه ابو الحسن را مشت معیت نمودند هم
ابو علی گفته در شب وفات ابو الحسن برادر ام ابو غالب

از خواب بیدار شد بر حالی که پیش از آن بوده و میگردید
او را ساکت نمود و گفت ای برک من تو را چه رویت
و او است گفت در عالم واقع دیدم که گویا در آن مکان
کشوده شده و ابو الحسن بن قزوینی بجانب آسمان صعود
میکند چون صبح شد شنیدند منادی وفات ابو الحسن را
نزد امید و مردمان را بوقت او اعلام مینماید

ابو الحسن قزوینی

ابو الحسن بن علی بن محمد از اکابر محدثین با غایت
ولا تشهره شبان سال سیصد و شصت و اتفاق
افتاد و اصل بنی از شیراز بوده و در دار السلام بغداد و محل
در ب زعفرانی مکنی داشت اما بیش از سیصد
کرد اتفاقا شش رخ وی با احدیث در شهر رمضان
از سال چهار صد و چهل و یک بود ابو الحسن علی بن
ابی الکرم معروف با بنی جوزی در شش ماه ال
وی گوید و کان من لائمة النکاح من صحاح الحديث
و روايته و هذا من حدث من ابی بکر القطعی
و ابن صالح الا بصری و ابن شاذان ابو الفرج بن
جوزی سالیان از محدثین که ابو محمد جوزی را شاک
حدیث فرا گرفته است اتفاقا کرده و گوید ابو محمد آخر
کسی است که از این حدیث حدیث روایت کند و است

اتجماعت بدین شرح است ابو بکر بن مالک قطیفی
 و ابن صالح ابهری و ابن عباس الورقی و ابن
 شاذان و ابن ابی القطن و ابن اسحق
 صفار و ابو الحسن بن کیسان بخوی و ابن لؤلؤ
 و ابن الحسن الجرجانی و ابن اسماعیل البزاری
 و ابن ابی حنبله الطبرستانی و ابن العباس الرضا و ابن
 ابی القصب الشافعی و پدرش ابو الحسن جهری
 و ابو عبد الله حسین بن ضراب و ابن بطه و ابن
 مروان کوفی و ابن حمده ایروانی و ابن عبید
 و قاق و ابو القاسم خرقی و ابن جعفر المرقی
 و طلحه و ابو جعفر بن جهم کاتب و ابو عباس
 جهری و ابو محمد بن عبد الله اصمغانی و علی بن
 ابن ابی صابر و ابو علی العطشی و فارسی
 و ابو العباس بن حمزه ناسخی و ابن کریم معدل
 و ابو الحسن بن یعقوب مقری و ابو محمد بن
 علی بن قطان و ابن سید و ابن وضاح
 مع النضر ابو محمد جهری و در کار یافت علوم و احادیث
 احادیث اشتغال داشت طالبان علوم و احادیث
 حدیث و مختصرش خارج شده و از احادیث و تفاسیر
 بو ثورق امانت به صوف بود و در شهر ذی القعدة و در سال چهارم
 هجری و چهار روز در اسلام بغداد وفات کرد و او را در جانب شرقی بقیع
 و قبر بزرگ کسب کرد

ابن مبارک

الحسن بن غالب بن علی بن غالب بن منصور بن
 صعلوک التمیمی کنیتش ابو محمد و در سلسله محدثین ما
 خاصه منوطه است ابو الفرج بن جوزی گوید ابن
 مبارک در ستم شهرداری بخیر سال سید و شریف
 هجری متولد گردید و علامت ابو الحسن همون است
 اختصار کرده روزگار درازی با او صاحب میبود
 هم ابو الفرج گوید ابو منصور فرزند حدیث کرد گفت
 خبر داد ما را ابو بکر احمد بن عیسی بن ثابت گفت ابن مبارک
 دختر ابراهیم بن عمر بر یکی از نوادگان کرد و از عیال
 ابن عبد الرحمن جهری و ابن اسحاق قسیمی و کوفی بکار
 محدثین حدیث روایت می نمود حدیثی نیک داشت و نیز
 و صلاح را ستم بود و روزی با قرائت اشتغال
 داشت و مردمان را بقرائتی که فایده قرائت قرا
 بود اقرار می کرد و القرائات را یکی از قواعد معتدین
 نسبت میداد اما نیک باطل برای القرائات دعوی
 می نمود و باب دانش و حدیث و ان فضل که معاصرو
 بودند در باب القرائات بر او انکار کرده و زبان قریح
 و طعن در حق وی کشودند تا آنکه ابن مبارک از القرائات
 قرائت تائب گردید و خطیب گفت ابن مبارک که
 چنین فکر میکرد که وی بر ابن ادریس و دین است

قراست کرده و این ادریس را بن شنبو قراست کرده است
و این شنبو را بر ابو خلا و قنات این دعا و می طاعت
را بر این شنبو را بر ابو خلا و ملاقات کرده و صحبت
اورا اوراکت نموده است و این را بن شنبو را بن شنبو
قراست نموده و نیز این مبارک جز این جز این است
و عوی می نمود که کذب و بی دروغی ظاهر و آشکار بود
ابو الحسن کوی ابو علی بر دانی گفت این مبارک
در باب معاش از ابو الفضل پرسید متهم بود و بعد از
قراست مخالف اجتماع که اقرا میکرد مابین او و ابو الحسن
قر و بنی اموری چند جاری گردید و در آن باب
محضر می نشستند علی الحجة قراست و می با قراست
مشهور و مابین مسلمة مخالف بود و سندش نمکذیب
می نمود و در میان این امرش از اقرا القراست نام و دشمنان
کردید و از آنها ثابت شد و در شب شنبو بنم شنبو
از سال چهار صد و پنجاه و هشت و قات یافت
و در صبح انشب در قرب در ابراهیم حرمی اورا
بجای سپردند

ابراهم

ابن المهدی بن منصور بن محمد بن علی بن عباس بن
عبد المطلب الهاشمی بر شافعیان و طاعت بیان
و حسن معاشرت و خلوت و صوم است و در ملک
او بار اول فضل شد منظوم رتبه اصالت و نبالت را
با درجه علم و ادب پیوند داد و قاضی شمس الدین بن خلکان
در ترجمت وی گوید که کان فاضل الفضل عزیر الاحدب
واسع القدر یحیی الکف و لم یزفها و لاد الخلقاء قبله
اقتضی منه لسانا و لا احسن منه شیئاً یعنی ابراهیم را
دانش و فضیلت ذاتی بسیار بود و فاضل بیست و هشت
گشاده داشت و در میان غیله زاوکان سلف بفضاحت
منطق و حسن نظم و دیه و مدیده عیبه بن سعد بنی و در
انجمن گوید که کان فیضاً ادیباً شاعراً با جمل ابراهیم
ابراهم در غره شهر ذی القعدة و زسال یکصد و هشت و دو
هجری از کتبی که شکله نام که سیاه نام بود و تولد یافت
و از این وی ویرا بن سکه نیز میخواند و ابراهیم خویش
مردی سیاه چرده و عظیم الجثه بود و از انچه کاه ویرا
تنبی می گفتند ابو الفرج اصفهانی گوید ابراهیم در وقت
نجات و دانش او تا رو علقه ایقاع از قنات مردم هم
بود و در حسن صوت از حد اسرار قدم در خوشی او از حد
اول معدود است او اول کسی بود که سیاه خوانی

تقدیر خراب نموده خود اساسی جدید بخود و اسلوبی
 به مع اختراع کرده و در بایت حال حاجت من جز
 در واد حجاب تنگی نگذری مگر بارون را در خلوت امن
 و محض عیش و آسایش لطفی خاص مرحمتی فرموده و دستور فرمود
 با وی نوادر حکایات بسیار و شرح آن در کتب سیر و
 مضبوط است و این مقام بعضی از طرایف که وی خود روایت
 نموده نقل نمایند مستودعی از ابراهیم حکایت کند که گفت
 در وقتی که ریشه بسات موصی بنفست و او بود و من گفتم
 با وی نشست و مشغولی شطرنج میان ایشانستم پس از غرضت
 گفت آیا که ایکن از اسباب نزد تو نیکو تر باشد گفتم اسم
 مبارک حضرت رسول صلی الله علیه و آله گفت که ام نام
 نامی آن اسم مبارک شناسی گفتم بله چون که اسم میگویند
 گفت زشت ترین اسم که ام اسم را دانی گفتم ابراهیم
 پس خلیفه را از آن کلام خبری کرد و گفت و گفت ابراهیم
 خلیف خداست گفتم و حق خلعت خلعت در پوشیده که
 که آنحضرت را با تشامان در گفتند گفت ابراهیم
 نام پسر رسول صلی الله علیه و آله بود و گفتم چون بدان
 نام سببی شد در دنیا عیش نکرد گفت ابراهیم نام را
 چکولی گفتم با ما بسوی تنگی این اسم مردان جدی و پرا
 در انان بکشت گفتم یا امیر المؤمنین را در میان فرمودی
 یکی ابراهیم بن لیب که وی از خلافت خلیفه شد و در کمال

المنجی

ابراہیم بن محمد بن عبد الله بن حسن است که در باختری مقبول گردید
 یا امیر المؤمنین هرگز کس ابراهیم سببی ندیدم جز آنکه بعضی
 قتل است و یا به تنگی گرفتاری گفتم که ششده گفتم
 در یکی از کشتیها او از برداشته چینی گفت یا ابراهیم بگفت
 که او که این خرامنه کشتی را بکشان پس بشید را بسوی
 من انقاست فقا و گفتم یا امیر المؤمنین یا اینک مرا تصدیق
 مینمائی که کلمه ابراهیم بکشت ترین نامها است رشید از
 گفتار و کردار چندان بخندید که پای من خود را بر روی سباط
 میکشید و بهم اواز ابراهیم حکایت کند که گفت وقتی
 در موبک بیرون یزیدم چ پشتم می طلی طریق نموده تا در یکی
 از منازل که امین که و مدیت بود من مینائی بر فراز آب
 رو سپار بودم که چشم من جواب آلود گشت و آب
 بر کنار جاوه میرفت وقتی من خبر شدم که وز راه به دور
 افتاده ام و در آنحال شدت حرارت و کثرت عطش بر من
 مستولی گشت ناگاه به قبه نظر آورده آب به انصبوب افتاد
 آوردم چون به آنقبه رسیدم در زیر آن چاه آب
 شادمان گشتم و هر چند از هر طرف نظر انداختم و از پیشانی
 سامان نیافتم چون در میان قبه گشتم مردی بسیار چهره
 عظیم بجهت دیدم که خوابیده بود و چشمهای خود را نموده و گویا
 ده خط از خون بود پس با تعجب بکشت گفتم یا امیر المؤمنین
 ایستاده ای ای مرد سیاه و ابله و دوی بر جا

عبارتی که من گفته بودم خود داده گفت که ترش نه بر آبی
و آب نبوش من بواسطه آنکه تا بوی سرکش بر زبان
داشتم با خود اندیشیدم که اگر بر آیم بکن یا بر آید و فراموش
پیش کرد و من در آن حال چنان بایتم پس بجام آب کشید
و بای خود جمع نمودم و در سر و در آستم و بعضی از شما
بگوئی که من آن شخص سرخوش را داشت و گفت ای باب
خالص یا لیری و یا باب و سویی گفت آب را با سویی
پس طریقی با سر و بوش بر آورد و از آن قدری سویی
در قدحی ریخته با آب مزاج ساخت و بمن داد من آن
عطش در آسایش شدم آمد و بمنی دست بینه خود می کشید
و می گفت و آخر حسد داده و ناگاه ای مولای من
زیادت کن پس گفت ای مولای من نیکت میان تو
و طریقی چند میل مسافت است سگی ندارم که چون باز
کردی در علی این مسافت بر عقب عطش افقی ولی من این
قرب خود پر از آب نموده در پیشاپیش تو آنرا حمل و هم گفته
چنان کن و می قرب بر مسافت و از پیش روی من آن
ایستاد و وزن که من بگفتم میگردم در مسافت تا آنکه
مرا برادر رسانند گفت برو خدا تو را رعایت کند
و این لباس نیت از تو سلب نماید پس من بقافله پیوستم
در حالیکه رسید سواران نیز و بطلب من در اطراف غار
و کاف بیابان مشرف ساخته بودند چون مردم قافله

مرا دیدند رسیدند از مقدم من بشارت دادند علی القیود
سختش ما خدایم از ما جرای قصه نمودم وی با خصل
ایشان فرمان داد بیکبار سواران مانند عقاب در دم پیش
حاضر نمودند رسید گفت و ای بر تو آیا چه چیز سینه تو بران
گذاشته گفت میبوی رشک است میبوی بیعت است میبوی
از شتر و جیش گفت آن جیش کیت گفت و خیر بلال پیرا کسی فرمود
که صورت حال شکاف کند معلوم شد که ایشان کی از غار
آمد و جعفر حیا راست و آن جیش از کیزان بی آن حسن بن
علیه السلام رسید فرمود آن کیزان را بای او بجنبه
مالکین کیزان از خدمت مستناع کرده کیزان بر شیب نشاند
پس آن غلام را از صاحبانش بخرید و هر دو را حق و آزاد
نمود پس آن کیزان بکلیان با غلام در آورد و از مال خود در
دو باغ و سیصد دینار بوی بخشید و هم آورد و اندک
ابراہیم گفته و قتی در قدحی از رسیدنواست که بدین من
و می پذیرفت و بدین من در رسیدن را عادت مستر
چنان بود که در شکم عاز را قبل از طعام می خورد و اگر
میگرد چون سفره طعام پهن شد و اخذ بر آورد و بر سفره می
نظر می بجای افتاد که در نزد یک و می که در ده بود و در
قص ما می بود قطعات ما می بنظر می نیاید و خود و کوفه
آنکه گفت یا ابراهیم آیا برای چه غناخ تو قطعاتی ما می
بدینگونه بریز کرده گفت یا امیرالمؤمنین اینها زان ما می

تعلقات آن گفت همانا کما غم آن است که در این جام صد
زبان مای باشد یکی از خدام من که مرقت نام داشت
گفت یا امیرالمومنین در این مکتب جام زیاد از کعبه و چاه
زبان مای بکار رفته بر من ریخته و او که حقیقت سبک را
بوی مشکوف دارد خادم گفت یا امیرالمومنین هزار درهم
صرف این جام شده رشید دست از طعام بداشت و سکه
یا و کرد که چیزی از طعام نخورم تا آنکه مرقت هزار درهم
حاضر سازد چون مقدار مال حاضر شد خلیفه مکرر آن را
بصید قد و چند پس من گفت امید است که این تصدق کفاره
اسراف تو باشد چه برای جامی از سبک هزار درهم صرف
نموده اند که جام را بر گرفت و یکی از خدام داده گفت اول
سالی که ملاقات کنی انجام بوی ده ابراهیم که به انجام
من بدوست و چاه و بنای خسریده بودم با بخت یکی از
خلایان خود که ششم اشارت نمودم که چون اینجا رسید
جام سالی باز وی اسیبای نامی خلیفه از اراوت و اشار
من مطلع گشت پس بخادم خود صیحه برداشت که هر کلام
بسال من یا او بگوید که ترس از امیرالمومنین اگر انجام
بکند از ده سبت و بنای بزرگ و شی این جام را میست زاده
از این مقدار است خادم بفرموده وی عمل نمود و سالی
که غلام خلاص انجام از سال جز بدوست و بنای توانست
کرد ابراهیم که در روزی در نزد رشید بودم که رسیده

از جانب عبداللّه بن صالح درآمد با چند طبق که بر بالای کتب
پارچه افکنده بودند که تا بی دست رشید و او رشید از اعانه
خواندن تا پای پیوسته می گفت خدا را جزاده و ابواب
خیر بر رویش باز دارد و گفت یا امیرالمومنین این کتب که خیر
و ذکر خیر و یکنی و بشکر جلیل می کشی گفت عبداللّه بن
پس کی زبان رو پوشا بر پیچیده دیدم طبقهای که جفت برده
هم دیده در یکی پسته و در دیگری خندق و هر چه نیکو و در برکت
از تو که تر و تازه بود گفت یا امیرالمومنین بجز اسب که
در اینها چیزی نیست که می بدانی سبب مستحق اینها ذکر خیر و
امیرالمومنین آمد که هر کلام چیزی در کتب مبطوره داشت که بر من
مضی است پس کتاب بجانب من گفتم چون در آن نظر کردم
نوشت بود کذلک یا امیرالمومنین بیست و نانی داشت
فَمِنْهُمْ يَنْتَعِلُكَ وَفَلْيَنْتَعِلْ فَاخْتَفَتْ مِنْ كَلِّ
سُتَيْقٍ سَبَّابًا وَصَبْرًا فِي الْخَلَاءِ قُتْبَانِ وَوَجْهَتُهُ إِلَى
اميرالمومنين ليصل الي من من خطبه دعائه قبل ما وصل
الي من خواهي پس يعني امیرالمومنین درستی که
بسبب نعمت تو در خانه خود بنا کرده بودم درآمد و در خانه
میوهای آن بضع و شیخ آمده بود پس از هر یک برای انصاف
خود مقدار می بر گرفت و در طبقهای که از شای خدای درختان
ترقیب و فراهم کرده بودم قرار دادم و بسوی تو روانه
داشتم تا آنکه از برکت دعای امیرالمومنین بیان الله از ده

که از زوایا حسان تو بمن سید است باز مرا زوقی فتد
 کفتم سخن اسوگند در این کتاب نیز چیزی نیست که وی شایسته
 امیرالمومنین باشد گفت ای کوکب آیینی می که چگونه برای
 نظیر ما از ذکر خیر زان لفظ قضبان عهد دل کرده چه ما را با
 نام خیر زان بوده غلام بن شیر خیزی و علی بن حسن
 و محمد بن جریر طبری و قاضی زاده توی و عبدالمجید
 و غیر هم از صاحبان طبقات و نگارندگان سیرت این اختصاص
 و التوفیق در وقایع سال ویت حبسری آورده اند
 که ما مون خال خود را بر این قضایا میسر نخواهیم که هر دو واطلا
 اسان و فصاحت بیان را بنا بر روزگار بسیار داشته اند
 فرستاد که حضرت بر کمال کمال خرام و اغاز خط و در سانس
 پس حضرت با جماعتی از بنی شام بر اهل غم نشست ملک فرست
 رفت کشت و قدامون توسط کمالی از حسان مکتون خیمه از حضرت
 کشف داشت که ما میخواستیم سر خلافت را بر او و شخص شریف
 تو زینست هم و آن را زان وقت خود بیرون تا غم حضرت از قول
 آن مرزباد و انگار فرستاد و دیگر بار ما مون کس نزد آنحضرت
 فرستاد و آن بزرگوار نیزه خویش بخواند شیخ صدوق علیه السلام
 در کتاب عیون اخبار الرضا از ابوالفضل بر وی وایت نمود
 که ما مون با آنجناب گفت من مراتب فضل علو زید و درج عجا
 تو را میسازم و تو را بخلاف از خود اهل میسازم حضرت فرمود
 که ما میسازم کی خدا افتخار است و در احوال از دنیا امید نجات

و در رخ از محارم را میسازم تو نیز شایسته و انتم و سر و تنی را با یی
 نمیدی نزد خدای شام را ما مون گفت ما ما من خوشین از
 خلافت عزل نموده آن امر جلیل نیست تو قرار و هم و عقد جیت
 بر گردن هم پس حضرت فرمود هر گاه این خلافت را خداوند
 از آن تو قرار داده است البته جایز نیست جانم را که حضرت
 پروردگار قیامت تو است و است خلق غالی و با نام و دیگر
 بیارائی و اگر تو از آن بهره نیست پس چگونه ملک غیرت را بانی
 گفت تو را در قبول اجل چاره و گزیر نباشد حضرت فرمود که
 بقدیم اطاعت در این امر داخل شوم و تو هم از موسی بن
 سلمه حدیث کند که گفت من در ملک غراسان قیامت و استم
 روزی از فضل بن سهل و از ابیستین شنیدم که می گفت و عجا
 ما ما امری شکفت مشاهدت کرده ام مرا از آن سوال کنید
 پس حاجتی که با وی بود گفتند آیا وزیر چه در دست گفتیم
 امیرالمومنین را که با علی بن موسی میگفت بنوا هم آنچه که در دست
 خویش دارم قطع نموده و امور مسلمین بجهت تو و اهل بیت و هم
 مردم برگردان تو نعم علی بن موسی گفت الحمد لله مراعات
 این نیست و من با کون خلقی صایع تر از این خلافت ندارم
 که امیرالمومنین علی از آن شخصی جوید و علی بن موسی از آن خراس
 کند ما مون چند روز در انجذاب جد و افی بکار برده حضرت
 مسئول می جایست نکرد پس ما مون گفت یا بنی سواد فاعل
 که قبول خلافت تنها فی پس است عهد من قبول کن که بعد

خلافت تیرا انتقال باید حضرت فرمودند که شنیدم از پدرم
دادار بزرگوار که فرموده است این را می بینید و از جناب سید
صلی الله علیه و آله حدیث نموده که آنجناب فرموده من قبل از
تو دنیا را و داعی که مرا می کشد مقتول زسم با شتم و طاعت
آسمان زمین من بگردید و در زمین غریب در غیب بارون
بزرگ خاک مستور ایم مامون بگردید و گفت یا که امیر
ایستخفین غلام بر تو روا دارد و با آنکه من قید حیات با شتم آنجناب
فرمود اگر خواهم بگویم آن امر از که بعد و رسیده و مامون
گفت چنانکه رواندن این عمل از نفس خود جز برای آن نیست که مرا
بگویند که تو از در از این عمل سر زده پس حضرت سوگند یاد کرد
از آنوقت که خلعت خلعت در پوشیدم تا کنون کذب سخن
نکرده ام و برای نیاز از این گمارده فرمود و ام یقین مرا از ارادت
تو آگاهی است مامون گفت یا مرا چه ارادت باشد فرمود
اگر مان و بی کد صدق بیان نمایم چون مان یافت گفت تو را
را می بر آنست که چون من بنی ثعلب تن در دهم کولی علی بن
سوسی از دنیا دست کشیده بود و دنیا را از روی بر تافته
آیا می بینید که وی چگونه ولایت عید من بطن خلافت قبول
کرده مامون در غضب شد و گفت به آنچه من کرده و شمارم
تو در این یقین میکنی که تو از سطوت من این شده و سوگند
بجده ای که باید ولایت عید من قبول کنی و گرنه گشت از بیم
فرمود و خدای عز و جل نبی فرموده که بدست خود شخص خود را

در ورطه بلاک اندازد اگر دشمن است به آنچه ارادت واری بگوید
اور من مشهور دارم از فضل بن سهل و بختی و یا از برادر
نقل است که گفت چون مامون میا گشت آن عهد ولایت بر می
آنحضرت خدا نماید با خود اندیشیدم که دستیار وقت چنان باید
رای خلیفه را بدست آورم پس دست خامی که مرا کتابت من
صدور می یافت بخلیفه لکاشتم که آیا امیرالمومنین را در این باب
چه بر خاطر رسد آیا قناعت این کار ارادت دارد یا بی طالع
و قتی که ذوالربیع استین ای ای تمام انقضای معین فرمود و خودم
نظرانی که ولایت داشت بر عدم قناعت آن امر درج نمودم
و در بیان نعرضه لکاشتم به آنچه اینها با امیرالمومنین معروض
انفا و گرا این بیانات از دیگر می شنود و مرا در مقام عقاب
نیارد مامون خود در جواب من نوشت که چون این جواب بخوانی
کتابت با جید خودم بسوی ما باز فرست که در این باب
اطلاع دادی دیگر می افتد شود و یا ذوالربیع استین از بیم
خویش باز کرد و البته تو خود در ورطه بلاک و کرد اب خطر با شتم
با بخله مامون آنجناب پیغام فرستاد که در دهم شهر رمضان سال و دویست
و یک هجری میسای قبول لبش حضرت رضایضا داد و
فرمود بدین شهر طکه در او امر و نواهی و فتاوی و احکام
و عزل نصب خالت نکو مامون قناعت آنها قبول کرده
با بخت و سرور بسیار مجلس عالی و مجلس عظیم تشکیل داد و مامون
خود و مقرر خویش نشست و فرمود برای آنجناب دو و سده عظیم

که به مباط خود متصل و پس حضرت بابا من عامه سیر شری
حایل نموده بر آن ساد و متکی گردید اشرف اطراف امار
ملک کنی بارعام یافته یکن یکن صف کشید شیخ الطایف
مفید الدین فرماید بخت نامون عباس سپر خود را بر من و
بخت نماید چون نزد یکت حضرت دست مبارک خویش
بلند کرده نامون گفت یا ابا محسن دست خود برای خدا بخت
پس نمای حضرت فرمود این رسول الله صلی الله علیه
وآله هکذا کان یبایع نامون گفت یا کون که خواستی بخت
نمای پس دست مبارک بر بالای ستمی گذاشته با او بخت نمود
سیس بنی فاطمه و بنی عباس و دیگر طبقات مردم فوج فوج
عقد بخت و قلا و اطاعت وی برگردان نهادند چون امر
بخت با تمام رسید خطباء و شعرا قامت بر افراشته خطبای
فصح و اشعار بلیغ در مدح آنحضرت و وصف نامون نشاندند و نموده
و هر یک بصلوات خیر و جوارز بقیه بهر شد از جمله ایشان
و علی بن علی خراسانی است که مقصود معروفه در شرح آیات را
انشا و کرد بعد از آن نامون گفت یا ابا محسن مردم را خطبه
کن اینجا ب در کمال بلاغت بگفتی بنی بر حکم و مواظبت و در
خطبه فرمود پس نامون مقر و داشت آوچ و دایره و در این
و در دس منابر با هم شریف اینجا ب تشریف و تزیین اند
و بیکت و انشای خود نوشت لایت عهد آنحضرت را فرمود
و صورتی از آن که سبط ابوالفرج بن جوزی نقل نموده و در کمال

بسم الله الرحمن الرحيم

هذا كتاب كتبه عبد الله بن هرون امير المؤمنين لابي
الحسن علي بن موسى الرضا بن علي بن محمد بن علي بن محمد بن
آل محمد فان الله تعالى افاض على الاسلام ديناً ما
خالفه من عباده و سلك الدارين عليه ليخبروا به
بآخره و تصدقوا به ما بينهم حتى انفسنا انفسه
الى محمد صلى الله عليه و آله وسلم على فزوه من الرسل
و قد روي عن العليم و القطاعي و الرازي و النجاشي و غيره
من السلف و هم قالوا ان الله بعث النبي و جعله شاهداً على
المرسلين و انزل عليه كتابه العزيز الحميد لله
لا ياتيه الباطل من بين يديه و لا من خلفه تنزيل
من حكيم حميد بالحلل و الحرام و المأوّل و الأحكام
و عذيقه و أوعد و حوت و هدد و دجرجد
و بالغ و آتد و ليكون لله الحمد الباقية على خلقه
الصالحين و التميم ليلك من هلك عن بينة و نجي
من حي عن بينة فان الله لم يجمع علم قبلك عن الله و
و غل على سبيل نجاته بما أمر به من الحكمة و الموعظة
الحسنة و الهاديه بالحق و الحسن ثم بالجهاد و الغلبة
حقاً فاقضه الله اليه و احسن له ما عند
و له كيه جعل قوام الدين بالخلافة كما حتم به الرضا
في نظام امور عباده بالخلافة و اتمامها و ابرازها

والقيا لم يامر الله فيها بالطاعة التي بها قوام فراديسهم
 وتحدوده وشرائح الانسلاخ ومشتبهه وبعيد
 بها عذقه وحبل لها خلقة على رعيته فيها استلهم
 من مودته وعبادته وعلى المسلمين الطاعة لهم وللماء
 على قامة حق الله في عبادته والحق والعدل في يلايه
 وانما الشبل وحق الدماء والصلاح فاحالين وقف
 خلافت ذلكا خطرا لربا المسلمين وهم فيهم واستملا
 عذوقهم وقرق الكفة وضرر الدنيا والاخرة
 فحق على من استخلفه الله في رعيته وانتم على خليفته
 ان يجهنم الله نفسه ويؤذي ما فيه رضا عنه فعمل
 بالعدل والاحسان فيها حكمة الله فيه وقد اياه
 قال الله تعالى يا داود انا جعلناك خليفة في الارض
 فاحكم بين الناس بالحق ولا تتبع الهوى فيضلك عن
 سبيل الله وقد كلمنا عن عمر بن الخطاب رضي الله
 عنه انه قال لو منا عت سخلة وبشا على امرائنا لم نجعل
 اوخذ بها فاجاد وانما وكثيره فلم ازل منذ اقيمت
 الحق اخلافة انظر في قده اكرها واجتهد في كل
 عهد فما علم اخذ من يصلح لها الا الا بالحق على من
 يدعي لرحمته مايت من فضله المارح وعليه النافع
 وودعه الباطن والظاهر وتخليه عن الدنيا فاهلها
 وميله الى الآخرة وبناؤها وقد حقق عندى وثقت

فيها ما لا يخبر قلبه سوا طمته والآن عليه شفقة
 فمقدت له العهد واشيا خيرة الله في ذلكا نظر المسلمين
 وايضا والا فامة شعا على الذين وطلب النجاة يوم يقوم
 لرب العالمين وكلب الله جليله يبيع حكون من حكون
 سنة احدى وثمانين وقد باع اهل بيتي وخاصتي وقد
 وا اهل و جندى وعبيدى الامم صل على سيدنا محمد
 واله والسلام حاصل ترجمت كما تحت تمام اكرها
 شمع فاما من بر كس بانته كراين كتملى است كتملى
 ابن مروان مير المؤمنين باي الحسن على بن موسى الرضا ارا
 عمارت ووليد خويبر بن فادم رستم وادو اما بعد
 كتملى تعالى وبن سلام ارمسان وبن ملل شل بر كز يد ورملا
 بشرا فرق اعم بزمنا وانا كتملى مودم ابدان بن خيف راد فانه
 ليس ساقين لاثمين بين بين شارت اوزد وبتقلين
 ما ضين الصديق فودد چون سلسل رسالت از بكم سجت واما
 عمر نايه ووحى منقطع كشت براين قدامان بر غاست قما
 نزوكيتا آن رشتة نبوت را بوجو وسود حضرت فام المسلمين
 محمد صلى الله عليه وآله وصل سنده وادوار بر جمع اعمس الله
 شاد فود واز صدر رحمت خویش قرآن مجيد وقرآن حميد
 برانجنا ب فوفرساد آجال انجس لم وود واد كرام
 شتم ساقه انواع وود وود وود وود وود وود وود وود
 وادان بكار برود وادان مبالغا وودك بر صا جان عباد

صبح و آرمی مستقیم حتی حکم باشد تا آنکه بوضع شوند و هر کس
بدر خط ولایت افتاده بر این اولاد پاک شده و هر کس که بکلیت طایفه
رسیده و تیر از آتش وی بوده بدستیکه خدا بهم دانایم شوی
میں انجانب بفرمان خدا رب لی حق بخلق تبلیغ نمود و ایشان را
بر حسب ناموریت خود بکلمه و مواعظ و مجادله حسنه
براهنجات بجا از همسکه مقصد یقیناً و بقیل غارت تمت ای
تا وقتی که او را بجا رحمت خویش بجا اند پس تو ام و این زمان
ام مسلمانان بدست خدای اندین اوده و رسالت بخلالت ختم نمود
تا آنکه رسالت را بکثرت فتنی گشت لاجرم نظم امور بندگی
خدا بدست خدای است و تمام و عزت و قیام بپوزم این
جز لطافت و عبادات نیست چه بدان جبهه و اجابت الهیه
و سیاست شرعی و شریع اسلامیه پاشود و با عبادی
وین جاده کنند و بر عموم رعیت خلیفگی برکاشت تا حوزه اسلام
و بیضه دین حفظ نمایند و مسلمانان را بر طاعت ایشان مقرر شود
که مردم را بر قیامت حقوق خدای را در برابر عدل و احسان
بلاد و کینه و طسرق و شوا ریح این سازد و مردمان را از خونریزی
منع نماید و اختلاف ایشان را صلاح کند بیچون مخالفت این آئین
و منافرت این قواعد بنیاد و مسلمانان مضطرب شود و معاندین
وین ایشان برتری چسبید و کلام اسلام منقرض گردد و از آن
در دنیا و عقبی خسارت زیان پدید آید پس هر کس که خدای تعالی
در ملک خویش قیامی خلافت بر قامت قابلیتش اراده نماید

خلق این خویش نموده سزاوارست که بانفس برکش آغاز جهان
و مرضات الهیه بخواهد و در آنچه خدای حکم فرموده بیکو
رفقار نماید و نام او در دست نفس بیکو آرد و چنانکه مکرر
یا جادودا نا جملنا لک خلیفنا که بدین معنی که ای است صادق
و از عمر ما رسیده که گفت که اگر بفرمان او در رضی قرات ضایع
شود می دریم باشم که مبادا خدای را بدان مواظقت فرمای
و این مضامین را بنابر اخبار بسیار راست از آن وقتی که خلافت
میں موقوف گشت پیوسته نظری نمودم که خلافت و این مکرر را
مکرر و نهم و بسیار در باب ولایت عهد خود و جبهه بکار بردم
بیکس را بجز ابو الحسن علی بن موسی الرضا سزاوار و شایسته
آن کار نه یم چه مراتب فضایل و درجات علم و مقامات و رش
وی طایفه را باطناً بر حسب حقیقت باطله و پیوسته چاره نظام
دنیا و بهجت و از اهل آن منقطع است و با عزت و رعب
و دست عطاایش گشوده است حاکم آنچه را در مکارم و می
اخبار نموده بودند و انجانب مطابق دیدم و جمیع زبانه را در دنیا
و می موافق یا فقم علی پرا عهد ولایت بولی ستوار و بشهرت
در این عمل بجز خدا امید دارم کی برای خلافت حال سلیمان و دیگر
بجست بناد استن شاد وین و بجلت طلب نجات در روز قیامت
این مکتوبی است که عید الله ما مون بخله خود نگاشت
و نهم شهر رمضان و دویست و یکم هجری تمام است بل میت و خواب
و اولاد و سپاهیان غلامیان می جیت نمودند انی

پس حضرت علی بن موسی الرضا علیه آلاف التحية والثناء بانعام
مستخرجان در پشت بمان مکتوب نگاشت

بسم الله الرحمن الرحيم

والحمد لله رب العالمين وصلواته على سيدنا محمد
والآله الطاهرين أقول وأنا على بن موسى بن جعفر آغا مير
المؤمنين عضده الله بالسداد ووقته للرشاد عرف
ميرتينا ما حمله غيره فوصل دحاما طيقت وأمن فوسا
فرغت بل أحيانا ما كنت متيقنا رضى رب العالمين
لا يزيد جزاء من غيري وسيعرني هذا لأكرين ولا أضيق لغير
المحبين وأضيق لغيري الحمد والامر بعبادة طال الله بقاءه
وما أملكني مخالفتك ولهم على ألا أنفك دما حراما
واسمع فرجا ولا مالا ولا أنفك الكفاة جندی وظاقتي
ولا اغبر على شئ حاله من حال لا آخره فما كنت عليه
من قبل ولا أنا لمن الدنيا إلا ما تدعو الضرورة اليه وقد
جئت الله على هنيئا فان حدثتنا وغرتنا وقذلت كفت
للغير سخطا واليكال خيرنا واعوذ بالله من سخط الله
واليه أرتقب فالوفيق ليعا عني والمبا عده مبني قد
بين معصيته ماضل ترجمت الكتاب سخطا انك لطف
حمد خدا و در و خاتم الانبيا و اول بش مكرم من ك علي بن
موسى بن جعفر ششم امير المؤمنين فامون را خدا بکبار و کردار
تیکت معاذت کند و در و وصول طریق صوابت و ما و

چه از حق آنچه را که بدو بکیران چهل مستور ماند و وی رشت
پس قراآت رحمی که قطع شده بود وصل نمود و بنویسید و
و بر اسس بودند این بکده بعد از کت زنده فرمود و در تمام
آثار ضایعی الهی طلب است و از غیر او را روت پاداش
زود است که خدا شاکرین را جزای خیر موبت کند چه او
پاداش محسن شایع نماید بحقیقت وی ولایت عهد
و زمام امر مسلمین بعد از خود من موقوف نمود خدا طولی
و چه و هیچ چه مراد قبول نیل اسکان مخالفت نماید پس
از خدا بدمت خود قرار دادم که فونی کرام تریزم و فرج وای
از کسی برخلاف میزان شریعت سراج سازم و در آن وجهی
کافی اختیار نمود و بکار برم و هیچ حالتی از حالات لغت که
قبل از فعل مرا مشا داشت تغییر ندم و از سخط و در خالف بنوی
بر کلام جز بقدر ضرورت و خدا را بغیر امور خود سخط من
هرگاه من در یکی از امور و تبدیل تغییر و او در من حقین متقی تغییر
و معرض عفویت با شتم نیاورم بکده از خشش و در توفیق
و بعد معصیت بوسی وی درم نقل است که آنحضرت در بیان
عهد این عبارات نیز فرمود الحمد والحمد لله
على خذك ذلک و ما اذی ما یفعل لی ولا یفعل لکم
الله یقضی الحق و هو خیر الفاضلین لکن امثلنا من امیر
المؤمنین و انشئت رضاه و الله یعصمنا من ان یموت
شیخ مفید علیه الرحمه گوید که یکی از خالصان نجابت گفته بود

نامون نشسته بود و برای آنحضرت اخذ بیت می نمود و الوهین
بر بالای سینه آنحضرت بجای داشته بودند من نهایت بیخود و
چون حضرت آنرا سرور از من مشاهده فرمود مرا نزد خویش
بخواند و آهسته فرمود که خوشحال مباش و قلب خود بدین امر
مشغول مساز و بشاشت بگور دنیا و در حبه این امر
با انجام نرسد که چند چمن قامت سپاس بیان و در باری
دولت با اینجانب بیت نمودند و نامون حضرت را در بنام خود
تثانیه بود که عباس از جای خویش بیا خواسته در
مقابل خلیفه و آنحضرت ایستاد و تهنیت لب کشو و کفای
فرمایان کرده و این بیت انشا و نمود

لا یدل الناس من عین منی
و انما یستحق هذا الذلک

یعنی خشن تر از من نیست برای فراهم نمودن امر معاش
و معاشرت و لوازم تدبیر زندگی و تقوی خورشید
و نور قمری و وجود خلیفه خود آن خورشید تابان است
و شخص و لیس آنقدر در شان پس در جمع بلاد ملک و قافله
بنام آن حضرت خطبه نمودند در ارشاد و نقل قاده
که عبد المجید بن حمید در آن سال در مدینه طیب بر منبر
رسول الله مردم را خطبه کرد و در وقت دعای آنجانب
این کلمات بزبان میراند که ولی محمد المسلمین علی بن موسی
ابن جعفر بن محمد بن علی بن محمد بن علی علیه السلام
سته آباء من افضل من شریب صواب الغلام

یعنی علی بن موسی الشش پرگانی باشد که بر تمامت مردم
روزگار فضیلت و عزت دارند با کمال عباد را در سبب
تقدیر نامون لایت حمد مسلمین را با اینجانب مخالفت است چنانچه
از مورخین اهل سیر یافته محمد بن جریر طبری و دیگران گفته اند
که چون نوبت خلافت با نامون رسید سادات علمی اعیان
شجره و متضوی پیش از پیش از هر طرف لای غایت افراخت
نقاط ملک خاصه ملک عراق چنانکه در کتب معتبره است
زیاد و نسیم آشوب بودند و امواج حق با لاف و نامون
لا بد برای اطفای نامه قال و خطب ثوره و نظم ممالک
و اسکاات علوین حضرت را بدین علی اختصاص داد بر حق
احیان علماء و محدثین مانند شیخ مفید و سید مصطفی و غیر
ایشان آورده اند که وی در محراب محمد امین با شکر
عالم عهد کرده بود که اگر بر محمد نظر یابد و بر اریکه خلافت
استقلال در آن منصب ایش و نماید و ثوب خلافت
نزع کند چنانکه شیخ مفید علیه الرحمه روایت نموده
که نامون چون عزم بیت کرد و تخت فضل بن موسی انجمنه
و ارادت خویش بوی چهاردها شده گفت در این باب
با برادر محسن بن سهل مشورت کن پس اسی صواب بمن
گشوف دارید افضل بنموده عمل نمود و برادر با افتخار
کیت و کبر بجنود خلیفه درآمدند حسن سخن گفتن مبارزت
جست آن مر بنظر خلیفه بزرگ شمرده و او را از اطراف

خلافت از دود عباس اعلام کرد مامون گفت من
با خدا عهد نمودم که اگر بر محمد بن خلف با هم خلافت
الابی طالب باز کردم و اینک در بیضا خاک فاضل تری
از این مرد نشانم داده فای عهد خویش آن جازم
و داده ام حسن فضل چون مامون را بدان حد و حجب
بختند لایق بر ابراهیم آوردن و از مامون علی بن ابی طالب
بعضی گویند که حسن بن علی را سکه ملک عراق بقتضای
آورد و کار محمد بن ابراهیم را بخت آمد عیسی بن ابی طالب
گفتند که تا تو خلافت را از برادر می برادر دیگر نقل
مندی و این خود کاری بزرگ نیست بلکه کار این بود
که از ابراهیم مردی بنظر میست و وی بکلمه شریف
خلافت از سلسله دیگر سلسله انتقال داد گفت من نیز
چنان کنم پس با خلیفه گفت یا امیر المؤمنین محمد بن
کرار و تدبیر دنیای خلیفه اینک همه رگشته و ابراهیم
که عباسی خلیفه نیز مامون را در حلایقه و راجسته
تسلیم و لایق عهد خود را با فضل آل علی بن موسی است
و مکان بخاطر دارم مامون برای وی تصدیق
و تحمیل کرده و در انجام اهل بجه با میثاق بخت
در ملک شدن آن حضرت به رضا نیز خلافت است
ا غلب موزعین تصریح نموده اند که آن بقی است
که چون آنحضرت بولایت عهد مامون رخداد

وی آنجناب را بدان لقب موسوم ساخت و لی
شیخ صدوق از حسان علی از اعیان روایت
و علما را بیان از محمد بن احمد بن علی حدیث گفتند که
من بغیض صحبت حضرت جواد علیه السلام قاضی
شد از آنحضرت پرسیدم که مخالفین شما چنین
می کنند که مامون پدر بزرگوار است را بر ضاموم
نموده حضرت فرمودند بخدا سوگند که ایشان
دروغ گفته اند بعلت آنکه آن بقی است که
خداوند تبارک و تعالی برای پیغمبر ساخته است
چون در آسمان و زمین رضی خدا و رسول
و الله علیه السلام بوده پس عرض کردم یا بن
رسول الله آیا هر یک از پدران ما ضیق شاکر حضرت
خدا و رسول الله علیه السلام نموده اند حضرت فرمود
چرا عرض کردم پس بجهت و سبب پدر بزرگوار
در میان ایشان رضایت نام نهاده شد آنحضرت
فرمودند زیرا که مخالف و موافق موافق و مخالف
بوی رضا و او را این اتفاق برای هیچیک از
پدران عالمیت درش فراهم نشد و همچنین از
طریق عصبه العظیم بن عصبه الله حسنی که اینک تربیت
شریفش در احسن رسی مزار مسلمانان است و
ش که حضرت موسی بن جعفر علیه السلام پیرو

علی را رضا موسوم داشت و میفرمود این پسر را
 برضا محاط سازید و همچنین غلامی آنرا و اخلاص
 در سبب فایده آنحضرت اخلاص است و حاصل
 تمامت آنها که آیا آن حضرت بعضی شهادت فارغ
 و یا خود بوقت طبعی از اینجا در گذشت چون
 ذکر تمامت اقوال و استقصای جمیع آنها غالی
 از تطویل نمود لهذا باختصار سخن رفت و چون از غایت
 سرگردگان لشکر و بزرگان کشور عقد بیعت گرفت
 و تخت حکم را لباس سیاه که شاربخی عباس بود
 طرح نموده البرسینه در بر پوشید و الویه را نیز بر
 کند و پس با فضل گفت بجز شربان که نامون
 حق را صاحب حق رد نمود و حضرت رضا را و بعد
 خود ساخت که پس از وی بجای افت نشیند و بعد
 از او پسرش محمد سپس بر کس حاصل تر است
 باشد پس حسن بن سهل در بغداد جنایت خود
 عیسی از جانب نامون نامه کرد که امیر المؤمنین
 هر چند در بنی عباس و بنی علی نظر انداخت کسی را
 و اوج و ایلین از علی بن موسی یافت پس جبالت
 او را و لیعهد خود ساخت که بعد از وی در میان بنی قلیف
 باشد اینک تو مردم مصدود را امر کن تا اینک
 یکی بولایت محمد علی بن موسی بیعت کنند

جامع و علم بنامیه چون حسی مقبول نام بر سپاه بخواند
 ایشان گفتند ما رضایه پس که خلافت از بنی عباس غارت
 شود چه مارشید را خدمت کرده ایم و این با بنی عباسیم
 بنی عباس از بر طرف کرده آمدند و زبان لعن طعن دراز داشتند
 که تا نادی از پشت رسید نیست و گرنه خلافت از منب خود
 بیرون نکردی مردم در دیوچه نامی بر آن شده اند که نامون
 قطع کرده و خطی از بنی عباس خیار کند پس تخت مردم
 به و منصور بن ممدی متع شده و وی سوال ایشان قبول
 نکرد پس در خانه ابراهیم گرد آمدند و با وی چنان تفرشت
 که روز جمعه بیعت و بیستم شهر ذی قعد برقرار شد و نامون را
 خلق غایب و برای خود از تمامت مردم بغداد بیعت کردند
 در میان اهل شکر خلافت بیان کرد و گفت که وی با
 سخت و خطبه نام نامون ذکر نماید و پس از او اسم خویش
 بر و زیرا که مارحبه خیال آن نیست که خلافت از بنی عباس
 بیرون نشود و توفی محمد نامون خلیفه وی باشی برخی برا
 شده اند که وی نام نامون از خطبه بخند و برای خود اخذ بیعت
 کند و وقت نماز و سب و بجای ایشان در آن خلافت بودند
 ابراهیم پشت و گفت تمامت شما بر یک چیز اتفاق کنید
 تا بر غیر قوم با جمع شده اختلاف دراز شد و مردم غایب
 بیرون شدند و روز دیگر اتفاق کردند که در جمعه دیگر بکر
 آید نامون با خلق نمود تا تمامت خلق را وی بیعت کردند

ابراہیم بن محمد
 در بنی عباس
 ابراهیم بن محمد
 در بنی عباس

و مبارک ملک کشت بنی اشیم و بزرگان بنی عباس یکی حصه
داشتند از بغض مأمون بیج گفتند ابراهیم خود سبزی
سلطنت و آمده مطلب بن محمد بن محمد بن محمد را بکشند
تا سه روز از مردم بیت می گرفت سپاه بروی جناح کرده
کار ابراهیم حکم شد بعد از سه ماه عسکر از وی چاره و مردم
خواستند وی آنچه از خود که در بیت المال بغداد بود در ایشان
قسمت کرد و بر یک نفر ادویت در هم سهم افتاد و از ایشان
مهرت خواست که صبر نمایند تا حراج بگیریم و غده بست آید
شماره رگه رگاف ابراهیم داد و سکر بنی رضا دادند و ایشان را
بکوفه مامور ساخت و خود ارض مدین را مضرب خلام
نمود پس ایشان موسی بن آدمی سخی و عباس را باریت نمود
بر کاشت و آن شهر در میان ایشان تقسیم نموده جانب شرقی را
باسخی و طرف غربی را بعباس داد و اولاد رشید و بنی فاطمه
با وی بیت نمودند با بکجه و آن وقت که ابراهیم در مدین
گزاره بود محمد بن علوان که از طایفه سدر و ریان بود
با جمعی که در واد کرده بودند برابر ابراهیم حراج کرد و ابراهیم
اسخی بن شید را با علوان ترک را مامور نمود و با محمدی
مبارت کردند بسیار بی از سپاه محمد را عرضه شد
پس یکی از سر بندگان را بکجه محمدی فرمان داد وی چون آمد
مضاف داد محمدی در آن مقام کشته شد و سرش را
را برای ابراهیم فرستاد و بعد از آن کار خلافت و بی لاکر

و ملک بغداد بروی مسلم آمد پس شکر بنی بنو بجارت حسن بن
سبل مامور کرد حسن بن سبل نیز حمید طوسی را مامور کرد
نموده با جمعی از سدر کردگان و عسکر بکجه روانه نمود
سر بندگان حسن تمامی در خیمه کس بنو ابراهیم فرستادند که خاطر
جمع دارا سپاه بگیرد و بی سپاهیم پس مامان زهره
با حسن گفتند که ما کفیم حمید را بکجه ابراهیم نفرت چه وی
برینما را ابراهیم در آید حسن بکجه نامه کاشت که خود تنهایی
نزد و با بیای وی در جواب نوشت که نتوانم آمد چه سران سپاه
با ابراهیم مایل شد و اند حسن اسوطن بوی قوی شد
نوشت البته جز آن چاره نداری حمید ما چار حمید را
که یکی از سدر کردگان بود و بیایت بر سپاه بکاشت و سر خود
علی را مبر حمال خود باز داشت و خود بکجهت و اسطخف
حمان نمود حمید با تمامت سران عسکر با ابراهیم نامه کرد
که تو سپاه خود بر سر ما فرست تا ما این سپاه بوسه ده
یکی نزد تو آئیم علی الفوارا ابراهیم عیسی بن محمد را که از جانب حسن
در بغداد نیابت داشت و با ابراهیم بیت نمود و بود
با سپاهی بکجه ایشان روان کرد چون عیسی بر سپاه
حمید حمله برد حمید و دیگر سر بندگان با عیسی اتفاق کردند
غزاه حمید که یکصد هزار هزار در هم بود و بنی بر گرفت و بکجه
ابراهم فرستادند پس حمید حمال و اطفال برداشتند
بکجه نهاد و چون حسن از ماجری خبر دادند حمید زبان جرات

القصه چون نال ابراهیم رسید وی در میان لشکر تقسیم نمود
روی بواسطه بنا و حمید با حسن بن سهل گفت مرا در کوفه نال
بسیاری است اذن ده که در خیفه بگویم در ایام و مال خویش
بیاورم پس حسن ماریت کوفه نام عباس بن موسی بن جعفر
فرمان کرد و حمید را بدان بانه بگویم فرستاد وی مال خویش
افزود و نیز حسن را ابراهیم سپاهی بسیار سبقت واسطه
روان نمود اما رفیع و علامه خطیر بر ریاست ایشان ظاهر شد
پس ابراهیم عیسی اینز میرداری لشکر بجانب کوفه نامور کرد
که آن ملک لشکر کند عباس محمد بن جعفر را سر کرده و لشکر نمود
سجوب عیسی و آن داشت بعد از آنکه ناز و حرب با شغال
یافت سپاه کوفه جمعی مقبول باقی بزمیت شد و عیسی
کوفه را تغییر کرد ابراهیم از مدین روی نوشت که شخصی را از قاف
خود نیابت ده و خود لشکر بواسطه کش چون قاصدشان
ماجرای بر نامون کشف گشت و حضرت رضا علیه السلام
رحلت فرمود نامون با لباس علم سبز غزیت بغداد
کرد مرد چون از رحلت حضرت و قدوم نامون خبر یافت
بر نامون میل کردند پس مطلب بن عبد الله که مقصدی قاف
بیعت بود برای ابراهیم بر خواسته بیعت نامون از مردم
گرفت و ابراهیم را خلع کرده برادرش منصور بن مهدی را
بنام نامون بر بغداد میفرمود و خبر آن مکان را ابراهیم برود
وی از مدین بیوی بغداد بر پشت و در بغداد فرو داد

در آن حال برادرش منصور و مطلب و عبد الله بن مالک و دیگران
را با وده بیم بود از آنکه در آن سال دو بیت و دو
بیش بغداد و آنکه مطلب از ترس پنهان شد ابراهیم حکم کرد
خانه و کسان و در غارت کرده آتش زدند پس در این
سال و بیت و سه مجری حمید طوسی از جانب نامون
بر بغداد لشکر کشید سپاه ابراهیم نیز مقابل ایشان مصاف
دادند اول بر لشکر ابراهیم بزمیت شدند و در نهالی با
گفتند که تو بغداد را می ما خود ابراهیم بن شکله را گرفتند
تو سپاه ابراهیم حمید با کمال عظیمت آن ملک بغداد کرده
در شب چهارشنبه از بغداد و کج و دلیت و در بغداد و در آمد
ابراهم از آن کیفیت آگاه شد فسخی گشت و مطلب بن عبد الله
آشکار شد حمید خود بجانب شرقی اقامت کرد و علی بن
جشام را در طرف غربی نشانید پس عوت نامون ظاهر گردید
و شهریار مرید نامون بی طی منازل میبود و چو سینه
داشت که از طرف بغداد خبر رسید در یکی از منازل وی
خبر دادند که حمید بغداد و در آمد و ابراهیم بر کثرت و قسوت
نامون یاد و سرور شد و خود را بغداد رسانیده در روز
شنبه ششزدهم شهر صفر از سال و بیت و چهار با جامه
و علم سبز و در بغداد گردید و روز سیم طاهر بن حسین نیز
با سپاه بغداد و در آمد نامون و بر ابراهیم کرم داشت و بیعت
روز لباس سبز در برداشتن سپاه میان نیز و طاهر شد

و از او نفس کشید که خلیفه شارب عبا سیدان با خود و
 طاهر نزد مأمون رفت گفت یا امیر المومنین مرا از تو حاجتی
 که انجام آن تو را آسان است خلیفه گفت حاجت خویش
 بخواه گفت تا ما حاضریم که خلیفه برگزیده بسیار نیکو است
 ولی جامه سیاه با بهیت باشد پس مأمون حکم کرد تا با
 جام درو انداخته و لباس سیاه پوشید و طاهر را نیز لباس سیاه
 پوشانید و فرمان داد علیها سیاه نموندند انقصه دست خلافت
 ابراهیم تا زمان اختتامی یک سال و یازده ماه و بیست و نه روز
 که نیکو چون می در حجاب غیاب مخفی گشت و عجل بن علی
 این اشارت در حجاب می گفت

نظر کن شکله بالبراقه ابله	فهمنا اليه كل ملوك
ان كان ابراهيم مصطفيا	فلنصلح من بعدنا
ولنصلح من بعدنا	ولنصلح من بعدنا
آتی يكون ولكن فالدنيا	يوشح الحلاقه فاستحقاق

حاصل معنی که ابراهیم پیشگاه از میان مردم عراق کناره
 گرفت و مردمان احمق سیاه چرده بر اثر وی بشناختند
 اگر ابراهیم خود سر بر ملک راستی و مالک شدی البته
 وی مسند خلافت عراق را و بعد از سر بری عراق را
 و بعد از او عراق را که هر یک از مغنیان عصر بدست آید و در
 آمدی آیا چگونه چنین خواهد شد حاشاکه فاستحقاق از فاسق
 دیگر خلافت را بر داشت مالک شود پس مأمون بطلب

ابراهم و گمان می گشت که نیکو خیز از بغداد
 ابراهیم را گرفت زندان حبس نمود و از هر طرف ابراهیم
 شب و روز بطلب میکردند و می جستند دست بهشت سال
 می میختی بود و جاسوسان جوی او را در نگاه پوی بودند
 پس در شهر ربیع الاول از سال ولایت و ده هجری قبل از ظهور
 صبح ابراهیم با دو کینه ک لباس زندان در بر و چادر بر سر
 و نقاب بر دوش انداخته بر خاسته باز آمدند و در وقت ورود
 کشیده بودند چون در باب معروف در بر طویل رسیدند
 یکی از آن دو کینه که در بان گفت در گشای در بان گفت
 شما کیانست و در این وقت که میروید ایشان از سخن گفتن
 دم فرو بستند با سبانی سیاه چهرایشان گرفت ابراهیم را
 زیر چادر دست بیرون کرده و اکثری از یاقوت که در
 داشت بوی داد که ایشان را را نگه دارند با سبانیها با خود
 انداخته اند که تا ما صاحبان اکثر باید مرد می عظیم انداخته
 گویند که در آن زمان پیدا و چهارم بود و در ربیع زندانی
 و هر یک دست شخص معین سپرده شده بود چون ابراهیم
 با آن دو کینه که مجبور صاحب ربیع با می میشتند زندان
 گفت شما خود نقاب از روی برگزیده اند و کینه که این دو
 ما با نقاب برگزیده اگر خدای خواست اینک گرفته دارا گنبد
 ابراهیم خود نیز زیاده و استسناع و انگار داشت صاحب
 مجلس در غضب شد دست دراز نمود تا نقاب از روی می

که ناکا در پیش ابراهیم بدست آورد و پیش کشوف کشت و از آنجا
در شکست شمشیر ایشان از او میبرد و برده و یارانش شده
چون صبح طالع کشت امیر با کمال خرسندی برای خلافت
در آمد مامون را از دست آمدن ابراهیم بشارت داد و بعد از آن
او را با همان شیطان بیارک که مامون در آورده و در مقابل
مامون بای و داشته مامون بجانب وی توجیه کرد و گفت
این چه سگویی گفت با ابراهیم المؤمنین و علی الشارح
مَحْكَمٌ فِي الصَّالِحِينَ وَالْعَفْوُ أَقْرَبُ لِلْقَوِيِّ وَمِنْ تَنَاوَلَهُ
الزَّمَانُ مَا يَتَوَلَّى عَلَيْهِ الْأَعْيَادُ مَا مَدَّ لَهُ مِنْ سَبِيلِ
النَّصْرِ أَمْكَنَ عَادِيَةَ الدَّهْرِ مِنْ نَفْسِهِ وَفَلَيْتَ اللَّهُ
تَوَلَّى كُلَّ ذِي ذَنْبٍ دَفْنًا قَانِ مَنَاقِبَ فَجْهَتِكَ وَأَنْ
يَفْقُضِيكَ يَعْنِي أَيْ مِيرَاثُ مَنِينَ بِرَسْ كَيْ يَكْبُشُهُ خَدَاوَدُ
تَبَصُّرًا صَوْرَةً أَلَيْسَ بِهِ بَشَرٌ بِتَقْوَى نَزْوَكُتِ تَرْتِ
مَرَكْرَاجَانِ بِفَرْخِ غُرُورِ بَرَاوَسْتُو كُنْدُ وَبِجَنِّ خَوِشِ رَاوِشِ
بَلَاكِ آوَرْدِ خَدَايَتَالِي تَوَارِبِ صَاحِبِ مَرَكْنِ وَبِرْتَرِي آوَدِ
وَبِرْ صَاحِبِ كَنَّا وَرَاوَرْدِ تَرْدِ شَدَّ اَكْرَانِيكَ مَرَايَتِ
عَقُوبَتِ كَرَفَارِ سَازِي طَرِيقِ حَقِّ وَرَا هَدَقِ سِيَّوَدِ بَاشِي
وَ اَكْرَا زَمَنِ كَذَرِي بِفَضْلِ خَوِشِ مَلِّ غَوَدِ مَامُونِ بِاَتَمَانِيَتِ
حَاضِرِينَ دَرِجِي وَ شَاوَرْتِ كَرْدِ وَ هَكَانِ تَقَبُّلِشِ شَارْتِ كَرْدِ
پس خلد گفت من از قتل تو در گذشتم خدا تو را بخشد پس فرمود
با منته که ابراهیم بروی خود بست بود بر کردن وی بخشد

و چادر بر روی سینه اش گذاشته تا بجای داشت و بجای
بدان زنی و لباسی که او را گرفته اند مطیع شوند پس در آنجا
احمد بن علی خالد و زین العابدین که در آنجا حبس شده بودند چون
ابراهم بر احمد وارد شد گفت پیاس خدای را که مرا نزد تو حبس
کردند حسین بن احمد دستاکی از ابراهیم بن سکه روایت کند
که گفت زمانیکه من بخوف با احمد کفتم روی ترش کرده بگفت
بر من زو گفت تو را این چه کاران بگفت است در حق خویش
از من حاشا که امیر المؤمنین را بقتل تو فرمان دهد و من بگفت
کنم با احمد کفتم راست گوئی هر که تو بداند امر ما موثری ندارد
باشی و اگر مرا فرمان دهد که سینه ات بکافم و بکشت بر من
آرم من نیز در مرض ملامت نباشم بکافم و بکشت بر من است که
عنده اخذت کاران بر دو نوع باشند اول قلم و ابل سیخ چون
قصد کشتن کسی نماید او را با ابل سلاح سپارد و هر که در حق
مناخست و توخ باشد با ابل قلم تسلیم کند پس شکر میکند خدا را
که با آن کلاه نظیر که از من سرزد امیر المؤمنین را بوقت
سؤال فرود آورد و جمیع حاضران از این سخن مسرور شدند
احمد زبان معذرت بگشود و گفت در این سخن از من در گذر
تا خدا بیامی از تو در گذرد و چون نجا و رخ روز داشت قاتم
و خانه وی بطول بجا میسر شد پس بعد از آنکه از نصف گذشت
مرا بخالد و زو و بر من پوشانید و مرا در زیر آن دراز
کرد و براسی نشاند نسبت غربی بغداد روان شد

من با خود اندیشیدم که بمانا وی را بنزد من میبرد چه اگر آن
 حرب بین من و این لباس مرا خط نماید چون در میان جسد
 رسید مرا با صاحب خود در انجا میگذاشت و خود براند
 و در دم باز کردید گفت خلیفه میفرماید ای سق ایچ در این
 از تو صا دشت تو را کفایت نکرد که امشب این عایش را این
 بر آن استی که بر من خر می نمودند و من خود نیاچار بودم
 تا کفر خود را از ایشان گرفته بودم و جهان فرستاد مرا نیک اگر حق
 داری بگو والا بهین خط بدیش ان حق شوی با خود گفتیم بمانا این
 بیانات کمی است که مستی شراب بروی غالب گشت باشد
 سخت باید ویرا بخت آورد تا مستی از سر نبند پس با خود گفتیم
 ایما الی وزیر از خدای پیرس و دشمن من سی کن گفت از دست
 من کاری نیاید آیا فرمان میرالمومنین خلاف تو انم کرد
 گفت نمی ولی خواستد ارم پیغام مرا چنانکه من گویم بد و پس
 و چنان بناد کرد که سگاری من آن است نه چنانکه خود خواهی
 و زبیر گفت چنان گفتیم بگوئی خلیفه اگر تو عقل داری باید
 برائی که من بر بخله عقل را راسته ام چون چند بار این گفت
 که اگر کنی لا محاله که به من سید انم که وی عاقل است اما من
 از این سخن چیت بگو که میگوید یا میرالمومنین در آن وقتی که
 تو از این شهر خارج بودی و من مطاع و فرمان روا بودم
 و مردم بگرد من جمع از مقاومت کناره گرفته ملک بنویم
 کردم و خود خفقی شدم حال که در شهر خود بسر بر خلافت قرار

داری و من در سراسر ای بی خالده مجوسم و چهار نفر بر من
 موهکمه میگویند مرا از انچه فرج تو تحریف نموده برخلاف خدای
 تو عمل کنم و این فعلی است که هیچ عاقل بدان قیام نکند این
 ای خالده بر حسب مقرر بود غایت پیغام اقدام نموده با مومن
 راست میگوید و در احوال خوش برید بعد از روزی حث قصید و
 که بر شاققت الفاظه و رقت معانی و سلاست نظم زیاده
 ممتاز است از بحر خاطر برشته نظم را آورده با مومن فرستاد
 و این بیات از ان قصیده است

فَبَدَلَتْ عَطْفَ مَا يَقْدُمُ بِحَمَلِهِ	وَسِعَ النُّفُوسُ مِنَ الْفِعَالِ الْبَادِ
وَعَمَوَتْ عَيْنٌ لَمْ يَكُنْ عَنْ مِثْلِهِ	عَفْوُهُ كَشْفِ الْمَلِكِ بِشَاغِ
إِلَّا الْعِلْوَ عَنِ الْغُفْوِ تَوَعَّدُ	الْخَرِثَ لِمَا لَمْ يَسْتَكْبِرْ بِشَاغِ
فَرَحْنَا حَقًّا لَا كَأَمْرِ الْفِطْلِ	وَعَوَّلَ عَائِلَةٌ كَهْوِيلِ الْفَارِغِ
لَمَّا دُفِئَ الْبُشَيْرُ بِجَرِي غَاثِ	فَوَقَّتْ نَظْرًا خَفِيفَ صَاغِ
وَكُنْجِيَّةً عَلَى جِدِّهَا بِهَا	وَدَّعِ الْإِمَامُ الْفَادِي بِالْمُنَافِ
إِنَّا لَذِي قَمِّ الْكَادِمِ حَاذِ	مِنْ حُلِيِّ أَدَمِ لِلْإِنَامِ الْهَامِ
جَمْعُ الْغُلُوبِ عَلَيْكَ صَاغِ	وَحَوْيِ وَطَأُوكَ كُلِّ جَهَاغِ

یعنی کردار ای نیک که نفوس انسانی محل نزاع در نیاید
 تو خود با لا ترازان خود و بخشش نمودی و از کلاه کسی در
 که شقی که امثال و غوغا مستوجب نباشند پس از آنکه
 دودست قدرت بر آن بجایه فرومایه فریاد است تو را
 جز بلبندی قدرت از عقوبات شمع نیاورد پس تو خود اظفا

که مانند جویهای مرغی بشتند و زاری زنهار که چون آواز
سحابی است که تیرازان را بشود رحمت آوردی بپایگان
نیکو که مگر کسی از مثل کنایه و در کز و از آترویی در اندیشه بود
که آید که ام غاری بنیاد عزا زنجیر کند که بیکبار برین کارامی
که قدرت مواظبت با فروتنی بزم میخندد و از نیکانی رفقه
بمن برگردانید و از آن بیم میم کرد و الحق انکس که زیور کار
و بر این معالی رحمت نمود یعنی از صدر عالم و پشت حضرت آدم
آنها را برای امام بهتم از نجی العباس جمع و فراهم نموده
و قامت قلوب آس که تو جمع ساخته و از آترویی دای
شریعت بر حیدر خیرت و خضانت اشمال دارد که نیکو زبانی
ابراہیم بن قسید و سامان بر دما مومن زور داشت گفت
اقول حکما قال فی سب لا یخفی لا یتریب علیکم الیوم
تغییر الله لکم و لکوا از حق الراجحین یعنی من در حق بودم
چنان سخن را هم که یوسف علیه السلام در حق برادران خود گفته
که در این روز ملامت و کومش بر شایست خداوند از جرم
شما درگذرد چه او بهتر بنحایندگان است که نیکو چون
ما مومن از جنت ابراهیم خاطر داشت و از آن حیث نیک
لال از مرآت خیال بر دود کس نزد حسین بن سبل فرستاد
و خرویی بر آن خواستار گشت حسن امشت قبول برود
نهاد و مومن بجانب فرامصلح که کی فرامی اسط و مسکرم
بود و نصرت داده و ابراهیم را نیز در موب خلافت همراه برد

که بود از آن کجای خوش آورد و کونین من چندان سبب میش و لوازم
عروسی میا ساسانه بود که نا این مانع بسیع عالم به نیکو عروسی
کس نیکو بود و بجا جسد از هزار و نیار چهار تیکه کرد و بود الفرح
چون مامون بر جلد عروس آمد و خدونه و خورشید و مادر جعفر و نیک
ما و محمد بن و عباس و تفرضا و راجح حضور داشتند پس خلیفه عرو
بر بالای سنا علی زربافت و از کز قند ما و فضل حسن طبعی ترین است
داشت و نیکو عرو و مادر انفس خوشاب ممتاز در آن بود و تمام
آنها بر سر مامون عروس شاد گرد و مامون گفت پیاری که تمام
او نواس نریم ما را مشایهت کرد است که در وصف آن گفته گان
جفری و کبری من فواضل احصاء و د علی ارض من الذهب
یعنی تمام جایهای شربساز خرد و بزرگ بر بالای جام می مردار
مانند کوبای سنگ ریزه بر می زلایا سفره شش شده باشد و نیکو
که و شمع از عرو و آن شب فروخته بود و در یک پیل من زن داشت
ما مومن با نود و سگشت نیکو از جنت واری از ما بخواه دوران
سر زبانی که در شرم و محبت سخن گفتن توانست پس عرو
ما و حسن بوزان گفت ای خرو حای خوش بخوار زیرا که سیدت تورا
بدان امر فرمود و گفت را و و خواش است کی آنکه امیر المؤمنین
از جرم ابراهیم بن شکله درگذرد و از او راضی شود و در مکر آنکه مادر
جعفر از آن حج و دما مومن مردود حاجت وی بر آورد و کونین
بوزان کی از راه بخان و شکست میا زده خوب باین بوزان است
و او آنرا اختراع نمود و مع القصد مامون بفرمود و تمامست

مال ضیاعی که از ابراهیم ضبط شد و بودوی بازو اند و در پیش نمودند
تسودی که بدین پس از چندی بر ابراهیم برآمده بود و در وقت تسویه
این مامون مرد و حضور داشتند مامون بدیشان شارت نمود و گفت
این مرد را قتل فرمایید و در حقیقت ابراهیم گفت تو را شارت نکردم
چرا با من کینه شل ترا بدین اشارت نمود پس ابراهیم این اشارت را

محدث مالی و لم یخل علی عبد	و قبل دله مالی محدث د
فیوت منک و ناکافها ابدا	ها المحبانان بن وقت و من عظم

یعنی چون ابراهیم بخل اموال من و نمودی پس از آن نعمت جانی را
داستی و کفر حرم کافات نفرووی پس حالتی از نزد تو برستم
که نه کانی جان مالی افتد و از درک و تنگ و تنی و مان بودم مامون
چون آن نقطه شنبه لب تحسین باز داشت گفت تا این غلبی است
که با تو شایب مانده بکه از آن بهر تراست نفرووی تا غلبی غفر
و کفر از در زار خالص بودی تا قاضی شمس الدین بن خلکان گوید
که ابراهیم گفت پس از حضور منی برآمده بودی گفت انتا خلیفه
الاسود یعنی یاقوتی آن غلبه سیاه خام گفت ما را یومنین تا امان
انتم که بنفروا غاض بر من رفت منادی تحسین که بعد بنی امحساس
معروف است گفته

اشعاد عبد بنی امحساس قریله	عندنا لها مقام الاصل والود
ان كنت عبدا فحقى حرة كرسا	او اسود الخلق حق اسود الخلق
یعنی بکاه مغاضرت شعری عبد بنی امحساس رفت مبارکش را بجای یخ و برگ باشد اگر چه بر حسب ظاهر بصورت سیاه و جامه تمیز بود	

له

که قمار است ولی بمرت سید و بمرات اصل از آدم مامون گفت ابراهیم
آیا مزاج و بزل اسیر جد رسائی این دو بیت بخواند

لین یزوی السواد بالرجل	التمم ولا بالحق لا دلب لا د
ان یکن للتواد غلبه ضیغ	فیاض الاخلان منک نصیبی

یعنی سیاهی وی مرد بزرگ و سیاه بفرنگت را ضرر و عیب نرساند
اگر سیاهی زلفقت تو را نصیب آید و سیاهی غلبت مرا قمشه
گفتم بعضی از مشاخرین را و بعضی غلبی است که با تصرفی نه که از کس
نیکو تر پوشیده قاضی احمد بن خلکان گوید مرا از بعضی بولطافه
فلا قس سکندری است و آن اشعار این است

دب سوله و هی بضاء ضلال	حلال السخند ها الکاف
شل جلیعون بحسبه الس	اس سوادا و اما هو فود

یعنی بیا مردمان سیاه چه سید کردار که کافور سیاه سیاهی
سیرتان خد بر نه چنانکه مرد مکت چشم را مردم سیاهی کان کند
و حال نیکو آن بحقیقت نور است باجمه اهل سیر را بخوار ابراهیم
گفتا بهار و اختان از آنکه بوسف بن ابراهیم کاتب که مصاحب
وی بود گفتی بسوط تالیف کرده و مسودی گوید بهترین حکایت
که ابراهیم را از زمان تخت رومی داده آن است که ابراهیم خود گفته
و آن زمان من بحجاب خباب ستر خفا مستور بودم و در بی از روزگار
که مردم بوقت نذر منتری که دوا شستم بیرون رفتم و بجای راه نبرد
و بعد از شستم کجا روم و می بگریست بودم که سیر من کوچک قاضی که
مغذ خروج داشت افتاد و مرد سیاهی را دیدم مرد بزرگ غلام است

گفتم آیا تو را منتری باشد که ساعی یا سایه گشت بی پرس بکشد و مرا
نخازد و آرد که بحسب بی نظیف مغرومش و پوستی از کوفتند بر بالای آن
پس نشسته بود و در آنجا بکشد و در بروی من بپست و غوغا
مرا از آن حرکت و شکی سخت دست داد و بخود اندیشیدم که همانا این شخص
تقصیر من است و اینک خواسته مرا کسان خلافت بسیار دو جانی
گذاشتند نمایه می بین تشویش می بودم که ناگاه دوی بیاد باطل
که حسین ما محتاج از طعام و ادوات لازم از و یک و کاسه و کوزه
و سیار آلات حمل داده بود و پس دوی باین نمود و گفت جلالی الله تعالی
این آلات نو بداجنه فرستم که در مراتب شان تو نیز دمن پوشید
نبود و خود مردی عجب بودم و می دانستم آنچه را که دست من در نهاد
آلوده گشت تو از پاک دانی و استیلا را که راست داری من خود بطعام
میطلبم و فردا شتم پس بی اختیارم و از آن یک بطبعی نمودم که کو خدای
پاکیزه تر از آن مذاق غاصدم جامی ندانم است پس از صرف طعام
گفتم آیا نمیدانی که گفتم باکی ندارم بدانکه تو که در طعام معمول هستی و
در شراب نیز مسلک داشت گفت ای مردافغانی که که پیشتر شراب
سرور مت جامی چند ازین داده به جام گفتم چنان کن که خواهی
چون به جام از شراب در کشید داخل حوضه شد و خودی بر آورد و گفت
باشید می که چه قدر من از آن پست تر است که از تو سوا گفتم که مرا
تجنی کنی مرا که تو خواهی بر این بنده خودت منی و بدین شرف
خاصم مخصوص داری و سرودی کوئی از بزرگی دور نباشد گفتم
ایا چگونه دانستی که من عاقبت تو را گفتم سبحان الله تو را

و

و الا تدری که مرجع تو را شناسم و تو ابراهیم بن محمدی باشی که باین
باخ و مقصد داشته و کس بر تو ولایت کند صد هزار درهم بر او مسلک کند
چون سخن من گفت بود بر کفر و جهای تخی شد کم گشت آن سردار
که تو خود آنرا بیکری ایبری گفتم مناسبت بند بریم ولی بر کوی کای
روی مرا بشناختی و این اصول دانستی گفت من از خدام ابراهیم
موصی بودم و وصف آواز و این صنان تو از او استماع نمودم
به رحمت آرزو با دوی اس کرد بر سر بردم چون شب و آمد از نزد
دوی بیرون شد کم گفتم باین بود و در آن چندین نیاز بر دوی نصیر
استان و بعضی از صحبت خویش صرف نمای و انشاء الله اضاف
این تو عنایت خواهم کرد گفتم بمانا زاده و مقام شکستی است
که من بر آن سر بودم تمامت آنچه را که شارب مت سازم و در
آن در دست منجلی متاع خویش و مقام خود لایق آن ندیدم پس
هر چند خواستم که دوی خیری از من قبول کند راضی نشد و مرا بدینکار
که مقصود بود و ولایت کرد و ابراهیم می تا پایان خلافت و زندگانی
باسون باغوت بزیست و بعد از دوی نیز مقصود تقرب یافت
و تاریخ نگارستان سلطنت که چون ابراهیم در بغداد برین خلافت
قرار گرفت مقصود دست پسر خود و ثانی را که قه بزودی شکست
این بنده زاده تو مردن است و قتی که نوبت خلافت مقصود رسید
ابراہیم دست پسر خویش گرفت و بر مقصود داد گفتم این بنده زاده
چنانچه است که نیک از عجب متابقت که این در صورت در کجای
و قوع یافت و بعضی از نسخ این خلکان بنظر رسیده از حسن بن خلعه

گفت چون ختم خلافت اخل بغداد شد علی بن حنبله را بخاندان بگفت
آیا بخاطر داری روزی که در دوا بر ایمن بن مهدی حاضر خواهی شد من و ی
و آدم و شش پسر و دوا هم پسر مرا و نوار و آمد و دست می
بجایید و من ابراهیم کفعمی بنده زاده توهرن است ابراهیم و دوا
هم بوی عطا و علی گفت آیا فقه بخاطر دارم ختم گفت ابراهیم
او روز در میان مکان برین درآمد و دست من بوسید پس پیش
درآمد و گفت این بنده تو جملند است و نیز دست من بقبیل کرد
و دوا هزار درهم بوی چو نمودم و یوکان ایلی و راضی شدم علی گفت
این کردار از امیرالمومنین پسندید و بنود خطبه گفت و یک چهره
پسندید و دست گفت ابراهیم و ملک بغداد را ملک نمود و دوا هزار
پسندید و شش کرد و امیرالمومنین شرف غریب بلاد ملک است همان
مبلغ را عطا نمود و ختم و بر اصدقی آورد و گفت دوا هزار و نوار
پسندید ابراهیم و دوا و دیگر صولی گوید نشان دارم خطبه که خطبه
دیگر بوسید باشد و هم دیگری چنان کرد و باشد ختم ختم ابراهیم
ابن مهدی آورد و انداخته و روزی بر حدیث خلافت نشست بود
بر حاکم عباس بن ابیون از طرف یمن ابراهیم بن مهدی بابت
میانشسته بود و ابراهیم اکثری که دست داشت نمی حرکت میداد
عباس بن ابیون از طرف شخصی گفت یا عم ای این اکثر که از ما میشت
ابراهیم در دم گفت این اکثری است که در خلافت پرت برین
بود و برین در حیات می جدم کردم تا از ان قیدش بر ابراهیم
از دست منکی مقدورم نکشت کرد و حق امیرالمومنین یعنی ختم

یافت عباس گفت سجده اسو که تا آنکه چنان شب عظیم و حرم کبریا متخلص تو
صد دریافت و دردم از حرم تو گوشت سیاست از تو برداشت
و بشکایت نقش نشان کشی یقین یار الوینین با واسطه ملک را خاکی از
رجب سپاس نثار می برسم چنان مبعوث بماند که و دیگر سخن گفتن نتوان
مستود می گوید هر سال دو بیت بیت است و بحر بی تو فیض می بخشد
ملک و دم با فواجی چند از لشکر تو بخوار گردد و شور غریزه را کعبه و
در شهر بطرد و راه که گوشت و زبرک مسلمانان را خورده و شتر نمود و دست
بغارت ساز داشت و از آنجا به بلاد مدینه روی نهاد و مردم شهر را زبانت
داس از مساجد و جمیع آوازه ها که استغاثه بر داشتند را با همراهم
و قوف یافت بر حرم آورده و قصید و طویلی نشان کرد و از قصید و طویل
اعمال قوم را شمر آورد و دو خط را بر جاد تو فرستاد و این و بیت را از آن

هتاك النساء و فافهن بتركب

قد عرفت فانتهى

باب الحفايا الذي فيه تنبيه

لعل احرامها وقت

تشیخ ای مغیره شاهی بستی تو را بجان میوه داشته که چگونه پرو عفا
زمان حیدر نه و با ایشان بچهار طریق معاشرت کردند پس بگویند که در
نشت برکن ایشان که در کم مردان بود است کن ایشان قبل آمدند
ولی از احوال ایشان کنایه می داد و دنیا کن کفرجشان نمودند گویند
ابراهم اول کسی است که در مشرق و با خیرة الله آورد و با جهل خصم در
افاشاغت باو از حیدر از هم بر پوشید و عالمی که بر سر خویش
بست و بر لب غریت نشست و جانب ملک تیاخت و بر اقوت
بسیار دست داد و قشع عید و آن سفر افاق افتاد و ابراهیم را با نیز

در روز جمعه نهم از شهر رمضان المبارک سال و سیت و سیت
چهارم جری در ستر من ای رخت با خیرت کشید و برادرزاده اش منعم
بروی نماز بگذارد

خاتمه مجلد نهم نایه دانشوران

سپاس بجز و مخلص و مخلص و مخلص
ایز نایه نامی و تالیف کلام که منعم در بر کس است
و منعم نایه دانشوران برشته تیر و تیر و تیر و تیر
بحر توجیه و منعم بر تیرت کلام در این جلالت پان شا
عالم اعدل اکرم خسرو روی منعم نایه پاداد و دیو

ملک

ملک رافت و حمت ایمن شید منعم نایه راجی
و منعم شاعر کلام محمدی علم بر و رعد الکنت
فلک تبه دار از نیکو خصل
خدا و احسان و خلقت و داد
جهانجو بر نایه اقبال و تخت
منعم و اشام بر نایه تخت
برقرار و جاش بر نایه آسمان

بسی است نیرود به قهر و شان
 چه صلاح که در عجب او شایرید
 که چشم زان سپهر منورید
 همه خلق با غمت نعمتند
 باز و با سایش رویتند
 کسی که گهت یار است
 که آرد و در بر یکجور است

و منو السلطان عظیم و انما قال للعجل الاکرم
 السلطان بن السلطان بن السلطان بن
 السلطان و انما قال من انما قال بن
 انما قال من انما قال ابو النصر و الفتح و الطغر
 ناصر الدین شاه قاجار
 خلد الله ملکه و لوت و مخفی نخله و ابو از بر است
 که حکم شاهنشاه با لیلی و جمع است کتاب طباطبائی

اطاعت فرست اسباب کنیز از سر کونه فلا هم نیا
 مکر بتوجه و نیت خلعه الحشم و صاحب
 کافه اکرم افشار الوریلا و قضا و الانا
 جامع فضایل و فواید و مرجع اکابر
 و فاضل دارای قریب و خیر طبع
 محبت خواجهکان و فخران
 ان بلند اختر بلند شمس

میر و انما که نیت لیسیر
 برکشت از حد و ششم
 قابل فضل و فیض لطف الله
 و زینمه فاضلان بعلم اعلم
 خاک صدف نطفه چون
 آب و شر لطیف همز زم
 عابد از فصاحت و خطبش

روز ویرایش مخمس

نخته اصمغر و جان قور

مست و نطفه او ارم

عزیز مومن الدوله الطال و منظور خسر

صاحب قلم امین الدوله میرزا علی خان

اولم لایم اقباله و غزیه و فعت لید که خیر

ان صاحب کافیه نخته شیر و لید چن تن تالیف

کریمی که در ان فایده است و مطالب علیه

منظور نخته نخته شکر ته از میان و جوت

نظاره کات و مؤلفین و جبرین ضایع

یا للعجب تالیف لایفی و سب مجرب و غیره

که این کتاب همیشه بطبع در آمد و چن تن کتاب

بحلیه طبع بر عطل و باطل ماند اللهم نصرنا

ولا تحزن لنا و تحی محمد و له و اصحابه